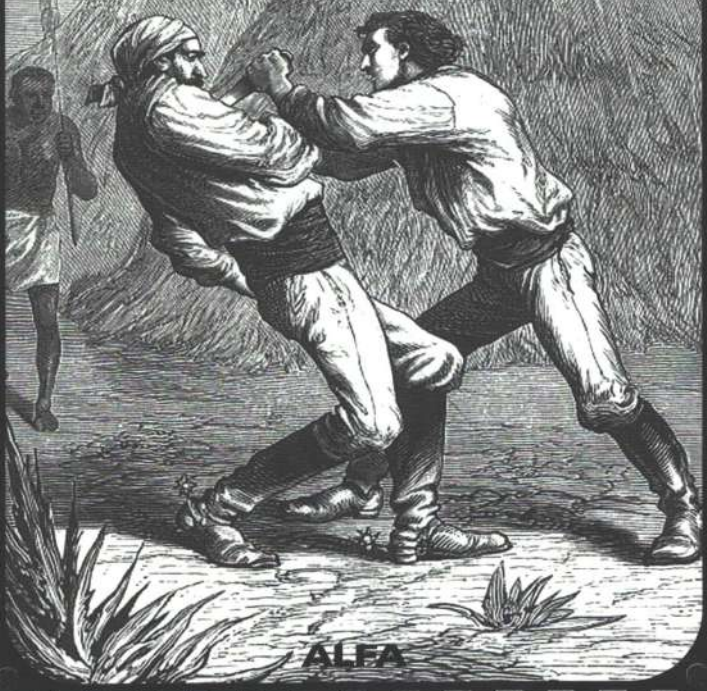
OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 35

JULES VERNE

ON BEŞ YAŞINDA BİR KAPTAN

ALFA

4341 | ALFA | EDEBİYAT | 517

JV 35 ON BEŞ YAŞINDA BİR KAPTAN

JULES VERNE (1828-1905)

Fransa'nın Nantes kentinde doğdu. Ailesinin isteğine uyarak hukuk eğitimi aldı. Şahsen tanıştığı Victor Hugo, (Oğul) Alexandre Dumas gibi yazarların etkisiyle tiyatro metinleri, şiirler yazdı. Bohem yaşam tarzına kızan babası maddi desteğini çekince geçimini yazarak sağlamaya karar verdi. Çağının bilimsel ve teknolojik gelişmelerinden hareketle Jules Verne'in gelecekteki yenilikleri tahmin etmede eşsiz olduğu eserlerine bakıldığında görülebilir. Verne, "Olağanüstü Yolculuklar" başlığında topladığı seride okuyucuyu Avrupa'dan Asya'ya, Afrika'dan Avustralya'ya, okyanuslardaki takımadalardan Ay'a götürür. Yaşama veda ettiğinde, aralarında *Seksen Günde Devriâlem*, *İki Yıl Okul Tatili*, *Denizler Altında 20.000 Fersah* gibi dünyanın en çok okunan kitaplarının da bulunduğu, bir kısmı ölümünden sonra basılacak çok sayıda eser bırakır. 1863'te kaleme aldığı *Yirminci Yüzyılda Paris*'i yayıncısı Hetzel abartılı bulup yayımlamadı. Bir köşeye atılan bu müsveddeler ancak 1994'te bulunup yayımlandı. Eserlerinin tam sayısını vermek zordur ama bilinen 54 romanı, 22 öykü kitabı ve inceleme kitapları bulunmaktadır.

ENDER BEDİSEL (1948-2012)

İstanbul'da doğdu. Saint-Benoit Lisesini bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam etti. Bu arada *Tarih ve Toplum*, *Sorun*, *Polemik* gibi çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. Avukatlık hizmetine devam ederken bir yandan da edebiyat çevirileriyle uğraştı. Victor Hugo, Balzac, Emile Zola, Jules Verne; eserlerini çevirdiği yazarların başlıcalarıdır. Emekliye ayrıldıktan sonra çeviri çalışmalarını sürdürdü.

On Beş Yaşında Bir Kaptan
Un capitaine de quinze ans
© 2022, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın tüm yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Ender Bedisel
Editör Helin Çakır
İllüstrasyonlar Henri Meyer
Kapak Tasarımı Elif Çepikkurt
Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-625-449-620-2

1. Basım: Haziran 2022

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu, Acar Sanayi Sitesi, No: 8, Bayrampaşa-İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu İstanbul
Tel: (0212) 511 53 03 Faks: (0212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 35

JULES VERNE

ON BEŞ YAŞINDA BİR KAPTAN

BİRİNCİ

Çeviren

ENDER BEDİSEL

ALFA

BİRİNCİ KISIM

I
Yelkenli Gemi "*Pilgrim*"

1873 yılının 2 Şubatında, yelkenli gemi *Pilgrim* Greenwich meridyeninin 43° 57' güney enleminde, 165° 19' batı boylamında bulunuyordu.

Dört yüz tonilatoluk gemi, güney denizlerinde balina avına çıkmak için San Francisco'da donatılmıştı. Californialı zengin armatör James W. Weldon'a ait eminin kumandası uzun yıllardan beri Kaptan Hull'a emanet edilmişti.

Pilgrim bu armatör filotillasının en küçüklerinden, ama en iyi gemilerindendi. James W. Weldon onu her mevsim Behring Boğazının ötesine, kuzey denizlerine, Tasmanya ya da Horn Burnu sularına, Antarktika Okyanusuna gönderirdi. Yol alışı olağanüstü, donanımı mükemmeldi. Bu sayede, az sayıda adamla güney yarımkürenin bankizlerinde tehlikeye atılabiliyordu. Tayfaların anlattığına göre, Kaptan Hull yaz mevsimi boyunca Yeni Zelanda ya da Ümit Burnundan geçip yerkürenin kuzey denizlerine nazaran daha alçak bir bölgeye ulaşan buz parçalarının arasından "sıyrılmasını" bilirdi. Aslında, bunlar küçük buzdağlarıdır; çarpmalar sonucu aşınıp sıcak suların etkisiyle hacimlerini yitirmişlerdir. Bunların büyük çoğunluğu Pasifik ya da Atlantik'te eriyip gider.

İyi bir denizci olduğu kadar filotillanın en becerikli zıpkıncılarından biri olan Kaptan Hull'un ku-

mandası altında beş tayfa ve bir muçodan oluşan bir mürettebat bulunuyordu. Balina avı bakımından bu sayı azdı; zira bu av hayli yeterli sayıda bir personeli gerekli kılıyordu. Hem balinaya saldırı teknelerinin manevrası için hem de yakalanan hayvanların parçalara ayrılması bakımından biraz kalabalık gerekiyordu. Fakat bazı armatörleri örnek alan James W. Weldon'a göre bu tayfa sayısı ekonomikti. Geminin işletilmesi bakımından ona yeterli görünmüştü. Yeni Zelanda'da zıpkıncılar eksik sayılmazdı, her milletten denizciler, asker kaçakları bulunurdu. Bu adamlar mevsimlik kiralanmayı bekler ve balina avcılığı işini ustalıkla becerirlerdi. Avlanma mevsimi sona erince ücretleri ödenir, karaya çıkarılırlardı. Daha sonra, balina avlama gemilerinde çalışmak amacıyla bir sonraki yılı beklerlerdi. Bu yöntem sayesinde, iş arayan denizcileri en iyi biçimde kullanma fırsatı bulunur, onların işbirliği çok yararlı olurdu.

Pilgrim'de aynı yöntem kullanıldı.

Gemi güney kutbu dairesinde sezonu bitirmişti. Gelgelelim, yağ fıçılarını dolduramamış, yeterli miktarda balina dişi toplayamamıştı. Daha o tarihte bile, avlanma zorlaşıyordu. Bol bol avlanan balinalar seyrekleşiyordu. Kuzey Denizinde "Nord-caper" adıyla tanınan balina ve Güney denizlerinin "Sulpher-boltone"u yok olmaya yüz tutmuştu. Balıkçılar "oluklu balina" ya da jubarte [kambur balina] –ki bu devasa memeli hayvanın saldırıları oldukça tehlikelidir– üzerine yoğunlaşmak zorunda kalmışlardı.

Bu deniz seferi sırasında, Kaptan Hull da aynı şeyi yapmayı düşünmüştü. Ancak daha uzak bölge-

ye gitmeyi hesaplıyordu. Gerekirse Clarie ve Adélie topraklarına kadar uzanacaktı. Bu toprakların keşfi tartışmalı biçimde Amerikalı Wilkes'e mal edilmiştir. Ne var ki kesinlikle *Astrolabe* ve *Zélée*'nin ünlü amirali Fransız Dumont d'Urville'e aittir bu keşif.

Kısaca, *Pilgrim* için sezon pek iyi sayılmazdı. Ocak ayı başında, yani güney yazının ortalarına doğru, balina avlama gemilerinin geri dönüş zamanı henüz başlamamasına rağmen, Kaptan Hull avlanma yerlerini terk etmek zorunda kaldı. Takviye aldığı mürettebat –değersiz adamlar topluluğu– birtakım mazeretler ileri sürüp kaptanı oradan ayrılmaya zorladı.

Bunun üzerine, *Pilgrim* kuzeybatıya, Yeni Zelanda topraklarına yöneldi. 15 Ocakta, Auckland'in limanı Waitemata'ya vardı. Liman Chouraki Körfezinin dibinde, kuzey adasının kıyısında bulunuyordu. Kaptan sezonluk kiralanan balıkçıları orada bıraktı.

Pilgrim stoklarında iki yüz fıçılık yağ eksik olduğundan mürettebat memnun değildi. Nitekim, Kaptan Hull seçkin bir avcının düş kırıklığını yaşıyor, neredeyse ilk kez eli boş dönüyordu. Gururu kırılmış, işi bozulmuştu. Bu seferde işlerini bozan serserileri affetmiyordu.

Auckland'den yeni bir mürettebat toplanması için boş yere uğraşıldı. Boştaki bütün denizciler başka balina gemilerine katılmışlardı. Böylece geminin yağ stokunu tamamlama umudundan vazgeçildi ve Kaptan Hull Auckland'den ayrılmak için kesin kararını verdi. Tam o sırada, gemide yolculuğa katılmak için bir istek geldi. Kaptan bu isteği geri çeviremezdi.

Pilgrim armatörünün karısı Bayan Weldon, beş yaşındaki oğlu Jack ve akrabalarından kuzen Bénédict Auckland'de bulunuyorlardı. Ticari işleri nedeniyle ara sıra Yeni Zelanda'yı ziyaret etmek zorunda kalan James W. Weldon onları da yanında getirmişti ve şimdi San Francisco'ya geri götürmek istiyordu.

Gelgelelim, tam bütün aile yola çıkacağı sırada, küçük Jack ciddi biçimde hastalandı. Baba işleri zorladığından Auckland'den ayrılmak zorunda kaldı; karısını, oğlunu ve kuzen Bénédict'i şehirde bıraktı.

Üç ay akıp gitmiş, bu uzun üç aylık ayrılık Bayan Weldon açısından son derece zorlu geçmişti. Bu arada, küçük oğlu iyileşmişti, *Pilgrim*'in varışı bildirildiğinden yola çıkabilecek durumdaydı.

O tarihte, San Francisco'ya dönebilmek için Bayan Weldon Avustralya'ya giderek okyanusaşırı sefer yapan "Golden Age" kumpanyasının gemilerinden birine binmek zorundaydı. Bu gemiler Melbourne'dan Panama'ya yolcu taşıyordu. Panama'ya ulaştıktan sonra, California'ya düzenli sefer yapan Amerikan buharlı gemisinin hareket zamanını beklemek gerekecekti. Bu arada, bir kadın ve çocuk için hayli sıkıcı olacak gecikmeler, aktarmalar meydana gelecekti. Tam bu sırada, *Pilgrim* Auckland'e uğradı. Kadın hiç tereddütsüz, San Francisco'ya dönmek için onu gemiye almasını Kaptan Hull'dan rica etti. Tabii kendisi, oğlu, kuzen Bénédict ve çocukluğundan beri ona hizmet eden yaşlı zenci kadın Nan da beraberinde gelecekti. Yelkenli bir gemide üç bin deniz mili! Ama Kaptan Hull'un gemisinin durumu çok iyiy-

di ve mevsim Ekvator'un iki tarafında da hâlâ çok güzeldi! Kaptan Hull ricayı kabul edip hemen özel kamarasını kadın yolcuya verdi. Kırk elli gün sürecek bir seferdi bu. Bayan Weldon'ın balina gemisinde mümkün olduğunca rahat etmesini istiyordu.

Bu koşullarda yolculuk yapmanın Bayan Weldon açısından bazı avantajları vardı. Tek olumsuzluk yolun uzamasından kaynaklanıyordu; zira *Pilgrim* Şili'ye uğrayacak, yükünü Valparaiso'da boşaltacaktı. Daha sonra, Amerika kıyısı boyunca yol almaktan başka yapacak şey kalmıyordu. Karadan esen rüzgârlar o suları çok zevkli kılıyordu.

Bayan Weldon zaten yürekli bir kadındı, denizden korkmazdı. Otuz yaşında, oldukça sağlıklıydı ve uzun yolculuklara alışkındı. Kocasıyla birlikte nice seferlere çıkmış, nice zorluklara katlanmıştı. Orta halli tonilatolu bir gemide yolculuk etmek ve sonu belirsiz olaylarla karşılaşmak onu korkutmazdı. Kaptan Hull'un mükemmel bir denizci olduğunu biliyordu. James W. Weldon'ın da kaptana güveni tamdı. *Pilgrim* iyi yol alan sağlam bir gemiydi; Amerikan balina gemileri filotillasının en iyilerindendi. Fırsat bu fırsattı. Yararlanmak lazımdı. Bayan Weldon da fırsatı kaçırmadı.

Tabii kuzen Bénédict de onlarla birlikte olacaktı.

Yaklaşık elli yaşındaki bu kuzen namuslu bir adamdı. Ancak ellilerine merdiven dayamasına rağmen daha genç gösteriyordu. İri yarı olmaktan ziyade uzun, zayıf görünmekten ziyade inceydi. Yüzü kemikli, kafası kocaman, saçları gürdü. Bütün kişiliğinde altın gözlüklü bilginlere yaraşan

bir ifade vardı. İyi huylu, hırçın olmayan, bütün yaşamı boyunca kocaman çocuk kalan ve ömrünü çok yaşlı tamamlayan, ağzı süt kokarak ölen yüz yıllıklardan birine benziyordu.

"Kuzen Bénédict" –ailesinden olmayanlar bile onu böyle çağırırlardı, gerçekten herkesin kuzeni sayılacak o iyi insanlardan biriydi– uzun kollarından, uzun bacaklarından daima rahatsızlık duyar, tek başına işin içinden sıyrılmayı beceremez, hatta hayatın en olağan olayları karşısında beceriksiz kalırdı. Rahatsız edici değildi, ah! hayır, ama başkalarına karşı can sıkıcı görünür, kendisinden de rahatsızlık duyardı. Kolayca her şeyden tatmin olan uysal biriydi, ona yiyecek içecek bir şey getirmedilerse yemeyi içmeyi unutması ve soğuğa olduğu kadar sıcağa da duyarsız kalması onun hayvansal yaşamdan ziyade bitkisel yaşama ait olduğunu düşündürürdü. Ne besin değeri olan ne de gölge sağlayan, yani hiç meyve vermeyen, kupkuru işe yaramaz, ama iyi yürekli bir ağacı gözünüzün önüne getirin. İşte, kuzen Bénédict böyleydi. M. Prudhomme'un dediği gibi, hizmet etme yeteneği olsaydı, insanlara seve seve hizmet ederdi! Ne var ki zayıflığı bile seviliyordu. Bayan Weldon onu çocuğu gibi görürdü; küçük Jack'in büyük erkek kardeşi.

Burada şunu belirtmek gerekir, kuzen Bénédict ne aylak bir adam ne de hiçbir uğraşı olmayan biriydi. Tam tersi, çalışkan bir insandı. Biricik tutkusu doğa bilimleriydi ve onu bütünüyle içine alıyordu. "Doğa bilimleri" demek çok şey söylemektir. Bilindiği gibi bunlar zooloji, botanik, mineralbilim ve jeoloji dallarından oluşur.

Kuzen Bénédict ne botanikçi, ne mineralog ne de jeologdu.

Peki kelimenin tam anlamıyla zoolog muydu? Hayvanı analiz yöntemiyle ayrıştıran ve sentez yöntemiyle yeniden oluşturan Yeni Dünya'nın bir çeşit Cuvier'si[1] miydi? Çok derin bilginlerden biri olan bu adam gibi çağdaş bilimin önemle üzerinde durduğu hayvana özgü nitelikleri dört tip halinde incelemiş miydi? O dört ayrı tipi omurgalılar, yumuşakçalar, eklembacaklılar ve sölomlular diye sınıflandırmış mıydı? Saf ama ciddi çalışan bu bilgin gibi bu dört bölümü çeşitli sınıflara ayırarak gözlemlemiş, onları birbirinden ayıran familyaları, türleri, cinsleri, farklılıkları açıklamış mıydı?

Hayır.

Kuzen Bénédict kendini omurgalıların, memelilerin, kuşların, sürüngenlerin ve balıkların araştırılmasına mı vermişti?

Hiç değil.

Kafadanbacaklılardan başlayarak yosunsu hayvancıklara varana kadar yumuşakçaları mı incelemişti? Yumuşakçalar bilimi onun için artık bir sır olmaktan çıkmış mıydı?

Pek sayılmaz.

Gece lambasının yağını tükete tükete sölomluları, yani derisidikenlileri, denizısırganlarını, polipleri, parazitleri, süngerler ve haşlamlıları mı incelemişti?

İtiraf etmeli ki hayır.

---

[1] Georges Cuvier (23 Ağustos 1769 – 13 Mayıs 1832) Fransız doğabilimci ve zoolog -ed.n.

Zoolojide eklembacaklılardan başka sayacak bölüm kalmadığına göre, kuzen Bénédict'in biricik tutkusu demek ki bu yaratıklara yoğunlaşmıştı.

Evet, ama biraz daha açıklamak gerekir.

Eklembacaklılar altı sınıfa ayrılır: böcekler, çokayaklılar, örümcekgiller, kabuklular, omurgasızlara bağlı olarak yaşayanlar, kıllıayaklılar.

Gelgelelim, kuzen Bénedict bir toprak kurdunu sülükten, deniz palamudunu taşdelen otundan, evcil örümceği akrepten, karidesi kurbağadan, kırkayağı elif otundan bilimsel gözle ayırt etmeyi beceremezdi.

Peki kuzen Bénédict neydi?

Sıradan bir böcekbilimci, o kadar.

Bu nitelendirmeye şöyle cevap verilecektir: Böcekbilimin etimolojik karşılığına göre, o doğa bilimlerinin bir koludur ve bütün eklembacaklıları içerir. Genel anlamıyla doğru, ancak örf ve âdet bu sözcüğe daha sınırlı bir anlam yüklemiştir. Şöyle ki bu bilim doğrudan böceklerin incelenmesine yönelir, yani bütün bu eklembacaklı hayvanların vücudu birbirinden ayrık üç parça halinde uç uca bitişen halkalardan oluşur; üç çift ayaklıdırlar ve bu yüzden "altıayaklı" diye nitelendirilirler.

Dolayısıyla kuzen Bénédict eklembacaklıları incelerken bu sınıfla sınırlı kaldığından sadece basit bir böcekbilimcidir.

Fakat aldanmayalım! Bu böcekler sınıfında en az on çeşit bulunur: düzkanatlılar,[1] sinirkanatlılar,[2] zarkanatlılar,[3] pulkanatlılar,[4] yarımkanat-

[1] Örneğin çekirgeler, cırcırböcekleri vb.

[2] Örneğin yusufçuklar, kızböcekleri.

[3] Örneğin arılar, eşek arıları, karıncalar.

[4] Örneğin kelebekler vb.

lılar,[1] kınkanatlılar,[2] çiftkanatlılar,[3] ripipterler,[4] parazitler,[5] kâğıtgüvesigiller.[6] Öte yandan, bu çeşitlerin kimilerinde, sözgelimi kınkanatlılarda otuz bin tür, çiftkanatlılarda altmış bin tür tanınmıştır. Bu açıdan bakarsanız, inceleme konusu az sayılmaz ve sadece bu sınıf içinde bile bir kişiyi meşgul edecek konular çoktur.

Nitekim kuzen Bénédict'in yaşamı tümüyle ve sadece böcekbilime adanmıştı.

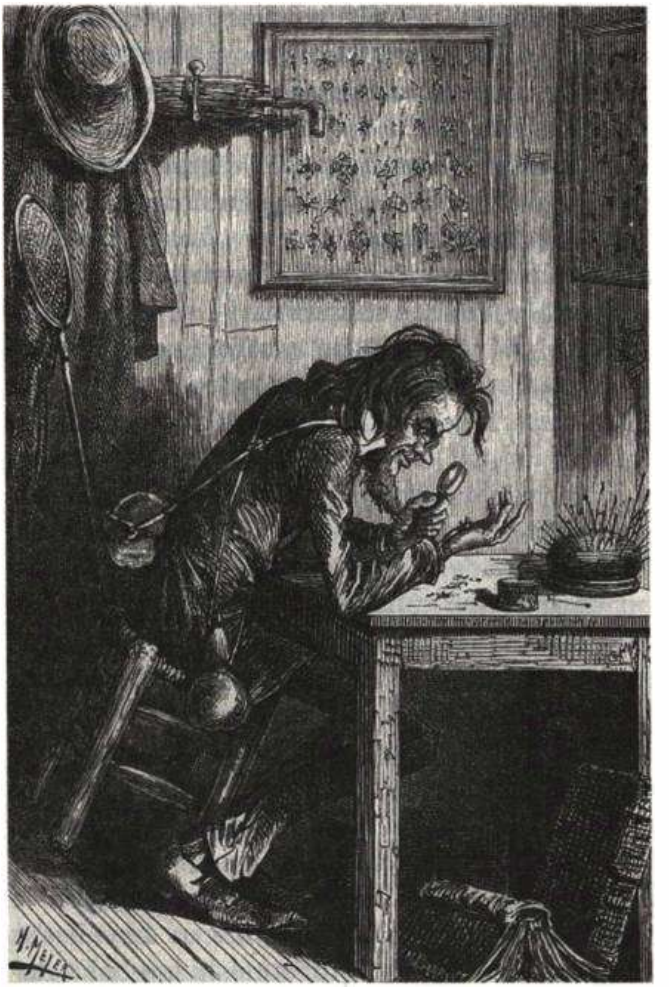
Kuzen Bénédict bütün zamanını –her saatini, uyku saatlerini bile– böcekbilimine ayırırdı, çünkü rüyasında bile daima "altıayaklıları" görürdü. Bu aşırı merakı yakasına, gömlek koluna, şapkasına ve yeleğinin kenar şeritlerine taktığı iğnelerden belli oluyordu. Kuzen Bénédict herhangi bir bilimsel geziden döndüğünde, kıymetli şapkası bir doğa bilimi kutusuna dönüşür; şapkanın içi dışı böceklerle dolup taşardı.

Şimdi bu nevi şahsına münhasırın Bay ve Bayan Weldon'la beraber Yeni Zelanda'ya gelmesinin nedeni anlaşılmıştır. Evet, onu buraya getiren böcekbilimine olan tutkusuydu. Koleksiyonu ender birkaç böcekle zenginleşecekti, onları San Francisco'daki odasına götürüp sınıflandıracaktı.

Nitekim, Bayan Weldon ve çocuğu *Pilgrim*'le Amerika'ya döndüğüne göre, kuzen Bénédict'in bu yolculukta onlara eşlik etmesinden daha doğal bir şey olamazdı.

---

1 Örneğin ağustos böcekleri, çiçek bitleri, pireler vb.
2 Örneğin mayıs böcekleri, parlayan kurtlar vb.
3 Örneğin tatarcıklar, sivrisinekler, karasinekler.
4 Örneğin stylops.
5 Örneğin peynirkurtları vb.
6 Örneğin kâğıt güveleri, poduralar vb.

Kuzen Bénédict bütün zamanını bu bilime ayırırdı.

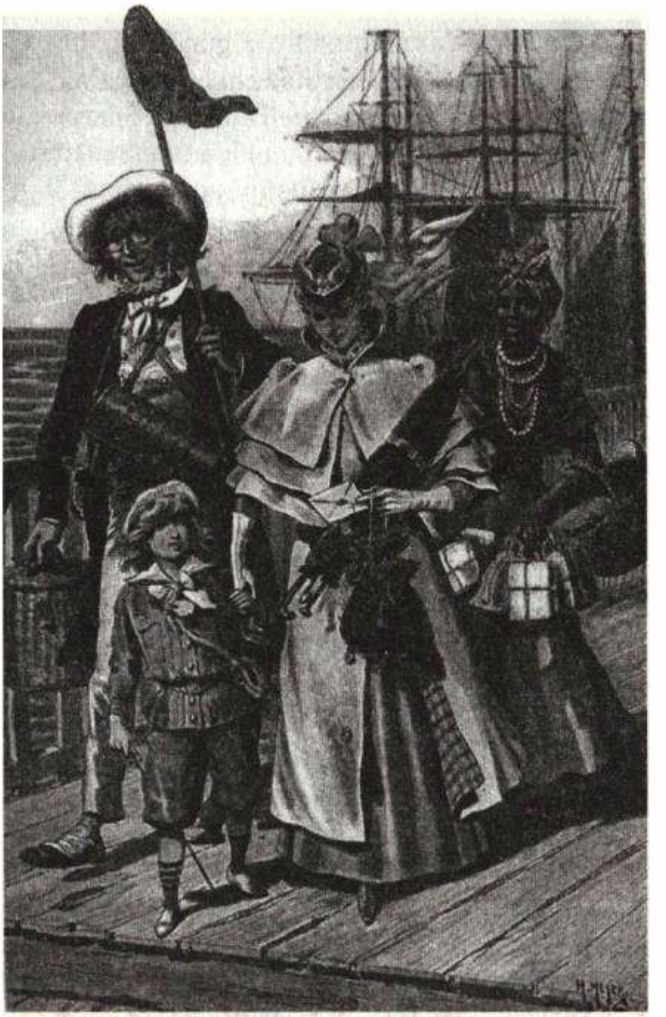
Fakat Bayan Weldon herhangi kritik bir durumla karşılaştıklarında ona güvenemezdi. Bereket versin, mevsim elverişli olduğundan kolay bir yolculuk söz konusuydu. Geminin kaptanına da güveni tamdı.

Pilgrim'in Waitemata'da üç gün konaklaması boyunca Bayan Weldon hazırlıklarını yaptı. Çabuk davranıyordu, çünkü yelkenlinin yola çıkışını geciktirmek istemiyordu. Auckland'de kalışı sırasında ona hizmet eden yerli uşaklara yol verildi. Bayan Weldon 22 Ocakta *Pilgrim*'e bindi. Oğlu Jack'i, kuzen Bénédict ve yaşlı zenci kadın Nan'ı yanına almıştı.

Kuzen Bénédict bütün böcek koleksiyonunu özel bir kutunun içinde yanında götürüyordu. Koleksiyonda, diğerlerinin yanı sıra etobur kınkanatlılar cinsinden kulağakaçan böceğinin bir türü de bulunuyordu. Bu yaratıkların gözleri başlarının üzerindeydi ve şimdiye dek sadece Yeni Kaledonya'da izlerine rastlanmıştı. Maoriler ona ısırığı genellikle ölümcül olan zehirli örümcek "katipo"dan bahsetmişti. Fakat örümcek doğrudan böcekler sınıfına girmez, örümcekgiller içinde yer alır. Bu yüzden kuzen Bénédict'in gözünde fazla önemi yoktu, nitekim onu pek önemsememişti, ama koleksiyonunun en kıymetli mücevheri ilginç bir Yeni Zelanda kulağakaçan böceğiydi.

Hiç söylemeye gerek yok, kuzen Bénédict esaslı bir ücret ödeyerek kendi koleksiyonunu gemide güvence altına almıştı. Ona göre, *Pilgrim*'in ambarındaki balina yağı ve balina dişi istifinden kendi koleksiyonu çok daha değerliydi.

Yola çıkış esnasında, Bayan Weldon ve seyahat arkadaşları yelkenlinin güvertesine çıkarken Kaptan Hull yolcu kadına yaklaşarak, "Şurası gayet açık Bayan Weldon" dedi, "*Pilgrim*'e kendi isteğinizle bindiğinize göre bunun bütün sorumluluğu size ait."

Bayan Weldon 22 Ocakta *Pilgrim*'e bindi.

Bayan Weldon, "Bu uyarıyı neden yapıyorsunuz?" diye sordu.

"Çünkü kocanızdan doğrudan bir emir almadım. Yelkenli bir gemiye binmek iyi bir yolculuk için bütün güvenceleri sağlamaz. Özellikle yolcu-

ları taşımakla görevli bir yolcu gemisi kadar elverişli değildir."

Bayan Weldon, "Kocam burada olsaydı, karısı ve çocuğuyla *Pilgrim*'le yolculuk etmekte tereddüt mü ederdi? Böyle mi düşünüyorsunuz Mösyö Hull?" diye cevap verdi.

Kaptan Hull, "Hayır Bayan Weldon, kuşkusuz tereddüt etmezdi!" dedi. "Ben de kararsız kalmazdım! *Pilgrim* iyi bir gemi, kötü bir av seferi geçirdi ama geminin bir denizcisi olarak ve yıllardır kaptanlığını yaptığımdan dolayı iyi gemi olduğundan eminim. Söylemek istediğim Bayan Weldon, ben de sorumluyum ama aradığınız konforu bu gemide bulamazsınız."

Bayan Weldon, "Tek derdimiz konfor olsun Mösyö Hull" dedi, "bu beni kararımdan döndüremez. Ben müşkülpesent yolcu kadınlardan değilim. Onlar her şeyden şikâyet eder. Yok kamaralar sıkışıkmış, yok yemek servisi yetersizmiş."

Sonra, elini tutan küçük Jack'ine birkaç saniye bakıp, "Yola çıkalım, Mösyo Hull!" dedi.

Hemen hareket edilmesi için emir verildi, yelkenler açıldı ve yelkenli Amerika kıyısına doğru yöneldi.

Ancak hareketinden üç gün sonra, yelkenli doğudan esen sert rüzgârlardan etkilenmişti, rüzgârı almak için iskele tarafının yelken iplerini kasmak zorunda kaldı.

Böylece 2 Şubat tarihinde, Kaptan Hull hâlâ hiç istemediği bir mevkide bulunuyordu ve Horn Burnundan geçmeye çalışmaktan ziyade yeni kıtaya en kestirmeden ulaşmaya çabalayan bir denizci durumundaydı.

II
Dick Sand

Bu sırada deniz güzeldi, gecikmeler dışında yolculuk son derece elverişli koşullarda gerçekleşiyordu.

Bayan Weldon *Pilgrim*'e mümkün olduğu kadar konforlu biçimde yerleşmişti. Güvertenin arkasında ne kıç kasarası ne de güverte köşkü vardı. Kıç tarafta yolcu kadının kalabileceği hiçbir kamara olmadığından kaptana göre mütevazı bir denizci lojmanı sayılan ve kıç tarafta bulunan Kaptan Hull'un kendi kamarasıyla yetinmek zorunda kaldı. Üstelik oraya yerleşmesi için kaptanın ısrarlı ricaları gerekmişti. Neyse, Bayan Weldon, çocuğu ve yaşlı Nan o daracık odaya yerleşti. Yolcu kadın yemeklerini kuzen Bénédict ve kaptanla beraber orada yiyordu. Yemek sofrası için bir çeşit gömme oda yapılmıştı.

Pilgrim kaptanına gelince, mürettebatın bir posta kabinine yerleşmişti. Gemide ikinci kaptan olsaydı, bu kabine o yerleşecekti. Fakat bilindiği gibi, yelkenli ikinci kaptanın hizmetlerinden tasarruf edecek koşullarda yol alıyordu.

Pilgrim'deki adamlar iyi ve kuvvetli denizcilerdi, fikirleri ve alışkanlıkları birbirlerine uyuyordu. Av sezonu onların birlikte çıktıkları dördüncü seferdi. Hepsi Batının Amerikalısıydılar, birbirlerini çok eskiden tanıyorlardı, California eyaletinde aynı kıyı şeridinin insanlarıydılar.

Bu cesur adamlar, armatörlerinin karısı Bayan Weldon'a karşı hayli nazik davranıyorlardı. Ne de olsa armatöre sınırsız bir sadakat besliyorlardı. Söylemek gerekir ki geminin çıkarları kendilerini de ilgilendirdiğinden seferlerde büyük yarar sağlayarak katkıda bulunmuşlardı. Bu seferde hiç yarar sağlayamadıklarından Yeni Zelanda serserilerine sövüp sayıyorlardı.

Gemide bulunanlardan yalnız biri Amerika kökenli değildi. Portekiz doğumluydu, ama akıcı İngilizce konuşuyordu. Adı Negoro'ydu. Yelkenlinin aşçılık hizmetini mütevazı yollardan görüyordu.

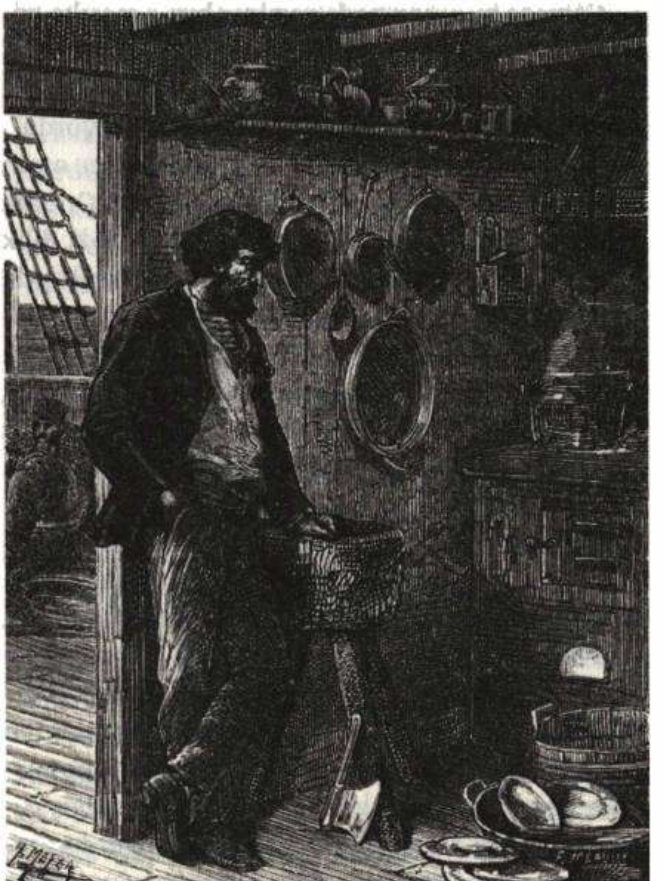
Pilgrim aşçısı Auckland'de firar ettiğinden, onun yerini o sırada işsiz olan Negoro almıştı. Onunla iletişim kurmak zordu, çok konuşkan değildi. Silik bir karakteri vardı, ama mesleğinde becerikliydi. Onu işe alan Kaptan Hull memnun gibi görünüyordu. Gerçekten gemiye binişinden bu yana aşçıbaşı azar işitecek bir şey yapmamıştı.

Bu arada, Kaptan Hull aşçının geçmişi hakkında yeterince bilgi edinmek için zaman bulamamıştı. Yüzü, daha doğrusu bakışları onun hakkında sınırlı bilgi veriyordu; gemiye tanımadık birinin alınması gerektiğinde mutlaka ataları araştırılmalıydı.

Kırk yaşlarında görünüyordu. Zayıf, sinirli, orta boyluydu; saçı koyu renk, derisi yağızdı; güçlü kuvvetli olsa gerekti. Biraz eğitim almış mıydı? Evet, ara sıra ağzından kaçan bazı gözlemlerden belli oluyordu bu. Zaten ailesi hakkında hiç konuşmaz, geçmişinden asla söz etmezdi. Nereden geliyordu, nerede yaşamıştı? Kimse bilmiyordu. Geleceği ne olacaktı? O da pek bilinmiyordu. Yalnız Valparaiso'da karaya çıkmak niyetinde olduğunu

söylüyordu. Gerçekten tuhaf bir adamdı. Nereden baksanız, eski bir denizci gibi görünmüyordu. Zaten ne yaşamı denizde geçen ne de aşçıbaşı olacak bir adam hali vardı; denizciliğe yabancı gibiydi.

Bununla birlikte, geminin yalpalamasından rahatsız olmaya gelince, daha önce hiç gemiye binmemiş adamlar gibi rahatsızlık duymuyordu, bu da gemide aşçılık yapan biri için yeterliydi.

Negoro çok konuşkan değildi.

Ortalıkta pek görünmezdi. Gün boyu, daracık mutfakta kapalı kalır, dökme demir ocağın başından ayrılmazdı. Gece bastırınca, ocak söndükten sonra mürettebat postasının dibinde kendine ayrılan kulübeciğine geri döner, hemen yatar, uykuya dalardı.

Daha önce söylemiştik; *Pilgrim* mürettebatı beş tayfa ve bir muçodan oluşuyordu.

On beş yaşındaki genç muço, ana babası bilinmeyen bir çocuktu. Zavallı yavru doğduktan sonra terk edilmiş, hayırsever bir dernek tarafından sahiplenilip yetiştirilmişti.

Dick Sand –adı buydu– aslen New York'luydu ve kuşkusuz bu eyaletin merkezinden geliyordu.

Dick adı –Richard'ın kısaltması– öksüz çocuğu doğumundan iki üç saat sonra kurtaran iyiliksever insanın adından geliyordu. Sand ismine gelince, bulunduğu yerin anısına ona bu ad verilmişti. Yani New York Limanının girişini oluşturan ve Hudson'ın ağzında bulunan Sandy-Hook[1] Burnundan alınmıştı.

Dick Sand iyice büyüyünce fazla uzamadan orta boylu kaldı, ama sağlam yapılıydı. Anglosakson kökenli olduğuna kuşku yoktu. Esmerdi, mavi gözlerinin içi alev alev parlıyordu. Denizcilik mesleği yaşamın kavgalarına onu çoktan hazırlamıştı. Zeki yüz ifadesinden gözü peklik akıyordu. Ancak bu bir atılganın değil, "yürekli" bir insanın ifadesiydi. Aşağıdaki üç sözcük Vergilius'un bitmemiş bir dizesinden alınmıştır:

Audaces fortuna juvat...[2]

---

[1] "Sand" İngilizcede kum anlamına gelir.

[2] Talih atılganların yüzüne güler –çn.

Fakat alıntı yanlıştır. Şair şöyle der:

Audentes fortuna juvat...[1]

Gerçekten talih neredeyse her zaman atılganlara değil de, yüreklilere güler. Atılgan düşüncesizdir. Yürekli insan önce düşünür, sonra eyleme geçer. Fark buradadır.

Dick Sand cesurdu. Daha on beş yaşında bir karara varmasını biliyor, bunu da sonuna kadar uyguluyordu. Hem heyecanlı hem de ciddi görünen mizacı dikkat çekiyordu. Akranı çocukların yaptığı gibi sözlerinde ve jestlerinde ciddiyetten uzaklaşmıyordu. Hayatın sorunlarının artık tartışılmayacağı bir dönemi yaşıyordu; sefil durumunu tam karşıdan öngörmüş, kendi kendine hayatta varolmaya söz vermişti. Daha çok önceden, varoluş sorunlarının nadiren düşünüldüğü bir yaşta, sefil durumunu tam olarak görmüş ve kendini "var etmeye" yemin etmişti.

Ve kendini var etti; yaşıtlarının henüz çocuk sayılacağı yaşta olgun bir adam gibiydi.

Aynı zamanda, bedensel egzersizler bakımından çok becerikli, çok çevikti. Dick Sand dört ayaklı denilen o ayrıcalıklı yaratıklardandı. Yani iki ayağını ve iki elini de çok doğru kullanabilirdi.

Dediğimiz gibi, küçük öksüzü hayırsever kurum büyütmüştü. Önce kimsesiz çocuklar yurduna yerleştirilmişti. Amerika'da kimsesiz küçükler için böyle yerler daima bulunur. Dört yaşındaysa, cömertliğini esirgemeyen hayırsever kurumların

---

[1] Talih yüreklilerin yüzüne güler –çn.

yardım ettiği New York okullarından birinde okuma yazmayı, hesap yapmayı öğrendi.

Deniz tutkusu Dick'te doğuştan vardı. Bu tutku onun sekiz yaşında Güney denizlerinde posta hizmeti gören bir gemiye miço olarak binmesine yol açtı. Nasıl bir şeyleri küçük yaşta öğrenmek en iyisiyse, o da denizciliği küçük yaşlarda orada öğrendi. Bu küçük adamla ilgilenen deneyimli denizcilerin katkısıyla yavaş yavaş kendini eğitti. Nitekim küçük miço çok şey öğrenmeye başladı. Kuşkusuz ondan daha iyi şeyler bekleniyordu. Çocuk daha en başında çalışmanın hayatın temel kuralı olduğunu anladı ve ekmeğini alnının teriyle kazanmayı bilenin –insanlığın altın kuralı İncil'deki emir– büyük yazgıların adamı olabileceğini, zira günün birinde iradesini kullanarak o büyük işleri gerçekleştirebileceğini öğrendi.

Dick Sand bir ticaret gemisinde miçoluk yaparken Kaptan Hull'un dikkatini çekti. Bu namuslu denizci gözü pek genç adamla çok geçmeden dostluk kurdu. Daha sonra, genç adamı armatör James W. Weldon'la tanıştırdı. Armatör bu öksüzü sıcaklıkla karşıladı ve onun eğitimini San Francisco'da tamamlattı. Genç adamı kendi ailesinin bağlı olduğu Katolik diniyle yetiştirdi.

Aldığı eğitim sırasında, Dick Sand coğrafya ve yolculuklara büyük merak sardı. Bu arada matematik bilimleriyle birlikte denizciliği de öğrendi. Bir yandan aldığı eğitimin kuramsal yanıyla pratik yanını birleştirmeyi ihmal etmedi. Acemi bir denizci olarak bindiği ilk gemi *Pilgrim*'di. İyi bir denizci gerek uzun deniz yolculuğunu gerekse balina avını iyi bilmeliydi. Gerçekten bu yelken-

liyle yola çıkışı denizcilik kariyerine iyi bir hazırlık olacaktı. Zaten, Dick Sand velinimeti James W. Weldon'ın bir gemisinde gidiyordu. Geminin yönetimi de hamisi Kaptan Hull'daydı. Dolayısıyla bütün elverişli koşullar genç adamdan yanaydı.

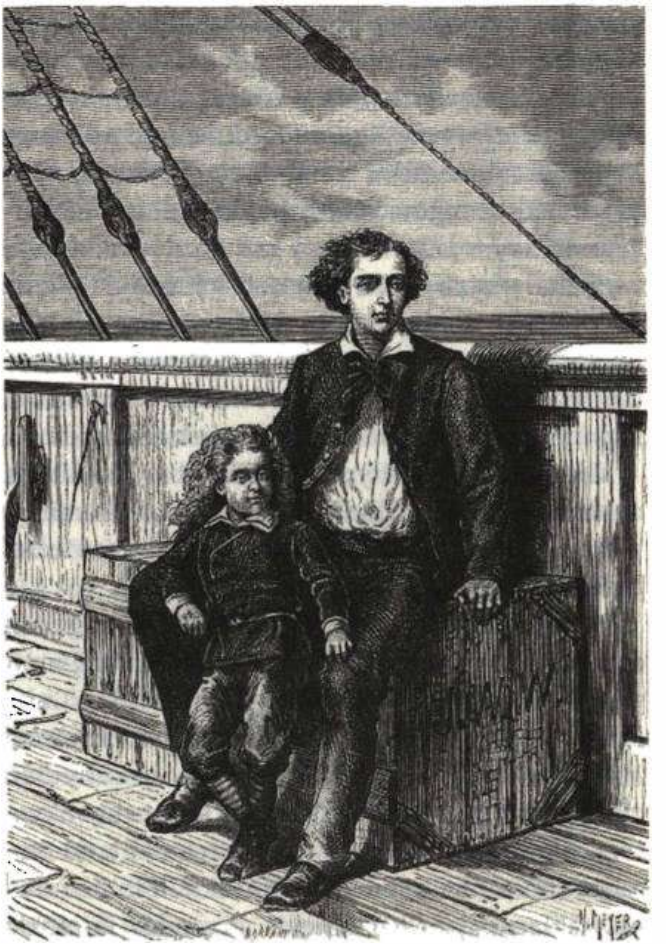
Weldon ailesine bağlılığı sonsuzdu; söylemek bile gereksiz, ama her şeyini o aileye borçluydu. En iyisi, bu bağlılığı yaşanan olaylarla görmek olacak. Tabii genç acemi denizci Bayan Weldon'ın da *Pilgrim*'le yolculuğa katılacağını duyunca mutlu oldu. Bayan Weldon birkaç yıl boyunca ona annelik etmişti. Dick zengin armatörün oğlu karşısında bulunduğu statünün bilincindeydi, ama Jack'i küçük erkek kardeşi gibi görüyordu. Öte yandan –hamileri bunu iyi biliyordu– bu iyi tohum bereketli toprağa düşmüştü. Gösterilen ilgiden dolayı öksüzün yüreği minnettarlıktan kabarıyordu. Bir gün, eğitimine katkıda bulunan ve Tanrı'yı sevmeyi öğretenlere hayatını vermesi gerekse, genç acemi denizci onu vermekte tereddüt etmezdi. Sözün kısası, sadece on beş yaşında olup otuz yaşındaymış gibi düşünüp davranmak; işte, Dick Sand tam olarak buydu.

Bayan Weldon himayesindeki genç insanın kıymetini biliyordu. Hiç endişelenmeden küçük Jack'i ona emanet edebilirdi. Dick Sand bu çocuğu çok sever, çocuk da onu "ağabeyi" olarak görürdü. Yolculukta uzun saatler boyunca geçen boş zamanlarda, deniz güzel olduğunda ve yelkenler hiçbir manevrayı gerekli kılmadığında, Dick ve Jack birbirlerinden hiç ayrılmazlardı. Genç acemi denizci küçük çocuğa mesleğinin eğlenceli gelen taraflarını gösterirdi. Bayan Weldon, Dick Sand'in

yanındayken oğlunun çarmıklara atılmasını, mizana ya da pruva direğinin çanaklığına tırmanmasını, petriçelerden ok gibi aşağı inmesini gördüğünde bile endişelenmiyordu. Genç adam ya kadından önce atılır ya da çocuğu izlerdi. Beş yaşındaki çocuğun kolları böyle egzersizler karşısında zayıf düşerse, onu her an desteklemeye ve yakalamaya hazır beklerdi. Hastalık küçük Jack'i biraz soldurmuştu; bütün bu egzersizler iyi geliyordu. Gerçekten her gün yapılan jimnastik ve denizin esenlik dolu esintileri sayesinde, *Pilgrim*'in güvertesinde yüzüne renk geliyordu.

Günler böyle geçiyor, yolculuk bu koşullarda devam ediyordu. Olumsuz bir havayla karşılaşmadıklarından ne yolcular ne de *Pilgrim* mürettebatı şikâyetçi değildi.

Bununla birlikte, rüzgârların ısrarla doğudan esmesi Kaptan Hull'u endişelendiriyordu. Gemiyi tam rotasına sokmayı başaramıyordu. Daha ilerde, Oğlak dönencesi yakınlarında, ekvatoral rüzgârlar bölgesine girmekten de çekiniyordu çünkü bu doğa akımları işini zora sokacaktı. Ekvatoral akıntı işin cabasıydı çünkü bu akıntı da onu dayanılmaz biçimde batıya atacaktı. Kendisinden kaynaklanmayan gecikmeler yüzünden özellikle Bayan Weldon için endişeleniyordu. Nitekim yol üstünde Amerika'ya giden bir transatlantiğe rastlarsa, kadın yolcunun o gemiye binmesini önerecekti. Ama ne yazık ki çok yukarı bölgelerdeydiler ve bu durumda Panama'ya giden buharlı bir gemiyle karşılaşmaları mümkün değildi; öte yandan o tarihte Pasifik, Avustralya ve Yeni Dünya arasında kurulan iletişim bugünkü kadar sıklaşmamıştı.

Dick ve Jack birbirlerinden hiç ayrılmazlardı.

Tanrı'nın yardımıyla olayları olağan akışına bırakmalıydı. Zaten bu monoton yolculuğu hiçbir şey bozmayacakmış gibi görünüyordu ki ilk olay patlak verdi. Söz konusu olay, bu hikâyenin başlangıcında belirttiğimiz enlem ve boylamda, tam da 2 Şubat günü meydana geldi.

Hava çok açıktı. Dick Sand ve Jack sabah saat dokuza doğru pruva direğinin kollarına yerleşmişti. Oradan Okyanusun geniş bir kesimini ve bütün gemiyi görebiliyorlardı. Kıç tarafta, ufkun çevresini gözlerinden ancak randa ve babafingo çubuğu sarkan ana direk saklıyordu. Bu nedenle denizin bir parçasını ve gökyüzünü göremiyorlardı. Ön tarafta, cıvadranın üç flok yelkeniyle dalgalara doğru uzandığını görüyorlardı; rüzgârın hızını alan bu yelkenler kocaman kanatlar gibi açılıyorlardı. Altta mizana direği sallanıyor, üstte gabya yelkeni ve pruva direğini birbirine bağlayan yaka ipi esintinin etkisiyle titreşiyordu. Böylece yelkenli iskele tarafındaki yelken iplerini germiş, rüzgârı en elverişli biçimde kullanarak ilerliyordu.

Dick Sand *Pilgrim*'in bütün kısımlarıyla çok dengeli olduğunu, içine safra konduğunu, bu bakımdan alabora olmasının mümkün olamayacağını Jack'e açıklıyordu. Gemi o sırada sancak tarafına yattı, küçük çocuk onun sözünü kesti.

"Ne gördün orada?" diye sordu.

Bumbaların üzerinde ayağa kalkan Dick Sand tekrarladı: "Bir şey mi görüyorsun, Jack?"

Küçük Jack, "Evet, orada!" diye karşılık verdi.

Denizde bir noktayı gösterdi. Büyük flok yelkeniyle küçük flok yelkenini birbirine bağlayan ipler arasından o boşluk görünüyordu.

Dick Sand dikkatle o noktaya baktı. Hemen kuvvetli bir sesle haykırdı:

"Bir enkaz, önümüzde, sancak tarafında!"

III
Enkaz

Dick'in haykırışı üzerine bütün mürettebat ayağa kalktı. Nöbette olmayan adamlar güverteye çıktı. Kamarasından çıkan Kaptan Hull ön tarafa seğirtti.

Bayan Weldon, Nan, kayıtsız kuzen Bénédict, genç acemi denizci tarafından bildirilen enkazı yakından görmek için gelip sancak korkuluğuna yaslandılar.

Yalnız Negoro yerinden ayrılmamış, mutfak yerine kullandığı barakasında kalmıştı. Her zamanki gibi, bütün mürettebat içinde enkaz bir tek onun ilgisini çekmemiş görünüyordu. Herkes dikkatle *Pilgrim*'den üç mil ötede dalgaların üzerinde beşik gibi sallanan nesneye bakıyordu.

Tayfanın biri, "Bu da ne böyle?" dedi.

Bir başkası, "Terk edilmiş bir sal!" diye ekledi.

Bayan Weldon, "Belki salın üstüne zavallı kazazedeler sığınmıştır" dedi.

Kaptan Hull karşılık verdi: "Birazdan anlarız. Fakat bu sal değil. Yan tarafına devrilmiş bir gemi gövdesi..."

Kuzen Bénédict, "Deniz hayvanı olamaz mı? İriyarı bir memeli?" diye lafa karıştı.

"Sanmıyorum" karşılığını verdi acemi denizci.

Bayan Weldon, "Sence ne olabilir, Dick?" diye sordu.

"Kaptanın dediği gibi yan yatmış bir gemi gövdesi Bayan Weldon. Hatta karinasını görür gibi oluyorum, güneşte parlıyor."

Kaptan, "Evet... Gerçekten..." dedi.

Sonra dümenciye seslendi: "Dümeni çevir Bolton. Enkaza yanaşacak biçimde devam et."

Dümenci, "Peki efendim" karşılığını verdi.

Kuzen Bénédict ekledi: "Fakat ben düşüncemde ısrar ediyorum. Bu bir hayvan!"

Kaptan Hull, "Balinagillerden bir hayvan olabilir!" diye konuştu. "Ben de güneşte parıldadığını görüyorum!"

Bayan Weldon, "Her neyse, kuzen Bénédict, bu balinanın öldüğünü söyleyeceksiniz sanırım. Zira en ufak hareket belirtisi bile yok!"

İnatlaşan kuzen Bénédict, "İyi de kuzen Weldon" diye cevap verdi, "suların üstünde uyuklayan bir balina hiç görülmemiş şey değil!"

Kaptan Hull, "Gerçekten doğru" dedi, "ama şimdi balina değil, bir gemi söz konusu."

Kuzey ya da Güney kutbu denizlerinde yaşayan bütün memelilere az bulunur bir böcek gözüyle bakan kuzen Bénédict, "Göreceğiz bakalım" cevabını verdi.

Kaptan Hull, "Dümene dikkat Bolton, dikkat!" diye bağırdı, "Enkaza çarpma! Yüz elli metre yakınından geç! Biz bir şey yapmasak da o bize zarar verebilir. *Pilgrim*'in böğürlerini parçalamak istemem. Biraz orsala, orsala Bolton!"

Enkazın üzerine doğru yönelen *Pilgrim*'in baş tarafı bir dümen hamlesiyle başka yöne çevrildi.

Yelkenli alabora olmuş teknenin hâlâ bir mil uzağında bulunuyordu. Tayfalar açgözlülükle

enkazı izliyorlardı. Belki kıymetli yükü vardı, onu *Pilgrim*'e aktarabilirlerdi! Bilindiği gibi böyle kurtarma olaylarında kurtarılan yükün üçte biri kurtarıcılara aittir. İşte, bu durumda, yük hasar görmemişse denizciler "iyi bir ganimet" elde etmiş olacaklardı. Balina avları yarım kaldığından bu da bir teselli armağanı sayılırdı.

Çeyrek saat sonra, enkaz *Pilgrim*'in en az yarım mil yakınına gelmişti.

Gerçekten bir gemiydi; sancak tarafındaki bölümünden anlaşılıyordu. Küpeştesiyle alabora olmuş ve öyle yan yatmıştı ki güvertesinin yeniden yukarı gelmesi olanaksız gibiydi. Direklerinden hiçbiri görünmüyordu. Palastriyalardan yalnızca birkaç halat parçası ve mayistra yelkeninin kopmuş zincirleri sarkıyordu. Sancak yanağında geniş bir delik açılmıştı; parçalanan kaplamalarla kaburga arasındaydı.

Dick Sand, "Bu gemi başka bir gemiyle çarpışmış" diye bağırdı.

Kaptan Hull, "Buna hiç kuşku yok" diye cevap verdi. "Mucize eseri suyun dibini boylamamış."

Bayan Weldon ekledi: "Eğer böyle bir çarpışma olmuşsa, geminin mürettebatı ona çarpan gemi tarafından kurtarılmış olmalı."

Kaptan Hull, "Umalım da öyle olsun, Bayan Weldon" cevabını verdi. "Ona çarpan gemi yoluna devam etmişse, mürettebat kendi şalupalarıyla kurtulmaya çabalamış olabilir. Ne yazık ki genellikle böyle oluyor!"

"Öyle şey olur mu, Mösyö Hull! İnsanlıkdışı bir olay!"

"Öyle, Bayan Weldon... Öyle! Örnekleri az değil! Şu gemiye gelince, bence terk edilmiş; üze-

rinde hiçbir filika seçemiyorum. Gemideki insanlar kurtarılmamışsa, sanırım karaya çıkmanın yolunu aramışlar! Fakat Okyanus adaları ya da Amerika kıtası buradan çok uzak! Korkarım, başaramamışlardır!"

Bayan Weldon, "Olabilir" dedi, "felaketin içyüzü asla bilinemez! Ancak mürettebattan birilerinin hâlâ gemide olması mümkün!"

Kaptan Hull, "Mümkün değil, Bayan Weldon" cevabını verdi, "bizim yaklaştığımızı çoktan görürler, işaret verirlerdi. Ama birazdan anlarız."

Kaptan Hull eliyle izlenecek yolu göstererek bağırdı: "Orsala biraz Bolton, orsala!"

Pilgrim artık enkaza çok yaklaşmıştı. Mürettebatı tarafından tümüyle terk edildiğine kuşku yoktu.

Tam o anda, Dick Sand herkesin susmasını isteyen bir işaret yaptı.

"Dinleyin! Dinleyin!" dedi.

Herkes kulak kabarttı.

Dick Sand, "Sanki bir havlama işitiyorum!" diye bağırdı.

Gerçekten, uzaktan, teknenin içinden bir havlama sesi geliyordu. İçeride kesinlikle canlı bir köpek vardı, belki de mahsur kalmıştı. Canlı kaldığına göre ambar kapakları sımsıkı kapatılmış olmalıydı. Alabora geminin güvertesi hâlâ görüş açısında olmadığından hayvanı seçemiyorlardı.

Bayan Weldon, "Bir köpek de kalmış olsa Mösyö Hull, onu kurtarmalıyız!" dedi.

"Evet... Evet!.." diye haykırdı küçük Jack... "Kurtarmalıyız!.. Ona yemek vereceğim!.. Bizi sevecek... Anne, onun için biraz şeker getireceğim."

Bayan Weldon gülümseyerek, "Dur çocuğum" dedi, "zavallı hayvan açlıktan ölmüştür; senin şekerin yerine güzel bir yemeği tercih eder."

Küçük Jack, "Öyleyse benim çorbamı versinler!" diye bağırdı. "Ben hakkımdan vazgeçerim!"

O sırada, havlama sesleri daha net biçimde gelmeye başladı. İki gemiyi birbirinden en fazla üç yüz ayak ayırıyordu. Birdenbire, sancak küpeştesinde iriyarı bir köpek belirdi. Umutsuz umutsuz havlıyordu.

Kaptan Hull *Pilgrim* baştayfasına seslenerek, "Howik" dedi, "gemiyi durdurun, küçük filikayı denize indirsinler."

Küçük Jack hayvana seslendi: "Bekle köpeğim, biraz bekle!" Hayvan yarı boğuk bir havlamayla sanki ona karşılık verdi.

Pilgrim'in yelken takımı gemi hareketsiz duracak şekilde indirildi, yelkenli enkaza iyice yaklaştı.

Küçük filika denize indirilerek Kaptan Hull, Dick Sand ve iki tayfa hemen bindiler.

Köpek devamlı havlıyordu. Küpeştede kalmaya çalışıyor, ama her an güverteye devriliyordu. Sanki havlamaları artık onu kurtarmaya gelenlere yönelmiyordu. Acaba bu havlamalar gemide mahsur kalan yolcular ya da tayfalara mı yönelikti?

Bayan Weldon, "Hayatta kalan biri mi var?" diye sordu.

Pilgrim filikası birkaç kürek hamlesinden sonra alabora olan tekneye ulaşmak üzereydi.

Fakat birdenbire köpeğin davranışları değişti. Kurtarıcılara karşı davetkâr havlamaların yerini öfkeli havlamalar aldı. Tuhaf hayvan şiddetli bir öfkeye kapılmıştı.

Küçük filika batan teknenin kıç tarafından dönerek su altındaki güverteye yanaşmak üzereyken Kaptan Hull, "Bu köpeğe ne oluyor?" diye sordu.

Kaptan Hull bir şeyi fark edememişti. *Pilgrim* güvertesinde de kimsenin dikkatini çekmedi. Oysa mutfağından çıkan Negoro ön taraf güvertesine doğru ilerliyordu. Köpeğin öfkesi bundan kaynaklanıyordu.

Acaba köpek aşçıbaşını tanıyor muydu ya da görünce mi tanımıştı? Bu da mümkündü.

Her neyse, köpeği gören Negoro hiç şaşkınlık belirtisi göstermedi; yine de kaşları biraz çatıldı, mürettebat postasına geri döndü.

Bu arada filika geminin kıç tarafına döndü. Arkasında yalnız şu isim yazıyordu: *Waldeck*.

Sadece *Waldeck*; bağlı olduğu limanın adı yoktu. Fakat teknenin yapılış biçiminden Amerika yapımı olduğunu Kaptan Hull gibi deneyimli bir denizci ilk bakışta anlamıştı. Zaten isminin özelliği de bunu belli ediyordu. Nitekim beş yüz tonilatoluk büyük bir yelkenliden geriye kala kala enkaz yığını kalmıştı.

Waldeck'in ön tarafında geniş bir oyuk vardı; bu da çarpışmanın meydana geldiği yerdi. Gövdenin alabora olmasından sonra, bu oyuk beş altı ayak su üstüne çıkmıştı; bu durum da yelkenlinin hâlâ neden sulara gömülmediğini açıklıyordu.

Kaptan Hull güverteyi boylu boyunca görüyordu, kimsecikler yoktu.

Küpeşteyi terk eden köpek merkezdeki ambar kapağına saklanmıştı; kâh dışarıya kâh içeriye havlıyordu.

Acaba köpek aşçıbaşını tanıyor muydu ya da görünce mi tanımıştı?

Dick Sand uyardı: "Bu hayvan kesinlikle yalnız değil!"

Kaptan Hull: "Gerçekten değil!" dedi.

Küçük filika iskele tarafındaki küpeşteye yaklaştı; küpeşte yarı yarıya batık durumdaydı. Biraz kuvvetli bir dalga birkaç saniye içinde *Waldeck*'i sulara gömecekti.

Batık yelkenlinin güvertesinde boydan boya hiçbir şey kalmamıştı. Sadece ana direk ve mizana direğinin uzun parçaları seçiliyordu. İki direk de geçme yerlerinin iki ayak üstünde parçalanmış, çarpışma sonucu devrilmiş, manevra kolları, petriçeler, çarmıklarıyla birlikte sürüklenip gitmişti. Bu arada göz alabildiğine uzanan denizde ve *Waldeck*'in etrafında hiçbir kalıntı göze çarpmıyordu; bu da felaket yaşandığından beri çok zaman geçmediğini gösteriyordu.

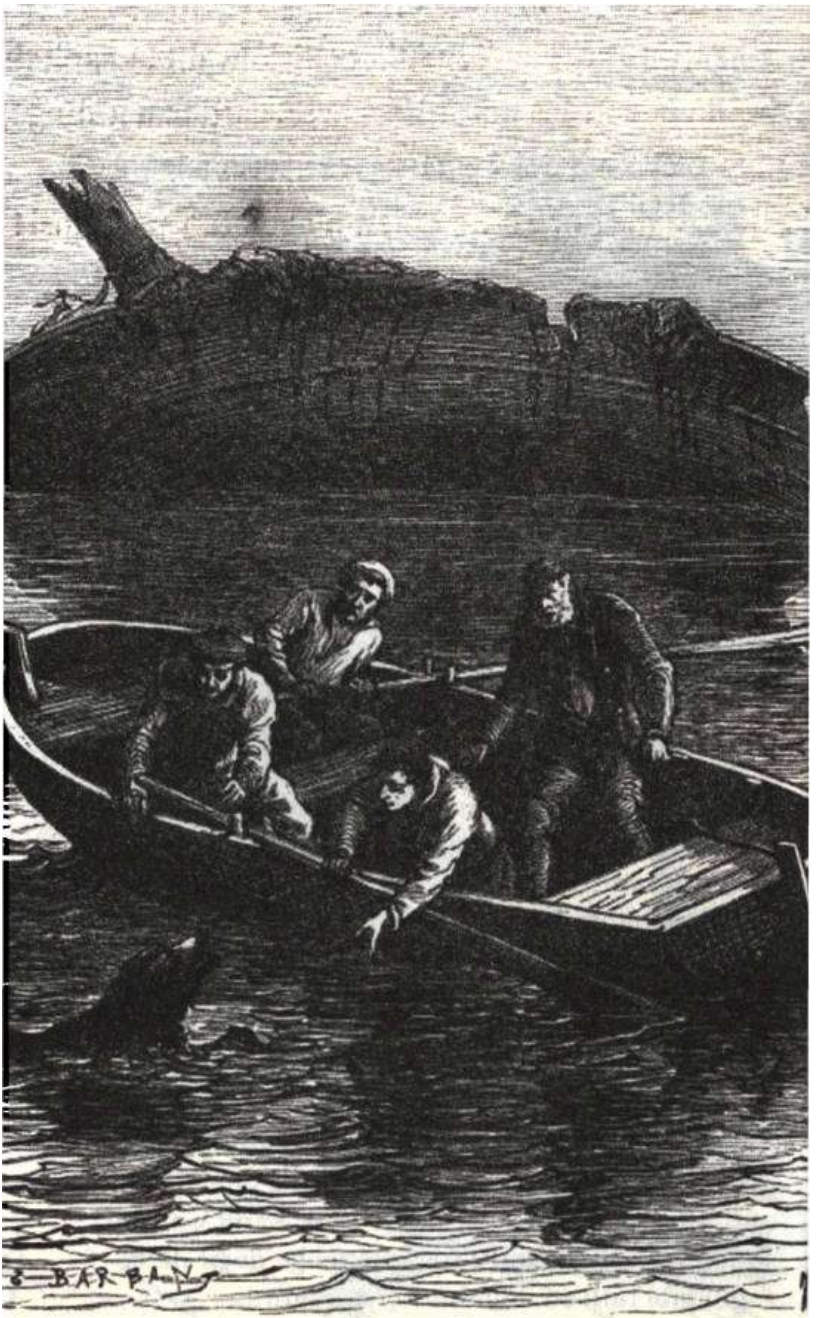
Kaptan Hull, "Çarpışma sonucu birkaç zavallı hayatta kalmışsa" dedi, "açlık ve susuzluk onları bitirmiş olmalı. Zira sular kumanya ambarına kadar çıkmış. Gemide cesetlerden başka şey göremeyiz!"

Dick Sand, "Hayır, hayır!" diye haykırdı. "Köpek boşuna havlamıyor! İçeride yaşayanlar var!"

O sırada hayvan genç denizcinin çağrısına cevap verip kendini denize bıraktı ve zar zor filikaya yüzdü çünkü gücü tükenmiş gibiydi.

Hayvanı yukarı çektiler. Dick Sand ona bir parça ekmek uzattı, fakat ekmeğe değil de çılgın gibi tatlı su dolu bir fıçıya saldırdı.

Dick Sand, "Bu zavallı hayvan susuzluktan ölüyor!" diye haykırdı.

Hayvan genç denizcinin çağrısına cevap verip kendini denize bıraktı ve zar zor filikaya yüzdü.

Waldeck'e daha kolaylıkla yanaşabilmek için küçük filika elverişli bir yer aradı, bu amaçla birkaç kulaç uzaklaştı. Köpek o sırada kurtarıcıların gemiye çıkmayacaklarını sandı, zira Dick Sand'i ceketinden yakaladı ve acılı havlamalarına yeniden başladı.

Anlamışlardı. Davranışları, sesi insanınki kadar açıktı. Filika çok geçmeden iskele tarafının griva mataforasına kadar ilerledi. Orada, iki tayfa filikayı sımsıkı palamarladılar. Kaptan Hull ve Dick Sand köpekle beraber güverteye ayak bastı. İki direğin artakalan parçaları arasında bulunan ambar kapağına kadar güçlükle tırmandılar.

Ambar kapağından ikisi de ambara girdi.

Waldeck'in ambarı ağzına kadar suyla doluydu, ortalıkta hiçbir mal kalmamıştı. Yelkenliyi safralar tutuyordu; kumla dolu bir safra iskele tarafına kaymış, geminin yana yatık halde kalmasını sağlıyordu. Bu nedenle kurtarma operasyonu olanaksızdı.

"Burada kimsecikler yok!" dedi Kaptan Hull.

Ambarın ön kısmına doğru ilerleyen genç denizci, "Kimseler yok!" diye karşılık verdi.

Fakat güvertede kalan köpek hâlâ havlıyor, ısrarla kaptanın dikkatini çekmeye çalışıyordu.

Kaptan Hull genç denizciye, "Yukarı çıkalım!" dedi.

Birlikte güverteye çıktılar.

Köpek onlara doğru koşarak kıç kasarasına doğru sürükledi.

Peşinden gittiler.

Orada, oturma ve yemek salonunda beş beden –kuşkusuz beş ceset– yere serilmişti.

Dışarıdan içeriye süzülen gün ışığında Kaptan Hull cesetlerin beş zenciye ait olduğunu saptadı.

Dick Sand her birinin yanına gidip baktı; zavallıların hâlâ yaşadığını anlamıştı.

"Gemiye! Gemiye!" diye haykırdı Kaptan Hull.

Filikanın başında bekleyen iki tayfa çağırıldı. Kazazedelerin kıç kasarasından taşınmasına yardım ettiler.

Bu iş de zahmetsiz olmadı; fakat iki dakika sonra beş zenci filikaya yatırılmıştı. Hiçbiri kendilerinin kurtarılmaya çalışıldığının bilincinde değildi. Birkaç damla kordiyal, ardından serpilen serin su onları belki hayata döndürebilirdi.

Pilgrim enkazın biraz ötesindeydi; filika hemen gemiye yanaştı.

Köpek onlara eşlik ediyordu.

Cansız bedenleri gören Bayan Weldon, "Zavallılar!" dedi.

Dick Sand, "Yaşıyorlar, Bayan Weldon! Onları kurtaracağız! Evet, onları kurtaracağız!" diye haykırdı.

"Ne olmuş onlara?" diye sordu kuzen Bénédict.

Kaptan Hull, "Bekleyelim de konuşsunlar. Başlarından geçenleri anlatırlar. Ama her şeyden önce su içmeleri lazım. Suyun içine birkaç yudum rom katın."

Sonra dönerek, "Negoro!" diye bağırdı.

Bu sesi işiten köpek iki ayağının üzerine kalktı. Tüyleri diken diken olmuş, ağzı açılmıştı.

Bu sırada, aşçı ortalıkta yoktu.

"Negoro!" diye tekrarladı Kaptan Hull.

Köpek yeniden öfke dolu belirtiler göstermeye başladı.

Negoro mutfaktan ayrıldı.

Güverteye çıktığı anda, köpek üzerine atılıp gırtlağını ısırmaya kalktı.

Aşçı bir hamleyle köpeği geriye püskürttü. Bir iki tayfa hayvanı tutabildi.

Kaptan Hull aşçıbaşına, "Bu köpeği tanıyor musunuz?" diye sordu.

Negoro, "Ben mi! Hiç görmedim!" diye cevap verdi.

Dick Sand, "Tuhaf olan da bu!" diye mırıldandı.

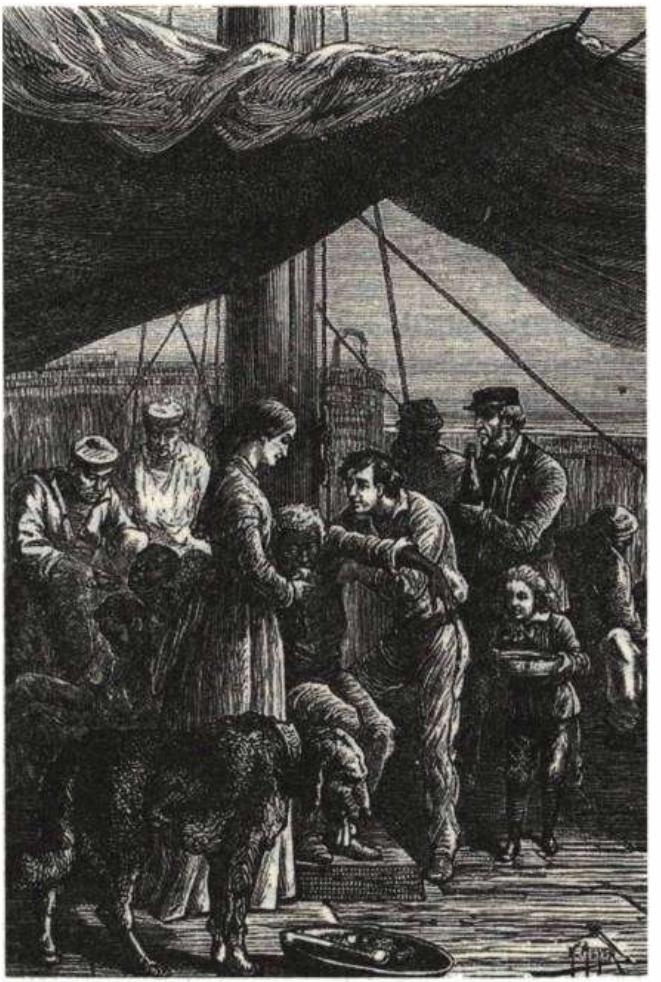
IV
"Waldeck"ten Hayatta Kalanlar

Afrika'nın büyük bir kesiminde hâlâ zenci ticareti yapılıyordu. Denizde karakol dolaşan İngiliz ve Fransız zırhlılarına rağmen, Angola veya Mozambik kıyılarından köleleri yükleyen ticaret gemileri dünyanın çeşitli noktalarına, hatta söylemek gerekir ki uygarlaşmış dünyaya siyahileri taşırlardı. Kaptan Hull bu durumu biliyordu.

Civar kıyılar genellikle köle tüccarlarının sık kullandığı yerler sayılmazdı, ama az önce kurtardıkları siyahilerin köle ticareti yapan geminin hayatta kalanları olup olmadığını düşündü. Belki de *Waldeck* onları Pasifik'te herhangi bir koloniye götürüp satacaktı. Eğer durum böyleyse, siyahiler sırf kendi gemisine ayak basmaları sonucu özgürlüklerine kavuşmuş oluyorlardı. Daha sonra, bunu kendilerine bildirecekti.

O sırada, *Waldeck* kazazedelerine acil yardım yapmak gerekiyordu. Nan ve Dick Sand'in yardımıyla Bayan Weldon onlara birkaç gündür yoksun kaldıkları iyi serin sudan içirdi, biraz yiyecek verdi. Bu yardım hayata dönmelerine yeterdi.

Zencilerden en yaşlısı –altmış yaşlarında olsa gerekti– çok geçmeden konuşacak duruma geldi ve kendisine sorulan sorulara İngilizce cevaplar verebildi.

Kazazedelere acil yardım yapmak gerekiyordu.

Kaptan Hull ilk başta, "Sizin gemi çarpıştı mı?" diye sordu.

"Evet" dedi yaşlı zenci. "On gün önce çarpıştı, koyu karanlıktı... Uykudaydık..."

"Peki *Waldeck*'teki adamlar, onlar ne oldu?"

"Ben ve arkadaşlarım güverteye çıktığımız sırada ortalıkta kimse yoktu, mösyö."

Kaptan Hull, "Mürettebat *Waldeck*'le çarpışan gemiye mi bindi?" diye sordu.

"Olabilir, hatta öyle ummak gerekir!"

"Ya o gemi, çarpışmadan sonra gelip sizi kurtarmadı mı?"

"Hayır."

"O da mı battı?"

Yaşlı zenci başını sallayarak, "Batmadı, gece karanlığında kaçtığını gördük."

Waldeck'ten hayatta kalanlarca doğrulanan bu olay inanılmaz gibi görünüyordu. Ama çok doğruydu; kendi ihtiyatsızlıkları sonucunda şiddetli bir çarpışmaya sebebiyet veren kaptanlar, kazaya kurban giden talihsiz insanların akıbetini hiç düşünmez, çoğu kez kaçarlardı. O zavallıların yardımına koşmak akıllarının köşesinden geçmezdi!

Karayolunda araba sürücüleri aynı şeyi yapsalar ve insanları yol ortasında bıraksalar, bu da çok ayıptır, ama onların neden olduğu felaketi onarmak kolaydır. Kurbanları hemen yardım alabilirler. Gelgelelim denizin ortasında insanlar insanları terk ederse, bu inanılacak şey değildir, utanç vericidir!

Kaptan Hull insanlıkdışı bu olayların pek çoğunu biliyordu; ne denli canavarca olurlarsa olsunlar, böylesi olaylara sıkça rastlandığını Bayan Weldon'a anlattı.

Sonra konuşmasını sürdürdü: "*Waldeck* nereden geliyordu?"

"Melbourne'dan."

"O halde köle değilsiniz!.."

Yaşlı siyahi boylu boyunca ayağa kalktı, heyecanlı heyecanlı cevap verdi: "Hayır, mösyö! Pennsylvania sakinleri, özgür Amerika yurttaşlarıyız!"

Kaptan Hull, "Dostlarım" dedi, "şimdi Amerikan yelkenlisi *Pilgrim*'desiniz. O bakımdan özgürlüğünüz güvence altındadır."

Gerçekten, *Waldeck*'te yolculuk yapan beş zenci Pennsylvania'ya bağlıydı. Aralarından en yaşlısı altı yaşındayken Afrika'da köle olarak satılmış, ABD'ye götürülmüştü. Yıllar sonra köleliğin kaldırılması yasasından yararlanıp özgürlüğüne kavuşmuştu. Ötekilere gelince, ondan çok gençtiler ve onlar doğmadan önce özgürlüğüne kavuşan kölelerin çocuklarıydılar. Özgür doğmuşlardı ve hiçbir beyazın bu genç zenciler üzerinde mülkiyet hakkı yoktu. Hatta "yerli" dilini de konuşmuyorlardı; bu dilde heceleme kullanılmaz, salt fiillerin mastar eki bilinirdi; zaten köle karşıtı mücadeleden beri, yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Sonuçta, bu kara derililer özgürce ABD'den ayrılmıştı ve özgürce oraya dönüyorlardı.

İşçi olarak çalışmak için bir İngilizle anlaştıklarını Kaptan Hull'a anlattılar. İngilizin Güney Avustralya'da Melbourne yakınlarında, büyük bir işletmesi varmış. Orada üç yıl çalışmışlar ve iyi kazanç sağlamışlar. Sözleşmeleri bitince Amerika'ya geri dönmek istemişler.

Olağan yolcular gibi ücret ödeyerek *Waldeck*'e binmişler. 5 Aralıkta Melbourne'den ayrılmışlar, on yedi gün sonra, koyu karanlık bir gecede, *Waldeck* büyük bir buharlı gemiyle çarpışmış.

Zenciler yataklarında uyuyormuş. Şiddetli çarpışmadan birkaç saniye sonra güverteye fırlamışlar.

Gemi direklerinin devrildiğini, *Waldeck*'in yana yattığını görmüşler; fakat sular ambarın küçük bir bölümüne kadar çıktığından gemi batmıyormuş.

Waldeck mürettebatına ve kaptanına gelince, herkes ortadan yok olmuş. Belki birkaçı denize atlamış, ötekiler çarpan gemiye çıkarak bir daha geri dönmemek üzere kaçmışlar.

Beş siyahi gemide kalmış; gemi yarı yarıya alabora olmuş. Karadan bin iki yüz mil uzaktaymış.

Zencilerden en yaşlısının adı Tom'du. Yaşı, uzun iş hayatıyla gelen deneyimi ve yılgınlık göstermeyen karakteri onu doğal olarak arkadaşlarının şefi yapmıştı. Onlar da bu liderliği kabul etmişlerdi.

Öteki siyahiler yirmi beş otuz yaşlarında genç adamlardı. Yaşlı Tom'un oğlu Bat[1] adını taşıyordu. Diğer üçünün isimleriyse Austin, Actéon ve Hercule'dü. Dört genç adam da yapılı, güçlü kuvvetliydi. Orta Afrika pazarlarında epey pahalıya satılabilirlerdi. Çok acı çekmelerine rağmen kendilerine bu güçlü ırkın gözalıcı modelleri olarak bakılabilirdi. Üstelik Kuzey Amerika'nın saygın okullarında liberal eğitim almışlardı; bu eğitimin damgasına taşıyorlardı.

Nitekim Tom ve arkadaşları çarpışmadan sonra *Waldeck*'te tek başına kalmışlar, bu cansız enkazdan kurtulmanın hiçbir yolunu bulamamışlardı. Hatta onu terk etmeye bile girişememişlerdi,

---

[1] Bat, Bartholomée'nin kısaltmasıdır.

zira yelkenlinin iki filikası da çarpışma sonucu parçalanmıştı. Bir geminin onları kurtarmaya gelmesini beklemişlerdi. O sırada enkaz akıntıların etkisiyle yavaş yavaş sürüklenmiş. Bu sürüklenme rotasının dışına çıkan enkazla nasıl karşılaşıldığını açıklıyordu çünkü Melbourne'den hareket eden *Waldeck*'in bölgesel olarak daha aşağılarda seyretmesi gerekti.

Çarpışmanın ve *Pilgrim*'in kazazede gemiyi bulmasının üzerinden on gün geçmişti. Beş siyahi yemek salonunun dolabında buldukları biraz yiyecekle açlıklarını gidermişti, fakat tümüyle sular altında kalan kumanya ambarına girememişler, bu yüzden susuzluktan bir türlü kurtulamamışlardı. Üstüne üstlük halatlarla güverteye bağlanan su fıçıları darbeler sonucu parçalanmıştı, su bulamadıklarından son derece acı çekmişlerdi. Böyle kıvrana kıvrana sonunda bilinçlerini kaybetmişlerdi. *Pilgrim* tam zamanında yetişmişti.

Tom'un Kaptan Hull'a kısaca anlattığı olay bu kadardı. Yaşlı zencinin anlattıklarının gerçekliği su götürmezdi. Arkadaşları, anlattıklarını tümüyle doğruladılar, zaten olaylar da bu zavallı insanları destekliyordu.

Enkazdan kurtulan canlı bir varlık daha, ağzı olsaydı aynı açıklıkla konuşurdu.

Köpekti bu. Ne var ki Negoro'nun görünmesi hayvanı çok rahatsız etmişti, aşçıya gösterdiği antipati işin anlaşılmaz tarafıydı.

Dingo –köpeğin adı buydu– Yeni Hollanda'ya özgü bekçi köpeği cinsindendi. *Waldeck*'in kaptanı onu Avustralya'dan almamıştı. Açlıktan yarı ölü halde, Afrika'nın batı kıyısında, Kongo akarsuyu-

nun dolaylarında başıboş dolaşırken rastlamış, bu güzel hayvanı kurtarmıştı. Fakat köpek pek uyumlu görünmüyor, eski sahibini arıyordu. Herhalde zor yoluyla ondan ayrılmıştı, üstelik o ıssız bölgede eski sahibi bulmak imkânsızdı. –S. V.–, bu iki harf boynundaki tasmaya kazılıydı. Hayvanı geçmişine bağlayan her şey bundan ibaretti, o tasmanın gizemini çözmek boşuna uğraşmak olurdu.

Dingo görkemli ve güçlü bir hayvandı; Pireneler'in köpeklerinden daha iriyarı, Yeni Hollanda bekçi köpeklerinin olağanüstü bir cinsiydi. İki ayağını kaldırıp yükseldiğinde bir adam boyuna ulaşıyordu. Çevikliği, kaslarının gücü, onu hiç duraksamadan bir panter ya da jaguara saldıracak, hatta bir ayıyla karşılaştığında korkmayacak hayvanlardan yapmıştı. Kalın postu, aslanınki kadar sert ve sıkı uzun kuyruğu, koyu pas rengine çalan genel görüntüsü, beyazımtrak suratıyla dikkat çekiyordu. Öfkeye kapıldı mı korkutucu olabiliyordu; Negoro'yu görünce niçin bu kadar öfkelendiğini daha sonra anlayacağız.

Bu arada, Dingo uyumlu değildi ama hırçın da sayılmazdı, daha ziyade hüzünlü bir havası vardı. *Waldeck* gemisinde yaşlı Tom'un yaptığı bir gözleme göre, siyahilerden pek hoşlanmıyormuş gibiydi. Onlara zarar vermek istemiyor, ancak kovalayarak kaçırtıyordu. Belki de şu Afrika kıyısında başıboş dolaşırken yerlilerden kötü muamele görmüştü. Nitekim Tom ve arkadaşları çok sevecen insanlar olmalarına rağmen, onlara yakınlık göstermemişti. Kazazedelerin *Waldeck*'te geçirdiği on gün boyunca bir kenarda durmuştu Dingo. O sürede karnını nasıl doyurduğu bilinmiyordu ama susuzluktan o da çok acı çekmişti.

İlk büyük çalkantıda sulara gömülecek enkazda hayatta kalanların durumu işte böyleydi. Hiç ümit beslenmeyen *Pilgrim*'in ortaya çıkışı gerçekleşmeseydi, Okyanus'un dibini boylayan cesetlere dönüşeceklerdi. Ters akıntılar ve rüzgârlarla gecikmelere uğrayan gemi insanlık ödevini yerine getirmek için Kaptan Hull'a yardımcı olmuştu.

Ancak *Waldeck* kazazedelerini yurtlarına geri götürerek bu insanlık ödevini yerine getirmek gerekiyordu. Üstelik söz konusu kaza o insanlara üç yıllık bir iş kaybına mal olmuştu. Bu da telafi edilmeliydi. *Pilgrim* Valparaiso'da yükünü boşalttıktan sonra, Amerika kıyısını izleyerek California'ya dönecekti. Orada, Tom ve arkadaşları James W. Weldon tarafından dostça karşılanacak –karısı bunun güvencesini verdi–, böylece Pennsylvania'ya dönebilmeleri için zorunlu her türlü ihtiyaçları giderilecekti.

Geleceği güvence altına alınan bu namuslu insanlar Kaptan Hull ve Bayan Weldon'a sonsuz teşekkürlerini sundular. Tabii onlara çok şey borçluydular. Gerçi yoksul insanlardı fakat günün birinde bu minnet borcunu ödeyeceklerini umuyorlardı.

V
S. V.

Bu arada, *Pilgrim* mümkün mertebe doğuya sarkarak tekrar yola düzüldü. Ters akıntıların ısrarla yollarını kesmesi Kaptan Hull'un kafasını pek kurcalamıyordu; hayır, Yeni Zelanda ve Valparaiso arasında yapılacak deniz yolculuğunda bir iki haftalık gecikme onu endişelendirmiyordu ama bu gecikmenin kadın yolcuya vereceği aşırı yorgunluktan çekiniyordu.

Gerçi Bayan Weldon hiç yakınmıyor, ağırbaşlı bir sabır gösteriyordu.

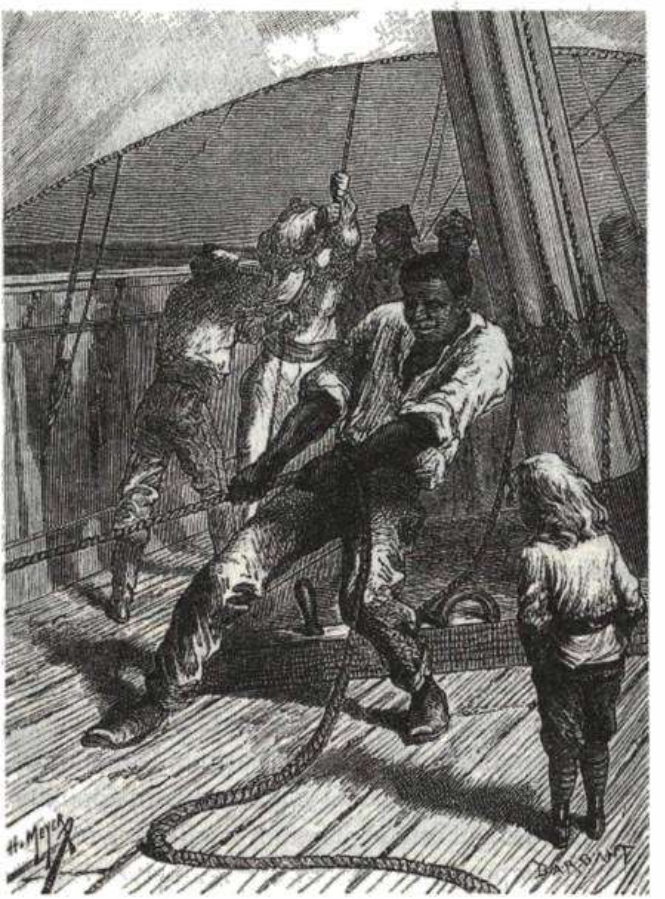
Aynı gün, 2 Şubatta, enkaz akşama doğru gözden kayboldu.

Kaptan Hull öncelikle Tom ve arkadaşlarını mümkün olduğunca uygun şekilde yerleştirdi. Güvertede *Pilgrim*'in mürettebat postası güverte köşkü işlevini görüyordu ama onlara göre çok sıkışıktı. Ön tarafın kasarasına yerleşmeleri daha uygun görüldü. Zaten bu mert adamlar ağır ve zahmetli işlere alışkındılar; hiçbir şey onlara zorluk çektiremezdi. O oda güzel havada sıcak ve sağlıklı olacak, yol boyu onlara yetecekti.

Bu olayla bir ara tekdüzeliği sarsılan gemide yaşam yeniden eski akışına döndü.

Tom, Austin, Bat, Actéon ve Hercule yararlı olmak istiyorlardı. Gelgelelim, hiç değişkenlik göstermeyen rüzgârlar bir kere yelken takımını dur-

durmuştu, artık yapacak bir şey yoktu. Bu arada, geminin yön değiştirmesi söz konusu olduğunda, yaşlı zenci ve arkadaşları mürettebata yardım ediyordu. Yalnız itiraf etmek gerekir ki iri cüsseli Hercule ne zaman işe el atsa, bu hemen fark ediliyordu. Altı ayak boyunda güçlü kuvvetli bu zenci tek başına bir palangaya bedeldi!

Altı ayak boyunda güçlü kuvvetli bu zenci tek başına bir palangaya bedeldi!

Dev yapılı bu adamı seyretmek küçük Jack için bir sevinçti. Hercule onu kollarıyla havaya atıp tutarken hiç korkmazdı. Sanki mantardan oyuncak bebek gibi zıplarken sevinç çığlıkları atardı.

"Beni iyice yukarı kaldır" diyordu küçük Jack.

"İşte böyle, Mösyö Jack" diye cevap veriyordu Hercule.

"Çok ağır mıyım?"

"Kuş tüyü kadar hafif."

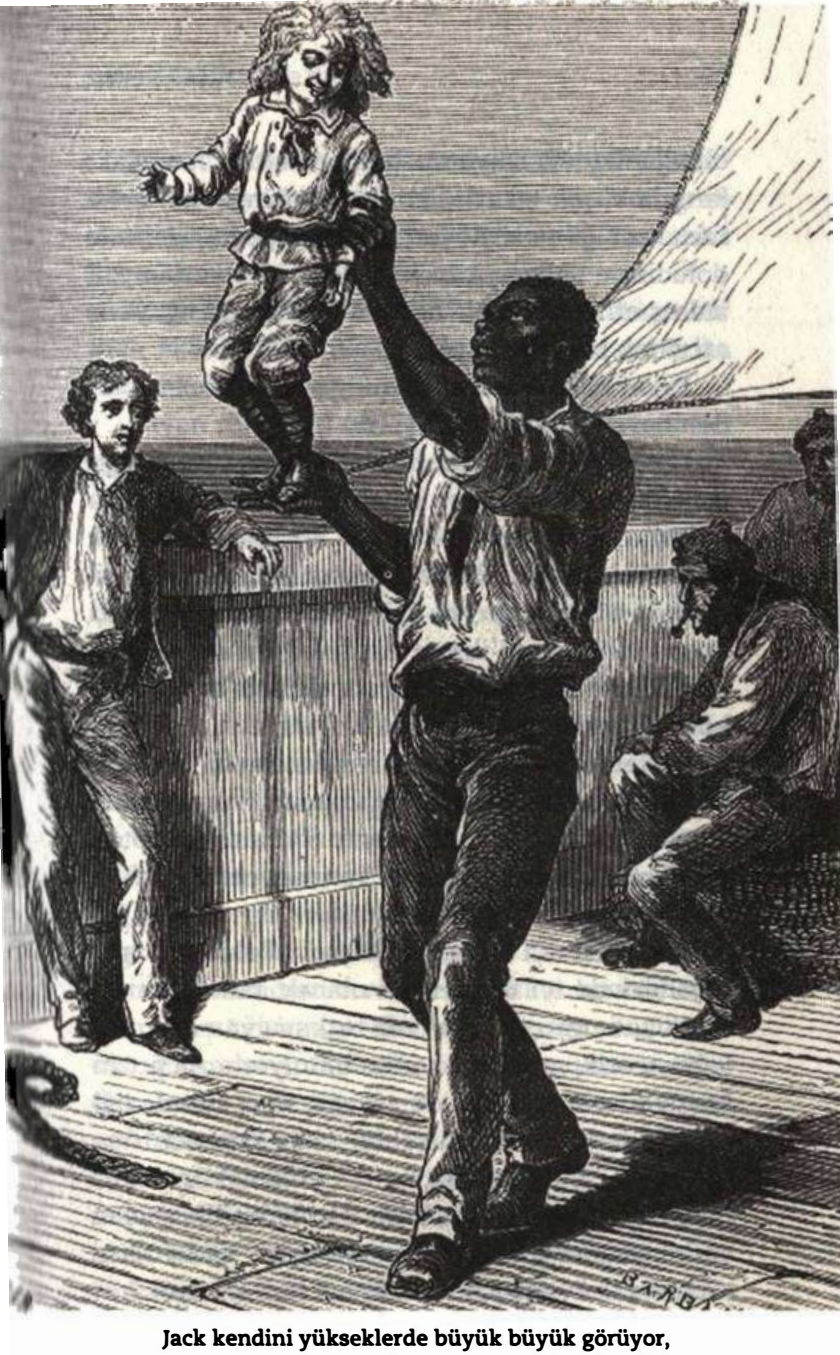
"Daha yukarı! Kollarını uzatabildiğin kadar uzat!"

Çocuğun iki küçük ayağını kocaman eliyle kavrayıp yukarı kaldıran Hercule onu sirkteki cambaz gibi dolaştırıyordu. Jack kendini yükseklerde büyük büyük görüyor, bu da onu çok eğlendiriyordu. Kendini "ağırlaştırmaya" bile çalıştı ama dev gibi siyahi bunu fark etmedi bile.

Böylece Dick Sand ve Hercule küçük Jack'in iki dostu olmuştu. Çok geçmeden onlara bir üçüncüsü eklendi.

Dingo'ydu bu dost.

Dingo'nun pek uyumlu bir köpek olmadığını söylemiştik. Bunun nedeni herhalde *Waldeck* insanlarının ona pek uygun gelmeyişiydi. Oysa *Pilgrim*'de işler büsbütün farklıydı; küçük Jack güzel hayvanın kalbini kazanmasını bilmişti. Oyun hoşuna gittiğinden, hayvan çok geçmeden küçük oğlanla oynamaktan zevk almaya başladı. Daha sonra, Dingo'nun çocuklara özel yakınlık duyan köpeklerden biri olduğu anlaşıldı; zaten küçük Jack ona hiç kötülük yapmıyordu. Küçük çocuğun en büyük eğlencesi Dingo'yu hızlı bir yarış atına dönüştürmekti; bu cins atın karton bir oyuncaktan daha üstün

**Jack kendini yükseklerde büyük büyük görüyor,
bu da onu çok eğlendiriyordu.**

olduğunu iddia ediyordu, hatta o karton atın ayaklarında küçük tekerlekler olsa da Dingo'nun daha hızlı koştuğunu söylüyordu. Jack köpeğin üzerinde doludizgin gidiyor, köpek de seve seve katlanıyor, aldırış etmiyordu. Ne de olsa Jack'in ağırlığı yarış atı süren bir jokeyin yarısı kadardı.

Fakat kumanya ambarının şeker stoku bu yüzden her gün öyle tükeniyordu ki!

Dingo çok geçmeden bütün mürettebatın sevgilisi oldu. Yalnız Negoro hayvandan uzak durmaya devam etti. Köpeğin ona karşı duyduğu soğukluk hâlâ devam ediyordu; bu iş de anlaşılır gibi değildi.

Bu arada Dingo'yla ilgilenen küçük Jack eski dostu Dick Sand'i ihmal etmiyordu. Gemi servisi gerektirmediği zamanlar, genç denizci her saatini küçük çocukla geçiriyordu.

Söylemeye bile gerek yok ama Bayan Weldon bu yakın ilgiden dolayı çok hoşnut görünüyordu.

Bir gün, 6 Şubatta, Bayan Weldon, Kaptan Hull'la Dick Sand hakkında konuşuyordu. Kaptan genç denizciye övgüler düzdü.

"Bu delikanlı" diyordu Bayan Weldon'a, "günün birinde iyi bir denizci olacak, bundan eminim! Onda gerçek bir deniz tutkusu var; bu mesleğin teorik yanlarını henüz bilmiyor ama o tutkusuyla yetersizliğini de aşacak. Kısa sürede öğrendiği şeyleri düşünürseniz, o bile şaşırtıcı."

Bayan Weldon, "Şunu da eklemek gerekir" diye cevap verdi, "mükemmel bir kişilik, güven verici, yaşına göre çok olgun. Bugüne kadar nasıl tanıdıysak öyle, hiçbir kınamayı hak etmiyor."

Kaptan Hull devam etti: "Evet, iyi bir kişilik, herkes tarafından seviliyor ve takdir ediliyor!"

Bayan Weldon, "Kocamın niyetini biliyorum" dedi, "bu deniz seferi biter bitmez, ona hidrografi dersleri aldıracak. Bu sayede ileride bir kaptanlık brövesine hak kazanmış olacak."

Kaptan Hull, "Mösyö Weldon'ın hakkı var" diye ekledi, "Dick Sand günün birinde Amerika donanmasını onurlandıracaktır."

Bayan Weldon, "Bu zavallı öksüz hayata acı çekerek başladı!" diye düşüncesini söyledi, "eğitimi eksik kaldı!"

"Kuşkusuz öyle, Bayan Weldon, ama derslerini kaybetmiş sayılmaz. Bu dünyada kendini kurtarmak gerektiğini anladı ve doğru yolda."

"Evet, ödev yolu!"

Kaptan Hull konuşmasını sürdürdü: "Şimdi ona bir bakın, Bayan Weldon. Dümen yekesinde, mizana ucundan gözünü bir an ayırmıyor. Genç denizcinin hiçbir dalgınlığı yok, gemi rotasından hiçbir sapma yok! Dick Sand yaşlı bir dümenci kadar güven veriyor! Bayan Weldon bizim mesleğimiz çocuk yaşta başlar. Bu işe miço olarak başlamayan biri asla kusursuz bir denizci olamaz; en azından ticari denizcilikte bu böyledir. Her şeyin eğitimi gerekir, deniz insanı düşünceli olduğu kadar tutkulu da olmalıdır; yani vereceği kararlar yapacağı manevralarla uyumlu olmak zorundadır."

Bayan Weldon, "Ama Kaptan Hull" dedi, "savaş gemilerinde iyi deniz subayları yok sayılmaz."

"Olabilir" diye cevap verdi kaptan. "Bana sorarsanız, Nelson'la birkaçı bir yana, en iyileri bu mesleğe çocuk yaşta başlayanlardır. En kötüleriyse miço olarak başlamayanlardır."

O anda, kıç tarafta birdenbire kuzen Bénédict belirdi; uzayda dolaşıyormuş gibi kafası her an meşguldü. Kuzen Bénédict dertli tasalı biri gibi güvertede gidip gelmeye başladı. Küpeşte tahtalarının aralıklarına bakıyor, tavuk kümeslerini araştırıyor, güverte döşemesinde katran tortusunun birbirinden ayrık bıraktığı yerleri eliyle yokluyordu.

Bayan Weldon, "Ee, kuzen Bénédict kendinizi iyi hissediyor musunuz?" diye sordu.

"Evet... Kuzen Weldon... İyi hissediyorum, kuşkusuz... Ama karaya çıkmam gecikiyor."

"Böyle ne arıyorsunuz o sıranın altında, Mösyö Bénédict?" diye sordu kaptan.

Kuzen Bénédict, "Böcekler, mösyö!" karşılığını verdi. "Böcek dışında başka ne aramamı istersiniz?"

"Böcekler! Kanımca, belki haklısınız ama denizin ortasında koleksiyonunuzu zenginleştiremezsiniz ki!"

"Niçin olmasın mösyö? Gemide birkaç çeşit bulmak olanaksız değil."

Bayan Weldon, "Kuzen Bénédict" dedi, "o zaman kaptanı lanetleyin! Gemisini o denli temiz tutuyor ki bu bakımdan eliniz boş kalacak."

Kahkahayı koyuveren Kaptan Hull, "Bayan Weldon abartıyor" diye cevap verdi. "Yalnız sanırım, etrafı aramakla vakit kaybediyorsunuz, Mösyö Bénédict."

Kuzen Bénédict omuzlarını silkerek, "Biliyorum!" diye bağırdı. "Boşuna çaba!.."

Kaptan Hull ekledi: "Belki *Pilgrim*'in ambarında birkaç çeşit bulabilirsiniz, pek ilginç örnekler olmayabilir ama..."

Kuzen Bénédict birden ayağa kalkarak karşılık verdi:

"Pek ilginç olmayan örnekler mi? Geceleri ortaya çıkan, Vergilius ve Horatius'un uğursuz saydığı düzkanatlılar gibi şeyler mi? Yoksa pek ilginç olmayan ve 'periplaneta orientalis' ve Amerikan kakerlac'ın yakın akrabaları olan ve şeyde barınanlar..."

"Gemiyi istila edenler..." dedi Kaptan Hull.

"Gemide hüküm sürenler..." diye gururla ekledi kuzen Bénédict.

"İlginç krallık!.."

"Siz böcekbilimci değil misiniz, mösyö?"

"Tabii bilim adına..."

Bayan Weldon gülümseyerek, "Hadi canım kuzen Bénédict, bilim aşkına böcekler tarafından ısırılmamızı dilemeyin lütfen!"

Ateşli böcekbilimci, "Hiçbir şey dilemiyorum kuzen Weldon" dedi, "koleksiyonuma birkaç ender çeşit ilave etmekten başka dileğim yok!"

"Yeni Zelanda'da elde ettiğiniz başarılardan memnun değil misiniz?"

"Gerçekten doğru, kuzen Weldon, birkaç tane yeni cins kulağakaçan böceği bulunca hayli sevinmiştim. Aynı türden yüz bin kadarı ancak Yeni Kaledonya'da bulunuyormuş."

O sırada, Jack'le oynayan Dingo zıplayarak kuzen Bénédict'e yaklaştı.

Kuzen hayvanı iterek, "Defol! Defol!" dedi.

Kaptan Hull, "Böcekleri sevmek, köpeklerden tiksinmek!" diye bağırdı. "Ah! Mösyö Bénédict!"

Dingo'nun kocaman başını küçük elleriyle kucaklayan küçük Jack, "Ama iyi bir köpek!" dedi.

Kuzen Bénédict, "Evet... Kötü demiyorum!.." karşılığını verdi. "Ama elden ne gelir! Bu hayvan beklentilerime cevap vermedi!"

Bayan Weldon, "Aman Tanrım!" diye bağırdı. "Yoksa onu da çiftkanatlılar ya da zarkanatlılar sınıfına sokmayı mı düşünüyordunuz?"

Kuzen Bénédict ciddi ciddi, "Hayır" dedi. "Fakat şu Dingo Yeni Zelanda ırkından. Afrika'nın batı kıyısında bulunmadı mı?"

Bayan Weldon, "Çok doğru" dedi. "Zaten Tom, *Waldeck* kaptanının sık sık böyle söylediğini duymuş."

"İşte, ben de bunu düşünüp ... ummuştum ki ... bu köpeğin Afrika faunasına özgü yarımkanatlılardan birkaç örnek taşıyabileceğini..."

Bayan Weldon, "Tanrım bizi koru!" diye bağırdı.

"Belki de ... birkaç kan emici bit barındıracağını ... yeni türden..." diye ekledi kuzen Bénédict.

Kaptan Hull, "Duyuyor musun Dingo?" dedi. "Duyuyor musun köpeğim? Ödevlerini hiç yapmamışsın!"

Böcekbilimci hüzünlü bir sesle, "Boşuna bitlerini ayıklamaya kalkıştım..." diye ekledi. "Bir tek böcek bile bulamadım..."

Kaptan Hull, "Sanırım onu hemen ve acımasızca öldürürdünüz!" diye bağırdı.

Kuzen Bénédict soğuk soğuk, "Mösyö" dedi, "şunu iyi bilin ki Sir John Franklin en değersiz böceği öldürürken bile tereddüt ederdi; isterse bir sivrisinek olsun. Üstelik bu böceğin sokması bir bitinki kadar acı vericidir. Hem Sir John Franklin değerli bir deniz insanıydı."

Kaptan Hull eğilerek, "Kuşkusuz!" dedi.

"Hatta bir gün sivrisineğin biri fena halde onu sokmuş. Sadece onu kaçırtmış ve nazik bir dille, 'Hadi! Dünya sizin ve benim için yeterince büyük!' demiş."

"Ya!" dedi Kaptan Hull.

"Evet öyle, mösyö!"

Kaptan Hull itiraz etti: "Mösyö Bénédict, yalnız bu sözü Sir John Franklin'den önce bir başkası söylemiş!"

"Başkası mı?"

"Evet, bunu söyleyen Tobie Amca."

Kuzen Bénédict heyecanlanarak sordu: "Bir böcekbilimci mi?"

"Hayır! Tobie de Sterne Amca, bu dürüst insan onu rahatsız eden bir sineğin uçmasına izin vererek ona aynı sözleri söylemiş. 'Uç zavallı yaratık' demiş, 'dünya senin ve benim için yeterince büyük!'"

Kuzen Bénédict, "Şu Tobie Amca iyi bir insanmış!" dedi. "Öldü mü?"

Kaptan Hull ağırbaşlı bir tonla, "Sanırım" dedi, "zaten hiç yaşamamıştı!"

Kuzen Bénédict'e bakarak herkes gülmeye başladı.

İşte böyle, bu konuşmalar devam ederken, ne zaman kuzen Bénédict lafa karışsa sohbet böcekbilimsel bir konuya dönüşüyor, sıkıcı yolculuğun uzun saatleri geçip gidiyordu. Deniz hâlâ güzeldi ama rüzgâr yelkenliyi estiği yöne zorluyordu. Bu durumda, *Pilgrim* doğuya doğru azar azar ilerliyordu; esinti o denli zayıftı ki yelkenlinin hız kazanmasına izin vermedikçe kıyılara ulaşması gecikecekti.

Kuzen Bénédict böcekbilimin gizemlerine genç denizcinin ilgisini çekmeyi denemiş, fakat Dick Sand bu konulara pek yakınlık göstermemişti. Daha da kötüsü, bilgin siyahiler bakımından iyice hüsrana uğramıştı. Bu adamlar hiçbir şey anlamıyorlardı. Hatta Tom, Actéon, Bat ve Austin sonunda sınıftan kaçmışlar; profesör, Hercule'le baş başa kalmıştı. Hercule'ün birtakım doğal eğilimleri var gibi görünüyordu, kâğıtgüvesi ve paraziti birbirinden ayırt edebiliyordu.

Dev cüsseli siyahi böylece kınkanatlıların, ateşböceklerinin, ağılıböceklerin, tıklama böceklerinin, mayısböceklerinin, geyikböceklerinin, unkurtlarının, buğday bitlerinin, uğurböceklerinin dünyasında yaşıyor; kuzen Bénédict'in bütün koleksiyonunu öğreniyordu. Fakat Hercule'ün bir mengene gücündeki iri parmakları nazik örnekleri tutarken profesör bir ara ürperdi. Ancak dev cüsseli öğrenci profesörün derslerini öyle uysal uysal dinliyordu ki birtakım riskleri göze almaya değerdi.

Kuzen Bénédict böyle çalışırken, Bayan Weldon da küçük Jack'i başıboş bırakmıyor, ona okuma yazmayı öğretiyordu. Toplama çıkarmaya gelince, ilk kavramları dostu Dick Sand çocuğun kafasına sokuyordu.

İnsan beş yaşındayken hâlâ küçük bir çocuktur ve biraz ağır kaçan teorik dersler yerine pratik oyunlarla eğitim almak daha iyidir.

Jack okumayı alfabeden değil de çeşitli harfleri dizerek öğreniyordu. Harfler kırmızı şekiller tarzında küçük zarlara basılmıştı. Zarlardaki harfleri dizerek oynuyor, hecelemeyi öğreniyordu. Bazen Bayan Weldon bu küçük zarlardan bir kelime

oluşturuyor, sonra onları birbirine karıştırıyordu. Sorulan kelimeyi bulup dizmek Jack'e düşüyordu.

Küçük çocuk bu tarz okuma öğrenmeyi çok seviyordu. Her gün kâh kamarada kâh güvertede harfleri dizip bozarak birkaç saat geçiriyordu.

Gelgelelim bu oyun günün birinde hiç beklenmedik bir olaya neden oldu. Biraz ayrıntılı anlatmak gerekiyor.

9 Şubat sabahıydı, Jack güvertede yere uzanmış, bir kelime oluşturmaya çalışarak oynuyordu. Harfler karıştırıldıktan sonra kelimeyi yeniden kuracaktı.

Sayıları elliye varan harf damgalı zarlardan Jack bazen birini bazen öbürünü alıyor ve kelimeyi oluşturmaya çalışıyordu; ağır bir işti gerçekten.

O sırada küçük çocuğun etrafında dolanan Dingo aniden durdu. Gözlerini sabitledi, sağ ayağını kaldırıp şiddetle kuyruğunu salladı. Sonra, hızla zarlardan birinin üstüne atıldı, ağzıyla yakalayıp getirdi, Jack'in yanına bıraktı.

Zarın üstünde büyük bir harf vardı: S harfi.

Köpeğin S yazılı zarı yutmasından korkan Jack, "Dingo! Dingo!" diye haykırdı.

Fakat Dingo geri döndü, aynı hareketi yaparak bir zar daha kaptı, gelip onu birincinin yanına bıraktı.

İkinci zarda büyük harfle V yazıyordu.

Jack bu kez bir çığlık attı.

Güvertede dolaşırken çığlığı işiten Bayan Weldon, Kaptan Hull ve genç denizci oraya yetiştiler. Küçük Jack olan biteni açıkladı.

Dingo harfleri tanıyordu! Okumayı da biliyordu! Buna kuşku yoktu! Jack gözleriyle görmüştü!

Bir zar daha kaptı, gelip onu birincinin yanına bıraktı.

Dick Sand iki zarı yerden alıp dostu Jack'e vermek istedi ama Dingo dişlerini gıcırdattı.

Genç denizci aynı zarları alarak diğerlerinin arasına koydu.

Dingo yeniden atıldı, o harflerin yazılı olduğu zarları kapıp bir kenara koydu. Bu kez iki ayağıyla zarlara bastırıyor ve onları vermemeye kararlı gibi görünüyordu. Alfabenin öteki harflerine gelince, ona göre hepsi yok sayılırdı.

"İlginç bir olay!" dedi Bayan Weldon.

Dikkatli gözlerle iki harfe bakan Kaptan Hull, "Gerçekten çok tuhaf!" diye ekledi.

"S. V." dedi Bayan Weldon.

"S. V." diye yineledi Kaptan Hull. "Fakat bu harfler Dingo'nun tasmasında yazılı!"

Sonra birdenbire yaşlı siyahiye dönerek, "Tom, bu köpek *Waldeck* kaptanının yanında uzun süredir bulunmuyordu, değil mi?" diye sordu.

Tom cevapladı: "Aslında mösyö, Dingo en fazla iki yıldır gemideydi."

"*Waldeck* kaptanı bu köpeği Afrika'nın batı kıyısında bulmuştu, öyle mi?"

"Evet mösyö, Kongo nehri dolaylarında. Kaptanın bunu sık sık söylediğini duymuştum."

"Şu halde bu köpeğin kime ait olduğu ve nereden geldiği hiçbir zaman bilinemedi, değil mi?" diye sordu kaptan.

"Hiçbir zaman, mösyö. Kaybolan köpek kayıp çocuktan beterdir! Kâğıtları yoktur, meramını da anlatamaz!"

Kaptan Hull susmuştu, düşünüyordu.

Kaptanı birkaç dakika düşünceleriyle baş başa bırakan Bayan Weldon, "O iki harf belleğinizde bir şeyler uyandırıyor mu?" diye sordu.

"Evet Bayan Weldon, bir hatıra, daha doğrusu tuhaf bir ilişki!"

"Nasıl?"

"O iki harfin bir anlamı olmalı; korkusuz bir gezginin yazgısını belirliyor olsa gerek..."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu Bayan Weldon.

"Bakın dinleyin, Bayan Weldon. Bundan iki yıl önce, Fransız bir gezgin Paris Coğrafya Derneğinin önerisi üzerine Afrika'da batıdan doğuya doğru bir yolculuğa çıktı. Gezinin başlangıç noktası Kongo Nehrinin ağzıydı. Varış noktasıysa Rovouna ağzında Deldago Burnuydu. Bu nehrin akıntısıyla yol alacaktı. Fransız gezgin, Samuel Vernon ismini taşıyordu."

"Samuel Vernon!" diye yineledi Bayan Weldon.

"Evet, Bayan Weldon. İşte bu iki ismin baş harfleri Dingo'nun seçtiği ve tasmasında yazılı harfler."

Bayan Weldon, "O zaman bu gezgin?.." diye mırıldandı:

Kaptan Hull devam etti: "Bu gezgin yola çıktı ve ayrılışından beri ondan haber alınamadı."

"Hiçbir haber mi?" diye sordu genç denizci.

"Hiçbir haber!" diye yineledi kaptan.

Bayan Weldon, "Bunu nasıl yorumluyorsunuz?" diye sordu.

"Samuel Vernon Afrika'nın doğu kıyısına asla ulaşamadı; ya yerlilere esir düştü ya da yolda öldü!"

"Peki ya bu köpek?.."

"Köpek gezgine aitti ama efendisinden daha şanslıydı. Yanılmıyorsam, Kongo kıyısına ka-

dar gelebildi, orada bu olayların geçtiği tarihte *Waldeck* kaptanı tarafından bulundu."

Bayan Weldon, "Peki Fransız gezgin yola çıkarken bir köpeğin ona eşlik ettiğini nereden biliyorsunuz?" diye sordu, "yoksa salt bir varsayım mı sizin ki?"

Kaptan Hull, "Sadece bir varsayım Bayan Weldon. Belirgin olan bir şey var; Dingo S ve V olan iki harfi tanıyor, bunlar da Fransız gezginin adının baş harfleri. Yalnız bu harfleri köpek nasıl öğrendi? Bunu açıklayamam. Fakat tekrar ediyorum, o harfleri açık seçik tanıyor. Hatta dikkat edin, ayaklarıyla onları işaret ediyor, sanki onları okumamızı istiyor."

Gerçekten Dingo'nun ne demek istediği es geçilemezdi.

Dick Sand, "Kongo kıyısını terk ettiğinde acaba Samuel Vernon tek başına mıydı?" diye sordu.

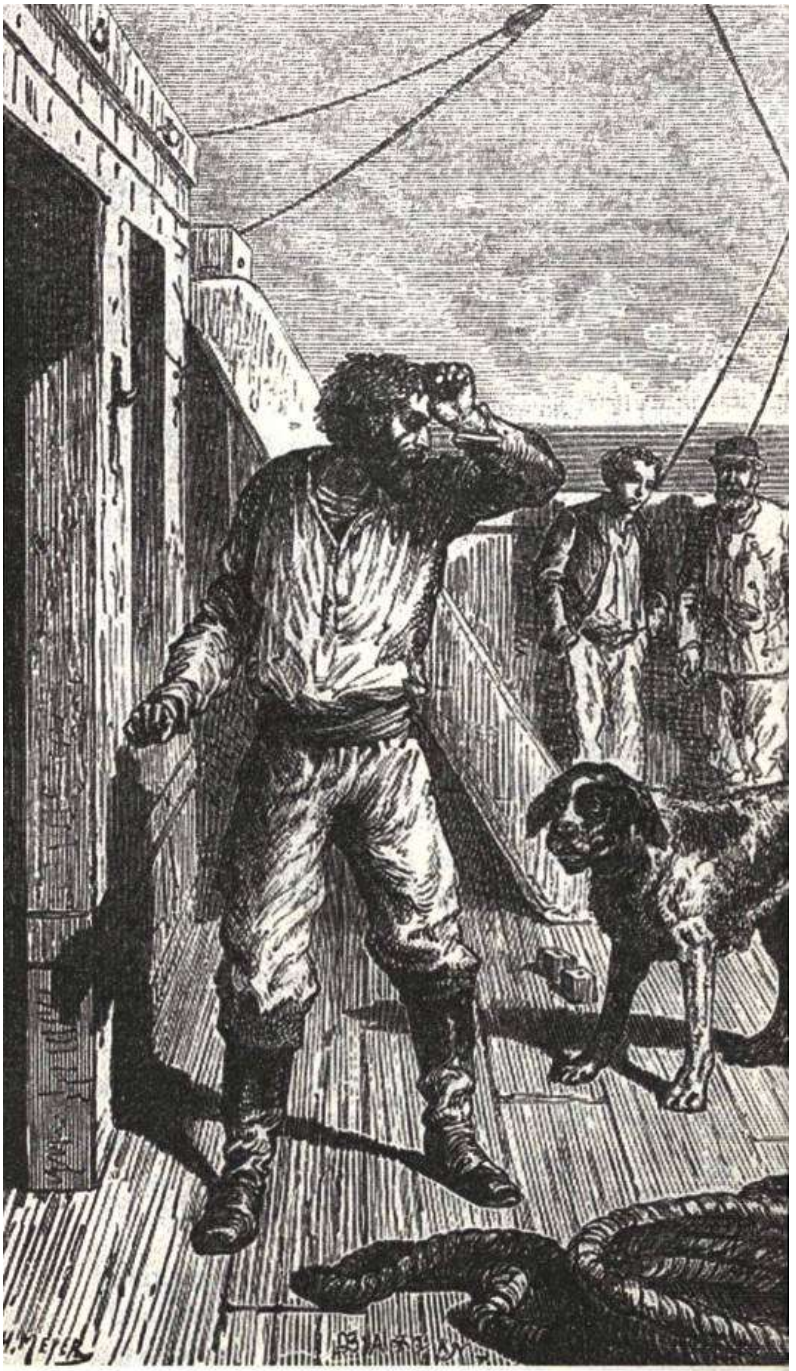
"Onu bilemem" dedi Kaptan Hull. "Ancak beraberinde bir yerli grubunu götürmesi büyük olasılık."

O sırada, mutfaktan çıkan Negoro güvertede göründü. Önce kimse onun farkına varmadı, köpeğe tuhaf bir bakış attığını da kimse fark etmedi. O sırada köpeğin iki büyük harfi işaret ettiğini görmüştü. Fakat aşçıbaşını görür görmez, Dingo aşırı öfke belirtileri göstermeye başladı.

Negoro hemen mürettebat postasına girdi; köpeğin tehditlerinden çekinmişti.

Bu küçük sahneyi gözünden kaçırmayan Kaptan Hull, "Bu işte gizemli bir taraf var!" diye mırıldandı.

Genç denizci, "Fakat mösyö" dedi, "bir köpeğin alfabenin harflerini tanıması çok şaşırtıcı değil mi?"

Negoro köpeğin tehditlerinden çekinmişti.

"Hayır, değil" diye bağırdı küçük Jack. "Annem okuma yazma bilen bir köpeğin hikâyesini anlatmıştı."

Bayan Weldon gülümseyerek, "Sevgili çocuğum" dedi, "o köpeğin adı Munito'ydu ve sandığın gibi bilgin değildi. Bana anlattıklarına bakılırsa, harfleri de birbirinden ayıramıyordu. Fakat sahibi, uyanık bir Amerikalı, Munito'nun çok duyarlı bir işitme yeteneği olduğunu sezdi. Bu yönünün üzerine eğildi ve ilginç sonuçlara ulaştı."

Bu olayla neredeyse küçük Jack kadar ilgilenen Dick Sand, "Bunu nasıl beceriyordu, Bayan Weldon?" diye sordu.

"Şöyle dostum. Munito'nun herkesin önünde 'oynaması' gerektiğinde, harfler bir masanın üstüne diziliyormuş. Fino köpeği masanın üstünde gidip geliyor, yüksek ya da alçak sesle bir kelimenin telaffuz edilmesini bekliyormuş. Yalnız bu oyunun önemli bir şartı varmış; sahibinin o kelimeyi bilmesi."

"Peki sahibi yanında yoksa?.." dedi genç denizci.

Bayan Weldon, "Köpek hiçbir şey yapamıyormuş. Bunun sebebi şöyle: Masanın üzerine dizilen harfleri Munito'nun alfabenin içinden seçmesi gerekiyormuş. İstenilen kelimeyi oluşturmak için duruyormuş. Durmasının nedeni, ortalıkta görünmeyen, ama Amerikalının cebinde bulunan bir kürdan; adam tarafından kürdanla çıkarılan gürültüyü işitmek için bekliyormuş. Bu ses bir sinyal yerine geçiyor ve Munito hangi harfi seçtiğini anlıyor, istenilen kelimeye ekliyormuş."

"Demek işin bütün sırrı orada!" dedi Dick Sand.

Bayan Weldon, "Evet, bütün sırrı bu!" dedi. "Hokkabazlık konusunda, olay çok basit. Amerikalının yokluğunda, Munito da yok sayılırdı. Ancak Dingo konusunda hayretlere düştüm; zira sahibinin yokluğunda –madem ki gezgin Samuel Vernon artık efendisi değil– iki harfi de tanıyabildi."

Kaptan Hull, "Gerçekten çok şaşırtıcı" dedi. "Fakat bir şeye dikkat edin. Burada söz konusu olan özel iki harf. Rastlantı sonucu seçilen bir kelime değil. Üstelik buna benzer olay çok. Köpeğin biri, fakirlere ayrılan bir tabak yemeği manastırın kapısını çalıp alabiliyor. Bir başkası kendi hemcinsine kapıyı açtırabiliyor. İnsana vergi olan zekâ bakımından bu hayvanlar Dingo'dan daha ileri... Neyse şimdi tartışma götürmez bir olayla karşı karşıyayız. Alfabenin bütün harfleri içinden Dingo yalnız ikisini seçti: S ile V. Ötekileri hiç tanımazmış gibi. Demek ki özellikle o iki harf dikkatini çekmiş."

Genç denizci cevap verdi: "Ah kaptan! Şu Dingo bir konuşabilseydi!.. O iki harfin ne anlama geldiğini ve aşçıbaşına niçin diş gıcırdattığını belki bize söyleyecekti!"

Kaptan Hull, "Hangi dişini?" diye sordu. O anda Dingo ağzını açarak müthiş kazma dişlerini gösterdi.

VI
Ufukta Beliren Balina

Doğaldır ki bu tuhaf olay *Pilgrim*'in kıç tarafında Bayan Weldon, Kaptan Hull ve genç denizci arasında geçen görüşmelerin başlıca konusu oldu. Özellikle Dick Sand, Negoro konusunda pirelenmeye başlamıştı. Oysa aşçıbaşı şu sıra hiçbir sitemi hak etmiyordu.

Ön tarafta da kimi konuşmalar yapılıyordu; fakat bunlardan aynı sonuçlar çıkarılmıyordu. Orada, mürettebat postası, Dingo'nun okumayı bilen bir köpek olduğunu, hatta gemideki bir tayfadan daha iyi yazmayı bildiğini konuşuyordu. Köpeğin konuşmasına gelince, şimdilik konuşmuyorsa bunun için önemli nedenleri olabileceğini söylüyorlardı.

Dümenci Timonier, "Güzel bir günde, bu köpek bana gelerek hangi yönde gittiğimizi, rüzgârın kuzeybatıdan mı estiğini soracak. Ona doğru cevap vermek lazım!"

Başka bir tayfa, "Konuşan hayvanlar var" dedi, "papağanlar, saksağanlar! Canı isterse bir köpek ne diye konuşmasın! Ağızla konuşmak, gagayla konuşmaktan çok daha kolay!"

"Kuşkusuz!" diye cevap verdi baştayfa Howik. "Yalnız hiç görülmüş şey değil."

Tam tersi, bu saf adamlara bunun görülmüş bir şey olduğu söylense, herhalde çok şaşırırlar-

dı. Nitekim Danimarkalı bir bilgin yirmi kadar sözcüğü telaffuz edebilen bir köpeğin sahibiydi. Fakat bu hayvan söylediği kelimeden hiçbir şey anlamıyordu; arada bir uçurum vardı. Köpeğin gırtlağı düzenli sesleri çıkarabiliyor ama aynı papağanlar, saksağanlar ve alakargalar gibi söylediklerinden bir şey anlamıyordu. Bu hayvanların kurdukları cümleler, anlamadıkları yabancı bir dilden aktarılan birtakım sesler ya da şarkılardan başka şey değildi.

Her halükârda Dingo geminin kahramanı olmuştu, yine de gurur verici bu şey onun için aldırışa değer değildi. Kaptan Hull defalarca aynı deneyi tekrarladı. Alfabenin tahta zarlarını Dingo'nun önüne bıraktı. Köpek hiç hata yapmaksızın, hiç kararsızlığa düşmeden S ve V harflerini seçti. Öteki harfler dikkatini çekmiyordu.

Kuzen Bénédict'e gelince, aynı deney çoğu kez onun önünde de tekrarlandı. Fakat kuzen hiç merak eder gibi görünmüyordu.

Fakat bir gün küçümseyici bir tavırla şöyle konuştu: "Ancak böylesi zekayı elinde bulundurma ayrıcalığına sadece köpeklerin sahip olduğuna inanmamalıyız! Sırf içgüdülerini dikkate alırsak, başka hayvanlar da onlarla eşit düzeyde. Sözgelimi sulara gömüleceğini sezerek gemiyi terk eden fareler, suların yükselerek kendi yaptıkları bentlerden taşacağını önceden fark eden kunduzlar, efendilerinin ölüm acısına katlanamayıp onun ardından ölen atlar, bellekleri son derece ilginç olan eşekler! Ve onlar gibi hayvansallığın onurunu koruyan başka hay-

vanlar! Olağanüstü eğitildikten sonra sahiplerinin yazdırdığı sözcükleri yanlışsız yazan kuşları görmediniz mi? Bir hesap makinası kadar doğru hesap yapan kakadular yok mu? Efendisi kardinale havarilerin adlarını hiç yanılmadan tek tek ezbere okuyan papağanı duymadınız mı? Alelade böceklerde olağanüstü zekâ gördüğünü ileri sürerek meşru bir kibir duyan böcekbilimci şu gerçeği söylerken ne denli haklıdır:

In minimus maximus Deus.[1]

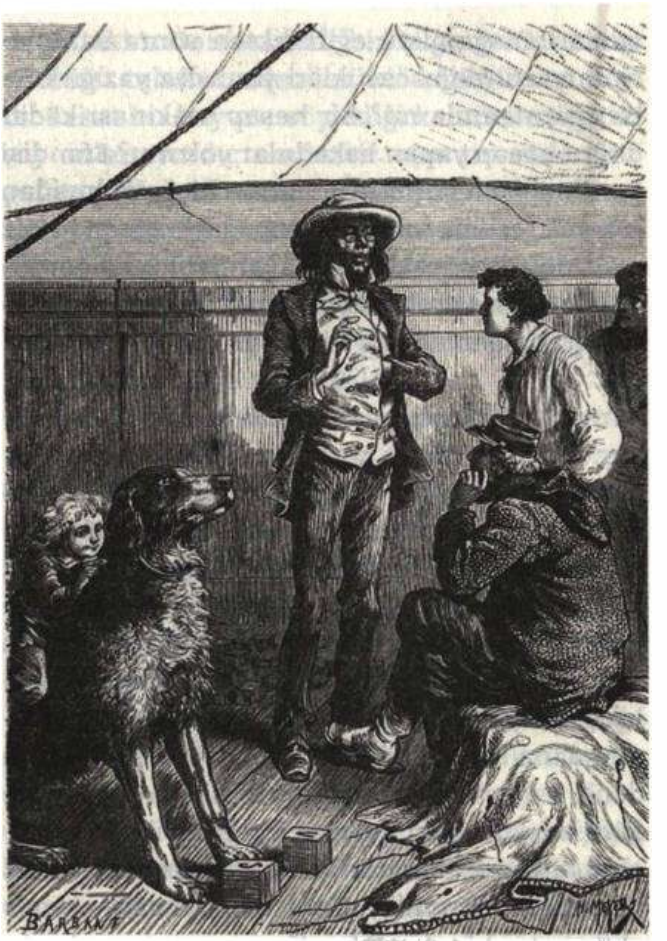
O büyüklük, büyük kentlerdeki yapılara benzeyen yuvalar kuran karıncalardadır; hiçbir zaman mekanik öğrenmemiş, ama dalgıç haznesi imal eden su örümceklerindedir; sahici bir arabacı gibi arabaları sürükleyen pirelerdedir. Bu hayvanlar son derece düzenli ve disiplinli çalışırlar; öyle ki West-Point[2] diplomalı topçulardan daha beceriklidirler! Yoo, hayır! Şu Dingo o denli övgüyü hak etmiyor; alfabeyi söktüğüne göre kuşkusuz iri çoban köpeği türüne ait. Zooloji biliminde bu türün sınıflandırması henüz yapılmadı; şimdilik Yeni Zelanda'nın 'canis alphabeticus'u diyebiliriz!"

Tutkulu böcekbilimcinin bu söylevlerine rağmen Dingo herkesin gözünde saygınlığından bir şey yitirmemişti. Ön taraf kasarasında süregelen görüşmelerde hâlâ bir fenomen olarak tartışılmaya devam etti.

---

1 Tann'nın büyüklüğü en küçük şeydedir –ed.n.

2 New York'ta bulunan askeri bir okul.

"Bu şekilde zeki olma ayrıcalığına sadece köpeklerin sahip olduğuna inanmamalıyız!"

Hayvana karşı herkes hayranlık besliyordu ama Negoro bu hayranlığı paylaşmıyordu. Üstelik köpek aşçıbaşına hep aynı tepkiyi veriyordu. "Kendini savunmasını bilen" bir köpek olmasa, bütün mürettebatça sevilerek korunmasa aşçıbaşı tarafından kötü bir saldırıya uğrayabilirdi.

Kısaca, Negoro karşılaşmamak için her fırsatta Dingo'dan uzak duruyordu. Bir şey daha Dick Sand'in gözünden kaçmamıştı. İki harf olayından beri, bu adamla köpeğin birbirine karşı duyduğu tiksinti giderek artmıştı. Bu da gerçekten anlaşılmaz bir durumdu.

10 Şubatta, şimdiye kadar *Pilgrim*'i hareketsiz bırakan o bunaltıcı ve uzun durgunlukların ardından başlayan kuzeydoğu rüzgârı kendi hissettirerek esti. Kaptan Hull hava akımlarında bir değişim meydana geleceğini umdu. Belki de yelkenli nihayet ilerleyebilecekti. Auckland Limanından ayrılalı daha on dokuz gün geçmişti. Gecikme pek önemli sayılmazdı. Rüzgârı alan *Pilgrim* yelken takımının iyi iş görmesiyle kaybedilen zamanı telafi edebilirdi. Yalnız rüzgârın iyice batıya yerleşmesi için birkaç gün beklemek gerekiyordu.

Pasifik'in bu kesimi hâlâ çok ıssızdı, ortalıkta tek gemi bile göze çarpmıyordu, gerçekten de denizcilerce terk edilen bir bölgedeydiler. Güney denizlerinin balina avcıları henüz tropikayı aşmamışlardı. *Pilgrim* de özel koşullar yüzünden, sezon bitmeden önce balina avlama yerlerinden ayrılmak zorunda kalmıştı. Şimdi aynı yönde seyreden herhangi bir gemiyle karşılaşmayı beklemek boşunaydı.

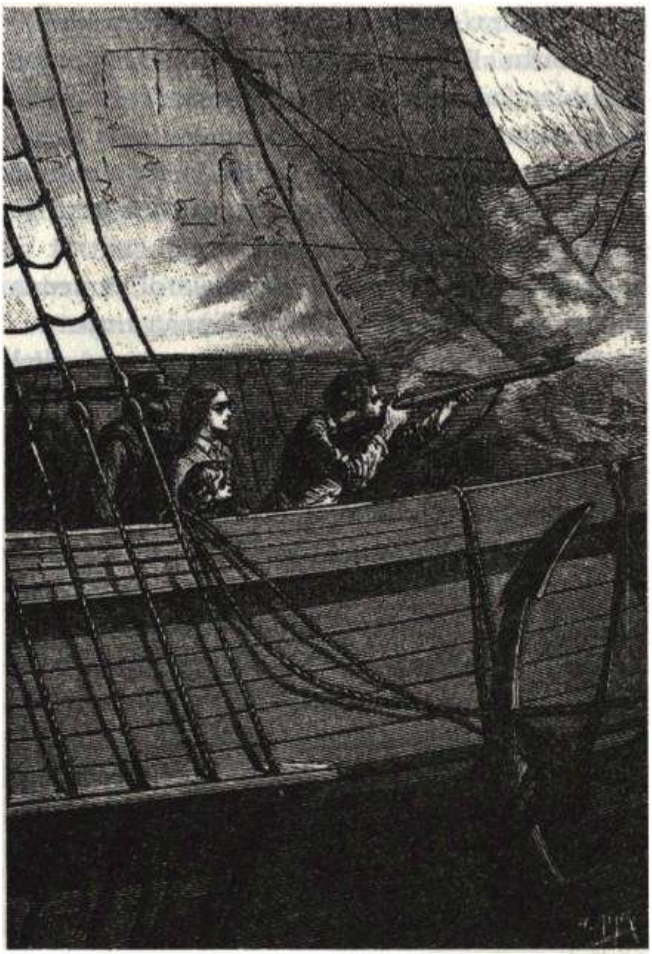
Transpasifik gemilere gelince, daha önce söylediğimiz gibi daha yukarıdaki bir paraleli izliyorlardı. Dolayısıyla Avustralya ve Amerika arasında yol alan gemiler karşılarına çıkamazdı.

Deniz çok ıssızdı ama ufkun son sınırlarına kadar gözlemlemekten vazgeçemezlerdi. Dikkatsiz gözler için belki son derece monoton bir du-

rumdu, oysa anlamasını bilen için sonsuza dek değişken bir görünümdü. Denize duyarlı olanlar en farkına varılmaz değişimleri yakalayabilirlerdi. Suda yüzen bir deniz yosunu, bir dal parçası, nereden geldiği insanı düşündüren bir tahta parçası; bütün bu unsurlar anlamak için yeterliydi. Şu sonsuzlukta, hayal gücünü gölgeleyen hiçbir şey olmadığından, her şeyi özgürce düşlemek mümkündür. Belki de buharlaşma sonucu denizle hava arasında daima değiş tokuş edilen şu su molekülleri bir felaketin gizlerini saklıyordur! Belki de denizin gizemlerini sorgulayan yürekten düşünceli kişilere imrenmek gerekir; üstelik bu ruhlar denizin devingen yüzeyinden göğün yükseklerine çıkarlar.

Zaten yaşam daima hem denizin altında hem de üstündedir. *Pilgrim* yolcuları kuş sürülerinin küçük balıkları izleyerek onlara saldırdıklarını göreceklerdir. Bu hayvanlar kış başlamadan önce kutupların sert ikliminden kaçarlar. James W. Weldon'ın her şeyde olduğu gibi bu konuda da öğrencisi olan Dick Sand tüfeğini kullanarak olağanüstü becerisini bir kez daha kanıtladı. Hızlı uçan kanatlılardan birkaçını vurdu.

Şurada beyaz fırtınakuşları, daha ötede kanatları koyu renk şeritlerle süslü başka fırtınakuşları ortaya çıkıyordu. Bazen martı sürüleri geçiyordu. Yürüyüşleri çok ağır ve gülünç kaçan bir iki penguen görünüyordu karada. Bu arada Kaptan Hull bir şeye dikkat çekti. Penguenler kanatlarını yüzgeç yerine kullanıyorlardı. En hızlı yüzen balıklarla boy ölçüşebilirlerdi, öyle ki bazen denizciler onları ton balıklarıyla karıştırırlardı.

Dick Sand tüfeğini kullanarak olağanüstü becerisini bir kez daha kanıtladı.

Daha yükseklerde, dev gibi albatroslar kocaman kanatlarıyla havayı dövüyorlardı. Birbirine uzaklığı on ayağı bulan kanatlarını açarak su yüzeyine konuyorlar, gaga darbeleriyle yiyecek bulmaya çalışıyorlardı.

Bütün bu sahneler ilginç bir manzara oluşturuyordu. Doğanın güzelliklerine gözü kapalı ruhlar, bir tek onlar bu manzarayı monoton bulabilirler.

O gün, Bayan Weldon *Pilgrim*'in kıç tarafında dolaşırken, hayli ilginç bir olay dikkatini çekti. Neredeyse ansızın, denizin suları kırmızımtrak bir renk almış, sanki kana boyanmışlardı ve nedeni anlaşılmaz bu renk göz alabildiğine uzanıyordu.

Dick Sand küçük Jack'le birlikte Bayan Weldon'ın yanındaydı.

"Sulardaki şu tuhaf rengi görüyor musun Dick?" diye sordu Bayan Weldon. "Bir sualtı yosunundan mı kaynaklanıyor acaba?"

Dick Sand, "Hayır, Bayan Weldon" diye cevap verdi. "Bu renk binlerce küçük kabukludan oluşuyor. Bunlar büyük memelilerin besin kaynağıdır. Balıkçılar oldukça yerinde bir tabirle, bu hayvanları 'balinanın sofrası' diye adlandırırlar."

Bayan Weldon, "Demek kabuklular!" dedi. "Ama çok küçük şeyler, neredeyse deniz böceği denebilir. Kuzen Bénédict bu yaratıkları koleksiyonuna katarken eminim kendinden geçecektir."

"Kuzen Bénédict!" diye seslendi.

Kuzen Bénédict güvertede göründü. Kaptan Hull da onun yanındaydı.

Bayan Weldon, "Kuzen Bénédict" dedi, "göz alabildiğine uzanan şu sonsuz kırmızımtrak tabakaya bakın."

Kaptan Hull ekledi: "İşte bu, balinanın sofrası! Mösyö Bénédict, şu ilginç kabuklu türünü incelemeniz için güzel bir fırsat!"

"Pöh!" yaptı böcekbilimci.

"Ne demek pöh!" diye bağırdı kaptan. "Böyle kayıtsız kalmaya hakkınız yok! Şu kabuklular eklembacaklıların altı sınıfından birini oluştururlar, sonra yanılmıyorsam..."

Kuzen Bénédict başını sallayarak bir kez daha, "Pöh!" yaptı.

"Tuhaf doğrusu! Bir böcekbilimci için tatsız bir davranış!"

Kuzen Bénédict, "Böcekbilimci için öyle ama burada altıayaklı uzmanı lazım, bunu unutmayın kaptan!"

Kaptan Hull konuşmasını sürdürdü: "Her neyse, demek şu kabuklular sizi ilgilendirmiyor, pekâlâ, fakat bir balina mideniz olsa başka türlü düşünürdünüz! O zaman, amma ziyafet! Bayan Weldon, biz balina avcıları av sezonunda, şu kabuklular tabakasını görür görmez zıpkınlarımızı hazırlarız! Kesin biliriz ki av uzaklarda değildir!"

Jack bağırarak, "Böylesine küçük hayvanlar kocaman yaratıkları doyurabilir mi?" diye sordu.

Kaptan Hull, "Tabii çocuğum" cevabını verdi. "Küçük ırmik tohumlarından, un tanelerinden, fekül tozundan nefis çorbalar yapmıyorlar mı? Evet, doğa böyle olmasını istemiş. Bir balina kırmızı suların içinde yüzdüğü zaman çorba servisi hazır. Tek yapması gereken kocaman ağzını açmak. Binlerce kabuklu o ağızdan içeri giriyor, hayvanın damağına yapışan dişleri balıkçı ağı gibi geriliyor. Artık oradan hiçbir şey dışarı çıkamaz. Kabuklu yığını balinanın geniş midesine doğru gidiyor. Aynı senin akşam yemeğinde içtiğin çorba gibi."

Dick Sand Jack'i uyararak, "İyi düşünün, Jack" dedi, "bizim balina, sizin karidesleri ayıklamanız

gibi kabukluları teker teker ayıklayarak zaman kaybetmez!"

Kaptan Hull, "Şunu da söylemeden geçmeyeyim" dedi. "Bu kocaman obur hayvan o sırada öyle dalgındır ki her türlü güvenliği elden bırakmıştır. Yaklaşmak daha kolay olduğundan, zıpkınla vurmak için en elverişli andır."

O sırada, sanki kaptana hak vermek istermiş gibi, geminin ön tarafından bir tayfanın sesi duyuldu: "Bir balina iskele tarafında!"

Kaptan Hull ayağa kalkarak, "Bir balina!" diye haykırdı.

Balıkçı içgüdüsüyle birden harekete gelen kaptan *Pilgrim*'in kasarasına atıldı. Bayan Weldon, Jack, Dick Sand, kuzen Bénédict hemen peşinden gittiler.

Gerçekten dört mil ötede, sularda bir kaynaşma, kocaman bir deniz memelisinin kırmızı suları karıştırdığını belli ediyordu. Balina avcıları yanılmamışlardı.

Ancak mesafe henüz çok uzaktı; bu durumda memelinin hangi türe ait olduğu anlaşılamazdı. Bazı türler gerçekten çok seçkin şeylerdir.

Kuzey denizleri balıkçılarının özellikle peşine düştüğü beyaz balinalardan biri miydi acaba? Bu balina türünde sırt yüzgeci yoktur, deri kalın bir yağla kaplıdır. Hayvanın ortalama boyu altmış ayaktır, ancak bazen seksen ayak boya varabilir. Bu canavarların bir teki bile yüz fıçı yağ üretir.

Yoksa olukla balina türüne ait –en azından böcekbilimcinin saygısını kazanmış olması gereken bir adlandırma– bir "kambur balina" mıydı? Bu hayvanlarda, bir çift kanadı andıran –sanki uçan

balina gibi bir şey– uzun beyaz renkli, vücudun yarısı uzunluğunda sırt yüzgeci bulunur.

Belki de "jubarte" adıyla da bilinen bir "finback"ti. Bu balinada sırt yüzgeci yoktur, uzunluğu beyaz balinanınki kadardır.

Kaptan Hull ve mürettebatı türüne henüz karar verememişlerdi ama hayvana hayranlıktan ziyade arzuyla bakıyorlardı.

Açık arttırma salonunda nasıl bir saatçi duvar saatinin fiyatını artırmak için dayanılmaz bir istekle yanıp tutuşursa, balinayı fark eden balina avcısı da onu ele geçirmek için çırpınmaya başlar! Söylendiğine göre büyük memelinin avcıları küçük av hayvanı avcılarından daha ateşlidir. Yani hayvan ne denli irileşirse, daha çok iştah kabartır. Bunu en çok fil ve balina avcıları hisseder! Üstelik *Pilgrim* mürettabatı bir düş kırıklığı yaşamış, yağ stokları yarım kalmıştı!..

Bu arada, Kaptan Hull açıkta görülen hayvanın türünü belirlemeye çalışıyordu. Uzak mesafeden ne tür olduğu anlaşılamıyordu. Ne var ki bir balina avcısının deneyimli gözü mesafe uzak olsa da bazı detaylarda yanılmazdı.

Gerçekten, püsküren su, yani balinanın burun deliklerinden içine çekip yukarı püskürttüğü su Kaptan Hull'un dikkatini çekmişti. Böylece balinanın hangi türe ait olduğunu belirleyebilirdi.

"Bu beyaz balina değil" diye bağırdı. "Onun püskürttüğü su daha yükseğe çıkar, hem de bol miktardadır. Üstelik püskürtülen suyun gürültüsü uzaktan gelen top atışı sesi gibidir. Nitekim bu balinanın 'kambur balina' türüne ait olması pek mümkün. Zaten kulak verip dinleyin, püs-

kürtülen su gürültüsünün çok farklı bir özelliği var!" Sonra kaptan genç acemi denizciye dönerek, "Bu konuda sen ne diyorsun, Dick?" diye sordu.

Dick Sand, "Hiç kuşkusuz" dedi, "karşımızdaki bir jubarte. Şuraya bakın, burun deliklerinden suyu nasıl fışkırtıyor. Size de öyle gelmiyor mu, –bu da beni haklı çıkaracak– fışkıran su sıkışmış buhardan çok su içeriyor mu? İşte bu, yanılmıyorsam, jubarte'ın bir özelliği."

Kaptan Hull, "Gerçekten Dick" diye cevap verdi, "kuşkuya hiç yer yok! Kırmızı sularda yüzen bir jubarte bu!"

Küçük Jack, "Ne kadar güzel!" diye haykırdı.

"Evet çocuğum! Kocaman hayvan orada bir güzel karnını doyururken, balina avcılarının onu görmezden gelmesi mümkün değil!"

Dick Sand, "Bahse girerim, uzun bir balina bu!" diye ekledi.

Gitgide hırslanan kaptan, "Kuşkusuz" dedi, "en az on altı ayak uzunluğunda!"

"Güzel!" dedi baştayfa, "aynı boyda yarım düzine balina bizimki kadar büyük bir geminin yağ stokunu doldurmaya yeter!"

Durumu daha iyi görebilmek için cıvadraya çıkan kaptan, "Tabii yeter!" diye karşılık verdi.

Baştayfa, "Bunu yakalarsak" diye ekledi, "birkaç saat içinde eksik iki yüz fıçı yağın yarısını istifleriz!"

"Doğru!.. Gerçekten... Öyle!.." diye mırıldandı kaptan.

Dick Sand, "Doğru ama" diye devam etti, "kocaman memelilerle başa çıkmak zorlu iş!"

"Çok zor, çok zor!" diye cevapladı kaptan. "Balinaların kuyrukları çok tehlikelidir, yaklaşırken çok dikkatli olmalı! En sağlam kayık bile tam isabetli bir kuyruk darbesine dayanamaz. Ama elde edeceğimiz kâr bu zahmete girmeye değer!"

"Vay anasını!" dedi tayfalardan biri, "güzel bir balina her zaman iyi bir avdır."

"Hem de kazançlı!" diye ekledi bir başkası.

"Bir selam çakmadan yanından geçmek yazık olur!"

Besbelli ki balinayı gören yiğit denizcilerin ağzı sulanıyordu. Fıçılar dolusu yağ stoku ellerinin altındaydı. Yükün eksiğini tamamlamak için tek yapmaları gereken bu yağ fıçılarını *Pilgrim*'in ambarına istiflemekti.

Mizana direğinin ip merdivenlerine tırmanan tayfalardan birkaçı zafer çığlıkları atıyordu. Artık konuşmayan Kaptan Hull tırnaklarını kemiriyordu. Sanki orada, *Pilgrim* ve bütün mürettebatını kendine çeken kuvvetli bir mıknatıs vardı.

O sırada, "Anne, anne!" diye haykırdı küçük Jack. "Balinanın nasıl yakalandığını görmek istiyorum!"

Kaptan Hull, "Ah! Şu balinayı mı istiyorsun çocuğum? Neden olmasın dostlarım?" karşılığını verdi. Sonra gizli arzusunu açıkladı: "Takviye balıkçılarımız yok, doğru! Ama kendi başımıza da..."

Tayfalar bir ağızdan, "Evet! evet!" diye haykırdılar.

Kaptan ekledi: "Hayatımda ilk kez zıpkın sallayacak değilim, hâlâ nasıl salladığımı göreceksiniz!"

"Hurra! Hurra! Hurra!" diye haykırdı müretteba.

"Ah! Şu balinayı mı istiyorsun çocuğum?"

VII
Hazırlıklar

Bu çok büyük memelinin *Pilgrim*'deki yolcularda aşırı heyecan yaratması gayet doğaldı.

Kırmızı sularda yüzen balina dev cüsseliydi. Onu yakalayıp böylece stok eksiğini tamamlamak iştah kabartıcıydı. Balıkçılar böyle bir fırsatı kaçırırlar mıydı?

Bu sırada, Bayan Weldon şartlar göz önüne alındığında, bir balinaya saldırmanın hem kendisi hem de adamları için tehlikeli olup olmayacağını sordu Kaptan Hull'a.

"Hiç tehlike yok Bayan Weldon!" cevabını verdi kaptan. "Çok başıma geldi, tek bir kayıkla balina avladım ve sonunda başardım. Tekrar söylüyorum, hiç tehlike yok, hem bizim hem de sizin için."

İçi rahatlayan Bayan Weldon üstelemedi.

Kaptan Hull balinayı yakalamak için hemen hazırlıklara başladı. Daha önceki deneyimlerine dayanarak, hayvanın birtakım zorluklar çıkaracağını biliyordu. Ama hepsine göğüs germeye hazırdı.

Gemi mürettebatının elinde tek kayık bulunmaması hayvanı yakalama işini kolaylaştıracaktı. Nitekim *Pilgrim*'in bir şalupası vardı; bu tekne ana direkle mizana direği arasında tezgâhına yerleştirilmişti. Ayrıca üç tane balina avcı kayığı bulunuyordu. Bunlardan ikisi iskele ve sancak tarafında askılarına takılmıştı; üçüncüsü kıç tarafta asılıydı.

Her zaman olduğu gibi, üç balina avcı kayığı da eşzamanlı olarak balinaların takibinde kullanılırdı. Fakat av sezonunda, bilindiği gibi, Yeni Zelanda'dan bir takviye mürettebat alınmış, onlar da *Pilgrim* tayfalarına yardımcı olmuşlardı.

Oysa yeni koşullarda gemide beş tayfa buluyordu, bu durumda balina avcı kayıklarından bir tekini harekete geçirebilirlerdi. Gerçi Tom ve arkadaşları bu işe hemen atılmışlardı, fakat onları kullanmak olanaksızdı. Bir balıkçı kayığının manevra yapabilmesi için çok usta denizciler lazımdı. Yanlış bir dümen ya da kürek hamlesi saldırı esnasında avcı kayığını tehlikeye atabilirdi.

Öte yandan Kaptan Hull yerine mürettebattan güvendiği birini bırakmadan gemisini terk etmek istemiyordu. Bütün olasılıkları düşünmek gerekiyordu.

Zaten kaptan avcı kayığına sağlam denizcileri almak zorundaydı. Bu bakımdan gemiyi genç acemi denizciye emanet edebilirdi. *Pilgrim*'i beklemesi için Dick Sand uygundu.

"Dick" dedi, "yokluğumda gemide sen kalacaksın, umarım dönüşüm uzun sürmez!"

Genç denizci, "Elbette, mösyö" cevabını verdi.

Dick Sand bu avlanmaya katılmak istemişti, çok hevesliydi. Fakat kollarının pek işe yaramayacağını sezdi, balina avcı kayığı için daha kuvvetli kollar gerekti. Buna karşın yalnız o Kaptan Hull'un yerini alabilirdi. Razı oldu.

Balina avcı kayığı mürettebatının baştayfa Howik dahil, beş kişiden oluşması gerekiyordu. Zaten bütün *Pilgrim* mürettebatı bu kadardı. Dört tayfa kürekiere geçecek, kıçtaki küreği Howik çe-

kecekti. Bu tür kayıkları kıç küreği yönetirdi; basit bir dümen dahi daha hızlı iş göremezdi. Yandaki küreklerin servisdışı kalması durumunda, iyi manevra yapılırsa kıçtaki kürek balina avcı kayığını canavarın darbelerinden kurtarabilirdi.

Gerisi Kaptan Hull'a kalıyordu. Zıpkınla saldırma işi ona aitti. Söylediği gibi, bu işi ilk kez yapmıyordu. Zıpkını ilkin o sallayacak, sonra balinaya saplanan uzun ipi kollayacaktı. Hayvan su yüzeyine çıktığında, mızrak darbeleriyle işini bitireceklerdi.

Bu tür avlanmalarda balina avcı kayıkları bazen ateşli silahlar kullanırlar. Bir çeşit küçük top olan özel bir aygıt bazen geminin güvertesine, bazen avcı kayığının burnuna yerleştirilir; top ucuna ip bağlı bir zıpkın fırlatır ya da hayvanı büyük ölçüde yaralayan kurşun atar.

Ne var ki *Pilgrim* böyle bir aygıtla donatılmamıştı. Zaten bunlar pahalı aygıtlardı, kullanması da hayli zordu. Yeniliklere pek sıcak bakmayan balıkçılar ilkel silahları tercih ediyorlardı. Ustalıkla kullandıkları silahlar, zıpkın ve mızraktı.

Dolayısıyla Kaptan Hull balinaya olağan yöntemlerle, yani bıçaklı silahlarla saldıracaktı. Hayvan o sırada geminin beş mil ötesindeydi.

Üstelik hava koşulları da av seferini kolaylaştırıyordu. Deniz çok sakin, balina avcı kayığının manevra yapabilmesi için çok elverişliydi. Rüzgâr da dinmek üzereydi; bu sayede mürettebat denizde boğuşurken *Pilgrim* rüzgârdan etkilenip sürüklenmeyecekti.

Sancak tarafının avcı kayığı hemen denize indirildi, dört tayfa içine bindi.

Howik iki uzun zıpkını ve sivri uçlu iki uzun mızrağı onlara geçirdi. Bu saldırı silahlarına beş yumak "ip" eklendi; bu ipler altı yüz ayak uzunluğunda, dayanıklı ve esnektiler. Ne var ki balina çok derinlere daldığından yine de ihtiyacı karşılayamıyorlardı.

İşte kayığın burnuna özenle yerleştirilen çeşitli araçlar bunlardan ibaretti.

Howik'le dört tayfa artık "halatı çöz emrini" bekliyorlardı.

Kayığın burnunda bir tek yer boş kalmıştı; oraya Kaptan Hull geçecekti.

Pilgrim mürettebatı gemiyi terk etmeden önce orsa alabanda etmişti; yani serenler o şekilde brasya edilmişti ki yelkenler yelkenliyi hareket ettirmek yerine olduğu yerde tutuyordu.

Kayığa binerken kaptan gemisine son kez bir göz attı. Her şeyin yolunda olup olmadığına baktı; yelken iplerinin iyice gerildiğinden, yelkenlerin uygun biçimde yönlendirildiğinden emin oldu. Uzun saatlere yayılacak yokluğu sırasında, genç denizciyi gemide bıraktığı için haklı olarak Dick Sand'in son derece dikkatli davranmasını istiyordu.

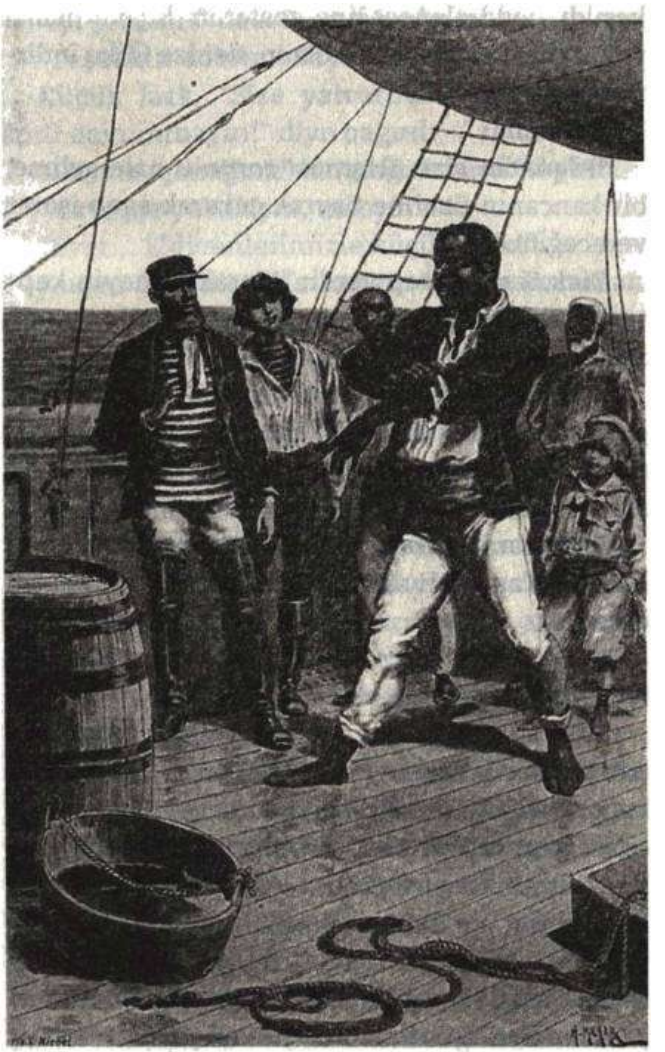
Gitmeden önce ona son uyarılarını yaptı.

"Dick" dedi, "seni yalnız bırakıyorum. Her şeye göz kulak ol. Jubarte'ın peşine takılıp çok uzaklara sürüklenirsek zorunluluktan gemiyi hareket ettireceksin. Tom'la arkadaşları sana yardımcı olacak. Nasıl davranacaklarını onlara göstereceksin. Eminim, söylediğini yapacaklardır."

İhtiyar Tom, "Meraklanmayın, kaptan" karşılığını verdi. "Mösyö Dick bize güvenebilir."

"Biz hazırız, hazırız!" diye haykırdı Bat. "Ona faydalı olmaktan başka bir arzumuz yoktur!"

Ceketinin kollarını sıvayan Hercule, "Ne yapacağız?.." diye sordu.

Hercule, "Ne yapacağız?.." diye sordu.

Dick Sand gülümseyerek, "Şimdilik hiçbir şey!" dedi.

"Emrinizdeyiz!" diye yineledi iri cüsseli adam.

Kaptan devam etti: "Dick, hava güzel. Rüzgâr kesildi. Şiddetleneceğini gösteren hiçbir belirti yok. Özellikle, ne olursa olsun, denize filika indirme ve gemide kal!"

"Anlaşıldı."

"*Pilgrim*'in bize ulaşması zorunlu hale gelirse, bir kancanın üzerine bayrak çekerek sana işaret vereceğim."

Dick Sand cevap verdi: "Merak etmeyin kaptan, avcı kayığını bir an bile gözümden ayırmam."

"Pekâlâ, çocuğum" dedi kaptan, "cesur ve soğukkanlı ol! Şimdi ikinci kaptansın. Rütbeni onurunla kanıtla! Senin yaşındayken hiç kimse bu rütbeyi kazanamadı!"

Dick Sand cevap vermedi, tebessüm ederek kızardı. Kaptan Hull bu kızarmayı ve tebessümü anlamıştı.

"Mert çocuk" diye düşündü, "alçakgönüllü ve iyi niyetli, gerçekten tam öyle!"

Bu arada hiçbir tehlike hissedilmiyordu ama ısrarlı uyarılarından anlaşılıyordu ki kaptan birkaç saatliğine de olsa gemisini seve seve terk edemiyordu. Fakat dayanılmaz bir balıkçı tutkusu, özellikle yağ stokundaki eksiğini tamamlama hırsı ve James Weldon'a Valparaiso'da verdiği vaatleri yerine getirme arzusu onu maceraya sürüklüyordu. Kaldı ki deniz balinanın yakalanmasına son derece elverişliydi. Ne mürettebatı ne de kendisi bu girişimi es geçmeye

dayanabilirdi. Av seferi nihayet tamamlanacaktı. Bu tutku Kaptan Hull'un bütün ruhunu ele geçirmişti.

Kaptan merdivene doğru yöneldi.

"İyi şanslar!" dedi Bayan Weldon.

"Teşekkür ederim, Bayan Weldon!"

Küçük Jack, "Size yalvarırım, balinaya çok kötü davranmayın!" diye bağırdı

"Elbette, çocuğum" karşılığını verdi kaptan.

"Yavaşça yakalayın, mösyö."

"Evet... Eldivenlerimizle küçük Jack!"

Kuzen Bénédict lafa karıştı: "Bazen kocaman memelilerin sırtında ilginç böcekler bulunur!"

Kaptan Hull gülerek karşılık verdi: "İyi ya işte Mösyö Bénédict, bizim jubarte *Pilgrim*'e boylu boyunca serilince onu böcekbilimsel bakımdan inceleme fırsatınız doğacak!"

Sonra Tom'a seslenerek, "Tom, sana ve arkadaşlarına güveniyorum" dedi, "geminin gövdesine serildiği zaman balinayı parçalara ayırmamıza yardım edeceksiniz; zaten çok uzun sürmez."

"Emrinizdeyim, mösyö" diye cevapladı ihtiyar zenci.

Kaptan, "Tamam" dedi. "Dick bu yiğit insanlar boş fıçıları hazırlamanız için sana yardım edecek. Ben burada yokken onları güverteye çıkaracaklar, bu şekilde işler daha hızlı yürüyecek."

"Anlaşıldı kaptan."

Bilmeyenler için şunu söylemek gerekir. Jubarte ölür ölmez *Pilgrim*'e kadar götürülecek ve iskele tarafının böğrüne sımsıkı halatla bağlana-

caktı. O zaman, ayaklarına kramponlu botlar giyen tayfalar dev memelinin sırtına çıkacaklar ve hayvanı birbirine paralel parçalara ayıracaklardı. Bu iş hayvanın başından başlayıp kuyruğuna kadar devam edecekti. Bu parçalar daha sonra dilim dilim kesilecek, fıçılara istiflenerek ambarın içine gönderilecekti.

Genellikle balina avcı gemisi, av işi bittiğinde mümkün mertebe vakit yitirmeden karaya dönmeye çalışır. Mürettebat karaya çıkar ve orada deri altı yağının erimesini bekler. Sıcağın etkisiyle bu yağın[1] en yararlı kısmı boşalır.

Gelgelelim, şimdiki koşullarda, Kaptan Hull geriye dönüp bu operasyonun tamamlanmasını düşünemezdi. Onu Valparaiso'da "eritmeyi" hesaplıyordu. Zaten rüzgâr batıdan esmekte gecikmeyecekti. Yirmi günden önce, Amerika kıyısına ulaşmayı umut ediyordu. Bu sürede av ürününün tehlikeye girmesi söz konusu değildi.

Harekete geçmenin zamanı gelmişti. *Pilgrim* orsa alabanda etmeden önce, balinanın bulunduğu yere biraz yaklaşmıştı. Hayvan su ve buhar fışkırtarak varlığını belli ediyordu.

Jubarte, kırmızı kabuklular alanında sürekli yüzüyor, geniş ağzını her açışta binlerce küçük hayvancık yutuyordu.

Bu olayı bilenler bakımından, balinanın kaçmasını düşünmek gibi bir endişe yoktu. Hiç kuşkusuz, balıkçıların karşısında "savaş" balinası dedikleri bir yaratık vardı.

---

[1] Bu operasyon sırasında, balina ağırlığının üçte birini kaybeder.

Kaptan küpeşteden atladı, halat merdivenden inerek avcı kayığının ön tarafına geçti.

Bayan Weldon, Jack, kuzen Bénédict, Tom ve arkadaşları son kez kaptana şans dilediler.

Hatta Dingo da ayaklarını kaldırıp başını parmaklıktan çıkararak sanki mürettebatla vedalaşıyordu.

Sonra, böylesi bir avlanmanın ilginç safhalarını gözden kaçırmamak amacıyla herkes ön tarafa geçti.

Dört kürekçinin güçlü hamleleriyle balina avcı kayığı açıldı, *Pilgrim*'den uzaklaşmaya başladı.

Kaptan Hull genç denizciye son kez, "Dikkatli ol Dick, dikkatli ol!" diye seslendi.

"Bana güvenin mösyö."

"Bir gözün gemide, bir gözün balina avcı kayığında olacak çocuğum! Unutma sakın!"

Dümen yekesinin yanına geçen Dick Sand, "Öyle olacak kaptan" cevabını verdi.

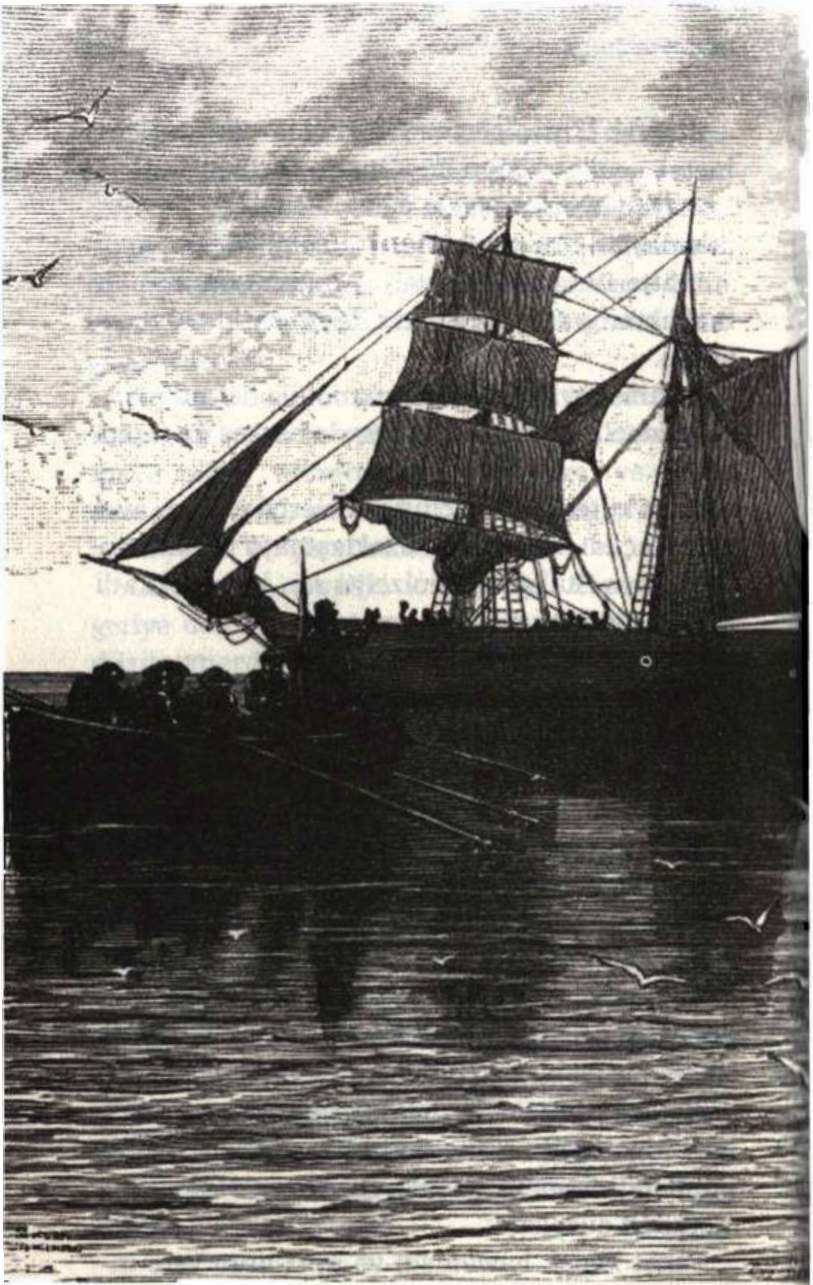
Hafif kayık çoktan gemiden uzaklaşmıştı. Kaptan Hull ön tarafta ayakta duruyor, birbirlerini işitemediklerinden uyarılarını belirten anlamlı işaretler yolluyordu.

O sırada, ayakları parmaklığa yaslanmış duran Dingo acı acı uludu. Batıl inançlı olanlar üzerinde bu ses hiç iyi bir etki bırakmamıştı.

Hatta Bayan Weldon bile bu sesi duyunca irkildi.

"Dingo" dedi, "Dingo! Dostlarını böyle mi cesaretlendiriyorsun? Haydi güzel güzel havla da moralleri düzelsin!"

Fakat köpek havlamadı ve ayaklarını yere indirdi. Yavaş yavaş Bayan Weldon'a sokularak sevgiyle elini yaladı.

Kaptan Hull genç denizciye son kez, "Dikkatli ol Dick, dikkatli ol!" diye seslendi.

Tom alçak sesle, "Kuyruğunu sallamıyor!.." diye mırıldandı. "Hayra alamet değil! Hayra alamet değil!"

O anda, Dingo'nun tüyleri birdenbire dikildi ve hırlamaya başladı.

Bayan Weldon arkasına döndü.

Negoro görev yerinden ayrılmış, ön taraf kasarasına doğru ilerliyordu. Onun da niyeti balina avcı kayığının manevralarını izlemekti.

Anlaşılmaz bir öfke ve şiddet gösteren Dingo aşçıbaşına saldırdı.

Negoro bir bıçağı kavrayıp kendini savunmaya hazırlandı.

Köpek gırtlağını ısıracaktı.

Kayığı izleme görevini bırakıp ön tarafa koşan Dick Sand, "Buraya gel Dingo, buraya!" diye bağırdı.

Bir taraftan da Bayan Weldon köpeği sakinleştirmeye çalışıyordu.

Dingo itaat edip homurdanarak genç denizcinin yanına yaklaştı.

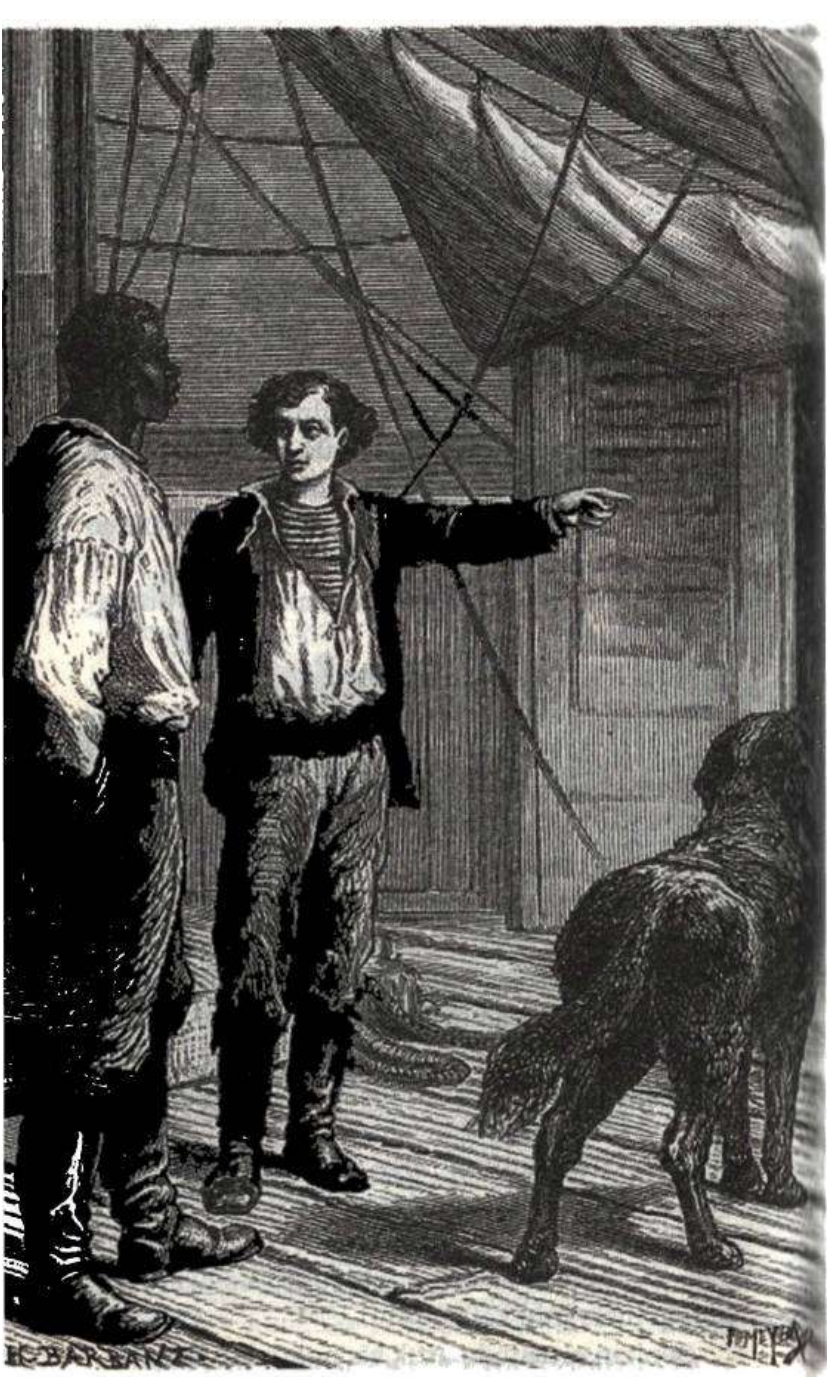
Negoro ağzını hiç açmamıştı ama yüzü bir an sararmıştı. Bıçağını yere indirerek kamarasına döndü.

"Hercule" dedi Dick Sand, "şu adama göz kulak olmanızı istiyorum!"

"Göz kulak olurum" diye yanıtladı Hercule, iki büyük yumruğunu onaylarcasına sıkarak.

Bayan Weldon ve Dick Sand yeniden balina avcı kayığını izlemeye koyuldular. Kayığın dört küreği hızla inip kalkıyordu.

Denizin ortasında artık bir noktadan ibaretti.

"Göz kulak olurum" diye yanıtladı Hercule.

VIII
Jubarte

Deneyimli balina avcısı Kaptan Hull hiçbir şeyi tesadüfe bırakamazdı. Bir jubarte'ın yakalanması zor işti. Hiçbir şey ihmal edilmemeliydi. Bu koşullarda her şey gerekliydi.

İlk başta, kaptan rüzgârın estiği yönün tersine hareket ederek balinaya yaklaşmaya çalıştı. Zira hiçbir gürültü teknenin yaklaştığını hissettirmemeliydi.

Howik kayığı kırmızı suların hayli uzun eğik çizgisini izleyecek biçimde yönlendirdi. Balina bu suların tam ortasında yüzüyordu. Böylece onu kuşatmış olacaklardı.

Bu manevrayı üstlenen baştayfa çok soğukkanlıydı. Kaptana tam güven veriyordu. Gerçekten ne dalgınlığa ne de kararsızlığa meydan verecek adamdı; o yüzden endişelenmeye hiç gerek yoktu.

"Dümene dikkat et, Howik" dedi kaptan. "Balinayı ansızın yakalamaya çalışacağız. Tam zıpkın menziline girdiğimiz anda kendimizi belli edeceğiz."

Baştayfa, "Anlaşıldı, mösyö" karşılığını verdi, "hep rüzgârdan yararlanarak kırmızı suları izleyeceğim."

"İyi" dedi kaptan. "Çocuklar mümkün olduğu kadar sessiz gidiyoruz."

Usturmaçayla özenle takviye edilen kürekler hiç ses çıkarmıyordu.

Baştayfa tarafından ustalıkla yönetilen kayık kabuklular alanına ulaşmıştı. Sağ taraftaki kürekler hâlâ yeşil ve saydam sulara dalıp çıkıyor, sol taraftaki küreklerse kırmızımtrak suya dalıyor, sanki kan lekeleri içinde yüzüyorlardı.

"Şarap ve su!" dedi tayfalardan biri.

Kaptan Hull, "Evet" diye cevap verdi, "ama içilemeyen su ve yudumlanamayan şarap! Haydi çocuklar, ses çıkarmayalım, ha gayret ha gayret!"

Baştayfanın yönettiği balina avcı kayığı yağlanmış sularda sessizce süzülüyordu. Sanki bir yağ tabakasının üstündeydi.

Balina kımıldamıyor ve etrafında bir daire çizen tekneyi henüz fark etmiş gibi görünmüyordu.

Kaptan bu daireyi çizerken zorunlu olarak *Pilgrim*'den uzaklaşıyor, ama balinayla arasındaki çemberi yavaş yavaş daraltıyordu.

Denizde hızla küçülen nesneler garip bir etki bırakırlar. Sanki çok geçmeden bir dürbünün içindeymiş gibi görünmeye başlarlar. Optik yanılsamanın sonucunda geniş alanlarda mukayese noktaları yok olur. *Pilgrim* için de durum buydu; gitgide küçülüyor ve gerçekte öyle olmamakla birlikte çok uzaklardaymış gibi görünüyordu.

Yelkenliden ayrılmalarından yarım saat sonra, Kaptan Hull ve arkadaşları balinaya iyice yaklaşmışlardı. Öyle ki hayvan gemiyle kayık arasında orta bir noktada bulunuyordu.

Çok az ses çıkararak yaklaşmanın zamanı gelmişti. Dikkati uyanmadan önce, hayvanın böğrüne esaslı bir zıpkın saplamak mümkündü.

Kaptan alçak sesle, "Daha sessiz, daha sessiz çocuklar" dedi.

Howik, "Bana öyle geliyor ki hayvan bir şeyler hissetti!" diye karşılık verdi. "Az önce daha az su püskürtüyordu!"

"Susun! Susun!" diye yineledi kaptan.

Beş dakika sonra, kayıkla jubarte arasında bir gomena[1] mesafe kalmıştı.

Kıç tarafta ayağa kalkan tayfabaşı memelinin sol böğrüne sokulacak biçimde tekneyi yaklaştırdı. Fakat büyük özen göstererek tehlikeli kuyruktan sakınmaya çalışıyordu. Zira bir kuyruk darbesi kayığı alabora etmeye yeterdi.

Ön tarafta Kaptan Hull, dengesini iyice korumak için bacaklarını açmış, ilk darbeyi indirmek amacıyla zıpkını kavramıştı. Onun ustalığına güvenilebilirdi; suların üstüne çıkan kalın tabakaya ilk darbeyi vuracaktı.

Kaptanın yanında, bir yarım fıçının içinde beş ip yumağından birincisi duruyordu. İpin ucu sımsıkı zıpkına bağlanmıştı. Balina çok derinlere dalarsa, geride kalan dört yumak art arda salıverilecekti.

"Hazır mıyız çocuklar?" diye sessizce konuştu kaptan.

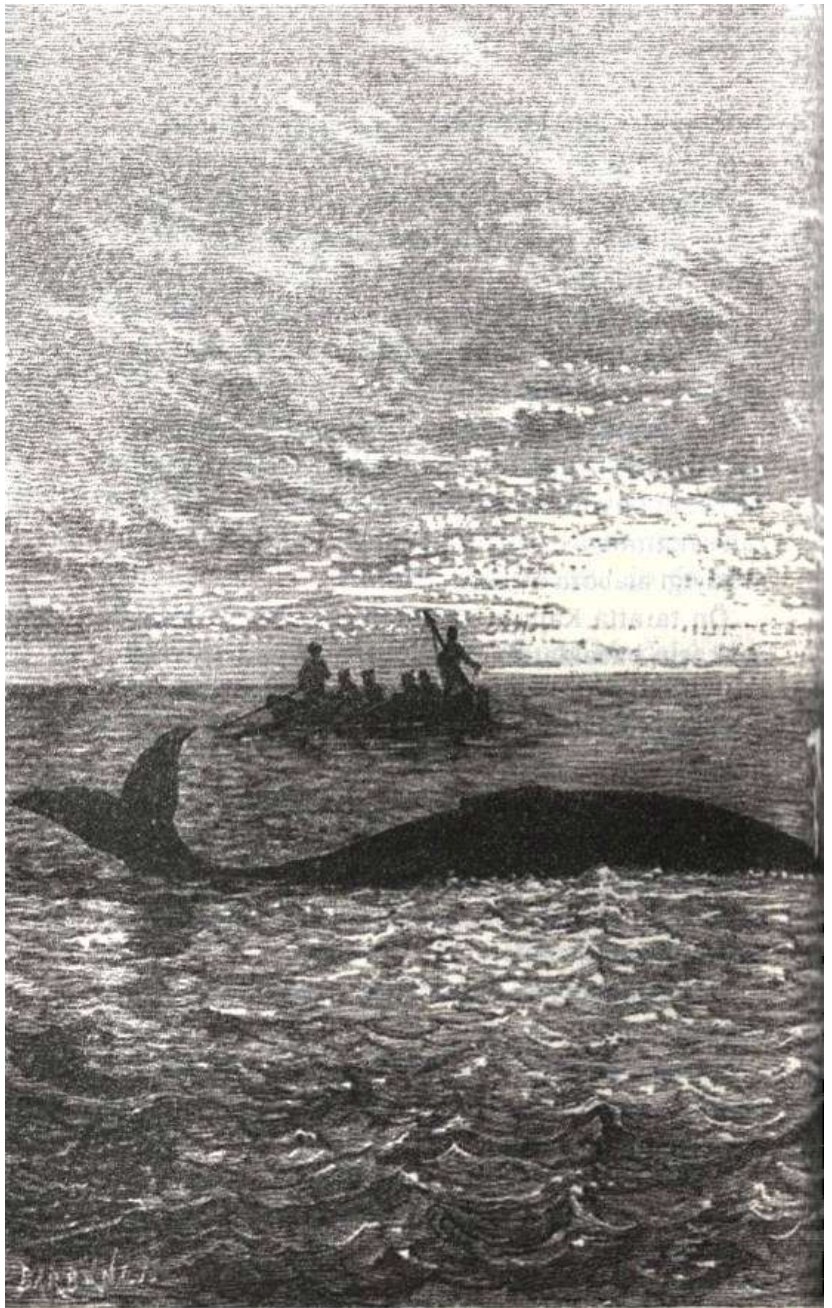
Küreği geniş avuçlarıyla sımsıkı kavrayan Howik, "Evet!" dedi.

"Yaklaş! Yaklaş!"

Baştayfa emre uydu, balina avcı kayığı hayvana en az on ayak sokuldu.

---

[1] Denizciliğe özgü bir ölçü. Yüz yirmi kulaça, yani iki yüz metreye denk düşer.

Kayıkla jubarte arasında bir gomena mesafe kalmıştı.

Balina oralı bile olmadı, sanki uykudaydı. Uyurken baskın yiyen balinalar daha kolay ele geçer ve yedikleri ilk darbe ölümcül sonuç doğurur.

Kaptan Hull, "Bu hareketsizlik epey şaşırtıcı!" diye düşündü. "Keratanın böyle uyumaması lazım, garip!.. Bunda bir iş var!"

Hayvanın diğer tarafını görmeye çalışan baştayfa da aynı şeyi düşünüyordu.

Ama artık düşünme değil, saldırıya geçme zamanıydı.

Kaptan zıpkını tam ortasından tuttu, balinanın böğürüne tam isabet alması için birkaç kez salladı. Sonra kolunun var gücüyle fırlattı.

Birdenbire bağırdı: "Geriye! Geriye!"

Birlikte kürek çeken tayfalar kayığı hızla gerilettiler; bu hamlenin anlamı hayvanın kuyruk darbelerinden sakınmak içindi.

Fakat o anda baştayfanın bir haykırışı duyuldu. Balinanın niçin uzun süredir hareketsiz kaldığını bu haykırış açıkladı.

"Bir balina yavrusu!" dedi baştayfa.

Gerçekten, zıpkını yiyen balina ters dönmüştü. Böğründe bir yavruya süt veriyordu.

Kaptan Hull bu durumu çok iyi bilirdi; zira balinanın yakalanması daha da zorlaşacak, hem kendisini, hem "küçüğünü" –bu sıfat en az yirmi ayak boyunda bir hayvana uygun düşüyor mu bilmem– korumak için şiddetli bir savunma yapacaktı.

Bu arada, korkulduğu gibi balina ansızın tekneye saldırmadı. Onu zıpkına bağlayan ipi kesip sıvışmaya da gerek kalmadı. Tam tersi –genellikle hep böyle olurdu– balina peşinde yavrusu yanlamasına suya daldı, sonra müthiş bir sıçramayla son hız uzaklaşmaya başladı.

Ancak ilk dalışından önce, ikisi de ayakta duran kaptan ve baştayfa onu görme fırsatını yakalayarak değerini takdir etmekten kendilerini alamadılar.

Gerçekten yaratığın boyutları çok büyüktü. Başından kuyruğuna en az seksen ayak uzunluğundaydı. Koyu sarımtrak derisi, daha koyu siyah lekelerle benek benekti.

Başlangıçta başarılı bir saldırı gerçekleştirmişlerdi ama böylesi kıymetli bir avı ellerinden kaçırırlarsa çok yazık olurdu.

Kovalamaca, daha doğrusu bağlayıp çekme işlemi başlamıştı. Kürekleri yukarı kaldırılan avcı kayığı sularda ok gibi süzülüyordu.

Hızlı ve tehlikeli dalıp çıkmalara rağmen Howik telaşsızca kayığı dengede tutmayı başarıyordu.

Gözünü avından ayırmayan kaptan hep aynı şeyi tekrarlıyordu: "Onu gözden kaçırma Howik! Gözden kaçırma!"

Baştayfanın tek bir an bile hata yapmayacağından emin olunabilirdi.

Bu sırada avcı kayığı her ne kadar balinanın hızına ulaşmasa da zıpkına eklenmiş ip öyle hızla boşalıyordu ki ateş almasından korkulabilirdi, yani ip avcı kayığının kaplamalarına sürtünerek tutuşabilirdi. Nitekim kaptan ip kangalının bulunduğu fıçıya su doldurarak onu ıslak tutuyordu.

Öte yandan balina ne duruyor ne de yavaşlıyordu. Birincinin ucuna ikinci ip geçirildi. O da aynı hızla boşanmakta gecikmedi.

Beş dakika içinde üçüncü ipi eklemek gerekti; o da sularda kayboldu.

Jubarte durmuyordu. Anlaşılan zıpkın yaşamsal bir organına saplanmamıştı. Hatta hayvanın yüzeye çıkmak yerine daha da derinlere daldığı ipin dibe doğru gitmesinden anlaşılıyordu.

Kaptan, "Aksi şeytan!" diye haykırdı. "Bu namussuz beş kangal ipimizi de bitirecek!"

Baştayfa, "Bizi *Pilgrim*'den çok uzaklaştıracak!" diye ekledi.

"Ama su yüzeyine çıkıp nefes alması lazım!" dedi kaptan. "O, balık değil ki, hepimiz gibi havaya ihtiyacı var!"

Tayfalardan biri gülerek, "Sıvışmak için nefesini tutmuştur!" dedi.

Gerçekten ip aynı hızla boşalıyordu.

Çok geçmeden, üçüncü ipe dördüncüsünü eklemek zorunda kaldılar. Ancak akıbetlerini düşünen tayfalar biraz endişelendiler.

"Aksi şeytan! Aksi şeytan!" diye söyleniyordu kaptan. "Böyle şey görmedim! Bu hayvanın içine iblis girmiş!"

Nihayet beşinci kangal ip salıverildi. Yarısı çoktan gitmişti.

"İyi! İyi!" diye bağırdı kaptan. "İpin gerginliği azalıyor! Balina yorulmaya başladı!"

O sırada *Pilgrim*, kayıktan beş mil uzaktaydı.

Bir kancanın ucunda bayrak sallayan Kaptan Hull geminin yaklaşması için işaret verdi.

Neredeyse o anda, Tom ve arkadaşlarından yardım alan Dick Sand serenleri rüzgârın estiği yöne çevirmek için brasya ediyordu.

Aksi gibi yel zayıf ve uyumsuzdu. Kısa süreli soluklarla esiyordu. Açıkçası, *Pilgrim* kayığa ulaşmak için epey zorlanacaktı.

Bu arada, aynı düşünüldüğü gibi, balina nefes almak için yüzeye çıkmıştı. Zıpkın hâlâ böğrüne saplanmış durumdaydı. Hareketsiz duruyor, yavrusunu bekliyordu. Bu çılgınca kaçış sonucu yavrusu geride kalmış olsa gerekti.

Kaptan Hull yelkenliye ulaşmak için kürekleri zorladı. Çok geçmeden, az bir mesafe katetmişlerdi.

İki kürek hamle yaparken iki tayfa silahlarını elllerine aldılar; hem kaptan hem de onlarda uzun mızraklar vardı. İlk fırsatta hayvana fırlatacaklardı.

Howik ustalıkla manevra yaptı, balinanın aniden üzerlerine gelmesi durumunda, kayığı hızla kaçırtacak biçimde hazır tuttu.

"Dikkat!" diye bağırdı kaptan. "Iska geçmeyin! İyi nişan alın çocuklar! Tamam mıyız Howik?"

Baştayfa, "Her şey hazır mösyö" cevabını verdi. "Yalnız bir şey canımı sıkıyor! Bu kadar hızlı sıvışan hayvan şimdi sakin!"

"Doğru Howik, ben de kuşkulandım."

"Haydi meydan okuyalım!"

"Evet, ama ön taraftan gidelim."

Kaptan Hull gitgide hareketleniyordu.

Kayık biraz daha yaklaştı. Jubarte olduğu yerde dönüyordu. Yavrusu yanında yoktu, belki de onu arıyordu.

Birdenbire kuyruğuyla bir hareket yaptı; bu hareket onu otuz ayak uzaklaştırdı.

Bir daha mı kaçacaktı? Sularda yeniden bitmez tükenmez kovalamaca mı başlayacaktı?

"Dikkat!" diye haykırdı kaptan. "Hayvan bize saldırmaya hazırlanıyor! Dümene Howik, dümene!"

Balina gerçekten yüzünü kayığa döndü ve kocaman yüzgeçleriyle denizi döverek öne atıldı.

Bu doğrudan darbeyi bekleyen tayfabaşı ustalıklı bir manevrayla sıyrıldı. Teknenin yanından geçen hayvan ona isabet ettiremedi.

Yanlarından geçerken iki tayfa ve kaptan, esaslı bir organını vurmaya çalışarak üç kuvvetli mızrak darbesi indirdiler.

Balina durdu, yükseklere kanla karışık su püskürttü. Yeniden tekneye doğru dönerek sıçradı. Görüntü dehşet vericiydi.

Bu saldırıdan sıyrılmaları için bu denizcilerin deneyimli balıkçılar olması gerekiyordu.

Kayığı yan tarafa kaçıran Howik bu saldırıyı da ustalıkla savuşturdu.

Üç darbe daha, hayvanda üç yeni yara açmıştı. Fakat geçerken, müthiş kuyruğuyla suyu öyle dövdü ki sanki deniz kabarmış gibi muazzam bir dalga oluştu.

Kayık az kalsın alabora oluyordu. Üzerinden geçen dalga içeriyi yarısına kadar suyla doldurdu.

"Kovalara, kovalara!" diye haykırdı kaptan.

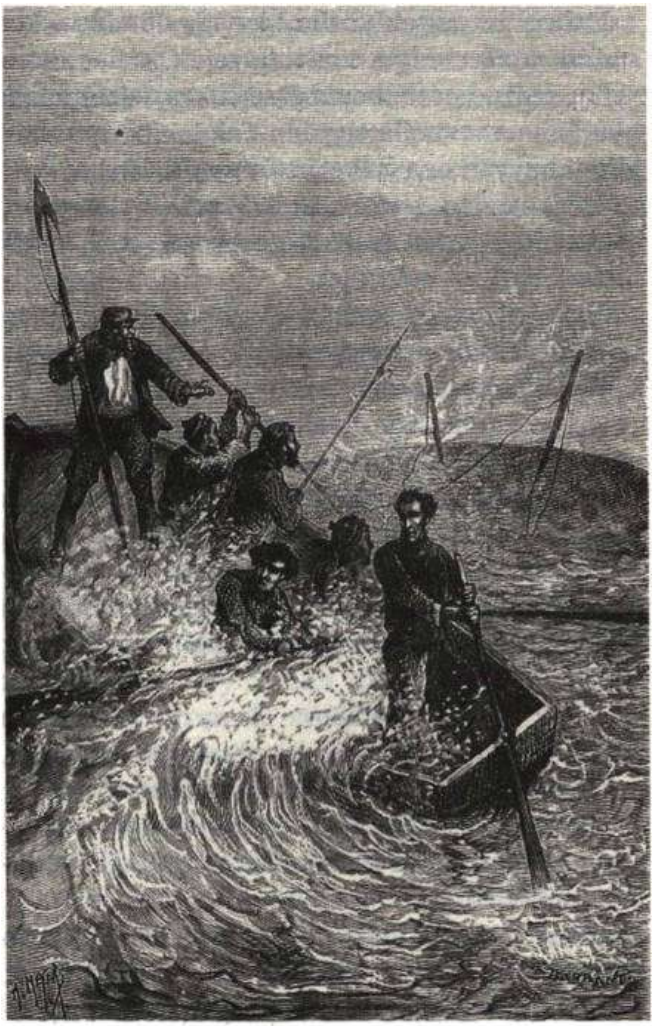
Kürekleri terk eden iki tayfa hızla suyu boşaltmaya koyuldular. O esnada, kaptan gereği kalmayan ipi kesiyordu.

Hayır! Istırabından çılgına dönen hayvanın kaçmaya hiç niyeti yoktu.

Bir anda saldırdı, acısından daha korkunçlaşmıştı.

Gerisin geri dönerek bir kez daha saldırdı.

Gelgelelim yarısına kadar suyla dolan kayık kolay kolay sıyrılamıyordu. Bu koşullarda tehditkar saldırıyı nasıl savuşturacaktı? Artık manevra yapamazsa, kaçması imkânsızdı.

Kayık az kalsın alabora oluyordu.

Zaten ne kadar hızlı kaçsa da son derece hızlı balina iki sıçrayışta onu yakalayabilirdi. Artık kendini savunmak ve balinaya saldırmaktan başka çare yoktu.

Kaptan Hull hiç duraksamadı.

Yalnız hayvanın üçüncü saldırısı zararsız atlatılamadı. Kayığın yanından geçerken, kocaman sırt yüzgeci yanlara sürtündü. Darbe o denli şiddetliydi ki Howik'i yere savurdu.

Ne yazık ki sallanma sonucu hedefini şaşıran üç mızrak hamlesi boşa gitti.

Ayakta durmakta kendi de zorlanan kaptan, "Howik! Howik!" diye seslendi.

Baştayfa ayağa kalkarak, "Buradayım!" cevabını verdi.

Fakat yere düşerken küreğinin kuyruk darbesi sonucu parçalandığını fark etmişti.

Kaptan Hull, "Başka bir kürek al!" dedi.

"Tamam!" karşılığını verdi Howik.

O anda, kayığın ancak üç yüz metre ötesinde, sularda bir kaynaşma meydana geldi.

Balinanın yavrusu yeniden ortaya çıkmıştı. Onu gören jubarte yavruya doğru atıldı.

Bu olay boğuşmayı ancak daha da korkunçlaştırabilirdi. Jubarte hem kendisi hem de yavrusu için çarpışacaktı.

Kaptan Hull *Pilgrim* tarafına baktı. Kancaya takılı bayrağı sinirli sinirli salladı.

Kaptanın birinci işaretini de alan Dick Sand başka ne yapabilirdi? *Pilgrim*'in yelkenleri açılmış, rüzgâr onları şişirmeye başlamıştı. Ne var ki daha hızlı ilerleyebilmesi için yelkenli gemi bir pervaneden yoksundu. Dick filikalardan birini denize atsa ve siyahilerle birlikte kaptanın yardımına koşsa, bu hatırı sayılır bir zaman kaybı olurdu. Kaldı ki genç denizci ne olursa olsun gemiyi terk etmeme emri almıştı. Bu arada, kıç

taraftaki filikayı askılarından indirtip denizde yedeğinde çekmeye başladı. Bunu bir önlem olarak düşünmüştü. Koşullar zorunlu hale gelirse, kaptan ve arkadaşları o filikaya sığınacaklardı.

O sırada, yavrusunu bedeniyle koruyan jubarte yeniden saldırıya başlamıştı. Bu kez, niyeti tekneye doğrudan saldırmaktı.

Kaptan Hull son kez, "Dikkat Howik!" diye haykırdı.

Fakat baştayfa bu kez çaresizdi. Uzunluğuyla kolayca manevra yapabildiği kol yerine, elinde kısa bir kürek tutuyordu.

Kayığı döndürmeye çabaladı.

Mümkün değildi.

Tayfalar her şeyin bittiğini anladılar. Hepsi ayağa kalkarak müthiş bir feryat kopardılar. Ses belki *Pilgrim*'e kadar gitmişti.

Canavarın korkunç bir kuyruk darbesi teknenin altına vurdu.

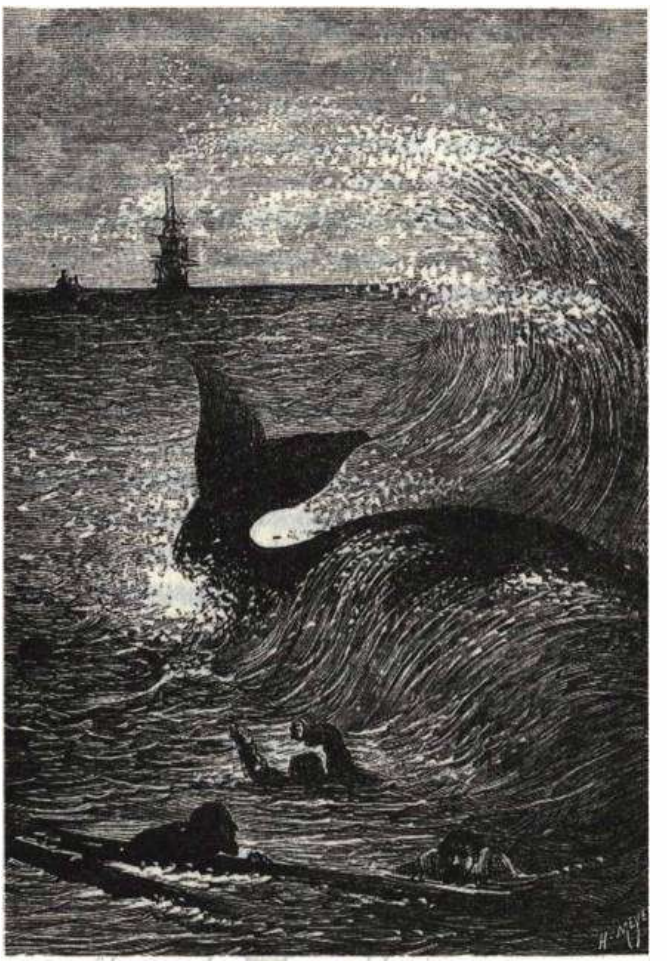
Dayanılmaz bir şiddetle havaya fırlayan kayık üç parçaya ayrılarak balinanın sıçrayışlarıyla köpük köpük karışan sulara düştü.

Ağır yara alan talihsiz tayfalar, kimisi yüzerek kimisi bir tahta parçasına tutunarak son çırpınışlarla hayatta kalmaya çalışıyorlardı.

Kaptan Hull'un baştayfayı bir tahta kalıntısının üzerine çekmeye çalıştığı görüldü.

Fakat öfkesinin son kertesine varan jubarte geri dönüp atıldı. Belki müthiş acı çektiğinden bunlar son sıçrayışlarıydı. Zavallıların hâlâ yüzmeye çalıştığı suları kuyruğuyla şiddetle dövdü.

Birkaç dakika sonra, her yana köpükleri saçılan su yığınından başka şey görünmüyordu.

Zavallıların hâlâ yüzmeye çalıştığı suları kuyruğuyla şiddetle dövdü.

Filikaya binen Dick Sand ve siyahiler bir çeyrek saat sonra felaket mahalline ulaştılar. Her türlü canlı varlık ortadan yok olmuştu. Kan rengine bürünen sularda kayığın birkaç kalıntısı yüzüyordu.

IX
Kaptan Sand

Korkunç felaket karşısında *Pilgrim* yolcularının ilk izlenimi merhamet ve korkuyla karışık duygulardı. Kaptan Hull ve beş tayfanın içler acısı ölümünden başka şey düşünmüyorlardı. Tüyleri diken diken eden sahne gözlerinin önünde cereyan etmiş, o insanları kurtarmak için ellerinden hiçbir şey gelmemişti! Avcı kayığının mürettebatını zamanında kurtarmaya bile yetişememişlerdi. Kaptan Hull ve arkadaşları sonsuza dek yok olmuşlardı.

Yelkenli gemi uğursuz yere geldiğinde, Bayan Weldon diz çöktü ve ellerini göğe açtı.

"Dua edelim!" dedi dindar kadın.

Küçük Jack'i kucakladı, o da ağlayarak annesinin yanında diz çöktü. Zavallı çocuk her şeyi anlamıştı. Dick Sand, Nan, Tom ve öteki zenciler ayakta duruyorlardı; başları eğikti. Hepsi Bayan Weldon'ın duasını yinelediler.

Sonra Bayan Weldon arkadaşlarına dönerek, "Şimdi dostlarım" dedi, "kendimiz için dua edelim de Tanrı bize güç ve cesaret versin!"

Evet! Kadiri mutlak Tanrı'ya yalvarmaktan başka şey yapamazlardı; zira durumları çok ciddiydi!

Onları götüren geminin artık kaptanı yoktu; mürettebatı da yok olmuştu. Uçsuz bucaksız Pasifik Okyanusunun ortasındaydılar. Karadan yüz-

lerce mil uzakta, rüzgârların ve dalgaların esiri olmuşlardı.

Şu balinayı hangi uğursuzluk *Pilgrim*'in karşısına çıkarmıştı? Mütevazı insan, zavallı Kaptan Hull yağ stokunu tamamlamak için her şeyi riske etmişti! Bu, daha büyük bir talihsizlikti! Balina avı yıllıklarında bununki kadar kötü bir felakete rastlanmamıştır! Öyle ki tayfalardan biri bile hayatta kalmamıştı!

Evet! Müthiş bir uğursuzluk!

Gerçekten, *Pilgrim*'de bir tek denizci dahi yoktu.

Yo hayır, bir tane vardı! Dick Sand acemi bir denizciydi; on beş yaşında genç bir adam!

Kaptan, baştayfa, tayfalar, denebilir ki bütün mürettebatı o temsil ediyordu.

Gemide bir kadın yolcu vardı; bir anne ve oğlu. O kadının varlığı durumu daha da güçleştiriyordu.

Daha başka, birkaç zenci bulunuyordu. Namuslu, yürekli, içten adamlardı. Onlardan ne istenirse itaat etmeye hazırlardı. Gelgelelim denizcilik mesleğinin en basit özelliklerinden yoksundular!

Dick Sand kımıldamadan duruyordu; kollarını kavuşturmuş, hamisi Kaptan Hull'un sulara gömüldüğü yere bakıyordu. O adamcağızı öz babası gibi sevmişti. Sonra, gözlerini ufukta gezdirdi. Yardım alabileceği bir gemi görmeye çalıştı. Bayan Weldon'ı hiç olmazsa o gemiye emanet edebilirdi.

Evet, sırf bu yüzden *Pilgrim*'i terk etmemişti! Onu bir limana ulaştırmak için her çareye başvuracak; Bayan Weldon'la çocuğunu emin ellere bırakacaktı. Ruhen ve bedenen bağlı olduğu o iki varlık hakkında hiçbir endişesi kalmayacaktı.

Okyanusta in cin top oynuyordu. Balinanın ortadan kayboluşundan sonra, denizin yüzeyinde sular çarşaf gibiydi. *Pilgrim*'in etrafında her şey su ve havadan ibaretti. Ticaret gemilerinin güzergahındalar mıydı? Genç denizci bunu pek iyi bilmiyordu. Balina avcı gemileri de uzakta olsalar gerekti.

Bu arada, her şeyi bütün çıplaklığıyla görmek ve oldukları gibi kabul etmek gerekiyordu. Dick Sand de böyle yaptı ve yüreğinin ta derinliklerinden yardım etmesi için Tanrı'ya yalvardı.

Nasıl bir karar almalıydı?

O sırada, Negoro güvertede göründü. Felaket esnasında orayı terk etmişti. Böyle karanlık bir kişilik o yıkım karşısında neler hissetmişti? Bu konuda kimse bir şey söyleyemezdi. Kılı kıpırdamadan, sessizliğini bozmadan seyretmişti. Tabii bütün ayrıntıları gözden kaçırmadan. Fakat böylesi bir olayda, onu dikkatli gözlerle gözlemlemeyi düşünselerdi, kılının bile kıpırdamadığını, yüzündeki duygusuzluğu görüp hayrete düşerlerdi. Yaşamlarını yitiren mürettebat için dua eden dindar Bayan Weldon'ın çağrısına da karşılık vermemişti.

Negoro kıç tarafa ilerliyordu. Dick Sand de aynı yerde kımıldamadan bekliyordu. Genç denizciye üç adım kala durdu.

Dick Sand, "Benimle mi konuşacaksınız?" diye sordu.

Negoro soğuk soğuk cevap verdi: "Kaptan Hull'la ya da o olmazsa baştayfa Howik'le konuşacaktım."

Genç denizci, "Bildiğiniz gibi ikisi de öldü!" diye bağırdı.

Negoro küstahça, "Şimdi geminin kumandası kimde?" diye sordu.

Dick Sand duraksamadan, "Bende" dedi.

Omuzlarını silken Negoro, "Sizde mi?" diye sordu. "On beş yaşında bir kaptan!"

Genç denizci aşçıbaşının üstüne yürüyerek, "On beş yaşında bir kaptan!" cevabını verdi.

Adam geri çekildi.

Bayan Weldon, "Artık burada bir tane kaptan var, o da Kaptan Sand'dir!" dedi, "bunu aklınızdan çıkarmayın! Herkes şunu bilmeli ki o kendine itaat ettirmesini bilecektir!"

Negoro alaycı bir ses tonuyla anlaşılmayan bir iki kelime mırıldanarak eğildi ve işinin başına döndü.

Görüldüğü gibi Dick'in kararı kesindi.

Bu sırada, sertleşmeye başlayan rüzgârın etkisiyle yelkenli geniş kabuklular alanını çoktan aşmıştı.

Dick Sand yelken takımının durumunu inceledi. Sonra, bakışları güverteye yöneldi. İçinde korkunç bir sorumluluk duygusu uyandı. Bütün geleceğini bu duygu belirleyecekti; onu kabullenmesi için güçlü olması gerekiyordu. *Pilgrim*'den hayatta kalanlara baktı; o insanların bakışları şimdi kendi üstüne dikilmişti. Ona güvendiklerini bakışlarından okuyordu. O da kendine güvenebileceklerini iki kelimeyle belirtti.

Dick Sand böylece bütün içtenliğiyle vicdan muhasebesini yapmış oldu.

Tom ve arkadaşlarının kollarından yararlanarak geminin yelken takımını koşullara göre değiştirebilecek veya yönlendirebilecek yeterlikteydi.

Gelgelelim, bu konuda gerekli bütün bilgilere henüz sahip değildi, sonuçta ölçüm yaparak geminin konumunu belirleyecek durumdan yoksundu.

Dört beş yıl daha geçtikten sonra, Dick Sand bu zorlu ve güzel denizcilik mesleğini temelinden öğrenmiş olacaktı. Sekstant kullanmayı bilecek; onunla yıldızların açısal yüksekliğini ölçecekti. Kaptan Hull'un her gün elinin altındaydı bu araç. Kronometre üzerinde Greenwich meridyeninin saatini okuyacak, sonuçta açısal saatle boylamı bulacaktı. Güneş her gün danışmanı olacaktı! Ay ve yıldızlar ona şöyle diyeceklerdi: İşte Okyanusta senin geminin bulunduğu mevki! Şu gökyüzünde kusursuz işleyen bir duvar saatinin akrep ve yelkovanı gibi göz kırpan yıldızlar görecekti! Hiçbir sarsıntının bozamayacağı bu doğruluk o denli mutlaktı ki... İşte, bu gökyüzü ona zamanı ve mesafeleri öğretecekti! Kaptanını her gün nasıl tanıyorsa, astronomik gözlemler sonucu, yaklaşık bir mil farkla *Pilgrim*'in bulunduğu mevkiyi saptayacak, izlenilen ve izlenecek rotayı belirleyecekti!

Şimdi tahminen bildiği şeyleri, yani paraketeyle ölçülen ve kumpasla izlenen yolun bulunması, akıntı ve rüzgârla yön değiştirmelerin düzeltilmesini öğrenmesi gerekiyordu.

Asla boyun eğmeyecekti.

Bayan Weldon son derece azimli gözüken genç denizcinin ruhundan geçenleri anlamıştı.

Kararlı bir sesle, "Teşekkürler, Dick" dedi, "Kaptan Hull artık yok! Bütün mürettebat onunla birlikte yok oldu. Geminin kaderi senin ellerinde! Gemiyi ve içindekileri sen kurtaracaksın!"

Dick Sand, "Tabii, Bayan Weldon, tabii!" cevabını verdi. "Deneyeceğim, Tanrı'nın yardımıyla!"

"Tom ve arkadaşları sağlam adamlar, onlara kesinlikle güvenebilirsin."

"Biliyorum, onları denizci yapacağım, birlikte ilerleyeceğiz. Hava güzelse iş kolay! Bozuksa... O zaman birlikte mücadele edeceğiz ve sizi kurtaracağız, Bayan Weldon; sizi ve küçük Jack'inizi, herkesi! Evet, sanırım, bunu başaracağım..."

Yineledi: "Tanrı'nın yardımıyla!"

Bayan Weldon, "Şimdi Dick, *Pilgrim*'in bulunduğu yeri saptayabilir misin?" diye sordu

Genç denizci, "Çok kolay" dedi. "Geminin haritasına başvurmaktan başka yapılacak şey yok. Dün Kaptan Hull o mevkiyi haritada işaretlemişti."

"Gemiyi doğru rotasına sokabilecek misin?"

"Evet, doğuya yöneleceğim. Amerika kıyısına yakın bir yerde karaya ulaşabiliriz."

Bayan Weldon devam etti: "Yalnız Dick, başımıza gelen felaket önceki planlarımızı değiştirdi, anlıyorsun değil mi? Artık *Pilgrim*'i Valparaiso'ya götürmek söz konusu değil. Amerika kıyısına en yakın limana çıkmamız lazım şimdi."

Genç denizci, "Kuşkusuz, Bayan Weldon" dedi. "Endişelenmeyin! Amerika kıyısı derinlemesine güneye uzanıyor, ulaşmamamız için bir neden yok."

Bayan Weldon, "Nerede bulunuyor?" diye sordu.

Dick Sand pusula yardımıyla saptadığı doğuyu parmağıyla göstererek, "İşte, bu yönde" dedi.

"Anlaşıldı Dick; ister Valparaiso'ya ister kıyının herhangi bir noktasına ulaşalım, önemi yok! Yeter ki karayı bulalım!"

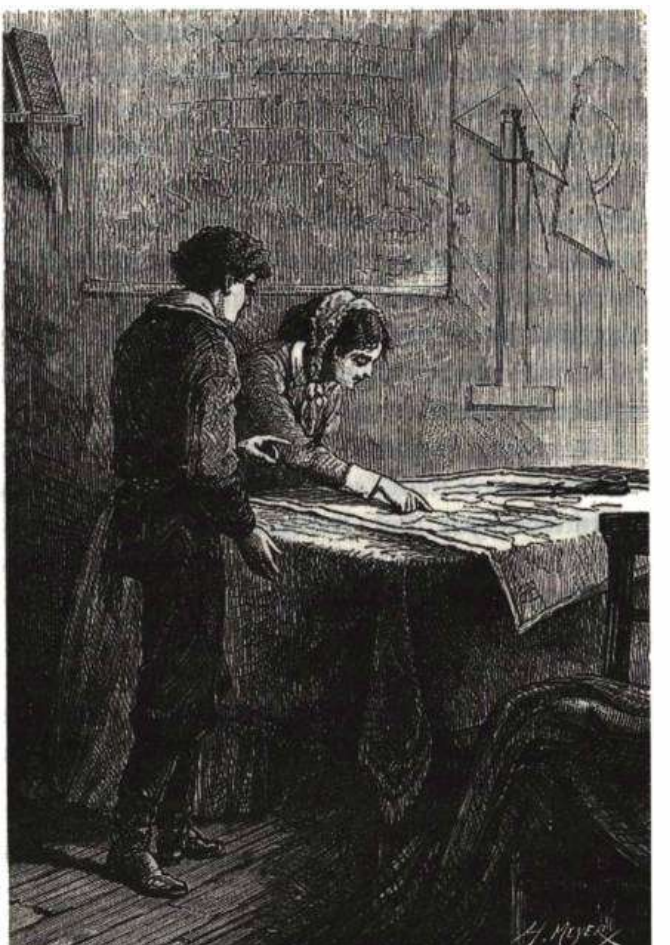
Genç denizci kararlı bir sesle, "Öyle yapacağız Bayan Weldon, sizi güvenli bir yere çıkaracağım" cevabını verdi. "Zaten karaya yaklaşırsak, kıyı boyu kabotaj seferleri yapan gemilere rastlamamız büyük olasılık. Ah! Bayan Weldon, rüzgâr kuzeybatıdan esmeye başlıyor! Tanrı'dan dileyelim de hep aynı yönden gelsin; çok iyi yol alırız, çok iyi! Tam yol gideriz, bütün yelkenleri açarız; randa yelkeninden flok yelkenine kadar!"

Dick Sand elinin altında iyi bir gemi olduğuna inanan, bu geminin her bakımdan efendisi olduğunu bilen, kendine güvenen bir denizci gibi konuşuyordu. Dümen yekesine geçecek, yelkenleri uygun biçimde yönlendirmeleri için arkadaşlarına seslenecekti ki Bayan Weldon her şeyden önce *Pilgrim*'in bulunduğu yeri saptaması gerektiğini ona hatırlattı.

Gerçekten, yapılacak ilk iş bunu gerektiriyordu. Dick Sand haritayı almak için kaptanın kamarasına gitti. Bulunulan mevki önceki gün haritada işaretlenmişti. Nitekim yelkenlinin 43° 35' enleminde, 164° 13' boylamında bulunduğunu Bayan Weldon'a gösterdi. Zira yirmi dört saatten bu yana hiç yol almamışlardı.

Bayan Weldon haritanın üzerine eğildi. Uçsuz bucaksız okyanusun sağ tarafında karayı simgeleyen siyah boyalı yere bakıyordu. Orası Güney Amerika kıyılarını temsil ediyordu. Pasifik'le Atlantik arasında yer alan kocaman bir kara parçası. Horn Burnundan başlayıp Kolombiya sahillerine kadar uzanıyordu. O zaman gözlerinin önünde serilen ve üzerine koca bir okyanus çizilmiş olan bu harita, bu şekilde düşünüldüğünde, *Pilgrim*'in

yolcularını ülkelerine geri götürmenin kolay olacağı izlenimini veriyordu. Denizcilik haritalarındaki ölçeklere alışkın olmayanlar için tabii bu bir hayaldi. Gerçekten, aynı bu kâğıt parçasında olduğu gibi kara Bayan Weldon'a gözlerinin önünde canlanacakmış gibi geliyordu.

Bayan Weldon haritanın üzerine eğildi.

Bu arada şu beyaz sayfaya bakarsak, *Pilgrim* tam mevkinde duruyordu, ama haşlamlılar sınıfının ancak mikroskopla görülebilen en küçük yaratıklarından birine benziyordu. Boyutları belirsiz olan o matematiksel nokta, aslında uçsuz bucaksız Pasifik'te kaybolmuş gibiydi.

Dick Sand, Bayan Weldon'la aynı şeyleri hissetmiyordu. Karanın ne denli uzak olduğunu biliyor, bu uzaklığın yüzlerce mil mesafeyi bulabileceğini tahmin ediyordu. Fakat kararı kesindi; onu bekleyen sorumluluğu yüklenecek bir adam olmuştu.

Harekete geçmenin tam zamanıydı. Giderek sert esen kuzeybatı rüzgârından yararlanmak gerekiyordu. Olumsuz rüzgâr yerini elverişli rüzgâra bırakıyordu. Gökyüzünde dağılan sirüs bulutları bu rüzgârın belirli bir süre daha devam edeceğini belli ediyordu.

Dick Sand, Tom ve arkadaşlarını yanına çağırdı.

"Dostlarım" dedi, "bizim geminin sizden başka mürettebatı yok. Sizin yardımınız olmadan gemiyi ilerletemem. Mesleğiniz denizcilik değil ama kollarınız sağlam. Onları *Pilgrim*'in hizmetine verin, bu şekilde onu yürütebiliriz. Hepimizin kurtuluşu, gemide her şeyin yolunda gitmesine bağlı."

Tom, "Mösyö Dick" karşılığını verdi, "ben ve arkadaşlarım sizin tayfanız olduk. İyi niyeti elden bırakmayız. İsteğiniz doğrultusunda, ne yapabilirsek onu yapacağız."

Bayan Weldon, "İhtiyar Tom güzel konuştu" dedi.

Dick Sand, "Evet, güzel konuştu" diye ekledi. "İhtiyatlı olmak lazım, hiçbir şeyi tehlikeye at-

mamak için yelkenleri zorlamayacağım. Daha az hızlı, ama daha güvenli gideriz. Koşullar bunu dayatıyor zaten. Dostlarım, her birinizin ne yapacağını şimdi göstereceğim. Bana gelince, yorgunluk onun başından ayrılmaya beni zorlayana dek dümen yekesinde duracağım. Belirli süreler, birkaç saat uyku beni kendime getirmeye yetecektir. İşte bu birkaç saatlik dilimde birinin yerime geçmesi zorunlu. Tom, pusuladan yararlanarak bu işi nasıl yapacağınızı size açıklayacağım. Zor değil, biraz dikkat ederseniz, gemiyi doğru yönde tutmayı öğrenirsiniz."

İhtiyar zenci, "Ne zaman isterseniz yerinizi alırım, Mösyö Dick" diye cevapladı.

Genç denizci, "İyi, güzel" dedi, "o zaman gün sonuna kadar yanımda kalın, yorgunluk beni bunaltırsa, birkaç saatliğine yerimi alacaksınız."

Küçük Jack, "Dostum Dick" diye seslendi, "ben de biraz yardımcı olabilir miyim?"

Jack'i kollarıyla kucaklayan Bayan Weldon, "Tabii, sevgili çocuğum" dedi, "dümeni kullanmayı öğreneceksin, şundan eminim ki ne zaman dümen yekesine geçsen güzel yol alacağız!"

Ellerini şaklatan küçük Jack, "Tabii! Tabii! Anne, sana söz veriyorum!" diye karşılık verdi.

Genç denizci tebessüm etti: "Evet, becerikli miçolar doğru rüzgârı bilirler! Yaşlı denizciler onları iyi tanır!"

Sonra Tom ve öteki siyahilere seslenerek, "Dostlarım" dedi, "tam yol için serenleri brasya edeceğiz. Sadece benim söylediklerimi dinleyin."

Tom, "Emriniz olur Kaptan Dick, emriniz olur!" cevabını verdi.

X
Sonraki Dört Gün

Dick Sand artık *Pilgrim*'in kaptanı olmuştu. Bir an bile yitirmeden zorunlu önlemleri almış, geminin bütün yelkenlerini devreye sokmuştu.

Elbette yolcuların biricik umudu vardı: Valparaiso olmasa da Amerika sahilinde herhangi bir limana varmak. Dick Sand için önemli olan *Pilgrim*'in hızını ve yönünü belirlemek, bu şekilde işin içinden sıyrılmaktı. Bunun için pusula ve parakete kullanarak gidilen yolu günü gününe haritada işaretlemek yetiyordu. Gemide kadranlı ve pervaneli bir parakete bulunuyor, geminin belirli bir zaman zarfındaki hızını tam isabetle saptıyordu. Kullanımı çok kolay olan bu yararlı aygıt büyük hizmetlerde bulunabilirdi. Siyahiler de onu hatasız kullanmayı öğrenmişlerdi.

Bir tek hata faktörü işi bozabilirdi: akıntılar. Onlarla başa çıkabilmek için imkânlar yetersizdi, yalnızca astronomik gözlemler o konuda doğru sonuçlara varabilirdi. Ne var ki genç acemi denizci o gözlemleri yapabilecek düzeyde değildi.

Dick Sand'in aklından bir ara *Pilgrim*'i Yeni Zelanda'ya geri döndürmek düşüncesi geçti. Yolculuk daha az zaman alırdı. Şimdiye dek olumsuz görünen rüzgâr elverişli hale gelmeseydi kesinlikle bu kararını uygulardı. Oysa şimdi en iyisi Amerika'ya doğru yönelmekti.

Gerçekten de rüzgâr tamamen elverişli hale gelmişti. Şu anda daha sertleşme eğilimi göstererek kuzeybatıdan esiyordu. Bu fırsattan yararlanıp mümkün mertebe yol almak lazımdı.

Dick Sand bütün yelkenleri açıp *Pilgrim*'i tam yol ilerletti.

Yelkenli bir gemide mizana direğinde dört köşe dört yelken bulunur: alt direkte mizana yelkeni, üstte gabya yelkeni; pruva direğinin üstünde bir pruva yelkeni ve kakatua[1] yelkeni.

Ana direğe gelince, tam tersi, yelken takımı bakımından daha az yüklüdür. Sadece alt direğinde bir randa yelkeni, üstte de küçük bir yelken vardır.

Bu iki direk arasına, ön tarafı destekleyen iplerin üstüne üç köşeli üç kat yelken daha gerilebilir.

Nihayet, ön tarafta, cıvadranın üstünde ve onun dışa sarkan ucunda üç flok yelkeni yer alır.

Flok yelkenleri, randa yelkeni, kontrababafingo yelkeni ve yelken iplerine bağlı küçük yelkenlerin kullanılması kolaydır. Bu yelkenler direğe tırmanmaya gerek kalmadan güverteden açılabilir. Ayrıca her şeyden önce gevşek tutulmaları zaruri olduğundan köstekler yardımıyla serenlere sıkıştırılmamışlardır.

Buna karşılık mizana direğindeki yelkenlerin manevrası denizcilik mesleği bakımından daha çok deneyimi gerekli kılar. Gerçekten de bu yelkenleri hazırlamak zorunlu olduğunda, ister mizana direğindeki çanaklıktan ister pruva direği-

[1] Pruva yelkeninin üstünde yer alan dört köşe yelken. Aynı yelkeni taşıyan direk –çn.

nin yekeleri üzerinden çarmıklara tırmanmak gereklidir. Camadan alarak onları küçültmek veya yelken iplerini gevşetmek ya da germek için de bu önemlidir. Deneyimsizler için ölümcül tehlikeli iş de buradadır; basamaklarda koşma zorunluluğu, serenlerin altına gerilen devingen iplerin birini tutarken öbür eliyle çalışmak... Geminin baş tarafının inip kıç tarafının kalkması ve sağa sola yalpa vurması, gittikçe sertleşen rüzgârın etkisiyle yelkenlerin çarpışması adamı birden güverteden aşağı fırlatabilir. Bu çalışma Tom ve arkadaşları için gerçekten tehlikeli olabilirdi.

Bereket versin ılıman bir rüzgâr esiyordu. Deniz henüz çalkalanmaya başlamamıştı. Geminin sağa sola yalpalaması ya da baş tarafın inip kıç tarafın kalkması o denli şiddetli sayılmazdı.

Kaptan Hull felaket yerine ulaşması için Dick Sand'e işaret verdiğinde *Pilgrim* sadece flok yelkenlerini, randa yelkenini, mizana yelkeni ve gabya yelkenini kullanıyordu. Orsa alabandadan rüzgârın estiği yöne geçmek için genç denizci yalnızca mizana yelkenini aşağıya çekmekle yetinmişti. Siyahiler de bu işe zorlanmadan yardımcı olmuşlardı.

Şimdiyse bütün yelken takımını açarak yönetmek söz konusuydu. Yani sırayla pruva yelkeni, kakatua yelkeni, kontrababafingo yelkeni ve direği tutan iplere bağlı yelkenler açılacaktı.

Genç denizci beş zenciye seslenerek, "Dostlarım" dedi, "benim söylediklerimi yapın, her şey yolunda gidecek."

Dick Sand dümen yekesinde kalmıştı.

"Haydi Tom!" diye haykırdı. "Yelkenleri boşaltın!"

Bu deyimi anlamayan Tom, "Boşaltayım mı?.." dedi.

"Evet... Gevşetin! Siz de Bat!.. Aynı şekilde!.. Güzel!.. İpini çekin... Gerginleştirin... Yukarı çekin!"

"Böyle mi?" diye sordu Bat.

"Evet, öyle. Çok iyi!.. Haydi Hercule... Biraz kuvvetli! İyi bir hamle."

"Biraz kuvvetli!" demek Hercule göre ihtiyatsızca bir uyarıydı. Zira dev adam öyle bir hamle yaptı ki her şeyi koparabilirdi.

Dick Sand gülerek uyardı: "O kadar kuvvetli değil dostum! Bütün direk takımını aşağı indireceksiniz."

"Şöyle biraz çekmiştim!" karşılığını verdi Hercule.

"Tamam, fazla zorlamayın! Yeterli olduğunu görürsünüz! İyi, gevşetin ... bağlayın ... bağlayın ... bunun gibi!.. Güzel!.. Hepsini! Çekin... Asılın..."

Ve iskele tarafının ipleri gevşetilen bütün mizana direğinin yelkenleri yavaş yavaş döndü. O sırada, yelkenleri şişiren rüzgâr gemiye belirli bir hız kazandırdı.

Bunun ardından Dick Sand flok yelkenlerinin iskotalarını gevşettirdi.

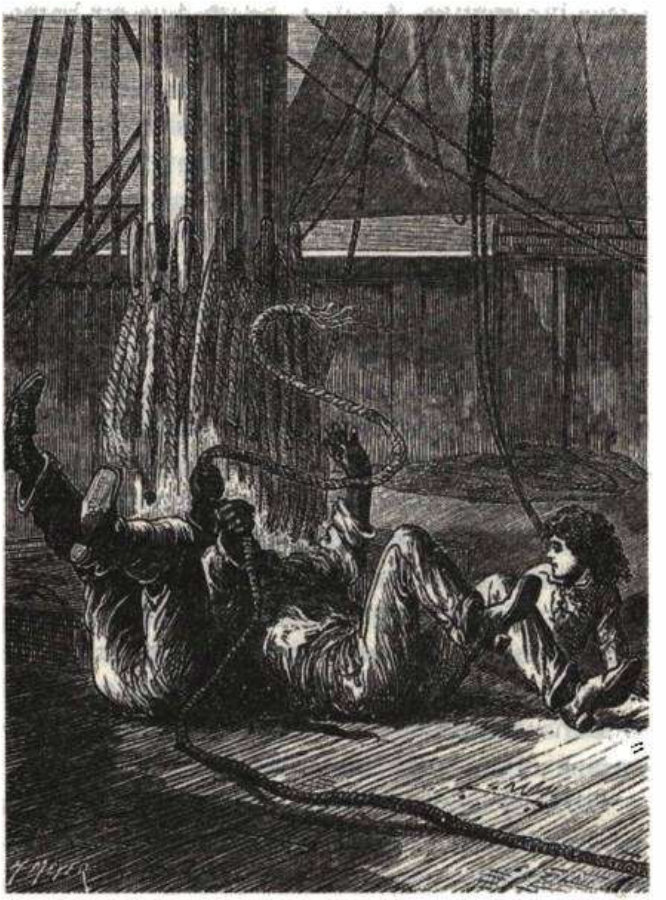
"Her şey tamam dostlarım!" dedi. "Çok iyi oldu! Şimdi ana direkle uğraşalım. Ama bir şey koparmayın Hercule!"

Daha fazla vaatte bulunmayı istemeyen dev cüsseli adam, "Dikkat ederim", dedi.

İkinci iş hayli kolaydı. Gizin iskotası yavaşça gevşetildiğinden randa yelkeni daha normal şekilde rüzgârı aldı ve ön tarafın yelkenlerine kendi gücünü ekledi.

Kontrababafingo çubuğu randa yelkeninin üstüne yerleştirilmişti. Gelişigüzel istinga edildiğinden, yelken ipine ağırlık verip iskota ederek sonra bastırmak gerekecekti. Fakat Hercule, dostu Actéon'la birlikte öyle şiddetle çekti ki yelken ipi koptu. Küçük Jack de onlara katılmıştı.

Üçü birden düştüler. Bereket versin, Jack'in bu olayla eğlenmesinin dışında bir şey olmadı.

Üçü birden düştüler.

"Sorun yok! Sorun yok!" diye bağırdı genç denizci. "İki ucu geçici olarak birbirine bağlayın, yelkeni yavaşça yükseltin!"

Dümen yekesini bırakmayan Dick Sand'in gözetiminde bu iş de yapıldı. *Pilgrim* şimdiden hızla ilerliyordu. Burnunu doğuya döndürmüştü; aynı yönü korumaktan başka yapılacak şey kalmamıştı. Bu da son derece kolaydı; zaten rüzgâr elverişliydi ve geminin birden yön değiştirme olasılığı yoktu.

"İyi dostlarım, iyi!" dedi genç denizci. "Yolculuğun sonuna varmadan iyi denizciler olacaksınız!"

Tom, "Elimizden geleni yaparız, Kaptan Sand" diye cevapladı.

Bayan Weldon bu yiğit adamlara iltifatlar yağdırdı.

Küçük Jack de bu övgülerden payına düşeni aldı. Gerçekten tatlı tatlı çalışmıştı.

Hercule gülerek, "Sanırım, Mösyö Jack" dedi, "yelken ipini koparan sizsiniz! Amma bilek gücünüz varmış! Siz olmasanız, bir şey yapamazdık!"

Çok gururlanan küçük Jack dostu Hercule'ün kuvvetle elini sıktı.

Pilgrim'in yelken takımının açılması hâlâ tamamlanmamıştı. Üst yelkenlerden yoksundu. Tam yol gidişte onların katkısı küçümsenecek gibi değildi. Pruva yelkeni, kakatua yelkeni ve küçük yelkenlerin onlara ihtiyacı vardı. Ve Dick Sand onların açılmasına karar verdi.

Bu iş ötekilerden daha zor olsa gerekti. Gerçi direğin iplerine bağlı yelkenler açısından sorun yoktu; zira bunlar aşağıdan açılabilir, gevşetilebilir ve bağlanabilirlerdi. Fakat sorun mizana dire-

ğinin dört köşe yelkenlerindeydi. Onları germek ya da gevşetmek için ta tepeye çıkmak gerekiyordu. Dick Sand acemi mürettebatını riske atmak istemediğinden bu işi üstlendi.

Çok gururlanan küçük Jack dostu Hercule'ün kuvvetle elini sıktı.

Tom'u yanına çağırıp dümeni ona bıraktı. Gemiyi hangi yönde tutacağını da gösterdi. Sonra, Hercule, Bat, Actéon ve Austin'den bir ikisini kakatua yelkeninin iplerine, ötekileri pruva yelkeninin iplerine yerleştirip direk takımına atıldı. Mizana direğinin çarmık merdivenlerinden gabya direğinin çarmık merdivenlerine tırmanarak direk takımının kollarına ulaşmak genç denizci için çocuk oyuncağı gibi bir şeydi. Bir dakika sonra, pruva direğinin seren basamağındaydı ve sıkıştırılmış yelkeni tutan köstekleri gevşetiyordu.

Sonra, direğin kollarında ayağa kalktı, kakatua direğinin serenine tırmandı, orada hızla yelkeni boşalttı.

Dick Sand işini bitirmişti. Sancak tarafının petriçelerinden birine tutunup güverteye kadar kendini bıraktı.

Orada, onun uyarıları sonucunda, iki yelkenin de iskotaları sımsıkı gerilip bağlandı, sonra iki seren blok halde açıldı. Ana direkle mizana direği arasında bulunan küçük yelkenler de açıldı. İş bitmiş sayılırdı.

Hercule bu sefer hiçbir şeyi bozmamıştı.

Şimdi *Pilgrim* bütün yelkenlerine kavuşmuştu. Kuşkusuz, Dick Sand mizana direğindeki iskele tarafında bulunan hafif dört köşe yelkenleri de devreye sokardı ama bu zahmetli bir manevraydı. Güncel koşullarda zaman alacaktı, çok hızlı gerçekleştirilemezdi. Genç denizci orada durdu.

Tom dümen başındaki görevinden alındı, Dick Sand yeniden dümen yekesine geçti.

Rüzgâr sertleşiyordu. *Pilgrim* sancak tarafına hafifçe yan yatarak hızlı hızlı denizde süzülüyordu. Arkasında yassı bir dümen suyu bırakıyor, bu da hiç sapmadan yol aldığını belli ediyordu.

Bunun üzerine Dick Sand, "İyi yol yapıyoruz Bayan Weldon!" dedi. "Tanrı yardımcımız olsun da şu rüzgârın durumu bozulmasın!"

Bayan Weldon genç denizcinin elini sıktı. Geçirdiği heyecanlar onu yorgun düşürmüştü. Kamarasına döndü ve uykuya benzemeyen bir çeşit sersemlik içinde kendini yatağına bıraktı.

Yeni mürettebat yelkenlinin güvertesinde kalmıştı. Ön taraf kasarasında Dick Sand'in emirlerini bekliyorlardı. Yani rüzgârın değişmelerine göre yelkenleri yönlendireceklerdi. Ancak rüzgâr aynı hızı korudukça ve aynı yönden estikçe yapılacak bir iş yoktu.

Bütün bu süre zarfında kuzen Bénédict ne yapıyordu?

Kuzen Bénédict elinde büyüteç, gemide keşfettiği bir eklembacaklıyı inceliyordu. Bu, düzkanatlılar sınıfından basit bir böcekti. Başı öngöğsünün altında kayboluyordu. Dış kanatları yassı, karnı yuvarlak, kanatları epey uzundu. Hamamböcekleri familyasına aitti ve Amerikalı hamamböceği türündendi.

Özellikle Negoro'nun mutfağını araştırırken onu bulmuştu. Tam o sırada, aşçıbaşı böceği acımasızca ezmek üzereydi. İşte bu yüzden bir öfke anı doğmuş fakat Negoro bu tepkiyi soğukkanlılıkla karşılamıştı.

Gelgelelim bu kuzen, Kaptan Hull ve arkadaşlarının o uğursuz balina avına girişmelerinden bu

yana gemide neler olduğunu biliyor muydu? Tabii, kuşkusuz. *Pilgrim* balina avcı kayığı kalıntılarının yanına geldiği sırada o da güvertedeydi. Yelkenlinin mürettebatı gözlerinin önünde ölmüştü.

Bu felaketin onu hiç etkilemediğini düşünmek, kalpsiz biri olduğunu sanmaktır. Herkesçe hissedilen başkalarına yönelik merhamet duygusu elbette onda da vardı. Kuzeninin durumu da onu etkilemişti. Bayan Weldon'ın eline sarılarak: "Korkmayın! Buradayım! Yanınızdayım!" demişti.

Sonra, kuzen Bénédict kamarasına dönmüştü. Büyük olasılıkla, bu acı olayın sonuçlarını ve ne gibi yılgınlık göstermeyen davranışlar sergilemesi gerekeceğini düşünecekti.

Fakat kamarasına yürürken söz konusu böceğe rastlamış ve iddiasına göre, –bazı böcekbilimcilere karşı doğrulanmış bir iddia– renkleri bakımından dikkat çekici olan bu tür hamamböceklerinin öteki bilindiklerden çok farklı özellikler taşımaktadır. Hemen incelemeye koyulduğundan *Pilgrim*'i yöneten Kaptan Hull ve bu zavallının mürettebatıyla birlikte öldüğü belleğinden uçup gitmişti! Hamamböceği bütünüyle onu büyülemişti! Yaratığa hayranlık duyuyor ve tiksinti verici böcek ona kutsal domuzlan böceği gibi görünüyordu.

Gemide yaşam olağan akışına dönmüştü. Gerçi herkes uzun süre o acı ve beklenmedik felaketin etkisinde kalmış olsa gerekti.

O gün, Dick Sand her şeyin yerli yerinde olması ve en küçük olasılıklara hazırlıklı bulunmak için koşuşturdu. Siyahiler şevkle ona itaat ediyorlardı. *Pilgrim*'de dört dörtlük bir düzen hüküm sü-

rüyordu. Her şeyin kazasız belasız devam edeceği umulabilirdi.

Öte yandan Negoro da Dick Sand'in otoritesine gölge düşüren bir davranışta bulunmuyordu. Sessiz kalarak o otoriteyi kabullenmiş gibiydi. Her zamanki gibi daracık mutfakta çalışıyor, eskiden yaptığı gibi pek ortalıkta görünmüyordu. Zaten en ufak bir kabahat işlese, itaatsiz bir davranış gösterse, yolculuğun geri kalan süresinde Dick Sand onu ambara kapatmaya kararlıydı. Bu durumda, yemekten anlayan Nan aşçılığı üstlenekceti. Nitekim Negoro vazgeçilemez biri olmadığının farkındaydı. Çok yakından takip ediliyor, hiçbir aykırı hareket göstermiyordu.

Akşama doğru iyice sertleşen rüzgâr *Pilgrim*'in yelken takımında herhangi bir değişikliği zorunlu kılmadı. Zaten geminin sağlam direkleri, iyi durumdaki demirden donanımı, daha sert bir rüzgâra bile dayanıklılığını sağlardı.

Gece boyu, genellikle yelken azaltılır; üst yelkenler, kontrababafingo yelkeni, pruva yelkenleri ve kakatualar indirilir. Bunlar ihtiyati önlemlerdir, zira şiddetli bir fırtınanın gemiyi her an vurması olasıdır. Ne var ki Dick Sand bu önlemlerin zorunlu olmadığını düşündü, havada herhangi bir olumsuzluk hissedilmiyordu; zaten ilk geceyi güvertede geçirecek, gözü her şeyin üzerinde olacaktı. Üstelik daha hızlı gidecekler, böylece daha az tenha kıyılara varmakta gecikmeyeceklerdi.

Dick Sand'in kullanabildiği aygıtların pusula ve parakete olduğunu söylemiştik. Böylece *Pilgrim*'in katettiği yolu yaklaşık olarak ölçebiliyordu.

Gün boyu, genç denizci paraketeyi yarım saatte bir suya fırlatarak aygıtın verilerini not etti.

Pusulaya gelince, gemide iki tane vardı. Bunlardan biri pusula kutusu içinde dümendeki adamın gözlerinin önüne yerleştirilmişti. Gündüzleri gün ışığından, geceleri iki lambanın ışığından yararlanan kadranı her an geminin izlediği rotayı belirliyordu.

Öteki pusula eskiden Kaptan Hull'un oturduğu kamaranın parmaklık demirine asılmıştı. Bu şekilde kaptan hiç odasından çıkmadan gemiyi izleyebiliyordu. Rotadan sapma olup olmadığına bakıyor, dümen yekesindeki adamın ihmal veya beceriksizlik sonucu gemiyi yolundan saptırıp saptırmadığını anlayabiliyordu.

Zaten uzun sefer yapan gemilerde en az iki pusula ve iki kronometre olması usuldendi. Bu aygıtların birbiriyle karşılaştırılarak sonuçta verilerini kontrol etmek gerekiyordu.

Ancak *Pilgrim*'deki adamlar iki pusulanın böyle ilintili çalıştırılmasını bilmiyorlardı. Adamların son derece özen göstermelerine değinerek Dick Sand onları uyardı. Çünkü bu çalışma kendisi için çok gerekliydi.

Fakat aksi gibi, 12'sini 13 Şubata bağlayan gece, genç denizci dümen yekesinde nöbetteyken uğursuz bir kaza meydana geldi. Kaptanın kamarasının parmaklık demirine bakır bir bilezikle asılı pusula yerinden çıkarak düştü, olay ancak ertesi gün fark edildi.

Bakır bilezik yerinden nasıl çıkmıştı? Anlaşılır gibi değildi. Büyük olasılıkla oksitlenmişti ve gemi yalpa vurduğunda düşmüştü. Elbette gece

vakti denizin ne yapacağı bilinmezdi. Her neyse, yere düşen pusula bir daha kullanılamayacak biçimde kırılmıştı.

Dick Sand'in bu duruma çok canı sıkılmıştı. Bundan böyle, salt dümen yerinde bulunan pusulayı kullanabilirdi. Genç denizci herhangi bir kazaya uğramaması için sağlam pusulanın korunması adına bütün önlemleri aldı.

Bu olay hariç tutulursa, *Pilgrim*'de her şey yolunda gidiyordu.

Dick Sand'in huzurlu halini gören Bayan Weldon'a yeniden güven gelmişti. Zaten kendini bırakıp asla umutsuzluğa düşmemişti. Her şeyden önce, Tanrı'dan gelecek iyiliğe inanıyordu. Nitekim içtenlikli ve dindar bir Katolikti, dua ederek kendini teselli ediyordu.

Dick Sand her şeyi düzenleyip gece boyu dümende kalıyordu. Gündüz beş altı saat uyuyor, bu da ona yeter gibi görünüyordu, zira yorgunluk hissetmiyordu. Dümenden ayrıldığında yerine Tom ya da oğlu Bat geçiyordu. Verdiği öğütler sayesinde ikisi de yavaş yavaş usta dümenciler olacaktı.

Bayan Weldon ve genç denizci çoğu kez aralarında konuşuyorlardı. Dick Sand yürekli ve zeki kadının uyarılarını seve seve dikkate alıyordu. Her gün ona harita üzerinde katedilen yolu gösteriyor, geminin rotası ve hızı hakkında bilgi veriyordu.

Genellikle şöyle diyordu: "Görüyorsunuz ya Bayan Weldon, uygun rüzgârlar sayesinde Güney Amerika kıyılarına ulaşmamamız işten bile değil. İddia etmiyorum ama içtenlikle inanıyorum, gemimiz karayı gördüğünde, Valparaiso da yakınlarda olacak!"

Kuzeybatı rüzgârlarıyla işi kolaylaşan geminin uygun yönde gittiği konusunda Bayan Weldon kuşku duyamazdı. Fakat Amerika kıyısı kadına hâlâ o denli uzak görünüyordu ki! Denizde ve havanın durumunda meydana gelecek bir değişiklik onlara öyle tehlikeler yaşatabilirdi ki!

Yaştaşı bütün çocuklar gibi kaygısız Jack her zamanki oyunlarına başlamıştı. Güvertede koşuyor, Dingo'yla eğleniyordu. Dostu Dick'in eskisi kadar onunla ilgilenmediğini fark ediyordu. Fakat annesi genç denizciyi işleriyle baş başa bırakmak gerektiğini açıklayarak bu ilgisizliğin sebebini belirtti. Küçük Jack bu nedenleri haklı buldu ve "Kaptan Sand"i bir daha rahatsız etmedi.

Gemide yaşam böyle sürüp gidiyordu. Siyahiler akıllıca işlerini yapıyorlar, denizcilikte her gün biraz daha deneyim kazanıyorlardı. Tom doğal olarak baştayfa olmuştu; onu bu göreve seçenler arkadaşlarıydı. Genç denizci dinlenirken kumanda Tom'a geçiyor, oğlu Bat ve Austin nöbet tutuyorlardı. Dick Sand'in yönetiminde Hercule ve Actéon öteki nöbetçileri oluşturuyorlardı. Bu şekilde, biri dümen başındayken, ötekiler ön tarafı gözlüyorlardı.

Her ne kadar civar sularda kimsecikler yoksa da her an bir çarpışmadan korkulabilirdi. Genç denizci gece boyu pürdikkat etrafı kolaçan ediyordu. Işıklarını yakmadan asla yol almıyordu. Sancak tarafında yeşil ışık, iskele tarafında kırmızı ışık yanıyordu. Böylece güvenle ilerliyorlardı.

Bununla beraber geceleri tümüyle dümen başında geçirdiğinden Dick Sand dayanılmaz bir sersemliğe kapıldığını hissediyordu. Eli içgüdüsel

olarak dümen yekesini bırakmıyordu. Gelgelelim bu durum pek hesaba katmadığı bir yorgunluğun sonucuydu.

Nitekim 13'ü 14 Şubata bağlayan gece, Dick Sand kendini aşırı yorgun hissetti. Dümeni ihtiyar Tom'a bırakarak birkaç saat dinlenmek zorunda kaldı.

Gökyüzü kara bulutlarla kaplıydı. Akşam soğuk havanın etkisiyle bulutlar yoğunlaşmıştı. Zifiri karanlıktı; karanlığa gömülen üst yelkenleri birbirinden ayırt etmek mümkün değildi. Hercule ve Actéon ön tarafta nöbetteydiler.

Kıç tarafta, pusula kutusu belli belirsiz bir ışık yayıyor, bu ışık dümen yekesinin metalik kaplamasından yansıyordu. Sağda ve soldaki borda fenerleri ışıklarını yanlara yansıttığından geminin güvertesi koyu karanlığa gömülüyordu.

Sabah saat üçe doğru, bir çeşit hipnoz hali gerçekleşti ve ihtiyar Tom bilincini yitirdi. Gözü uzun süredir pusula kutusunun ışığına dikiliydi; aniden görme yetisini kaybetti. Adam kanlı canlı bir uyurgezere dönüştü.

Yalnız etrafı görememesi şöyle dursun, biri ona dokunsa, kuvvetle sıkıştırsa büyük olasılıkla hiçbir şey hissetmeyecekti.

Nitekim güvertede süzülen bir gölgeyi fark etmedi.

Negoro'ydu bu.

Aşçıbaşı kıç tarafa gelince, pusula kutusunun altına elinde tuttuğu hayli ağır bir nesneyi yerleştirdi.

Sonra, pusulanın ışıklı kadranına bir an göz attı ve kimseye görünmeden kayboldu.

Güvertede süzülen bir gölgeyi fark etmedi.

Eğer ertesi gün, Negoro tarafından yerleştirilen bu nesneyi Dick Sand fark etseydi, hemen oradan çekip çıkarırdı.

Gerçekten, bu bir demir parçasıydı, pusulanın göstergelerini etkileyerek onu bozacaktı. Mıknatıslı ibre sapmıştı ve gerçek kuzeyden biraz farklılaşan manyetik kuzeyi belirtmek yerine kuzeydoğuyu işaret ediyordu. Yani kırk beş derecelik bir sapma söz konusuydu.

Tom neredeyse hemen uyuşukluğundan kurtuldu. Gözleri pusulanın üzerine dikildi... *Pilgrim*'in doğru yönde olmadığına inandı, daha doğrusu inanmak zorunda kaldı.

Bir dümen hamlesi yaparak geminin burnunu doğuya çevirdi... Doğrusunun böyle olduğunu düşünüyordu.

Fakat ibrenin sapmasıyla bu yönün güneydoğuya doğru üç çeyrek değiştiğini aklına bile getirmedi.

İşte elverişli rüzgâr devam ederken, istenilen yönde gittiği sanılan *Pilgrim* rotasında meydana gelen kırk beş derecelik bir sapmayla ilerliyordu!

XI
Fırtına

Bu olayın ardından gelen hafta boyunca, yani Şubatın 14'ünden 21'ine kadar, gemide kayda değer bir şey olmadı. Kuzeybatı rüzgârı giderek sertleşiyor, *Pilgrim* hızla –yirmi dört saatte ortalama yüz altmış mil– yol alıyordu. Bu büyüklükte bir gemiden beklenen de aşağı yukarı bu kadardı.

Dick Sand yelkenlinin civar sulara epey yaklaşmış olacağını tahmin ediyordu. Bu sular bir yarımküreden öbürüne geçmeye çalışan uzun sefer posta gemilerinin yolları üzerindeydi. Genç denizci bu gemilerden birine rastlamayı umuyordu. Ya yolcularını o gemiye aktaracak ya da o gemiden takviye için ödünç birkaç tayfa alacaktı. Gelgelelim o denli gözlemelerine rağmen hiçbir gemi görünmedi, deniz ıssızlığını koruyordu.

Dick Sand aslında bu duruma pek şaşırmıyordu. Güney denizlerine daha önce üç kez balina avı seferi yapmış, Pasifik'in bu bölümünden defalarca geçmişti. Nitekim bu bölgede kâh Horn Burnundan Ekvator'a çıkan kâh Güney Amerika'nın ucuna inen herhangi bir Amerikan ya da İngiliz gemisine çok nadiren rastlamıştı.

Yalnız Dick Sand'in bilmediği bir şey vardı. Acaba *Pilgrim* bölge bakımından daha mı yukarıda, yani kendisinin sanmadığı kadar daha güneyde miydi? İşte bunu bilemiyordu.

Bunun iki nedeni vardı:

Birincisi, bu sulardaki akıntıların hızını genç denizci tam anlamıyla belirleyemezdi. Nitekim o farkına varmamıştı ama hızlı akıntılar büyük olasılıkla gemiyi rotasından saptırmış olabilirdi.

İkincisi, Negoro'nun sahtekâr girişimi sonucunda bozulan pusula yanlış değerleri veriyordu. Üstelik öteki pusulanın kırılması nedeniyle Dick Sand bu değerleri denetleyemiyordu. Öyle ki doğuya yöneldiğini sanıyor, oysa gerçekte güneydoğuya gidiyordu! Pusulayı gözünün önünden ayırmıyor, paraketeyle düzenli olarak ölçüm yapıyordu. Gerçi bu iki aygıt belirli ölçüde *Pilgrim*'in doğru yol almasını sağlıyor, katedilen mesafenin kaç mil olduğunu bildiriyordu. Ama bu kadarı yeterli miydi?

Bu arada, yolculukta yaşanan bazı olaylar Bayan Weldon'ı endişelendirmeye başlamıştı. Genç denizci elinden geldiğince kadının endişelerini gidermeye de çalışıyordu.

"Varacağız, varacağız!" diye yineliyordu. "Öyle ya da böyle, nasıl olursa olsun, eninde sonunda Amerika kıyısını bulacağız!"

"Buna kuşkum yok, Dick!"

"Tabii kuşkunuz olmasın, Bayan Weldon! Yalnız keşke bu gemide olmasaydınız, o zaman daha huzurlu olurdum. O zaman sırf kendimize karşı sorumlu olurduk, ama..."

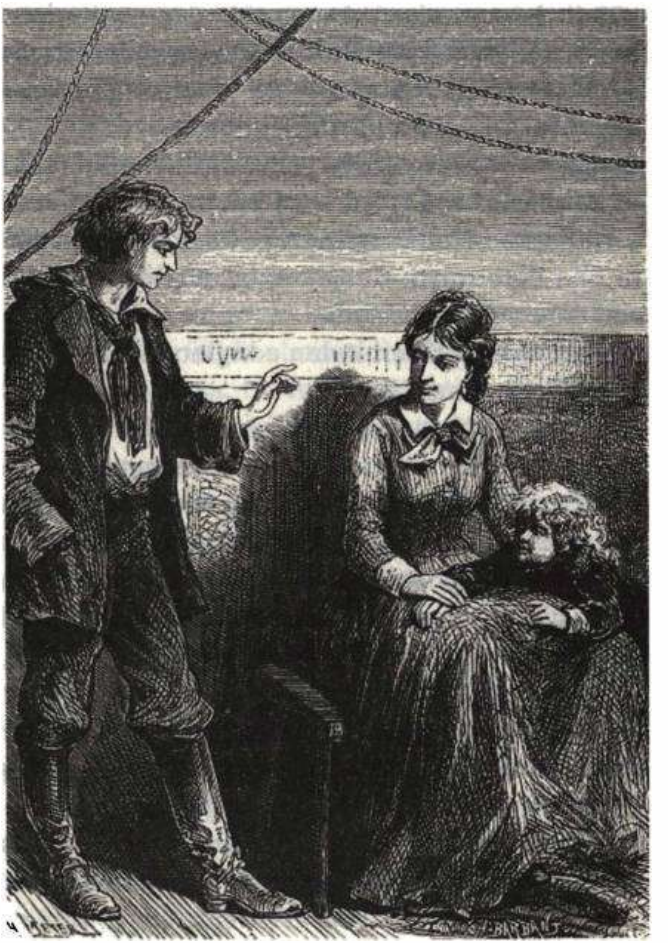
Bayan Weldon, "İyi de ben gemide olmasaydım" dedi, "şayet kuzen Bénédict, Jack, Nan ve ben *Pilgrim*'in yolcusu olmasaydık, Tom ve arkadaşları denizden kurtarılmasaydı, gemide sadece iki kişi kalacaktınız, sen ve Negoro!.. O aşağılık

adamla tek başına ne yapardın? Hiç güven duymayacaktın! Evet çocuğum, ne yapardın?"

Dick kararlı bir sesle, "Negoro'nun zarar vermesinin önüne geçerdim" dedi.

"Gemiyi tek başına mı yürütecektin?"

"Evet... Tek başıma... Tanrı'nın yardımıyla!"

Genç denizci elinden geldiğince Bayan Weldon'ın endişelerini gidermeye çalışıyordu.

Bu sözlerdeki kararlılık Bayan Weldon'ın ümitlerini güçlendiriyordu. Yine de küçük Jack'i gördükçe endişeleri artıyordu! Kadın anaç yönünü belli etmek istemiyorsa da kalbini sıkıştıran duyguları bastıramıyordu!

Bu arada, acemi genç denizci mevkini belirlemek bakımından hidrografik deneyimlerinde hayli ilerlememişse de "havayı koklamak" söz konusu olduğunda gerçek bir denizci gibi koku alıyordu. Bir yandan havanın durumu, diğer yandan barometrenin göstergeleri onun her an tetikte kalmasını sağlıyordu. İyi bir hava tahmincisi olan Kaptan Hull barometreye nasıl başvuracağını ona öğretmişti. Gerçekten o aygıtın tespitleri son derece inandırıcıydı.

Barometre gözleminden edinilen bilgiler özetle şöyle sıralanabilir:[1]

1° Uzun süreli güzel havanın ardından barometre hissedilir biçimde aniden düşmeye başlarsa, açıktır ki yağmur yağacaktır; fakat güzel hava daha uzun süreli olursa, hava durumunda hiçbir şey fark edilmeden barometrik tüpteki cıva iki ya da üç günde düşebilir. Dolayısıyla cıvanın düşüşü ve yağmurun başlayışı arasında zaman uzarsa, yağışlı hava daha uzun sürecek demektir.

2° Bunun tersine, zaten uzun süreli yağışlı havada barometre düzenli biçimde yavaş yavaş yükselmeye başlarsa, açıktır ki güzel hava gelecektir. Barometrenin yükselmeye başlamasıyla güzel havanın gelmesi arasındaki zaman ne ka-

[1] Vorepierre'in *Dictionnaire Illustré*'sinden [*Resimli Sözlük*] özet.

dar uzun sürmüşse, güzel hava da o zaman aralığı kadar uzun sürecektir.

3° Yukarıdaki iki şıkta, hava değişikliği barometre sütununu hemen harekete geçirirse, bu değişiklik çok kısa sürecek demektir.

4° Eğer barometre iki ya da üç gün boyunca devamlı yavaş yavaş yükselirse, aynı üç gün boyunca yağan yağmur durmamakla birlikte, güzel havayı haber verir ve olay karşılıklı olarak böyle gider; fakat barometre yağmur boyunca iki ya da daha fazla gün yükselir, sonra arkasından güzel hava gelirse, yeniden düşmeye başlar. Bu demektir ki güzel hava çok kısa sürecektir ve olay karşılıklı olarak böyle gider.

5° İlkbahar ve sonbahar aylarında barometrede ani düşüş rüzgâr alametidir. Yaz mevsiminde hava çok sıcaksa, bu fırtına işaretidir. Kış mevsiminde belirli bir süre yaşanan don olayından sonra, barometrik sütunun hızla düşmesi, yağmur ve buzların çözülmesine eşlik eden rüzgâr değişikliğinin habercisidir; ancak don olayı boyunca ortaya çıkan yükselme kar yağışının geldiğinin belirtisidir.

6° Barometredeki hızlı titreşimler, az süreli kurak ya da yağışlı hava olarak asla algılanmamalıdır. Bu belirtiler yükselme ya da alçalma olarak yorumlanır ve yavaş, sürekli bir biçimde oluşur.

7° Sonbaharın sonuna doğru, uzun süren yağışlı ve rüzgârlı havadan sonra barometre yükselir. Bu yükselme, rüzgârın kuzeye geçtiğini ve don olayının yaklaştığını bildirir.

Bu değerli aygıtın göstergelerinden edinilecek genel sonuçlar böyle.

İşte Dick Sand bunu çok iyi biliyordu. Denizcilik yaşamının çeşitli aşamalarında kendini iyi sınamıştı. Dolayısıyla her türlü olasılığa karşı uyanık davranmaya çok yatkındı.

Nitekim 20 Şubata doğru barometrik sütunda oluşan titreşimler genç denizcinin kafasını kurcaladı. Her gün, büyük özenle defalarca ölçüm yapıyordu. Gerçekten, barometre yavaş yavaş hissedilir biçimde düşmeye başlamıştı. Bu düşüş yağmur habercisiydi. Fakat yağmurun yağması gecikti. Dick Sand'in bundan çıkardığı sonuç bozuk havanın devam edeceğiydi. Gerçekten de öyle oldu.

Yağmurla beraber rüzgâr da başladı. Aslında o tarihte, havanın saniyede altmış ayak –başka deyişle saatte otuz bir mil–[1] hızla yer değiştirmesi için rüzgârın şiddeti yeterliydi.

Pilgrim'in yelken ve direk takımını tehlikeden korumak amacıyla Dick Sand bazı önlemler almak zorunda kaldı.

Kakatua, kontrababafingo ve flok yelkenlerini indirtti. Pruva yelkeni için de aynı şeyi yapmaya karar verdi. Sonra gabya yelkenini kasacaktı.

Son işlemin bazı zorlukları olsa gerekti. Zira mürettebat henüz o kadar deneyimli değildi. Yine de kararsız kalmadan işi bitirmeliydi. Ve kimse tereddüt etmedi.

Dick Sand beraberinde Bat ve Austin, mizana direğinin donanımına tırmandı ve hiç zorlanmadan pruva yelkenini toplamayı başardı. Daha az tehditkâr bir hava olsaydı iki sereni direğin üstünde bırakacaktı ama direği de büyük olasılıkla

[1] 57 kilometre 1/2.

mayna etmek zorunda kalacağını sezerek iki sereni de topladı ve güverteye salladı. Şunu anlamak gerekir ki rüzgâr çok şiddetlendiğinde yalnız yelkenleri değil, direkleri de azaltmak gerekmektedir. Bu önlem gemi için büyük bir hafifleme sağlar, üst tarafın yükü azaldığından hem baş kıç vurması hem de yalpalardan ileri gelen darbelere karşı daha az yorulur.

Yaklaşık iki saat süren bu iş tamamlanınca, Dick Sand ve arkadaşları gabya yelkenini kasmakla uğraştılar. Bütün modern gemilerde olduğu gibi *Pilgrim* de çift gabya yelkeni taşımıyordu. Bu da manevrayı kolaylaştırdı. Aksi halde eskisi gibi çabalayacaklardı; yani ip merdivenleri tırmanacaklar, rüzgârda uçuşan yelkeni tutacaklar ve sımsıkı iplerine bağlayacaklardı. Uzun süre gerektiren, zor ve tehlikeli bir işti. Buna karşılık, azaltılan gabya yelkeni rüzgâr almadığından yelkenli de hafifliyordu.

Dick Sand, Bat ve Austin'le birlikte tekrar aşağı indi. Hava durumu "şiddetli rüzgâr" diye nitelendirilen koşullar altındaydı.

Devamındaki üç günde, yani 20, 21 ve 22 Şubatta, rüzgârın şiddeti ve yönü hissedilir biçimde değişmedi. Bununla beraber barometrik tüpteki cıva düşmeye devam ediyordu ve sonuncu gün genç denizci cıvanın sürekli yirmi sekiz pus[1] onda yedinin altında kaldığını belirledi.

Zaten, bir süre sonra barometrenin yeniden yükseleceğine dair hiçbir belirti yoktu. Hava bo-

[1] İngiliz ve Amerikan barometreleri pusa göre numaralanmıştır. Yirmi sekiz pus onda yedi 728 milimetreye eşittir.

zuk ve aşırı rüzgârlıydı. Dahası, gökyüzünü yoğun bulutlar örtüyordu. Bunlar öyle kalın tabakalar halindeydi ki güneş ışını bile dışarı sızmıyordu. Güneşin nereden doğup nereden battığını anlamak bile zorlaşıyordu.

Dick Sand endişelenmeye başladı. Güverteyi hiç terk etmedi. Çok az uyuyordu. Her şeye rağmen yılgınlık göstermeyen kişiliği derin kaygılarını geri püskürtebiliyordu.

Ertesi gün, 23 Şubatta, rüzgâr sabahleyin biraz yatışır gibi oldu ama Dick Sand buna güvenemedi. Haklı da çıktı. Öğleden sonra rüzgâr tekrar sertleşti ve deniz daha çalkantılı oldu.

Saat dörde doğru, ortalıkta pek görülmeyen Negoro mutfaktan çıktı ve ön taraf kasarasına geldi. Dingo hiç kuşkusuz bir köşede uyuyordu çünkü her zamanki gibi havlamıyordu.

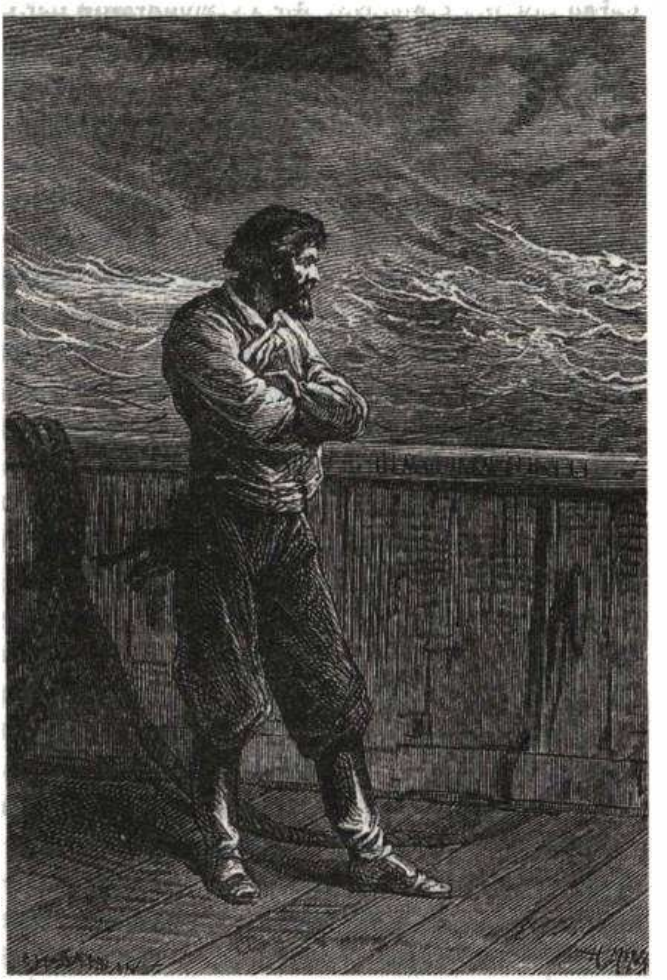
Suskunluğunu hiç bozmayan Negoro yarım saat kadar ufka baktı.

Art arda uzun dalgalar beliriyor, ama şimdilik çarpışmıyorlardı. Yine de rüzgârın kuvvetinden daha yükseklere çıkıyorlardı. Bundan şöyle bir sonuç çıkarılabilirdi: Batı tarafında, hayli yakın bir mesafede hava koşulları çok kötüydü ve bu koşullar suları vurmakta gecikmeyeceklerdi.

Negoro *Pilgrim*'in etrafında iyiden iyiye karışan uçsuz bucaksız denize baktı. Sonra soğuk ve donuk bakışları göğe yöneldi.

Göğün durumu kaygı vericiydi. Bulutlar birbirinden çok farklı bir çabuklukla yer değiştiriyorlardı. Daha yukarıdaki bulutlar atmosferin alt tabakalarındaki bulutlardan daha hızlı hareket ediyorlardı. Çok yakında gerçekleşecek olayı şimdi-

den görmek gerekiyordu. Kalın bulut yığınları alçalarak fırtınaya dönüşecek, belki de kasırga patlayacaktı. Şimdilik ortalıkta şiddetli rüzgâr hüküm sürüyordu, yani hava saatte kırk üç mil hızla yer değiştiriyordu.

Suskunluğunu hiç bozmayan Negoro yarım saat kadar ufka baktı.

Ya Negoro böyle şeylerden korkacak adam değildi ya da hava tehditlerinden hiçbir şey anlamıyordu, açıkçası hiç etkilenmemiş gibiydi. Bu arada dudaklarında kötücül bir gülümseme belirdi. Sanki bütün olan bitenler onun keyfini kaçıracak yerde hoşuna gidiyordu. Bir an, cıvadranın üstüne çıkıp halatlara kadar süründü. Böylece görüş açısını genişletti. Sanki gözleri ufukta bir şey arıyordu. Sonra aşağı indi, sakin sakin, tek kelime etmeden, tek jest yapmadan mutfağa geri döndü.

Bu arada, bütün bu korku verici koşullar karşısında, bir şey gemidekileri sevindirebilirdi. O denli şiddetli ve giderek şiddetlenecek rüzgâr *Pilgrim* için elverişli sayılırdı. Bu sayede Amerika kıyısına ulaşması daha çabuklaşacaktı. Hava fırtınaya dönmezse, yolculuk büyük bir tehlikeyle karşılaşmadan devam ederse, asıl büyük tehlike kıyının bilinmeyen bir tarafına yanaşırken çıkacaktı.

Dick Sand'i en çok düşündüren de bu durum olacaktı. Karayla karşılaştıktan sonra, kıyıyı tanıyan bir kılavuz bulamazsa nasıl manevra yapacaktı? Olumsuz hava onu sığınacak bir liman aramak zorunda bırakırsa ne olacaktı? Zira o kıyıya tamamen yabancıydı. Tabii şu anda bu olasılıkla kafasını yormasına gerek yoktu. Zamanı gelince bir karar alınırdı. Kesin! Dick Sand o kararı alırdı.

24 Şubattan 9 Marta, geçip giden on üç gün boyunca, havanın durumu hiç değişiklik göstermedi. Gökyüzü daima yoğun bulutlarla kaplıydı. Rüzgâr birkaç saat süresince azaldı, sonra aynı şiddetle yine başladı. İki üç kez barometre yükseldi ancak bu yükseliş çok aniydi; havanın değişeceğini, rüzgârın hafifleyeceğini pek göstermi-

yordu. Zaten, barometrik tüp neredeyse hemen iniyor ve yakın zamanda kötü havanın sona ereceğine dair hiçbir ümit yoktu.

Dick Sand'i cidden endişelendiren sağanakla karışık sert fırtına patladı. İki üç kez yıldırım geminin sadece birkaç yüz metre ötesine dalgalara düştü. Sonra bardaktan boşanırcasına yağış başladı. Ortaya çıkan su buharı *Pilgrim*'in çevresini yoğun sis tabakasıyla örttü.

Saatler boyu, gözcülük yapan adam hiçbir şey göremediğinden, rastgele ilerliyorlardı.

Gemi dalgalara karşı çok dayanıklıydı ama yine de şiddetle sarsılıyordu. Bereket versin, Bayan Weldon geminin yalpa vurmasına ve baş tarafının inip kıç tarafının kalkmasına hiç rahatsızlık duymadan katlanıyordu. Fakat küçük oğlu çok etkilenmişti, çok özen gösterip onu iyileştirmek zorunda kalacaktı.

Kuzen Bénédict'e gelince, Amerikalı, hamamböceklerine kendini vermiş, sanki onların toplumuna katılmıştı. Adeta San Francisco'da çalışma odasındaydı, sakin sakin araştırmasını sürdürüyordu.

Yine ne mutlu ki Tom ve arkadaşları deniz tutmasına karşı duyarlı değildiler. Bu sayede genç denizciden yardımlarını esirgemediler. Tabii Dick gemide böyle olumsuz havanın doğurduğu dengesizliklere kesinlikle alışkındı.

Pilgrim'in yelken takımı azaltılmıştı. Buna rağmen hızla yol alıyordu. Dick Sand bu duruma göre yelkenlerin biraz daha azaltılması gerekeceğini düşündü. Ancak tehlike yaratmadığı için bu şekilde devam etmek istedi. Ona göre kara çok uzak olmasa gerekti. Nitekim herkes dikkatle gözlüyordu. Bu-

nunla beraber, genç denizci karanın ilk belirtilerini keşfetmek için arkadaşlarının gözlerine pek güvenemezdi. Nihayetinde denizin ufuklarını gözlemlemeye pek alışkın olmayan biri özellikle puslar arasına gizlenen karanın sınırlarını ayırt etmeyi beceremezdi. Nitekim Dick Sand bizzat kendisi gözlüyor, daha iyi görebilmek için direklere tırmanıyordu. Gelgelelim, Amerika kıtası görünmüyordu.

Bu da genç denizciyi hayretlere düşürüyordu. Ağzından kaçan birkaç kelime sonucu, Bayan Weldon hayrete düştüğünü anlamıştı.

Günlerden 9 Martt. Genç denizci ön tarafta duruyor, bazen denizi ve göğü gözlemliyor, bazen şiddetli rüzgâr yüzünden yıpranmaya başlayan *Pilgrim*'in direklerine bakıyordu.

Bir an dürbünü gözlerinden ayırdığı sırada Bayan Weldon, "Hâlâ bir şey göremiyor musun, Dick?" diye sordu.

"Hiçbir şey, Bayan Weldon, hiçbir şey!" diye cevapladı genç denizci. "Bu arada, şiddetli rüzgâr sonucu, ufuk biraz netleşir gibi oluyor."

"Sana göre, Amerika kıtası pek uzak olmasa gerek, öyle değil mi?"

"Öyle olabilir Bayan Weldon, yalnız bir şey beni şaşırtıyor, hâlâ görünürde değil!"

Bayan Weldon devam etti: "Ama gemi iyi yol aldı."

Dick Sand, "Evet" dedi, "rüzgâr kuzeybatıdan estiğinden beri yolu güzel. Yani zavallı kaptanımız ve mürettebatını yitirdiğimiz günden beri! O gün 10 Şubattı. Bugün 9 Mart. Yirmi yedi gün geçmiş!"

Bayan Weldon, "Peki bu tarihte, karadan ne kadar uzaktayız?" diye sordu.

"Aşağı yukarı dört bin beş yüz mil, Bayan Weldon. Bazı hususlarda şüphem kalmazsa, bu mesafeden eminim ama yirmi mil yanılabilirim."

"Geminin hızı ne kadardı?"

Genç denizci, "Günde ortalama yüz seksen mil, rüzgâr sertleştiğinden beri bu böyle!" dedi. "Nitekim karanın görünmemesine şaşıyorum! Daha da şaşırtıcı bir şey var. Bu suları sık sık ziyaret eden gemilerden hiçbirine rastlamadık!"

Pilgrim'in hızını takdir eden Bayan Weldon, "Yanılmış olamaz mısın, Dick?" diye sordu.

"Hayır, Bayan Weldon. Bu konuda yanılmış olamam. Yarım saatte bir paraketeyle ölçüm yaptım ve sonuçları tam isabetle belirledim. Bakın, yeniden fırlatacağım. Saatte on mil hızla ilerlediğimizi göreceksiniz. Yani günde iki yüz mil yapıyoruz!"

Dick Sand, Tom'u çağırdı ve paraketeyi fırlatmasını söyledi. İhtiyar bu işe çok alışmıştı.

İpin ucuna sıkı sıkıya bağlanan parakete getirildi ve dışarı sarkıtıldı.

Yirmi beş kulaç derinliğe inmişti ki Tom'un elindeki ip birden boşaldı.

"Ah! Mösyö Dick!" diye haykırdı.

"Ne var Tom?"

"İp kopmuş!"

"Kopmuş mu!" diye bağırdı Dick Sand. "Parakete kayboldu gitti!"

İhtiyar Tom kopan ipin geri kalanını gösterdi.

Gerçekten doğruydu. Yetersiz gelen ipin uzunluğu değildi çünkü ip tam ortasından kopmuştu. Üstelik aynı ip birinci kalite özellikteydi. Demek ki koparken isperçinalar tuhaf biçimde aşınmıştı.

Gerçekten de öyle olmuştu. Dick Sand ipin geri kalanını elle kontrol ettiği zaman bunu tespit etti. Ama aşınma nasıl olmuştu? Biraz kuşkulanan genç denizci bu soruya cevap bulamadı.

Her neyse, parakete kaybolup gitmişti. Şimdi Dick Sand'in elinde gemisinin hızını ölçecek hiçbir araç kalmamıştı. Biricik aygıt olarak pusuladan başka şey yoktu. Onun göstergelerinin de gerçeği yansıtıp yansıtmadığını bilmiyordu.

Bayan Weldon bu olaydan dolayı onun çok üzüldüğünü görünce, konu üzerinde fazla ısrar etmeyip kamarasına çekildi.

Gerçi *Pilgrim*'in hızı ve sonuçta katedilen mesafe artık bilinemiyordu ama dümen suyunun azalmadığını görmek zor sayılmazdı.

Gerçekten, ertesi gün 7 Şubatta, barometre yirmi sekiz pus[1] onda ikiye düştü. Saatte altmış mil hızla esen bir fırtınanın habarcisiydi bu olay.

Geminin güvenliğini tehlikeye sokmamak için yelken takımının durumunu bir daha acilen gözden geçirmeliydi.

Dick Sand pruva ve kontrababafingo yelkenleri ile alçak yelkenleri indirmeye karar verdi. Sadece flok yelkeni ve az kasarak gabya yelkeniyle devam edecekti.

Bu zorlu işte yardımcı olmaları için Tom ve arkadaşlarını çağırdı. Zira çarçabuk bitecek bir iş değildi.

Bu arada, çabuk davranmak gerekiyordu çünkü fırtına tüm şiddetiyle patlamıştı.

Dick Sand, Austin, Actéon ve Bat direklere tırmandılar. O sırada Tom dümendeydi. Hercule

[1] 716 milimetre.

kendisine verilen emirle yelken iplerini gevşetmek için güvertedeydi.

Yoğun çabaların ardından kontrababafingo ve pruva direğindeki yelkenler indirildi. Bu arada, yiğit insanlar belki yüz kez denize düşme riskini yaşadılar. Zira yalpa darbeleri direkleri şiddetle sallıyordu. Sonra azaltılan gabya yelkeni ve sıkıştırılan mizana yelkeni dışında yelkenlinin üzerinde küçük flok yelkeni ile kasılmış gabya yelkeninden başka şey kalmadı.

Ne var ki yelken takımı iyice azaltılmış olmasına rağmen *Pilgrim* aşırı hızından bir şey kaybetmiyordu.

12'sinde, hava yine kötü bir görünüme büründü. O gün, şafak vakti, Dick Sand dehşet içinde barometrenin yirmi yedi pus[1] onda dokuza düştüğünü gördü.

Müthiş bir fırtına patlamak üzereydi. *Pilgrim*'in üzerinde çok az yelken kalmıştı ama bu duruma onlar bile dayanamazdı.

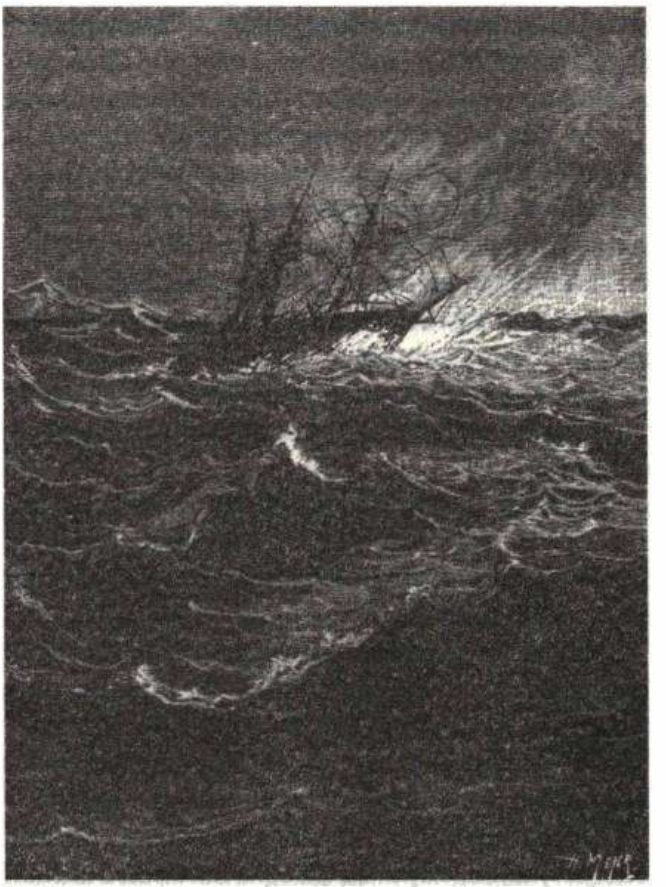
Gabya yelkeninin parçalanmakta olduğunu gören Dick Sand onun da toplanmasını emretti.

Fakat boşunaydı. O anda patlayan şiddetli rüzgâr yelkeni kopardı. Direğin üstünde bulunan Austin'e iskele iskotası çarptı. Hafif şekilde yaralanmıştı. Güverteye inebildi.

Oldukça endişelenen Dick Sand'in kafasında tek bir düşünce vardı: Böyle çılgınca çalkantıya kapılan gemi her an parçalanabilirdi. Zira kıyının sığ kayalıkları uzak sayılmazdı. Ön tarafa baktı ama kara parçasını işaret eden bir şey göremedi, dümen yekesine geri döndü.

---

[1] 709 milimetre.

Patlayan şiddetli rüzgâr yelkeni kopardı.

Bir saniye sonra, Negoro güvertede göründü. Orada birdenbire, istemdışı bir hareketle kolu ufukta bir noktaya doğru uzandı. Onu gören biri pusların arasından görünen yüksek kara parçasını tanıdığını düşünebilirdi!..

Bir kez daha hınzır hınzır gülümsedi ve gördüğü şey hakkında tek kelime etmeden işinin başına döndü.

XII
Ufukta

O tarihte, fırtına en korkunç çehresine bürünmüştü, yani kasırgaya dönmüştü. Rüzgâr güneybatıdan bindirmişti. Hava saatte doksan mil[1] hızla yer değiştiriyordu.

Gerçekten bir kasırgaydı, dehşet verici rüzgârlardan biri. Limandaki gemileri bir çırpıda karaya fırlatıp parça parça edebilirdi, hatta karaya sığınmış en sağlam gemiler bile dayanamazlardı. Nitekim, 25 Temmuz 1825'te patlayan kasırga Guadeloupe'u yıkıp mahvetmiş, yirmi dörtlük ağır topları kundaklarından söküp atmıştı! Kabaran dalgaların arasına düşen bir geminin ne hale gelebileceğini düşünün! Yine de sırf devingenliği sayesinde kurtulabilir! Rüzgârın sert darbelerine dayanır, sağlam yapısıyla şiddetli dalgalara göğüs gerebilir. İşte, *Pilgrim* de bu durumdaydı.

Birkaç dakika içinde gabya yelkeni parça parça oldu, küçük flok yelkeni koparak gitti. Dick Sand dayanıklı bezden yapılmış fırtına yelkenini açmaktan bile vazgeçti. Oysa bu yelken geminin yönetilmesini daha kolaylaştırırdı.

Artık *Pilgrim* yelkensiz ilerliyordu. Rüzgâr gövdesini, direklerini, donanımını etkiliyordu

[1] Yaklaşık 160 kilometre.

ama hızından bir şey kaybetmiyordu. Hatta ara sıra dalgaları yarar gibi oluyor, onları sıyırıp geçiyordu.

Bu koşullarda, fırtınanın coşturduğu kocaman dalgalarla sallanan geminin yalpaları ürkütücüydü. Kıç taraftan gelen şiddetli dalgalar gemiyi istila edebilirlerdi. Bu su yığınları yelkenliden daha çabuk hareket ediyor ve yelkenli onlardan önce yükselmezse kıç taraftan vurmakla tehdit ediyorlardı. Fırtınadan kaçan bir gemi için en büyük tehlike budur.

Fakat bu tehlikeyi gidermek için ne yapmalı? *Pilgrim*'i daha hızlandırmak mümkün değildi, zira üzerinde yelken parçası bile kalmamıştı. Öyleyse mümkün olduğu kadar dümen hâkimiyetini koruyup dalgaların gücünü kırmak lazımdı.

Dick Sand artık dümeni bırakmıyordu. Bir dalga darbesiyle sürüklenmemek için kendini belinden bağlamıştı. Tom ve Bat de kendilerini bağlamışlar, ona yardıma hazır bekliyorlardı. Hercule ve Actéon kendilerini palamar babalarına kancalamışlar, ön tarafı gözlüyorlardı.

Bayan Weldon, küçük Jack, kuzen Bénédict ve Nan genç denizcinin emrine uyarak kıç tarafta kamaralarında kalmışlardı. Bayan Weldon güvertede kalmayı tercih ederdi ama Dick Sand buna kesinlikle karşı çıkmıştı. Zira bu kendini tehlikeye atmak demekti.

Bütün ambar kapakları sımsıkı kapatılmıştı. Geminin üzerinden aşan şiddetli dalgalara direnecekleri ümit edilebilirdi. Talihsizlik sonucu o su yığınlarına yenik düşerlerse, gemi sular altında kalarak batabilirdi. Yine ne mut-

lu ki gemi ambarında istifleme oldukça iyi şekilde gerçekleştirilmişti. Öyle ki yelkenlinin şiddetle yana yatması bile yükünü yerinden kıpırdatamıyordu.

Dick Sand uykuya ayırdığı saatleri yine azaltmıştı. Ne var ki Bayan Weldon hastalanmasından korkuyordu. Biraz dinlenmesi için sözünü aldı.

Ancak bir gün yatarken, 13'ü 14 Marta bağlayan gece, yeni bir olay meydana geldi.

Tom ve Bat kıç taraftaydılar. O sırada, güvertede nadiren görünen Negoro onlara yaklaşarak konuşmak istermiş gibi göründü ama Tom ve oğlu yüz vermediler.

Birdenbire sağdan sola vuran şiddetli bir yalpa sonucu Negoro düştü; sulara gömülmesine ramak kalmışken pusula kutusuna tutundu.

Pusulanın kırılmasından korkan Tom bir çığlık attı.

Dick Sand uykusunun bir anında bu sesi işitti ve dışarı fırlayarak kıç tarafa koştu.

Negoro çoktan ayağa kalkmıştı. Ama elinde pusula kutusunun altına soktuğu demir parçasını tutuyordu. Şimdi onu yerinden çıkarmıştı. Dick Sand parçayı fark etmedi.

Şimdi pusulanın doğru yönü göstermesi Negoro'nun işine yarıyor muydu? Evet, güneybatıdan esen rüzgâr artık işine geliyordu!..

"Ne var?" diye sordu genç denizci.

Tom, "Şu uğursuz aşçı az kalsın pusulanın üstüne düşecekti!" cevabını verdi.

Bu sözler üzerine iyice endişelenen Dick Sand pusula kutusuna eğildi. İyi durumdaydı, iki lambası da yanıyordu.

Genç denizcinin yüreğine su serpildi. Gemideki yegâne pusulanın kırılması onulmaz bir felaket olurdu.

Gelgelelim Dick Sand'in gözlemleyemediği bir şey vardı. Pusula demir parçasından kurtulmasından bu yana normal pozisyonunu almıştı ve bu meridyende olması gereken şekliyle tam isabetle manyetik kuzeyi gösteriyordu.

Bununla beraber, Negoro istemdışı düşmesinden dolayı sorumlu tutulmasa da geminin kıç tarafında o saatte ne aradığı Dick Sand'i şaşırtmıştı.

"Burada ne arıyorsunuz?" diye sordu.

Negoro, "Canımın istediğini" karşılığını verdi.

Bir an, öfkesini tutamayan Dick Sand, "Ne demek istiyorsunuz?" diye bağırdı.

Aşçıbaşı cevap verdi: "Demek istiyorum ki kıç tarafta dolaşmayı yasaklayan bir kural yok!"

Dick Sand, "Tamam, o kuralı ben koyuyorum" dedi, "ve sizin kıç tarafa geçmenizi yasaklıyorum!"

Negoro, "Sahi mi?" dedi.

Kendine o zamana dek hâkim olan genç denizci tehditkâr bir hareket yaptı.

Tabancasını çekip aşçıbaşına doğrultarak, "Negoro" dedi, "şunu iyi bilin ki bu tabanca her zaman yanımda. İlk disiplinsizce davranışınızda beyninizi dağıtırım!"

O sırada Negoro güvertede iki büklüm olmuştu.

Bu, Hercule'dü. Sadece ağır elini onun omuzuna koymuştu.

"Kaptan Sand" dedi dev cüsseli adam, "şu serseriyi gemiden atmamı ister misiniz? Balıkların hoşuna gidecektir!"

Dick Sand, "Şimdilik bırakın" karşılığını verdi.

Dick Sand tabancasını çekip aşçıbaşına doğrulttu.

Siyahi üzerinden elini kaldırınca Negoro ayağa kalktı. Hercule'ün önünü keserek, "Pis zenci" dedi, "bunun hesabını sorarım!"

Bu arada rüzgâr değişiyordu, kırk beş derece yön değiştirmiş gibiydi. Ancak genç denizcinin dikkatini çeken tuhaf bir şey vardı. Deniz bu değ-

şikliği hiç belli etmiyordu. Gemi hâlâ aynı yönde ilerliyordu, rüzgâr ve dalgalar doğrudan arkadan vuracak yerde, şimdi iskele tarafının yanından vuruyorlardı. Gemiyi şiddetli dalgaların saldırısına maruz bırakan tehlikeli bir durumdu bu. Nitekim Dick Sand fırtınadan kaçmaya devam etmek için nöbet zamanını artırmak zorunda kaldı.

Fakat öte yandan dikkati iyice uyarılmıştı. Negoro'nun düşmesi ve birinci pusulanın kırılması arasında bir ilinti olup olmadığını kendine soruyordu. Aşçıbaşı orada ne arıyordu? İkinci pusulanın da kullanımdışı kalmasında bir çıkarı var mıydı? Bu çıkar nasıl bir şeydi? Anlaşılacak gibi değildi. Herkes nasıl bir an evvel Amerika kıtasına ulaşmayı arzuluyorsa, Negoro da bunu arzulamıyor muydu?

Dick Sand kuşkularını Bayan Weldon'la paylaştı. O da güvensizliğini doğru buldu ve aşçıbaşının davranışları hakkında makul bir sebep bulamadı.

Sonuçta Negoro ihtiyaten iyice gözlenmeye başlandı. Zaten, genç denizcinin emirlerini dinliyordu. Bir daha geminin kıç tarafına adımını atmadı; üstelik yaptığı iş oraya gitmesini gerekli kılmıyordu. Diğer yandan Dingo arka tarafa yerleşmişti; biraz da bu yüzden aşçıbaşı uzak duruyordu.

Bütün hafta boyu, fırtına hız kesmedi. Barometre hiç düşmüyordu. 14'ünden 21 Marta, birkaç yelkeni açabilmek bile mümkün olmadı çünkü rüzgâr dinmek nedir bilmiyordu. *Pilgrim* yirmi dört saatte iki yüz milin altına düşmeyen bir hızla kuzeydoğuya kaçmaya devam ediyordu, ama bir türlü kara görünmüyordu! Bu kara, Pasifik'le

Atlantik arasında yüz yirmi dereceyi aşan muazzam bir engel oluşturan Amerika'ydı!

Dick Sand delirip delirmediğini düşündü. Hâlâ gerçeklikte mi yaşıyordu? Günler boyu, farkına varmadan acaba yanlış rotayı mı izlemişti? Hayır, bu bakımdan yanılamazdı! Pusların arasında kalsa da güneş daima karşısından doğuyor, arkasından batıyordu! İyi de şu kara nereye kaybolmuştu? Gemisinin belki de çarpacağı Amerika orada değilse neredeydi? İster güney ister kuzey kıtası, –bu kargaşada her şey mümkündü– *Pilgrim* ikisini de ıska mı geçmişti? O korkunç fırtınanın başından beri neler olmuştu? Şimdi neler oluyordu, ölüm kalım meselesi haline gelen şu kara parçası hâlâ neden görünmüyordu? Pusula Dick Sand'i yanıltmış olabilirdi, ikinci pusula yitirildiğinden birincinin göstergelerini artık kontrol edemiyordu. Aslında, karanın yokluğunun haklılaştırabileceği bir şeyden korkuyordu!

Nitekim dümen yekesini bırakır bırakmaz, Dick Sand gözlerini haritadan ayırmıyordu! Ama boşuna araştırıyordu, zira harita karanlıkta kalan bir noktayı açıklamıyordu. O karanlık nokta Negoro'nun onu içine soktuğu durumdu; Dick Sand için anlaşılmaz kalıyordu. Zaten hiç kimse onu anlayamazdı!

Bununla beraber o gün, 21 Martta, sabah sekize doğru çok ciddi bir olay yaşandı.

Ön tarafta gözcülük yapan Hercule, "Kara! Kara!" diye haykırdı.

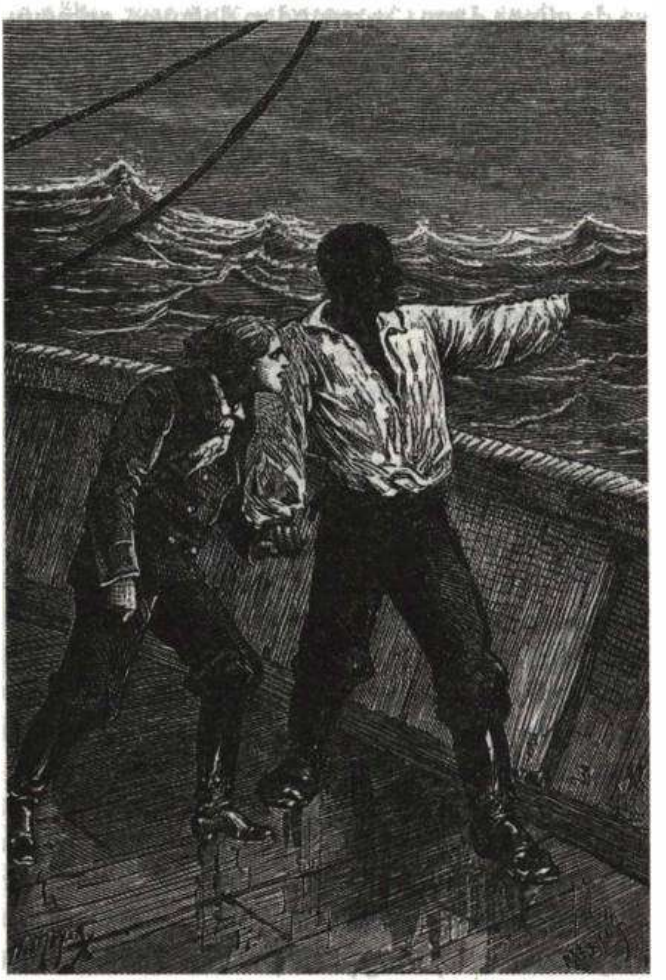
Dick Sand ön tarafa atıldı. Denizci gözleri olmayan Hercule yanılgıya düşmesindi?

"Kara nerede?" diye bağırdı Dick Sand.

Kuzeydoğu ufkunda neredeyse belirsiz bir noktayı işaret eden Hercule, "Orada!" dedi.

Denizin ve göğün uğuldamalarından sesler zar zor duyuluyordu.

Genç denizci, "Karayı gördünüz mü?" diye sordu.

Genç denizci, "Karayı gördünüz mü?" diye sordu.

Hercule başıyla onaylayarak, "Evet" dedi.

Sonra elini ön taraf iskelesine uzattı.

Genç denizci bakıyor, hiçbir şey göremiyordu.

O sırada, Hercule'ün bağırışını işiten ve güverteye çıkmayacağına söz veren Bayan Weldon güverteye fırladı.

"Bayan!.." diye haykırdı Dick Sand.

Hiçbir şey işitemeyen Bayan Weldon da siyahinin haberini verdiği karayı aradı. Sanki bütün yaşamı gözlerindeydi.

Herhalde Hercule'ün karayı işaret ettiği yer yanlış bir noktaydı. Ne Bayan Weldon ne de Dick Sand bir şey görebiliyordu.

Tam o anda birdenbire Dick Sand de elini uzattı.

"Evet! Evet! Kara!" dedi.

Pusların arasından tepe gibi bir şey görünüyordu. Denizci gözleri onu yanıltamazdı.

"Tamam! Tamam!" diye haykırdı.

Heyecanlı heyecanlı küpeşteye tutunuyordu. Yere devrilmemek için Hercule'ün destek verdiği Bayan Weldon adeta umutsuzca beklenen karadan gözlerini ayıramıyordu.

Yüksek bir tepeden oluşan kara parçası on mil ötede sol tarafta yükseliyordu. Bulutların aralanmasıyla sızan aydınlık sonucu daha açık seçik belli oldu. Herhalde Amerika kıtasının herhangi bir çıkıntısıydı. Yelkenleri inik *Pilgrim* sipsivri ona yönelecek durumda değildi ama karaya yanaşabilirdi.

Birkaç saatlik işti bu. Şimdi sabahın sekiziydi. Demek ki öğleye varmadan *Pilgrim* karaya varacaktı.

Dick Sand'in bir işareti üzerine, Hercule Bayan Weldon'ı arka tarafa götürdü. Zira bir inip bir yükselen yalpalara dayanamazdı.

Genç denizci bir dakika daha ön tarafta kaldı, sonra ihtiyar Tom'un yanına, dümen yekesine döndü.

O denli arzuyla beklenen, o denli gecikerek gözüken karayı nihayet görüyordu! Ama şimdi bir dehşet duygusuyla ona bakıyordu!

Gerçekten, *Pilgrim*'in içinde bulunduğu koşullar, yani fırtınadan kaçışı, rüzgâra rağmen karayı buluşu, bütün korkunç olasılıkları beraberinde getiriyordu.

İki saat daha geçti. Kara parçası geminin ilerlediği yolda belirginleşti.

O sırada Negoro'nun güverteye çıktığı görüldü. Bu sefer kıyıya son derece dikkatle baktı. Ne yapacağını bilen bir adam gibi başını kımıldattı ve kimsenin işitemeyeceği bir isim telaffuz ettikten sonra aşağı indi.

Dick Sand karanın çıkıntısı ardında belirginleşen kıyı şeridini gözlemlemeye çalışıyordu.

İki saat geçti. Çıkıntı sol arka tarafta yükseliyordu ama kıyı henüz iyice anlaşılmıyordu.

Bu arada gökyüzü ufukta aydınlanmaya başlamıştı. Sıra sıra And Dağlarıyla çevrili ve Amerika olması muhtemel yüksek bir kıyı şeridi yirmi mil uzaktan görülüyordu.

Dick Sand dürbününü aldı ve bütün doğu ufku çizgisinde yavaş yavaş gezdirdi.

Hayır! Hiçbir şey görmüyordu!

Öğleden sonra saat ikide, *Pilgrim*'in arkasında kara görüntüsünün bütün izleri silinmişti. Ön ta-

rafta, dürbün ancak yüksek ya da alçak bir kıyı şeridinin profilini seçebiliyordu.

O zaman Dick Sand feryat etti. Hemen güverteyi bırakıp Bayan Weldon'ın küçük Jack, Nan ve kuzen Bénédict'le birlikte bulunduğu kamaraya indi.

"Bir ada! Sadece bir ada!" dedi.

Bayan Weldon, "Bir ada mı Dick! Ama hangisi?" diye sordu.

Genç denizci, "Haritadan bakacağız!" dedi.

Kaptanın kamarasına koşup geminin haritasını getirdi.

"Orada Bayan Weldon, orada!" dedi. "Gördüğümüz kara, Pasifik'in ortasında kayıp bir nokta! Ancak Paskalya Adası olabilir! Bu sularda başka şey bulunmaz!"

Bayan Weldon, "Ve çoktan onu gerilerde bıraktık!" diye ekledi.

"Evet, rüzgâr bizi sürükledi!"

Bayan Weldon dikkatli dikkatli Paskalya Adasına göz gezdirdi. Haritada belli belirsiz bir noktaydı.

"Amerika kıyısından ne kadar mesafede?"

"Otuz beş derece!"

"Ne eder uzunluk ölçüsü olarak?.."

"Şöyle böyle iki bin mil."

"Peki *Pilgrim* hiç yol almadı mı? Mademki kıtadan bu kadar uzaktayız!"

Düşüncelerini toparlamak için bir an elini alnına koyan Dick Sand, "Bayan Weldon" dedi, "bilemiyorum... Bu inanılmaz gecikmeye anlam veremiyorum!.. Hayır, anlamsız... Pusulanın göstergeleri yanlış olmasın!.. Ama bu ada, Paskalya Adasından başkası olamaz çünkü kuzeydoğu

rüzgârını arkamıza alarak ilerledik. Tanrı'ya şükür ki bulunduğum mevkiyi belirlememe yardımcı oldu. Evet! Bu, Paskalya Adası! Evet! Kıyıdan iki bin mil uzakta! Fırtınanın bizi nasıl sürüklediğini nihayet anladım ve yatıştığı zaman biraz şansımız yaver giderse Amarika kıtasına ayak basarız! Şimdi hiç olmazsa gemimiz uçsuz bucaksız Pasifik'te kaybolmuş sayılmaz!"

Genç denizcinin güven verici sözleri onu dinleyen herkes tarafından paylaşıldı. Bayan Weldon da bu sözlere inandı. Bu zavallı insanlar galiba acılarının sonuna geliyordu. *Pilgrim* adaya yaklaşabilmek için doğru rüzgârı alıyordu ve tek yapılması gereken açık denizde ilerlemekti.

Paskalya Adası –gerçek adı Vay-Hu– 1686'da David tarafından keşfedilmiş, Cook ve Lapérouse tarafından ziyaret edilmiştir. 27° güney enlemiyle 112° doğu boylamı arasında bulunur. Yelkenli aynı şekilde kuzeye doğru on beş derece daha sürüklenmiş olsaydı, bunun nedeni güneybatıdan gelen ve kaçmak zorunda kaldığı fırtına olacaktı.

Sonuçta, *Pilgrim* karadan hâlâ iki bin mil uzaktaydı. Bununla beraber, şiddetle esen rüzgârın etkisiyle en az on gün içinde Güney Amerika'nın herhangi bir kıyısına ulaşırdı.

Fakat genç denizcinin belirttiği gibi hava daha elverişli hale gelirse, kara görüldüğünde birkaç yelkenin açılması ümit edilebilirdi!

O hâlâ Dick Sand'in umuduydu. Günlerdir süren bu kasırganın sonunda "kendini öldürerek" biteceğini düşünüyordu. Üstelik şimdi, Paskalya Adası'nın tespit edilmesi sayesinde, mevkini tam isabetle tanıyor ve yeniden gemisinin efendisi

olduğundan onu güvenli bir yere götüreceğine inanıyordu.

Evet! Denizin ortasında soyut bir noktanın belirlenmesi Tanrı'nın lütfu gibiydi. Bu nokta Dick Sand'e güven kazandırmıştı. Kasırganın kaprisleri doğrultusunda hareket etseydi, en azından körü körüne gidecek ama gemiye söz geçiremeyecekti.

Zaten *Pilgrim*'in yapısı sağlam ve donanımlıydı. Fırtınanın amansız saldırıları karşısında çok az etkilenmişti. Gördüğü hasar sadece gabya yelkeni ve küçük flok yelkeninin kaybıyla sınırlıydı; bu da onarılacak bir kayıp sayılırdı. Gövdenin, güvertenin döşeme tahtaları bir damla su sızdırmamıştı. Tulumbalar tümüyle sağlamdı. Bu durumda, korkacak bir şey yoktu.

Geriye öfkesini hiçbir şeyin yatıştıramadığı şu bitmez tükenmez kasırga kalıyordu. Bu kargaşaya gemisiyle beraber belirli bir yere kadar mücadele edebilirdi ama rüzgârın kesilmesi, denizin yatışması, havanın sakinleşmesi için emir veremezdi. Gemide "Tanrı'dan sonra efendiydi," geminin dışında rüzgârlara ve dalgalara bir tek Tanrı emir veriyordu.

XIII
Kara! Kara!

Bu arada, yüreğinin içi inançla dolu olan Dick Sand belirli oranda haklı çıkıyordu.

Ertesi gün, 27 Martta, barometrik tüpteki cıva sütunu yükseldi. Bu ne aniden ne de gözle görülür biçimde gerçekleşti, çok sınırlı kaldı ama arkası geleceğe benziyordu. Fırtına besbelli hızını kesecek gibiydi. Deniz dalgalarla çalkalanmaya devam ediyordu ancak rüzgârın azaldığı ve hafifçe batıya sarktığı görüldü.

Gerçi Dick Sand hâlâ yelken açmayı düşünemiyordu. En az açılan yelken bile başını alıp gidebilirdi. Bununla beraber, yirmi dört saat geçmeden bir fırtına yelkeni açmayı umuyordu.

Gerçekten rüzgâr gece vakti hayli hissedilir biçimde yavaşladı; gemiyi sular altında bırakmakla tehdit eden şiddetli dalgaların doğurduğu yalpalar eskisine nazaran daha az sarsıcıydı.

Yolcular birer birer güvertede görünmeye başladılar. Artık geminin üzerinden aşan bir dalgayla sürüklenme riskini taşımıyorlardı.

Yemek salonundan ilk ayrılan Bayan Weldon'dı. Dick Sand önlem alarak onu bütün fırtına süresince orada kapalı kalmaya zorlamıştı. Güvertede genç denizciyle konuştular. Dick Sand bu denli yorgunluğa insanüstü bir çabayla direnmiş, zayıflayıp sararmıştı. Zayıfla-

masının nedeni muhtemelen uykusuzluktandı. Çünkü o yaşta uykuya öyle ihtiyaç duyulur ki! Evet! Yürekli doğası her şeye direniyordu. Aşırı yorgunlukların bedelini belki bir gün pahalıya ödeyecekti. Ama şimdi kendini bırakmanın zamanı değildi. Dick Sand bunların hepsini göze almıştı. Bayan Weldon hiç yılgınlık göstermediğini fark etti.

Nihayetinde yiğit Sand inançlıydı ve bu inanç ona emir veriyordu.

Bayan Weldon elini genç denizciye uzatarak, "Dick, sevgili çocuğum, kaptanım!" dedi.

Dick Sand gülümseyerek bağırdı: "Ah! Bayan Weldon! Kaptanınıza itaat etmiyorsunuz! Güverteye çıkıyorsunuz, onun uyarılarına rağmen kamaranızı terk ediyorsunuz!"

Bayan Weldon, "Evet, sana itaat etmiyorum" diye cevap verdi. "Çünkü fırtına dinecekmiş gibi bir sezgiye kapıldım!"

Genç denizci, "Diniyor gerçekten, Bayan Weldon" dedi, "yanılmıyorsunuz! Barometre dünden beri düşmedi. Rüzgâr yavaşladı. Sanırım en büyük tehlike geçti."

"Tanrı seni seviyor Dick! Ah! Çok acı çektin zavallı çocuğum! Öyle zordu ki..."

"Bu, benim görevim, Bayan Weldon."

"Ama biraz dinlenebilecek misin artık?"

Genç denizci, "Dinlenmek mi!" dedi. "Dinlenmeye ihtiyacım yok Bayan Weldon! Sağlığım yerinde Tanrı'ya şükür! Sonuna kadar gitmeliyim, henüz işim bitmedi ki! Siz beni kaptan tayin ettiniz; *Pilgrim* yolcularını emin ellere devredene dek kaptan kalacağım."

Bayan Weldon elini genç denizciye uzatarak, "Dick, sevgili çocuğum, kaptanım!" dedi.

Bayan Weldon karşılık verdi: "Dick, kocam ve ben bu yaptıklarını asla unutmayacağız."

Dick Sand, "Her şeyi Tanrı yapıyor" dedi, "her şeyi!"

"Çocuğum yineliyorum, fiziki ve ruhani yılgınlık göstermedin. Bir erkek olduğunu kanıtladın. Kumanda etmeye yaraşan bir erkek. Çok yakında, öğrenimin biter bitmez –kocam beni yalancı çıkarmaz– James W. Weldon Şirketi adına kaptanlık yapacaksın!"

Gözleri yaşaran Dick Sand, "Ben mi!.. Ben mi!" diye haykırdı.

Bayan Weldon devam etti: "Dick! Eskiden manevi evladımızdın. Şimdi oğlumuz oldun, annenin ve küçük kardeşin Jack'in hayatını kurtardın! Sevgili Dick, kendim ve kocam adına seni kucaklıyorum!"

Yürekli kadın genç denizciyi kollarına alıp daha da duygulanmak istemiyordu ama aşkın duygularını engelleyemiyordu. Dick Sand'in duygularına gelince, onları hangi kalem tasvir edebilirdi! Velinimetleri için hayatını bile vermeyi göze alabilirdi. Bunun için gelecekte onu bekleyen bütün tehlikeleri şimdiden kabul ediyordu.

Konuşmalarından sonra, Dick Sand kendini daha güçlü hissetti. Elverişli hale gelen rüzgâr biraz yelken açmasını sağladı. Gemisini bir limana götüreceğine artık kuşkusu kalmamıştı. Nihayet gemideki insanlar kurtulacaklardı.

29'unda, rüzgâr azalmaya yüz tuttuğundan mizana ve gabya yelkenlerini açmayı düşündü. Sonuçta, yönü iyice kesinleşen *Pilgrim*'in hızı artacaktı.

Gün ağarırken güverteye çıkarak, "Haydi Tom! Haydi dostlarım!" diye haykırdı. "Buraya gelin! Kollarınıza ihtiyacım var!"

İhtiyar Tom, "Biz hazırız, Kaptan Sand!" cevabını verdi

Hercule, "Her şeye hazırız" diye ekledi. "Fırtına esnasında yapacak bir şey bulamadık, kafayı yemeye başlıyordum!"

Küçük Jack, "Kocaman ağzınla üflemen lazımdı!" dedi. "Bahse girerim rüzgârdan daha kuvvetli esersin!"

Dick Sand gülerek, "İlginç bir fikir Jack!" dedi. "Rüzgâr durduğunda Hercule yelkenlere üflesin!"

Dev bir Boreas[1] gibi yanaklarını şişiren yiğit siyahi, "Emrinizdeyim, Mösyö Dick!" cevabını verdi.

"Şimdi, dostlarım, gabya yelkenimizi fırtına alıp götürdüğüne göre, yeni bir yelkeni serene bağlamakla işe başlarız. Biraz zor olacak ama yapılması şart!"

"Yapılacak!" diye onayladı Actéon.

Her an iş yapmaya hazır olan küçük Jack, "Size yardım edebilir miyim?" diye sordu.

Genç denizci, "Tabii Jack'im" dedi. "Dostumuz Bat'le dümene yardım edeceksiniz."

Söylemeye belki hiç gerek yok ama küçük Jack *Pilgrim*'in dümen yardımcısı oldu diye gurur duyabilirdi.

Dick Sand ekledi: "Şimdi iş başı, mümkün olduğunca dikkat edelim!"

---

[1] Poyraz, kuzey rüzgârı; Hesiodos'a göre şafak tanrıçanın oğlu –ed.n.

Genç denizci tarafından yönetilen siyahiler hemen işe koyuldular. Gabya yelkenini serene bağlamak Tom ve arkadaşları için biraz zorluk gerektiriyordu. Rulo halindeki yelkeni önce açmak, sonra serene sabitlemek söz konusuydu.

Gerçekten Dick Sand öyle iyi kumanda ediyor ve öyle iyi sözü dinleniyordu ki bir saatlik çalışma sonunda yelken serene bağlandı, seren gerildi ve gabya yelkeni uyum içinde kasıldı.

Mizana yelkeni ve ikinci flok yelkenine gelince, bunlar fırtınadan önce aşağı çekilmişti; rüzgârın şiddetine rağmen fazla zorlanmadan yerlerine geçirildiler.

Nihayet o gün, sabah saat onda, *Pilgrim* gabya yelkeni, mizana yelkeni ve flok yelkenini açmış yol alıyordu.

Dick Sand daha fazla yelken açılmasını tedbir amacıyla uygun görmemişti. Rüzgâr hız kesmedikçe –yirmi dört saatte en az iki yüz mil hız sağlıyordu– yelken takımına güvenmesi gerekiyordu. Zaten on güne varmadan Amerika kıtasına ulaşılması için bu hız yetiyordu.

Genç denizci dümen yekesine geri dönüp işini devralırken *Pilgrim*'in dümen yardımcısı üstat Jack'e teşekkür etti. Bu durum onun çok hoşuna gitmişti. Küçük dümenci dalgalardan etkilenmiyor, iyi yol tutuyordu. Denizle az çok içli dışlı olanlar Dick Sand'in sevincini anlarlar.

Ertesi gün, bulutlar yine aynı hızla yer değiştiriyor, ama aralarında büyük boşluklar bırakıyorlardı. Bu boşluklardan sızan güneş ışınları sulara yansıyor, *Pilgrim* ara sıra ışığa boğuluyordu! Işıl ışıl parlayan canlılık güzel şeydi! Ara sıra doğu-

dan süzülen geniş bulutlar ışığı örtüyor, ışık kaybolmak üzere yeniden beliriyordu. Hava güzelleşmeye başlıyordu.

Geminin içini havalandırmak için ambar kapakları açılmıştı. Sağlık dolu bir hava ambara giriyor, mürettebatın görev yeri olan arka taraftaki kamara tertemiz hava alıyordu. Güverteye serilen ıslak yelkenler kurutuluyordu. Güverte de yıkanmıştı. Dick Sand iyi bir temizlik yapılmadan gemisinin limana yanaşmasını istemiyordu. Mürettebatı aşırı yormadan, her gün birkaç saat bu işte çalıştırılabilir ve iyi sonuç alınabilirdi.

Genç denizci artık paraketeyle ölçüm yapamıyordu ama geminin dümen suyunu değerlendirebilecek deneyimi olduğundan hızını aşağı yukarı anlayabiliyordu. Yedi güne kalmadan karayı göreceğinden emindi. Geminin muhtemelen bulunduğu yeri harita üzerinde Bayan Weldon'a gösterdi ve bu düşüncesini onunla paylaştı.

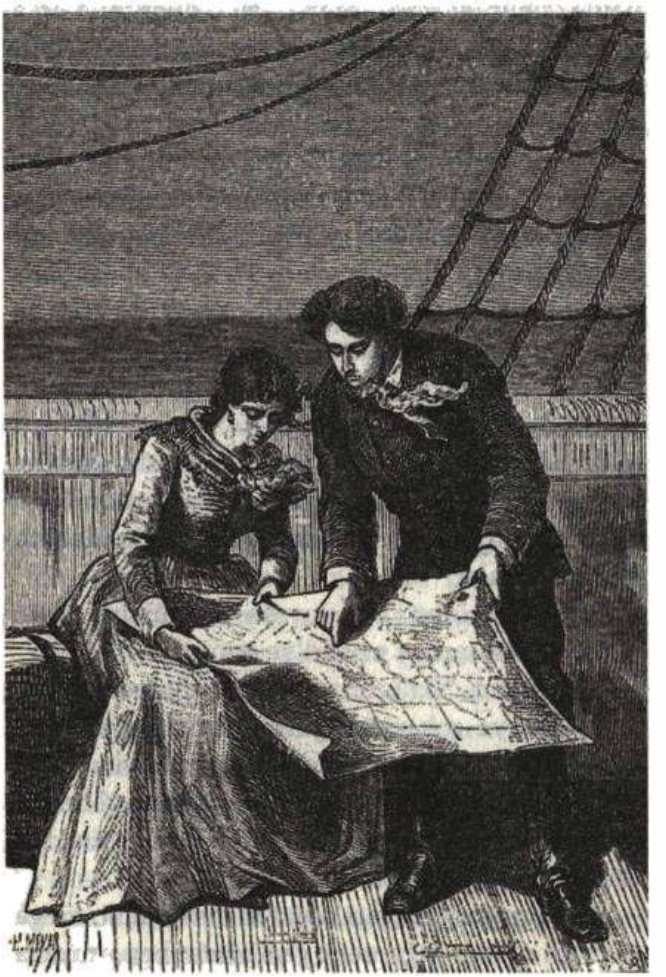
Bayan Weldon, "İyi güzel de, kıyının hangi noktasına varacağız Dick?" diye sordu.

Genç denizci Peru'dan Şili'ye uzanan kıyı şeridini işaret ederek, "Buraya, Bayan Weldon" dedi. "Tam yerini söyleyemem. İşte, Paskalya Adası batıda kaldı. Hiç değişiklik göstermeyen rüzgârın yönüne bakarak karanın doğuda olacağı sonucuna vardım. Bu kıyılarda çok sayıda konaklama limanı bulunur. Ancak hangisine varacağımızı sorarsanız, şu anda bilmiyorum."

"Ne olursa olsun Dick, o liman bize kollarını açacak!"

"Tabii Bayan Weldon. Hem oradan San Francisco'ya hemen geri dönme çaresini bulacak-

sınız. Pasifik Deniz Seferleri Kumpanyası o kıyı şeridinde en iyi organize olmuş şirkettir. Şirketin buharlı gemileri kıyının belli başlı noktalarına sefer yapar. Dolayısıyla California'ya dönmeniz hiç zor olmayacak."

Bayan Weldon, "İyi güzel de, kıyının hangi noktasına varacağız Dick?" diye sordu.

Bayan Weldon, "*Pilgrim*'i San Francisco'ya ulaştırmayı düşünmüyor musun?" diye sordu.

"Tabii düşünüyorum, sizi karaya çıkardıktan sonra. Mürettebat bulabilirsek yükümüzü boşaltmak için Valparaiso'ya gideceğiz. Kaptan Hull da böyle düşünüyordu. Sonra bağlı olduğumuz limana döneceğiz. Yalnız daha önce sizi bırakmazsak çok gecikirsiniz, sizden ayrı kalmak beni üzecek gerçi..."

Bayan Weldon, "Pekâlâ, Dick" dedi. "Ne yapacağımızı sonra kararlaştırırız. Yalnız bir şey var galiba, sanki karadan gelecek tehlikelerden korkar gibisin!"

Genç denizci, "Gerçekten korkmalıyız" cevabını verdi, "ama şu sularda bir gemiye rastlamayı umuyorum; gelgelelim şimdiye dek bir tekini dahi görmedim, bu beni hayretlere düşürüyor. Bir tanesini yolumuz üzerinde görsem, hemen iletişim kuracağım. Tam bulunduğumuz mevkiyi bildirir, böylece karaya ulaşmamız kolaylaşır."

Bayan Weldon, "Bu kıyıda kılavuzluk yapan adamlar bulunmaz mı?" diye sordu.

Dick Sand, "Bulunması lazım" diye cevapladı, "ama karaya çok yakın yerde olmalılar sanırım. Yani karaya yaklaşmaya devam etmeliyiz."

Genç denizcinin bütün olasılıkları nasıl hesapladığını öğrenmek için ısrar eden Bayan Weldon, "Ya kılavuz bulamazsak?.." dedi.

"Bu durumda Bayan Weldon, hava açık, rüzgâr elverişli olursa, sığınacak yeri bizzat ben arayacağım. Rüzgâr sertleşirse, o zaman..."

"O zaman?.. Ne yapacaksın Dick?"

Dick Sand devam etti: "O zaman, *Pilgrim* bir kere karaya oturduktan sonra, tekrar yüzdürmek kolay olmayacak."

"Ne yapacaksın?" diye yineledi Bayan Weldon.

Bir an alnı kırışan genç denizci, "Gemiyi karada terk etmek zorunda kalırım" karşılığını verdi. "Ah! Kötü bir akıbet, Tanrı acısın da o hale düşmesek! Ama tekrarlıyorum Bayan Weldon, Tanrı her zaman yanımızdadır. Bir geminin bizi görmemesi mümkün değil! Yani umudumuz var! Karaya çıkarız ve o zaman düşünürüz!"

Evet, gemisini karada terk etmek en kötü sonlardan biriydi. Gözü hiç yılmayan bir denizci bile böyle bir karar alırken dehşete kapılır! Nitekim Dick Sand'in hâlâ biraz şansı vardı ve o akıbeti şimdilik düşünmek bile istemiyordu.

Birkaç gün boyunca, hava koşullarında genç denizciyi yine çok endişelendiren dengesizlikler oldu. Rüzgâr hızını arttırmıştı, barometrik sütundaki iniş çıkışlar daha sertleşeceğini gösteriyordu. Dick Sand yine endişeye kapılmıştı, bütün yelkenleri indirmek zorunda kalıp kalmayacağını düşünüyordu. Hiç olmazsa gabya yelkenini direğinde bırakmak işini çok kolaylaştıracaktı. Nitekim sürüklenme riskine kapılıncaya kadar ona dokunmamaya karar verdi. Ancak direklerin sağlamlığını güvence altına almak için petriçeleri ve çarmıkları gerdirdi. Her şeyden önce, durumu iyice tehlikeye atmamak gerekiyordu; zira *Pilgrim*'in direkleri yerinden çıkabilir, en ciddi tehlikelerden birini yaşayabilirlerdi.

Nitekim bir iki kez yükselen barometre sonucu rüzgârın yön değiştirmesinden, yani doğuya

geçmesinden korktular. Çünkü o zaman rotayı yelin estiği yöne çevirmek gerekecekti.

Bu da Dick Sand için yeni bir sorun olacaktı. Ters yönden gelen rüzgâra ne yapabilirdi? Bütün yelkenler aşağı! O duruma düşerse, yeni gecikmeler yeni riskler onları bekliyordu!

Bereket versin, bu endişeler gerçek olmadı. Kâh kuzeye kâh güneye geçerek birkaç gün yön değiştiren rüzgâr, sonunda batıda karar kıldı. Ne var ki direk takımını yoran şiddetli bir rüzgârdı.

Günlerden 5 Nisandı. *Pilgrim*'in Yeni Zelanda'dan ayrılışından bu yana iki ay geçip gitmişti. Yirmi gün boyunca, ters rüzgâr ve uzun süreli duraklamalar geminin ilerlemesini geciktirmişti. Daha sonra, hızla karaya ulaşmasını sağlayacak elverişli koşulları bulmuştu. Fırtınada bile hızından bir şey kaybetmemişti. Dick Sand günde ortalama iki yüz mil hızı öngörüyordu. Peki şimdiye dek niçin karayla buluşmamışlardı? O da *Pilgrim*'den mi kaçıyordu? Bunun anlaşılması zordu.

Siyahilerden biri devamlı dümen yekesinde kalmasına rağmen hiçbir kara görünmüyordu.

Çoğu kez dümene Dick Sand geçiyordu. Orada, gözünde dürbün, herhangi bir sıradağ arıyordu. And Dağları çok yüksekti. Bulutların arasından dorukları görünebilirdi. Tom ve arkadaşları gördükleri şekilleri kara parçası sanarak çoğu kez yanılmışlardı. Oysa bunlar bulutların oluşturduğu tuhaf biçimlerdi. Hatta öyle ki bu namuslu insanlar gördükleri şeylerin kara parçası olduğunu iddia ettiler; fakat bir süre sonra optik yanılgıya düştüklerini kabullendiler. Zira sözüm ona kara yer değiştiriyor, şekilden şekile giriyor, sonunda tümüyle siliniyordu.

6 Nisanda kuşkuya hiç yer kalmadı.

Sabah saat sekizdi. Dick Sand dümene geçmişti. O anda, güneşin ilk ışınları pusları dağıttı ve ufuk tüm açıklığıyla göründü.

O denli beklenen haykırış nihayet Dick Sand'in ağzından çıktı: "Kara! Kara, işte orada!"

Sesi işiten herkes güverteye koştu. Kendi yaşındakiler gibi meraklı küçük Jack, karaya çıkmalarıyla sıkıntılarından kurtulacak Bayan Weldon, nihayet Amerika kıtasına ayak basacak Tom ve arkadaşları, zengin bir böcek koleksiyonu kurma hayalinden asla vazgeçmeyen kuzen Bénédict oradaydı.

Bir tek Negoro görünmedi.

Herkes Dick Sand'in gördüğünü gördü. Kimi gayet net görüyor, kimi de kara olduğuna inanarak bakıyordu. Fakat genç denizcinin denizi gözlemlemeye öylesine alışmış gözleri yanılamazdı. Zaten bir saat sonra yanılmadığı anlaşılacaktı.

Doğu yönünde yaklaşık dört mil ötede hayli alçak bir sahil şekilleniyordu ya da en azından öyle görünüyordu. Arkasında, yüksek And Dağları bulunsa gerekti, ancak yoğun bulutlar dorukların görünmesine izin vermiyordu.

Pilgrim yaklaştıkça genişleyen bu sahile doğru hızla ilerliyordu.

İki saat sonra, üç mil mesafe kalmıştı.

Kıyı şeridinin bu tarafı kuzeydoğuda hayli yüksek bir burunla sona eriyor, burunda bir çeşit liman göze çarpıyordu. Buna karşılık, güneydoğuda sahil ince bir kara dilimi biçiminde uzanıyordu.

Az çok yüksek kayalıklarda, birbirinden ayrık ağaçlar vardı. Fakat bölgenin coğrafi özelliğinden dolayı doğaldır ki yüksek And Dağları arka planda kalıyordu.

Öte yandan, görünürde bir gemiye barınak sağlayacak ne bir liman, ne akarsu ağızı ne de bir konut seçiliyordu.

Şimdi, *Pilgrim* dosdoğru karaya ilerliyordu. Yelken azaltmıştı, yandan gelen rüzgâr onları yeniden açması için Dick Sand'e fırsat vermiyordu.

İlerde, uzun bir kayalık şeridi beliriyor, deniz köpük köpük beyazlanarak kayaları yıkıyordu. Uçurumun duvarlarında dalgaların kırıldığını görebiliyordunuz; orada korkunç bir alt akıntı olsa gerekti.

Sahili gözlemlemek için ön taraf kasarasında durduktan sonra Dick Sand kıç tarafa döndü ve tek kelime etmeden dümene geçti.

Rüzgâr giderek şiddetleniyordu. Çok geçmeden yelkenli ve kıyı şeridi arasında bir mil kalmıştı.

Dick Sand o sırada küçük bir koy fark etti ve oraya girmeye karar verdi; fakat koya ulaşmak için sığ kayalıklardan geçmek gerekiyordu. Onların arasından bir geçit bulmak gerçekten zordu. Dalgaların oraya çarpıp geri dönmesi de arkada suyun bulunmadığını işaret ediyordu.

O sırada, güvertede dolaşan Dingo ön tarafa atıldı, karaya bakarak acı acı havladı. Sanki bu kıyı şeridini tanıyordu. İçgüdüsü ona belki acı bir anısını hatırlatmıştı.

Negoro büyük olasılıkla köpeği işitmişti; kendini tutamayıp mutfaktan fırladı, köpekten korkmasına rağmen gelip dirseklerini küpeşteye dayadı.

Ne şanslıydı ki acı havlamaları daima karaya yönelen Dingo onu fark etmemişti.

Aşçıbaşı dalgaların kırıldığı o öfke saçan yere baktı, manzara onu ürkütmemiş gibiydi.

Onu gözleyen Bayan Weldon aşçıbaşının yüzünün hafifçe kızardığını görür gibi oldu, bir an yüz hatları kasılmıştı. *Pilgrim*'i rüzgâr buralara atmıştı; sürüklendikleri şu kara parçasını Negoro tanıyor muydu acaba?

O sırada, Dick Sand yerini ihtiyar Tom'a bırakıp dümeni terk etti. Önünde yavaş yavaş açılan küçük koya son kez bakarak dayanıklı bir sesle: "Bayan Weldon" dedi, "artık sığınacak yer bulma umudum yok! Bütün çabalarıma rağmen yarım saat geçmeden *Pilgrim* sığ kayalıkların üzerine oturacak! Karaya çıkmalıyız! Artık gemiyi bir limana götüremem! Sizi kurtarmak için onu kaybetmek zorundayım! Sizin kurtuluşunuzla gemi arasında tercih yapamam!"

Bayan Weldon, "Üstüne düşen her şeyi yaptın mı Dick?" diye sordu.

Genç denizci, "Her şeyi" dedi.

Sonra, karaya oturmak için hemen hazırlıklara girişti.

Öncelikle Bayan Weldon, Jack, kuzen Bénédict ve Nan cankurtaran simitlerini giydiler. Dick Sand, Tom ve siyahiler usta yüzücülerdi. Çarpışma sonucu denize düşerlerse karaya yüzeceklerdi.

Hercule özellikle Bayan Weldon'ı koruyacaktı. Dick Sand küçük Jack'i kollamayı üstlendi. Kuzen Bénédict çok sakindi, böcekbilim kutusuyla güvertede bekliyordu. Genç denizci onu Bat ve Austin'e emanet etti. Negoro'ya gelince, tuhaf sakinliği kimsenin yardımına ihtiyacı olmadığını açıklar gibiydi.

Dick Sand olağanüstü bir önlem olarak ön taraf kasarasına bir düzine kadar fıçı yerleştirtti. Bunlar balina yağı içeren yükün bir parçasıydı.

Bu yağ *Pilgrim* karaya oturduğu anda dökülerek su moleküllerini kayganlaştıracak ve kısa bir süre denizi ağırlaştıracaktı. Ayrıca büyük olasılıkla, geminin sığ kayalıklardan süzülüşü kolaylaşacaktı.

Dick Sand herkesin sağ salim kurtulması için hiçbir şeyi ihmal etmek istemiyordu.

Bütün önlemler alındıktan sonra, genç denizci geri dönüp dümen yekesine geçti.

Pilgrim artık karaya çok yaklaşmıştı; neredeyse sığ kayalıklara temas etmek üzereydi. Sancak tarafının böğrü şimdiden dalgaların kırıldığı yerin köpüklerine karışıyordu. Genç denizci geminin omurgasının her an dipteki bir kayaya çarpmasını bekliyordu.

Birdenbire, Dick Sand suyun renginde bir değişiklik fark etti. Sığ kayalıkların arasından bir geçit göze çarpıyordu. Hemen korkusuzca oraya girmek lazımdı; böylece kıyının en yakın yerine çıkabilirlerdi.

Genç denizci hiç tereddüt etmedi. Bir dümen hamlesi gemiyi yılankavi, daracık suyoluna soktu.

Bu noktada deniz daha şiddetliydi, dalgalar güverteye tırmanıyorlardı.

Siyahiler ön tarafta, fıçıların yanında iş başındaydılar, genç denizcinin emirlerini bekliyorlardı.

"Yağı boşaltın! Boşaltın!" diye haykırdı Dick Sand.

Sulara dökülen yağ büyülenmiş gibi denizi ağırlaştırdı, bir saniye sonra yine kuduracaktı.

Pilgrim kayganlaşan sularda hızla süzüldü, dosdoğru sahile yöneldi.

Ansızın bir çarpışma meydana geldi. Güçlü bir dalgayla kaldırılan gemi karaya oturmuş, direkler kimseyi yaralamadan devrilmişti.

Bu noktada deniz daha şiddetliydi, dalgalar güverteye tırmanıyorlardı.

Çarpma sonucu yarılan *Pilgrim*'in gövdesi şiddetli bir su istilasına uğradı. Ancak kıyıyla uzaklık yarım metre kadardı; siyahımtrak küçük kaya zinciri kolayca karaya ulaşılmasını sağlıyordu.

Nitekim on dakika sonra, *Pilgrim* yolcuları karaya çıkmışlardı.

XIV
Gereken

Uzun aralıklarla sekteye uğrayan, daha sonra kuzeybatı ve güneybatıdan esen rüzgârlarla kolaylaşan deniz yolculuğu aşağı yukarı yetmiş dört gün sürmüş, sonunda *Pilgrim* karaya ulaşmıştı!

Hal böyleyken, sağ salim kurtulur kurtulmaz Bayan Weldon ve arkadaşları Tanrı'ya şükrettiler. Gerçekten fırtına onları Polinezya'nın uğursuz adalarına değil de bir kıtaya atmıştı. Güney Amerika'nın herhangi bir yerinde karaya çıktıklarına göre memleketlerine geri dönüşleri ciddi zorluklar taşımasa gerekti.

Pilgrim'e gelince, o bitmiş tükenmişti. Değerini yitirmiş bir gemi iskeletinden ibaretti. Dalgalar çok geçmeden birkaç saat içinde kalıntılarını alıp götürecekti. Ondan arda kalanları kurtarmak artık mümkün değildi. Gerçi Dick Sand kendi armatörüne hasar almamış bir gemiyi geri götürmenin sevincini yaşayamıyordu ama hiç olmazsa gemidekiler sağ salim kurtulmuşlardı. Üstelik onların arasında James W. Weldon'ın karısı ve çocuğu da vardı.

Öte yandan yelkenlinin Amerika kıtasının neresinde karaya oturduğu uzun uzun tartışılacak bir konuydu. Dick Sand'in sandığı gibi burası Peru sahili miydi? Mümkündü, zira Paskalya Adasının ölçümünü yaparken *Pilgrim*'in rüzgârın etkisiyle kuzeydoğuya sürüklendiğini belirlemişti. Kuşku-

suz ekvatoral bölgenin akıntıları da gemiyi etkilemişti. Kırk üçüncü derece enlemindeyken kırk beşinci dereceye sapmıştı.

Demek ki yelkenlinin karaya oturduğu yerin mevkini acilen belirlemek önemliydi. Bu kara parçasının Peru'da olduğu varsayılırsa, civarda limanlar, kasabalar, köyler yok sayılmazdı. Sonuçta insanların yaşadığı bir yere ulaşmak zor olmayacaktı. Gelgelelim kıyı şeridinin bu kısmında kimsecikler yoktu.

Siyah kayaların etrafa dağıldığı daracık bir kumsaldı burası. Kayaların kopmasından ileri gelen geniş oyuklardan oluşan ortalama yükseklikte bir uçurumla kuşatılmıştı. Şurada burada, birkaç yumuşak yokuş tepeye çıkmayı sağlıyordu.

Kuzeyde, geminin karaya oturduğu yerden çeyrek mil ötede, açık denizden fark edilmeyen küçük bir nehrin ağzı açılıyordu. Nehrin kenarlarından çok sayıda "rhizophora" sarkıyordu, bunlar Hindistan'daki hemcinslerinden oldukça farklı bir çeşit sakızağaçlarıydı.

Uçurumun doruğuna –burası hemen keşfedilmişti– yoğun bir orman örtüsü hâkimdi. Yeşilimtrak ağaç kümeleri kıvrım kıvrım dalgalanıyor, arka plandaki dağlara kadar uzanıyordu. Kuzen Bénédict bitkibilimci olsaydı oradaki ağaçlara hayran kalmaktan kendini alamazdı! Öyle çeşit çeşit, şimdiye kadar hiç görmediği ağaçlardı bunlar!

Sözgelimi uzun boylu baobab ağaçları... Yanlış bir teşhis sonucu bu ağaçların olağanüstü uzun ömürlü olduğu söylenmiştir. Aynı ağaçların kabuğu Mısır siyenitine benziyordu. Ayrıca palmiyeler, beyaz çam ağaçları, demirhindi ağaçları,

biber fidanlarının özel bir türü ve Yeni Kıtanın kuzey bölgesinde bir Amerikalının görmeye alışık olmadığı yüz çeşit bitki.

Ancak daha ilginç bir şey vardı. Sözkonusu ormanda çokçeşitli palmiye ailesinin bir tek örneğine rastlanmamıştı. Oysa palmiyelerin bin çeşit türü vardır ve neredeyse tüm yeryüzüne yayılmıştır.

Kumsalda çok sayıda çığırtkan kuş uçuyordu. Bunlar genellikle kırlangıç türleriydi. Siyah tüylü, çelik mavisi bir rengi yansıtan, başının üst kısmında kestane sarısı leke olan kuşlar. Gri renkli, boynu tümüyle çıplak birkaç sülün şurada burada havaya yükseliyordu.

Bayan Weldon ve Dick Sand bu uçan kanatlıların o kadar yabani olmadığını gözlemlediler. Kendilerine yaklaşılmasına izin veriyorlar, hiç korkmuyorlardı. İnsandan korkmayı hâlâ nasıl öğrenmemişlerdi! Acaba bu sahil iyice ıssız bir yer miydi? Galiba ateşli silah patlamasını hiç işitmemişlerdi!

"Pelican minor" cinsinden birkaç pelikan deniz üstündeki kayalıkların kenarlarında dolaşıyordu. Alt çenelerinde bulunan torbaya küçük balıkları dolduruyorlardı.

Açık denizden gelen birkaç martı *Pilgrim*'in etrafında dönüp durmaya başlamıştı.

Ne var ki bu kuşlar kara parçasının bu tarafında görünen biricik canlı varlıklardı. Tabii bu varlıklara çok sayıda ilginç böceği de dahil etmek zorundayız. Kuzen Bénédict onları keşfetmek için epey zamanını verebilirdi. Ancak küçük Jack'e sorarsanız, böcekler bu ülkenin adını söyleyemezlerdi. Bunun için bir yerliye danışmak gerekirdi.

Kimsecikler yoktu, daha doğrusu bir yerli bile görünmüyordu. Konut, kulübe ya da küçük ev denebilecek hiçbir şey yoktu. Ne kuzeyde, ne küçük ırmağın ötesinde, ne güneyde, ne şu uçurumun üst kısmında ne de yoğun ağaçların arasında böyle bir şey vardı. Havaya yükselen bir duman yoktu. İnsanlara dair hiçbir iz, hiçbir belirti yoktu.

Dick Sand şaşkınlığa kapılacak insanlardan değildi.

"Neredeyiz? Nerede olabiliriz?" diye düşündü. "Bu nasıl şey! Konuşacak kimse yok mu?"

Gerçekten, kesinlikle kimse yoktu. Herhangi bir yerli olsa, Dingo bunu hisseder, havlayarak haber verirdi. Köpek kumsalda gidip geliyor, burnu yerde, kuyruğu sarkık, boğuk boğuk homurdanıyordu. Tabii bu çok tuhaf bir davranıştı. Öte yandan ne bir hayvan ne de bir insanın yaklaştığını bildiriyordu.

Bayan Weldon, "Dick, Dingo'ya bak!" dedi.

Genç denizci, "Evet, çok tuhaf!" dedi. "Sanki bir şeyler bulmaya çalışıyor!"

Bayan Weldon, "Gerçekten çok tuhaf!" diye mırıldandı.

Sonra devam ederek, "Negoro ne yapıyor?" diye sordu.

Dick Sand, "Dingo'nun yaptığını yapıyor" cevabını verdi, "gidiyor, geliyor!.. Nihayetinde burada serbest sayılır. Artık ona emir vermeye hakkım yok. *Pilgrim*'in karaya oturmasından sonra hizmeti bitti!"

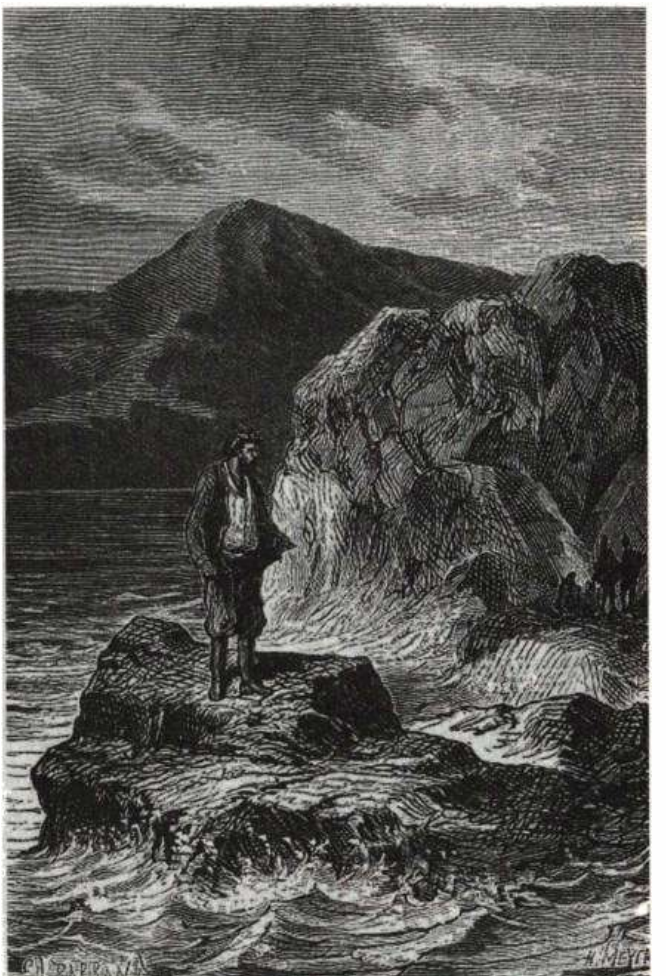
Gerçekten, Negoro geçmişteki anılarını canlandırmak isteyen biri gibi kumsalı arşınlıyor, geri dönüyor, sahile ve kayalara bakınıyordu.

Bölgeyi tanıyor muydu? Kendisine böyle bir şey sorulsa büyük olasılıkla cevap vermekten kaçınırdı. En iyisi çok sosyal olmayan bu insanla fazla ilgilenmemekti. Dick Sand çok geçmeden onun küçük nehrin kıyısına yöneldiğini gördü. Negoro uçurumun öbür tarafına dönüp gözden kayboldu, genç adam artık onu düşünmekten vazgeçti.

Dingo aşçıbaşı nehir kıyısına geldiğinde durmadan havlamıştı ama sonra aniden sustu.

Acilen ne yapılmalıydı, artık bunu düşünmek gerekti. Bir an evvel yapılması gereken, nasıl olursa olsun bir barınak bulmaktı. Geçici süreliğine oraya yerleşecekler, biraz da yiyecek tedarik edeceklerdi. Sonra birbirlerine danışarak gereken neyse onu yapacaklardı.

Yiyecek bakımından kafayı kurcalayacak bir şey yoktu. Geminin kumanya ambarı kazada hayatta kalanlar yararına boşalmıştı, bölgenin sunacağı kaynaklar da işin cabasıydı. Kırılan dalgalar şuraya buraya, deniz üstündeki kayalara gemiden bir sürü eşya fırlatmıştı. Suların çekilmesi bu manzarayı daha açıkça gösteriyordu. Tom ve arkadaşları birkaç fıçı bisküvi, konserve kutuları, kuru et sandıkları topladılar. Deniz suyu bu malzemeye hiç zarar vermemişti. Yiyecek içecek bakımından küçük grup uzunca bir süre güvence altındaydı. Bu süre zarfında pekâlâ bir köy ya da kasabaya ulaşabilirlerdi. Yani bu bakımdan korkacak bir şey yoktu. Gemiden artakalan çeşitli kalıntılar güvenli bir yere yerleştirildi, böylece yükselen sular onları alıp götüremezdi.

Negoro bölgeyi tanıyor muydu?

Tatlı su sorun sayılmazdı. İlk başta, Dick Sand küçük nehirden birkaç litre su alması için Hercule'ü gönderdi ama güçlü kuvvetli zenci bir fıçı suyu omzunun üstünde getirdi. Su serin ve temizdi, gelgit olayı onu içilebilir kılmıştı.

Ateşe gelince, yakmak zorunlu hale gelirse, etrafta kuru ağaç dalları, sakızağaçlarının çürümüş kökleri yok sayılmazdı. Bunlar bütün yakacak ihtiyacını karşılayabilirdi. Amansız tütün tiryakisi ihtiyar Tom bir miktar kavı iyi korunan bir kutuya sımsıkı kapattı. Ateş yakmak gerektiğinde kumsaldaki çakmaktaşları yeterli olacaktı.

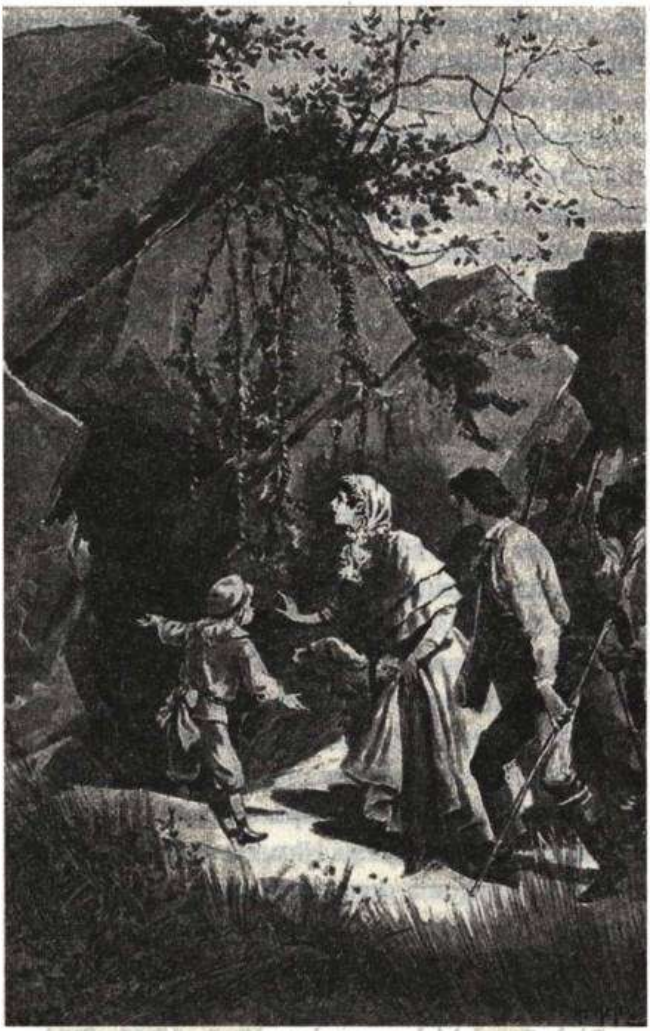
Geriye küçük grubun içine büzülüp barınabileceği bir oyuk bulmak kalıyordu. Bir gece dinlendikten sonra yürümeye koyulmak daha uygun olacaktı.

Geceyi geçirecek barınağı küçük Jack buldu. Uçurumun dibinde dolanırken, bir kayanın arkasında bir mağara keşfetti. Dalgalar içeriyi oyarak perdahlamış, iyice açmıştı.

Küçük çocuk hayran kaldı. Sevinç çığlıkları atarak annesini çağırdı, zafer dolu bir edayla keşfini gösterdi.

"Güzel bir yer Jack'im!" cevabını verdi Bayan Weldon. Uzun süre bu sahilde Robinson'lar gibi yaşamak zorunda kalırsak, bu mağaraya senin adını vermeyi unutmayız."

Mağaranın on on iki ayak derinliği vardı ve aynı ölçekte genişlik gösteriyordu. Ama küçük Jack açısından kocaman bir barınaktı. Her neyse, kazazedeleri içine alacak kadar genişti –bu özelliğini Bayan Weldon ve Nan sevinçle karşıladılar– ve oldukça kuruydu. Ay o sırada birinci dördününde bulunuyordu, nitekim suların gelgiti korku teşkil etmiyordu. Yükselen sular uçurumun dibine, sonuçta mağaraya ulaşamazlardı, yani insanlar uzunca bir süre dinlenebilirlerdi.

Geceyi geçirecek barınağı küçük Jack buldu.

On dakika sonra, herkes deniz yosunundan bir örtünün üzerine uzanmıştı. Negoro da küçük gruba katılmak zorunda kalmış, ortaklaşa yemekten payını almıştı. Herhalde, içine yılankavi akarsu-

yun daldığı balta girmemiş ormanda tek başına tehlikeye atılmayı doğru bulmamıştı.

Öğle vakti saat birdi. Konserve et, bisküvi, tatlı su, ayrıca Bat'in yaklaşık yetmiş litresini kurtardığı romdan birkaç yudum bu yemeğin menüsünü oluşturdu.

Gerçi Negoro yemeğe katılmıştı fakat konuşmalara katılmıyordu. Sohbetin konusu kazazedelerin durumunu düzeltecek önlemlerdi. Pek çaktırmadan, Negoro bunları dinlemiş ve kuşkusuz yararlanmıştı.

Bu süre zarfında, Dingo mağaranın önünde nöbet tutuyordu. Herkes sakin sakin oturabilirdi. Hiçbir canlı varlığın sahilde belirmediği kesindi, aksi halde sadık köpek herkesi uyandırırdı.

Yanına kıvrılarak uykuya dalan küçük Jack'e sarılan Bayan Weldon söze girdi. "Dick, dostum" dedi, "bize gösterdiğin bağlılıktan dolayı herkes adına teşekkür ederim ama seninle işimiz daha bitmedi. Gemide nasıl bizim kaptanımız olduysan, karada kılavuzumuz olacaksın. Sana güveniyoruz. Haydi konuş! Ne yapmalıyız?"

Bayan Weldon, yaşlı Nan, Tom ve arkadaşları, herkesin gözü genç denizcinin üzerindeydi. Negoro bile acayip bir ısrarla ona bakıyordu. Elbette Dick Sand'in vereceği cevap özellikle onu ilgilendiriyordu.

Dick Sand birkaç saniye düşündü. Ardından, "Bayan Weldon" dedi, "öncelikle bizim için en önemlisi nerede bulunduğumuzu öğrenmek. Sanıyorum ki gemimiz Peru kıyılarında bir yerde karaya oturdu. Rüzgâr ve akıntılar onu buraya kadar sürüklemiş olmalı. Peru'nun pampalarla

kaplı, çok az kişinin yaşadığı, güneyinde bir bölgede miyiz? Belki de. Son derece ıssız şu kumsaldan belli ki etrafta kimsecikler yok. Anlaşılan en yakın yerleşim yerinden hayli uzaktayız. Bu da tatsız bir durum!"

Bayan Weldon, "Peki ne yapmalı?" diye yineledi.

"Kanımca" dedi Dick Sand, "içinde bulunduğumuz durumu belirlemeden bu barınağı terk edemeyiz. Yarın, bir gecelik dinlenmenin ardından, aramızdan iki kişi keşif yapmaya gidecek. Çok uzaklaşmadan bir iki yerli bulmaya çalışacaklar. Onlardan bilgi alıp mağaraya dönecekler. On ya da on iki millik bir çember içinde kimsenin bulunmaması mümkün değil."

Bayan Weldon, "Ayrılacak mıyız?" dedi.

Genç denizci, "Bence bu zorunlu" cevabını verdi. "Hiçbir bilgi edinemezsek, bu bölge tümüyle ıssızsa! O zaman, başımızın çaresine bakarız."

Bayan Weldon bir an düşündükten sonra, "Hangimiz keşfe gidecek?" diye sordu.

Dick Sand, "Bunu kararlaştırırız" dedi. "Öncelikle siz Bayan Weldon, Jack, Mösyö Bénédict ve Nan mağaradan ayrılmayacaksınız. Bat, Hercule, Actéon ve Austin sizin yanınızda kalacak, Tom ve ben araştırmaya gideceğiz."

Sonra aşçıbaşına bakarak ekledi: "Negoro herhalde burada kalmayı tercih edecektir, öyle değil mi?"

Daha fazla anlaşmaya yanaşmayan Negoro, "Büyük olasılıkla öyle" dedi.

Genç denizci devam etti.

"Dingo'yu yanımıza alacağız. Keşifte yardımcı olabilir."

Adının telaffuz edildiğini duyan Dingo mağaranın önünde belirdi ve Dick Sand'in planını onaylarmış gibi kısık kısık havladı.

Genç denizci bu öneriyi sunmuştu ama Bayan Weldon düşünceli havasından kurtulamamıştı. Kısa süre de olsa birbirlerinden ayrılma fikri onun için çok ciddi durumdu. *Pilgrim*'in kazası sık sık bu sahili ziyaret eden yerli kabilelerin çok geçmeden dikkatini çekebilirdi. Hem kuzeyden hem de güneyden gelen enkaz yağmacıları saldırıya geçebilirlerdi. Bu sebeple hep bir arada bulunmak daha güvenli değil miydi?

Genç denizcinin önerisine karşı yapılan bu eleştiri gerçekten tartışılmayı hak ediyordu.

Ne var ki Dick Sand'in öne sürdüğü kanıtlar karşısında geçersizleşti. Genç denizcinin gözlemleri şöyleydi: Buradaki yerlileri Afrika ya da Polinezya vahşileriyle karıştırmamak gerekiyordu. Onlardan gelecek saldırıdan korkulmamalıydı. Fakat bu bölgenin Güney Amerika'nın neresinde bulunduğunu ve en yakın yerleşim noktasının uzaklığını öğrenmek aşırı yorgunluk doğuracaktı. Kuşkusuz ayrılmanın olumsuz yanları vardı ama dağların eteklerine dek uzanan ormanın ortasında körü körüne yürümekten kurtulmak gerekiyordu.

Dick Sand ısrarla yineledi: "Zaten ayrılığın uzun süreli olacağını sanmam, hatta uzun sürmeyeceğini iddia edebilirim. En çok iki gün sonra, Tom ve ben bir eve ya da yerliye rastlayamazsak mağaraya döneceğiz. Biraz tuhaf ama bölgenin içine doğru yirmi mil dahi ilerlemedik; sonuçta coğrafi konumunu belirleyebilirdik. Değerlendirmelerimde yanılabilirim çünkü elimde astronomik bakım-

dan o konumu belirleyecek aygıtlar yok. Enlem bakımından ya yukarıda ya da aşağıdayız!"

Bayan Weldon endişeyle, "Evet... Elbette haklısın çocuğum!" dedi.

Dick Sand, "Ya siz, Mösyö Bénédict bu plan hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Kuzen Bénédict, "Ben mi!" dedi.

"Evet, fikriniz nedir?"

Kuzen Bénédict, "Hiçbir fikrim yok" karşılığını verdi. "Önerilenleri doğru buluyorum ve ne isterseniz yaparım. Burada bir ya da iki gün kalmamız mı isteniyor? Benim işime gelir, kıyı şeridini böcekbilimsel açıdan incelerim."

Bayan Weldon Dick'e, "Sen planını uygula" dedi. "Biz burada kalırız, ihtiyar Tom'la gidersin."

Kuzen Bénédict son derece sakin, "Anlaştık" diye ekledi. "Ben bölgenin böceklerini ziyaret edeceğim."

Genç denizci, "Çok uzaklaşmayın Mösyö Bénédict" dedi. "Hiç tavsiye etmeyiz!"

"Merak etme çocuğum."

İhtiyar Tom, "Özellikle bize bir sürü sinek getirmeyin!" diye ekledi.

Birkaç dakika sonra böcekbilimci, omzundan sarkan kıymetli teneke kutusu, mağaradan ayrılıyordu.

Neredeyse aynı zamanda, Negoro da ayrıldı. Öyle görünüyordu ki bu adam sadece kendiyle ilgileniyordu. Kuzen Bénédict ormanda araştırma yapmaya gitmek için uçurumun yokuşlarını tırmanırken, o nehre doğru ağır adımlarla uzaklaşıyor, kıyıdan yukarı çıkarak ikinci kez gözden kayboluyordu.

Jack hâlâ uyuyordu. Onu Nan'in dizleri üstünde bırakan Bayan Weldon kumsala indi. Dick Sand ve arkadaşları onu izlediler. Söz konusu, denizin durumunun *Pilgrim*'in gövdesine kadar gitmeye elverişli olup olmadığını görmekti, zira gemide küçük grubun hâlâ işine yarayacak bir dolu eşya bulunuyordu.

Yelkenlinin üzerine oturduğu sığ kayalıklar şimdi kurumuştu. Her çeşitten döküntünün ortasında geminin iskeleti şöyle böyle seçilebiliyordu, kabaran sular bir kısmını örtmüştü. Manzara Dick Sand'i biraz şaşırttı çünkü bildiği kadarıyla Pasifik'in Amerika kıyısında gelgitler çok hafifti. Ancak bu olay kıyıyı döven çılgın rüzgârın marifeti şeklinde açıklanabilirdi.

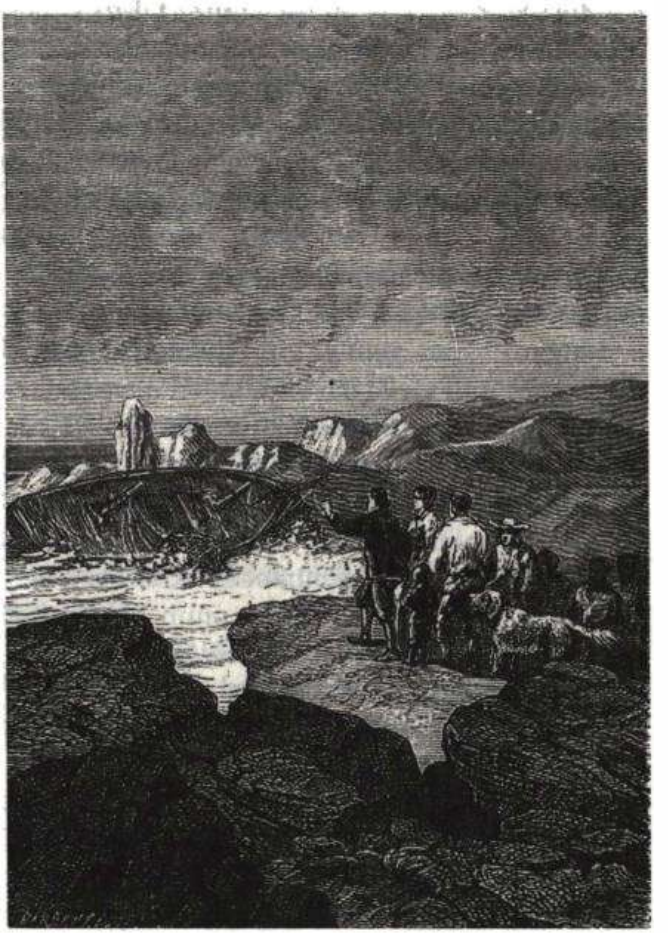
Gemiyi gören Bayan Weldon ve arkadaşları hüzünlendiler. Günlerce onda yaşamışlar, onda acı çekmişlerdi! Kırık dökük haldeki zavallı geminin üstünde ne direk ne de yelken kalmış, yaşamını yitiren bir varlık gibi yana yatmıştı.

Deniz gövdesini büsbütün parçalamadan gemiye bakmalıydı.

Dick Sand ve siyahiler *Pilgrim*'in yan tarafından sarkan tahtalardan güverteye çıkarak kolayca içeri girebildiler. Tom, Hercule, Bat ve Austin kumanya ambarında erzak bakımından işe yarar ne varsa dışarı çıkarıyorlardı. Genç denizci oturma ve yemek salonuna girdi. Karaya oturma esnasında kıç taraf su üstünde kalmış, çok şükür ki sular bu odayı basmamıştı. Dick Sand orada iyi durumda dört tüfek buldu; Purdey and Co. Fabrikasının mükemmel remingtonlarıydı bu silahlar. Ayrıca tüfeklerin fişekliklerinde yüz kadar fişek

vardı. Bu durumda küçük grup silahlanmış sayılırdı. Her ihtimale karşı, yerliler yolda saldırırlarsa kendilerini savunabileceklerdi.

Genç denizci bir cep feneri almayı da ihmal etmedi. Yalnız geminin ön tarafında duran haritalar sulardan zarar görmüştü, kullanılacak gibi değildiler.

Gemiyi gören Bayan Weldon ve arkadaşları hüzünlendiler.

Ayrıca *Pilgrim*'in ambarında, balinayı parçalamaya yarayan birkaç sağlam büyük bıçak bulunuyordu. Dick Sand böylece arkadaşlarının silah donanımını tamamlayacaktı, altı tane bıçak seçti. Öte yandan Jack'e ait bir oyuncak tüfeği yanında götürmeyi unutmadı.

Gemide kalan öteki eşyalara gelince, ya etrafa dağılıp saçılmışlar ya da işe yaramaz durumdaydılar. Zaten daha fazla eşya toplamak gereksizdi, ne de olsa yolculuk birkaç gün sürecekti. Yiyecek, silah, mühimmat fazlasıyla mevcuttu. Bu arada, Bayan Weldon'ın öğüdünü dinleyen Dick Sand gemideki bütün parayı aldı. Meblağ yaklaşık beş yüz dolardı.

Aslında az bir paraydı! Bayan Weldon'ın yanında daha çok dolar vardı ama bulamıyordu.

Negoro değilse, gemiye girip paraları alan kimdi? Kaptan Hull'un ve Bayan Weldon'ın yedek akçesini aşıran kimdi? Elbette kuşkusuz aşçıbaşıydı. Bununla beraber, Dick Sand kararsızdı. Bu adam hakkında şimdiye dek bildiği ve anladığı şey, korkulacak bir mizacı olmasıydı; öyle ki başkasının uğradığı kötülük onu gülümsetiyordu! Evet, Negoro kötü ruhlu bir tipti ama onun bir haydut olduğu sonucuna varılabilir miydi? Dick Sand karakteri gereği bunu anlamasa olmayacaktı. Bu arada, kuşkular başka birinin üzerinde toplanabilir miydi? Hayır! Namuslu zenciler mağaradan bir an bile ayrılmamışlardı, oysa Negoro kumsalda dolaşıp durmuştu. Salt suçlu o olmalıydı. Dick Sand sonuçta Negoro'yu sorgulamaya karar verdi. Geri döner dönmez üstünü başını arayacak ve nasıl davranacağına karar verecekti.

Güneş ufukta alçalıyordu; o tarihte, kuzey yarımküreye ışık ve sıcaklık götürmek için henüz ekvatoru geçmemişti ama yaklaşıyordu, deniz ve göğün birleştiği çizgiye neredeyse dikey düşüyordu. Alacakaranlık kısa sürdü, gece aniden bastırdı. Bu manzara genç denizcinin düşüncesini doğruluyordu. Demek ki karaya çıktıkları yer muhtemelen Oğlak Dönencesi ve Ekvator arasında bir sahil şeridiydi.

O sırada Bayan Weldon, Dick Sand ve siyahiler mağaraya geri döndüler; birkaç saat istirahate çekileceklerdi.

Yoğun bulutlara bürünen göğü gösteren Tom uyardı: "Gece zorlu geçecek."

Dick Sand, "Evet" dedi, "şiddetli rüzgâr çıkacak ama ne önemi var! Zavallı gemimiz yok artık, bize ne fırtınadan!"

Bayan Weldon, "Tanrı ne isterse o olsun!" dedi.

Koyu karanlığa gömülecek gece boyunca, siyahilerden her biri mağaranın girişinde sırayla nöbet tutacaklardı. Ayrıca etrafı kollaması bakımından Dingo'ya da güvenilebilirdi.

Bu arada, kuzen Bénédict'in geri dönmediğini fark ettiler.

Hercule var gücüyle seslendi. Çok geçmeden, böcekbilimcinin boynu kırılması pahasına uçurumun yokuşlarından indiği görüldü.

Kuzen Bénédict tam anlamıyla çok kızgındı. Ormanda bir tek yeni tür böceğe rastlamamıştı. Hayır, koleksiyonuna katmaya layık bir tek böcek yoktu. Akrepler, kırkayaklar ve öteki çokbacaklılardan istemediği kadar fazlasıyla vardı! Ve bilindiği gibi kuzen Bénédict'in çokbacaklılarla arası pek yoktu.

Kuzen Bénédict tam anlamıyla çok kızgındı.

"Bir böcekbilimi müzesinin kıvancı Amerika altıayaklılardan birine rastlayamadan beş altı mil yapmaya, fırtınaya göğüs germeye, karaya oturmaya hiç değmezmiş! Evet! Bunca çabaya yazık!"

Sonuçta kuzen Bénédict buralardan çekip gitmek istiyor, şu iğrenç sahilde bir saat daha kalmak istemiyordu.

Bayan Weldon büyük oğlunu sakinleştirdi. Ertesi gün mutlu olacağını, şimdi herkesin mağaraya büzülerek güneşin doğuşuna dek mışıl mışıl uyuyacağını söyleyerek onu teselli etti. O sırada Tom iyice karanlık basmasına rağmen Negoro'nun hâlâ dönmediğine dikkati çekti.

Bayan Weldon, "Nerede olabilir?" diye sordu.

"Bize ne!" dedi Bat.

Bayan Weldon, "Yok önemli" dedi, "bu adamın yakınımızda olmasını isterim."

Dick Sand, "Kuşkusuz haklısınız, Bayan Weldon" cevabını verdi. "Ama kasten sahte arkadaşlık kurmuşsa, onu bizimle kalmaya nasıl zorlarım, bilmem! Belki bizden kopmak için haklı nedenleri vardır, kim bilir!"

Sonra Bayan Weldon'ı bir köşeye çekerek ona kuşkularını açtı. Onun da kendisi gibi kuşkulandığını anlayınca hiç şaşmadı. Yalnız bir noktada farklı düşünüyorlardı.

Bayan Weldon, "Negoro tekrar ortaya çıkabilir" dedi, "çaldığı şeyi emin bir yere saklamıştır. Bence en doğrusu, ona inanmasak da kuşkularımızı belli etmemek ve enayi olduğumuza onu inandırmaktır."

Bayan Weldon'ın hakkı vardı. Dick Sand ona katıldı.

Bu arada defalarca Negoro'ya seslendiler... Cevap gelmedi, ya çok uzakta olduğundan işitmiyordu ya da artık geri dönmek istemiyordu.

O adamdan kurtuldukları için siyahiler pişman değillerdi ama az önce Bayan Weldon'ın dediği gibi, uzak da olsa yakın da olsa, artık ondan korkmanın bir anlamı kalmamıştı! Peki şu yabancı diyarda Negoro'nun tek başına tehlikeye atıldığını nasıl açıklamalı? Yoksa şu karanlık gecede yolunu mu şaşırmıştı? Boş yere mağaranın yolunu mu arıyordu?

Dick Sand ve Bayan Weldon bu işi nasıl çözümleyeceklerini bilemiyorlardı. Her neyse, Negoro'yu beklemek için uykusuz kalamazlardı. Herkesin dinlenmeye ihtiyacı vardı.

O anda, kumsala koşan köpek sertçe havladı.

Bayan Weldon, "Neyin var Dingo?" diye sordu.

Genç denizci, "Bunu mutlaka anlamamız lazım" dedi. "Galiba Negoro geliyor."

Bunun üzerine Hercule, Bat, Austin ve Dick Sand nehrin ağzına yöneldiler.

Fakat nehrin kenarına gelince ne bir şey gördüler ne de işittiler. Dingo şimdi susuyordu.

Dick Sand ve siyahiler mağaraya döndüler.

Gece uykusu mümkün olan en iyi şekilde düzenlendi. Siyahilerden her biri dışarıda sırayla nöbet tutacaktı.

Ama Bayan Weldon endişeliydi, gözüne uyku girmedi. Ona göre, ulaşmak için o denli uğraştıkları kara parçası umduğu gibi çıkmamıştı. Yakınlarının güvenliğinden korkuyor, dilediği gibi dinlenemiyordu.

XV
Harris

Ertesi gün 7 Nisanda, gün doğarken nöbet tutan Austin, Dingo'nun havlayarak küçük nehre doğru koştuğunu gördü. Hemen ardından, Bayan Weldon, Dick Sand ve siyahiler mağaradan fırladılar.

Kesinlikle bir şeyler oluyordu.

Genç denizci, "Dingo canlı bir varlığın kokusunu aldı, insan ya da hayvan olabilir" dedi.

Tom, "Her neyse Negoro olamaz" diye uyardı. "Aksi halde köpek öfkeyle havlardı."

Bayan Weldon sadece Dick Sand'in anlayabileceği bir bakış atarak, "Negoro değilse, kim olabilir?" diye sordu. "O değilse, kim peki?"

Genç denizci, "Bunu birazdan anlarız, Bayan Weldon" cevabını verdi.

Sonra Bat, Austin ve Hercule'e seslendi: "Silahlarınızı alın dostlarım ve benimle gelin!"

Siyahiler birer tüfek ve büyük bıçak aldı. Tüfeklerin namlusuna fişek sürüldü ve böylece silahlanan dört kişi nehrin kıyısına yöneldi.

Bayan Weldon, Tom ve Actéon mağaranın girişinde kaldılar. Küçük Jack ve Nan hâlâ içerideydi.

Güneş yeni doğuyordu. Doğudaki yüksek dağların engellediği ışınlar uçuruma doğrudan ulaşmıyordu. Gerçi batı ufkuna gidiyorlardı, günün ilk ışınlarıyla birlikte deniz parlıyordu.

Dick Sand ve arkadaşları eğik yüzeyi nehrin ağzıyla birleşen kıyıyı izliyorlardı.

Orada zınk diye kımıldamadan duran Dingo havladı. Besbelli bir yerlinin kokusunu almıştı.

Gerçekten bu kez, gemideki düşmanı Negoro söz konusu değildi.

O anda, bir adam uçurumun en kenarındaki etekten dönüyordu. Nehrin kenarından dikkatle ilerliyor ve senli benli jestleriyle Dingo'yu sakinleştirmeye çalışıyordu. Anlaşılan güçlü hayvanın öfkesinden çekinip telaşlanmıyordu.

"Bu, Negoro değil!" dedi Hercule.

"O olmasa da kaybedecek bir şeyimiz yok!" dedi Bat.

Genç denizci, "Evet" dedi, "büyük olasılıkla bir yerli. Bizi birbirimizden ayrılma sıkıntısından kurtaracak. Nihayet nerede olduğumuzu kesinlikle anlayabiliriz!"

Ve dördü birden tüfeklerini omuzlarına asarak yabancıya doğru yöneldiler.

Onların yaklaştığını gören yabancı oldukça şaşırmış görünüyordu. Herhalde bu kara parçasında başka insanlarla karşılaşmayı hiç beklemiyordu. Tabii *Pilgrim*'in kalıntılarını henüz fark etmemişti. Öyle olsa, kazazedelerin nereden çıktığını hemen anlardı. Aslında gece boyu kırılan dalgalar geminin iskeletini parçalamıştı, açık denizde yüzen enkaz parçalarından başka şey yoktu.

Yabancı dört silahlı adamın üzerine doğru geldiğini görünce hemen durdu. Omuzundan sarkan bir tüfek taşıyordu. Tüfeği hızla omzundan çekerek eliyle tuttu. Kendini pek güvende hissetmediği anlaşılıyordu.

Dick Sand bir selam verdi, yabancı bunu anlamıştı galiba, zira biraz kararsız kaldı, sonra yaklaşmaya devam etti. Dick Sand o zaman onu tepeden tırnağa süzdü.

Kırk yaşını geçkin, güçlü kuvvetli bir adamdı. Bakışları canlı, saçı sakalı kırdı. Teni ormanların ve çayırların açık havasında yaşayan göçebeninki gibi güneşten yanmıştı. Tabaklanmış deriden bir çeşit bluzu setre yerine kullanıyor, geniş bir şapka takıyordu, meşin çizmeleri dizlerine kadar çıkıyor, geniş tırtıllı mahmuzlar yüksek topuklarında yankılanıyordu.

Dick Sand'in sezdiği ilk şey –ki gerçek buydu– karşısındaki adamın bir yerli olmayıp pampaların alışılagelmiş serserilerinden biri olduğuydu. Yabancı kanı taşıyan ve pek makbule geçmeyen bu maceraperestlere uzak bölgelerde çok sık rastlanırdı. Hatta hayli katı tutumundan, sakalının kızılımtrak renginden anlaşılan şu ki yabancı Anglosakson kökenli olmalıydı. Her neyse, ne yerli ne de İspanyoldu.

Dick Sand adama İngilizce "Hoşgeldiniz!" deyince durum iyice anlaşıldı. Adam aynı dilde cevap vermişti ve telaffuzu gayet düzgündü.

Genç denizciye doğru ilerleyen yabancı, "Siz de hoşgeldiniz dostum!" diyerek Dick'in elini sıktı.

Siyahilere gelince, onlarla hiç konuşmayıp selam vermekle yetindi.

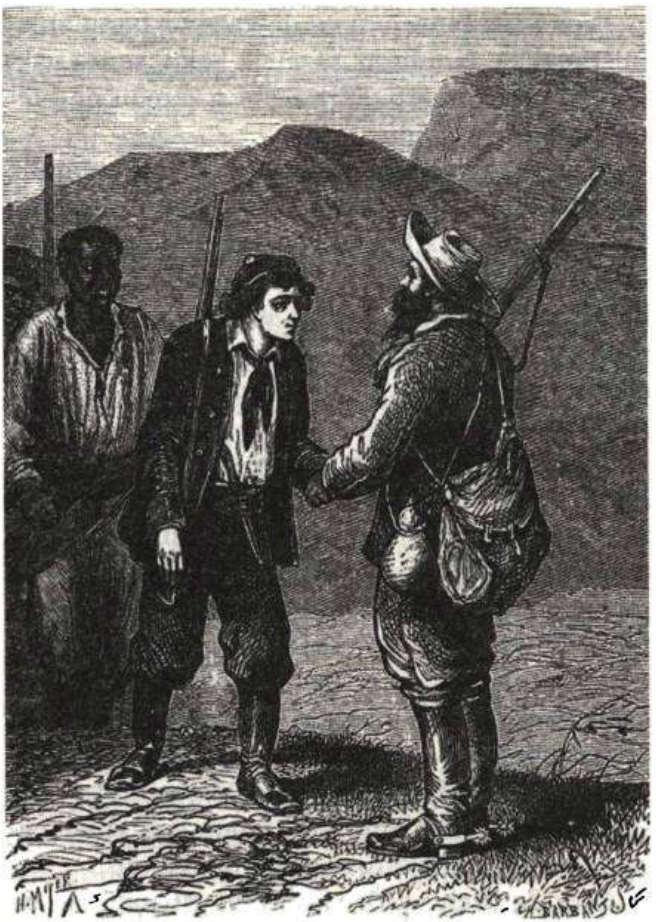
"İngiliz misiniz?" diye sordu Dick'e.

"Amerikalıyız" cevabını verdi genç denizci.

"Güneyden mi?"

"Kuzeyden."

Bu cevap yabancının hoşuna gitmişti. Dick'in elini Amerikanvari biçimde daha kuvvetli sıktı.

Genç denizciye doğru ilerleyen yabancı, "Siz de hoşgeldiniz dostum!" diyerek Dick'in elini sıktı.

"Genç dostum öğrenebilir miyim?" dedi, "bu sahilde ne arıyorsunuz?"

Tam o sırada yabancı, Dick'in vereceği cevabı beklemeden şapkasını çıkarıp selam verdi.

Bayan Weldon kıyıya doğru ilerlemişti ve şimdi onunla burun burunaydı.

Yabancının sorusuna cevap veren o oldu.

"Mösyö" dedi, "biz kazazedeleriz, gemimiz dün şu sığ kayalıklarda parçalandı!"

Yabancının yüzünde merhamet duygusu belirdi, gözleri kayalıkta parçalanan gemiyi aradı.

Genç denizci, "Gemimizden geriye hiçbir şey kalmadı!" diye ekledi. "Dalgalar gece boyu onu tuz buz etmiş."

Bayan Weldon konuşmasını sürdürerek, "Size ilk sorumuz, nerede olduğumuzdur" dedi.

Bu soru karşısında şaşıran yabancı, "Güney Amerika'nın sahil şeridindesiniz" dedi. "Bundan şüpheniz mi var?"

Dick Sand, "Evet, mösyö" dedi, "zira fırtına bizi rotamızdan saptırmış olabilir, bunu açıkça belirleyemedim. Size soruyorum, tam olarak neredeyiz? Sanırım Peru kıyısındayız, öyle mi?"

"Hayır genç dostum, hayır! Biraz daha güneyde! Bolivya kıyısında karaya oturdunuz."

"Ah!" diye iç çekti Dick Sand.

"Hatta Bolivya ve Şili'nin sınırdaş olduğu güney bölgesindesiniz."

Kuzeydeki yüksek burnu işaret eden Dick Sand, "Peki şu burun hangisi?"

Yabancı, "Adını söyleyemem, bilmiyorum" diye karşılık verdi. "Ülkenin iç kısmını oldukça iyi bilirim, sık sık dolaştım. Ama sahili ilk kez görüyorum."

Dick Sand'i aldığı bilgiler düşündürüyordu. Gerçi pek şaşırmamıştı. Akıntılar üzerine tahmini doğru çıkmamıştı ama bu hata pek önemli sayılmazdı. Gerçekten Paskalya Adası'nda yaptığı ölçüme göre aşağı yukarı yirmi yedinci paralelle

otuzuncu paralel arasında bulunduğunu anlamıştı. *Pilgrim* yirmi beşinci paralelde karaya oturmuştu. Zaten hayli uzun bir yolculukta *Pilgrim*'in çok aşırı bir sapmaya uğramasına imkân yoktu.

Kaldı ki yabancının iddialarında kuşku uyandıracak bir şey yoktu. Sonra bu kıyı madem ki aşağı Bolivya'daydı, bu denli ıssız olmasının da şaşılacak bir yanı olamazdı.

Dick Sand, "Mösyö" dedi, "verdiğiniz bilgilere göre Lima'dan hayli uzakta olmalıyız."

"Oh! Lima buradan uzak!.. Kuzeyde!"

Negoro'nun ortadan kaybolmasıyla içine iyice şüphe düşen Bayan Weldon yabancıyı pürdikkat gözlemliyordu. Ancak şüphe uyandıracak bir tarafını görmedi; tavırları, kendini ifade biçimi normaldi.

"Mösyö" dedi, "merakımı mazur görün ama Peru kökenliye pek benzemiyorsunuz!"

"Sizin gibi Amerikalıyım Bayan!.." cevabını verdi yabancı.

Amerikalı kadının adını söylemesini bekledi.

"Bayan Weldon" dedi kadın.

"Benim adım Harris, Güney Carolina'da doğdum. Bolivya'nın pampaları uğruna memleketimden ayrılalı yirmi yıl geçti. Şimdi yurttaşlarımı görmek beni sevindirdi."

Bayan Weldon, "Şimdi bu bölgede mi yaşıyorsunuz, Mösyö Harris?" diye sordu.

Harris, "Hayır, Bayan Weldon" dedi, "güneyde, Şili sınırında yaşıyorum. Ama şimdi, kuzeydoğuda Atacama'ya gidiyorum."

Dick Sand, "Bu adı taşıyan çölün içinde miyiz acaba?" diye sordu.

"Tam anlamıyla genç dostum. Çöl ufku örten dağların ötesine uzanır."

Dick Sand, "Atacama Çölü mü?" diye yineledi.

"Evet" dedi Harris. "Uçsuz bucaksız Güney Amerika'nın bir ülkesi gibidir. Çeşitli bakımlardan farklılık gösterir. Üstelik kıtanın en ilginç ve en az bilinen parçasıdır."

Bayan Weldon, "Tek başına mı seyahat ediyorsunuz?" diye sordu.

Amerikalı cevap verdi: "Ah! Bu ilk yolculuğum değil! Buradan iki yüz mil uzakta önemli bir çiftlik var, San-Felice Çiftliği. Kardeşlerimden birine aittir. Ticari işim için kardeşime gidiyorum. Benimle gelmek isterseniz, orada çok güzel ağırlanırsınız. Atacama kentine ulaşabilmeniz için ulaşım araçları da mevcuttur. Kardeşim size memnuniyetle araç tahsis eder."

İçtenlikle yapılan öneriler Amerikalının lehine şeylerdi. Çok geçmeden Bayan Weldon'a dönerek, "Şu siyahiler köleniz mi oluyor?" diye sordu.

Eliyle Tom ve arkadaşlarını gösteriyordu.

Bayan Weldon heyecanla, "Artık ABD'de köle yok" dedi. "Kuzey köleliği kaldıralı uzun zaman oldu. Güney'in Kuzey örneğini taklit etmesi gerekecek!"

Harris, "Ah! Bu doğru" cevabını verdi. "1862 savaşının bu vahim sorunu çözdüğünü unutmuştum." Sonra siyahilerden bahseden bir Güney Amerikalının diline dolaşan sivri alaycı bir tonla, "Bu yiğit insanlardan özür dilerim" diye ekledi. "Ama bu beyefendilerin hizmetinizde çalıştığını görünce, sandım ki..."

Bayan Weldon ciddiyetle, "Mösyö, hizmetimizde değiller ve asla olmayacaklar" karşılığını verdi.

O sırada ihtiyar Tom, "Size hizmet etmek bizi onurlandırır, Bayan Weldon" dedi. "Ama Mösyö Harris şunu bilmeli ki biz kimsenin malı olmayız. Ben köleydim, doğru, altı yaşımda Afrika'da satıldım. Oğlum Bat azat edilmiş bir babadan doğmuştur. Arkadaşlarıma gelince, özgür ana babadan doğmuşlardır."

Harris, Bayan Weldon'ın pek ciddi bulmadığı bir ses tonuyla, "Sizi kutlayabilirim!" cevabını verdi. "Zaten, Bolivya toprağında köleler bulunmaz. Yani korkacak bir şey yok. İngiltere'ye bağlı devletlerde olduğu gibi burada da özgürce hareket edebilirsiniz."

O sırada küçük Jack gözlerini ovuştura ovuştura, yanında Nan, mağaradan çıktı.

Annesini görür görmez ona koştu. Bayan Weldon onu şefkatle kucakladı.

Amerikalı küçük Jack'e yaklaşarak, "Sevimli çocuk!" dedi.

Bayan Weldon, "Benim oğlum" diye cevap verdi.

"Ah! Bayan Weldon, hem kendiniz hem oğlunuz için çok etkilenmiş olmalısınız. Zira oğlunuz bunca acılara katlanmış!"

Bayan Weldon, "Tanrı onu acılardan kurtarıp sağ salim bana bağışladı" dedi. "Bizi de kurtardı, Mösyö Harris."

Harris, "İzin verirseniz, onu kucaklayayım?" diye sordu.

Bayan Weldon, "Tabii, memnuniyetle" cevabını verdi.

Amerikalı küçük Jack'e yaklaşarak, "Sevimli çocuk!" dedi.

Gelgelelim "Mösyö Harris"in yüzü küçük Jack'in pek hoşuna gitmemişti, zira annesine iyice sokuldu.

Harris, "İşe bak!" dedi. "Yani sizi kucaklamamı istemiyorsunuz! Demek sizi korkutuyorum küçük adam!"

Bayan Weldon hemen cevabı yetiştirdi: "Onu mazur görün, mösyö! Çekingenliğinden yapıyor."

Harris, "Öyle olsun!" dedi, "uzun uzun tanışırız, hele çifliğe gidelim de! İyi huylu midilliye binince çok eğlenecek, o benim hakkımda kötü konuşmaz!"

Ne var ki Mösyö Harris'in onu kucaklama teklifi gibi iyi huylu midilli müjdesi de küçük Jack'in yüzünü güldürmeye yetmedi.

Duruma canı sıkılan Bayan Weldon lafı değiştirmeye yeltendi. Kendini zorunlu hissederek yardım etmeye çalışan bir adamın kalbini kırmak hoş değildi.

Dick Sand bu zaman zarfında San-Felice Çiftliğine gitme önerisini düşünüyordu. Harris'in dediği gibi önlerinde iki yüz millik yol vardı. Ormanları, ovaları aşacaklardı. Kesinlikle çok yorucu bir yolculuktu, zira ulaşım araçları çok yetersizdi.

Genç denizci bu açıdan birtakım gözlemler ileri sürdü ve Amerikalının cevabını bekledi.

Harris, "Gerçekten biraz uzun bir yolculuk" dedi. "Yüz adım kadar geride, nehir kıyısının arkasında bir atım var. Onu Bayan Weldon ve oğluna tahsis edebilirim. Bizim için yayan gitmek zor sayılmaz, hatta çok yorucu olmaz. Zaten iki yüz mil yapacağız dedim, ama şu nehrin akıntısını izleyeceğiz. Daha önce aynı yolu izledim. Ormandan geçen yolu izlersek mesafe en az seksen mile iner, böylece kısaltmış oluruz. Nitekim günde on mil ilerleyerek sanırım, çok perişan olmadan çiftliğe ulaşabiliriz."

Bayan Weldon Amerikalıya teşekkür etti.

Harris, "Önerimi kabul ederek bana en büyük teşekkürü sunmuş oldunuz" dedi. "Şu ormandan daha önce geçmedim ama zorlanacağımı sanmam çünkü pampalara alışkınımdır. Yalnız daha ciddi bir sorun var: yiyecek içecek sorunu. Ben sadece San-Felice Çiftliğine yetecek kadar erzak almıştım..."

Bayan Weldon, "Mösyö Harris" dedi, "çok şükür yeterli erzakımız var, onları seve seve sizinle paylaşırız."

"Pekâlâ Bayan Weldon, gördüğüm kadarıyla her şey yolunda. Yola çıkmaktan başka yapacak işimiz yok."

Harris nehir kıyısına doğru yöneldi. Orada bıraktığı yerden atını getirecekti. Tam o sırada, yeni bir soru sormak için Dick Sand onu durdurdu.

Kıyı şeridinden ayrılarak bitmez tükenmez ormanın içine dalıp ilerlemek genç adamın işine gelmiyordu. İçinde ne de olsa denizci ruhu vardı, kıyıdan inip çıkarak gitmek onun işiydi.

"Mösyö Harris" dedi, "Atacama Çölünde yüz yirmi mil mesafe katetmektense kıyıdan niye gitmiyoruz? O da mesafe, bu da mesafe; ister kuzey, ister güney olsun, en yakın kente ulaşmak en doğrusu değil mi?"

Kaşları hafifçe çatılan Harris, "Ama genç dostum" dedi, "kıyı boyunda bir kente ulaşmanız için en az üç yüz dört yüz mil katetmeniz lazım, zaten sahili tam bilmiyorum."

Dick Sand, "Kuzey tamam da, ya güney?.." diye sordu.

Amerikalı, "Güneyde, Şili'ye kadar ilerlemek gerekir. O yol çok uzundur. Yerinizde olsam, Arjantin Cumhuriyetinin pampaları boyunca gitmek

istemem. Bana gelince, üzgünüm, ama size eşlik edemeyeceğim."

Bu kez Bayan Weldon sordu: "Şili'den Peru'ya giden gemiler bu kıyıdan mı geçiyor?"

"Hayır" dedi Harris. "Çok açıktan gidiyorlar, onlara rastlayamazsınız."

Bayan Weldon, "Anlaşıldı" dedi. "Peki Mösyö Harris'e başka sorun var mı Dick?"

Kolay kolay pes etmek istemeyen genç adam, "Bir tane daha var, Bayan Weldon" dedi. "Mösyö Harris'e şunu soracağım: San Francisco'ya geri dönmek için hangi limanda gemi bulabiliriz, söyleyebilir mi?"

Amerikalı, "Bana sorarsanız genç dostum" dedi, "tam doğru bir şey söyleyemem. Bildiğim tek şey sizi San-Felicia Çiftliğine götürdükten sonra Atacama kentine ulaşım aracı temin etmek ve oradan..."

Bu kez Bayan Weldon, "Mösyö Harris" dedi, "Dick Sand'in önerilerinizi kabul edip etmemekte kararsız kaldığını mı düşünüyorsunuz?"

Bu kez genç denizci cevap verdi: "Hayır Bayan Weldon, hayır, elbette öyle şey düşünmüyorum. Kararsız değilim, yalnız kıyı şeridini izleyememekten sıkıntı duyuyorum. Birkaç derece kuzey ya da birkaç derece güneyden izlesek ne olurdu! Bir limanın yakınlarına gelirdik, bu sayede memleketimize dönmemiz kolaylaşır, Mösyö Harris'in bizim için yorulmasının önüne geçerdik."

Harris devam etti: "Sizi yanılttığımı sanmayın Bayan Weldon, endişelenmenize gerek yok. Tekrar söyleyeyim, yurttaşlarımla çok nadir karşılaşma fırsatı bulurum. Dolayısıyla size hizmet etmek benim için büyük bir zevk."

Bayan Weldon, "Teklifinizi kabul ediyoruz, Mösyö Harris" dedi, "ama sizi atınızdan yoksun bırakmak istemem. İyi yürüyüşçüyümdür..."

Harris saygıyla eğilerek, "Ben de iyi yürüyüşçüyümdür. Pampalarda uzun yürüyüşlere alıştım, kervanınızı geciktirmem. Olmaz öyle şey Bayan Weldon, siz ve küçük Jack atı kullanacaksınız. Zaten yol üstünde çiftliğin hizmetkârlarına rastlamamız mümkün. Atlara binmişlerdir, yerlerini bize bırakırlar!"

Dick Sand yeni düşünceler ileri sürdükçe Bayan Weldon'ın canını sıktığını anladı.

"Mösyö Harris" dedi, "ne zaman yola çıkarız?"

Harris, "Hemen bugün olabilir genç dostum" dedi. "Kötü sezon Nisanda başlar, bir an evvel San-Felice Çiftliğine varsanız iyi olur. Aslında en kestirme yol yine ormandan geçiyor, hatta en güvenli yol sayılır. Kıyı şeridine nazaran göçebe yerliler bakımından daha az tehlikelidir, zira bu adamlar yorulmak bilmez yağmacılardır."

Dick Sand siyahilere dönerek, "Tom, dostlarım" dedi, "yol hazırlıklarına başlamaktan başka geriye bir şey kalmadı. Geminin artakalan kumanyasını götüreceğiz. İçlerinden en kolay taşınabilir erzakı seçin. Küçük balyalar yapalım. Herkes kendi payına düşeni taşıyacak."

"Mösyö Dick" dedi Hercule, "dilerseniz bütün yükü ben taşıyabilirim!"

Genç adam, "Yok, olmaz yiğit Hercule'üm!" cevabını verdi. "Yükü paylaşmamız en doğrusu."

Hercule'e satışa çıkarılmış bir köle gözüyle bakan Harris, "Güçlü kuvvetli bir arkadaşsınız Hercule" dedi. "Afrika pazarlarında çok pahalıya satılırdınız!"

Hercule gülerek, "Ne kadar değerliysem, fiyatım da o kadardır. Beni yakalamak istiyorlarsa, köle tüccarları peşimden koşsunlar!"

Her şey ayarlanmıştı. Yola çıkışı hızlandırmak için herkes işe koyuldu. Zaten küçük grubun salt yiyecek içecek ihtiyacı hazırlanacaktı. Yolculuk sahilden çiftliğe kadar sürecekti, olsa olsa on günlük bir yürüyüştü.

Bayan Weldon, "Yalnız yola çıkmadan önce söyleyeyim Mösyö Harris" dedi, "konukseverliğinizi kabul edeceğiz ama siz de bizim konukseverliğimizi kabul edin, rica edeceğim. Tüm kalbimizle yemek ikram ediyoruz!"

Harris keyifle cevapladı: "Kabul ediyorum Bayan Weldon, saygıyla kabul ediyorum."

"Birkaç dakika içinde yemek hazır olacak."

"Elbette, Bayan Weldon. O birkaç dakikadan yararlanacağım. Gidip atımı getireyim, o da karnını doyuracak."

Dick Sand Amerikalıya, "Size refakat etmemi ister misiniz mösyö?" diye sordu.

Harris, "Nasıl isterseniz genç dostum" dedi. "Gelin! Size nehrin aşağı akıntısını göstereyim."

İkisi birlikte gittiler.

Bu süreçte Hercule böcekbilimciyi aramaya gönderildi. Kuzen Bénédict etrafında olup bitenden dolayı endişeliydi. Uçurumun tepesinde dolanıp duruyor, "bulunmaz" böceğin izini sürüyor, zaten bulamıyordu.

Hercule ister istemez kuzeni geri getirdi. Bayan Weldon yola çıkacaklarını ona bildirdi ve on gün kadar bölgenin içinde ilerleyeceklerini söyledi.

Kuzen Bénédict hemen yola çıkmaya hazırdı. Bütün Amerika'yı boydan boya geçmeye razıydı, yeter ki yolda "koleksiyon yapması" için kendisine izin verilsindi.

Daha sonra, Nan'in de yardımıyla Bayan Weldon lezzetli bir yemek için kolları sıvadı. Yola çıkmadan önce iyi bir hazırlık olacaktı.

Bu arada, Harris'le birlikte Dick Sand uçurumunun dönemecini dönmüştü. Üç yüz adımlık bir alan içinde nehrin kıyısını izlediler. Orada, ağaca bağlı bir at sevinçli kişnemelerle efendisinin gelişini karşıladı.

Dick Sand'in bilmediği cinsten sağlam bir hayvandı. Uzun boynu, kısa böğürleri ve uzun sağrısı, yassı omuzları vardı. Aslında Arap atı olduğunu belirten ayırıcı özellikleri taşıyordu.

Harris, "Görüyorsunuz ya genç dostum" dedi, "sağlam yapılı bir hayvan, yolda çok işimizi görecek, ona güvenebilirsiniz."

Harris atını ağaçtan çözerek dizginlerinden tuttu; Dick Sand önde, kıyıdan geri dönmeye başladı. Genç adam bir nehre bir de ormana hızlı bir bakış attı, fakat kendisini endişelendirecek bir şey görmedi.

Bununla beraber Amerikalının yanına yaklaşıp hiç beklemediği apansız bir soru sordu: "Mösyö Harris, bu gece Negoro adında bir Portekizliye rastladınız mı?"

Harris ne demek istendiğini anlamayan bir adam tavrıyla cevap verdi: "Negoro mu? Negoro neyin nesi?"

Dick Sand, "Geminin aşçısıydı" cevabını verdi. "Ortadan kayboldu."

Orada, ağaca bağlı bir at sevinçli kişnemelerle efendisinin gelişini karşıladı.

Harris, "Boğulmuş olmasın?.." diye sordu.

Dick Sand, "Sanmam!" dedi. "Dün akşam, hâlâ bizimle beraberdi. Gece vakti ayrıldı ve nehrin kıyısından gitti. Onun için size soruyorum, aynı taraftan geldiniz, rastlamadınız mı?"

Amerikalı, "Kimseyle karşılaşmadım" diye cevap verdi, "sizin aşçı tek başına ormana girdiyse yolunu şaşırması pek muhtemel. Belki biz giderken karşımıza çıkar!"

Dick Sand, "Evet... Olabilir!" dedi.

İkisi birlikte mağaraya döndüklerinde, yemeği hazır buldular. Menü dünkü gibi çeşitli konserveler, "tuzlu sığır eti" ve bisküviden oluşuyordu. İştahlı Harris yemeğe şeref verdi.

"Haydi bakalım" dedi, "görüyorum ki yolda açlıktan ölmeyiz! Genç dostumun bana sözünü ettiği şu zavallı Portekizli hakkında fazla bir şey söyleyemem."

"Ah!" dedi Bayan Weldon. "Negoro'yu bir daha görmediğimizi Dick Sand demek size anlattı!"

Genç adam, "Evet, Bayan Weldon" diye ekledi. "Mösyö Harris'in onunla karşılaşıp karşılaşmadığını öğrenmek istedim."

Harris, "Anlaşıldı" dedi. "Şimdi bırakalım şu kaçağı, biz kendi işimize bakalım! Ne zaman isterseniz yola çıkarız Bayan Weldon!"

Herkes kendi payına düşen eşyayı aldı. Hercule'ün yardımıyla Bayan Weldon ata yerleşti. Nankör küçük Jack bu nefis binek aracını kendilerine tahsis edene teşekkür etmeyi bile düşünmedi.

Jack annesinin önüne oturdu ve "mösyönün atını" çok iyi kullanacağını söyledi.

Atın gemini tutmayı ona bıraktılar. Kervanın reisi Jack'ti artık, bundan hiç şüphesi yoktu.

XVI
Yolda

Belirli bir korkuyla –şimdilik o korkunun gerçekliğini yansıtan hiçbir şey görünmemekle birlikte– nehrin yamacını üç yüz adım tırmandıktan sonra, Dick Sand ve arkadaşları balta girmemiş ormana daldı. Ormanda on gün boyunca ilerleyeceklerdi.

Buna karşılık Bayan Weldon hem kadın hem anne olarak tehlikeler karşısında iki katı endişelenebilirdi, ama güveni tamdı.

İki çok önemli neden içini rahatlatmıştı. İlkin, içinde barınan hayvanlar ve yerliler bakımından şu pampa bölgesi çok korkulacak bir yer değildi. Sonra, Harris'in öncülüğünde gidiyorlardı. Amerikalı çok güven verici bir kılavuzdu, yolunu şaşırması beklenemezdi.

Yol boyunca mümkün olan yürüyüş düzeni şöyleydi: İkisi de silahlı Dick Sand ve Harris küçük kafilenin başında ilerliyorlardı; birinde uzun namlulu tüfek, diğerinde remington vardı.

Onların arkasından aynı şekilde silahlı Bat ve Austin geliyordu; biri tüfek, diğeri büyük bıçak taşıyordu.

Daha sonra, at üstünde Bayan Weldon ve küçük Jack, onların yanında Nan ve Tom yürüyorlardı.

En arkada, dördüncü remingtonla silahlanan Actéon, kemerinde bir balta taşıyan Hercule geliyordu.

Nehrin yamacını üç yüz adım tırmandıktan sonra,
Dick Sand ve arkadaşları balta girmemiş ormana daldı.

Dingo, her an iz aramaktan bıkmayan bir köpek gibi gidip geliyordu. *Pilgrim*'in batmasından sonra bu kara parçasına çıkmasından beri huyu suyu değişmişti. Sinirli görünüyor, boğuk boğuk homurdanıyordu. Bu homurtuda öfkeden ziyade

üzüntü var gibiydi. Herkes bunu anlamıştı ama nedenini kimse açıklayamıyordu.

Kuzen Bénédict'e gelince, Dingo kadar yürüyüş düzenine uymasını beklemek olanaksızdı. Özgürce hareket etmesine engel olmak şöyle dursun, zaten ona uyamazdı. Omuzundan sarkan teneke kutusu, elinde kapanı, boynuna asılı kocaman pertavsızı ile, bazen arkada kalıyor bazen de ön tarafa koşuyordu. Uzun ot yığınlarını didik didik ediyor, "kanatlı" türü böcekleri ya da düzkanatlıları araştırıyordu. Sırf bu araştırma uğruna zehirli bir yılan tarafından sokulma riski bile taşıyordu.

Yürüyüşlerinin ilk saati, endişelenen Bayan Weldon ona yirmi kez seslendi. Kuzen Bénédict'se hiç aldırış etmedi.

Sonunda onu şöyle uyardı: "Kuzen Bénédict, uzaklaşmamanızı önemle rica ediyorum. Bu bakımdan çok ciddiyim. Öğüdümü dinlemelisiniz. Son kez yineliyorum."

Laf anlamaz böcekbilimci, "Kuzenim" diyordu, "bir böcek yakaladığımda..."

Bayan Weldon, "Bir böcek yakaladığınızda" diye cevap veriyordu, "onun serbest bırakın, aksi halde o teneke kutunuzu elinizden alacağım!"

Kuzen Bénédict sanki iç organlarını söküyorlarmış gibi haykırdı: "Kutumu elimden almak mı!"

Bayan Weldon acımasızca ekledi: "Hem kutunuzu hem de kapanı!"

"Kapanım mı kuzen? Niçin gözlüğümü almıyorsunuz? Bunu yapamazsınız! Hayır! Yapamazsınız!"

"Aa tabii gözlüğünüzü de, onu unutmuştum! Hatırlattığınız için teşekkür ederim. Böylece gözleriniz görmez, akıllı uslu davranırsınız!"

Üçlü tehdit hiç laf dinlemeyen kuzenin şöyle böyle bir saat boyunca aklını başına toplamasını sağladı. Sonra yeniden uzaklaşmaya başladı ama bu sefer ne kapanı, ne kutusu ne de gözlüğü yanındaydı. Artık kimse karışmadı, dilediği gibi hareket ediyordu. Hercule özellikle onu kollamayı üzerine aldı, zaten elbette yerine getireceği görevlerden biriydi, Bénédict böceğin peşinde koşarken o da yanında olacaktı.

Bu iş için de anlaşma sağlandıktan sonra, kuzen Bénédict'le artık kimse ilgilenmedi.

Küçük kafile bilindiği gibi iyice silahlanmıştı ve kendini ciddi biçimde korumaya hazırdı. Göçebe yerlilerle karşılaşmak tehlikeli olabilirdi, Harris de bu tehlikenin üzerinde ısrarla durmuştu. Ne var ki büyük olasılıkla onları hiç görmeyebilirlerdi.

Her hâlükarda öngörülen önlemlere saygıyla uymak yeterliydi.

Balta girmemiş ormandaki patikalar bu patika sözcüğünü hak etmiyordu. Bunlar insanlardan ziyade hayvanların geçiş yollarıydı, zar zor ilerlemeyi sağlıyorlardı. Nitekim, küçük kafilenin on iki saat yapacağı bir yürüyüşte ortalama beş altı mil yürünecekti. Bu mesafeyi Harris mantık çerçevesinde hesaplamıştı.

Hava çok güzeldi. Güneş başucuna çıkıyor, ışınlarını neredeyse dikey dalgalarla yayıyordu. Harris uyarmaya dikkat etti: Düzlükte sıcaklık dayanılır gibi değilmiş, ama şu balta değmemiş ağaç dalları sıcaklığı çekilir hale getiriyormuş.

Kafile ormandaki ağaçların çoğuna yabancıydı; ne Bayan Weldon ve arkadaşları ne de siyahiler bu ağaçları tanıyordu. Bununla beraber,

uzmanlar onları boylarından ziyade özellikleri bakımından gözlemlemişti. Şuradaki "bauhinia" ya da demir ağacıydı; orada "molompi" göze çarpıyordu. Bu ağacın sağlam ve hafif kerestesi kayık kürekleri yapmaya elverişliydi, gövdesi bol miktarda reçine sızdırıyordu; daha ötede, renkli maddeler taşıyan "fustet"ler ve çapı on iki ayağı bulan peygamber ağaçları görünüyordu. Yalnız bu ağaçlar olağan peygamber ağaçlarından daha aşağı kalitede bitkilerdi.

Dick Sand bir yandan yürürken diğer yandan da Harris'e bu çeşitli bitkilerin adını soruyordu.

Harris onu yanıtlamadan önce, "Hiç Güney Amerika kıyılarını görmediniz mi?" diye sordu.

Genç adam, "Hiç görmedim" dedi, "yolculuklarım sırasında bu kıyıları görme fırsatı bulamadım, aslında buraları bilen bir kişiyle de hiç konuşmadım."

"Kolombiya kıyılarını, Şili ya da Patagonya kıyılarını da mı keşfetmediniz?"

"Yok, oraları da bilmem."

Harris, "Belki yeni kıtanın bu bölümünü Bayan Weldon ziyaret etmiştir!" dedi. "Amerikalı kadınlar seyahatlere çok meraklıdırlar, kuşkusuz..."

Bayan Weldon lafa karışarak, "Hayır, Mösyö Harris" dedi, "kocamın ticari ilişkileri yüzünden salt Yeni Zelanda'yı görebildim, başka yere gidemedim. Aşağı Bolivya'nın bu bölümünü bizden kimse bilmez."

"O zaman hazırlıklı olun Bayan Weldon. Siz ve arkadaşlarınız tuhaf bir ülkeyle karşılaşacaksınız. Burası Peru, Brezilya ya da Arjantin'deki bölgelerle acayip bir çelişki oluşturur. Flora ve fauna bir

doğabilimciyi şaşırtacak özellikler gösterir. Ah! Denebilir ki tam isabetli yerde karaya oturmuşsunuz, ne tesadüf!.."

"Sanırım bizi buraya getiren tesadüf değil, Mösyö Harris, Tanrı."

Harris dünyevi işlere Tanrı'nın iradesinin karışmasını asla kabul etmeyen bir adamın ses tonuyla, "Tanrı! Evet! Tanrı!" dedi.

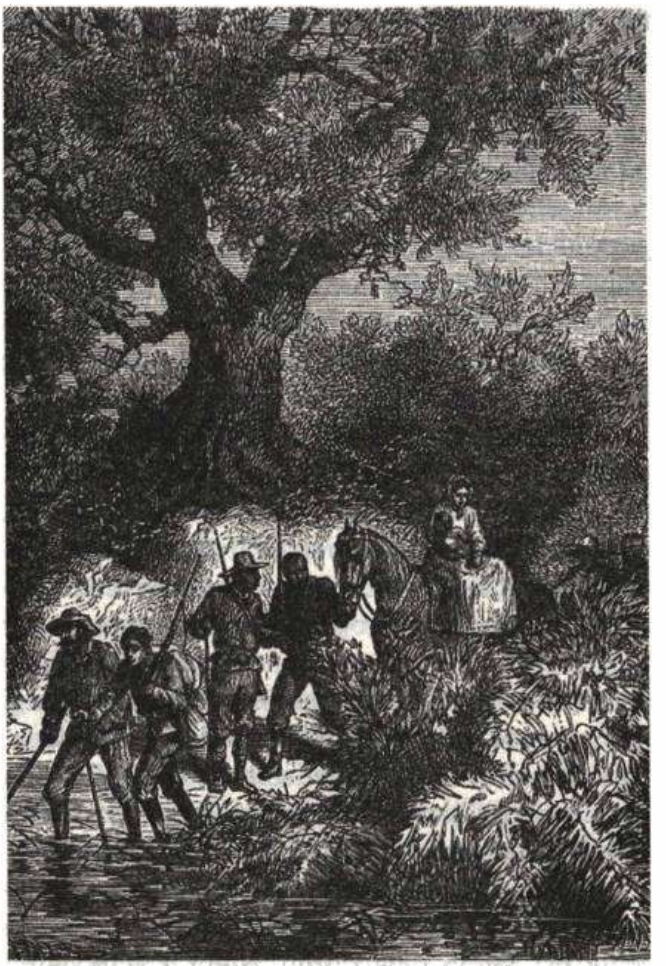
Sonuçta bu ükeyi ve ürünlerini küçük kafileden kimse tanımıyordu. Harris ormanın ilginç ağaçlarının isimlerini zevkle söylüyordu.

Aslında, kuzen Bénédict'in böcekbilimci olmasının yanında botanikçi olmaması şanssızlıktı. Yeni böcek türleri bulamamamıştı ama botanik alanında güzel keşifler yapabilirdi. Her boyda bitki bolluk içinde yüzüyordu, öyle ki aynı bitkilere Yeni Dünya'nın tropikal ormanlarında henüz rastlanamamıştı. Kuzen Bénédict bu bitkilerden birkaçına kendi adını verebilirdi ama botaniği sevmiyordu. Hiç bitki tanımıyordu, hatta çiçeklerden nefret ettiği söylenebilirdi. O çiçeklerden bazıları böcekleri taç yaprağına hapseder, sonra zehirli özsularıyla öldürürmüş.

Orman ara sıra bataklığa dönüşüyor, ayaklarının altında bazen nehrin kollarınca beslenen ıslak bir zemin oluşuyordu. Nehir kolları geçişi tıkadığında, geçilebilen yerleri seçiyorlardı.

Bu derelerin kıyılarında saz demetleri boy atmıştı, Harris onlara papirüs adını verdi. Aslında yanılmıyordu, papirüsgillerden ot cinsi bu bitkiler sulak dere kenarlarında bol miktarda bitiyordu.

Sonra, bataklık aşılınca, ormanın sık ağaçları daracık geçitleri örtüyordu.

Nehir kolları geçişi tıkadığında, geçilebilen yerleri seçiyorlardı.

Harris, Bayan Weldon ve Dick Sand'in dikkatini çok güzel abanoz ağaçlarına çekti. Alışılmış abanoz ağacından daha iri şeylerdi ve ticari alışverişte kullanılan hemcinslerinden daha katı, daha siyah odunları vardı. Bir de hintkirazı

ağaçları, denizden epey uzak mesafede olmalarına rağmen sayıca çok kabarıktı. Yosundan bir çeşit kürke bürünen ağacın bu süsü dallarına dek uzanıyordu. Yaygın gölgeleri, lezzetli meyveleri onların kıymetini artırmıştı. Bu arada Harris şu hikâyeyi aktardı: Hiçbir yerli bu ağacı dikmeye cesaret edemezmiş. Ülkede genelgeçer batıl inanç şöyle der: "Kim bir hintkirazı ağacı dikerse ölür!"

Yolculuğun birinci gününde, küçük kafile öğle vakti mola verdikten sonra, hafifçe eğik bir araziyi tırmanmaya başladı. Bir yokuşlar dizisinin başı sayılmazdı bu tırmanma, dağ ve düzlüğü birbirine kavuşturan dalgalı bir çeşit yayladan çıkıyorlardı.

Orada biraz daha az sıkışık ağaçlar kümeler halinde toplanmışlardı. Ot cinsinden bitkiler toprağı işgal etmeselerdi, aralık yerlerde yürüyüş daha kolaylaşacaktı. Doğuda, Hint cangıllarında yürüdükleri sanılabilirdi. Nehrin aşağı vadisine nazaran bitki örtüsü daha az bereketliydi ama Eski ya da Yeni Dünya'nın ılımlı bölgelerinden hâlâ üstündü. Bol bol çivit fidanı bitmişti; Harris'e göre, baklagillerden bu bitki bölgenin en istilacı bitkisiydi. Nerede bir tarla terk edilse, devedikeni ya da ısırganotu gibi hiç önemsenmeyen bu parazit hemen orayı ele geçirirmiş.

Orman kauçuk ağacı denen bu ağaçtan yoksun gibi görünüyordu, oysa yeni kıtanın bu bölümünde çok yaygınmış. Gerçekten, çeşitli familyalara ait "ficus prinoïdes," "castilloa elastica," "cecropia peltata," "collophora utilis," "cameraria latifolia" ve özellikle "syphonia elastica" Güney Amerika'da sıkça görülür. İşin tuhafı bunlardan hiçbiri yüzünü göstermiyordu.

Öte yandan Dick Sand dostu Jack'e kauçuk ağaçlarını göstereceğine söz vermişti. Ne var ki küçük oğlan büyük bir düş kırıklığına uğradı. Oysa su kabaklarının, konuşan bebeklerin, eklemli kuklaların ve lastik balonların bu ağaçlardan çıkarıldığını hayal etmişti. Hiçbir ağaç göremeyince üzüldü.

Harris, "Biraz sabırlı ol küçük adam!" dedi. "Çiftliğin yakınlarında, bu kauçuklardan yüzlerce bulabiliriz."

Küçük Jack, "Güzel mi onlar, hepsi lastikten mi?" diye sordu.

"Tabii, hepsi lastik. Durun biraz bekleyin, hararetinizi alması için iyi bir meyve yer misiniz?"

Bu önerisinden sonra, bir ağaçtan biraz meyve topladı. Meyveler şeftaliler kadar lezzetliydi.

Bayan Weldon, "Bu meyve zararsız, eminsiniz değil mi, Mösyö Harris?" diye sordu.

Dişleriyle meyveden bir dilim koparan Amerikalı, "Sizi temin ederim Bayan Weldon" dedi. "Hiç şüpheniz olmasın, bu bir hintkirazıdır."

Harris'in daha fazla yalvarmasına fırsat bırakmayan küçük Jack onu taklit edip meyveyi yedi. Armutların çok güzel olduğunu söyledi, hintkirazını armuta benzetmişti. Ağaçtaki meyveler hemen paylaşıldı.

Söz konusu hintkirazları Mart ve Nisan aylarında olgunlaşan türdendi; ötekiler ancak Eylülde olgunlaşırdı, sonuçta meyveleri hamdı.

Ağzı tıka basa dolan küçük Jack, "Çok güzel! Çok güzel!" diyordu. "Ama dostum Dick uslu durursam, kauçukları göstereceğine söz vermişti. Kauçukları istiyorum!"

Bayan Weldon, "Onları göreceksin Jack'im" diye yineledi. "Mösyö Harris sana güvence veriyor."

Küçük Jack devam etti: "Yalnız bu kadar değil, dostum Dick başka şeye de söz verdi!"

Harris gülümseyerek, "Neye söz verdi?" diye sordu.

"Sinekkuşları mösyö" diye yanıtladı Jack.

Harris, "Sinekkuşların da olacak küçük adam" dedi. "Ama daha uzakta ... daha uzakta!"

Sinekkuşları serçegillerden güzel kuşlardı. Bu ülkede de bolca bulunuyorlardı; birkaçını görmek isteyen küçük Jack'in hakkı vardı. Bu kuşların tüylerinden yararlanan yerliler artistik örgüler yaparlardı.

Bolivya ormanlarında çok sayıda sinekkuşu vardı ama küçük Jack, Harris'in verdiği sözle yetinmek zorunda kaldı. Amerikalıya göre, henüz kıyıya çok yakındılar ve sinekkuşları okyanusa yakın ıssızlıklardan hoşlanmıyorlardı. İnsanın yaşadığı yerden ürkmüyorlardı, nitekim çiftlikte her gün ötüşleriyle etrafı çınlatırlar, dokuma çıkrığına benzeyen kanat çırpışları duyulurdu.

Küçük Jack haykırdı: "Ah! Oraya gitmeyi istiyorum!"

San-Felice Çiftliğine gitmenin en emin çözümü yolda duraklamamaktı. Nitekim Bayan Weldon ve arkadaşları sırf dinlenmek için zaman kaybediyorlardı.

Ormanın çehresi değişiyordu. Çok sıkışık olmayan ağaçların arasında geniş alanlar açılıyordu. Ottan örtünün belirli yerlerini delip yüzeye çıkan toprak siyenit ve pembe renkli granit özelliği gösteriyor, bu çıkıntılar lacivert taşı plakala-

rına benziyordu. Yükseklerde kalın yumrulu bir bitki olan saparna çoğunluktaydı. Bu zambakgiller içinden çıkılmaz sarmaşıklar gibi birbirlerinin içlerine girmişlerdi. En doğrusu yine ormandan gitmek ve onun dar geçitlerini izlemekti.

Güneşin batışından önce, küçük kafile sekiz mil mesafe katetmişti. Yol olaysız aşılmış, büyük yorgunluk yaşamamışlardı. Aslında ilk günün yürüyüşüydü bu ve ileri aşamalarda kuşkusuz daha çetin zorluklar gerçekleşecekti.

Herkes aynı kanıdaydı; mola verilmesi kararlaştırıldı. Geniş kapsamlı bir konaklama yapılmayacak, sadece geceyi geçireceklerdi. Sırayla bir kişi iki saatlik nöbet tutacaktı. Gece boyu böyle bir önlem yetiyordu, zira ne yerliler ne de korkulacak vahşi hayvanlar söz konusuydu.

O sırada, çok gür büyük dalları bir tür doğal veranda oluşturan devasa hintkirazı ağacından daha iyi bir sığınak bulunamazdı. İhtiyaç duyulursa yaprakları arasına yerleşilebilirdi.

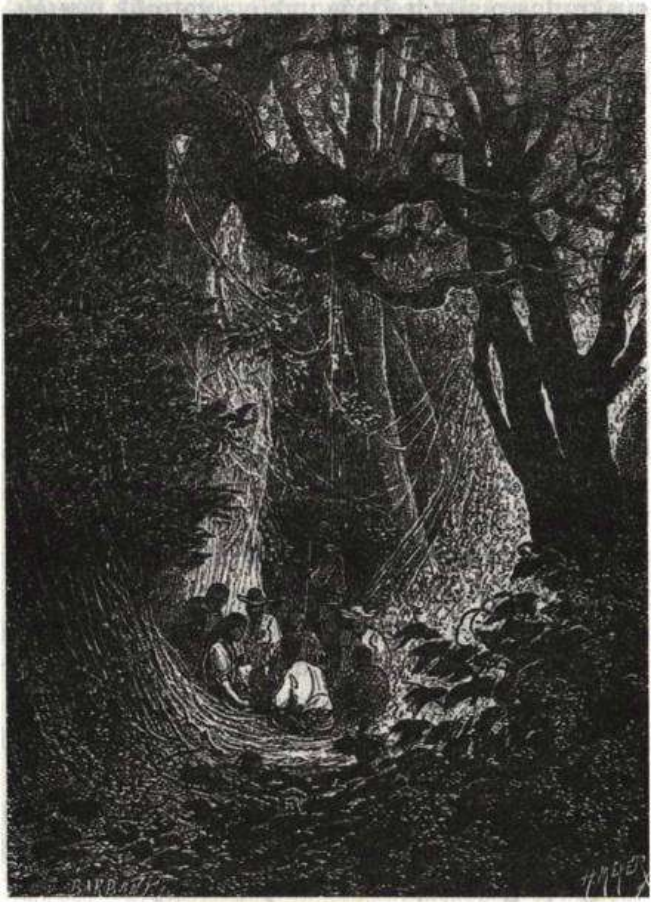
Yalnız küçük kafilenin gelmesiyle birlikte ağacın tepesinden kulakları sağır edici sesler yükseldi.

Hintkirazı ağacı bir papağanlar kolonisine ev sahipliği yapıyordu. Kavgacı, geveze, saldırgan kanatlılardı bunlar; öteki kuşlara saldırıyorlardı. Avrupa'da kafeslerde tutulan hemcinslerinin ne denli uysal olduğunu düşünürseniz, fena yanılırsınız.

Öyle gürültü koparıyorlardı ki Dick Sand susmalarını sağlamak ve kaçırtmak için tüfekle ateş etmeyi düşündü ama Harris engel oldu. Ne de olsa ıssız bölgedeydiler, ateşli silah sesi dikkati çekebilirdi.

"Sessiz ilerleyelim" dedi, "riske girmeyelim."

Yemek hemen hazırlandı. Bir şey pişirmeye gerek yoktu, yalnızca konserveler ve bisküvi vardı. İçme suyu otların arasından sızan bir dereciktен elde edildi, içerken de içine birkaç damla rom katıldı. Tatlı servisine gelince, hintkirazı ağacı orada hazır bekliyordu, meyveleri çok lezzetliydi. Ancak meyveler toplanırken papağanlar iğrenç çığlıklar atarak bu işlemi protesto ettiler.

Yemek hemen hazırlandı.

Yemeğin sonunda karanlık basmaya başladı. Yerden başlayarak uzayan gölge yavaş yavaş ağaçların tepesine çıktı, çok geçmeden yapraklar göğün daha ışıklı fonunda ince bir girinti çıkıntıya dönüştü. Pırıltılı çiçeklere benzeyen ilk yıldızlar kararmakta olan son yaprakların arasından göz kırpıyorlardı. Havanın kararmasıyla rüzgâr kesildi, artık yaprakları titretmez oldu. Papağanlar da suskunlaşmışlardı. Doğa uykuya yatmak üzereydi ve her canlı varlığı derin uykusunda kendini izlemeye davet ediyordu.

Geceleme hazırlıkları fazla ayrıntılı olmamalıydı.

Dick Sand Amerikalıya, "Gece boyu güçlü bir ateş yakalım mı?" diye sordu.

Harris, "Gerek yok" dedi. "Geceleri pek soğuk olmuyor, şu kocaman hintkirazı ağacı toprağın rutubetini çekmez, yani ne soğuktan ne de rutubetten korkmalıyız. Genç dostum, az önce söylediğimi yineliyorum! İzimizi belli etmemeliyiz, yani ateş de ateşli silah da yok! Mümkün olduğunca!"

Bayan Weldon, "Sanırım, Mösyö Harris" dedi, "bize anlattığınız yerlilerden ve orman kaçaklarından korkmamıza gerek yok ama bizi kovalayabilecek dört ayaklı başka canlılar da var, onlar ateşten ürkerek uzaklaşabilirler!"

Amerikalı, "Bayan Weldon" diye karşılık verdi, "şu ülkenin hayvanlarına çok değer veriyorsunuz! Aslında insanın onlardan korkmayacağı kadar, o hayvanlar insandan korkar!"

Jack, "Bir ormandayız" dedi, "ormanda her zaman hayvanlar bulunur."

Harris gülerek, "Nasıl hayvan hayvana benzemezse orman da ormana benzemez, küçük

adam!" diye cevapladı. "Varsayın ki büyük bir parktasınız. Gerçekten yerliler bu ülke için boşuna şöyle dememişler: 'Es como el Pariso!' Yani burası yeryüzü cenneti!"

Jack, "Yılan var mıdır?" diye sordu.

Bayan Weldon, "Hayır, Jack'im" dedi. "Yılan yok. Rahat rahat uyuyabilirsin!"

"Ya aslan?" diye sordu Jack.

Harris, "Burada aslanın gölgesi bile bulunmaz, küçük adam!" karşılığını verdi.

"O zaman kaplanlar mı var?"

"Annenize sorun. Bu kıtada kaplan bulunduğunu işitmiş mi?"

Bayan Weldon, "Hiç duymadım" dedi.

Gelişigüzel lafa karışan kuzen Bénédict, "Doğru!" dedi. "Yeni Dünya'da ne aslan ne de kaplan var ama jaguarlara ve pumalara rastlanıyor."

Küçük Jack, "Onlar tehlikeli midir?" diye sordu.

Harris, "Pöh!" dedi, "bir yerli bu hayvanlara saldırmaktan sakınmaz. Biz de güçlüyüz. İşte, bakın! Kuvvetli Hercule iki elini ayrı ayrı kullanarak aynı anda iki jaguarı birden ezebilir!"

Küçük Jack, "Bir hayvan ısırmaya gelirse, bizi korursun, değil mi Hercule?" diye sordu.

Olağanüstü dişlerle donanımlı ağzını gösteren Hercule, "Onu asıl ben ısırırım, Mösyö Jack!" cevabını verdi.

Dick Sand: "Evet, bizi kollayacaksın Hercule" dedi, "arkadaşlarım ve ben sırayla yerine geçeriz."

Actéon, "Öyle olmaz, Mösyö Dick" diye ekledi, "Hercule, Bat, Austin ve ben bu iş için yeterliyiz. Sizin bütün gece dinlenmeniz lazım."

Dick Sand, "Teşekkürler, Actéon" karşılığını verdi. "Yalnız şunu yapmalıyım..."

Bayan Weldon, "Hayır! Bırak bu korkusuz adamlar işini yapsınlar, sevgili Dick!" diye üsteledi.

Göz kapakları uykusuzluktan kapanan küçük Jack, "Ben de nöbet tutacağım!" diye ekledi.

Canını sıkmak istemeyen annesi, "Evet, Jack'im sen de nöbet tutacaksın!" dedi.

Küçük oğlan devam etti: "Peki, ormanda aslanlar ve kaplanlar yok ama kurtlar vardır!"

Amerikalı, "Ah! Onlar lafta kurttur!" cevabını verdi. "Kurt bile değil, bir çeşit tilkidir onlar. 'Guaralar' adı verilen orman köpekleri."

Küçük Jack, "Peki, bu guaralar ısırır mı?" diye sordu.

"Peh! Bu hayvanları Dingo bir lokmada yutar" dedi Harris.

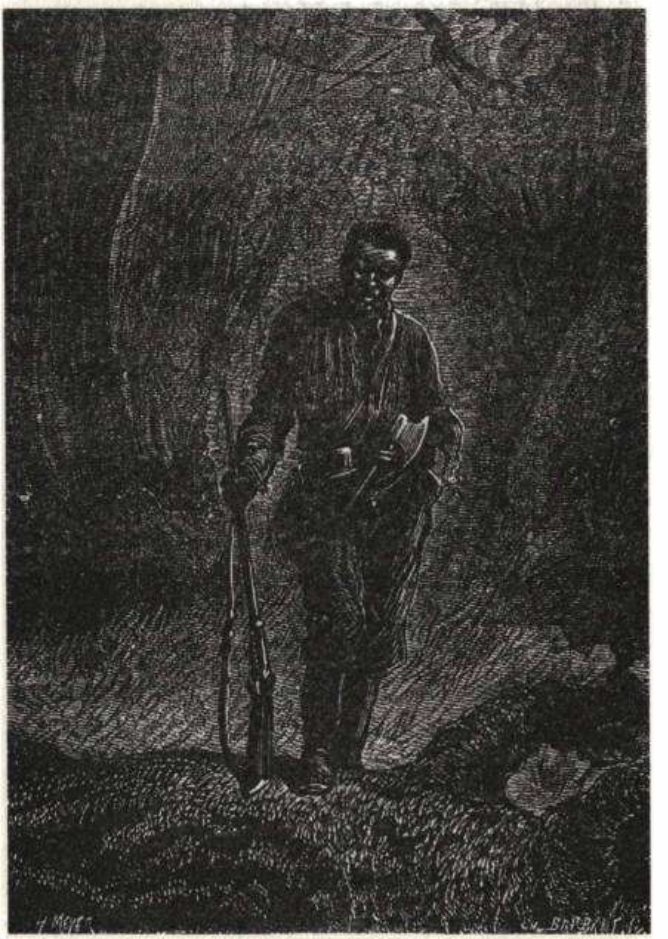
Uykuya dalmak üzere olan küçük Jack esneyerek, "Olsun" dedi, "guaralar da kurttur, madem onlara da kurt deniyor!"

Bu sözün ardından, Jack hintkirazı ağacının gövdesine yaslanan Nan'in kollarında sessizce kendinden geçti. Bayan Weldon Nan'in yanına uzanmıştı, küçük oğluna bir öpücük kondurdu, yorgun gözleri çok geçmeden gece boyu kapandı.

Birkaç dakika sonra, Hercule ateşböceklerinin peşinde koşarken kafileden uzaklaşan kuzen Bénédict'i konaklama yerine getiriyordu. Işılböceği ya da yıldızböceği de denilen bu hayvancıkları zarif hanımlar canlı değerli bir taş gibi saçlarının arasına takarlar. Karanlıkta ışıldama özelliği olan ateşböceklerine Güney Amerika'da sıkça rastlanır. Kuzen Bénédict hayvancıklardan güzel bir koleksiyon yapmak istiyordu. Gelgelelim itirazlarına rağmen Hercule ona fırsat tanımadı, yanına

alıp mola yerine götürdü. Açıkçası Hercule aldığı talimatları asker gibi uyguluyordu, bu da çok sayıda ateşböceğini böcekbilimcinin teneke kutusuna hapsedilmekten kurtardı.

Birkaç dakika sonra, etrafı kollayan dev cüsseli zenci hariç herkes derin bir uykuya dalmıştı.

Etrafı kollayan dev cüsseli zenci hariç **herkes derin bir uykuya dalmıştı.**

XVII
On Günde Yüz Mil

Yolcular ya da kaçaklar, güzel yıldızların altında ormanda uyuyanlar genellikle ilginç olduğu kadar tatsız ulumalarla uyanırlar. Gece konserinde her çeşit sesi duyabilirsiniz: gurk gurklar, homurdanmalar, gaklamalar, kih kihler, havlamalar... Yani neredeyse bütün "parlamento" –söz yerindeyse– çeşitli sesler serisini oluşturur.

Günün doğuşunu maymunlar karşılar. Küçük "marikina," yüzü alacalı marmoset; yerlilerin silahlarının beterilerini örtmek için kullandıkları "mono gris," uzun kuyruklarından tanınabilen "sagous." Bu kalabalık familyanın daha pek çok örneğine rastlanır.

Dört elli hayvanlar arasında, Bélzébuth suratlı, kuyruğu büyüleyici "guariba"lar tartışmasız en ilginç olanlarıdır. Güneş doğar doğmaz sürünün en yaşlısı azametli uğursuz bir sesle şarkı söylemeye başlar, maymunların baritonudur o. Hemen ardından genç tenorlar sabah senfonisini seslendirir. Yerlilerin dediği gibi: Guaribalar "Pazar dualarını okurlar."

Gelgelelim o gün, görünüşe göre maymunlar sabah dualarını okumamışlardı çünkü çıt çıkmadı, aksi halde sesler çok uzaktan işitilirdi. Boyunlarındaki dilkemiğinin şişkinliği hızlı bir titreşim oluşturarak sesi uzaklara iletiyordu.

Sözün kısası, herhangi bir nedenden ötürü, ne guaribalar, ne sagular ne de öteki dört elliler kocaman ormanı alışılmış konserlerinin sesleriyle inlettiler.

Bu durum göçebe yerlilerin hoşuna gitmemişti. Koral müziği beğenmek şöyle dursun, maymunları eti için avlıyorlardı; bu et özellikle tütsülendiği zaman çok nefisti.

Dick Sand ve arkadaşlarının guaribaların bu alışkanlığı hakkında kuşkusuz bilgileri yoktu, yoksa maymunlardan çıt çıkmaması onları da şaşırtırdı. Ardı ardına uykudan uyandılar. Birkaç saatlik istirahat onları kendine getirmiş, hiçbir olay bu dinginliği bozmamıştı.

Küçük Jack gerine gerine uykudan kalktı. Sorduğu ilk şey, Hercule'ün gece saatlerinde bir kurdu yiyip yemediği oldu. Hiçbir kurt görünmemişti, sonuçta Hercule henüz karnını doyurmamıştı.

Zaten onun gibi herkesin karnı açtı. Sabah duasının ardından Nan kahvaltı hazırlamaya başladı.

Menü dün akşamki listenin aynısıydı. Üstelik orman sabahının havası herkesin iştahını açmıştı. Kimse yemek bakımından zorluk çıkarmak istemiyordu, ne varsa yediler. Gün boyu sürecek yürüyüş için her şeyden önce güç toplamak lazımdı. Herkes gücünü topladı. Kuzen Bénédict açlığını gidermenin hayatın anlamsız ve gereksiz bir eylemi olmadığını belki ilk kez anladı. Yalnız elleri cebinde bu bölgede dolaşmaya gelmediğini söyledi. Ateşböceklerini yakalamaya çalışırken Hercule onu engellemeye devam ederse, onunla hesaplaşacaklarmış.

Dev cüsseli zenci bu tehdide pek aldırmadı. Bununla beraber, Bayan Weldon onu bir köşeye

çekerek büyük oğlunun sağa sola koşmasına göz yummasını ama gözden kaybetmemesini tembihledi. Nihayetinde, kuzen Bénédict'i yaşına özgü son derece doğal zevklerinden yoksun bırakmamak lazımdı.

Sabah saat yedide küçük kafile doğuya yöneldi. Dünkü yürüyüş düzeni aynen korunuyordu.

Orman hâlâ önlerinde uzanıyordu. Bakir toprakta, sıcaklık ve rutubet bitki örtüsünü canlandırmak için uyum sağlamıştı, bu durumda bitkilerin egemenliğinin bütün gücüyle kendini gösterebileceği düşünülebilirdi. Bu geniş yaylanın paraleli tropikal bölgelerle iç içe giriyordu. Bazı yaz aylarında, başucundan geçen güneş, ışınlarını dikey olarak buraya yansıtırdı. Dolayısıyla bu topraklar sıcaklığı büyük miktarda tutar, toprağın altı nemli kalırdı. Nitekim art arda dizilen ağaçlar zincirinden ya da şu bitmez tükenmez ormandan daha görkemli bir şey olamazdı.

Bu sırada Dick Sand etrafı gözlemlemekten geri kalmadı. Harris'e göre, pampalar bölgesinde bulunuyorlardı. Pampa İspanyolcada "geniş çayır" anlamına gelir. Belleği Amerikalıyı yanıltmıyorsa, söz konusu çayırlar şu özellikleri yansıtırlarmış: susuzluk, ağaçsızlık, taşsızlık, yağmur mevsiminde bereketli devedikeni bolluğu. Sıcak mevsimle birlikte devedikenleri aşağı yukarı ağaççıklara dönüşür, içine girilmesi olanaksız çalılıklar meydana getirirlermiş; daha sonra cüce ağaçlar, dikenli ağaççıklar ortaya çıkarmış; bütün bu görünüm düzlüklere çorak ve hüzünlü bir çehre verirmiş.

Oysa Amerikalının kılavuzluğunda ilerleyen küçük kafile kıyı şeridini terk ettiğinden beri durum

farklıydı. Orman hâlâ ufuk çizgisine dek uzanıyordu. Evet, Dick Sand'in sandığı gibi buranın pampayla ilgisi yoktu. Harris söylemişti, acaba doğa bu bölgeyi Atacama yaylasından farklı mı kılmıştı? Genç adam zaten bölgeyi hiç tanımıyordu. Herhalde Andlar ve Pasifik Okyanusu arasında, Güney Amerika'nın büyük çöllerinden birini oluşturuyordu!

O gün Dick Sand, bu konuda Amerikalıya birkaç soru sordu. Pampanın bu tuhaf çehresinin kendisini şaşırttığını belirtti.

Ancak Harris tarafından hemen yanılgıdan kurtarıldı. Harris Bolivya'nın bu bölümü hakkında derin bilgi sahibi olduğunu kanıtlayan en doğru ayrıntıları açıkladı.

"Hakkınız var, genç dostum" dedi. "Gezi kitaplarının betimlediği gibi hakiki pampa hayli çorak bir düzlüktür. Orada yolculuk yapmak genellikle kolay sayılmaz. Kuzey Amerika'nın savanlarına benzer, tek fark savanlarda sayıca daha fazla bataklık alan bulunmasıdır. Evet, Rio Colorado pampası, Venezuela'da Orinoco nehrinin geçtiği pampalar böyledir. Ama burada, öyle bir bölgedeyiz ki manzara beni bile hayrete düşürüyor. Gerçekten bu yayladaki yoldan ilk kez geçiyorum. Bu yolun yürüyüşümüzü kısaltacağını düşündük. Bütünüyle henüz görmedim ama hakiki pampayla şaşırtıcı biçimde çelişkiye düşüyor. Şimdi bulunduğumuz düzlüğe gelince, onu yüksek And Sıradağları ve Cordillera arasında değil de, yeniden dağların ötesinde, yani Atlantik'e kadar uzanan kıtanın bütün doğu bölümünde yeniden bulurdunuz."

Dick Sand heyecanlanarak, "And Sıradağlarını aşmak zorunda kalır mıyız?" diye sordu.

Amerikalı gülümseyerek karşılık verdi: "Hayır, genç dostum. Ne dedim? Bulurdunuz; bulacaksınız, demedim. Merak etmeyin, bu yaylayı terk etmeyeceğiz. Orada en yüksek yerler yüz elli ayağı geçmez. Ah! Elimizdeki imkânlarla Cordillera'yı geçmemiz gerekseydi, sizi öyle bir maceraya sürüklemezdim."

Dick Sand, "Gerçekten en iyisi kıyı şeridini izlemek" dedi.

Harris onayladı: "Ah! Yüz kat daha iyi! Zaten San-Felice Çiftliği Cordillera'nın berisinde, yani bizim yolculuk gerek birinci gerekse ikinci bölümde hiçbir zorluk çıkarmayacak."

Dick Sand, "Peki, ormanda yolunuzu kaybetmekten korkmuyor musunuz? Ne de olsa ilk kez geçiyorsunuz!" diye sordu.

Harris, "Hayır, genç dostum, kaybolmam!" karşılığını verdi. "Şu ormanın uçsuz bucaksız denize benzediğini bilirim, daha doğrusu denizin altı gibidir. Bir denizci suyun altında ölçüm yapamaz, dolayısıyla bulunduğu yeri saptayamaz ama ben ormanlarda yolculuk yapmaya alışmışım. Bazı ağaçların mevkine bakarak yolumu bulabilirim. Yaprakların yönü, toprağın durumu ve oluşumu, açıkçası sizin gözünüzden kaçan binlerce ayrıntı bana yardım eder. Hiç şüpheniz olmasın, sizi ve sizleri gideceğiniz yere götüreceğim!"

Bütün bu sözler Harris tarafından gayet açıkça anlatılmıştı. Dick Sand'le birlikte kafilenin önünde sık sık söyleşirlerdi, kimse onların konuşmalarına burnunu sokmazdı. Genç adam birtakım endişelerden kurtulamıyordu. Amerikalı o endişeleri gideremiyor, o da kendine saklıyordu.

8, 9, 10, 11 ve 12 Nisanda kayda değer bir olay yaşanmadan geçti. On iki saatte ancak sekiz dokuz mil ilerleyebiliyorlardı. Yemeklere ve dinlenmeye ayrılan saatler düzenli olarak art arda geliyor, yol yapmaktan biraz yorgunluk hissediyorlar, ama herkesin sağlık durumu gayet iyi gidiyordu.

Küçük Jack alışık olmadığı ve kendisi için monotonlaşan orman yaşamından sıkılmaya başlamıştı. Üstelik ona verilen sözlerin hiçbiri tutulmamıştı. Kauçuk kuklalar, sinekkuşları, bütün bunlar unutulur gibiydi. Dünyanın en güzel papağanlarını göstereceklerini vaat etmişlerdi, herhalde şu zengin ormanlarda o kuşlar yok sayılmazdı. İyi de şu bölgelerin kendine özgü yeşil tüylü papağanları, çıplak yanaklı, uzun sivri kuyruklu, parlak renkli, ayakları hiç yere dokunmayan "ara"lar,[1] yüzleri tüylü rengârenk muhabbetkuşları, nihayet yerlilerin dediğine bakılırsa eski kabilelerin dilini konuşan cır cır kuşları, neredeydi bütün bunlar?

Papağanlara gelince, küçük Jack kırmızı kuyruklu, ağaçların altında karınca gibi kaynaşan kül renginde jakolardan başkasını görmüyordu. Gelgelelim, jakolar onun için yeni sayılmazdı. Dünyanın her yanına nakliyat yoluyla yayılmışlardı. Evlerde dayanılmaz gevezelikler yaparlardı. Bütün "psittacins"[2] familyasında, konuşmayı en çabuk öğrenen kuşlar bunlardı.

Şunu da eklemek gerekir, ormandaki yolculuktan Jack hoşnut değildi ama kuzen Bénédict'in de ondan aşağı kalır yanı yoktu. Yürüyüş boyunca sağa sola koşmasına pek izin verilmemişti.

---

[1] Güney Amerika'da yaşayan iri bir papağan –çn.

[2] Papağan, muhabbetkuşu gibi tırmanıcı kuşlar familyası –çn.

Üstüne üstlük, koleksiyonunu zenginleştirecek değerde hiçbir böcek bulamamıştı. Akşam ateşböcekleri ısrarla kuzene görünmekten kaçınıyorlar, kabuklarının fosforlu özelliğiyle onu kendilerine çekmiyorlardı. Doğa gitgide suratsızlaşan zavallı böcekbilimciye kötü oyun oynuyordu.

Dört gün boyunca, kuzeydoğuya doğru yürüyüş aynı koşullarda devam etti. 16 Nisanda, kıyı şeridinden bu yana en az yüz mil katettiklerine inanıyorlardı. Harris yolu şaşırmadıysa –ki tereddütsüz şaşırmadığını ileri sürüyordu– mola verdikleri yerden San-Felice Çiftliğine taş çatlasa yirmi mil kalmıştı. Kırk sekiz saat içinde küçük kafile konforlu bir barınakla karşılaşacak, yorgunluğunu giderip dinlenecekti.

Bu arada, yaylayı tümüyle ortasından geçmişler, kocaman ormanda ne bir yerliye ne de bir göçebeye rastlamışlardı.

Dick Sand kimseye bir şey söylemedi, ancak kıyı şeridinin başka bir yerinde karaya oturmadığına pişman oldu! Oysa daha güneyde ve daha kuzeyde köyler, kasabalar, çiftlikler bulabilirlerdi; Bayan Weldon ve arkadaşları çoktan bir yere sığınmış olurlardı.

Lakin sanki insanlar ülkeyi terk etmişti, hayvanlar son günlerde daha sık görülmeye başlamıştı.

Ara sıra dert yanan uzun bir çığlık işitiliyor, Harris bu çığlığı ağır hareketli iriyarı hayvanların çıkardığını söylüyordu. Yoğun ağaçlıklı bölgelerde yaşayan bu hayvanlara "aï"[1] adı verilirmiş.

---

[1] Güney Amerika ormanlarında yaşayan, memelilerin eksik dişli takımından ağır yürüyüşlü bir hayvan –çn.

Aynı gün öğle molasında, Bayan Weldon'ı endişelendirmekten geri kalmayan bir ıslık sesi duyuldu. Tuhaf bir sesti.

Bayan Weldon birden ayağa kalkarak, "Ne oluyor?" dedi.

Tüfeğini kavrayıp Bayan Weldon'ı koruyan Dick Sand, "Yılan!" diye bağırdı.

Gerçekten bir sürüngenin otların arasından süzülüp mola yerine sokulması tehlikeli bir durumdu. Bunun kocaman boagillerden olan bir boa yılanı olmasında şaşırtıcı bir şey olamazdı. Bu yılanlar on iki ayak uzunluğuna kadar çıkabilirler.

Ancak Harris çok geçmeden, siyahilerin yılanı izlediğini söyledi Dick Sand'e. Bu bakımdan Bayan Weldon'ın içini rahatlattı.

Harris'e sorsanız, işitilen ıslığı boa yılanı çıkarmamıştı, bu yılandan bu ses çıkmazmış. İnsana saldırmayan bazı dört ayaklılar bu sesi çıkarırmış ve bölgede bunların sayısı hayli fazlaymış.

"İçiniz rahat olsun" dedi, "bu hayvanları ürkütecek bir hareket yapmayın."

Dick Sand, "Hangi hayvanlar?" diye sordu.

Harris, "Antiloplar, genç dostum" cevabını verdi.

Jack, "Çok görmek isterdim onları!" diye haykırdı.

Amerikalı, "Çok zor küçük adam" dedi, "çok zor!"

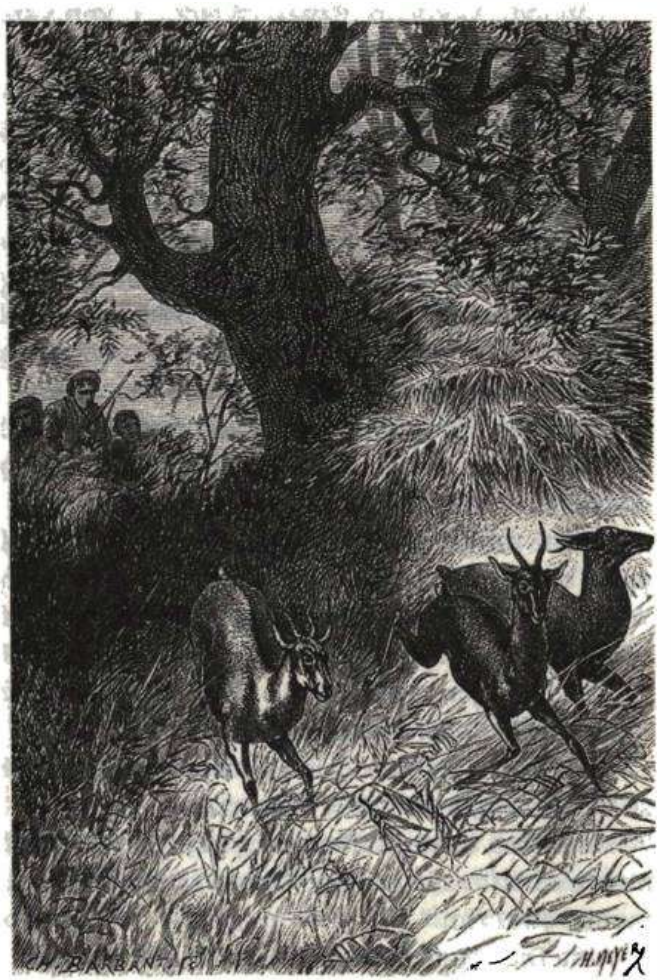
Dick Sand, "Şu ıslık çalan antilopları kendimize yaklaştıramaz mıyız?" diye sordu.

Amerikalı başını sallayarak, "Ah! Üç adım attınız mı bütün sürü sıvışır! Onları rahatsız etmemenizi öneririm!"

Ama Dick Sand meraklanmaktan geri kalmadı, şu dört ayaklıları görmek istedi. Tüfek elde, otların arasına süzüldü. Aniden, bir düzine kadar küçük

ve sivri boynuzlu sevimli antilop hızla koşarak geçtiler. Canlı kızıl renkli tüyleri ormanın yüksek ağaç kümeleri altında ateşten bir bulut oluşturdu.

Genç adam döndüğünde, "Sizi uyarmıştım" dedi Harris.

Canlı kızıl renkli tüyleri ormanın yüksek ağaç kümeleri altında ateşten bir bulut oluşturdu.

Çok hızlı koşan antilopları yakından görebilmek olanaksızdı ama aynı gün karşılarına çıkan bir grup hayvan için durum farklıydı. Onları ayrıntılı olmasa da yine de görebildiler fakat ortaya çıkışları Harris ve arkadaşları arasında hayli tuhaf bir tartışma başlattı.

Akşam saat dörde doğru küçük kafile bir açıklıkta durmuştu. Tam o anda, iri yapılı üç dört hayvan yüz adım kadar ilerde bir çalılıktan fırlayarak hemen hızla kaçtı.

Amerikalının uyarılarına rağmen Dick Sand heyecanla tüfeğini omuzlayıp hayvanlardan birine ateş etti fakat tam kurşun isabet edecekken Harris tüfeği döndürdü ve genç adam ıska geçti.

"Ateş etmek yok! Ateş etmek yok!" dedi Amerikalı.

Harris'in uyarısına cevap vermeyen Dick Sand, "Ah! İşe bakın, bunlar zürafa!" diye haykırdı.

Jack atın terkisinde ayağa kalkarak, "Zürafalar!" diye yineledi. "Nerede bu büyük hayvanlar?"

Bayan Weldon, "Zürafalar mı?" dedi. "Yanılıyorsun sevgili Dick, Amerika'da zürafa ne arasın!"

Zürafa adını duyunca epey şaşıran Harris, "Doğru" dedi, "bu bölgede zürafa bulunmaz!"

Dick Sand, "Peki onlar neydi?.." diye sordu.

Harris, "Tam bir şey diyemem!" dedi. "Gözleriniz sizi yanıltmış olmasın? O hayvanlar devekuşu olamaz mı?"

Şaşkınlıkla göz göze gelen Dick Sand ve Bayan Weldon bir ağızdan, "Devekuşları mı?" dediler.

Harris, "Evet! Devekuşları!" diye tekrarladı.

Dick Sand üsteledi: "Ama devekuşları kuştur, sonuçta iki ayaklıdır."

"Ateş etmek yok! Ateş etmek yok!" dedi Amerikalı.

Harris, "İyi ya!" dedi, "öyle hızla koşarak kaçan hayvanların iki ayaklı olduğu sonucuna vardım!"

"İki ayaklılar!" diye ekledi genç adam.

Bayan Weldon devam etti: "Bana öyle geliyor ki o hayvanlar dört ayaklıydı."

İhtiyar Tom, "Bana da!" diye ekledi. Bat, Actéon ve Austin yaşlı zenciyi onayladılar.

Harris kahkahalar atarak, "Dört ayaklı devekuşları! İşin zevkli yanı da bu!" diye bağırdı.

Dick Sand yineledi: "Dört ayaklı olduklarından onları zürafa zannettik, devekuşu değil."

Harris itiraz etti: "Olmaz genç dostum, olmaz öyle şey! Kesinlikle yanlış gördünüz. O hayvanların nasıl hızla kaçmalarından anlaşılıyor. Zaten avcılar da sizin gibi çoğu kez yanılmışlardır."

Amerikalının söyledikleri oldukça mantıklıydı. Devekuşlarının ve zürafaların boyları belli mesafeden bakınca benzerdir ve insanı yanıltabilir. İster gaga isterse burun, ikisi de uzun bir boynun ucunda bulunur ve denebilir ki devekuşu aşağı yukarı bir zürafadır. Sadece arka ayaklardan yoksundur. Sonuçta iki ayaklı (devekuşu) ve dört ayaklı (zürafa) bu hayvanlardan biri ansızın önünüzden geçerse birbiriyle karıştırabilirsiniz.

Kaldı ki Bayan Weldon ve arkadaşlarının yanıldıklarının en geçerli kanıtı Amerika'da zürafa olmamasıydı.

Dick Sand şöyle bir yorum yaptı: "Yeni Dünya'da zürafalar gibi devekuşlarının da bulunmadığını sanırdım!"

Harris cevap verdi: "Genç dostum, özellikle Güney Amerika'da devekuşunun özel bir türü vardır. Bu türe 'nandu' denir, az önce gördünüz!"

Harris doğru söylüyordu.

Nandu Güney Amerika çayırlarında sık görülen uzun bacaklı kuşlardandır. Eti körpe olduğunda lezzetlidir. Güçlü kuvvetli hayvanın boyu bazen iki metreyi aşar. Dik gagası, mavimtrak sık tüylerden oluşan uzun kanatları, ucunda tırnakları olan üç parmaklı ayakları vardır. Bu özellikleriyle Afrika devekuşlarıyla farklılık gösterir.

Harris'in verdiği bilgiler çok doğruydu, nanduları iyi tanıdığı anlaşılıyordu. Bayan Weldon ve arkadaşları yanıldıklarını kabul ettiler.

Harris, "Zaten" diye ekledi, "başka bir devekuşu sürüsüne rastlamamız pek muhtemel. Bu kez dikkatlice bakın ve kuşları dört ayaklı hayvanlar zannetmeyin! Sonra genç dostum, uyarılarımı unutmayın, hangi hayvan olursa olsun ateş etmeyin! Yiyecek bulmak için avlanmaya ihtiyacımız yok! Tekrar ediyorum, ateşli bir silahtan çıkan ses bizi ormanda ele verir."

Dick Sand bu arada düşüncelere daldı, içindeki şüphe yeniden uyanıyordu.

Ertesi gün, 17 Nisanda, yürüyüş tekrar başladı. Amerikalı yirmi dört saat geçmeden küçük kafilenin San-Felice Çiftliğine yerleşmiş olacağını ileri sürdü.

"Orada Bayan Weldon" diye ekledi, "bütün ihtiyaçlarınız karşılanacak ve birkaç gün dinlenmek sizi kendinize getirecek. Belki San Francisco'daki konutunuzda alışık olduğunuz konforu çiflikte bulamayacaksınız ama bizim işletmenin de konforlu olduğunu göreceksiniz. Kesinlikle yabani insanlar değiliz."

Bayan Weldon cevap verdi: "Mösyö Harris konukseverliğinizden ötürü size teşekkür etmekle yetiniyoruz, hiç olmazsa bu duygularımızı kabul edin. Evet, artık geldik galiba!"

"Çok yoruldunuz mu?"

Bayan Weldon, "Beni boş verin!" dedi. "Ama küçük Jack'in gitgide güçsüzleştiğini fark ediyorum! İkide bir ateşi yükseliyor!"

Harris, "Evet, anlıyorum" karşılığını verdi, "bu yaylanın havası çok sağlıklıdır, ne var ki Mart ve Nisan aylarında insanı çarpabilir."

Dick Sand, "Tabii kuşkusuz" dedi, "fakat her daim ve her yerde basiretli olan doğa, hastalığın yanında ilacı da düşünmüştür."

Bunu pek anlayamayan Harris, "O nasıl oluyor genç dostum?" diye sordu.

Dick Sand, "Kınakınaların bölgesinde değil miyiz?" dedi.

Harris, "Gerçekten, haklısınız" diye onayladı. "Ateş düşürücü kıymetli kabuğu üreten ağaçlar burada."

Dick Sand, "Yalnız şaşılacak bir şey var" dedi, "bir tekini dahi göremedik!"

Harris, "Ah! Genç dostum" karşılığını verdi. "O ağaçları ayırt etmek kolay değildir. Genellikle uzun boyludurlar, kocaman yaprakları vardır, çiçekleri pembe renkli ve kokuludur. Bu özelliklerine rağmen onları kolay kolay keşfedemezsiniz. Kümeler halinde bitmeleri nadirdir. Daha ziyade orman içlerine saçılmışlardır. Kınakına mahsulünü toplayan yerliler onları ancak yeşil renkli yapraklarından tanırlar."

Bayan Weldon, "Mösyö Harris" dedi, "bu ağaçlardan birini görürseniz bana da haber verin."

"Elbette Bayan Weldon ama çiftlikte kinin sülfatı bulabilirsiniz, ateşi düşürmek için ağacın kabuğunu kesmekten daha iyidir."[1]

Yolculuğun son günü başka olay yaşanmadan geçti.

Akşam oldu, her zamanki gibi gece yatısı için mola verildi. Bu güne kadar yağmur yağmamıştı fakat hava bozmaya yüz tutuyordu. Zira topraktan ılık bir buhar yükseldi ve çok geçmeden yoğun bir sis yayıldı.

Gerçekten de yağmur mevsimi başlıyordu. Ne mutlu ki ertesi gün, konforlu bir malikâne küçük kafileye kapılarını açacaktı, birkaç saatlik mesafe kalmıştı.

Gerçi Harris yolculuğun süresini tam isabetle hesaplayamamıştı, yine de çiftliğe altı millik bir mesafe kalsa gerekti. Gece yatısı için olağan önlemler alındı.

Tom ve arkadaşları yine sırayla nöbet tutacaklardı.

Dick Sand hiçbir şeyin gözden kaçmamasına dikkat etti, her zamanki ihtiyatlı tavrını elden bırakmadı. Bir yandan müthiş bir endişe kafasını kurcalıyordu ama etrafa henüz bir şey belli etmiyordu.

Yüksek ağaçlardan oluşan bir kümenin dibinde gecelediler. Yorgunluğun da etkisiyle Bayan Weldon'la yakınları uykuya dalmak üzereydi. O sırada kopan bir feryat onları yerlerinden sıçrattı.

---

[1] Eskiden bu kabuğu toz haline getirirlerdi. O maddeye "Cizvitlerin Tozu" denirdi çünkü 1649'da, Roma Cizvitleri misyon olarak Amerika'ya hatırı sayılır miktarda bu tozdan götürmeyi üstlenmişlerdi.

Akşam oldu, her zamanki gibi
gece yatısı için mola verildi.

Herkesten önce ayağa fırlayan Dick Sand sinirli sinirli, "Hey! Ne oluyor orada?" diye sordu.

Kuzen Bénédict, "Benim! Feryadı koparan benim!" cevabını verdi.

Bayan Weldon, "Neyiniz var?" diye sordu.

"Bir şey beni ısırdı!"

Bayan Weldon dehşetle, "Yılan mı?.." diye sordu.

Kuzen Bénédict cevap verdi: "Hayır, hayır! Yılan değil, böcek. Ah! Yakaladım! Yakaladım!"

Harris, "İyi o zaman böceği ezin!" dedi. "Sonra bırakın bizi uyuyalım, Mösyö Bénédict!"

Kuzen Bénédict, "Bir böceği ezmek mi!" diye bağırdı. "Asla! Asla! Önce görmek lazım!"

Harris omuz silkerek, "Alelade bir sivrisinektir!" dedi.

Kuzen Bénédict cevap verdi: "Yok, hayır! Bir sinek! Çok ilginç olmalı!"

Dick Sand küçük bir fener yakıp kuzen Bénédict'e yaklaştırdı.

Böcekbilimci haykırdı: "Tanrı'nın lütfu! Bütün düş kırıklıklarımın tesellisi! Sonunda bir keşif yaptım!"

Saf adam saçmalıyor, sevinçle sineğe bakıyordu. Neredeyse onu öpecekti.

Bayan Weldon, "Nedir bu?" diye sordu.

"Bir çiftkanatlı kuzenim, çok tanınan bir çiftkanatlı."

Ve kuzen Bénédict sineği gösterdi, arıdan daha küçüktü. Donuk renkli, vücudunun iç kısmı sarı çizgiliydi.

Bayan Weldon, "Bu sinek zehirli mi?" diye sordu.

"Hayır kuzen, insana zararı yok ama hayvanlar söz konusu olduğunda, sözgelimi antiloplar, mandalar, filler için durum farklı! Ah! Güzel mi güzel hayvan!"

Dick Sand, "Peki, şu sineğin özelliğini bize söyler misiniz, Mösyö Bénédict?" diye ekledi.

Böcekbilimci cevap verdi: "Bu sinek, parmaklarımın arasında gördüğünüz bu sinek!.. Çeçesineği! Bir ülkenin onurunu temsil eden ünlü çiftekanatlı! Bugüne dek Amerika'da bu sineği kimse bulamadı!"

Dick Sand, kuzen Bénédict'e bu korkunç çeçesineğinin dünyanın hangi bölgesinde bulunduğunu sormaya cesaret edemedi!

Nitekim arkadaşları yeniden uykularına daldılar. Onu bunaltan yorgunluğa rağmen Dick Sand bütün gece gözünü kırpmadı.

XVIII
Dehşet Verici!

Artık çiftliğe varma zamanı gelmişti. Aşırı yorgunluk Bayan Weldon'ın yolculuğa tahammül etmesini gitgide zorlaştırıyordu, zira koşullar dayanılmaz hale gelmişti. Ateşi yükselince kıpkırmızı, ara ara düştüğünde sapsarı kesilen küçük oğlunu bu durumda görmek ona acı veriyordu. Jack'e sevecen Nan bakıyordu ama iyice endişelenen annesi bir an bile yanından ayrılmıyor, onu kollarından düşürmüyordu.

Evet! Artık çiftliğe varma zamanı gelmişti. Amerikalıya bakılırsa, o günün akşamı, yani 18 Nisan akşamı küçük kafile San-Felice Çiftliğine varmış olacaktı.

On iki gün süren yolculuk, açık havada on iki gece geçirmek, asla yılmayan bir kadın olsa da Bayan Weldon'ı bunaltmıştı ama çocuk için durum daha kötü sayılırdı. Özenli bir bakımdan yoksun kalan küçük Jack'in hastalanması onu güçten düşürmeye yetmişti.

Dick Sand, Nan, Tom ve diğerleri yolculuğun yorgunluklarına katlanmışlardı.

Her ne kadar tükenmek üzere olsa da yiyecek stoku sorun çıkarmamış, hepsi sağlığını korumuştu.

Harris'e gelince, ormanlarda katedilen uzun mesafelere alışkındı ve yorgunluğun onu etkilediği belli olmuyordu. Yalnız çiftliğe yaklaştıkça Dick Sand

onun dalgınlaştığını gözlemledi, eskisinden farklı olarak biraz daha çekingendi, pek doğal davranmıyordu. En azından genç adam böyle hissediyordu, Amerikalı güven vermiyordu. Gelgelelim, kendilerine sahte davranan Harris'in ne gibi çıkarı olabilirdi? Dick Sand bu soruya cevap bulamıyordu ama kılavuzlarını çok yakından adım adım izliyordu.

Amerikalı büyük olasılıkla Dick Sand'in kendisine kuşkulu gözlerle baktığını hissediyordu. Bu güvensizlik duygusu onu "genç dostu"nun yanında suskunlaştırıyordu.

Yürüyüş yeniden başlamıştı.

Yoğunluğu azalan ormanda ağaçlar gruplar halinde dağılıyor, artık içine girilmez yığınlar oluşturmuyorlardı. Harris'in sözünü ettiği gerçek pampa bu muydu?

Günün ilk saatlerinde, Dick Sand'in endişelerini artıracak bir olay gerçekleşmedi. Yalnız iki şeyi gözlemledi. Belki çok önemli değillerdi ama güncel koşullarda en küçük ayrıntıyı gözden kaçırmamak lazımdı.

Birincisi Dingo'nun durumuydu. Köpek genç adamın dikkatini çekti.

Gerçekten de katedilen yol boyunca huyu hiç değişmeyen hayvan neredeyse aniden bambaşka bir tavır sergilemeye başladı. Şimdiye dek burnu toprakta, genellikle çalılıkları ve otları koklayarak yürümüştü veya susup bir acının ve üzüntünün ifadesi olan dokunaklı havlamalar çıkarıyordu.

İşte o gün, hayvanın havlamaları gürültülü çıkmaya başladı, ara sıra öfkeli hırıltılara dönüştü. Eskiden, Negoro *Pilgrim*'in güvertesine çıktığında gösterdiği tepkilere benziyordu.

Dick Sand'in kafasında bir şüphe doğdu, bunu Tom da doğruladı. Bakın şöyle:

"Tuhaf şey, Mösyö Dick! Dingo dün yaptığı gibi toprağı koklamıyor! Burnu havada, sinirli, tüyleri diken diken oluyor! Sanki uzaklardan bir koku alıyor..."

Alçak sesle konuşmasını ihtiyar zenciye eliyle işaret eden Dick Sand, "Negoro olabilir mi?" diye sordu.

"Negoro izimizi takip etmiş olabilir!.."

"Evet, Tom ve şu anda yakınlarda bir yerde!"

"İyi ama... Niçin?" dedi Tom.

"Bir ihtimal Negoro bu ülkeyi tanımıyor, kaybolmamak için bizim peşimizden ayrılmıyor."

Endişeliyle genç adama bakan Tom, "Ya da?.." dedi.

Dick Sand karşılık verdi: "Ya da ülkeyi tanıyor ve o zaman..."

"Ama Negoro bu bölgeyi nasıl tanıyabilir? Buraya hiç gelmedi ki!"

Dick Sand, "Hiç gelmedi mi?" diye mırıldandı. "Bu da tartışmalı bir konu. Nefret ettiği adam bize çok yaklaşmış gibi Dingo sinirleniyor!"

Sonra sözünü keserek köpeği yanına çağırdı. Köpek biraz duraksadıktan sonra yanına geldi.

"Eh! Negoro! Negoro!" dedi.

Dingo'nun cevabı öfkeli bir havlama oldu. Bu isim onda her zamanki etkiyi bırakmıştı, sanki Negoro şu çalılığın arkasında saklanıyormuş gibi ileri atıldı.

Harris bütün sahneyi izlemişti. Dudaklarını biraz kısarak genç adama yaklaştı.

"Dingo'ya ne soruyorsunuz?" dedi.

İhtiyar Tom şakacı bir sesle, "Ah! Hiçbir şey, Mösyö Harris!" karşılığını verdi. "İzini kaybettiğimiz gemideki o arkadaşı soruyorduk!"

Amerikalı, "Ha!" dedi. "Şu Portekizli aşçı mı? Bana anlatmıştınız!"

Tom, "Evet" cevabını verdi. "Sanki Negoro yakınımızda bir yerde. Dingo'nun havlamasına bakılırsa!"

Harris, "Buraya kadar nasıl gelebilir?" diye sordu. "Benim tanıdığım şu ülkeyi hiç görmemiş!"

Tom, "Görmüştür de bizden saklıyordur!" dedi.

"Çok ilginç" diye ekledi Harris. "İsterseniz bütün çalılıkları arayalım. Zavallı adamın belki yardıma ihtiyacı vardır, tehlikeyle karşılaşmıştır..."

Dick Sand cevapladı: "Hiç gereği yok, Mösyö Harris. Negoro buraya kadar gelmeyi becerdiyse, daha uzağa gitmeyi de becerir. İşin içinden sıyrılmasını bilen adamdır!"

"Nasıl isterseniz" dedi Harris.

Konuşmayı kesmek isteyen Dick Sand kısaca ekledi: "Haydi Dingo, sus."

Genç adamın yaptığı ikinci gözlem Amerikalının atına ilişkindi.

Kendi türünden hayvanlarda olduğu gibi "ahırın kokusunu" almamıştı. Havayı koklamıyor, yürüyüşünü hızlandırmıyor, burun deliklerini açıp kapamıyor, yolculuğun sona erdiğini belirten o kişnemeleri çıkarmıyordu. Dikkatlice gözlemlenirse, defalarca gidip geldiği çiftliğe karşı son derece kayıtsız kaldığı fark ediliyordu. Çiftliği iyice tanıması gerekirken hâlâ birkaç yüz mil gidecekmiş gibiydi.

"Yolun sonuna varan bir at değil bu!" diye düşündü genç adam.

Bu arada, Harris'in dün söylediğine bakılırsa altı millik mesafe kalmıştı. Zaten akşam saat beşte, son altı milin dört mili de çoktan aşılmış olmalıydı.

Gelgelelim, at son derece ihtiyaç duyduğu ahırın kokusunu almıyordu; kaldı ki San-Felice Çiftliği olması gereken o büyük malikâneye yaklaştıklarına dair hiçbir işaret yoktu.

Çocuğu dışında her şeye kayıtsız kalan Bayan Weldon ortalığı hâlâ ıssız görünce irkildi. Bu da ne demek oluyordu! Görünürde bir tek yerli, bir tek çiftlik hizmetkârı yoktu! Üstelik çok kısa bir mesafe kalmıştı! Yolu mu kaybetmişti Harris? Yok canım! O düşünceyi kafasından attı. Biraz daha gecikirlerse, küçük Jack ölebilirdi!

Harris hâlâ önde ilerliyordu fakat ormanın derinliklerini gözlemler gibiydi. Kendinden emin olmayan bir adam gibi sağa sola bakıyor, sanki doğru yolu arıyordu!

Bayan Weldon onu görmemek için gözlerini kapadı.

Bir mil genişliğindeki düzlükten sonra, batıda pek yoğunlaşmayan orman tekrar ortaya çıktı ve küçük kafile yeniden yüksek ağaçların arasına daldı.

Akşam saat altıda, bir fundalığa varmışlardı. Fundalık kuvvetli hayvanlara geçit sağlıyormuş gibiydi.

Dick Sand bütün dikkatiyle etrafı gözlemledi.

İnsan boyunu epey aşan yükseklikte ağaç dalları koparılmış ya da kırılmıştı. Ayrıca otlar da ezilmişti, açıklık yerlerden toprak görünüyordu. Biraz bataklık yerdeki ayak izleri ancak jaguarlara veya pumalara ait olabilirdi.

Yoksa bu izler "aï"ler ya da başka ağır hareketli hayvanların olmasındı? Ama o denli yükseklikte dalların kırılmasını nasıl açıklamalıydı?

Kuşkusuz filler böyle izler bırakabilirdi, içine girilmez fundalıkta ancak o hayvanlar buna benzer genişlik açabilirlerdi. Fakat fil yoktu Amerika'da, kocaman kalın derililer Yeni Dünya'da yaşamıyorlardı. Bu iklim koşullarına hiç alışkın değillerdi.

Fillerin buradan geçtiğine ilişkin varsayım kabul edilemezdi.

Her neyse, onu düşündüren anlaşılmaz olayı Dick Sand bir türlü çözemedi. Aynı konuda Amerikalıya da bir şey sormadı. Zürafaları devekuşları diye yorumlayan bir adamdan ne beklenirdi? Harris anlaşılmaz olay hakkında da birtakım açıklamalar yapacak, hayal ürünü sözleri durumu değiştirmeyecekti.

Öte yandan Dick Sand'in Harris hakkında kanaati kesinleşmişti, Amerikalıyı bir hain gibi görüyordu! Kendini doğrulayacak bu gerçeği ortaya çıkarmak için fırsat kolluyordu, nitekim o fırsat yakındı.

Peki, Harris'in gizli amacı ne olabilirdi? *Pilgrim*'den hayatta kalanları nasıl bir akıbet bekliyordu? Üstelik Dick Sand kazadan sonra sorumluluğunun devam ettiğine inanıyordu. Gemi karaya oturmuştu, dolayısıyla bu sahile çıkanların hayatını kurtarmakla yükümlüydü. Şu kadını, şu ufak çocuğu, şu siyahileri, kısaca bütün talihsiz arkadaşlarını tek başına mücadele ederek kurtarmalıydı! Gemide, denizci olarak belki elden bir şey gelebilirdi ama şu korkunç koşullarda ne yapacaktı?

Dick Sand her an daha da tartışılmaz hale gelen müthiş gerçek karşısında gözlerini yummak istemedi. *Pilgrim*'de on beş yaşında kaptan olmuştu, yine aynısını tekrarlayacaktı! Ama eyleme geçme zamanı gelmeden, zavallı anneye bir şey belli etmedi.

O sırada, küçük kafile geniş bir su birikintisinin kenarına gelmişti. Dick Sand yüksek otların arasına saklanan iri yarı hayvanlar fark etti.

"Hipopotamlar! Hipopotamlar!" diye bağırdı.

Gerçekten iri başlı, şişkin geniş burunlu kalın derililerdi bunlar. Ağızlarında bir ayak boyunu aşan dişler vardı, kısa bacakları şişman ve bodurdu. Tüysüz derileri kızıl esmer renkteydi. Amerika'da hipopotamlar!

Gün boyu yürümeye devam ettiler ama zahmetli bir yürüyüştü.

Yorgunluk en dayanıklıları bile yavaşlatmaya başlamıştı. Evet, artık varmanın zamanıydı, yoksa durmak zorunda kalacaklardı.

Bayan Weldon sadece küçük Jack'iyle ilgileniyor, yorgunluk hissetmiyordu ama onun da gücü tükenmişti. Herkes pes etmek üzereydi. Sorumluluk duygusunun altında ezilen Dick Sand olağanüstü manevi bir enerjiyle direniyordu.

Akşam saat dörde doğru, yaşlı Tom otlar üzerinde dikkatini çeken bir nesne buldu. Bu bir silahtı, bir çeşit bıçak. Biçimi özeldi; ağzı kısa ve geniş, sapı kabaca işlenmiş fildişi kaplamaydı.

Tom bıçağı Dick Sand'e götürdü. Genç adam onu eline alıp inceledi, sonra Amerikalıya göstererek, "Herhalde yerliler yakınımızdalar!" dedi.

Harris cevap verdi: "Olabilir, bu arada..."

"Hipopotamlar! Hipopotamlar!" diye bağırdı.

Harris'in gözünün tam içine bakan Dick Sand, "Bu arada?.." diye yineledi.

Harris kararsızlıkla ekledi: "Çiftliğin çok yakınında olmamız gerekirdi fakat çıkaramıyorum..."

Heyecanlanan Dick Sand, "Yolu mu şaşırdınız?" diye sordu.

"Şaşırmak mı, yok canım... Çiftliğe artık üç milden az olması lazım ama kestirmeden gitmek istedim, bu yüzden ormana girdim. Belki de yanlış yaptım!"

"Olabilir" cevabını verdi Dick Sand.

"Ben önden gidip durumu göreyim" dedi Harris.

Dick Sand kararlı bir sesle, "Olmaz, Mösyö Harris" dedi, "ayrılmayalım."

Amerikalı, "Nasıl isterseniz!" karşılığını verdi. "Yalnız gece vakti size kılavuzluk yapmam kolay olmaz."

Dick Sand, "İş oraya kalsın!" diye karşılık verdi. "Mola veririz. Bayan Weldon ağaçların altında son bir gece geçirmeye razı gelir. Sabah, gün doğar doğmaz yola koyuluruz! İki üç millik mesafe bir saatlik iş sayılır!"

"Pekâlâ" dedi Harris.

O anda Dingo'nun öfkeli havlamaları duyuldu.

Dick Sand, "Buraya gel Dingo, buraya!" diye seslendi. "Biliyorsun ki burada kimseler yok, ıssız bir yerdeyiz!"

Sonuncu mola kararlaştırıldı. Bayan Weldon ağzını hiç açmadan arkadaşlarına uydu. Ateşler içinde yanan küçük Jack kollarında uyuyordu.

Geceyi geçirmek için en uygun yer arandı.

Dick Sand bir ağaç kümesinin altını uygun gördü. Onunla birlikte hazırlıklara katılan ihtiyar

Tom aniden durup haykırdı: "Mösyö Dick! Şuraya bakın! Şuraya bakın!"

Her şeye hazırlıklı sakin bir adam sesiyle Dick Sand, "Ne var Tom?" diye sordu.

"Orada... Orada..." dedi Tom, "ağaçların üstünde ... kan lekeleri!.. Ve ... yerde ... parçalanmış organlar!.."

Dick Sand hemen oraya atıldı, sonra geri dönerek, "Sus Tom, sus!" dedi.

Gerçekten, orada, toprağın üstünde kesik eller vardı. İnsan parçalarının yanında, birkaç kırık çatal ve kopuk bir zincir göze çarpıyordu.

Bayan Weldon çok şükür ki iğrenç sahneyi görmemişti.

Harris'e gelince, bir kenarda duruyordu. Şu anda onu gözlemleyen biri onda meydana gelen değişiklikten çok etkilenirdi; yüzünde canavarca bir ifade belirmişti.

Dingo, Dick Sand'in yanına gelmiş, kanlı parçaların önünde öfkeyle havlıyordu.

Genç adam onu uzaklaştırırken çok uğraştı.

Bu arada, çatalları, kırık zinciri gören yaşlı Tom olduğu yere mıhlanmıştı. Gözleri yuvalarından fırlamış, elleri kasılmış, bakıyor ve şu tutarsız kelimeleri mırıldanıyordu: "Gördüm ... daha önce gördüm ... o çatalları ... çok küçük ... gördüm!.."

Galiba, çocukluğunun anıları belli belirsiz gözlerinin önüne geliyor, anımsamaya çalışıyordu!.. Konuşacaktı!..

Dick Sand, "Sus Tom!" diye yineledi. "Bayan Weldon için, hepimiz için sus!"

Genç adam siyahiyi oradan uzaklaştırdı.

Toprağın üstünde kesik eller vardı.

Biraz ötede, başka bir mola yeri seçildi; herkes gece yatısına hazırlandı.

Yemek verilmişti ama zar zor yediler. Yorgunluk, açlıktan önce geliyordu. Herkes dehşetle karışık belirsiz bir endişe içindeydi.

Karanlık yavaş yavaş bastırdı, çok geçmeden koyulaştı. Hava fırtına yüklü kalın bulutlarla kaplıydı. Batı ufkunda, parlayan şimşekler ağaçların arasından görünüyordu. Rüzgâr kesilmiş, yaprak kımıldamıyordu. Günün gürültülerini derin bir sessizlik izliyordu, sanki elektrik yüklü ağır hava seslerin iletişimini geçersiz kılıyordu.

Dick Sand, Austin ve Bat birlikte nöbet tutuyorlardı. Koyu karanlık gecede gözlerine ve kulaklarına çarpan bir ışık görmeye, bir gürültü duymaya çalışıyorlardı. Fakat ormanın karanlığını ve dinginliğini hiçbir şey bozmuyordu.

Uykusu gelmeyen Tom anılarına dalmış, başı eğik öyle kalmıştı, sanki ani bir darbe yemişti.

Bayan Weldon kollarında çocuğunu sallıyor, ondan başka şey düşünmüyordu.

Galiba bir tek kuzen Bénédict uyuyordu. Zira ortak endişeden sadece o etkilenmemişti, önsezi yetisi daha öteye gitmiyordu.

Saat on bire doğru, ansızın uzun ve boğuk bir kükreme işitildi, daha acı titrek bir çığlık bu sese karıştı.

Tom ayağa kalktı, bir mil ötedeki fundalığa uzandı eli.

Dick Sand kolunu yakaladı ama yüksek sesle bağırmasını önleyemedi: "Aslan! Aslan!"

İhtiyar çocukluğunda çok alışık olduğu kükremeyi tanımıştı.

"Aslan!" diye yineledi.

Daha fazla kendini tutamayan Dick Sand büyük bıçağı kaparak Harris'in bulunduğu yere doğru atıldı.

Harris orada yoktu, atı da onunla birlikte kaybolmuştu.

Dick Sand'in kafasında aniden şimşek çaktı. Her şeyi anladı, bulunduğunu sandığı yerde değildi.

Pilgrim Amerika kıtasında karaya oturmamıştı! Denizde bulunduğu mevkiyi ölçtüğü yer Paskalya Adası değildi, bu kıtada başka bir adaydı. Paskalya Adası Amerika'nın batısındaydı.

Pusula yolculuğun bir bölümünde onu yanıltmıştı. Nedeni biliniyor. Fırtına tarafından yanlış bir rotada sürüklenerek Horn Burnundan geçmiş olmalıydı. Böylece Pasifik Okyanusundan Atlantik'e geçmişti! Fırtınayla iki katına çıkan gemisinin hızını fark edememişti.

Bunun içindir ki bu bölge kauçuk ağaçlarından, kınakınalardan, Güney Amerika ürünlerinden yoksundu. Burası ne Atacama yaylası ne de Bolivya pampasıydı!

Evet, kaçan hayvanlar zürafalardı, devekuşları değil! Kalın fundalıktan geçenler fillerdi! Dick Sand'in rahatını kaçırdığı, yüksek otlar arasına saklanan hipopotamlardı! Bénédict'in yakaladığı çiftkanatlı, bir çeçesineğiydi. Bu korkunç sinek soktuğunda kervan hayvanlarını öldürürdü!

Ormandan gelen ses aslan kükremesiydi! Ve o çatallar, zincirler, tuhaf biçimli bıçak köle tüccarının aletleriydi. Kesik eller, esir alınan insanların elleriydi!

Dick Sand büyük bıçağı kaparak Harris'in bulunduğu yere doğru atıldı.

Portekizli Negoro ve Amerikalı Harris ortak olsalar gerekti!

Dick Sand'in dudaklarından şu dehşet verici kelimeler döküldü: "Afrika! Ekvatoral Afrika! Köle tüccarlarının ve kölelerin Afrikası!"

Birinci Kısmın Sonu

İKİNCİ KISIM

I
İnsan Ticareti

İnsan ticareti! Konuşma dilinde hiç yer bulamamış bu sözcüklerin anlamını herkes bilir. Denizaşırı sömürgeleri olan Avrupalı uluslar yararına yapılan bu iğrenç ticaret uzun süre geçerli kalmış, yıllar önce yasaklanmıştı. Bu arada, geniş bir alanda, özellikle Orta Afrika'da hâlâ geçerliydi. On dokuzuncu yüzyılda, kendini Hıristiyan sayan bazı devletler köleliğin kaldırılması antlaşmasına hâlâ imza atmamışlardır.

İnsan ticaretinin artık yapılmadığı düşünülebilir. İnsan alım satımı durdurulmuştur. Oysa işin aslı hiç de öyle değildir. Okur bu yapıtın ikinci kısmını merak ediyorsa, bu nokta üzerinde durması gerekir. Günümüzde hâlâ insan avının nasıl sürdürüldüğünü, kölelerden oluşan koloniler kurmak için bütün bir kıtayı nüfussuzlaştırma tehdidinde bulunan bu insan avlarının bugün ne olduğunu, bu barbarca baskınların nerede ve nasıl yapıldığını, kanın nasıl döküldüğünü, nasıl kundaklama ve yağmalara neden olduklarını ve nihayet kimin yararına yapıldığını okurun öğrenmesi gerekir.

Siyahileri köleleştirme ticareti ilk kez on beşinci yüzyılda ortaya çıkmıştır. Şimdi bu ticaretin hangi koşullarda başladığını anlatalım:

Müslümanlar İspanya'dan kovulduktan sonra, boğazın öte yakasına, Afrika kıyılarına sığındı-

lar. Bu kıyıları elinde bulunduran ve gözü dönen Portekizliler Müslüman mültecilere saldırdılar. Kaçakların bir kısmı tutsak alınarak Portekiz'e götürüldü. Orada köleleştirilen tutsaklar, Hıristiyanlıktan bu yana Batı Avrupa'da Afrikalı kölelerin ilk çekirdeğini oluşturdu.

Fakat Müslümanlar zengin ailelere mensuptular, onlar yakınlarını altın karşılığı geri almak istedi. Ancak Portekizliler ne kadar önemli olsa da böyle bir fidyeyi reddetti, yabancının altınına ihtiyaçları yoktu. Onların ihtiyacı sömürgelerde çalışacak kollardı, yani kölenin kolları.

Tutsak akrabalarını kurtaramayan Müslüman aileler, onların Afrikalı kölelerle mübadele edilmesini önerdi. Zaten Afrikalı köleleri ele geçirmeleri zor sayılmazdı. Portekizliler teklifi kabul ettiler, bu mübadeleden çıkar sağlayacaklardı. Avrupa'da insan ticaretinin temelleri böylece atılmış oldu.

On altıncı yüzyılın sonuna doğru, iğrenç ticaret genel anlamda kabul gördü. Hâlâ barbar sayılan gelenek ve görenekler bu ticaretten tiksinti duymuyordu. Yeni Dünya adalarını daha garantili ve daha hızlı sömürgeleştirmek için bütün devletler köleliği destekliyordu. Aslında, siyahi kökenli köleler direnebilirlerdi. İklim koşullarına alışkın olmayan beyazlar tropikal sıcağa dayanamıyor, binlerce ölü veriyorlardı. Zencilerin Amerika kolonilerine taşınması düzenli seferler halinde özel gemilerle gerçekleştirildi. Atlantikötesi ticaretin bu sektörü Afrika kıyılarının çeşitli noktalarında şirketler kurdu. "Mal"ın fiyatı ucuzdu, hatırı sayılır kazançlar sağlıyordu.

Ancak denizaşırı sömürgelerin kurulması bakımından bu girişimler ne denli gerekli olsa da insan pazarlarından kazanç sağlanmasını haklı çıkarmıyordu. Hayırseverler çok geçmeden seslerini duyurmaya başladı. Siyahilerin köleleştirilmesini protesto edip Avrupalı hükümetlerden insanlık namına köleliğin kaldırılması talebinde bulundular.

1751'de, Quaker'lar köleliğin kaldırılması hareketinin başına geçti. Üstelik Kuzey Amerika'nın ortasında, yüz yıl sonra iç savaş patlak verecekti. Kölelik sorunu bu savaş için de geçerliydi. Virginia, Connecticut, Pennsylvania, Massachusetts gibi çeşitli kuzey eyaletleri insan ticaretinin kaldırılmasına ilişkin yasa çıkardılar ve büyük paralar harcanarak kendi topraklarına getirilen köleleri azat ettiler.

Öte yandan Quaker'larca başlatılan kampanya Yeni Dünya'nın kuzey eyaletleriyle sınırlı kalmadı. Kölelik yanlıları Atlantik'in ötesinde dahi şiddetle eleştirildi. Özellikle Fransa ve İngiltere, bu haklı dava için taraftar topladılar. Bütün eski kıtada yankılanan hayırsever slogan şöyleydi: "Kölelik kalksın, sömürgeler yok olsun!" Sorunla ilgili büyük ekonomik ve politik çıkarlara rağmen kölelik karşıtı slogan tüm Avrupa'ya yayıldı.

Adım atılmıştı. 1807'de İngiltere, sömürgelerde siyahilerin köle olarak çalıştırılmasını yasakladı. 1814'te Fransa aynı politikayı izledi. İki güçlü ulus bu hususta bir antlaşma imzaladı. Napoléon, Cent-Jours[1] döneminde antlaşmayı onayladı.

[1] Yüz Günler (20 Mart 1815 – 8 Temmuz 1815). Napoléon'un Paris'e dönüşünden, Waterloo hezimetinden dört gün sonra ikinci kez tahtan indirilmesine kadar geçen 111 günlük süre –çn.

Bununla beraber, girişim salt kâğıt üzerinde kalıyordu. Köle tüccarları denizde sefer yapmaktan vazgeçmiyorlar, "siyah yüklerini" koloni limanlarına boşaltıyorlardı.

Bu ticarete son vermek için daha etkili önlemler alınmalıydı. 1820'de ABD, 1824'te İngiltere köle ticaretinin korsanlık, bu işi yapanların da korsan olduğunu ilan etti. Yakalananlar şiddetle yargılanıyor, ölüm cezasına çarptırılıyordu. Fransa çok geçmeden yeni antlaşmayı onayladı. Fakat Amerika'nın güneyindeki eyaletler, Portekiz ve İspanyol sömürgeleri köleliğin kaldırılmasını desteklemediler. Kendi çıkarları doğrultusunda siyahilerin ticaretine devam ettiler.

Bu arada, köleliğin kaldırılmasına ilişkin yasa geçmişe yönelik bir etki yaratmadı. Yeni köleler alınmıyor, ama eskiler hâlâ özgürlüğüne kavuşamıyordu.

Bu koşullar karşısında İngiltere örnek bir davranış sergiledi. 14 Mayıs 1833'te, bir beyanname Büyük Britanya sömürgelerindeki bütün siyahileri azat etti. Ağustos 1838'de, altı yüz yetmiş bin köle özgürlüğüne kavuşturuldu.

On yıl sonra, 1848'de, Fransız hükümeti de kendi kolonilerinde yaşayan köleleri azat etti. Bunların sayısı iki yüz yetmiş bin siyahiyi kapsıyordu.

1859'da, ABD'de patlayan savaş özgürleşme hareketini tamamladı ve gelişme bütün Kuzey Amerika'ya yayıldı.

Üç büyük devlet böylece insanlık ödevini yerine getirmişti. Şimdiki durumda, köle ticareti Portekiz ve İspanyol kolonileri yararına uygulanmakta ve Türk ya da Arap kökenli doğu halklarını memnun

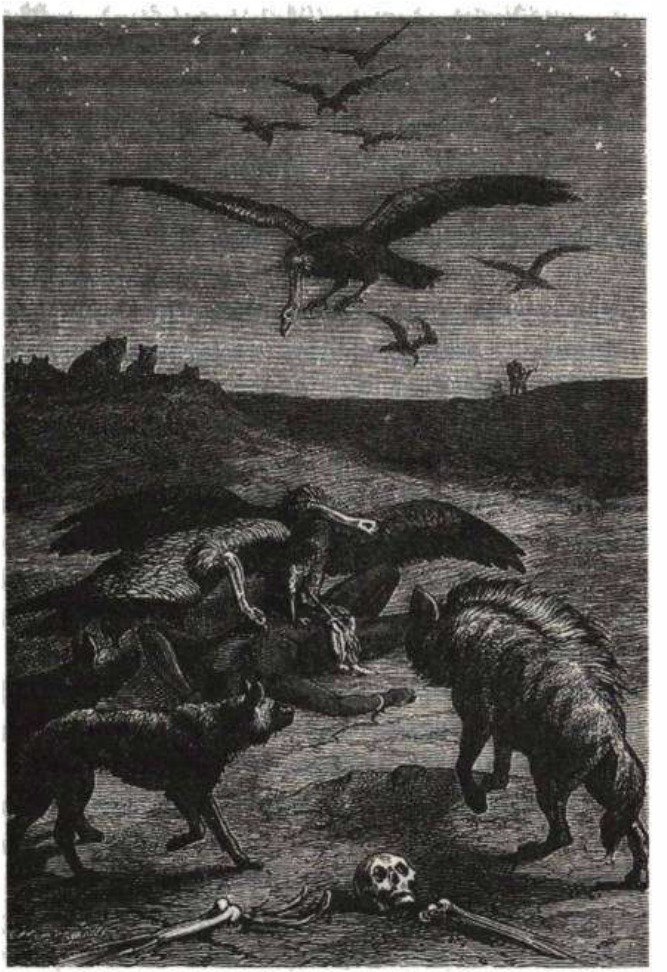
etmek için yapılmaktadır. Brezilya eski kölelerini hâlâ azat etmemiştir; ancak yeni köle almamaktadır, siyahilerin çocukları özgür doğmaktadır.

Afrika'nın içlerinde, insan avını sürdüren Afrikalı liderlerin kanlı savaşlarının ardından bütün kabileler köleleştirilmiştir. Kervanlara iki karşıt yön izlemeleri dayatılmıştı: Yönlerden biri batıya, Portekiz sömürgesi Angola'ya; öteki doğuya, Mozambik'e idi. Kervandaki zavallılardan ancak hayatta kalabilen azınlık hedefe varabiliyordu. Bir kısmı ya Küba ya da Madagaskar'a gönderiliyor, ötekiler Asya'nın Türk ya da Arap eyaletleri, Mekke ya da Maskat'a sürülüyordu. İngiliz ve Fransız kol gemileri bu insan kaçakçılığını önlemede yetersiz kalıyordu; üstelik kıyılar çok uzun olduğundan etkili bir denetimin gerçekleştirilmesi zorluklar getiriyordu.

Peki bu iğrenç kaçakçılığın sayısal bilançosu hâlâ çok büyük müdür?

Evet! Kıyı şeridine varan köle sayısının seksen binleri bulduğu tahmin ediliyor. Ve bu sayı, katledilen yerlilerin onda birini oluşturuyor. Korkunç katliamların ardından, yakılıp yıkılan tarlalar, kundaklanan kasabalar insansız kalıyor, nehirlerde cesetler yüzüyor, ülkeyi vahşi hayvanlar istila ediyor. Livingstone, insanların avlanmasının ertesi günü, birkaç ay önce ziyaret ettiği yerlerin tanınmaz hale geldiğini söylüyor. Grant, Speke, Burton, Cameron, Stanley gibi gezginler farklı şeyler söylemiyorlar. Sözgelimi büyük göller bölgesini, Zanzibar pazarını besleyen geniş alanı, Bornu ve Fizan'ı, daha güneyde Zambezi Nehri ve Nyassa Gölü kıyılarını, daha batıda Yukarı Zaire

bölgelerini ziyaret eden korkusuz Stanley aynı şeyleri anlatıyor: yakıp yıkılan yerler, katliamlar, insansızlaştırılan bölgeler... Yeni Hollanda'da Avustralya yerli ırkı nasıl temizlendiyse, Afrika'da da kölelik galiba sonunda siyah ırkın yok edilmesiyle bitecek!

Ülkeyi vahşi hayvanlar istila ediyor.

İspanyol ve Portekiz sömürgeleri günün birinde kapanacak, insan pazarı ortadan kalkacak. Uygarlaşmış toplumlar insan ticaretine uzun süre göz yumamaz!

Evet, kesinlikle bu yıl, 1878'de, Hıristiyan devletler hâlâ ellerinde bulunan köleleri azat etmeliler. Gerçi Müslüman ülkeler Afrika kıtasını insansızlaştıran bu kaçakçılıktan daha uzun yıllar yararlanacaklardır. Gerçekten siyahilerin büyük oranda sürülmesi o ülkelere yöneliktir. Memleketlerinden sökülüp alınan ve doğuya gönderilen yerlilerin sayısı yılda kırk bini bulmaktadır. Mısır seferinden önce, Sennar zencilerinden binlercesi satılmıştı. General Bonaparte, askerlerini Memluklar gibi örgütlediği bu siyahilerden oldukça fazla sayıda satın almıştır. O günden beri, beşte dördü geçip giden şu yüzyılda, Afrika'da köle ticareti azalmamış, tam tersi patlama yapmıştır.

Öte yandan Müslümanlık köle ticaretine elverişlidir. Siyahi köle Müslüman eyaletlerde bir zamanların beyaz kölesinin yerini almıştır. Bu iğrenç ticareti her milletten köle tüccarları büyük çapta yapıyorlar. Çalışmayla yenilenmeyen, sonuçta günün birinde sönecek ve yok olacak ırklara ek bir nüfus getiriyorlar. Bu köleler tıpkı Bonaparte zamanındaki gibi genellikle asker oluyorlar. Yukarı Nijer'in bazı halklarında, Afrikalı şefler ordularının yarısını onlarla kuruyor. Bu koşullarda o kölelerin yazgısı özgür insanlardan farklı değildir. Zaten bir köle asker değilse, dolaşıma giren paradır. Nitekim Mısır ve Bornu'da subayların ve memurların ücreti bu parayla ödenir. Guillaume Lejean bunu görmüş ve aktarmıştır.

Köle ticaretinin güncel durumu böyledir.

Avrupalı büyük devletlerin çok sayıda ajanı bu ticareti hoşgörüyle karşılarken utanç duymamaktadır! Kol gemilerinin Atlantik ve Hint Okyanusunu denetlediği söyleniyor ama ne kadar doğrudur? İç bölgelerde kaçakçılık düzenli biçimde devam ediyor, siyahileri kaçıran kervanlar bazı görevlilerin gözleri önünde köle taşıyor, bir köle almak için on siyahinin öldürüldüğü katliamlar gerçekleştiriliyor!

Şimdi, Dick Sand'in az önce söylediği "Afrika! Ekvatoral Afrika! Köle tüccarlarının ve kölelerin Afrikası!" sözlerinde neyin bu kadar korkunç olduğunu anlayacağız.

Dick Sand yanılmıyordu, bütün tehlikeleriyle beraber Afrika'ydı burası. Arkadaşlarını ve onu bekliyordu bu tehlikeler!

Fakat içyüzü belirsiz aksilik kendini Afrika kıtasının neresine çıkarmıştı? Tabii batı kıyısına, yalnız daha vahim bir durum vardı, o da *Pilgrim*'in kendilerini Angola sahillerine atmış olmasıydı. Köle kervanları Afrika'nın bütün bu kısmında boşaltılıyordu.

Gerçekten burası, birkaç yıl sonra Cameron'un güneyden, Stanley'nin kuzeyden geçecekleri bir ülkeydi, hem de ne çabalar pahasına! Üç bölgeden (Benguela, Kongo, Angola) oluşan bu geniş kara parçasının kıyı şeridini kimseler bilmiyordu. Bu ülke güneyde Nourse'dan kuzeyde Zaire'ye uzanır ve belli başlı iki kent, Benguela ve Portekiz kolonisinin merkezi Saint-Paul de Loanda oranın limanlarıdır.

Bölgenin iç tarafları aşağı yukarı bilinmez. Az sayıda gezgin içerilere girmeye cesaret edebilmiş-

tir. Sağlığa zararlı iklim koşulları, ateşli hastalıklara neden olan nemli ve sıcak topraklar, bir kısmı hâlâ yamyamlıktan kurtulamamış vahşi yerliler, bitip tükenmeyen kabileler arası savaşlar, alçakça ticaretlerinin sırlarını araştıran her yabancıya karşı köle tüccarlarının duyduğu güvensizlik... İşte başa çıkılacak zorluklar... Afrika'nın en tehlikeli yerlerinden biri olan Angola'da bütün bu tehlikelerle burun buruna gelmek söz konusudur.

1816'da Tuckey, Kongo nehrinde Yellala şelalesine kadar gitmiş, iki yüz mili aşan bir mesafeyi katetmişti. Gelgelelim bu basit mesafe ülke hakkında ciddi bir bilgi veremezdi. Nitekim keşif seferine katılan çok sayıda bilgin ve görevlinin canına mal olmuştu.

Otuz yedi yıl sonra, Doktor Livingstone Yukarı Zambezi'den Ümit Burnuna kadar ilerlemişti. 1853'ün Kasımında, şimdiye dek aşılamayan bir cesaretle oradan kuzeybatı yönünde Güney Afrika'da ilerlemiş, Kongo Nehrinin kollarından biri olan Coango'yu aşmış, 31 Mayıs 1834'te Saint-Paul de Loanda'ya varmıştı. Kimsenin bilmediği Portekiz sömürgesinde ilk kez bir aşım gerçekleştiriliyordu.

On sekiz yıl sonra, iki korkusuz kâşif Afrika'yı batıdan doğuya aşıyordu, işitilmemiş zorluklarla karşılaşarak biri güneyden, diğeri Angola'nın kuzeyinden ortaya çıkmayı başarıyorlardı.

Tarihsel olarak Livingstone'un ilk kez yardımına koşan İngiliz donanmasından Teğmen Verney-Howet Cameron'dı. 1872'de, büyük göller bölgesinde kaybolan Livingstone'un aranması için gönderilen Amerikalı Stanley'nin seferi hayli

tehlikelerle karşılaşmıştı. Teğmen Cameron gidip onun izini bulmayı önerdi. Önerisi kabul edildi. Cameron beraberinde Doktor Dillon, Teğmen Cecil Murphy ve Livingstone'un yeğeni Robert Moffat, Zanzibar'a hareket ettiler. Ugogo'yu aşan Teğmen, Livingstone'un ölüsüne rastladı. Sadık hizmetkârları cenazeyi doğu kıyısına getiriyorlardı. Sarsılmaz iradeli teğmen batıya doğru yoluna devam etti. Uyanyanbe'yi, Ugunda'yı aşarak Kahuele'ye geldi. Burada büyük gezginin yazılı notlarını topladı. Tanganika'yı, Bambarre dağlarını geçti ama Lualaba akarsuyunu aşamadı. Savaş sonucu yakılıp yıkılan, köle ticaretiyle insansızlaşan Kilemmba, Urua, Lomane, Uluda, Lovale gibi eyaletleri dolaştı. Coanza'yı, uçsuz bucaksız ormanları geçti. Dick Sand ve arkadaşları işte bu ormanlarda kaybolmuş, Harris onları bir güzel kandırmıştı. Yılgınlık göstermeyen Cameron nihayet Atlantik Okyanusunu buldu ve Saint-Philippe de Benguela'ya ulaştı. Yolculuk üç yıl dört ay sürmüş, iki arkadaşı Doktor Dillon ve Robert Moffat'nın hayatına mal olmuştu.

İngiliz Cameron'ın neredeyse hemen ardından Amerikalı Henry Moreland Stanley keşifler kervanına katıldı. *New-York Herald*'ın atılgan muhabiri Livingstone'un bulunması için gönderildi ve 30 Ekim 1871'de, onu Tanganika Gölü kıyılarında, Ujiji'de buldu. Stanley insanlık uğruna yaptığı bu hizmetin yanında, keşfine coğrafya bilimi yararına devam etmek istedi. Belli başlı amacı yarım yamalak gördüğü Lualaba'nın keşfini tamamlamaktı. Cameron Orta Afrika eyaletlerinde yine kaybolmuştu. Aynı günlerde, Kasım 1874'te,

Stanley doğu kıyısı üzerindeki Bagamoyo'dan ayrılıyordu. 24 Ağustos 1876'da, yirmi bir ay sonra, çiçek hastalığı salgınından kırılan Ujiji'yi terk ediyordu. Yetmiş dört gün boyunca N'yangwe Gölünün yolunu izledi. Etraf köle pazarından geçilmiyordu. Daha önce Livingstone ve Cameron bu büyük pazarları görmüşlerdi. Stanley, Marungu ve Manyuema çevresinde iğrenç talan sahnelerine tanık oldu. İğrenç sahneleri gerçekleştirenler Zanzibar sultanının askerleriydi.

Stanley, Lualaba Nehrini keşfetmeye ve nehrin ağzına kadar gitmeye karar verdi. N'yangwe'den kiralanan yüz kırk hamal ve on dokuz tekne keşif seferinin malzemesini oluşturuyordu. Daha işin başında, Ugusu'nun yamyamlarıyla mücadele etmek gerekti. Yine işin başında, aşılmaz çağlayanların etrafından dolanmak için tekneleri taşımak zorunda kaldılar. Ekvator'da, Lualaba'nın kuzeydoğuya yöneldiği burunda, yüzlerce yerliyi taşıyan kayıklar Stanley'nin küçük filotillasına saldırdı; Stanley onları geri püskürtmeyi başardı. Sonra, kuzey enleminin ikinci derecesine kadar gitmeyi başaran cesur Amerikalı, Lualaba'nın Yukarı Zaire ya da Kongo Nehrinden başka şey olmadığını gördü, akarsuyun sonuna kadar giderse doğrudan denize ulaşacağını anladı. Düşman kabilelerle her gün vuruşa vuruşa yürüdü. 3 Haziran 1877'de, Massassa çağlayanını geçişleri sırasında arkadaşlarından Francis Pocock'u kaybetti. 18 Temmuzda, teknesi M'belo şelalesine kapıldı, mucize eseri ölümden döndü.

Nihayet 6 Ağustosta Henry Stanley, Ni Sanda Köyüne varıyordu. Köy sahile dört günlük

mesafedeydi. İki gün sonra Banza M'buko'da, Emboma'dan iki tüccarın gönderdiği erzakı aldı. Kıyı şeridinin bu küçük kentinde nihayet dinlenebildi. Otuz beş yaşında, yorgunluk ve yoksunluk onu ihtiyarlatmıştı. Bütün Afrika kıtasını boydan boya geçmiş, bu yolculuk ömründen iki yıl dokuz ayı almıştı. Gerçi Lualaba Nehri Atlantik'e kadar keşfedilmişti. Nil kuzeyde, Zambezi doğuda nasıl en büyük akarsuları oluşturuyorlarsa, şimdi batıda Afrika'nın dünyanın üçüncü büyük akarsularından birine sahip olduğu biliniyor. İşte bu nehir Lualaba, Zaire ve Kongo isimlerini taşıyor ve iki bin dokuz yüz mil[1] tutan bir mesafeyi aşarak göller bölgesini Atlantik Okyanusuna birleştiriyor.

Bu arada, gerek Stanley'nin gerekse Cameron'ın izlediği yollar arasında Angola ülkesi 1873'te – *Pilgrim*'in Afrika'da karaya oturduğu tarih– neredeyse hiç tanınmıyordu. Bilinen şey, bu ülkenin batılı bir insan kaçakçılığına sahne olmasıydı. Bihe, Cassange ve Kazonnde'de, önemli esir pazarları çok revaçtaydı.

İşte Dick Sand yüz mili aşan bir kıyı şeridi olan bu bölgeye sürüklenmişti. Yanında yorgunluk ve acıdan tükenmek üzere olan bir kadın, hastalıktan kırılan bir çocuk ve canları köle avcılarının insafına kalmış zenci kökenli arkadaşları vardı.

Evet, Amerika değil, Afrika'ydı burası; yani yerlilerin, vahşi hayvanların korkutucu kıtası, zorlu iklim koşullarının yaşandığı yerlerdi. Cordillera ve sahil arasında yer alan, her yolcuya dostça kapılarını açan o kasabaların bolluğuyla

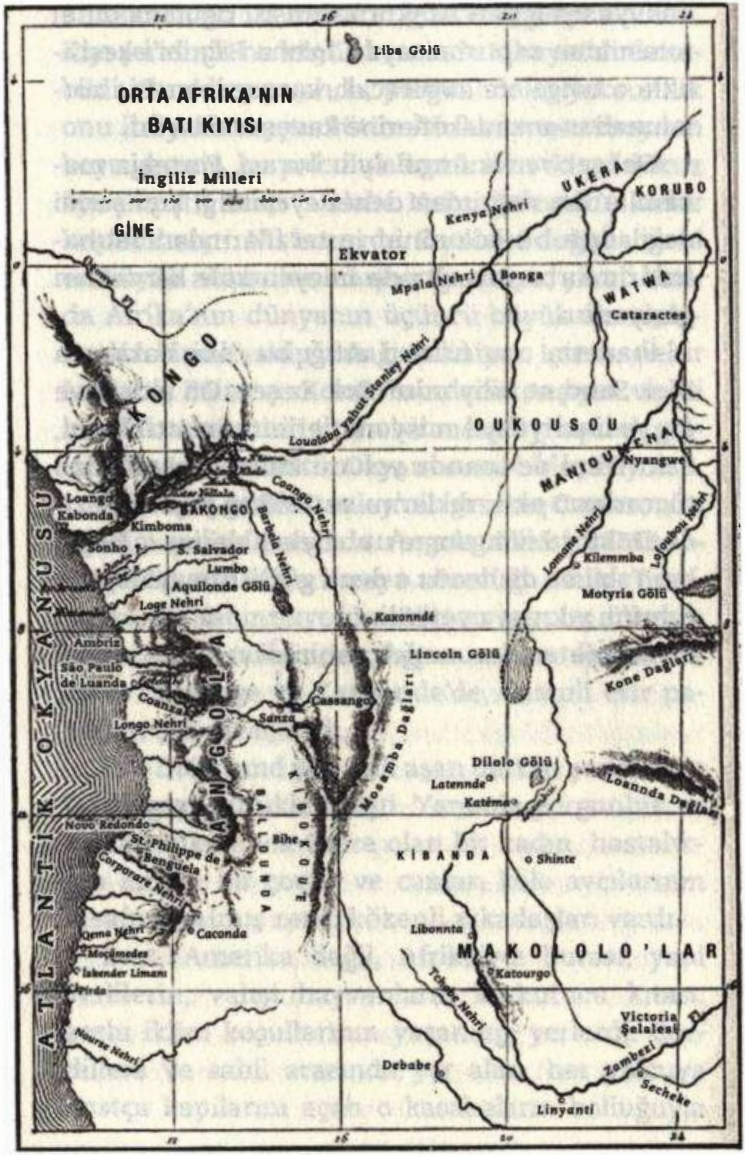
[1] 4.650 kilometre.

göze çarpan zengin bölgeden eser yoktu. Peru ve Bolivya eyaletleri uzakta kalmıştı. Uğursuz bir el rotasından saptırmasaydı, fırtına *Pilgrim*'i kesinlikle o bölgelere savuracak, kazazedeler hiç zorlanmadan memleketlerine kavuşacaklardı.

Dehşet verici Angola'ydı burası, Portekiz makamlarının doğrudan denetleyebildiği kıyı şeridi değil. İşte bu koloninin iç taraflarından muhafızların kırbaçları altında inleyen köle kervanları geçiyordu.

İhanetin onu fırlatıp attığı bu ülke hakkında Dick Sand ne biliyordu? Çok az şey. On altıncı ve on yedinci yüzyıl misyonerlerinin anlattıklarını, Saint-Paul de Loanda yolunu kullanan Portekizli tüccarların aktardıklarını ve 1853'te yaptığı gezide Doktor Livingstone'un söylediklerini... Hepsi bu. Tabii bu da henüz o denli güçlü olmayan genç ruhunu yıkmaya yeterdi.

Gerçekten durum pek vahimdi.

ORTA AFRİKA'NIN
BATI KIYISI
İngiliz Milleri
GİNE
Liba Gölü
Ekvator
Kenya Nehri
UKERA
KORUBO
Mpala Nehri
Bonga
WATWA
Cataractes
KONGO
Loualaba yahut Stanley Nehri
OUKOUSOU
MANIOUEMA
Nyangwe
Loango
Kabonda
BAKONGO
Kimboma
Congo Nehri
Barbela Nehri
Lomame Nehri
Lofoubou Nehri
Sonho
S. Salvador
Lumbo
Aquilonde Gölü
Loge Nehri
Kilemmba
Motyria Gölü
Kazonndé
Ambriz
São Paulo de Luanda
Lincoln Gölü
Kone Dağları
Coanza
Longo Nehri
Sanza
Cassango
Mosamba Dağları
Dilolo Gölü
Latennde
Katémo
Losannda Dağları
ATLANTİK OKYANUSU
ANGOLA
BALLOUNDA
KILOKOUZ
Novo Redondo
St. Philippe de Benguela
Corporare Nehri
Bihe
KİBANDA
Shinte
Kema Nehri
Caconda
Libonnta
MAKOLOLO'LAR
Moçimedes
Iskender Limanı
Katourgo
Tchobe Nehri
Victoria Şelalesi
Nourse Nehri
Debabe
Zambezi
Secheke
Linyanti

II
Harris ve Negoro

Dick Sand ve arkadaşlarının ormanda son molayı verdiği günün ertesinde, iki adam önceden kararlaştırdıkları gibi üç mil ötede buluştular.

Bunlar Harris ve Negoro'ydu. Yeni Zelanda'dan Angola'ya gelen Portekizli ve köle ticareti yapıp Batı Afrika'ya sıklıkla uğrayan Amerikalıyı hangi tesadüfün bir araya getirdiği görülecektir.

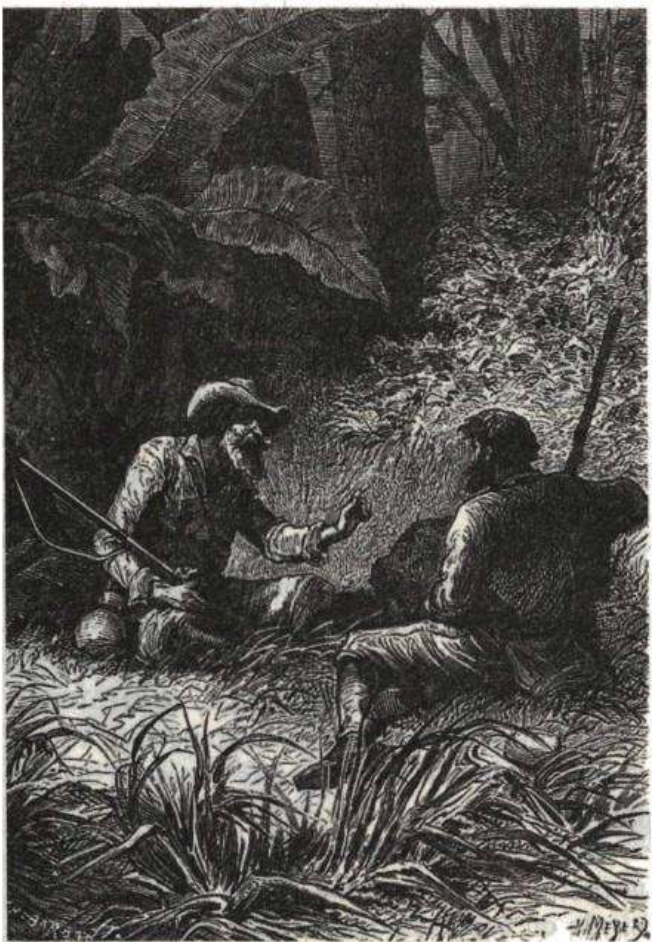
Harris ve Negoro sel gibi akan derenin kenarında, kocaman bir incir ağacının dibine oturmuşlardı.

Hemen konuşmaya başladılar, zira Portekizli ve Amerikalı az önce buluşmuşlardı ve her şeyden önce son birkaç saatte yaşanan olayları tartışacaklardı.

Negoro, "Harris" dedi, "Kaptan Sand'in küçük grubunu Angola'da daha uzağa götürseydin ya! Bir de on beş yaşındaki acemi denizciye kaptan demiyorlar mı, gülesim geliyor!"

Harris, "Hiç olmazsa, kıyıdan yüz mil uzaklaştırmayı başardım! Öyle ki günlerdir genç dostum Dick Sand bana endişeli gözlerle bakıyordu. Kuşkularından emin olmaya başlamıştı. Bana sorarsan..."

"Yüz mil daha Harris! Bu insanlar kesinlikle elimize düşmeli! Kaçmamaları lazım!"

Portekizli ve Amerikalı hemen konuşmaya başladılar.

Omuzlarını silken Harris cevap verdi: "Peki ne yapsınlardı? Sana söylüyorum Negoro, onlara tuzak kurmanın tam zamanıydı! Genç dostum az kalsın bana kurşunu sıkacaktı, bu niyetini belki on kez gözlerinden okudum. Midem pek fazla şeyi hazmedemez!"

"Pekâlâ" dedi Negoro. "Şu acemi denizciyle benim de görülecek hesabım var..."

"Kendince o hesabı görürsün arkadaş. Bana gelince, yürüyüşün ilk günlerinde, burayı Atacama Çölü diye yutturmayı başardım. Velet sinekkuşlarını, kauçuk oyuncakları istiyorum diye tutturdu; anne kafayı kınakınalara taktı; kuzen inatla böcekleri araştırıyordu!.. Artık hayal gücümü tüketmeye başlamıştım. Devekuşlarını zürafalar diye bin türlü zahmetle yutturduktan sonra ... gel de uyduracak yeni bir şey bul Negoro! Bir türlü palavra atamıyordum! Kaldı ki genç dostumun açıklamalarımdan kül yutmadığı belliydi. Ardından fillerin izine rastladık! Yetmezmiş gibi hipopotamlar çıktı! Bilirsin Negoro, hipopotam ve fil Amerika'da ne arasın! En sonunda, ihtiyar zenci bir ağacın dibinde çatallarla zincirleri buldu. Zincirlerinden kurtulup kaçan birkaç kölenin bıraktığı şeylerdi. Tam o sırada kükreyen aslan her şeyin üstüne tuz biber ekti! Kükremeye bir kedi miyavlaması diyemezdim ya! Yani atıma atlayıp kaçmaktan başka çare kalmadı!"

"Anlıyorum" dedi Negoro. "Ama keşke şehirden yüz mil daha uzakta olsalardı!"

Harris, "İnsan elinden geldiği kadarını yapar arkadaş" cevabını verdi. "Sana gelince, kıyıdan bu yana bizim kervanı takip ettin, mesafeyi korumakla iyi ettin. Kokunu alan köpek, hani adı Dingo'ydu, hiç hoşlanmıyordu senden. O hayvana ne yaptın?"

Negoro, "Hiçbir şey" dedi. "Ama yakında kurşunu yiyecek."

"Unutma tüfeğinin menziline girersen, sen de Dick Sand'den kurşunu yersin. Ah! Genç dostum

iyi nişancı. Aramızda kalsın, şunu itiraf etmek zorundayım ki kendi çapında sağlam çocuk!"

Yüzüne aman vermez zalim bir ifade düşen Negoro, "İsterse sapasağlam olsun Harris" dedi, "küstahlıklarını pahalıya ödeyecek."

Harris, "Güzel" diye mırıldandı, "arkadaşım eskisi gibi, nasılsa öyle kalmış! Geziler onu bozmamış!"

Kısa bir sessizlikten sonra konuşmasını sürdürdü: "Ah! Negoro, orada sana umulmadık bir anda rastladığımda, kaza mahallinde, Longa'nın ağzında, o cesur insanlardan bahsetmeye vakit bulamadın; oysa o sözümona Bolivya'da onları daha uzağa götürmemi söyleseydin! Hem iki yıldır neler yaptığını anlatmadın! İnişli çıkışlı hayatımızda, iki yıl uzun sayılır arkadaş! İhtiyar Alvez hesabına bir köle kervanına bakıyorduk, çok mütevazı ajanlardık. Güzel bir günde Cassange'ı terk ettin ve senden bir daha haber alınmadı! Sandım ki İngiliz kol gemisiyle birtakım sorunlar yaşadın ve seni astılar!"

"Az kalsın öyle oluyordu Harris."

"Yine başımızı gelebilir Negoro."

"Bakalım!"

Harris, "Ne yaparsın?" dedi. "Bizim mesleğin cilveleri bunlar! Yatağından başka yerde ölme riskine girmeden Afrika'da köle ticareti yapılmıyor! Neyse, yakalandın mı?.."

"Evet."

"İngilizler mi?"

"Hayır, Portekizliler."

Harris, "Malı boşaltmadan önce mi, sonra mı?"

Cevaplarken biraz duraksayan Negoro, "Sonra..." diye ekledi. "Artık en çok zorluk çıkaranlar

Portekizliler! Şimdiye dek doyasıya kullandıkları halde, artık köle istemiyorlar! Beni ihbar ettiler, takip edildim. Yakalandım..."

"İçeri mi attılar?.."

"Saint-Paul de Loanda Cezaevinde müebbet hapis."

Harris bağırdı: "Aksi şeytan! Cezaevi ha! Bizim gibi açık havada yaşamaya alışkınlar için sağlıksız bir yer! Ben olsam asılmayı tercih ederdim!"

Negoro, "Darağacından kaçılmaz" karşılığını verdi. "Ama hapisten..."

"Kaçabildin demek?.."

"Evet Harris! Sadece on beş gün kürek cezası çektikten sonra, bir İngiliz buharlı gemisinin ambarına saklandım. Gemi Auckland'den Yeni Zelanda'ya gidiyordu. Bütün yolculuk boyunca bir fıçı su, bir kasa yiyecekle karnımı doyurdum. Ah! Açık denize çıktığımızda yakalanmamak için müthiş zorluk çektim. Ambarın dibinde yaşamayı tercih ettim, bu da işkencenin başka türlüsüydü! Gemide ortaya çıksaydım, Auckland'e vardığımızda beni yine İngiliz makamlarına teslim edecekler, sonra tekrar Loanda Cezaevine götürecekler, dediğin gibi belki asacaklardı! Bunun için en iyisi hiç görünmemekti, ben de öyle yaptım."

Harris gülerek bağırdı: "Ücret ödemeden seyahat! Ah! Hiç yakışık almayan bir iş arkadaş! Bedavadan karnını doyura doyura yolculuk!.."

Negoro, "Evet" dedi, "ama ambarın dibinde otuz gün kapalı!.."

"Neyse, artık geçti Negoro. Maorilerin ülkesi Yeni Zelanda'ya gitmişsin ya! Ee, oradan geri döndün. Dönüş aynı koşullarda mı geçti?"

"Yok, hayır Harris. İyi bilirsin ki orada kafamda tek şey vardı: Angola'ya geri dönmek ve köle ticaretine yeniden başlamak."

"Doğru" dedi Harris, "o iş sevilir ... alışılmış bir kere!"

"On sekiz ay..."

O sırada Negoro birden sustu. Arkadaşının kolunu yakalayıp kulak kabarttı.

Sesini alçaltarak, "Harris" dedi, "şu çalılıkta bir şey kıpırdıyor galiba!"

Tüfeğini kavrayıp atşlemeye hazırlanan Harris, "Evet" dedi.

Negoro'yla ayağa kalktılar, etrafa göz gezdirip pürdikkat kulak verdiler.

Çok geçmeden Harris, "Bir şey yok" dedi. "Sert rüzgâr çalılığı kımıldatıyor. İki yıldır alışkanlığını unutmuşsun arkadaş, ormandaki sesleri tanıyamıyorsun ama alışırsın. Başından geçenleri anlatmaya devam et. Geçmişi iyice bilirsem, gelecekten konuşuruz."

Negoro ve Harris tekrar incir ağacının dibine oturdular. Portekizli konuşmasını sürdürdü: "On sekiz ay boyunca, Auckland'de süründüm. Buharlı gemi yanaşır yanaşmaz, hiç görünmeden karaya çıktım. Cebimde metelik yoktu! Yaşamak için her türlü işi yaptım..."

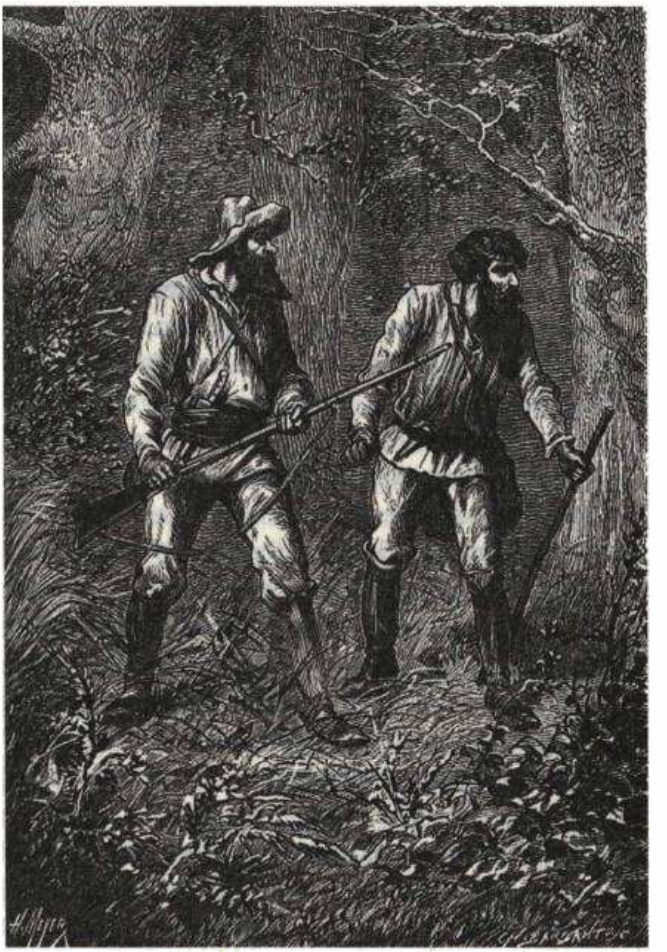
"Aynı namuslu adam işi mi Negoro?"

"Aynı öyle."

"Zavallı çocuk!"

"Bu arada, burayı terk etmek için fırsat kolluyordum. O fırsat gecikmedi. Balina avcı gemisi *Pilgrim* Auckland Limanına geldi."

"Angola'da karaya oturan gemi mi?"

Çok geçmeden Harris, "Bir şey yok" dedi.

"Ta kendisi Harris. Bayan Weldon, çocuğu ve kuzeni de gemiye biniyorlardı. Eski denizci tecrübem vardı, bir zenci tutsak gemisinde ikinci kaptanlık yapmıştım, *Pilgrim*'de iş almakta hiç duraksamadım. Kendimi *Pilgrim* kaptanına tanıttım ama mürettebat tamdı. Ne mutlu ki yelkenlinin

aşçıbaşısı firar etmişti. Gemide mutfak işlerini bilen denizci yoktu. İster istemez beni aldılar. Birkaç gün sonra, Yeni Zelanda toprakları *Pilgrim*'in uzağında kaldı."

Harris, "Haa, genç dostum anlatmıştı. *Pilgrim* Afrika kıyısına hiç yelken açmamış! Peki buraya nasıl geldi?"

Negoro cevap verdi: "Dick Sand nasıl geldiğini anlayamaz, belki hiç anlayamayacak. Olan biteni sana açıklayayım Harris. Sonra zevkle genç dostuna anlatırsın."

Harris sordu: "Nasıl yahu? Söylesene arkadaş!"

Negoro devam etti: "*Pilgrim* Valparaiso'ya doğru yol alıyordu. Gemiye bindiğimde Şili'ye gitmekten başka şey düşünmüyordum. Orası, Yeni Zelanda ve Angola'nın tam ortasında bir yerdi. Ne var ki Afrika kıtasından binlerce mil uzaktaydım. İşte o sırada, şöyle bir olay yaşandı. Auckland'den ayrıldıktan üç hafta sonra, *Pilgrim*'in kaptanı Hull bir balina avında bütün mürettebatıyla kayboldu. Gemide iki denizci kalmıştı. Biri acemi Dick Sand, diğeri aşçı Negoro."

Harris, "Geminin kumandasını sen mi aldın?" diye sordu.

"Önce şöyle düşündüm. Bana güvenmediklerini görüyordum. Gemide beş tane güçlü kuvvetli siyahi vardı. Özgür insanlardı! Sözümü geçiremezdim, iyice düşünüp taşındım ve *Pilgrim*'in aşçısı olarak kaldım."

"Öyleyse o gemiyi Afrika kıyısına sürükleyen tesadüf!"

Negoro, "Yok Harris, öyle değil" dedi. "Bu macerada seninle karşılaşmaktan başka tesadüf

yok. Evet, sen insan ticaretiyle ilgili turlarından birini yapıyordun. Tam da senin bulunduğun sahilde *Pilgrim* karaya oturdu. Oysa Angola'ya gelmemiz sadece benim irademle gerçekleşti, yani benim gizli irademle. Genç dostun denizcilikte henüz acemiydi ama parakete ve pusula kullanarak ölçüm yapabiliyordu. İşte bir gün parakete denizin dibini boyladı. Bir gece pusula bozuldu. Şiddetli fırtınayla sürüklenen *Pilgrim* rotasını şaşırdı. Yolculuk uzamaya başladı, Dick Sand bunu bir türlü anlayamadı. En deneyimli denizci bile anlayamazdı. Acemi denizci farkına varmadan ve aklından bile geçmediği halde Horn Burnundan geçti. Ama ben, puslar arasından burnu tanımıştım Harris. O zaman pusulanın ibresini düzeltip doğru yöne çevirmeyi başardım. Böylece o şiddetli fırtınayla kuzeydoğuya sürüklenen gemi Afrika sahilinde karaya oturdu. Yani ulaşmak istediğim şu Angola topraklarına!"

Harris sözü aldı: "Şu anda bile şans benden yana Negoro. O saf insanları iç kesimlere götürmek için kılavuzluk yaptım. Bana inanıyor, kendilerini Amerika'da zannediyorlardı. Buranın Aşağı Bolivya olduğunu onlara yuttururken zorlanmadım. Gerçekten biraz benziyorlar."

"Evet, inandılar. Genç dostun Paskalya Adasını bulduğunu zannetti. Aslında Tristan d'Acunha'nın önünden geçiyorlardı!"

"Kim olsa öyle sanırdı Negoro."

"Biliyorum Harris. Bu hatalarını bir güzel kullanacağım. İşte Bayan Weldon ve arkadaşları Afrika'nın yüz mil içlerinde. Benim de niyetim onları buraya sürüklemekti."

Harris, "İyi ama" dedi, "şimdi nerede olduklarını biliyorlar!"

Negoro, "Eh be!" diye bağırdı. "Şimdinin ne önemi var!"

Harris, "Ne yapacaksın?" diye sordu.

Negoro, "Ne mi yapacağım!" dedi. "Ben söylemeden önce Harris, şefimiz köle tüccarı Alvez hakkında yeni bilgiler ver! İki yıldır onu görmedim!"

Harris, "Ah! İhtiyar serseri fıstık gibi yaşıyor!" karşılığını verdi. "Seni görünce sevinecektir."

"Bihe pazarında mı?"

"Yok dostum, bir yıldır Kazonnde'deki işletmesinde."

"İşler nasıl?"

"Yolunda! Gelgelelim köle ticareti gittikçe zorlaşıyor, en azından kıyı şeridinde. Bir yandan Portekiz makamları, diğer yandan İngiliz kol gemileri sıkıştırıyor. Bu da esir ihracatını zora sokuyor. Şimdi yalnızca, Angola'nın güneyinde Mossamèdes dolayları elverişli. Orada siyahilerin gemilere yüklenmesinde sorun çıkmıyor. Nitekim şu anda kervanlar köle dolu; gemilere yüklenmeyi bekliyorlar, İspanyol sömürgelerine gönderilecekler. Onları Benguela ya da Saint-Paul de Loanda üzerinden geçirmeye gelince, olanaksız. Valiler mazeret kabul etmiyor, chéfè'ler[1] de öyle. Bu durumda iç taraflardaki işletmelerle çalışmak gerekecek, moruk Alvez de böyle düşünüyor. N'yangwe kıyısından Tanganika'ya gidecek, köle ve fildişi karşılığı kumaş götürecek. Yukarı Mısır

[1] Yan işletmelerin Portekizli yöneticilerine verilen ünvan.

ve her şeyi Madagaskar'dan karşılayan Mozambik kıyısında işler hâlâ kârlı. Fakat öyle bir zaman gelecek ki insan ticareti duracak. İngilizler Afrika'nın iç taraflarında büyük ilerleme kaydettiler. Misyonerler ilerliyor, bize karşı çalışıyorlar. Tanrı şu Livingstone'un belasını versin! Göller bölgesini araştırdıktan sonra, Angola'ya yöneldiği söyleniyor. Sonra teğmen Cameron'ı anlatıyorlar, batıdan ve doğudan kıtayı keşfedecekmiş. Amerikalı Stanley'nin de aynı projeyi uygulamasından korkuluyor! Bütün bu geziler bizim işimizi köstekleyecek Negoro! Çıkarlarımız göz önüne alınırsa, bu gezginlerden hiçbiri Avrupa'ya döndüğünde Afrika'nın gizlerini anlatmamalı!"

Bu serserileri dinleyen biri namuslu tüccarlar gibi konuştuklarına inanmaz mı? Sanki işleri zora sokan ticari bir krizden söz ediyorlar! Kahve çuvalları ya da şeker balyaları yerine mal diye insanları pazarladıkları kimin aklına gelir? Köle tüccarlarında doğru ya da yanlış anlamında bir duygudan eser yoktur. Ahlaki kaygılardan yoksundurlar ya da Afrika insan ticaretinin tüyler ürpertici acımasızlıkları sonucu duyarsızlaşmışlardır.

Ama Harris'in, adı ekvatoral Afrika'nın keşifleriyle ayrılmaz halde bağlantılı cesur gezginlerin ardından uygarlığın yavaş yavaş bu vahşi ülkelere sızdığını söylemekte hakkı vardı. Başta gelen David Livingstone, sonra Grant, Speke, Burton, Cameron ve Stanley gibi kahramanlar insanlığın velinimetleri olarak unutulmaz bir nam salmışlardır.

Sohbet sürerken, aslında Harris son iki yıldır Negoro'nun yaşamını biliyordu. Eski köle tüccarı

Loanda Hapishanesinden kaçtıktan sonra, eskiden nasıl biliniyorsa yine öyleydi, yani her şeyi yapmaya hazırdı. Fakat öte yandan, Negoro *Pilgrim* kazazedelerine nasıl davranacaktı? Harris bunu bilmiyordu. Suç ortağına bu konuyu sordu: "Peki o insanlara ne yapacaksın?"

Uzun zamandır kafasında plan kuran adam haliyle Negoro, "İkiye ayıracağım" diye cevapladı. "Bir kısmını köle olarak satacağım, geriye kalanları..."

Portekizli sözünü yarıda kesti. Canavarlaşan yüz ifadesi her şeyi anlatıyordu.

Harris, "Hangilerini satacaksın?" diye sordu.

Negoro, "Bayan Weldon'ın yanındaki siyahileri" karşılığını verdi. "Yaşlı Tom pek para etmez ama öteki dördü güçlü kuvvetli. Kazonnde pazarında pahalıya satılırlar!"

Harris, "Umarım öyle olur Negoro!" dedi. "Dört zenci de sağlam yapılı, iş konusunda eğitimli! Bizim iç taraflardan yakalayıp getirdiğimiz hödüklere benzemiyorlar. Tabii pahalıya satarsın onları! Amerika doğumlu, Angola pazarlarında satılan köleler! Az bulunur bir mal!"

Amerikalı devam ederek, "*Pilgrim* gemisinde biraz para var mıydı? Bundan hiç bahsetmedin!"

"Ah! Yalnız birkaç yüz dolar kurtarabildim! Ama bazı işler düşünüyorum..."

Meraklanan Harris, "Ne düşünüyorsun, dostum?" diye sordu.

Çok konuştuğunu fark eden Negoro kısa kesti: "Önemli bir şey değil!"

Harris, "Şimdi fiyatı yüksek şu malı ele geçirmeliyiz!" dedi.

Negoro, "Çok zor mu bu iş?" diye sordu.

"Yok, dostum. Buradan on mil uzakta, Coanza'da konaklayan bir köle kervanı var. Kervana Ibn Hamis adında bir Arap kılavuzluk yapıyor, Kazonnde yoluna koyulmak için benim dönüşümü bekliyor. Coanza'da bulunan yerli savaşçılar Dick Sand ve arkadaşlarını tutsak alacak. Yalnız genç dostumun Coanza'ya yönelmesi yeterli..."

Negoro, "Oraya gitmeyi düşünür mü?" diye sordu.

Harris, "Kesinlikle" diye cevapladı. "Dick Sand zekidir, tabii onu bekleyen tehlikeyi hissetmiştir. Birlikte geldiğimiz yoldan sahile geri dönmeyi düşünmez. Uçsuz bucaksız ormanlarda kaybolacağını bilir. Eminim başka kaçış yolu arayacaktır. Akarsulardan birini bulup bir salla akıntıdan yararlanacak ve sahile varmaya çalışacak. Başka çaresi yok, onu tanıdım, öyle yapacaktır."

Düşüncelere dalan Negoro, "Evet... Belki!.." dedi.

Harris ekledi: "Belki değil, kesin. Görüyorsun ya Negoro, sanki Coanza kıyılarında genç dostuma randevu vermiş gibiyim."

Negoro, "Tamam, anlaşıldı" dedi, "hemen yola çıkalım! Dick Sand'i tanırım, hiç zaman kaybetmez, ondan önce davranmalıyız!"

"Haydi yola arkadaş!"

Harris ve Negoro birlikte ayağa kalktılar. O sırada, az önce Portekizlinin dikkatini çeken gürültü tekrar duyuldu. Yüksek ağaçların dalları titriyordu.

Negoro durdu ve Harris'in elini tuttu.

Ansızın boğuk bir havlama işitildi. Yamacın dibinde bir köpek belirdi. Ağzı açık, saldırmak üzereydi.

"Dingo!" diye haykırdı Harris.

"Hah! Bu sefer elimden kurtulamaz!" diye ekledi Negoro.

Dingo üstüne atlamak üzereyken, Negoro Harris'in tüfeğini kaptı, omuzuna yaslayıp ateş etti.

Silah sesinin ardından, acı acı bir uluma duyuldu. Dingo dere kenarında yükselen çalılıkların arkasında kayboldu.

Negoro hemen yamacın dibine kadar indi.

Ağacın dallarında kan lekeleri fark ediliyordu. Derenin çakıltaşları üzerinde uzun kırmızı bir çizgi belirmişti.

Negoro, "Sonunda şu kahrolası hayvanın hesabını gördüm!" diye bağırdı.

Harris hiç konuşmadan bütün bu sahneye tanıklık etmişti.

"Ah, işe bak Negoro!" dedi. "Bu hayvan da seninle hesabını görmek istiyordu!"

"Öyleydi Harris ama artık göremez!"

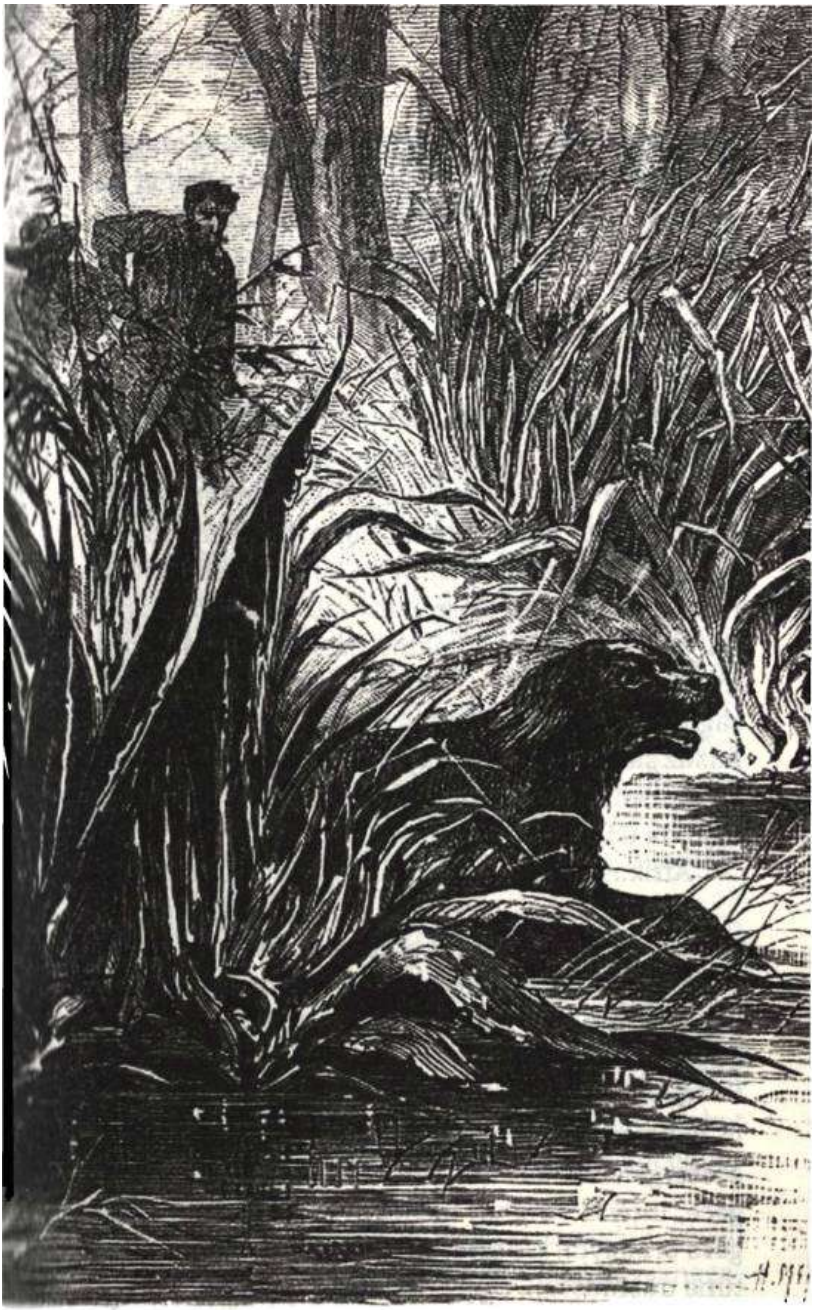
"Peki ne diye senden nefret ediyordu arkadaş?"

"Ah! İkimizin arasında eski bir olay!"

Harris, "Eski bir olay mı?.." diye sordu.

Negoro fazla konuşmadı. Harris, Negoro'nun geçmişiyle ilgili macerayı anlatmak istemediği sonucuna varıp üstelemedi.

Birkaç dakika sonra, iki adam dereyi izleyerek ormana girdiler. Coanza'ya gidiyorlardı.

Dingo dere kenarında yükselen çalılıkların arkasında kayboldu.

III
Yürüyüş

Afrika! Şu anki koşullarda kulağa o denli korkunç gelen bu isim, bundan böyle Amerika'nın yerini alan bu isim, Dick Sand'in belleğinden bir an silindi. Genç adam birkaç hafta öncesini hatırlamaya çalışıyordu. *Pilgrim*'in şu tehlikeli karaya nasıl oturduğunu, Horn Burnunu nasıl döndüğünü, bir Okyanustan ötekine nasıl geçtiğini sorup duruyordu kendine. Gemisinin hızla yol almasına rağmen karaya ulaşmakta neden geciktiğini kuşkusuz şimdi daha iyi anlıyordu. Şundan ki Amerika kıtasına ulaşmak için katedilen mesafe bilgisi dışında iki katına çıkmıştı!

"Afrika! Afrika!" diye mırıldanıyordu Dick Sand.

Olayları birer birer süzgecinden geçirirken, pusulanın bozulduğunu anımsadı aniden. İlk pusulanın kırıldığını, parakete ipinin koptuğunu hatırladı. Sonuçta, *Pilgrim*'in hızını ölçemez duruma düşmüştü.

"Evet" diye düşündü, "gemide bir tek pusula kalmıştı, öteki pusula olmadığından onun da göstergelerini kontrol edemiyordum!.. Sonra bir gece, ihtiyar Tom'un haykırışıyla uyandım!.. Negoro oradaydı, kıç tarafta!.. Pusula kutusunun üstüne düşmüştü!.. Onu bozmuş olamaz mı?.."

Dick Sand'in kafasında birden şimşek çaktı. Gerçeği tüm çıplaklığıyla yakalamak üzereydi.

Negoro'nun şüpheli hareketlerini gözünün önüne getirdi, her şeyi anlıyordu. *Pilgrim*'in mahvını getiren kazalar zincirinde parmağı vardı, bundan emindi. O gemide bulunanları acımasızca tehlikeye atmıştı.

Kimdi bu alçak? Hiç belli etmemişti ama denizci miydi? Gemiyi Afrika kıtasına fırlatıp atacak kadar o iğrenç oyunu nasıl becermişti?

Her neyse, geçmişte karanlık noktalar varsa da gelecek o kadar belirsiz değildi. Genç adam Afrika'da ve büyük olasılıkla Angola'nın şu uğursuz bölgesinde olduğunu çok iyi anlamıştı. Hatta kıyıdan yüz mil ötede olduğunu da biliyordu. Harris'in ihanetinin artık kuşkuya yer bırakmadığını da biliyordu. Buradan bir sonuç daha çıkardı: Anlaşılan Amerikalı ve Portekizli uzun süredir tanışıyorlardı, uğursuz bir buluşma onları bu kara parçasında birleştirmişti, aralarında bir plan tasarlamışlardı ve bunun sonucunda *Pilgrim* kazazedelerine çok zarar gelmişti. En basit mantıkla böyle düşünüyordu.

Peki, bu iğrenç davranışların amacı neydi? Negoro güç zoruyla Tom ve arkadaşlarını ele geçirmek istemişti, onları köle olarak satmayı tasarlıyordu. Öte yandan kin dolu Portekizli, Dick Sand'den intikam almayı da düşünüyordu çünkü genç adam ona layıkıyla davranmamıştı. Fakat alçak adam Bayan Weldon, yani ana ve çocuğundan ne istiyordu?

Dick Sand, Harris ve Negoro arasında geçen konuşmaları biraz duyabilseydi, nasıl davranacağını iyice düşünürdü. Öyle ki Bayan Weldon, siyahiler ve kendisi tehdit altındaydı!

Durum dehşet vericiydi ama genç adam zayıflık göstermedi. Gemide kaptandı, karada da kaptan olacaktı. Bayan Weldon'ı, çocuğunu, Tanrı'nın yazgılarını kendisine emanet ettiği herkesi kurtarmak ona düşüyordu. Mücadele yeni başlıyordu, sonuna kadar gidecekti!

Durumun iyi ve kötü yanları iki üç saat içinde kafasında şekillenmişti. Ama ne yazık ki kötü taraf ağır basıyordu. Dick Sand kararlı ve kendinden emin ayağa kalktı.

Günün ilk ışınları ormanın yüksek yerlerini aydınlatıyordu. Tom ve genç adam dışında herkes uyuyordu.

Dick Sand ihtiyar siyahiye yaklaştı.

Alçak sesle, "Tom" dedi. "Aslan kükremesini duydunuz, köle tüccarlarının neler yaptıklarını gördünüz, Afrika'da olduğumuzu biliyorsunuz!"

"Evet, Mösyö Dick, biliyorum."

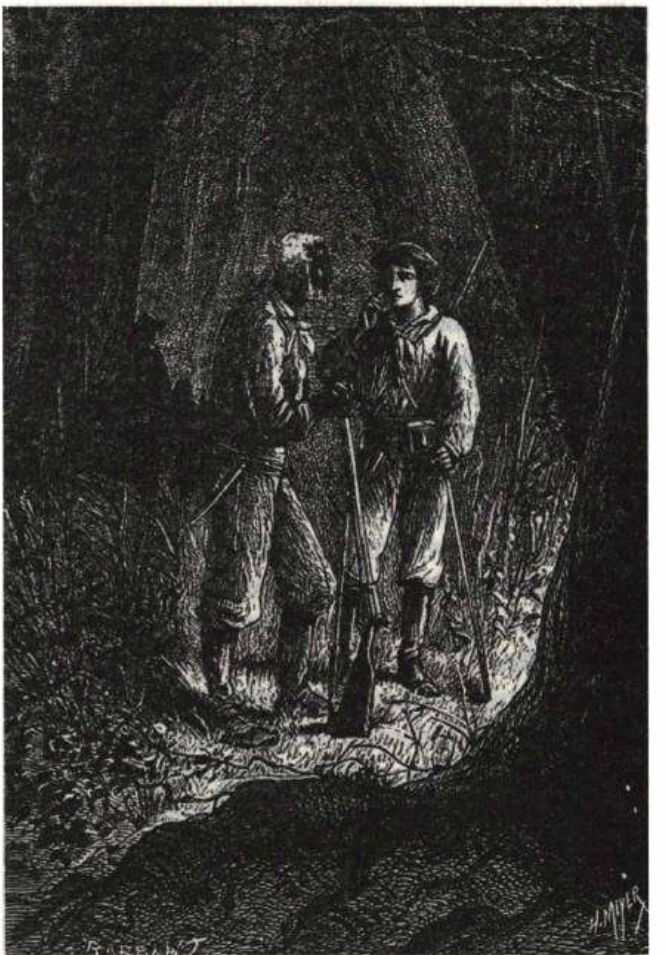
"O halde Tom tek kelime etmeyin, ne Bayan Weldon'a ne de arkadaşlarınıza bir şey söyleyin. Bunu bilen ve korkan sadece biz olmalıyız!"

"Yalnız biz ... gerçekten ... öyle olmalı!.." diye cevapladı Tom.

Genç adam devam etti: "Tom, şimdi hiç olmadığı kadar etrafı kollamalıyız. Düşman bir ülkedeyiz, hem de ne düşman! Ne ülke! Her an tetikte olmaları için arkadaşlara Harris'in bize ihanet ettiğini söylememiz yeterli. Göçebelerin saldırmasından korktuğumuzu düşüneceklerdir. Bu da yeterli olacak."

"Mösyö Dick, onların cesaret ve sadakatine kesinlikle güvenebilirsiniz."

"Biliyorum, nasıl sizin iyi niyet ve deneyiminize güveniyorsam."

Dick Sand, "Tom" dedi, "Afrika'da olduğumuzu biliyorsunuz!"

"Her bakımdan ve her yerde, Mösyö Dick."

Dick Sand'in kararı kesindi ve ihtiyar siyahi tarafından onaylandı. Fakat onlar harekete geçmeden Harris daha önce davranmışsa, genç adam ve arkadaşları her an tehlikeyle karşılaşabilirlerdi.

Gerçekten, kölelerin bıraktığı kopuk zincirleri görmüşler, beklenmedik aslan kükremesini işitmişlerdi. Ardından, Amerikalı birdenbire kaybolmuştu. Yüzündeki maskenin düştüğünü görmüş ve kaçmıştı. Büyük olasılıkla kılavuzluk yaptığı küçük kafilenin saldırıya uğrayacağı yerden önce sıvışmıştı. Negoro'ya gelince, en son yürüyüşlerinde Dingo tabii onun varlığını hissetmişti, işbirliği yapmak için Harris'le buluşmuş olsa gerekti. Her neyse, birkaç saat içinde Dick Sand ve yakınları baskına uğrayabilirlerdi, çabuk davranmak şarttı.

Biricik hedef, çarçabuk sahile varmaktı. Bunu istemesinde genç adamın geçerli nedenleri vardı. Orası, Angola'nın kıyı şeridi olsa gerekti. İster kuzeyden ister güneyden oraya varınca, Dick Sand Portekizli işletmelere başvuracak, arkadaşlarının güvenlik içinde memleketlerine dönmesini sağlayacaktı.

Ancak kıyı şeridine dönebilmek için geldikleri yoldan mı geri gideceklerdi? Dick Sand böyle düşünmüyordu, aksi halde Harris'le karşılaşabilirdi. Zira Amerikalı, koşulların genç adamı zorlayacağını ve en kestirmeyi seçebileceğini çok kolay tahmin edebilirdi.

Gerçekten, ihtiyatsızlık demesek de, aynı yolu orman içinden geri dönmek çok zahmetli olacaktı. Kaldı ki başlangıç noktasına geri döneceklerdi. Üstelik Negoro ve suç ortakları onların izini sürecekti. İz bırakmadan kaçmanın biricik yolu nehir üzerinden gitmekti. Aynı zamanda, vahşi hayvan saldırılarına karşı korunmuş olurlardı. Bereket versin, şu ana dek saldırıya uğramamışlardı. Yerlilerin saldırma olasılığı da mümkündü ve ciddi-

yetini her an koruyordu. Dick Sand ve arkadaşları iyi silahlanarak sağlam bir sala bindiklerinde kendilerini savunmak için en güvenli koşullara sahip olacaklardı. Bütün iş bu nehri bulmaya kalmıştı.

Şunu da eklemek gerekir ki Bayan Weldon ve küçük Jack'in durumunu düşünürsek, bu ulaşım biçimi en uygunuydu. Hasta çocuğu taşımak için elbette kollar yok sayılmazdı. Harris'in atından yoksun kalsalar bile, ağaç dallarından bir sedye yapılabilir, Bayan Weldon'la çocuğu onun üzerine yerleştirilebilirdi. Ne var ki beş siyahiden ikisi bu işi yüklenecekti. Oysa Dick Sand haklı olarak bütün arkadaşlarının eli kolu serbest kalsın istiyordu, zira her an sürpriz bir saldırı beklenebilirdi.

Sonra, nehir üzerinden gitmek fena olmazdı. Nihayetinde Dick Sand genç denizciydi, su yolu ona yabancı sayılmazdı.

Şimdi mesele etrafta işe yarar akarsu bulunup bulunmadığını öğrenmeye kalmıştı. Dick Sand böyle bir akarsunun varlığından emindi. Bakın neden:

Pilgrim'in karaya oturduğu yerden Atlantik'e dökülen nehir ne çok kuzeyden ne de çok doğudan gelmiş olabilirdi, zira birbirine çok yakın dağ zinciri –bunların Cordillera Sıradağları olduğunu sanmışlardı– iki taraftan ufku kapatıyordu. Dolayısıyla nehir ya yükseklerden geliyor ya da güneye doğru eğriliyordu. Her iki durumda da Dick Sand nehre rastlamakta gecikmeyecekti. Belki nehre rastlamadan, kollarından biri belirecek ve küçük kafileyi taşımaya yetecekti. Her hâlükârda, herhangi bir akarsu pek uzak olmasa gerekti.

Gerçekten, yolculuğun birkaç millik son bölümünde toprakların doğası değişmişti. Yokuşlar

alçalmaya başlamış ve nemlenmişti. Ötede beride küçük su birikintileri görünüyordu, bu görüntü toprak altının tümüyle sulak olduğunu gösteriyordu. Geçen gün bataklıkta ilerlerken kervan küçük bir derenin yanına gelmişti. Derenin suları demir oksidiyle kırmızılaşmış, kenarlarını da boyuyordu. İşte bu durumda, büyük nehri bulmak ne uzun sürecek ne de zor olacaktı. Tabii sel gibi akan suda ilerlenemezdi ama ağzına kadar onu izleyip üstünde hareket etmeye daha elverişli bir koluna ulaşabilirlerdi.

İşte plan böyleydi. Tom'a danıştıktan sonra Dick Sand böyle düşünmüştü.

Kararlaştırılan günde bütün arkadaşları yavaş yavaş uyandılar. Bayan Weldon hâlâ uyuklayan küçük Jack'i Nan'ın kollarına bıraktı. Çocuğun bir durup bir başlayan yolculuk yüzünden rengi uçmuştu, onu bu halde görmek insanı üzüyordu.

Bayan Weldon, Dick Sand'e sokuldu. Şöyle bir bakarak, "Dick, Harris nerede?" diye sordu. "Onu göremiyorum."

Genç adam arkadaşlarının buranın Bolivya toprağı olduğuna inanmalarına bir şey demezdi ama Amerikalının ihanetini saklayamazdı. Nitekim hiç duraksamadan, "Harris artık burada değil" dedi.

Bayan Weldon, "Önde mi ilerliyor?" diye sordu.

Dick Sand, "Kaçtı, Bayan Weldon" cevabını verdi. "Harris haindir. Bizi buralara sürükleyen Negoro'yla işbirliği yapıyor!"

Heyecanlanan Bayan Weldon, "Nedeni neymiş?" diye sordu.

Dick Sand, "Bilemiyorum" dedi. "Yalnız bildiğim tek şey, hiç gecikmeden sahile dönmemiz."

Bayan Weldon, "O adam... Bir hain!" diye yineledi. "Seziyordum! Negoro'yla ortak çalıştığını mı düşünüyorsun Dick?"

"Öyle olmalı, Bayan Weldon. O alçak izimizi sürüyor. İki serseri birlikte çalışıyor ve..."

Hercule, "Onları bulduğumda umarım ayrılmamış olurlar" dedi. Sonra dev cüsseli, iki kocaman yumruğunu sıkarak ekledi: "Birinin kafasını öbürküne tokuşturup kıracağım!"

Bayan Weldon, "İyi de çocuğum!" diye bağırdı. "San-Felice Çiftliğinde Jack'i tedavi ettirmeyi umuyordum!.."

İhtiyar Tom, "Kıyı şeridinin daha sağlıklı bir yerine ulaştığımızda Jack iyileşecek" diye cevapladı.

Bayan Weldon tekrar sordu: "Dick, Harris'in bize ihanet ettiğine emin misin?"

Bu konuda tereddütsüz Dick Sand, "Evet, Bayan Weldon" dedi.

Sonra ihtiyar siyahiye bakarak hemen ekledi: "İhanetini Tom ve ben dün gece anladık. Atına atlayıp kaçmasaydı öldürürdüm!"

"Ya o çiftlik?.."

Dick Sand, "Civarda ne çiftlik, ne köy ne de kasaba var Bayan Weldon" dedi, "tekrar söylüyorum, hemen sahile dönmeliyiz."

"Geldiğimiz yoldan mı Dick?.."

"Hayır, Bayan Weldon, bir akarsu akıntısından döneceğiz, böylece hiç yorulmadan ve tehlikeyle karşılaşmadan denize ulaşırız. Yaya olarak birkaç mil gidelim, eminim ki..."

Kendi güçsüzlüğüne direnen Bayan Weldon, "Ah! Ben güçlüyüm!" diye cevapladı. "Yürürüm! Çocuğumu taşırım!.."

"Biz yanınızdayız Bayan Weldon" dedi Bat, "sizi de taşırız!"

"Evet! Evet!.." diye ekledi Austin. "İki ağaç dalı, dalların arasına yapraklar..."

Bayan Weldon, "Sağolun dostlarım" diye karşılık verdi. "Yürümek istiyorum... Yürüyeceğim. Haydi yola!"

"Haydi yola!" dedi genç adam.

Çocuğu Nan'ın kollarından alan Hercule, "Çocuğu ben taşıyacağım!" dedi. "Kollarım boş kaldı mı yoruluyorum!"

Yiğit zenci uyuklayan çocuğu nazikçe gürbüz kollarıyla kavradı, Jack uyanmamıştı bile.

Silahlar özenle gözden geçirildi. Erzaktan artakalanlar tek kişinin taşıyacağı şekilde bir balyada toplandı. Actéon erzakı sırtladı, geri kalan arkadaşlarının eli kolu serbest kalmıştı.

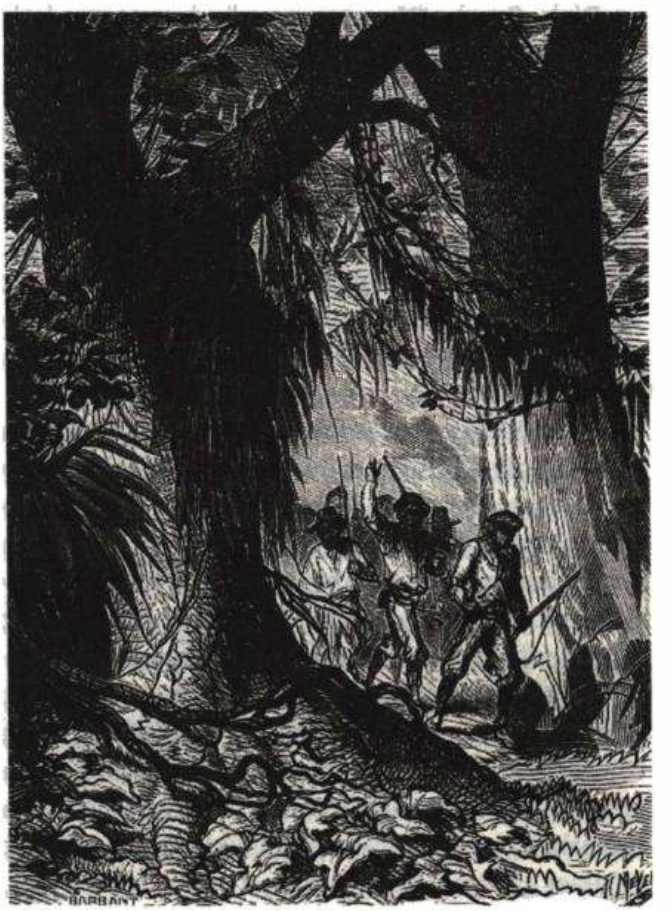
Uzun çelik gibi bacaklarıyla her türlü yorgunluğa meydan okuyan kuzen Bénédict yola çıkmaya hazırdı. Harris'in kaybolduğunu fark etmiş miydi? Fark ettiğini söylemek yanlış olabilir. Zaten onun için pek önemli değildi. Asıl büyük sorun başkaydı, başına gelecek en büyük felaketlerden biri söz konusuydu.

Gerçekten durumu çok kötüydü, büyüteç ve gözlüğü kaybolmuştu.

Bereket versin ki Bat iki kıymetli eşyayı buldu, aygıtlar gece yattıkları yerde uzun otlar arasına karışmıştı. Dick Sand'in uyarısı üzerine Bat onları sakladı. Böylece koca çocuk yürüyüş boyunca rahat durup güvende olacaktı. Zira gözlüksüz burnunun ucunu bile göremediği söylenebilirdi.

Nitekim Austin'le Actéon'un arasında yürüyordu. Onlardan ayrılmaması sıkı sıkı tembih edilmişti. Acınası Bénédict iki siyahinin arasında ilerlemeye itiraz edemedi, başkalarının yardımıyla yürüyen bir köre benziyordu.

Küçük kafile elli adım ilerlememişti ki ihtiyar Tom birden durdu.

Küçük kafile elli adım ilerlememişti ki ihtiyar Tom birden durdu.

"Dingo nerede?" diye sordu.

Hercule ekledi: "Sahi Dingo yok!"

Sonra gür sesiyle defalarca seslendi.

Cevaben hiçbir havlama duyulmadı.

Dick Sand suskundu. Köpeğin yokluğu üzücüydü, zira her türlü tehlikeyi haber verirdi.

Tom, "Acaba Harris'i mi izliyor?" diye sordu.

Dick Sand, "Yo, sanmam" diye cevapladı. "Negoro'nun peşine takılmıştır, kokusunu alıyordu!"

Hercule, "O kahrolası aşçı hayvana bir kurşun sallamıştır!.." diye bağırdı.

Bat, "Dingo önce davranıp onu boğazlamış olsun!" diye ekledi.

Genç adam, "Olabilir!" dedi, "ama böyle elimiz kolumuz bağlı Dingo'nun dönüşünü bekleyemeyiz. Zaten yaşıyorsa, zeki hayvan bizi bulacaktır. Haydi ileri!"

Hava çok sıcaktı. Şafak söktüğünden beri kalın bulutlar ufku karartıyordu. Havada fırtına olasılığı vardı. Çok geçmeden, günün sonuna doğru şimşek çakmaya başlayacaktı. Bereket versin, orman çok yoğun olmamakla beraber biraz toprağın serinliğini koruyordu. Şurada burada, büyük ağaç kümeleri yüksek ve sık otlara bürünmüş çayırların etrafını sarmıştı. Bazı yerlerde kocaman ağaç gövdeleri yere serilmişti, maden kömürü bulunan toprakların belirtisiydi bunlar, ki Afrika kıtasında sıkça rastlanır onlara. Yeşil örtünün pembe ince dallarla iç içe girdiği bazı açıklıklarda rengârenk çiçekler görünüyordu: Sarı ya da mavi zencefiller, solgun lobeliyalar, kırmızı orkideler, onlara bereket getiren böceklerce sık sık ziyaret ediliyorlardı.

Ağaçlar artık içinden geçilmez yığınlar oluşturmuyorlardı ama daha farklı türlere ayrılmışlardı. Bir palmiye çeşidi olan élaïler Afrika'da çok aranan bir yağ çıkarıyorlardı. Pamuk fidanları sekiz on ayak yüksekliğinde çalılar meydana getiriyordu. Bu fidanların ağaçsı dalları, Fernambouc'un tıpkısı olan uzun ipekli bir pamuk üretiyordu. Ağaç gövdelerinde, bazı böceklerin emmesiyle açılan deliklerden reçineler sızıyordu. Koku salan bir reçineydi bu; toprağa akıyor, oradan ihtiyaçları için yerliler tarafından depolanıyordu. Şuraya limon ağaçları, oraya nar ağaçları serpilmişti. Ve daha yirmi çeşit ağaç şeklinde bitki Orta Afrika'nın bu olağanüstü doğurganlığına tanıklık ediyordu. Öte yandan her yana hoş bir koku yayılıyordu, çok nitelikli bir vanilya kokusuydu ama hangi ağaççıktan geldiği belli değildi.

Ölü sezona ve bereketli toprakları nadiren yağan yağmurların sulamasına rağmen, bitki ve ağaç bütünlüğü yeşiller içinde yüzüyordu. Ateşli hastalıklar mevsimiydi ama Livingstone'un gözlemlediği gibi ateşe yakalanma olasılığı taşıyan yerden uzaklaşarak hastalıktan kurtulunabilirdi. Dick Sand büyük gezginin bu uyarısını biliyordu, Küçük Jack'in de inkâr edemeyeceğini umarak uyarıyı Bayan Weldon'a söyledi. Bu arada korkulduğu gibi periyodik nöbet gelmemişti, çocuk Hercule'ün kollarında sessize uyuyordu.

Böyle dikkatle ve hızla gidiyorlardı. Ara sıra, az önce geçen insan ve hayvan izlerine rastlıyorlardı. Kırılmış ve aralanmış çalılar daha rahat yürümelerini sağlıyordu. Gelgelelim çoğu zaman Dick Sand'in hiç hoşlanmadığı çeşitli engeller çıkıyor,

bunlarla başa çıkmak küçük kafileye zaman kaybettiriyordu. Sözgelimi bir geminin düzensiz donanımına benzeyen iç içe girmiş sarmaşıklar, ağızları uzun dikenlerle süslü bir çeşit eğik kılıçları andıran sarmaşıklar, elli altmış ayak uzunluğunda, yanından geçeni sivri iğneleriyle sokma özelliği olan bitkisel yılanlar... Kara derililer ellerinde baltalarıyla onları biçiyorlardı ama her an yenileri çıkıp, yerden başlayarak yüksek ağaçların doruklarına kadar her yanı kuşatıyorlardı.

Bölgede hayvansal dokunun ilginçlik bakımından bitkisel dokudan aşağı kalır yanı yoktu. Zengin ağaç dallarının arasında çok sayıda kuş kanat çırpıyordu, tabii olağandır ki gizlice ve hızla geçen insanlardan kurşun yemek gibi bir korkuları yoktu. Hatırı sayılır sürüler halinde beçtavukları, yaklaşılması hiç kolay olmayan çeşit çeşit çil keklikleri ve Kuzey Amerikalıların seslerini taklit ederek "whip-poor-will"[1] dedikleri o kuşlar göze çarpıyordu. Dick Sand ve Tom kıtanın herhangi bir eyaletine geldiklerini sanabilirlerdi ama ne yazık ki durum farklıydı.

Afrika'da o denli tehlikeli vahşi hayvanlar şu ana dek küçük kafileye yaklaşmamışlardı. İlk etapta, Harris'in devekuşları yakıştırmasını yaptığı zürafaları gördüler. Bu ormanlarda pek sık görülmeyen kervanın görünümünden korkan hayvanlar hemen uzaklaşıyorlardı. Uzaklarda, çayırların açık yerlerinden bazen yoğun bir toz kalkıyordu. Yüklü arabalar gibi gürültü çıkaran manda sürüsünün çıkardığı tozdu bu.

---

[1] Kuzey Amerika'ya özgü bir çobanaldatan kuşunun İngilizce karşılığı –ed.n.

İki mil boyunca, Dick Sand dereciğin akıntısını izledi, tabii bu akıntı çok geçmeden daha büyük bir akarsuya karışacaktı. Kıyı şeridine ulaşan nehirlerin hızlı akıntılarından birine ulaşamamıştı, dolayısıyla gecikiyordu. Öte yandan tehlikeler ve yorgunlukların da büyüyeceğini hesaplıyordu.

Öğleye doğru, aksi bir tesadüfle karşılaşmadan üç mili aşmışlardı. Harris ve Negoro'dan hiçbir iz yoktu. Dingo da ortaya çıkmamıştı.

Dinlenip karın doyurmak için mola vermek gerekti.

Konaklama için sık bambu ağaçlarından oluşan bir yer seçildi, bunlar küçük kafileyi tümüyle gizliyordu.

Yemek esnasında pek konuşmadılar. Bayan Weldon küçük oğlunu kollarının arasına almıştı, gözlerini bir an ondan ayırmıyor, yemek yiyemiyordu.

Dick Sand, "Biraz yemelisiniz, Bayan Weldon" diye defalarca uyardı. "Gücünüz tükenirse ne yapacaksınız? Yiyin, yiyin! Çok geçmeden yola koyulacağız. İyi bir akıntıya rastlarsak hiç yorulmadan sahile atarız kendimizi."

Dick Sand böyle konuşurken Bayan Weldon doğrudan yüzüne bakıyordu. Genç adamın alev alev gözleri, içindeki tüm yürekliliği dışavuruyordu. Anne ve kadın olarak onu böyle gördükçe, sadık ve saf siyahileri gözlemledikçe hâlâ ümit besliyordu. Fakat neden terk edilmişti? Konuksever bir yerde olduğuna inanmıyor muydu? Harris'in ihaneti ona göre çok ciddi sonuçlar doğuramazdı. Dick Sand onun düşüncelerini seziyor ve başını eğmeye çabalıyordu.

IV
Angola'nın Kötü Yolları

O sırada küçük Jack uyandı ve kollarını annesinin boynuna doladı. Bakışı düzelmiş, ateş yeniden yükselmemişti.

Hasta çocuğu göğsüne bastıran Bayan Weldon, "İyi misin tatlım?" diye sordu.

"Evet anne" dedi Jack. "Ama biraz susadım."

Çocuğa biraz tatlı su verdiler, kana kana içti.

"Dostum Dick nerede?" diye sordu.

Küçük çocuğun elini tutan Dick Sand, "Buradayım, Jack" dedi.

"Ya dostum Hercule?.."

Dostane yüzüyle yaklaşan dev cüsseli, "Hercule burada, Mösyö Jack" dedi.

"Ya at?" diye sordu küçük Jack.

"At mı? Gitti, Mösyö Jack" dedi Hercule. "Artık at benim! Sizi ben taşıyacağım. Bakalım tırıslarımı sert bulacak mısınız?"

Küçük Jack, "Hayır" diye cevapladı. "Ama artık dizginleri tutamam!"

Kocaman ağzını açan Hercule, "Ah! Bana gem takarsınız" dedi. "Hoşunuza gittikçe çekersiniz!"

"Hiç çekmeyeceğimi iyi bilirsin!"

"Yanlışınız var! Ağzım sağlamdır!"

Küçük çocuk yeniden sordu: "Mösyö Harris'in çiftliği nerede?.."

Bayan Weldon, "Yakında oradayız, Jack'im" dedi.

Konuşmayı kısa kesmek isteyen Dick Sand, "Yola koyulalım mı ne dersiniz?" diye sordu.

Bayan Weldon, "Evet Dick, hemen yola!" diye cevapladı.

Hazırlık yapıldı, aynı düzen içinde yürüyüşe başlandı.

Küçük akarsu kolunun akıntısını gözden kaybetmemek amacıyla küçük ormandan geçmek gerekiyordu. Ağaçların arasında birkaç patika vardı ama yerli tabiriyle "ölüydü" bunlar, yani çalılıklar ve böğürtlenlerce istila edilmişlerdi. Ağır koşullarda bir mil ilerleyebildiler ve üç saat zaman harcadılar. Siyahiler aralıksız çalışıyorlardı. Küçük Jack'i Nan'ın kollarına bırakan Hercule de uğraşa katıldı, ama ne uğraş! Baltasını sallayarak çalıları biçiyor, önünde sanki alevlerle kemirilen bir geçit açılıyordu.

Bereket versin, yorucu çalışma uzun sürmedi. Bir mil aştıktan sonra, ağaçların arasında geniş bir yarık gördüler, yarık küçük dereyi izliyordu. Fillerin açtığı bir geçitti bu. Kuşkusuz yüzlerce fil ormanın bu tarafından geçmeyi alışkanlık edinmişti. Kocaman kalın derili memelilerin ayakları yağmur mevsimiyle ıslanan toprağı kalbura çevirmiş, suyu sünger gibi çeken doğa o geniş ayak izlerini bırakmıştı.

Yarığın sadece o dev gibi hayvanlara geçiş vermediği çok geçmeden anlaşıldı, insanların da onu kullandığı belliydi. Ama sanki mezbahaya giden insan sürüleri geçmişti oradan; öteye beriye kemik parçaları saçılmış, etrafa vahşi hayvanların kemirdiği iskelet kalıntıları dağılmıştı, bazılarında hâlâ köle zincirleri vardı.

Orta Afrika'da yollarda böyle insan kalıntıları göze çarpar. Kervanlarda yüz binlerce köle taşınır,

muhafızların kırbaç darbeleri sonucu bir sürü zavallı yola atılır, kimi hastalıktan kimi yorgunluktan bitkin düşerek ölür! Kimisi de yiyecek azaldığı için köle tüccarları tarafından katledilir! Evet! Onları besleyecek yiyecek bitince, tüfekle, kılıçla, bıçakla vurulurlar. Bu katliamlara sık rastlanır!

Anlaşılan köle kervanları bu yolu izliyordu. Bir millik mesafe boyunca, Dick Sand ve arkadaşları her adımda kemik parçalarına çarptılar. İlerlerken kocaman çobanaldatan kuşlarını kaçırttılar. Onlar yaklaşınca kuşlar havalanıyor, havada daireler çiziyorlardı.

Bayan Weldon belli belirsiz etrafa bakıyordu. Dick Sand kendisini sorgulamasından çekiniyordu, zira hâlâ onu sahile götürme umudunu taşıyordu. Harris ihanet ederek onların yolunu şaşırtmış, Afrika'da bir yerlere sürüklemişti. İşte bunu Bayan Weldon'dan gizlemeye çalışıyordu. Bereket versin, Bayan Weldon gözlerinin önünde canlanan manzarayı kavrayacak durumda değildi. Çocuğundan başka şeye dikkat etmiyordu. Yeniden kollarına aldığı küçük Jack uyuyordu. Nan annenin yanında yürüyordu. İkisi de genç adamın cevap vermekten çekindiği o dehşet verici soruları sormadılar. İhtiyar Tom gözlerini yere indirmiş ilerliyor, insan kemiklerini gördükçe durumu çok iyi anlıyordu.

Kafile sanki bitmez tükenmez bir mezarlıktan geçermiş gibi şaşkın şaşkın etrafa bakınıyorlardı. Ortalık adeta büyük bir felaketin yıktığı mezarlarla doluydu. Sessiz sessiz yürüyorlardı.

Bu arada, küçük derenin yatağı derinleşip genişliyordu, akıntı durgunlaşmaya yüz tutmuştu. Dick Sand çok geçmeden üstünde gitmeye elveriş-

li hale geleceğini umuyordu, ya da Atlantik'e dökülen daha büyük bir akarsu koluna karışacaktı.

Genç adam küçük akarsuyu her pahasına izlemeye karar vermişti. Nitekim geçitten ayrılırken tereddüt etmedi, zaten yanlamasına giderek geçit dereden uzaklaşıyordu.

Bunun üzerine küçük kafile bir kez daha yoğun ormanda tehlikeye atıldı. Birbirine dolaşan sarmaşıklar ve çalıların arasından balta sallaya sallaya yürüdüler. Bu bitkiler ortalığı tıkıyordu ama kıyı şeridini örten sık ağaçlıklı orman artık söz konusu değildi, ağaçlar seyrekleşmişti. Otların üzerinde sadece uzun bambu demetleri yükseliyordu, bunlar öyle yüksekti ki Hercule'ün bile boyunu aşıyorlardı. Bu bitkilerle ilk temas eden belki de küçük kafile olmuştu.

Aynı gün, öğleden sonra üçe doğru, toprağın doğası tümüyle değişti. Boylu boyunca çayırlar ortaya çıktı. Bu düzlükler yağmur mevsiminde bol su alsalar gerekti. Toprak biraz daha bataklığa dönüşmüştü, sevimli eğreltiotlarına tırmanan sık kara yosunları göze çarpıyordu. Dik bir yokuşun tümseğinde esmer renkli hematit görünüyordu: Kuşkusuz bu görüntü zengin bir maden yatağının toprak yüzeyine çıkan belirtileriydi.

Dick Sand o anda, Livingstone'un seyahatlerinde okuduğu şeyleri hatırladı. Birçok kez, korkusuz doktor az kalsın, hiç güven vermeyen bu bataklıklara saplanıp kalacaktı.

Ön tarafa geçerek seslendi: "Dikkat edin dostlarım, ayağınızı basmadan önce toprağı yoklayın."

Tom ekledi: "Sahi, son günlerde yağmur yağmamış ama sanki bu topraklardan yağmur suyu hiç gitmemiş."

Bat, "Evet, öyle" dedi. "Fırtına da yaklaşıyor!"

Dick Sand, "İyi ya" dedi, "şu bataklıktan bir an evvel çıkmamız için bir sebep daha! Hava patlamadan acele edelim! Hercule, küçük Jack'i yine kollarınıza alın. Bat, Austin, siz de Bayan Weldon'ın yanından ayrılmayın; gerektiğinde yardım edeceksiniz. Siz, Mösyö Bénédict... Ne yapıyorsunuz, Mösyö Bénédict?"

Ayaklarının altında aniden bir tuzak açılmış gibi gözden kaybolan kuzen Bénédict saf saf, "Düşüyorum" dedi.

Gerçekten zavallı adam toprakta bir yarığa yakalanmış, yarı beline kadar çamura saplanmıştı. El uzatıp yukarı çektiler onu. Çamur içindeydi ama çok memnundu, zira kıymetli böcekbilimci kutusu hiç zarar görmemişti. Actéon yanından ayrılmadı, miyop adamın kötü bir rastlantı sonucu yeniden düşmesini önleyecekti.

Zaten kuzen Bénédict o yarığa düşerken hiç dikkat etmemişti. Çamurlu topraktan yukarı çektiklerinde, dışarıya büyük miktarda hava kabarcığı çıktı. Kabarcıklardan yayılan gazların saldığı kokular soluk tıkayıcıydı. Birkaç kez o çamurun içine gömülen Livingstone bu alanları ayağınızla üstüne bastığınızda su fışkırtan siyah ve gözenekli dev süngerlere benzetiyordu. Açıkçası bu geçişler son derece tehlike arzediyordu.

Yarım millik mesafe boyunca, Dick Sand ve arkadaşları süngerimsi toprakta yürümek zorunda kaldılar. Hatta yürüyüş bir ara öyle zorlaştı ki Bayan Weldon mecburen durdu, zira bacakları çamura gömülüyordu. Hercule, Bat ve Austin onu bataklıklı zeminin doğuracağı aşırı yorgunluktan

kurtarmak istediler. Bambulardan bir sedye yaptılar, Bayan Weldon onun üzerinde taşınmaya razı geldi. Küçük Jack'i kollarına almıştı. Herkes mide bulandırıcı bataklığı bir an evvel aşmaya çalıştı.

Bir sürü zorluk çıkmıştı. Actéon kuzen Bénédict'i sımsıkı tutuyordu. Tom, Nan'e yardım ediyordu, aksi halde yaşlı zenci kadın bir çatlağın içinde kaybolup gidecekti. Diğer üç siyahi sedyeyi taşıyordu. Önde ilerleyen Dick Sand zemini kontrol ediyordu. Ayak basılacak yer kolay kolay bulunmuyordu. Öncelikle kenarlardan yürümek gerekiyordu, nihayetinde çok sert kalın otlar bu köşeleri örtmüştü. Ne var ki destek alacak yer kalmadığından dizlerine dek sık sık çamura batıyorlardı.

Nihayet, akşam beşe doğru bataklık aşıldı ve killi özelliği sayesinde toprak yeterli bir katılığa kavuştu, yine de altı ıslak sayılırdı. Elbette bu topraklar komşu akarsuların aşağı kısımlarında yer alıyordu, suların gözeneklerine akması hiç zor değildi.

O sırada sıcaklık bunaltmaya başlamıştı. Yakıcı güneş ışınlarını kalın fırtına bulutları kapatmasa, dayanılır gibi değildi. Uzaklarda çakan şimşekler bulutları yarıyor, gökyüzünün derinliklerinde boğuk gökgürültüleri homurdanıyordu. Müthiş bir fırtına patlamak üzereydi.

Nitekim Afrika'da böylesi afetler dehşet vericidir: Su taşkınlarına neden olan yağmurlara, şiddetli rüzgârlara, art arda düşen yıldırımlara en sağlam ağaçlar bile direnemez. Bu enlemlerde doğanın elementleri böyle mücadeleler vermektedir. Bunu iyi bilen Dick Sand son derece endişeliydi. Bir yere barınmadan geceyi geçiremezlerdi.

Ovanın sular altında kalması olasıydı. Görünürde sığınacak hiçbir çıkıntı yoktu!

Ne ağaç ne de çalılık bulunan şu ıssız sığlıkta nereye sığınırlardı? Toprağın yarıkları bile böyle bir yer için elverişli değildi. Zeminin iki ayak derinliğinde su vardı.

Yalnız kuzeye doğru az çok yükselen tepeler göze çarpıyordu. Bataklık ovanın sınırındaydılar. Daha aydınlık bir bölgeye birkaç ağacın gölgesi yansıyordu, bulutlar ufuk çizgisine dizilmişti.

Orada da sığınacak bir yer yoksa, küçük kafile en azından olası bir su baskınına maruz kalmayacaktı. Orası belki de herkesin kurtuluşu olacaktı.

Dick Sand seslendi: "İleri dostlarım, ileri! Üç mil daha var; sığ yerlerde kalmaktansa, daha güvenlikte oluruz."

Hercule, "Ha gayret! Ha gayret!" diye bağırıyordu.

Yiğit siyahi sanki su baskınını bütün kollarıyla sarmak istermiş gibi tek başına yüklenmeye kalkmıştı.

Bu sözler yürekli insanları isteklendiriyordu. Bir günlük yürüyüşün yorgunluğuna rağmen daha hızlı ilerliyorlardı.

Fırtına patladığında, varacakları hedefe daha iki milden fazla vardı. Gelgelelim –en korkutucu da buydu– toprak ve elektrik yüklü bulutlar arasında ilk çakan şimşeklere yağmur eşlik etmedi. Güneş henüz ufkun arkasına geçmediği halde, ortalık neredeyse tümüyle kararmıştı. Sanki üst üste yığılacaklarmış gibi bulutlar yavaşça alçalıyordu; sel gibi boşalan yağmurla tümden yığılacaklardı. Mavi ya da kırmızı şimşekler ovaya binlerce ye-

rinden saplanıyor, onu ateşten karmakarışık bir ağla sarıyordu.

Dick ve arkadaşlarının başına belki yirmi kez yıldırım düşebilirdi. Ağaçlıklı alandan yoksun ovada elektrik akımlarını çekebilen belirgin noktalar oluşuyordu. Gökgürültüsünden uyanan Jack, Hercule'ün kollarına saklanmıştı. Zavallı küçük çok korkmuştu fakat daha çok üzmekten çekinerek annesine belli etmek istemiyordu. Geniş adımlarla yürüyen Hercule elinden geldiği kadar çocuğu avutuyordu.

"Küçük Jack, korkmayın" diyordu. "Gökgürültüsü bize yaklaşırsa, tek elimle onu ikiye bölerim! Ondan daha kuvvetliyim!"

Gerçekten, dev cüsselinin gücü küçük Jack'e biraz güven veriyordu!

Bu arada yağmurun başlaması gecikmedi. Bulutlardan seller boşanacaktı. Barınacak bir yer bulamazlarsa, Bayan Weldon ve arkadaşları ne yapacaklardı?

Dick Sand bir an ihtiyar Tom'un yanında durdu.

"Ne yapalım?" diye sordu.

Tom, "Yürümeye devam edelim, Mösyö Dick" dedi. "Ovada kalamayız, yağmur her yeri bataklığa dönüştürecek!"

"Olmaz Tom, olmaz! Barınak lazım! Ama nerede? Nasıl? Yeter ki küçük bir kulübe olsun!.."

Dick Sand aniden sözünü kesti, parlayan bir şimşek bütün ovayı aydınlatmıştı.

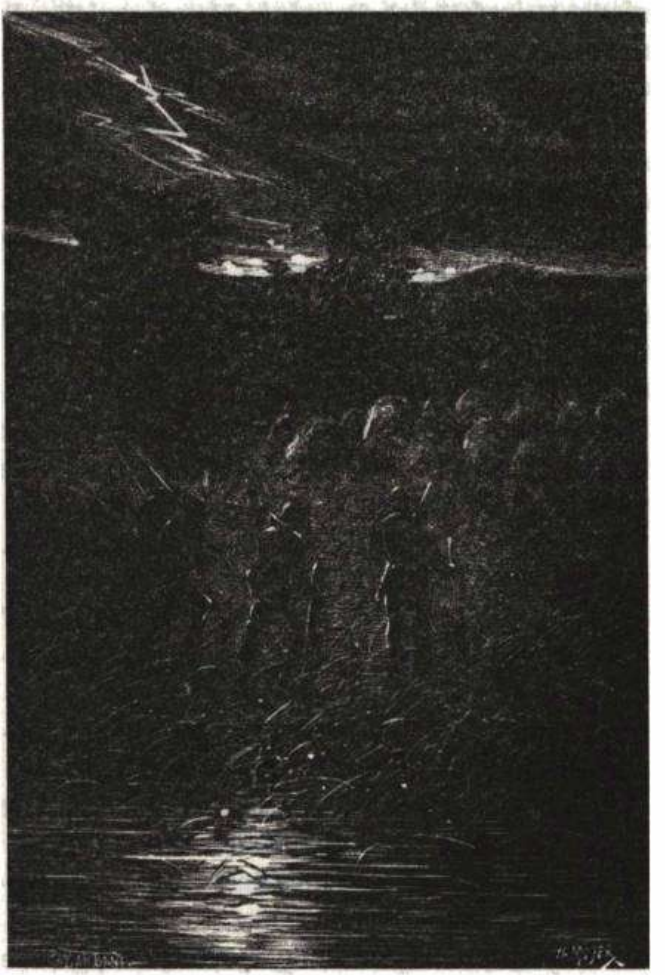
Genç adam, "Orada, gördüm! Çeyrek mil ötede!" diye haykırdı.

İhtiyar Tom başını sallayarak, "Ben de, ben de gördüm!" dedi.

"Bir kamp, değil mi?"

"Evet... Mösyö Dick... Bir kamp olmalı... Ama yerli kampı!.."

Yeniden şimşek çaktı ve kocaman düzlüğün bir bölümünde kurulan kampın daha açıkça görülmesini sağladı.

Yeniden şimşek çaktı ve kampın görülmesini sağladı.

Orada gerçekten, koni biçiminde yüz kadar çadır yükseliyordu. Çadırlar simetrik olarak sıralanmıştı, on iki on beş ayak yüksekliğindeydiler. Etrafta tek bir savaşçı görünmüyordu. Çadırlara mı kapanmışlardı? Ya fırtınanın geçmesini bekliyorlardı ya da kamp terk edilmişti.

Dick Sand şöyle düşündü: Birinci seçenek, hava koşullarının getireceği tehditlerden ne olursa olsun hemen kaçılmalıydı. İkincisi, aradığı sığınak belki oradaydı.

"Bunu anlarım!" dedi.

Sonra ihtiyar Tom'a seslenerek, "Burada kalın" dedi. "Kimse arkamdan gelmesin! Gidip kampın durumunu anlıyacağım!"

"İzin verin birimiz sizinle gelsin, Mösyö Dick."

"Olmaz Tom, tek başına giderim! Görünmeden yaklaşabilirim. Siz burada kalın."

Tom ve Dick Sand'in öncülüğündeki küçük kafile mola verdi. Genç adam hemen kafileden ayrıldı ve karanlığın içinde kayboldu. Ortalığı ara sıra şimşeklerin aydınlattığı koyu bir karanlık vardı.

İri yağmur damlaları düşmeye başlıyordu.

Yaşlı siyahiye yaklaşan Bayan Weldon, "Ne oluyor?" diye sordu.

Tom, "Bir kamp gördük, Bayan Weldon" diye cevapladı. "Bir kamp ... ya da bir köy, kaptanımız bizi götürmeden önce durumu anlamaya gitti!"

Bayan Weldon bu cevapla yetindi.

Üç dakika sonra, Dick Sand dönmüştü.

Hoşnutluğunu dışavuran bir ses tonuyla, "Gelin! Gelin!" diye bağırdı.

Tom, "Terk edilmiş bir kamp mı?" diye sordu.

Genç adam, "Kamp değil!" dedi. "Yerleşim alanı değil! Karınca yuvaları!"

Bu kelimeyle heyecanlanan kuzen Bénédict, "Karınca yuvaları!" diye bağırdı.

"Evet, Mösyö Bénédict, en az on iki ayak boyunda yuvalar! Onların içine büzülmeye çalışacağız!"

Kuzen Bénédict, "Ya savaşçı ya da kemirgen beyazkarıncalardır!" dedi. "Böyle anıtları ancak cin gibi zeki bu böcekler yapabilir. En büyük mimarlar bile bu gerçeği inkâr edemez!"

Dick Sand cevap verdi: "İster beyazkarınca ister başka şey olsun, Mösyö Bénédict! Onları çıkarıp yerlerini alacağız."

"Bizi kemirirler! Hakları da olacaktır!"

"Haydi yola, yola..."

Kuzen Bénédict seslendi: "Fakat durun bakayım! Sanırdım ki bu karınca yuvaları yalnız Afrika'da var!"

Dick Sand "Haydi yola!" diye son kez öyle şiddetle bağırdı, ki bunun nedeni böcekbilimcinin telaffuz ettiği "Afrika" sözcüğünün duyulmasından korkmasıydı.

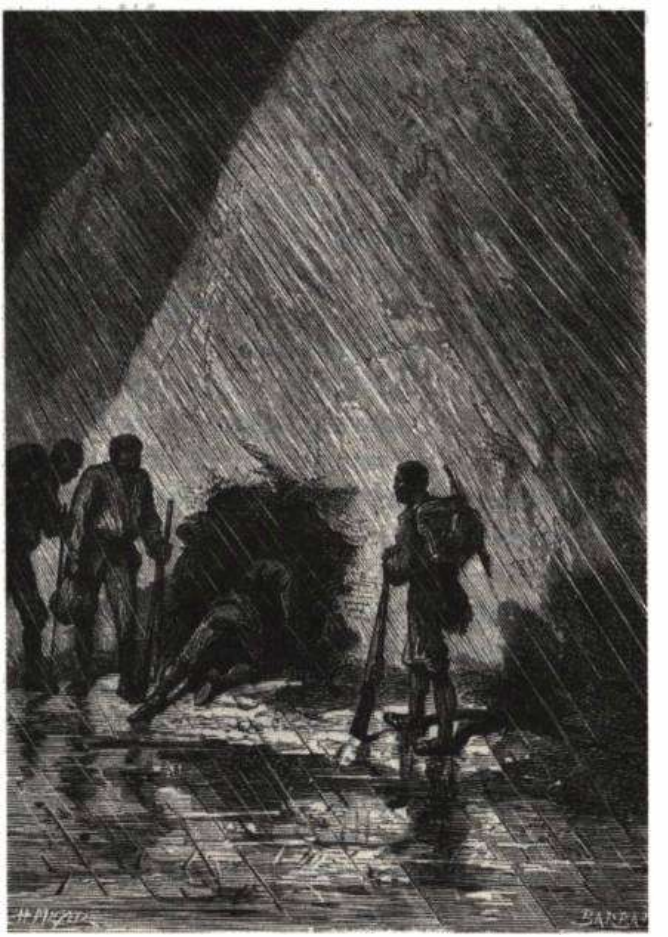
Hızla Dick Sand'i izlediler. Hiddetli bir rüzgâr ortalığı ayağa kaldırmıştı. İri damlalar toprakta çıtırdıyordu. Kısa süre sonra, rüzgâr dayanılmaz hale gelecekti.

Çok geçmeden, düzlükte diken gibi yükselen konilerden birine ulaşmışlardı. Beyazkarıncalar ne denli tehlikeli olsa da tereddüt etmemek gerekiyordu. Onları kaçırtamasalar bile yuvalarını paylaşacaklardı.

Kırmızımtrak kilden yapılmış koninin dibinde, oyulmuş daracık bir delik vardı. Hercule hemen bıçağıyla deliği genişletti. Öyle ki kendi gibi iriyarı bir adam bile geçebilirdi.

Beyazkarıncalardan biri bile yuvanın içinde görünmedi. Kuzen Bénédict çok şaşırdı. Herhalde koni terk edilmişti!

Büyüyen delikten Dick Sand ve arkadaşları içeri süzüldüler. En son Hercule girdi. O sırada bardaktan boşanırcasına başlayan yağmur sanki şimşekleri söndürecek gibiydi.

Büyüyen delikten Dick Sand ve arkadaşları içeri süzüldüler.

Artık fırtınadan korkmaya gerek kalmamıştı. Rastlantı sonucu küçük kafile sağlam bir barınak bulmuştu, öyle ki içerisi bir çadırdan, hatta bir yerli kulübesinden daha iyiydi.

Bu beyazkarınca konilerini Teğmen Cameron Mısır piramitlerine benzetir. Ona göre piramitler insan eliyle inşa edilmiştir, oysa konileri yapan küçük böceklerdir, yani daha şaşırtıcıdırlar.

Dick Sand, "Himalayaların en yüksek doruğu Evereste benziyor" dedi. "Sanki insanlar tarafından inşa edilmiş bir tepe!"

V
Karınca Yuvasında Karıncalar Hakkında Ders

O sırada fırtına, ılıman bölgelerde pek görülmedik şiddette patlıyordu. Dick Sand'in sığınağı bulmasına Tanrı yardım etmişti!

Gerçekten yağmur, ince ince değil de bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Ara sıra bir şelaleden, sözgelimi Niagara'dan akan suları anımsatıyordu. Böyle şiddetli yağışlarda toprak yarık yarık aşınır, düzlükler göllere, dereler sellere dönüşür, taşan nehirler toprakları sular altında bırakır. Çok şiddetli yağan yağmurlar Afrika'da günler boyu sürer. Bunca elektrik bulutlara nasıl yüklenmiştir? Bu denli yoğun bulut üst üste nasıl yığılmıştır? Anlamak kolay değildir. Ama böyledir ve insan sanki tufan döneminin olağanüstü günlerini yaşadığına inanabilir.

Bereket versin, karınca yuvasının duvarları kalındı, hiç su geçirmiyordu. Kunduz yuvası, su sızdırmazlık bakımından bundan daha iyi olamazdı. Üzerinden sel suyu geçiyor, içeri tek damla sızmıyordu.

Dick Sand ve arkadaşları koniyi sahiplenir sahiplenmez, içinin durumunu keşfetmeye çalıştılar. Feneri yakınca, içerisi yeterli ışık aldı. Karınca yuvasının içi on iki ayak yüksekliğinde, on bir ayak genişliğindeydi. Yalnız üst kısmı ekmeğin

ucu gibi yuvarlaklaşıyordu. Bölme duvarlar her yanda bir ayak kalınlığındaydı ve küçük odaların arasında bir boşluk görünüyordu.

Böcek topluluklarının inşa ettiği buna benzer anıtlar şaşırtıcıdır. Aynı yapılara Afrika'da sıkça rastlanır. Geçen yüzyılda Hollandalı bir gezgin, Smeathman dört arkadaşıyla birlikte bu konilerden birinin tepesine çıkabilmişti. Loundé'de, Livingstone, aynı karınca yuvalarını gözlemlemişti. Yuvaların kırmızımtrak killi topraktan yapıldığını, on beş yirmi ayak yüksekliğe çıktıklarını anlatır. Teğmen Cameron, N'yangwé'de, ovada diken diken yükselen konileri çoğu kez çadırlardan kurulu bir kamp zannetmiştir. Hatta yirmi ayak değil de kırk elli ayak yapıların karşısında şaşırıp kalmıştır. Bunlar kocaman yuvarlak konilerdir, bir katedralin yanındaki çan kuleleri gibidirler.

Olağanüstü özellikteki bu yuvaları hangi tür karınca inşa ediyordu?

Bu soruya kuzen Bénédict hiç tereddütsüz cevap vermişti: "savaşçı beyazkarınca." Yuvanın inşasında kullanılan malzemeyi inceleyince bu sonuca varmıştı.

Gerçekten az önce söylediğimiz gibi bölme duvarlar kırmızımtrak killi topraktan yapılmıştı. Kül rengi ya da siyah alüvyonlu topraktan yapılmış olsalardı, o hayvanları "mordax" terimler ya da "atrox" terimlerle nitelendirmek gerekecekti. Görüldüğü gibi, bu böceklerin pek inandırıcı isimleri yok; onlar sadece kuzen Bénédict gibi zoraki böcekbilimcilerin hoşuna gidebilir.

Küçük kafile ilkin orada yer bulmuştu ama iç boşluğu oluşturan koninin merkezine sığamamış-

tı. Ancak üst üste gelen geniş oyuklar çok elverişliydi ve orta boylu bir insan içine büzülebilirdi. Art arda dizilen açık çekmece gözleri düşünün, çekmecelerin dibinde milyonlarca beyazkarınca yuvası görürsünüz. Özetle bu çekmeceler bir binanın katları gibiydi. Üst katlara Bayan Weldon, küçük Jack, Nan ve kuzen Bénédict sığındılar. Alt kata Austin, Bat, Actéon büzüldüler. Dick Sand, Tom ve Hercule'e gelince, koninin aşağısında kaldılar.

Genç adam iki siyahiye, "Dostlarım" dedi, "zemin su çekmeye başlıyor. Tabandaki killi toprağı toplayarak zemine yığıp yükseltmek lazım. Yalnız deliğin tıkanmamasına dikkat etmeli çünkü temiz hava oradan geliyor. Aksi halde karınca yuvasında havasızlıktan ölebiliriz!"

İhtiyar Tom, "Sadece bir gece geçireceğiz" diye ekledi.

"İyi ya yorgunluktan kurtulmak için güzelce dinlenmeliyiz! On gündür, belki ilk kez açık havada uyumuyoruz!"

"On gündür!" diye yineledi Tom.

Dick Sand ekledi: "Zaten koni sağlam bir sığınak sağladığına göre, yirmi dört saat burada kalmamız iyi olacak. Bu süre boyunca, gidip akarsuyun yerini bulacağım, pek uzakta olamaz. Hatta bence bir sal yapana kadar bu sığınağı terk etmemeliyiz. Fırtına bize ulaşamaz. Daha dayanıklı ve daha kuru bir zemin oluşturalım."

Dick Sand'in emirleri hemen yerine getirildi. Hercule baltasıyla toz halinde ezilebilen killi topraktan oluşan birinci katın petek gözlerini çökertti. Böylece karınca yuvasının üzerine oturduğu bataklıklı zeminin iç kısmı bir ayak boyu yükseldi.

Dick Sand de yuvanın deliğinden temiz havanın içeri rahatlıkla girip girmediğini gözden geçirdi.

Karınca yuvasının beyazkarıncalarca terk edilmiş olması kuşkusuz mutlu bir rastlantıydı. Yuvada binlerce karınca olsaydı içerisi yaşanmaz hale gelirdi. Yalnız bir soru akla geliyordu: Ya yuvalar uzun zaman önce boşalmıştı ya da obur sinirkanatlılar yuvaları yeni terk etmişlerdi, acaba neden? Bu soruyu sormak boşuna değildi.

Kuzen Bénédict bu soruyu önce kendine sordu. Yuvaların terk edilmesi onu şaşırtmıştı. Daha sonra böyle bir göçün yeni gerçekleştiğini anladı.

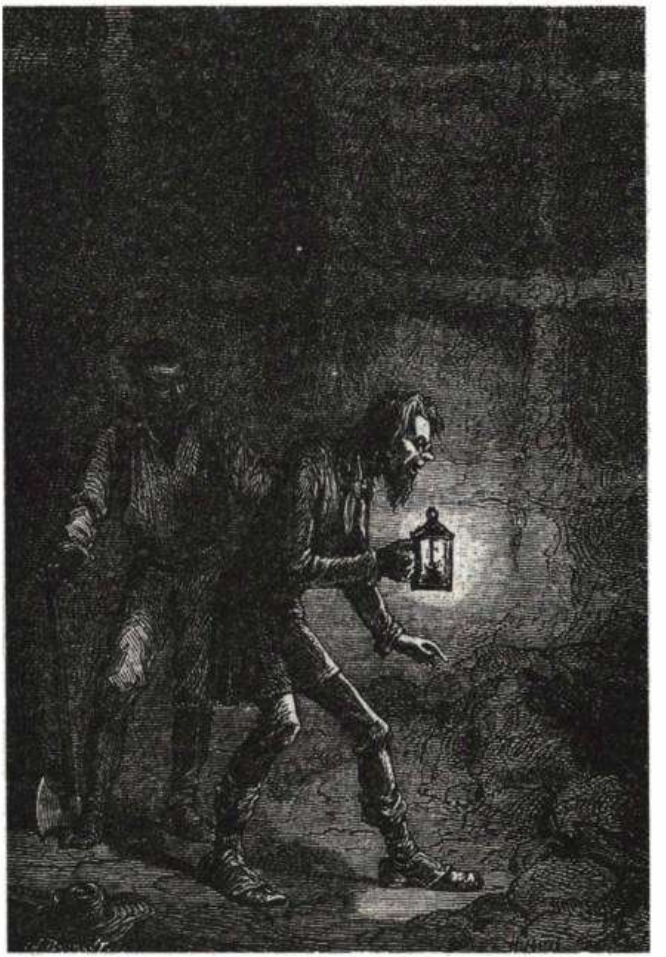
Gerçekten, çok gecikmeden koninin iç kısmına indi. Fenerle etrafı aydınlatarak karınca yuvasının en gizli köşelerini didik didik aramaya koyuldu. Sonuçta beyazkarıncaların "ambarı" denilen yeri keşfetti, başka deyişle orası üretici böceklerin kendi kolonilerinin erzakını yığdığı yerdi.

Ana odadan pek uzak olmayan bölme duvarda oyulmuş bir boşluktu; Hercule'ün çalışması küçük larvalara ayrılan gözeneklerle orayı da yok etmişti.

Kuzen Bénédict bu ambarın içinden belirli miktarda reçine ve az çok katılaşmış bitki özsuları topladı. Bu durumda anlaşılıyordu ki beyazkarıncalar bu erzakı dışarıdan henüz taşımışlardı.

Bunun üzerine, kuzen ona soru sorulmuş gibi bağırdı: "Yok canım, hayır! Olamaz! Karınca yuvası uzun zaman önce terk edilmemiş!"

Dick Sand itiraz etti: "Tersini söyleyen mi var, Mösyö Bénédict! Çok yakında ya da çok eskiden terk edilmiş, bize ne bundan! Bizim için önemli olan, karıncaların ayrılmış olması! Onların yerini biz alacağız!"

Fenerle etrafı aydınlatarak karınca yuvasının en gizli köşelerini didik didik aramaya koyuldu.

Kuzen Bénédict, "Önemli" dedi, "hangi nedenlerden ötürü terk ettiklerini bilmemiz lazım! Dün, hatta bu sabah şu keskin görüşlü sinirkanatlılar yuvalarda yaşıyorlardı, nitekim sıvı halde daha tam katılaşmamış bitki özsuları, sonra bu akşam..."

"Ne demek istiyorsunuz, Mösyö Bénédict?" diye sordu Dick Sand.

"Gizli bir önsezi onları zorladı, yuvaları terk ettiler. Tek bir beyazkarınca bile kalmamış, hatta küçük larvaları da götürmüşler. Demek istiyorum ki bütün bunlar sebepsiz yere yapılmamış. Böcekler uyanık! Bir tehlike seziyorlar!"

Hercule gülerek konuştu: "Yuvaları istila edeceğimizi sezmişlerdir!"

Yiğit siyahinin sözlerinden etkilenen kuzen Bénédict, "Sahi öyle!" dedi. "Bu korkusuz böcekler için tehlike oluşturacağınıza inanıyor musunuz? Yollarının üstünde ölü halde sizinle karşılaşırlarsa, sinirkanatlılardan birkaç bini sizi anında iskelete dönüştürebilir!"

Hercule, "Tabii ölü halde yakalarlarsa!" diye cevapladı. "Yoksa hepsini ezerim!"

Heyecanlanan kuzen Bénédict, "Yüz bin, beş yüz bin, bir milyon karıncayı ezersiniz!" dedi. "Ama bir milyar böceğe bir şey yapamazsınız. Ölü veya diri, son parçanıza kadar kemirirler!"

Tartışma ne denli boş görünse de Dick Sand kuzen Bénédict'in gözlemini düşünüyordu. Bilgin adam beyazkarıncaların yaşamını yanılmayacak ölçüde tanıyordu, buna kuşku yoktu. Gizli bir içgüdünün böcekleri uyardığını ileri sürüyordu, nitekim yuvalarını terk etmişlerdi. Buna rağmen genç adam ve arkadaşlarının boş yuvada kalması çok tehlikeli olabilirdi.

Ne var ki fırtına zincirlerinden boşanmış, ortalığı kasıp kavuruyordu. Bu durumda sığınağı terk etmek düşünülemezdi. Dick Sand anlaşılmaz durum hakkında daha fazla soru sormaya gerek duymadı ve kısa kesmekle yetindi: "İyi de Mösyö

Bénédict, karıncalar erzaklarını yuvada bırakmışlar ama biz de kendi yiyeceğimizi getirdik, şimdi sofraya oturalım. Yarın fırtına dindiğinde başımızın çaresine bakarız."

Bunun üzerine akşam yemeğini hazırladılar, aşırı yorgunluk dayanıklı yürüyüşçülerin iştahını kapatmamıştı. Üstelik iki gün daha yetecek konserve vardı, rutubet bisküviye dokunmamıştı. Birkaç dakika sonra, Dick Sand ve arkadaşları sağlam dişleriyle kıtır kıtır bisküvi yiyorlardı. Hercule'ün dişleriyse değirmen taşı gibi bisküviyi unufak ediyordu; kıtır kıtır yemiyor, ezerek öğütüyordu.

Sadece Bayan Weldon gönülsüzce yedi. Dick Sand rica etmese hiç yemiyecekti. Genç adama öyle geliyordu ki yürekli kadın hiç görülmediği kadar sıkıntılı ve kaygılıydı. Buna karşılık küçük Jack pek sıkıntılı değildi. Ateş tekrarlamamıştı, şu anda annesinin gözetiminde bir petek gözünde giysilerle iyice sarınıp sarmalanmış dinleniyordu. Dick Sand ne yapacağını bilemiyordu.

Kuzen Bénédict'in yemeği onurlandırdığını söylemek gereksiz, ancak ne yiyeceklerin kalitesini ne de miktarına dikkat ediyordu. Nihayetinde beyazkarıncalar üzerine bir böcekbilim çalışması yürütme fırsatı yakalamıştı. Ah! Terk edilmiş yuvada bir tane, salt bir tane beyazkarınca bulabilseydi! Ama hiçbir şey yoktu!

Dinlenip dinlenmemeye aldırmadan, "Şu hayranlık uyandırıcı böcekler" dedi, "sinirkanatlıların olağanüstü sınıfına aittir, duyargaları başlarından uzundur, çenekleri çok farklıdır, alt kanatları genellikle üst kanatlarına eşittir. Bu sınıfı beş grup temsil eder: panorpalar, Myrmeleonlar, Hemerobiuslar, Termitgiller ve Plecopteralar. Belki haksız

yere yuvalarını işgal ettiğimiz böceklerin termitgiller olduğunu söylemeye gerek var mı bilmem!"

O sırada Dick Sand pür dikkat kuzen Bénédict'i dinliyordu. Beyazkarıncalara rastlaması kuzene Afrika'da olduklarını düşündürmüş müydü acaba? Genç adam çok endişeliydi, kuzenin durumu çakmasından çekiniyordu.

Bilgin adam ağzından düşürmediği böcekbilim konusunu güzelce anlatmaya devam ediyordu.

"Termitgiller dört boğumlu ayakları, sert çenekleri ve ilginç güçlü böceklerdir. Beyazkarınca adı altında, mantispa cinsi, raphidia cinsi, termit cinsi gibi türleri bulunur. Termitin ayrıca uğursuz termit, sarı göğüslü termit, ışıktan kaçan termit, ısırgan termit, yok edici termit gibi çeşitleri vardır."

Dick Sand, "Peki bu karınca yuvasını inşa edenler hangileri?" diye sordu.

Kuzen Bénédict, "Savaşçı beyazkarıncalar!" cevabını verdi. Bu sözcükleri öyle telaffuz etmişti ki sanki Makedonyalılar gibi antik çağın savaşçı bir halkından söz ediyordu. Konuşmasını sürdürdü: "Evet! Savaşçı karıncalar ve her boyda! Hercule ve bir cüce arasındaki fark, bu böceklerin en küçüğü ve en büyüğü arasındaki farktan daha azdır. Sözgelimi beş milimetre uzunluğunda işçilere, on milimetre boyunda askerlere, yirmi milimetre uzunluğunda erkek ve dişilere rastlanabilir. Ayrıca daha ilginç bir tür olan, yarım parmak uzunluğunda 'sirafu'lar vardır. Bu böceklerin çenek yerine kıskaçları, köpekbalıkları gibi gövdelerinden daha iri olan kafaları dikkat çekicidir. Bunlar böceklerin köpekbalıkları sayılır. Sirafularla bir köpekbalığı kapışırsa, sirafuların kazanacağına bahse girerim!"

Bilgin adam ağzından düşürmediği böcekbilim konusunu güzelce anlatmaya devam ediyordu.

Dick Sand, "Genellikle nerede rastlanır sirafulara?" diye sordu.

Kuzen Bénédict, "Afrika'da" dedi. "Orta ve güney bölgelerinde. Afrika özellikle karıncalar kıtasıdır. Livingstone'u okumak gerekir, son notlarını Stanley bulmuştu. Doktor benden daha şanslı sayılır, zira karıncalar arası Homeros destanına özgü bir savaşa tanıklık etmiştir. Siyah karıncalar ordusu ve kırmızı karıncalar ordusu çarpışmış, 'Drivers' denilen ve yerlilerin sirafular adını verdiği kırmızı karıncalar zafer kazanmış. Ötekiler, 'çungular' korkudan değil, ama kaçmışlar; yavrularını ve yumurtalarını da yanlarında götürmüşler. Livingstone'a göre, savaşçılık özelliği insanda ve hayvanda bile bu denli ileri gitmemiş! Parça koparan dayanıklı çeneleriyle bu sirafular en cesur insanı bile geri çekilmeye zorlayabilirler. Aslan, fil gibi en iri yarı hayvanlar dahi onları görünce kaçar. Hiçbir şey önlerinde duramaz, ne tepesine tırmandıkları ağaçlar ne de bedenlerini birbirine bitiştirip asma köprü yaparak aştıkları dereler! Sayıları çok kabarıktır. Afrikalı bir başka gezgin Du Chaillu, yolunu on iki saat boyunca kesen bu karıncaların kolonisinin geçişini izlemiş. Binlerce ve binlerce karıncayı görünce hayretlere düşmeye ne gerek var? Bu böceklerin doğurganlığı şaşırtıcıdır. Sözgelimi, bizim savaşçı karıncalardan bir dişinin günde altmış bin yumurta yaptığı saptanmıştır! Açıkçası bu sinirkanatlılar yerlilere çok lezzetli bir besin kaynağı tedarik eder. Hayatımda ızgarada kızarmış karınca kadar ilginç bir şey görmedim dostlarım!"

"Kızarmış karınca yediniz mi, Mösyö Bénédict?" diye sordu Hercule.

Bilgin profesör, "Hiç yemedim ama yiyeceğim" dedi.

"Nerede?"

"Burada."

Tom, "Afrika'da değiliz ki!" dedi telaşla.

Kuzen Bénédict, "Tabii... Tabii değiliz!" cevabını verdi. "Ancak bildiğim kadarıyla savaşçı beyazkarıncalar ve yuvaları bugüne dek sadece Afrika'da gözlemlenmişti. Ah! Dikkatsiz gezginler! Etrafa bakmayı bilmiyorlar! Ama olsun, işte gördük. Önceleri, Amerika'da çeçesineğini keşfettim. Bu başarıma aynı kıtada savaşçı karıncaları bulmamı da ekleyeceğim. Buluşlarım bilim Avrupa'sında ses getirecek."

Besbelli kuzen Bénédict için gerçek gün yüzüne çıkmamıştı. Tom ve Dick Sand hariç, zavallı adam ve bütün arkadaşları olmadıkları bir yerde bulunduklarına inanıyorlardı ve inanmaları da gerekiyordu! Ancak onları yanılgıdan kurtarmak için bazı bilimsel antikalıkların yanında daha ciddi olgular, daha büyük olasılıklar gerekiyordu.

Akşam saat dokuz olmuştu. Kuzen Bénédict'in konuşması epey uzun sürmüştü. Böcekbilim söylevi esnasında, onu dinleyenler petek gözlerine çekilmiş, yavaş yavaş uykuya dalıyorlardı. Bunu fark etmiş miydi acaba? Yok canım, hiç de değil. O kendisi için ders veriyordu. Dick Sand artık onu sorgulamıyor, kımıldamadan duruyordu. Buna rağmen uyumadı. Hercule'e gelince, kendinden geçmemek için ötekilerden daha

uzun dayandı. Fakat çok geçmeden yorgunluktan gözleri kapandı, tabii gözleriyle birlikte kulakları da.

Kuzen Bénédict kısa bir süre daha aynı konuyu işledi. Ancak ona da uyku bastırdı, koninin üst kat oyuğuna kadar çıktı, konut olarak orayı seçmişti.

Karınca yuvasında derin bir sessizlik başladı. Dışarıda fırtına gürültüler ve şimşeklerle hüküm sürüyordu. Afetin yakında biteceğine dair hiçbir işaret yoktu.

Işık sönmüş, koninin içi koyu karanlığa gömülmüştü.

Kuşkusuz herkes uyuyordu. Dick Sand huzursuzdu. Uyku bir tek ona son derece ihtiyaç duyduğu dinlenmeyi sağlamıyordu. Düşünceler kafasında gidip geliyordu. Ne pahasına olursa olsun kurtarmak istediği arkadaşlarını düşünüyordu. *Pilgrim*'in karaya oturması daha korkunç tehlikelerle karşılaşmalarının sonu olmamıştı. Yerlilerin eline düşerlerse, daha dehşet verici olaylar yaşayabilirlerdi.

Sahile geri dönüş esnasında, beterin beteri o korkunç tehlikeden nasıl sakınacaklardı? Elbette, Negoro ve Harris onları Angola'nın yüz mil içlerine boşuna götürmemişlerdi! Onları ele geçirmek için gizli planları vardı. Peki o alçak Portekizli ne yapmayı planlıyordu? Kiminle hesabını görmek istiyordu? Genç adam bir tek kendisiyle hesabı olduğunu düşünüyordu. *Pilgrim*'le giderken yol boyunca yaşanan bütün olayları gözden geçirdi: enkaz ve siyahiler, balina avı, Kaptan Hull ve mürettebatının kayboluşu...

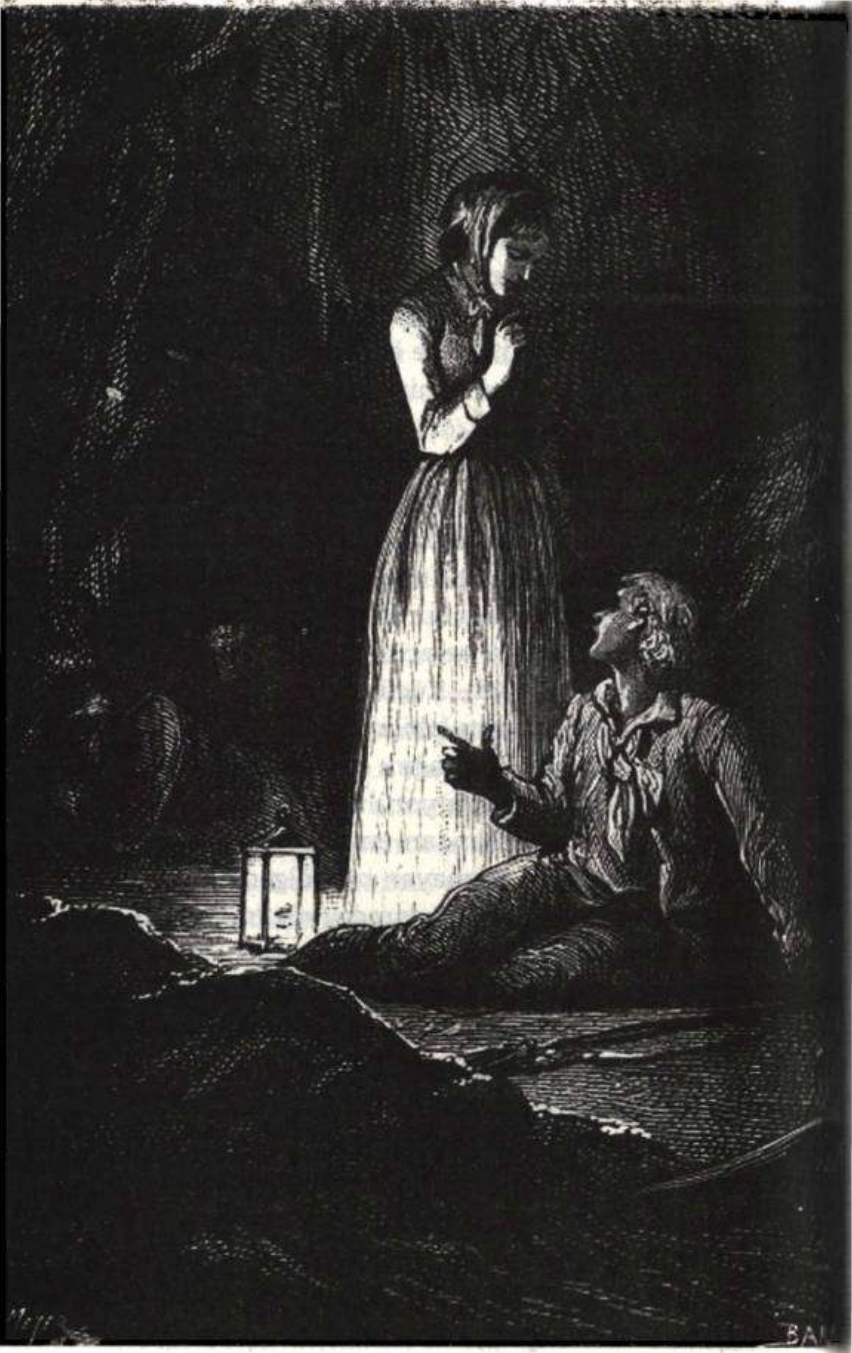
Dick Sand o sırada, on beş yaşında bir geminin kaptanlığına geçmiş, Negoro'nun pis manevrası yüzünden pusula ve paraketeden yoksun kalmıştı. Bunun üzerine, küstah aşçıya sert davranmış, kafasına bir kurşun sıkmakla tehdit etmişti. Ah! Tetiğe ne diye basmamıştı? O zaman, Negoro'nun ölüsünü denize atarlar, bunca felaket yaşanmazdı.

Genç adamın kafasından geçen düşünceler böyleydi. Sonra aklı bir an *Pilgrim*'in uğradığı kazaya takıldı. Ardından hain Harris ortaya çıkmıştı. Öte yandan Güney Amerika gitgide başkalaşıyordu. Bolivya değildi burası; sıcak iklim koşulları, vahşi hayvanları ve acımasız yerlileriyle dehşet verici Angola'ydı. Küçük kafile kıyı şeridine dönüş sırasında kurtulabilir miydi? Dick Sand'in aradığı ve hâlâ bulacağını umduğu şu akarsu onları emniyetle, aşırı yorulmadan kıyı şeridine götürecek miydi? Bundan emin olmak istiyordu; çünkü düşmanla kaynayan bir bölgede, aralıksız tehlikeler yaşanan bir ortamda, yüz mil yürümenin mümkün olmadığını iyi biliyordu.

"Bereket versin ki" diye düşündü, "Bayan Weldon ve ötekiler durumun vahametini bilmiyorlar. Negoro'nun bizi Afrika kıyılarına attığını, Harris'in de Angola'nın derinliklerine sürüklediğini yalnız Tom ve ben biliyoruz."

Dick Sand bu düşüncelerden bunalmak üzereydi ki alnında bir nefes hissetti. Bir el omuzuna yaslandı, heyecanlı bir ses kulağına şu kelimeleri fısıldadı:

"Hepsini biliyorum zavallı Dick'im. Ama Tanrı hâlâ bizi kurtarabilir! Onun dediği olsun!"

"Hepsini biliyorum zavallı Dick'im."

VI
Dalgıç Çanı

Bu beklenmedik açıklamaya karşı Dick Sand cevap veremedi, zaten Bayan Weldon hemen küçük Jack'in yanına dönmüştü. Elbette çok konuşmak istemiyordu, genç adam da onu daha fazla yanında tutma cesaretini bulamadı.

Anlaşılan Bayan Weldon durumun farkına varmıştı. Yol boyunca yaşanan çeşitli olaylar onun da gözünü açmıştı. Belki de dün kuzen Bénédict'in aksi gibi telaffuz ettiği "Afrika" sözcüğü tümüyle her şeyi açıklıyordu.

Dick Sand kendi kendine düşündü: "Bayan Weldon her şeyi biliyor. Pekâlâ, böylesi daha iyi! Yürekli kadın umutsuzluğa kapılmıyor! Artık ben de kapılmam!"

Yalnız o günün gelmesi lazımdı çünkü Dick Sand beyazkarıncalar köyünün dolaylarını araştırmakta gecikiyordu. Suları Atlantik'e karışan bir akarsu kolu, onun hızlı akıntısı; işte, genç adamın aradığı buydu. Küçük kafileyi onun aracılığıyla sahile taşıyacaktı. Öte yandan içinden bir ses ona bu akarsuyun pek uzakta olmadığını söylüyordu. En önemlisi yerlilerle karşılaşmaktan kaçınmaktı. Belki de Harris ve Negoro yönetiminde çoktan peşlerine takılmışlardı.

Henüz gün ağarmamıştı. Dıştaki ağızdan koninin içine ışık sızmıyordu. Kalın bölme duvar-

ların boğuklaştırdığı gürlemeler fırtınanın yatışmadığını belirtiyordu. Kulak kabartan Dick Sand karınca yuvasının etrafındaki şiddetli yağmuru duyuyordu. İri damlalar katı bir zemine düşmediğine göre, bütün ova sular altında kalsa gerekti.

Saat yaklaşık on bir olmalıydı. Dick Sand bir uyuşukluk hissetti, derin uykuya dalmak üzereydi. Dinlenme ihtiyacı kaçınılmazdı. Tam kendinden geçmek üzereyken, killi toprağın suyu emerek yığılması ihtimalini düşündü; bu durumda dış ağzın tıkanması büyük risk taşıyordu. İçeri giren temiz hava akımı böylece duracak, on kişi havasızlıktan ölecekti.

Dick Sand birinci katın killi toprağıyla yükseltilen zemine kadar kayarak süzüldü.

Kabartılan zemin henüz kupkuru, koninin ağzı tümüyle açıktı. Hava içeriye rahatça giriyordu; onunla birlikte, tufanı andıran yağmurun sindiremediği, fırtınadan kopan patlak sesler ve gürültüsüz çakan şimşeklerin ışıkları da sızıyordu.

Dick Sand her şeyin yolunda olduğunu gördü. Sinirkanatlılar kolonisinin yerini alan insan karıncaları tehdit eden hiçbir tehlike söz konusu değildi. Genç adam birkaç saat uyuyup kendine gelmeyi düşündü, zaten uykusuzluğa daha fazla dayanamayacaktı.

Yalnız olağanüstü bir önlem almaya dikkat etti. Koninin daracık deliğini görebilecek uzaklıkta killi zeminin üzerine yattı. Bu şekilde, dışarıdan gelecek tehlikeyi ilk o fark edecekti. Öte yandan ışıyan günle uyanacak, ovayı araştırmaya koyulacaktı.

Dick Sand başını bölme duvara yaslayıp, tüfeği elinin altında yattı. Neredeyse hemen uyuyakaldı.

Ne kadar süre uykuyla kendinden geçtiğini bilmiyordu. Sert bir soğukla uyandı.

Ayağa kalktı ve büyük bir kaygıyla karınca yuvasının sular altında kaldığını gördü. Çarçabuk Tom ve Hercule'ün bulunduğu petek gözü katına çıktı.

Adamları uyandıran Dick Sand tehlikeyi söyledi.

Yakılan fener hemen koninin içini aydınlattı.

Yakılan fener hemen koninin içini aydınlattı.

Su yaklaşık beş ayak yüksekliği bulmuş ve öylece duruyordu.

Bayan Weldon, "Ne oluyor Dick?" diye sordu.

Genç adam, "Bir şey yok" dedi, "Koniyi su basmış. Muhtemelen, fırtına esnasında bir nehrin suları ovaya taştı."

Hercule, "İyi ya işte!" diye ekledi. "Demek ki yakınlarda akarsu var!"

Dick Sand cevap verdi: "Tamam, o akarsu bizi sahile taşıyacak! Meraklanmayın Bayan Weldon; sular ne size, ne küçük Jack'e, ne Nan'e ne de Mösyö Bénédict'e ulaşır."

Bayan Weldon karşılık vermedi. Kuzene gelince, tıpkı sahici bir karınca gibi uyuyordu.

Bu arada, siyahiler fener ışığında yansıyan suyun üzerine eğilmişler, Dick Sand'in ne yapacaklarını söylemesini bekliyorlardı. Genç adam su taşkınının yüksekliğini ölçmekle meşguldü.

Direktifleri üzerine yiyecekleri ve silahları suyun erişemeyeceği bir yere yerleştirdiler. Bundan sonra, Dick Sand sustu.

Tom, "Sular koninin ağzından mı girmiş?" diye sordu.

Dick Sand, "Evet" dedi. "Şimdi içeriye hava girmesini önlüyorlar."

İhtiyar zenci yine sordu: "Su seviyesinin üstünde kalan duvarda bir delik açamaz mıyız?"

"Olabilir, Tom, ama içeride beş ayak su varsa, dışarıda altı yedi ayak vardır ... hatta daha çok!"

"Ne yapmayı düşünüyorsunuz, Mösyö Dick?"

"Sanırım, Tom, yuvanın içinde yükselen su, dış kısmındaki havayı sıkıştırıyor, sıkıştırılan hava suyun daha fazla yükselmesini önlüyor.

Ama duvarda bir delik açarsak ya hava dışarı kaçacak ve su dışarının seviyesi kadar yükselecek ya da sıkıştırılan hava onu hâlâ sabit tutacak. Burada dalgıçların kullandığı bir dalgıç çalı[1] içindeyiz.

Tom, "Şu halde ne yapmalı?" diye sordu.

Dick Sand, "Harekete geçmeden önce iyice düşünmeli" dedi. "İhtiyatsızca davranmak hayatımıza mal olabilir!"

Genç adamın gözlemi çok doğruydu. Koniyi suya batık bir dalgıç çanına benzetiyordu, bu görüşünde hakkı vardı. Yalnız söz konusu araçta, pompalar vasıtasıyla hava sürekli yenilenir ve dalgıçlar temiz hava alırlar. Bunun dışında, sıkıştırılmış atmosferde kalmaları uzarsa, diğer olumsuzluklardan etkilenirler; kaldı ki bu da normal basınç olayıdır.

Fakat şu anda, diğer olumsuzluklar bir yana, konide boşluğun üçte birini su basmıştı. Havaya gelince, ancak bir delik açılarak dış atmosferle temas kurulursa yenilenebilecekti.

Dick Sand'in bahsettiği tehlikelere bulaşmadan bu delik açılabilir miydi? O zaman durum daha kötüye gitmez miydi?

Belli olan bir şey vardı, su seviyesi iki halde aşılabilirdi: Ya delik açılacak ve su seviyesindeki yükselme dışarıdan daha fazla olacaktı ya da seviyenin yükselmesi devam edecekti. Bu iki şıkta da koninin içinde kısıtlı bir boşluk kalacak, böylece yenilenmeyen hava daha çok sıkışacaktı.

---

[1] Dalgıçların su altında çalışabilmelerini sağlayan ve içine hava gönderilen büyük demir kazan. Dalgıçlar bunun içinde çalışırlar –çn.

Ama su baskını sonucu karınca yuvası zeminden koparılıp altüst olmaz mıydı? Böyle bir tehlike, içindekiler için korkunç bir sonuç doğururdu. Öte yandan böyle bir felaket zaten olmazdı çünkü yuva bir kunduz barınağından daha sağlam biçimde tabanına kenetlenmişti.

Demek ki en olumsuz durum fırtınanın devam etmesiydi, çünkü bunun sonucunda su taşkını yoğunlaşacaktı. Ovayı kaplayan otuz ayak yüksekliğinde su koninin içinde on sekiz ayak yükselecek, atmosferin basıncıyla içerideki havayı geri püskürtecekti.

Bunu eni boyu düşünen Dick Sand, su taşkınının hatırı sayılır bir gelişme göstermesinden korktu. Gerçekten, suyun bu denli çoğalması sadece bulutlardan boşanan tufan gibi yağmurdan ileri gelmese gerekti. Etrafta büyük olasılıkla bir akarsu vardı. Patlayan fırtına sonucu kabarmış, yatağından taşarak ovaya yayılmıştı. Karınca yuvasının tümüyle sular altında kalmayacağını, üst kubbesinden çıkmanın kolay olacağını kim bilebilirdi?

Gittikçe endişelenen Dick Sand ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Beklemek mi lazımdı, yoksa hemen bir şeyler mi yapmalıydı?

Sabah saat üçtü. Herkes kıpırdamadan, ses çıkarmadan kulak kabartıyordu. Dışarıdan gelen sesler, koninin tıkanan ağzı yüzünden çok zayıf duyuluyordu. Bununla beraber süregelen boğuk uğultular hava koşullarının yatışmadığını belli ediyordu.

O sırada, ihtiyar Tom su seviyesinin yavaş yavaş yükseldiğini söyledi.

Dick Sand, "Doğru" dedi, "yükselmeye devam ederse hava dışarı kaçamaz, sonuçta kabaran su-

larla birlikte havanın geri püskürtülmesi de gitgide artar!"

Tom, "Daha bir şey görmedik" dedi.

Dick Sand, "Elbette" diye karşılık verdi, "asıl mesele bundan sonra gelecek. Ama su seviyesi nerede duracak?"

Bat, "Mösyö Dick, karınca yuvasından dışarı çıkmamı ister misiniz?" diye sordu. "Suya dalarak delikten sızmayı deneyeceğim."

Dick Sand, "Bunu ben kendim denemeliyim" karşılığını verdi.

Yaşlı Tom heyecanla, "Olmaz Mösyö Dick, olmaz" dedi. "Bırakın oğlum gitsin, ona güvenin, beceriklidir. Geri dönmemek var, siz buraya lazımsınız!"

Sonra alçak sesle ekledi: "Bayan Weldon'la küçük Jack'i aklınızdan çıkarmayın!"

Dick Sand, "Peki, öyle olsun" dedi. "Siz gidin Bat. Karınca yuvası sular altındaysa, tekrar içeri girmeye çalışmayın. Sizin dışarı çıktığınız gibi biz de aynı şeyi deneriz. Fakat koni hâlâ su seviyesinin üstündeyse, balta darbeleriyle tepesine vurun. Biz sizi işiteceğiz, dolayısıyla bu sinyalimiz olacak. İçeriden yıkmaya başlayacağız. İyice anladınız mı?"

Bat, "Evet, Mösyö Dick" diye cevapladı.

Oğlunun elini sıkan ihtiyar Tom, "Haydi git oğlum!" diye ekledi.

Bat havayı içine uzun uzun çektikten sonra suya daldı. Suyun derinliği beş ayağı aşıyordu. Hayli zorlu bir işti bu. İçeriden koninin ağzını arayacak, oradan dışarı süzülerek su yüzeyine çıkacaktı. Çarçabuk başarılması gerekiyordu.

Yaklaşık bir dakika geçti ve siyahi su yüzeyine çıktı. Dick Sand, Bat'in dışarı çıkmayı başardığını tahmin etti.

"Ee, ne oldu?" diye bağırdı.

Bat nefes alır almaz, "Deliğin ağzı tıkalı!" diye cevapladı. "Molozlar tıkamış!"

"Tıkalı!" diye yineledi Tom.

"Evet!" dedi Bat. "Sular büyük olasılıkla killi toprağa karışmış... Bölme duvarları elimle yokladım... Artık delik yok!"

Dick Sand başını salladı. Belki birazdan sular altında kalacak koninin içine sımsıkı hapsedilmişlerdi.

Hercule, "Artık delik yoksa" dedi, "yenisi açılır!"

Baltası elinde dalmak üzere olan Hercule'ü durduran genç adam, "Biraz bekleyin" diye uyardı.

Dick Sand birkaç saniye düşündü, sonra konuşmasını sürdürdü: "Başka türlü davranmalıyız. Bütün mesele, suların karınca yuvasını basıp basmadığını anlamak. Koninin üstünde küçük bir delik açarsak, durumu görürüz. Fakat karınca yuvası şimdi sular altında kalırsa, sular her yeri istila edecek ve biz mahvolacağız. Yoklaya yoklaya araştıralım!"

Tom, "Ama çabuk olun!" dedi.

Gerçekten, sular yavaş yavaş yükseliyordu. Şu anda, koninin içinde altı ayak su vardı. Bayan Weldon, oğlu, kuzen Bénédict ve Nan üst boşluklara sığınmışlardı; diğerleri bellerinin yarısına kadar suyun içindeydiler.

Açıkçası Dick Sand'in söylediği gibi çabuk davranmak kaçınılmazdı.

İçerideki su seviyesinin bir ayak üstünde, yani yerden yedi ayak yukarıda, killi bölme duvarda Dick Sand bir delik açmaya karar verdi.

Eğer bu delikten dışarıyla irtibat kurarlarsa, koninin su yüzeyinin üstünde kaldığını anlayacaklardı ya da tersine, dışarıda delik sular altında kalıyorsa, hava geriye püskürtülecek ve bu durumda hemen deliği tıkamak gerekecekti yahut sular ağzına kadar yükselecekti. Sonrasında aynı deneme bir ayak yukarıda tekrarlanacak ve böyle gidecekti. Sonuçta, koninin üst kısmında dışarıyla temas kurulamazsa, ovada on beş ayak su bulunduğu anlaşılacak, bütün karınca yuvaları sular altında kalacaktı! Peki, karınca yuvasında mahsur kalan tutsakların kurtuluş şansı neydi? Ölümlerin en korkuncuyla karşılaşacaklar, havasızlıktan yavaş yavaş öleceklerdi!

Dick Sand bütün bu olasılıkları biliyor, fakat bir an olsun soğukkanlılığını elden bırakmıyordu. Yapacağı denemenin sonuçlarını en ince ayrıntısına kadar hesaplamıştı. Zaten daha uzun beklemek mümkün değildi. Havasızlık daracık alanı tehdit ediyordu; her geçen anla birlikte oksijen azalıyor, karbonik asit çoğalıyordu.

Bölme duvarda delik açmak için Dick Sand'in kullanabildiği en iyi araç tüfeğin namlusu oldu. Namlunun ucunda bir tirbuşon vardı ve silahın sıkısını çıkarmaya yarıyordu. Bu şekilde namluyu döndürünce, tüfek bir matkap işlevi görerek killi toprağa saplandı ve yavaş yavaş bir delik oydu. Gerçi deliğin genişliği ancak namlunun çapı kadardı ama yeterliydi. Hava içeri rahatça sızabilecekti.

Hercule feneri tutarak Dick Sand'e sağlıyordu. Yedek mumlar vardı ve bu şekilde ışık sönecek diye korkmaya gerek yoktu.

İşlemin başlamasından bir dakika sonra namlu iyice duvara saplandı. Çok geçmeden, epey boğuk

bir ses duyuldu; bir su borusundan kaçan su kabarcıklarının çıkardığı sese benziyordu. Hava dışarı sızıyordu. Aynı anda, konide su seviyesi yükseldi ve deliğin yüksekliğinde durdu. Anlaşılan şu ki delik çok alçaktan açılmıştı, yani dıştaki su seviyesinin altındaydı.

Bir tutam killi toprakla çarçabuk deliğin ağzını tıkayan genç adam soğuk bir sesle, "Yeniden başlayacağız!" dedi.

Su koninin içinde aynı seviyede duruyordu, gelgelelim boş alan sekiz parmak daha azalmıştı. Nefes almak gitgide zorlaşıyordu, zira oksijen azalmaya yüz tutmuştu. Oksijensizlik fenerin ışığından da anlaşılıyordu; ışık kızarıyor, parlaklığını yitiriyordu.

İlk açılan deliğin bir ayak yukarısında, Dick Sand hemen aynı yöntemi kullanarak bir ikincisini açmaya başladı. Bu deneme başarılı olmazsa, koninin içinde sular biraz daha yükselecekti. Ne var ki risk almak gerekiyordu.

Dick Sand deliği açmaya çalışırken, birdenbire kuzen Bénédict haykırdı: "Bakın hele! İşte ... işte ... işte bunun için!"

Hercule feneri kaldırdı ve kuzen Bénédict'in yüzüne tuttu. Böcekbilimcinin yüzünden sevinç okunuyordu.

"İşte" diye yineliyordu. "İşte bunun için o zeki karıncalar yuvalarını terk ettiler! Su baskınını sezmişlerdi! Ah! İçgüdü dostlarım, içgüdü! Bizden daha uyanık bu karıncalar, çok daha uyanıklar!"

Kuzen Bénédict'in durumdan çıkardığı ahlak dersi böyleydi.

O sırada, Dick Sand duvarı delen namluyu geri çekti. Bir ıslık işitildi. Su koninin içinde bir ayak boyu daha yükseldi. Delik dışarıyla yine temas etmemişti.

Durum dehşet vericiydi. Neredeyse sulara bulaşan Bayan Weldon küçük Jack'i kollarında yukarı kaldırmıştı. Daracık alanda herkes bunalıyor, insanların kulakları uğulduyordu. Fener artık çok cılız bir ışık yayıyordu.

"Koni acaba tümüyle sular altında mı?" diye mırıldandı Dick Sand.

Bunu anlamak gerekti ve dolayısıyla tam tepede üçüncü bir delik açmalıydı.

Ama son girişim de sonuç vermezse, derhal havasızlıktan öleceklerdi. İçeride kalan hava yukardan dışarı sızacak, koni tümüyle sular altında kalacaktı!

Dick Sand, "Bayan Weldon" dedi, "durumu biliyorsunuz. Gecikirsek havasız kalacağız. Üçüncü girişim başarısızlıkla sonuçlanırsa, bütün alan suyla dolacak. Tek şansımız, koninin tepesinin su yüzeyini aşması. Son şansı denemeliyiz. Ne dersiniz?"

Bayan Weldon, "Dene Dick!" cevabını verdi.

Oksijensiz ortam yanmasına izin vermediğinden o esnada fener söndü, Bayan Weldon ve arkadaşları koyu karanlığa gömüldüler.

Dick Sand, Hercule'ün omuzlarına tutunuyordu. Hercule yanlamasına boşluklardan birine asılmıştı ve sadece başı suların üstündeydi. Bayan Weldon, Jack, kuzen Bénédict petek gözünün son katına sıkışmışlardı.

Dick Sand bölme duvarı delmeye başladı, namlu hızla killi toprağı oyuyordu. Bu noktada, en ka-

lın, en sert duvarı bile oymak kolaydı. Genç adam acele ediyordu, zira açılan daracık delikten hava ve suyla birlikte ya hayat ya da ölüm girecekti!

Ansızın, acı bir ıslık işitildi. Sıkışmış hava kaçtı... Öte yandan, gün ışığı içeri süzüldü. Su yalnızca sekiz pus yükseldi ve durdu. Nitekim Dick Sand deliği tıkamaya gerek görmedi. İçerideki ve dışarıdaki su seviyesi dengelenmişti. Koninin tepesi su yüzeyinin üstündeydi. Bayan Weldon ve arkadaşları kurtulmuşlardı!

Birdenbire çılgınca hurra sesleri yükseldi. En baskın ses Hercule'den çıkıyordu. Bıçaklar yukarı kaldırıldı. İyice açılan kubbe gitgide ufaldı, delik genişledi, temiz hava dalga dalga içeri girdi. Havayla birlikte günün ilk ışınları da içeri süzüldü. Tepesi açılan koniye duvardan tırmanmak zor olmayacaktı. Belirli bir yüksekliğe çıktıktan sonra her türlü su baskınına karşı korunmuş olacaklardı.

Koninin tepesine ilkin Dick Sand çıktı.

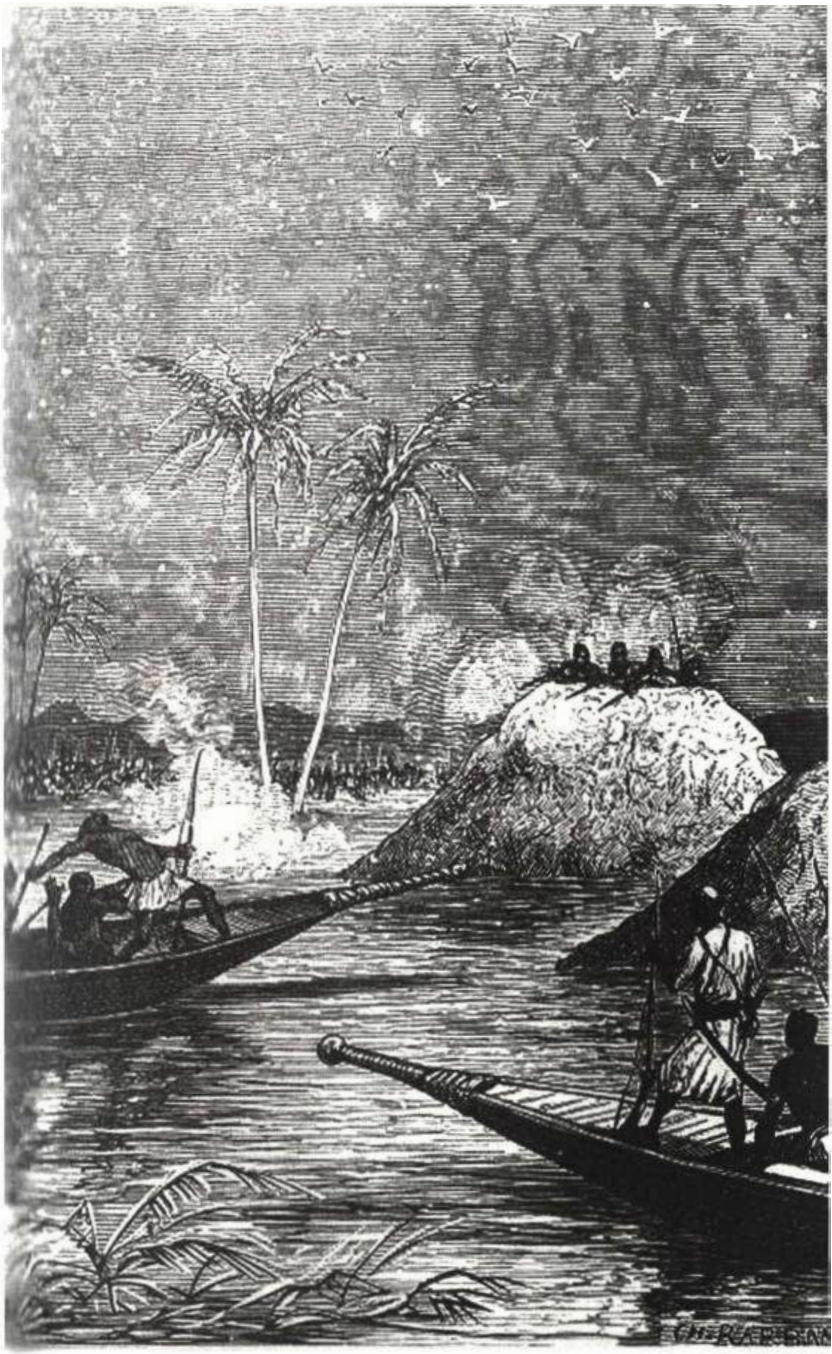
Bir feryat kopardı.

Islık çalarak havayı delen oklar başının üstünden geçmişti. Kendine özgü bu ıslık sesini Afrikalı yolcular iyi bilirler.

Dick Sand karınca yuvasından yüz adım ötede bir kampı fark etmişti. Koninin on adım uzağında, sular altındaki ovada yerlilerle dolu uzun kayıklar vardı.

Genç adamın başı tam deliğin üstünde belirince, ok yağmuru o kayıklardan birinden gelmişti.

Dick Sand kısaca durumu arkadaşlarına söyledi. Tüfeğini kavradı, arkasında Hercule, Actéon, Bat'le beraber tekrar koninin tepesine çıktı. Hepsi birden teknelerden birine yaylım ateşi açtılar.

Hepsi birden teknelerden birine yaylım ateşi açtılar.

Birçok yerli suya düştü, tüfek atışlarını bağırış çağırışlar izledi.

Gelgelelim kendilerini her yandan kuşatan yüz kadar Afrikalıya Dick Sand ve arkadaşları ne yapabilirdi?

Karınca yuvası basıldı. Bayan Weldon, oğlu, kuzen Bénédict, hepsi birden apar topar götürüldü. Ne bir söz söyleme ne de son kez vedalaşma fırsatı buldular. Yerliler önceden aldıkları planlı emirler doğrultusunda tutsakları birbirlerinden ayırdılar.

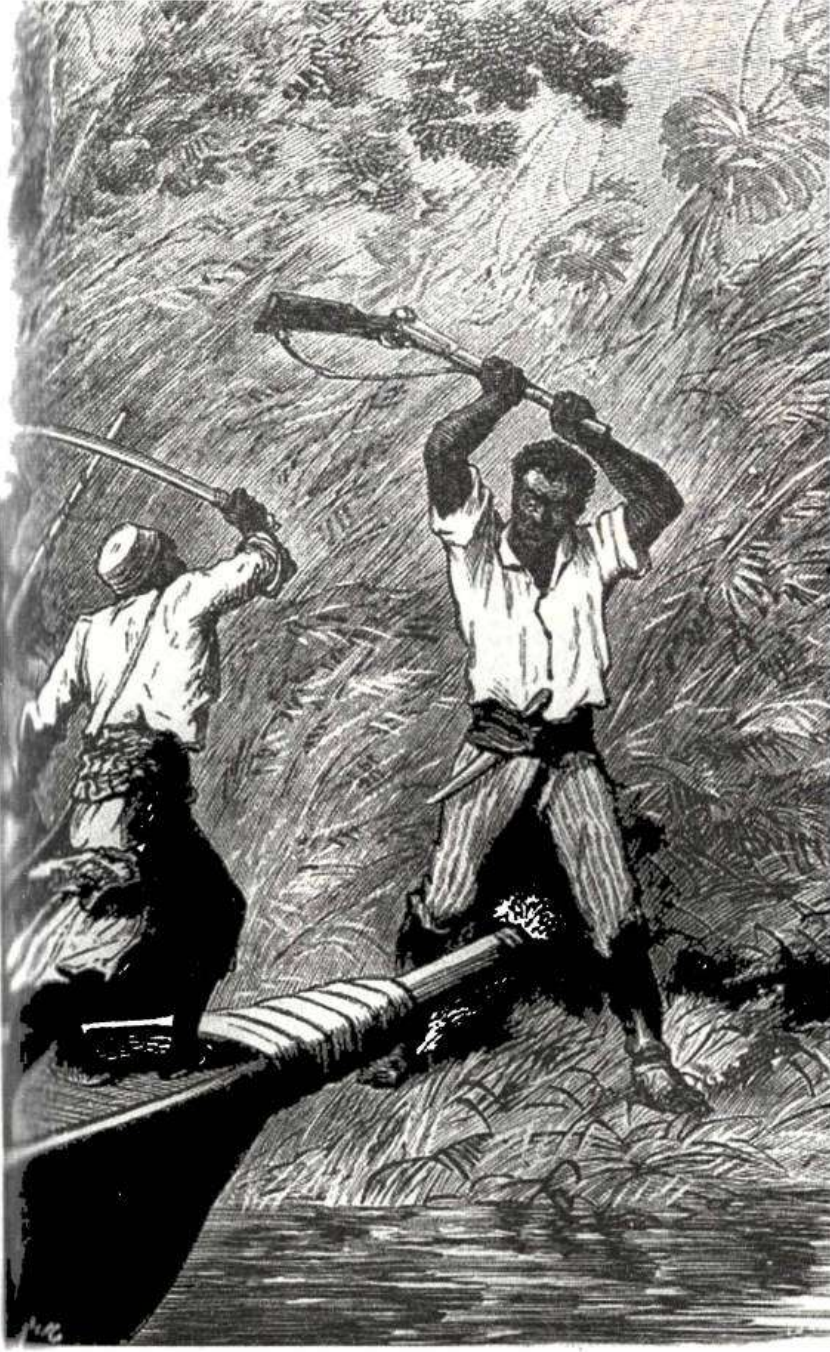
Birinci kayık Bayan Weldon, küçük Jack ve kuzen Bénédict'i götürdü. Dick Sand onların kampın içinde gözden kaybolduğunu gördü.

Kendisine gelince, yanında Nan, ihtiyar Tom, Hercule, Bat, Actéon ve Austin olmak üzere bir yerli kayığına atıldı; kayık tepenin başka bir noktasına yöneldi.

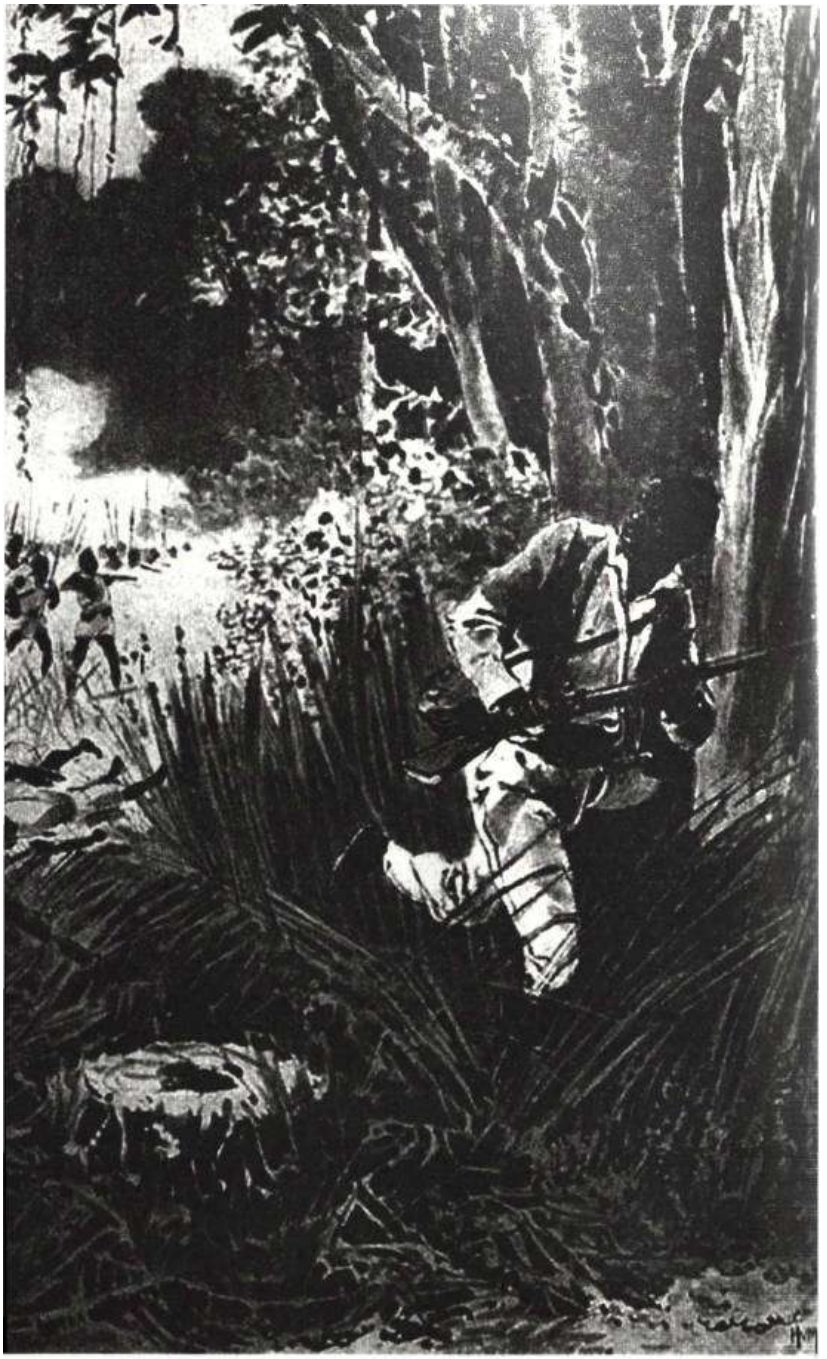
Aynı kayığa yirmi yerli binmişti. Beş kayık da onları takip ediyordu. Karşı koymak olanaksızdı. Buna rağmen Dick Sand ve arkadaşları direnç gösterdiler. Kayıktaki birkaç savaşçıyı yaraladılar. Tabii eylemlerini hayatlarıyla ödeyeceklerdi. Fakat öldürülmemeleri konusunda yerlilerin emir aldıkları belliydi.

Birkaç dakika sonra, kıyıya gelmişlerdi. Kayık tam kıyıya yanaşacağı sırada, Hercule bir sıçrayışta yere atladı. İki yerli üzerine atıldı; dev cüsseli adam tüfeğini bir topuz gibi savurdu, kafatası parçalanan yerliler yere serildiler.

Bir anda, Hercule ağaçların arasında kayboldu. Arkasından kurşun yağıyordu. Kayıktan yere indirilen Dick Sand ve arkadaşları köle gibi zincire vuruldu!

Hercule tüfeğini bir topuz gibi savurdu.

Hercule ağaçların arasında kayboldu.

VII
Coanza Kıyılarında Bir Kamp

Eskiden karıncalar köyünün bulunduğu bölgenin görünümü tümden değişmiş, suların istila ettiği ova göle dönmüştü. Yirmi kadar koni biçiminde karınca yuvası geniş su birikintisinde yegâne göze çarpan noktaları oluşturuyordu.

Gece yarısı Coanza taşmış, fırtına sonucu nehrin kollarında akan sular kabarmıştı.

Pilgrim'in karaya oturduğu yerden yüz mil ötede bulunan Coanza, Angola nehirlerinden biridir, Atlantik Okyanusuna dökülür. Birkaç yıl sonra Teğmen Cameron, Benguela'ya ulaşmadan önce, bu nehri aşmak zorunda kalacaktı. Coanza, Portekiz kolonisinin iç ulaşımını sağlayan bir iletme aracıdır. Aşağı yatağında buharlı gemiler gidip gelir ve on yıl gibi kısa bir sürede yukarı yatağı da işlek hale gelecektir. Dick Sand kuzey tarafta ulaşıma elverişli bir akarsu ararken akıllıca davranmıştı. İzlediği küçük akarsu Coanza'ya karışıyordu. Beklenmedik saldırıya maruz kalmasaydı, bir mil ötede o küçük akarsuyu bulacaktı. Arkadaşlarıyla birlikte kolayca yaptıkları sala binecekler, böylece Coanza kıyılarında bulunan ve buharlı gemilerin yanaştığı Portekiz kasabalarına varacaklardı. Sonuçta, kurtuluşları güvence altına alınacaktı.

Ancak şimdi durum farklıydı.

Dick Sand'in fark ettiği kamp, bir tuzak gibi içine düştüğü uğursuz karınca yuvasına eşdeğer yükseklikteydi. Aynı yüksekliğin en yukarısında, kocaman bir incir ağacı yükseliyordu. Ağacın muazzam dalları, altında beş yüz kişiyi barındırabilecek özellikteydi. Orta Afrika'nın dev gibi ağaçlarını hiç görmemiş olanlar bu görüntüyü algılayamaz. Ağacın dalları orman gibidir, insan içinde kaybolabilir.

İşte, ağaç gizli bir sığınak sağlıyordu, bütün kervan –Harris'in varışını Negoro'ya bildirdiği kervan– orada barınıyordu. Kalabalık bir topluluk oluşturan yerlileri, insan taciri Alvez'in adamları köylerinden koparıp buralara sürüklemişlerdi. Kervan, Kazonnde esir pazarına gidiyordu. Orada köleler isteğe göre ya batı kıyı şeridine ya da N'yangwé'ye, büyük göller bölgesine gönderileceklerdi. Oradan da ya Yukarı Mısır'a ya da Zanzibar'da ticari işletmelere dağıtılacaklardı.

Dick Sand ve arkadaşları kampa varışlarından hemen sonra köle muamelesi gördüler. İhtiyar Tom, oğlu, Austin, Actéon, zavallı Nan Afrika ırkından değildiler ama zenci kökenliydiler. Onlar da tutsak yerli sayıldı. Silahları alındıktan sonra, şiddetle direnmelerine rağmen, boyunlarına takılan demir bir halkadan başka altı yedi ayak uzunluğunda bir sırığa ilmiklenen zavallılar ikişer ikişer dizildiler. Bu şekilde, art arda sıra halinde yürümeye zorlandılar; ne sağa ne de sola açılmaları mümkündü. Ayrıca aşırı bir önlem olarak, ağır bir zincir onları bellerinden bağlı tutuyordu. Kolları ve ayakları serbestti; yani ayaklarıyla yürüyecekler, kollarıyla yük taşıyacaklardı. Fakat kaçmak için aynı organlarını kullanamazlardı. Bir muhafızın

kırbaç darbelerini yiye yiye, yüzlerce mili bu şekilde aşacaklardı. Muhafızlar şimdi bir kenara çekilmiş, mücadelenin ilk anlarında zencilerin gösterdiği tepki nedeniyle biraz sersemlemişlerdi, hiç kımıldamadan bekliyorlardı. Hercule'ün kaçışı sırasında onu pek izleyememişlerdi. Acaba kaçağın kurtulacağına dair hâlâ ümit beslenebilir miydi? Dev cüsseli zenci çok güçlüydü ama her bakımdan düşmanlık kokan şu bölgede ne yapabilirdi? Açlık, yalnızlık, vahşi hayvanlar, yerliler, her şey aleyhindeydi! Arkadaşlarının akıbetini merak etmeyecek miydi? Tutsaklar kervan şeflerinden hiçbir merhamet bekleyemezlerdi, onlar Arap ya da Portekizliydi; tutsaklar dillerini anlamıyordu, ancak tehditkâr bakışlar ve jestlere maruz kalıyorlardı.

Dick Sand başka bir köleyle ikişer ikişer ilerlemiyordu. O bir beyazdı ve herhalde aynı kuralları ona uygulamaya cüret edememişlerdi. Silahsızdı, elleri ayakları serbestti ama bir muhafızın özel gözetimi altındaydı. Genç adam kampı gözlüyor, Harris ve Negoro'yla her an karşılaşmayı bekliyordu. Hiç kuşkusuz karınca yuvasına saldırıyı o iki alçak düzenlemişti.

Nitekim Amerikalı ya da Portekizlinin emirleri doğrultusunda Bayan Weldon, küçük Jack, ve kuzen Bénédict'in ayrı ayrı götürüldüğünü düşündü. Her ikisini de göremediğinden, iki suç ortağının kurbanlarına eşlik ettiğini kestirdi. Nereye götürüyorlardı onları? Ne yapmak istiyorlardı? Acı içinde meraklanıyordu, genç adam kendi durumunu unutup Bayan Weldon'la yakınlarını düşünüyordu.

Dev incir ağacının altında konaklayan kervanda en az sekiz yüz kişi vardı. İçlerinden beş yüzü

erkek ve kadın köleler, geri kalan iki yüzü savaşçı, insan hırsızları, hamallar, muhafızlar ve şeflerdi.

Arap ve Portekiz kökenli şefler acımasız adamlardı, tutsaklara gösterdikleri muamele insanlıkdışıydı. Onları aralıksız dövüyorlardı; satışta işe yaramayacaklarından, bitkin düşüp yere yıkılanların işini tüfek veya bıçakla bitiriyorlardı; şiddet yoluyla onlara söz geçiriyorlardı. Bu acımasız sistem şöyle sonuçlar doğurmuştu: Kervanda köle tüccarı için yakalanan kölelerin yarısı yok olmuştu, ya kaçmışlar ya da öldürülmüşlerdi. Ölenlerin kemikleri kıyı şeridinin içlerindeki yollara serpilmişti.

İyice bilinmesi gereken bir şey de çoğunluğu Portekizli Avrupa kökenli ajanların serseri takımından olmasıydı. Kimisi memleketinden sınır dışı edilmiş, kimisi hapisane kaçkını, kimisi idam edilemeyen esir tüccarlarıydı; yani tek kelimeyle insanlığın yüz karası yaratıklar. İşte, Negoro ve Harris de şimdi Orta Afrika'nın en zengin köle tüccarlarından José-Antonio Alvez'in hizmetindeydiler. Bu adam bölgede çok tanınan kaçakçılardan biriydi. Teğmen Cameron onun hakkında ilginç bilgiler vermiştir.

Tutsakları muhafaza altına alan savaşçılar, genellikle köle tüccarlarının parayla tuttuğu yerlilerdi ama aynı iş tüccarlara köle bulan çapulcuların tekelinde değildi. Zenci krallar da aynı amaçla tüyler ürpertici savaşa tutuşurlardı. Sonuçta savaşta yenik düşen erkekler, kadınlar ve çocuklar köle olurlar, galipler tarafından köle tacirlerine satılırlardı. Bunun karşılığında galipler birkaç yarda bez parçası, barut, ateşli silahlar, pembe ya da kırmızı inci alırlardı. Hatta Livingstone'un dediğine

bakılırsa, kıtlık dönemlerinde birkaç mısır tanesi karşılığında satış yapılırmış.

İhtiyar Alvez'in kervanına muhafızlık yapan savaşçılar Afrikalı orduların düzeni hakkında doğru bir fikir verebilir: üstü başı pejmürde, zenci haydutlardan ibaret bir yığın. Bunlara kendilerinden aşağı kalmayan insan hırsızlarını da eklemeli. Böylesi bir muhafız takımıyla ajanların nasıl başa çıkacağını varın siz düşünün. Emirlerine karşı çıkarlar; mola saatlerini, konaklama yerlerini dayatırlar; kervanı bırakıp gitmekle tehdit ederlerdi. Genelde bu asker bozuntularının isteklerine uymak zorunda kalınması sık rastlanan olaylardandı.

Kervan ilerlerken erkek ve kadın köleler yük taşımakla mükellefti. Onların yanında "hamallar" da aynı hizmeti görüyorlardı, "pagazis" diye anılan hamallar özellikle fildişi gibi kıymetli eşyaları taşırlardı. Bazen fildişilerin büyüklüğü yüz altmış kiloyu bulduğundan, onları taşımak için iki pagazis gerekirdi. İşletmelere taşınan kıymetli mal oradan Hartum, Zanzibar ve Natal pazarlarına dağıtılırdı. Pagazislere ücret karşılığında pamuklu bez, "merikani" adını taşıyan kumaş, biraz barut, bir tutam cauris,[1] birkaç inci ya da köle tüccarının parası yoksa kölerden biri verilirdi.

Kervandaki beş yüz köle içinde sağlam yapılı erkeklerin sayıları azdı. Bu yetersizlik şundan kaynaklanıyordu: Saldırıya uğrayıp kundaklanan köyde, kırk yaşın üstünde bütün yerliler acımasızca katledilmiş ya da civardaki ağaçlara asılmıştı. Yalnızca kadın ve erkek genç yetişkinler, bir de

[1] Ülkede çok geçerli olan ve para yerine kullanılan böcek kabukları.

çocuklar pazarlarda satışa çıkarılacaktı. İnsanlar öldürülmüş, onda biri hayatta kalmıştı. Nitekim geniş Afrika topraklarının insansızlaşmasının nedeni burada yatar.

Çocuklar ve yetişkinlerin üzerinde giysi olarak bazı ağaçların kabuğundan yapılan ve ülkede "mbuzu" diye adlandırılan kumaş parçaları vardı. İşte, bu insan sürüsünün görünümü içler acısıydı: muhafızlardan yedikleri kırbaçlar sonucu yara bere içinde kalan kadınlar, cılız mı cılız, ayakları kan içinde, annelerinin ek bir yük gibi taşımaya çabaladıkları çocuklar, prangadan daha acı çektiren bir zincirle sımsıkı bağlanan genç erkekler. Evet, zar zor yaşamaya çabalayan, sesleri neredeyse duyulmayan, vahşi hayvanların bile yüreklerini sızlatan, Livigstone'un deyişiyle "abanoz renkli iskeletler"den oluşan zavallıların hali böyleydi. Gelgelelim yürekleri katılaşmış Araplar bu denli acılara duyarsızdı. Üstelik Teğmen Cameron'ın söylediğine göre, Portekizliler daha zalimdiler.[1]

---

[1] Cameron şöyle der: "Alvez'in onların sahibiyim dediği elli kadını elde etmesi için on köy yerle bir edilmişti. On köyde yüz iki yüz kadar insan vardı, yani toplamda köyler bin beş yüz kişiden ibaretti. İçlerinden birkaçı kaçabilmiş, çoğunluk –neredeyse tümü– alevlerde can vermiş, ailelerini savunurken öldürülmüştü. Kaçanlar da balta girmemiş ormanlarda açlıktan yaşamını yitirmiş ya da vahşi hayvanlara yem olmuşlardı...
"Bu cinayetler Hıristiyan olmakla böbürlenen ve Portekizli diye nitelendirilen adamlar tarafından işlenmişti. Sözkonusu olaylar uygar ülke insanlarına inanılmaz gibi görünebilir. Kendi bayrağını taşıyan ve kendi yurttaşı olmakla övünen bu adamlarca işlenen canavarlıkları Lizbon hükümetinin tanıması kabul edilemez" (*Tour du Monde* [*Dünya Turu*], çev. H. Loreau).
Önemli not: Cameron'ın bu iddiaları Portekiz'de şiddetli protestolara neden olmuştu.

Söylemeye gerek yok, ama tutsaklar gerek yürüyüşlerde gerekse verilen molalarda çok ciddi gözetim altında tutuluyorlardı. Nitekim Dick Sand kaçmaya kalkışmanın bir işe yaramayacağını çok geçmeden anlamıştı. Fakat Bayan Weldon'ı nasıl bulmalıydı? Hiç kuşkusuz çocuğu ve kendisi Negoro tarafından kaçırılmıştı. Genç adamın şimdilik anlayamadığı nedenlerden ötürü, Portekizli onu arkadaşlarından ayırmaya özen göstermişti. Tabii Negoro'nun işe karıştığından emindi. Bayan Weldon'ı tehdit eden tehlikeleri düşünürken yüreği parçalanıyordu.

"Ah!" diyordu içinden, "o iki alçağı ne güzel elime geçirmiştim, tüfeğimin menziline düşmüşlerdi, ne diye öldürmedim!"

Bu düşünce ikide bir Dick Sand'in kafasına takılıyordu. Harris ve Negoro haklı biçimde ölselerdi, ölümün getirdiği acılar yaşanmamış olurdu! Ölselerdi, insanı köleye indirgeyerek pazarlayan bu tellallar o denli yıkımlara sebebiyet veremezlerdi!

Bayan Weldon'la küçük Jack'in korkunç durumu Dick Sand'in gözünün önüne geliyordu. Ne anne ne de çocuk kuzen Bénédict'e güvenebilirdi. Zavallı adam ancak kendine yetebilirdi! Herhalde, üçü birden Angola'nın ücra bir bölgesine götürülüyordu. Acaba hasta çocuğun durumu nasıldı?

Dick Sand içinden düşünmeyi sürdürüyordu: "Evet annesi! Annesi! Çocuğu uğruna gücünü yeniden toplamıştır! Sonu o zavallı köleler gibi olacak, onlar gibi yere düşüp kalacak! Ah, Tanrım! Bırak da şu cellatların işini göreyim ve..."

Ama o da tutsaktı! Muhafızların Afrika'nın içlerine doğru sürdüğü davar sürüsündeki bir

hayvandan fazlası değildi! Kendilerini Negoro ve Harris'in yönettiğini bile kesinlikle bilmiyordu. Portekizlinin kokusunu alıp izini süren Dingo artık yoktu. Yalnızca Hercule talihsiz Bayan Weldon'ın yardımına koşabilirdi. Acaba böyle bir mucize gerçekleşebilir miydi?

Yine de bu düşünce Dick Sand'in aklına takılmıştı. Kuvvetli siyahinin özgür olduğunu söylüyordu kendi kendine. Sadakatinden kuşku duyulamazdı! Hercule elinden ne geliyorsa, Bayan Weldon için yapacaktı. Evet! Ya izlerini bulup onlarla irtibat kuracak ya da bu mümkün olmazsa, Dick Sand'e akıl danışmak için belki güç kullanarak onu kurtarmaya çalışacaktı. Gece molaları esnasında, onun gibi siyahi tutsakların arasına karışabilir, savaşçıların dikkatsizliğinden yararlanarak Dick Sand'e ulaşabilirdi. Genç adamın bağlarını koparır, ikisi birlikte ormana kaçarlardı. Artık özgür olduklarına göre, Bayan Weldon'ın kurtuluşu için neler yapmazlardı ki! Oysa hep birlikte bir akarsu akıntısına kapılarak sahile gidecekler, orada Dick Sand yeni kurtuluş planları yapacaktı. Aksi gibi yerlilerin saldırısı bu planı engellemişti!

Genç adam böyle bir korkuya, bir umuda kapılıyor, bu seçenekler arasında gidip geliyordu. Aslında, dirençli mizacı sayesinde yılgınlık göstermiyordu, karşılaşacağı en ufak şansı bile değerlendirmeye kararlıydı.

Her şeyden önce, ilk başta bilinmesi gereken, köle kervanının hangi esir pazarına gittiğiydi. Angola'daki işletmelerden birine mi gidiyordu? O zaman birkaç etaplık mesafe kalmıştı. Yoksa kervan yüzlerce mil daha ilerleyip Orta Afrika'ya mı gide-

cekti? Köle tüccarlarının ana pazarı Manyema'da, N'yangwe'de bulunuyordu. Manyema, Afrika'yı iki eşit parçaya bölen bu meridyen üzerinde, bir zamanlar Livingstone'un geçtiği büyük göller bölgesi uzanır. Gelgelelim Coanza'daki konaklama ve bu kasaba arasında epey mesafe vardı, aylarca sürecek yolculuk oraya ulaşmak için yetmeyebilirdi.

Dick Sand'in kafasını kurcalayan en ciddi sorunlardan biri de buydu. Zira N'yangwe'ye bir kez vardılar mı Bayan Weldon, Hercule, öteki siyahiler ve kendisi kaçmayı başarsalar bile, sahile dönüş olanaksız demeyelim ama çok zor olacaktı. Öyle ki yol çok uzundu ve tehlikelerle karşılaşmak kaçınılmazdı!

Fakat Dick Sand kervanın varış noktasının pek uzak olmadığını anlamakta gecikmedi. Gerçi kervan şeflerinin dillerini anlamıyordu, bazen Arapça bazense Afrika lehçesiyle konuşuyorlardı. Yalnız bu bölgeye ilişkin önemli bir pazarın adını sık sık telaffuz ediyorlardı. Adını andıkları yer Kazonnde idi. Dick Sand orada çok yaygın esir ticareti yapıldığını biliyordu. Tutsakların yazgısını ya yörenin kralı belirleyecekti ya da birkaç zengin köle tüccarına satılacaklardı; bu düşüncesinde yanılmadığını biliyoruz.

Nitekim çağdaş coğrafyanın verilerini iyi bilen Dick Sand, Kazonnde üzerine epey doğru şeylerden haberdardı. Saint-Paul Loanda ve bu kent arasındaki mesafe dört yüz mili aşmazdı; sonuçta Coanza kıyılarında kurulan kamp ve kenti iki yüz elli mil ayırıyordu. Harris'in kılavuzluğunda küçük kafilenin katettiği mesafeyi baz alan Dick Sand, bunu aşağı yukarı hesaplamıştı. Dolayısıyla olağan

koşullarda, on on iki günlük bir yürüyüş sözkonusuydu. Dick Sand yolun uzun sürmesi sonucu, bir kervanın tükenen ihtiyaçlarını göz önünde tutarak bu zamanı ikiye katladığında, Coanza-Kazonnde arasında yolculuğun üç haftayı bulacağını tahmin ediyordu. Kafasından geçen bu düşünceleri Dick Sand, Tom ve arkadaşlarıyla paylaşmak istedi. Afrika'nın ortalarına, kurtulma umudu olmayan o uğursuz bölgelere götürülmediklerini öğrenmeleri yüreklerine su serpecek, bu müjde o insanlar için bir çeşit teselli olacaktı. Yanlarından geçerken birkaç kelimeyle arkadaşlarını bilgilendirmek yetecekti. O sözleri iletmeyi başarabilir miydi?

Tom ve Bat –bir tesadüf baba ve oğulu bir araya getirmişti– Actéon ve Austin ikişer ikişer sımsıkı zincire vurulmuşlardı. Konaklama yerinin sağ ucundaydılar, bir muhafız ve bir düzine savaşçının gözetimi altında tutuluyorlardı.

Rahatça hareket etme imkanı bulan Dick Sand arkadaşlarıyla arasındaki mesafeyi yavaş yavaş daraltmaya karar verdi. Arkadaşlarının içinde bulunduğu grup elli adım uzaktaydı. Bu kararını uygulamaya başladı.

İhtiyar Tom büyük olasılıkla Dick Sand'in niyetini sezmişti, dikkatli olmaları için arkadaşlarını alçak sesle uyardı. Hepsi son derece dikkatle bekledi, olan biteni görüp işitmeye hazırlandılar.

Çok geçmeden Dick Sand kayıtsız bir havayla elli adım daha sokuldu. O zaman bulunduğu yerden, Tom'un işitebileceği şekilde seslenebilecekti. Kazonnde adını söyleyecek ve yolculuğun süresini bildirecekti. Arkadaşlarına yaklaşmaya devam etti. Kalbi şimdiden umutla çarpıyordu.

Arzulanan hedefe birkaç adım kalmıştı ki sanki niyetini sezmiş gibi muhafız üzerine atıldı. Öfkeden kuduran adamın haykırışları sonucunda on savaşçı yetişti. Dick Sand karga tulumba arka tarafa götürüldü. Aynı anda, Tom ve yakınları kampın öbür ucuna götürülüyordu.

Sinirlenen Dick Sand muhafızın üzerine atılmıştı; adamın tüfeğini kapmayı başarmış, iki eliyle parçalamıştı. Ne var ki yedi sekiz savaşçı etrafını sarmış, onu kıskıvrak yakalamıştı. Adamlar çok kızmıştı, kervan şeflerinden biri araya girmese onu katledeceklerdi. Sözkonusu şef, yüzünü yabani bir ifade sarmış, orta boylu bir Araptı. Harris'in bahsettiği bu Arabın adı İbn Hamis'ti. Dick Sand'in anlayamadığı bir şeyler söyledi, savaşçılar genç adamı bırakıp uzaklaştılar.

Açıkça anlaşılıyordu ki genç adamın arkadaşlarıyla irtibat kurması yasaktı. Öte yandan canına kastedilmemesi de bildirilmişti. Harris ya da Negoro değilse, bu emirleri veren kim olabilirdi?

O sırada –19 Nisan, sabah saat dokuzdu– bir "kudu"[1] boynuzundan çıkan boğuk korno sesleri duyuldu, bir trampet çalındı. Molaya son veriliyordu.

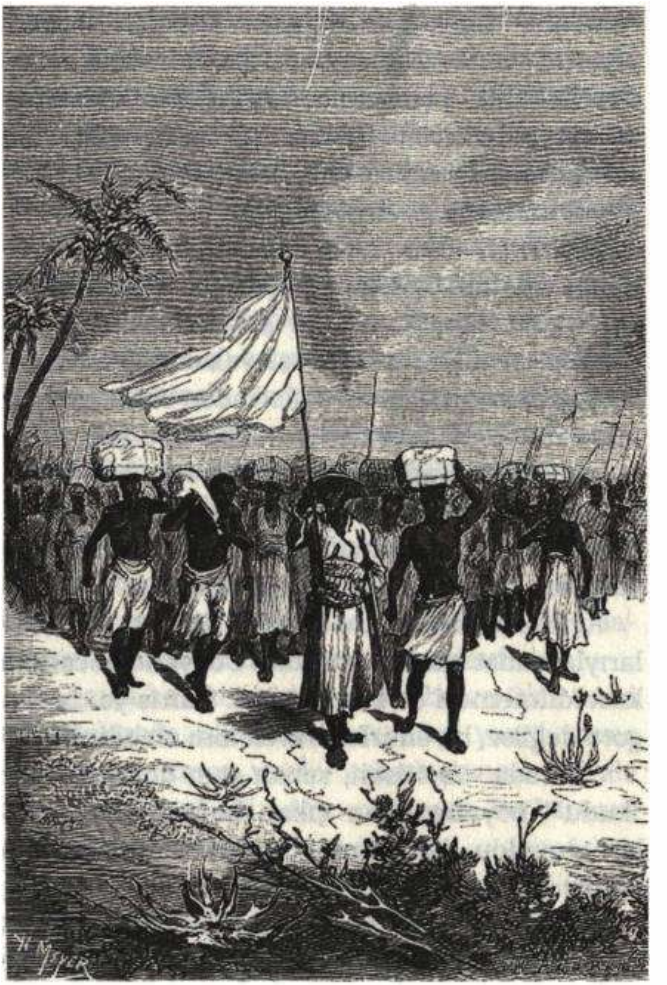
Şefler, savaşçılar, hamallar, köleler; herkes hemen ayaklandı. Balyaları yüklenen tutsaklar bir muhafızın güdümünde dizildiler. Muhafız parlak renkli bir bayrak açtı.

Hareket sinyali verildi.

Havada şarkılar yükseldi; ancak şarkıları galipler değil, yenik düşenler söylüyorlardı.

---

[1] Afrika faunasından bir çeşit gevişgetiren.

Hareket sinyali verildi.

Köleler okudukları şarkılarda, cellatlarına ve onlara eziyet edenlere tehditkâr saf bir sesle şöyle diyorlardı: "Beni köle kıldınız. Öldüğümde artık boyunduruktan kurtulmuş olacağım ve sizi öldürmek için geri döneceğim!"

VIII
Dick Sand'in Birkaç Notu

Dünkü fırtına dinmesine rağmen hava hâlâ sakinleşmemişti. Zaten Afrika'nın bu bölgesinde "masika" mevsimindeydiler, yani yağmur mevsiminin ikinci dönemi başlamıştı. Bir, iki ya da üç hafta boyunca özellikle geceler yağışlı geçecekti. Bunun neticesinde kervanın karşılaştığı yıkımların artacaktı.

O gün, kapalı bir havada yola çıkıldı. Kervan Coanza kıyılarından ayrıldıktan sonra, doğrudan doğuya yöneldi.

Elli kadar savaşçı başta yürüyor, yüz kadarı konvoyun iki tarafında, geri kalanı da arkada ilerliyordu. Zincire vurulmamış olsalar bile tutsakların firar etmesi hiç kolay değildi. Kadınlar, çocuklar, erkekler karmakarışık ilerliyordu, muhafızlar adımlarını sıklaştırmalarını istiyor, kırbaç darbeleriyle dövüyorlardı. Zavallı analar vardı; bir elleriyle çocuklarını taşıyorlar, boştaki öbür elleriyle onları beslemeye çalışıyorlardı. Ötekiler, üstü başı çıplak küçükler otlarda sürüne sürüne ilerliyorlardı.

Kervan şefi, Dick Sand'le muhafızı arasındaki kavgaya müdahale eden o yabani Ibn Hamis bütün bu sürüyü denetliyor, uzun kuyruğun başından sonuna gidip geliyordu. Gerek adamları gerek kendisi tutsakların acılarıyla pek ilgilenmiyorlar-

dı. Onlar için daha önemlisi, savaşçıların ek tayın talep etmesi ya da mola vermek isteyen pagazislerin itirazlarıydı. Bu yüzden tartışmalar çıkıyor, hatta kaba saba atışmalar görülüyordu. Köleler daima muhafızların öfkesini üzerlerine çekiyorlardı. Bir yanda acı dolu haykırışlar, diğer yanda tehditkâr bağırışlar duyuluyordu. Son sıralarda yürüyenler öndekilerin kanlarıyla lekelenen toprağı arşınlıyorlardı.

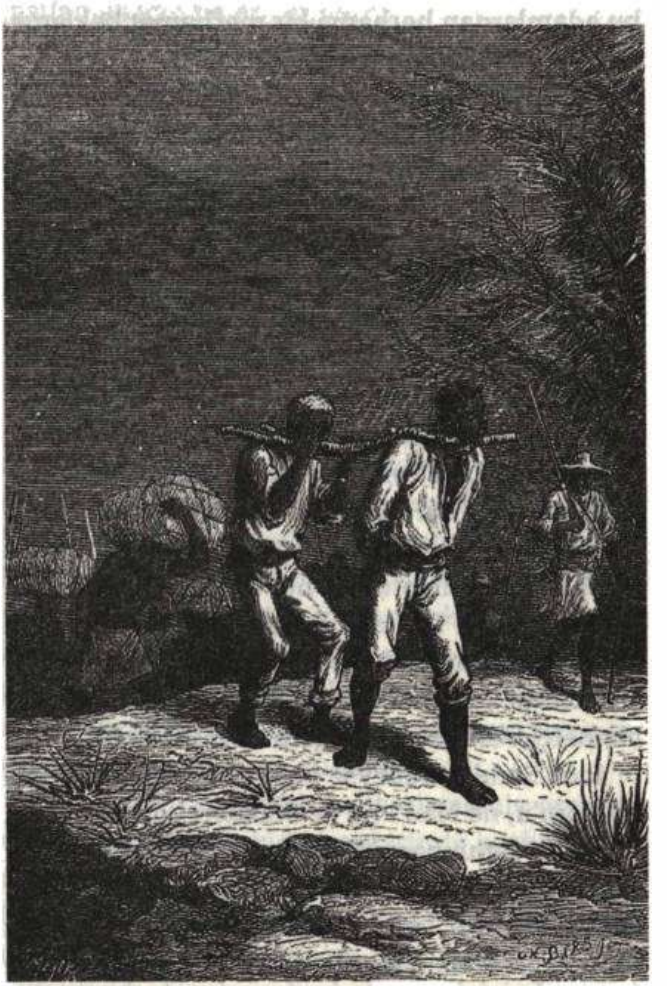
Kuyruğun önünde yürüyen Dick Sand'in arkadaşları özenle takip edildiğinden onunla hiçbir irtibat kuramıyorlardı.

Sıra halinde ilerliyorlar, boyunlarına takılı ağır halka yüzünden başlarını kımıldatamıyorlardı. Yedikleri kırbaç darbeleri de işin cabasıydı!

Babasıyla birlikte zincire vurulan Bat, boyunlarındaki halkayı sarsmamaya dikkat ederek önden yürüyordu. Yürürken ayağını basacağı en uygun yerleri seçiyordu, zira ihtiyar Tom ondan sonra aynı yere basacaktı. Ara sıra, muhafız biraz geride kaldığında, babasına cesaret verici birkaç söz iletmeye çalışıyordu, bunlardan kimisi Tom'un kulağına ulaşıyordu. Hatta Tom'un yorulduğunu hissederse adımlarını yavaşlatmaya çabalıyordu. Sevgili babasına dönüp bakamamak bu iyi kalpli evlat için bir işkenceydi. Kuşkusuz oğlu yanında olduğu için Tom memnundu, gerçi bu memnuniyetin bedeli pahalıydı. Muhafızın kırbacı Bat'e indiğinde gözlerinden kaç kez yaşlar aktı! Kırbaç darbelerini kendi yeseydi bu denli işkence çekmezdi.

Austin ve Actéon birkaç adım geriden geliyorlardı; birbirine zincirlenmişlerdi ve her an kaba

ve sert davranışlara maruz kalıyorlardı. Ah! Hercule'ün kaçışına öyle imreniyorlardı ki! Şu vahşi ülkede karşılaşacağı tehlikeler ne olursa olsun, kuvvetli zenci kendini koruyabilir ve hayatını savunabilirdi.

Babasıyla birlikte zincire vurulan Bat, boyunlarındaki halkayı sarsmamaya dikkat ederek önden yürüyordu.

Esir düşmelerinden hemen sonra, ihtiyar Tom arkadaşlarına gerçeği tümüyle anlatabilmişti. Afrika'da olduklarını ihtiyardan öğrendiklerinde çok şaşırmışlardı. Negoro ve Harris'in ihanetlerini, onlar tarafından buralara sürüklendiklerini, bu adamlardan herhangi bir merhamet beklemenin boşuna olduğunu öğrendiler.

Gördüğü muamele bakımından Nan'ın arkadaşlarından aşağı kalır yanı yoktu. Konvoyun ortasında bulunan bir kadınlar grubunun içindeydi. İki çocuklu genç bir anneyle birlikte zincire vurulmuştu. Çocuklardan üç yaşında olanı zar zor yürüyebiliyordu, öteki daha meme emiyordu. Yüreği parçalanan Nan küçük çocukla ilgilenmiş, zavallı köle çocuk ona bir gözyaşıyla teşekkür etmişti. Nitekim Nan çocuğu taşıyor, onu bitkin düşmekten kurtarıp, yediği kırbaç darbelerinden ölmemesini sağlıyordu. Fakat yine de yaşlı Nan için ağır bir yük sayılırdı; zavallı kadın çok geçmeden gücünün tükeneceğinden korkuyordu, bu sefer aklına küçük Jack geliyordu. Onu annesinin kollarına teslim etmişti. Hastalık küçük Jack'i zayıflatmıştı ama Bayan Weldon'ın halsiz kolları için epey ağır çekebilirdi. Anne neredeydi? Ne olmuştu? İhtiyar hizmetçisi onu bir daha göremeyecek miydi?

Dick Sand neredeyse konvoyun arkasındaydı. Ne Tom'u, ne Nan'i ne de ötekileri görebiliyordu. Uzun kervanın başından çok uzaktı. O sırada, bir ovadan geçiyorlardı. Genç adam acı düşünceler içinde yürüyor, muhafızların bağırış çağırışları sonucu zorlukla dalgınlığından kurtuluyordu. Ne kendini, ne daha katlanmak zorunda olduğu yorgunlukları ne de Negoro'nun ona nasıl eziyet çek-

tireceğini düşünüyordu! Aklında sadece Bayan Weldon vardı. Boş yere onun izini arıyor; toprağı, patikanın dikenlerini, ağaç dallarını gözden geçiriyordu. Büyük olasılıkla o da Kazonnde'ye götürülüyorsa başka yoldan gidemezdi. Onun izine rastlamak için neler vermezdi!

Ruhen ve bedenen genç adamın ve arkadaşlarının durumu böyleydi. Fakat kendileri için ne denli korksalar, kendi acıları ne denli büyük olsa da bu tutsak sürüsünün içler acısı halini, baştaki adamların sertliklerini gördükçe merhamet duymaktan kendilerini alamıyorlardı. Çok yazık! Ne yardım edebilirler ne de direnebilirlerdi!

Coanza'nın doğusunu kaplayan bütün bölge, yirmi mil kadar geçiş yolu bulunan bir ormandan ibaretti. Burada ağaçlar kıyı şeridinin komşu bölgesine nazaran daha seyrelmişti. Bunun nedeni havalinin sayısız böceklerinin verdiği zarar sonucu sararıp solmaları veya daha körpeyken fil sürülerinin onları mahvetmesiydi. Ağaçların altında yürüyüş o denli tıkanmasa gerekti; yalnız ağaççıkları aşmak ağaçlardan daha zorlu işti. Gerçekten de yedi sekiz ayak yüksekliğinde pamuk fidanlarıyla karşılaşıyorlardı. Buralardan toplanan pamuk, bölgenin içinde beyaz veya siyah kumaş yapımında kullanılıyordu.

Bazı yerlerde, ortalık balta girmemiş ormana dönüşüyordu, öyle ki konvoy içinde kaybolabilirdi. Havalinin bütün hayvanları arasında, yalnızca filler ve zürafalar bambulara benzeyen kamışlara ulaşabiliyorlardı. Bu otların uzun sapları bir pus çapındaydı. Ajanların kaybolmamak için havaliyi iyi tanımaları gerekiyordu.

Her gün, şafak sökerken kervan yola çıkıyor, ancak öğle vakti, bir saat mola veriyordu. Mola esnasında içinde manyoka bulunan birkaç balya açılıyor ve bu yiyecek kölelere pintice dağıtılıyordu. Savaşçılar yol üstündeki bir köyü yağmaladıklarında, ek yiyecek olarak patates, keçi veya dana eti veriliyordu. Gelgelelim yorgunluk öyle bir raddeye çıkmıştı ki istirahat yetersiz kalıyordu, hatta yağışlı gecelerde olanaksızdı. Nitekim Coanza'dan ayrılmalarından sekiz gün sonra yirmi kadar köle yola devrilmiş, vahşi hayvanların insafına terk edilmişti. Zaten bu hayvanlar konvoyun peşini bırakmıyorlardı. Aslanlar, panterler, leoparlar onları aç bırakmayan kurbanlarını bekliyorlardı. Güneş battıktan sonra, kükremeleri öyle yakından geliyordu ki kervana doğrudan saldırmalarından korkulurdu.

Karanlığın daha korkunçlaştırdığı kükremeleri duydukça Dick Sand, Hercule'ün girişimlerinin ne türlü tehlikelerle karşılaşacağını dehşete kapılmadan düşünemiyordu. Attığı her adımda ölümle burun buruna gelebilirdi. Ne var ki kendi de kaçma fırsatını yakalarsa, her şeyi göze almaktan kaçınmayacaktı.

Bu arada genç adam, Coanza'dan Kazonnde'ye giden yol boyunca not tuttu. İki yüz elli mil tutan yolda, yirmi beş "yürüyüş" yapmışlardı. Köle tüccarlarının konuşma dilinde "yürüyüş" mola dahil bir günde yürünen on mil anlamına geliyordu.

–25 Nisandan 27 Nisana– Sekiz dokuz ayak yüksekliğinde sazların duvar gibi ördüğü bir köy. Tarlalarda, mısır, bakla, Hint darısı, çeşit çeşit yerfıstığı ekili. İki siyahi yakalanıp tutsak alındı. On beşi öldürüldü. Bütün köy kaçtı.

Ertesi gün, yüz elli yarda genişliğinde çok hareketli bir nehir. Sarmaşıklarla birleştirilmiş bir köprü. Kırık dökük kazık temeller üstünde. Zincirle birbirine vurulan iki kadın sulara atıldı. Kadınlardan biri küçük çocuğunu bırakmıyor. Sular karışıyor, kanlar içinde kalıyor. Köprünün altından timsahlar süzülüyor. Ağzı açık canavarlara yem olma riski var...

–28 *Nisan*– Bauhinia'lar[1] ormanından geçiş. Portekizlilere demirağacı sağlayan, yüksek ağaçlardan oluşan orman.

Şiddetli yağış. Sular altında kalan arazi. Son derece zorlu yürüyüş.

Zavallı Nan, konvoyun ortasında, kollarında küçük zenci yavrusu. Zar zor sürükleniyor. Onunla birlikte zincire vurulan kadın köle topallıyor, kırbaç darbeleriyle yırtılan omzundan kan akıyor.

Akşam kocaman bir baobap ağacının altında konaklama. Ağacın çiçekleri beyaz, yaprakları açık yeşil.

Gece boyu aslan ve leopar kükremeleri. Savaşçı yerli, bir pantere ateş açıyor. Hercule ne yapıyor?..

–29 *ve 30 Nisan*– Afrika kışı denilen ilk soğuklar. Yoğun çiy yağışı. Nisanla birlikte yağmur mevsiminin sona ermesi. Yağmurlar bir dahaki kasım ayında. Ovalar hâlâ büyük çapta sular altında. Doğu rüzgârları terlemeyi önlüyor, bataklık ateşlenmelerine karşı insanı daha duyarlı kılıyor.

---

[1] Kelebekgiller türünden, solucan ilacı olarak kullanılan bitki.–çn.

Bayan Weldon'dan haber yok, keza Mösyö Bénédict'ten de. Kazonnde'ye götürülmüyorlarsa, nereye kaçırıldılar? Kervanın geçtiği yolu izleseler gerek, bizim önümüzde olmaları lazım. Endişe içinde kıvranıyorum. Sağlığa zararlı bir bölge burası, küçük Jack yine ateşlenmiş olmalı. Acaba hâlâ hayatta mı?..

–1 *Mayıstan* 6 *Mayısa*– Güneşin bir türlü kurutamadığı uzun ovalardan geçtik. Sular bazen insanın beline kadar tırmanıyor. Binlerce sülük cilde yapışıyor. Her şeye rağmen yürümeli. Su yüzeyinin üstünü lotuslar, papirüsler süslüyor. Dipte, sular altında çeşitli bitkiler görünüyor: sözgelimi kocaman yapraklı lahanalar. Yanılıp yaprağın üstüne basanlar suya düşüyor.

Sularda hatırı sayılır miktarda, yayınbalığı cinsinden küçük balık var. Yerliler binlerce balık yakalayıp kervanlara satıyorlarmış.

Gecelemek için konaklama yeri bulmak imkânsız. Ova sular altında, göz gözü görmüyor. Karanlıkta yürümek gerek. Yarın, konvoydan çok sayıda köle eksilecek! Ne zavallılık! Bir kere yere düşünce, ne diye kalkmalı! Suların içine biraz daha gömülürsün, sonra her şey biter! Muhafızın kırbacı size bir daha dokunamaz!

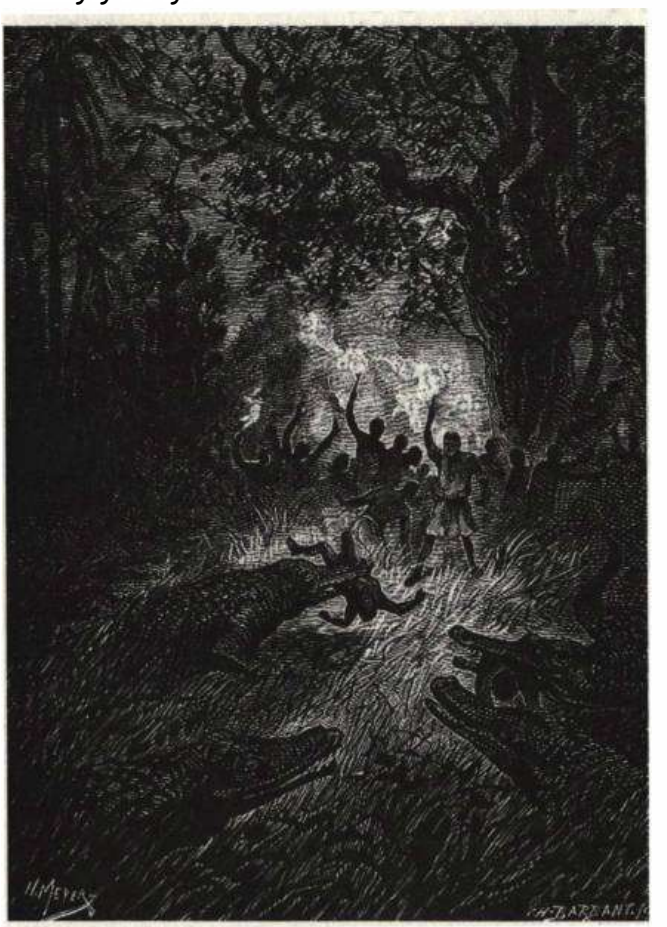
Öyle, ama ya Bayan Weldon ve oğlu! Onları yüzüstü bırakmaya ne hakkım var! Sonuna kadar direnmeliyim! Benim ödevim bu!

Gecenin içinden canhıraş feryatlar!

Yirmi kadar savaşçı sular altında kalan reçineli ağaçların dallarını koparıyorlar. Karanlıklarda mavimtrak ışınlar.

İşitttiğim feryatların nedeni şöyle: bir timsah saldırısı. Canavarlardan on iki on beş kadarı ka-

ranlıkta kervana saldırmışlar. Timsahlar tarafından yakalanan kadınlar ve çocuklar "otlak"lara sürüklenmişler. Bu derin çukurları Livingstone böyle adlandırıyor. Havada ve karada yaşayan bu sürüngen avını boğduktan sonra o çukura depoluyor, zira belirli bir süre sonra çürüyüp dağılan avını yiyebiliyor.

Timsahlar tarafından yakalanan kadınlar ve çocuklar "otlak"lara sürüklenmişler.

Timsahlardan birinin üst derisi sertçe bana sürtündü. Yanımdaki yetişkin yerli timsaha yakalandı, canavar boynunu kopardı. Umutsuz çığlıklar, acı dolu feryatlar! O sesler hâlâ kulaklarımda çınlıyor!

–7 ve 8 Mayıs– Ertesi gün, kurbanların sayımı yapılıyor. On köle kayıp.

Gün doğarken, gözlerim Tom ve arkadaşlarını aradı. Tanrı'ya şükür! Hayattalar! Tanrı beni bağışlasın, ama bütün bu alçaklıklardan kurtulmak için ölmek daha iyi değil mi?

Tom konvoyun başında. Oğlu Bat biraz kenara çekilince, Tom da beni görebildi. Gözlerim boş yere yaşlı Nan'i arıyor! Ortadaki gruba mı karıştı, yoksa o korkunç gecede öldü mü?

Ertesi gün, yirmi dört saat sularla boğuştuktan sonra, sular altında kalan ova aşılıyor. Bir tepede mola veriliyor. Güneş bizi bir nebze kurutuyor. Yemek yiyoruz, ama ne adi bir yemek! Azıcık manyoka, birkaç avuç mısır! İçmek için salt bulanık bir su! Yere serilen tutsaklar! Kimbilir ne kadarı kalkamayacak!

Yo hayır, olamaz! Bayan Weldon'la çocuğunun bu denli yıkımları yaşaması olanaksız! Kazonnde'ye başka yoldan gitmişlerdir, Tanrı onların yardımcısı olmuştur! Zavallı anne dayanamaz!..

Kervanda çiçek hastalığı vakaları başgösterdi. Bu hastalığa "ndue" diyorlar. Hastalar daha uzağa gidemeyecek. Onları terk mi edecekler?

–9 Mayıs– Şafakla beraber yola koyulduk. Gecikenlere göz yumulmuyor. Muhafızın kırbacı hastalıktan ve yorgunluktan bunalanları kendine getirdi. Bu köleler kıymetli. Hepsi para ediyor.

Yürümeye güçleri kaldıkça, ajanlar onları terk etmeyecek. Etrafım canlı iskeletlerle çevrili. Sızlanacak ses bile çıkaramıyorlar.

Yaşlı Nan'i nihayet gördüm! Görünüşü hiç hoş değil! Taşıdığı çocuk artık kollarında yok! Artık tek başına! Bu durum ona daha az acı verecek. Ama hâlâ belinden zincirle bağlı!

Acele ederek, yanına yaklaşabildim. Sanki beni tanımıyordu! O kadar değişmiş olabilir mi?

"Nan!" dedim.

Yaşlı hizmetçi bana uzun uzadıya baktı, sonunda, "Siz, Mösyö Dick! Ben ... ben!.. Artık öleceğim!"

"Hayır, hayır! Biraz cesaret!" dedim. Karşımda rengi solmuş bir hayalet duruyordu, talihsiz kadına daha fazla bakmamak için başımı öne eğdim.

"Öldüm ben" dedi. "Ne sevgili hanımefendimi ne de küçük Jack'i bir daha göremem! Tanrım! Tanrım bana acı!"

Yaşlı Nan'i teselli etmeye çalıştım. Yırtık pırtık giysiler içinde bütün bedeni titriyordu. Yanındaki köle kadın öldüğünden zincirin bütün ağırlığı ona yükleniyordu. Yükünü hafifletmek için kendimi zincire bağlamak istedim.

Güçlü bir kol beni itti, zavallı Nan bir kırbaç darbesiyle köleler güruhuna sürüklendi. Kaba herifin üzerine atılmak istedim... Arap şef ortaya çıktı, kolumdan yakaladı ve kervanın en arka sırasına düşene kadar kolumu bırakmadı.

Sonra şu ismi telaffuz etti: "Negoro!"

Negoro! Anlaşılan Portekizlinin emirleri doğrultusunda hareket ediyor, bana zavallı arkadaşlarımdan farklı muamele gösteriyordu!

Benim için nasıl bir son hazırlanmıştı?

–10 *Mayıs*– Bugün alevler içinde iki köyden geçtik. Tarlalar, kulübeler, her şey yanıyordu. Yangının bile dokunamadığı cesetler ağaçlara asılmıştı. Ahali kaçmış, tarlalar tahrip edilmiş. Her yer yağmalanmış. Bir düzine tutsak almak için belki iki yüz cinayet işlenmiş.

Akşam oldu. Gece molası. Büyük ağaçların altında konaklama. Orman açıklığında çalılığa dönüşen uzun otlar.

Zincirlerini koparan birkaç tutsak dün kaçtı. Yakalandılar, eşsiz benzersiz bir zulüm gördüler. Tutsakları denetleyen savaşçıların ve muhafızların sayısı artırıldı.

Gece bastırdı. Aslan, sırtlan kükremeleri. Uzaktan hipopotamların homurdanmaları. Kuşkusuz, yakınlarda bir göl veya akarsu var.

Yorgunluğa rağmen uykum gelmiyor! Bir sürü şey düşünüyorum!

Sonra, uzun otların hışırdadığını duyar gibi oluyorum. Galiba vahşi bir hayvan. Kampa girmeye cürret edebilecek mi?

Kulak kabartıyorum. Hiçbir şey yok! Yo, var! Sazların arasından bir hayvan geçiyor. Silahsızım! Yine de kendimi savunurum! Bağıracağım! Hayatta kalmalıyım, belki Bayan Weldon'la arkadaşlarıma bir faydam dokunur!

Koyu karanlığa bakıyorum. Ay ışığı yok. Gece simsiyah.

Karanlığın içinden iki göz parlıyor. Papirüslerin arasında. Sırtlan ya da leopar gözleri! Kayboluyorlar ... yeniden beliriyorlar...

Otlar hışırdıyor. Bir hayvan bana doğru sıçrıyor.

Bir feryat koparıp herkesi uyandıracağım...

Bereket versin, kendimi tutabildim...

Gözlerime inanamıyorum!.. Bu, Dingo!.. Dingo yanımda!.. Bravo Dingo!.. Beni nasıl buldu? Ah! İçgüdü!.. İçgüdü böyle sadakat mucizelerini açıklamaya yeter mi? Ellerimi yalıyor. Ah! Sevimli köpek, şimdilik biricik dostum! Demek seni öldürmediler!..

Okşayarak seviyorum. Beni anlıyor! Havlamak istiyor...

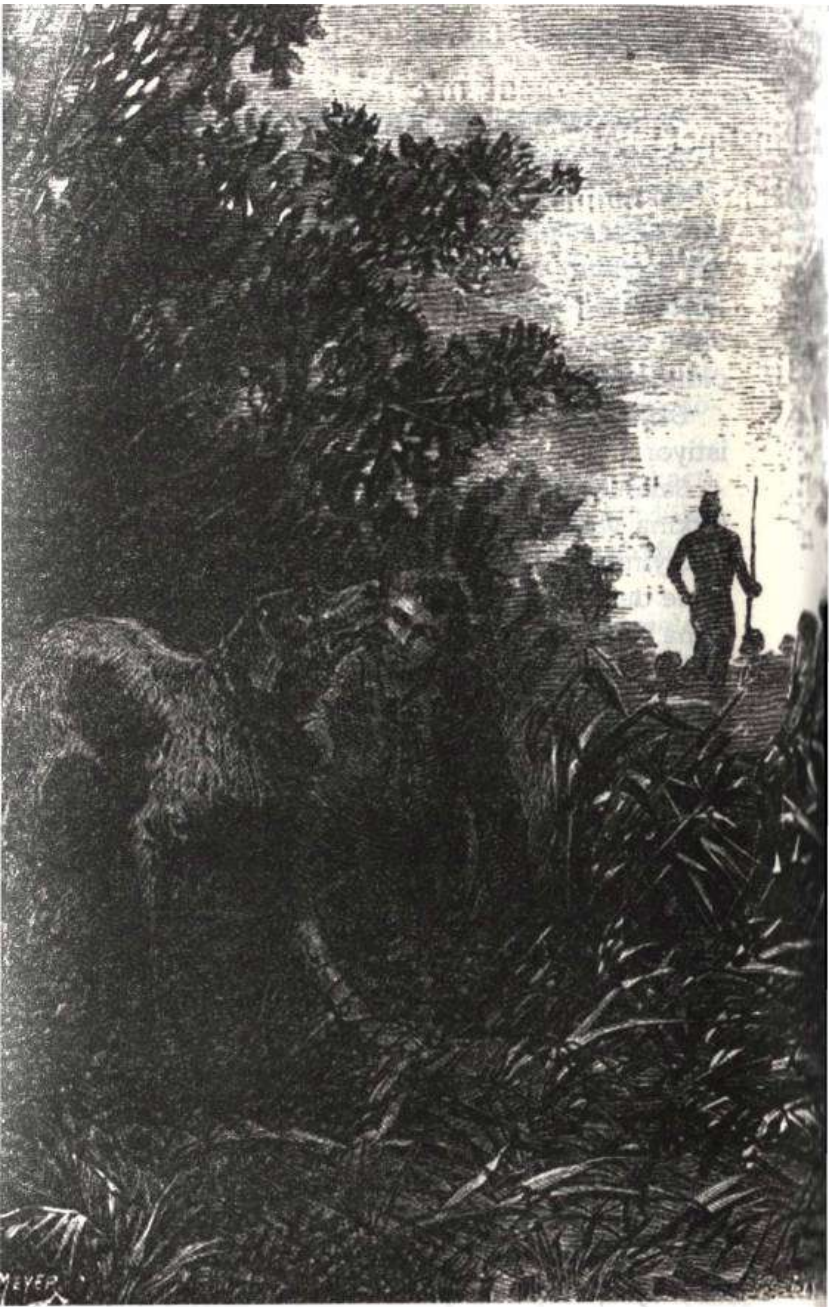
Sakinleştiriyorum! Sesi duyulmamalı! Kimse farkına varmadan kervanı izlesin... Ama durun bakayım! Israrla boynunu ellerime sürüyor. Sanki şöyle demek istiyor: "Onu ara!.." Arıyorum, boynuna bağlı bir şey var... Benim için hâlâ gizemini koruyan kolyesinde yazılı S. V. harflerinin arasına küçük bir kamış ucu iliştirilmiş.

Evet... Kamış ucunu çıkardım, parçaladım! İçinde bir pusula var...

Fakat pusulayı okuyamıyorum! Gün ışığını beklemek lazım!.. Gün ışığı... Dingo'yu tutmak istiyorum, sevimli hayvan ellerimi yalarken sanki yanımdan ayrılmak için acele ediyor!.. Misyonunu tamamladığını anlıyor!.. Bir sıçrayışta ses çıkarmadan otların arasında kayboluyor! Aslanların ve sırtlanların saldırısından Tanrı korusun!

Dingo kesinlikle onu bana gönderene döndü!

O pusulayı bir türlü okuyamıyorum. Meraktan çatlıyorum. Kim yazdı? Bayan Weldon mı? Hercule mü? Sadık hayvan, öldü sanıyorduk. Bizi nasıl buldu? Pusulada ne yazıyor? Bir kaçış planı mı? Yoksa sevdiklerimden haber mi getiriyor? Her neyse, olay beni çok heyecanlandırdı. Bir an acılarımı unutturdu.

Kamış ucunun içinde bir pusula var...

Ah! Günün doğuşu amma uzun sürdü!

Biraz ışık bulmaya çalışıyorum. Meraktan gözlerimi kapayamıyorum. Hâlâ vahşi hayvanların kükremelerini işitiyorum! Zavallı Dingo, o canavarlardan kaçabildi mi acaba?

Nihayet gün ışığı beliriyor. Dikkati çekmemek için kendime çekidüzen veriyorum!..

Okumaya çabalıyorum!.. Hâlâ mümkün değil.

Sonunda okudum! Pusula Hercule'den!

Kâğıt parçasına yazmış, kalemle...

İşte yazdıkları:

"Bayan Weldon küçük Jack'le beraber kitanda üstünde götürülüyor. Harris ve Negoro onların yanında gidiyorlar. Kervanın önündeler, ilerde; kuzen Bénédict de yanlarında. Bayan Weldon'la irtibat kuramadım. Dingo'yu buldum, kurşunla yaralanmış, tedavi ettim. Güzel şeyler umun, Mösyö Dick. Hepiniz aklımdasınız. Sizin için kaçtım, yararlı olurum diye.

Hercule."

Ah! Demek Bayan Weldon'la oğlu hayattalar! Tanrı'ya şükür! Ne mutlu ki bizim gibi acılara, yorgunluklara katlanmadılar! Kitanda iki adamın omuzlarında taşınan, uzun bir bambunun üstüne kuru otlar serili bir çeşit sedyedir. Üzerine bezden bir örtü kaplanmıştır. Bayan Weldon ve küçük Jack bu kitandanın üstündeler. Harris ve Negoro onlardan ne istiyor? Alçaklar! Tabii onları da Kazonnde'ye götürüyorlar. Tabii ... tabii. Onları bulurum! Ah! Tüm bu acılara rağmen ne de güzel haber! Dingo bana sevinç getirdi!

–11 *Mayıstan* 15 *Mayısa*– Kervan ilerlemeye devam ediyor. Tutsaklar artık sürüne sürüne yürüyorlar. Çoğu adımlarını atarken yerde kan lekeleri bırakıyor. Kazonnde'ye ulaşmak için daha on gün gerektiğini hesaplıyorum. Bu acılar ne zaman son bulacak? Ama dayanmam, evet dayanmam lazım!

Tüyler ürpertici! Konvoydaki zavallı kadınların bedenleri yara bere içinde! Zincirler etlerini kesiyor!..

Bir anne kollarında küçük çocuğunu taşıyor! Çocuk açlıktan ölmüş! Ondan ayrılmak istemiyor!..

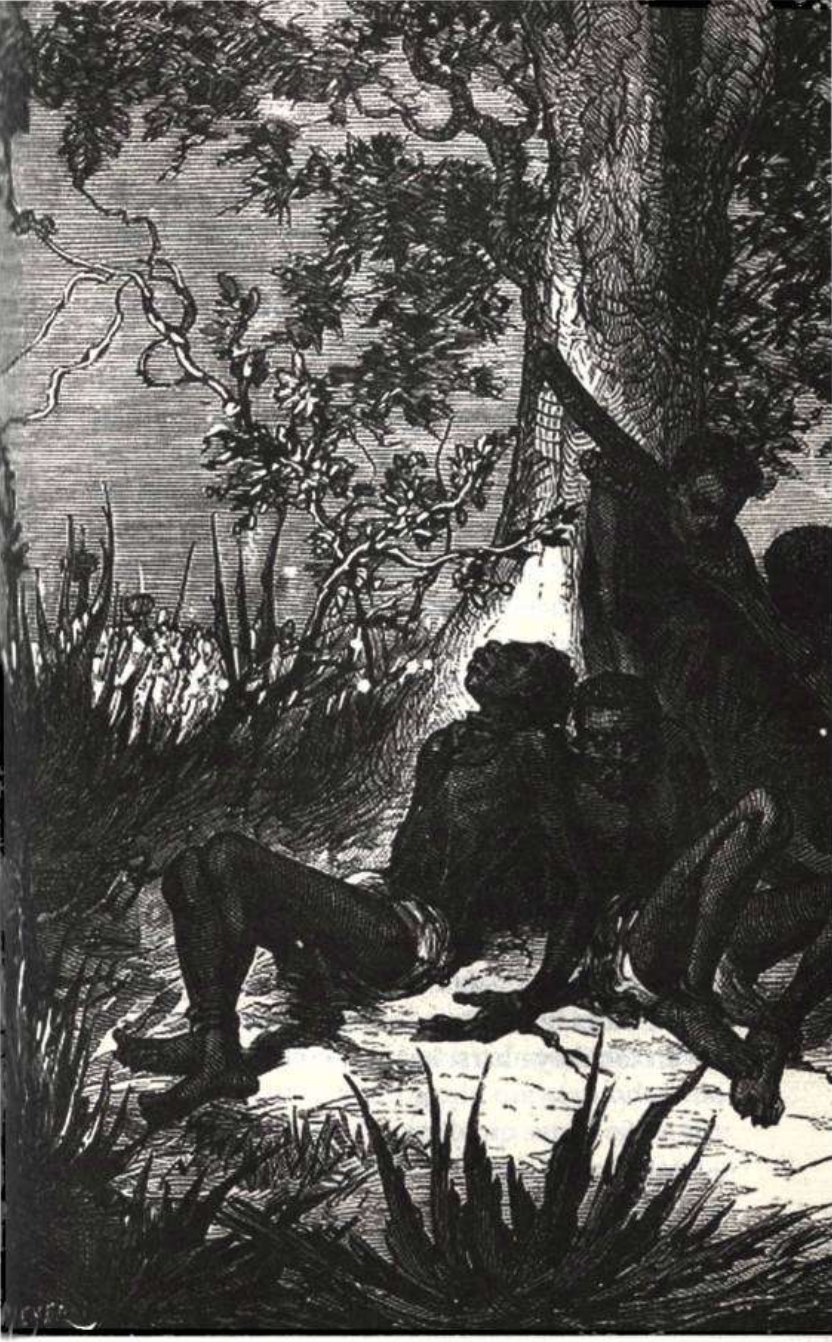
Yol ölülerden geçilmiyor. Çiçek hastalığı yeni kurbanlar alıyor.

Bir ağacın yanından geçiyoruz... Köleler boyunlarından ağaca bağlanmışlar. Açlıktan ölüme terk edilmişler.

–16 *Mayıstan* 24 *Mayısa*– Neredeyse gücüm tükenmek üzere ama zayıf düşmeye hakkım yok. Yağışlar tümüyle durdu. "Sıkı yürüyüş" günleri başladı. İnsan tacirleri o tarz yürüyüşe "tirikesa" diyorlar. Dik yokuşlarda daha hızlı yürümek gerekiyor.

Çok dayanıklı yüksek otların arasından geçiyoruz. Bunlara "nyassi" diyorlar. Otlar yüzümü bereliyor, iğne gibi sokan pürtüklü taneler yırtık pırtık giysilerimin altından cildime batıyor. Bereket versin, ayakkabılarım sağlam!

Ajanlar artık bizi izleyemeyecek çok hasta köleleri yolda bırakıyorlar. Zaten yiyecekler tükenmek üzere, savaşçılar ve pagazisler ek tayın azalırsa başkaldıracaklar. Onların yiyeceğini kesmeye cesaret edemiyorlar, e tabii tutsaklar kimin umurunda!

Köleler açlıktan ölüme terk edilmişler.

"Birbirlerini yesinler!" diyor şef.

Yalnız bir şey var. Hastalık belirtisi göstermeyen, güçlü kuvvetli genç köleler de ölüyor. Bu konuda Doktor Livingstone'un söylediklerini hatırlıyorum: "Bu zavallılar kalplerinden şikâyet ediyorlar, ellerini kalplerinin üzerine koyup düşüyorlar. Açıkçası kırılan kalp söz konusu! Bu olay genellikle özgür insanlarda görülüyor. Sonradan köle olan bu insanlar her şey karşı tahammülsüz!"

Bugün, artık yürüyemeyecek haldeki yirmi kadar tutsak muhafızların baltalarıyla katledildi! Arap şef bu katliama sesini çıkarmadı.

Sahne dehşet vericiydi! Zavallı yaşlı Nan de bu iğrenç kıyımda bıçaklandı. Geçerken ölüsüne çarptım! Onu Hıristiyan geleneklerine göre gömme fırsatı bile bulamadım!..

Tanrı'nın bizden aldığı *Pilgrim* kazazedelerinin ilki! Zavallı iyi yürekli insan! Zavallı Nan!

Her gece Dingo'yu bekliyorum. Bir türlü gelmiyor! Acaba başına bir iş mi geldi? Hercule'e ne oldu? Yok, hayır!.. Hayır!.. İnanmak istemiyorum!.. Bu sessizlik öyle uzun geliyor ki! Yalnızca bir şey anlatıyor, o da Hercule'ün iletecek yeni bir haberi olmadığını! Bununla beraber, ihtiyatlı ve her an tehlikeye karşı hazırlıklı olunmalı.

IX
Kazonnde

26 Mayıs, köle kervanı Kazonnde'ye varmak üzereydi. Son kıyımdan sonra tutsakların yarısı yollarda kalmıştı. Bu arada, insan tacirleri açısından yapılan iş fena sayılmazdı; talep boldu ve Afrika pazarlarında köle fiyatları yükseliyordu.

Angola o dönemde, siyahi köle satışları bakımından büyük bir ticaret merkeziydi. Saint-Paul de Loanda ve Benguela'da bulunan Portekizli makamlar bu ticareti zorlukla önlemeye çalışıyorlardı, öyle ki Afrika'nın içlerinden çok sayıda konvoy geliyordu. Kıyı şeridindeki köle toplama kampları tutsaklarla dolup taşıyordu. Kıyıda devriye gezen karakol gemilerinden kaçmayı başaran birkaç zenci tutsak gemisi Amerika'nın İspanyol kolonilerine yeterli sayıda köle taşıyamıyordu.

Kazonnde, Coanza Nehrinin ağzından üç yüz mil ötede kurulmuştu; belli başlı "lakoni"lerden biri, yani bölgenin en önemli esir pazarıydı. Pazar kentin "çitoka" denilen geniş meydanında bulunurdu. Köleler burada sergilenip satışa çıkarılırdı. Kervanlar büyük göller bölgesine bu meydandan hareket ederlerdi.

Orta Afrika'nın bütün büyük kentleri gibi Kazonnde de iki ayrı kısma bölünür: İçlerinden biri, Arap, Portekizli ve yerli tüccarların bulunduğu semttir; öteki semtte zenci kralın konutu yer alır.

Kral içkiye düşkün, canavar ruhlu bir adamdır; şiddet kullanarak hüküm sürer ve köle tüccarlarının ondan esirgemediği para yardımlarıyla yaşar.

Kazonnde'de tüccar mahallesi, o zamanlar José-Antonio Alvez'e aitti. Negoro ve Harris'in bahsettiği, parayla tutulan köle tüccarıdır bu adam. Alvez'in merkezi işletmesi Kazonnde'deydi. İkinci işletme Bihe'de, üçüncüsü Benguela kentinde Cassange'daydı. Birkaç yıl sonra, Teğmen Cameron bu köle tüccarını Benguela'da görecektir.

Merkezde bir anacadde, her iki yanında sıra sıra evler. Çatıları yassı, duvarları kabaca sıvanmış "tempe"ler. Dört köşe avlu ahır olarak kullanılır. Geniş meydana çıkan cadde köle tüccarlarının konutlarıyla çevrilidir. Bu konutlar bütününün arasından dalları olağanüstü biçimde gelişmiş birkaç kocaman incir ağacı yükselir. Şurada burada süpürgelere benzeyen iri yarı palmiyeler göze çarpar. Sokakların tozlarıyla havalanan, başları yukarı doğru kalkık yirmi kadar kuş kanat çırpar. İşte, Kazonnde'nin tüccar mahallesi böyledir.

Yakınlardan Luhi akar, Zaire'nin bir kolu olan Congo'ya karışan bir akarsudur.

Tüccar mahallesine sınırdaş olan Kazonnde kralının malikânesi, bir kilometrekarelik alanı içeren kirli kulübeler yığınından ibarettir. Kulübelerin bir kısmının girişi açıktır, geri kalanlarsa sazlardan oluşan bir duvar ya da sık incir ağaçlarıyla çevrili bir alan içindedir. Köle şeflerine konut işlevi gören otuz kadar kulübe, eşleri için birkaç baraka, bunların yanında daha geniş ve daha yüksek bir "tembe," manyoka plantasyonlarının arasında kaybolan ve papirüslerin etrafını sardığı kapalı bir

mekân; işte, Kazonnde kralının malikânesi. Moini Lungga adını taşıyan kral elli yaşlarında bir adamdır. Ancak dört bin kadar savaşçısı vardır, oysa Portekizli köle tüccarlarının emrindeki savaşçı sayısı yirmi bini bulur. Artık eskisi gibi günde yirmi beş otuz tutsağı kılıçtan geçirememektedir.

Üstelik bu kral, sert içkilerle kendini kaybeden, sefih yaşamın yıprattığı, manyak bir şiddet yanlısı, vaktinden önce çöken bir ihtiyardır. Eğlence olsun diye adamlarının, subayların ve bakanlarının bir yerlerini koparttırır. Birilerinin burnunu ya da kulağını, ötekilerin ayağını ya da elini kestirir. Yakında öleceği beklenen bu adamın ardından kimse üzülmeyecektir.

Bütün Kazonnde içinde, Moini Lungga'nın ölümünden bir tek kişi zararlı çıkacaktır. O kişi, köle tüccarı José-Antonio Alvez'dir. Bütün bölgede söz sahibi olan bu sarhoş ve bu tüccar çok iyi anlaşırlar. Onun ardından birinci eşi, kraliçe Moina'nın tahta çıkışı tartışıldığı gibi, Moini Lungga'nın toprakları rakibi, komşu Ukusu krallarından biri tarafından istila edilmiştir. Bu kral daha genç, daha aktiftir. Kazonnde hükümetinin birkaç köyünü ele geçirmiştir. Tipo-Tipo adında Alvez'in rakibi başka bir insan taciri sadık adamıdır. Safkan siyahi bir Arap olan bu adam, N'yangwe'de daha sonra Cameron'ın ziyaretini kabul edecekti.

İşte, Alvez'in konumu kısaca böyleydi. Aslında gerçek kral kendisiydi; sersem kafalı zenci kralın arkasına saklanıyor, o adamın pisliklerine önayak olup onu kullanıyordu.

Yaşı ilerleyen José-Antonio Alvez, sanıldığı gibi bir "msungu" değildi, yani beyaz ırkla ilgisi

yoktu, sadece adı Portekizceydi. O adı da sırf ticari işleri için almıştı. Asıl adı Kenndele olan ve insan kaçakçılığı muhitinde epey tanınan gerçek bir zenciydi. Coanza kıyılarında, Donndo'da doğmuş, insan ticaretine sıradan bir ajan olarak başlamış, daha sonra ün salmıştı. Böylesi bir şöhretle övünürken, yaşlı bir serseriden başka şey olmadığı halde, kendine dünyanın en namuslu adamı diyordu.

1874'ün sonuna doğru, Cameron işte bu Alvez'le Kilemmba'da karşılaştı. Bihe'deki işletmesine kadar onunla geldi. Yedi yüz millik bir parkuru birlikte katettiler.

Şimdi 26 Mayısa dönelim. Dick Sand'in hesapları doğru çıkıyordu. Coanza kıyılarından hareket eden kervanın yolculuğu otuz sekiz gün sürmüştü. Beş hafta boyu yaşanan dayanılmaz acılardan insanlar çok çekmişti!

Kazonnde'ye öğle vakti girdiler. Silahlar patlıyor, tamtamlar çalıyor, kudu kornaları ötüyordu. Kervanın savaşçıları havaya ateş ediyor, Antonio-José Alvez'in adamları coşkuyla karşılık veriyordu. Dört aylık bir ayrılıktan sonra, birbirine kavuşan haydutlar seviniyorlardı. Nihayet dinlenecekler, sefahate dalıp sarhoş olacaklardı.

Çoğu gücü tükenmiş tutsaklar toplamda hâlâ iki yüz elli kişiden oluşuyordu. Davar sürüsü gibi itile kakıla esir barakalarına kapatılacaklardı. Amerika'da çiftçiler o barakaları ahır diye kullanmaz. Bu barakalarda kendilerini bin iki yüz, bin beş yüz köle daha bekliyordu. Ertesi gün, Kazonnde pazarında satışa çıkarılacaklardı. Barakalar gelen kervanın köleleriyle doldu. Boyun-

larındaki ağır halkalar çıkarıldı, fakat zincirleri olduğu gibi bırakıldı.

Pagazisler fildişi yüklerini getirmişler, meydanda bekliyorlardı. Kazonnde tüccarlarına mal teslimi yapacaklardı. Malın karşılığında kendilerine birkaç yarda bez ya da pahalı kumaş verilecekti. Daha sonra, başka bir kervana katılacaklardı.

İhtiyar Tom ve arkadaşları beş haftadır taşıdıkları demir halkadan kurtulmuşlardı. Bat ve babası nihayet birbirini kucaklıyordu. Herkes el sıkıştı ama konuşmaya cesaret edemiyorlardı. Umutsuz sözlerden başka ne diyebilirlerdi? Üçü de ağır işlere alışkın, kuvvetli Bat, Actéon, Austin yorgunluğa katlanabilmişlerdi; ne var ki ihtiyar Tom çok şeyden yoksun kaldığından bitkin düşmüştü, gücü tükenmek üzereydi. Birkaç gün daha geçerse, yaşlı Nan gibi onun da ölüsünü vahşi hayvanlara atacaklardı!

Buraya gelir gelmez, dördü birden daracık bir esir barakasına sokuldu, barakanın kapısı hemen suratlarına kapandı. İçeride biraz yiyecek bulmuşlardı. Köle tüccarının ziyaretini bekliyorlardı. Amerikalı olmakla övüneceklerdi, ama nafile.

Dick Sand özel bir muhafızın gözetiminde meydanda kalmıştı.

Nihayet Kazonnde'deydi. Bayan Weldon, küçük Jack ve kuzen Bénédict buraya daha önce varmıştı, bundan emindi. Gözleri onları aradı. Kentin çeşitli semtlerine göz gezdirdi. O sırada, çitoka neredeyse ıssızdı.

Bayan Weldon görünürde yoktu!

"Buraya getirmediler mi acaba?" diye düşündü Dick Sand. "Nerede olabilir? Hayır! Hercule yanıl-

mış olamaz. Zaten Harris ve Negoro'nun zavallı kadın hakkında gizli planları olsa gerek. Peki onlar nerede? Onları da görmüyorum..."

Dick Sand'in içini bir endişe kapladı. Demek Bayan Weldon'ın tutsaklığı hâlâ ondan saklanıyordu, fakat Harris ve –özellikle o zenci– Negoro neden genç adamı görmekte acele etmiyorlardı? Nihayetinde ellerine düşmüştü; neden işkence ederek hakaret etmiyor, intikam almıyorlardı? Görünürde yoklardı, öyleyse başka bir yere gidiyorlardı. Anlaşılan Bayan Weldon Orta Afrika'nın başka bir yerine götürülüyordu. Amerikalı ve Portekizlinin ortaya çıkıp ona zulmetmesini Dick Sand sabırsızlıkla arzuluyordu. Harris ve Negoro Kazonnde'deyse, Bayan Weldon ve çocuğunun da burada bulunduklarından emin olacaktı!

Hercule'ün mesajını getirdiği geceden beri Dingo'nun bir daha görünmediğini düşündü. Bir isteği Hercule'e ulaştırmak istemişti. Şöyle bir istekte bulunacaktı: sadece Bayan Weldon'ı düşünmesi, onu gözden kaybetmemesi ve olan biten hakkında mümkün mertebe bilgilendirmesi. Gelgelelim bu isteğini Hercule'e iletmeyi bir türlü başaramamıştı. Dingo'nun yaptığı gibi Hercule de kervan saflarına sızamaz mıydı? Sadık hayvan buraya gelmeye çalışırken öldürülmüş olmasındı! Belki de Bayan Weldon'ı izlemeye devam eden Hercule –onun yerinde olsa Dick Sand de aynısını yapardı– Dingo'yla beraber ormanın derinliklerine dalmıştı. Hercule kadının iç taraflarda başka bir işletmeye götürüldüğünü umabilirdi!

Gerçekten ne Bayan Weldon'dan ne de onu kaçıranlardan iz vardı! Dick Sand ne düşünebilirdi?

Onları Kazonnde'de bulacağına öyle inanmıştı ki! Ortalıkta göremeyince şiddetli bir darbe yedi. Kendini tutamadı, müthiş bir umutsuzluk hissetti. Sevdiklerine yararlı olamazsa hayatının bir anlamı yoktu, artık ölmeliydi! Fakat böyle düşünürek Dick Sand kendi karakteri hakkında yanılıyordu, zira bu denli darbeler yiyen çocuk değildi artık, erkek olmuştu; yılgınlık göstermek bundan böyle onun kitabında yazmıyordu.

O sırada savaş tamtamları ve haykırışlar patladı. Çitokanın toz dumanı arasında umutsuzluktan çöken Dick Sand birdenbire dikildi. Her yeni olay sonucu, aradığı insanların izine rastlayabilirdi. Her şeyden umutsuzluğa kapılan genç adam bir anda umutlandı.

Büyük meydanı saran savaşçılar ve yerli gürühu "Alvez! Alvez!" diye bağırıyordu. Zavallı insanların yazgısına söz geçiren adam sonunda ortaya çıkacaktı, ajanları Harris ve Negoro yanında olabilirdi. Dick Sand ayaktaydı; gözleri açılmış, burun delikleri genişlemişti. İki hainin tam karşısına çıkacaktı on beş yaşındaki genç adam. Dimdik, dipdiri! *Pilgrim*'in kaptanı geminin eski aşçısının önünde titremeyecekti!

Anacaddenin başında bir hamak göründü. Yamalı kötü bir kumaşla örtülü, renksiz, yırtık pırtık püsküllerle süslü bir çeşit kitandaydı bu. Hamaktan yaşlı bir zenci indi. Bu adam köle tüccarı José-Antonio Alvez'di.

Etrafa korku salan birkaç hizmetkâr, adama eşlik ediyordu.

Aynı zamanda Alvez'in yanında dostu Coïmbra vardı. Bihe'den Binbaşı Coïmbra'nın oğlu; Teğmen

Cameron'a göre, havalinin en büyük haydutu. Pasaklı, hırpani bir tip; kısık gözler, sert ve kıvırcık saçlar, sarı bir yüz; yırtık pırtık püsküllü bir gömlek, altında hasırdan bir eteklik. Lime lime sökülmüş hasır şapkasının altında iğrenç bir kocakarıya benzediği söylenebilirdi. Alvez'in sağ koluydu Coïmbra, çapulları örgütleyen adamdı, köle tüccarının haydutlarını yönetmeye hak kazanmıştı.

Alvez'in yanında dostu Coïmbra vardı.

Alvez'e gelince, yanındaki hempaya nazaran daha az iğrenç görünüyordu. Üstündekiler ertesi gün karnavala katılacak bir palyaçonun giysilerini andırıyordu. Aslında, insan kaçakçılığında büyük işler çeviren o işletme patronlarına hiç benzemiyordu.

Genç adam büyük düş kırıklığına uğramıştı; Alvez'in yanında ne Harris ne de Negoro vardı. Dick Sand yakınlarını Kazonnde'de bulma umudundan vazgeçmek zorunda mı kalacaktı?

Bu arada kervan şefi Arap Ibn Hamis, Alvez ve Coïmbra'yla tokalaşıyordu. Tebrikleri kabul etti. Yapılan sayımda yüz köleden ellisi yoktu. Bu durum karşısında Alvez suratını buruşturdu. Yine de iş fena sayılmazdı; esir barakalarında bulunan köle sayısı yeterli gibiydi, insan tüccarları iç talebi karşılayabileceklerdi. Kölelere karşılık fildişi ve "hanna" takas edeceklerdi. Hanna denilen bakır metalden Andreas haçı yapılırdı, bu nedenle Afrika'dan dış ülkelere ihraç ediliyordu.

Muhafızlara yapılan iltifatlar kendilerinden esirgenmedi; hamallara gelince, ücretlerinin derhal ödenmesi için köle tüccarı emir verdi.

José-Antonio Alvez ve Coïmbra yerli lehçesiyle karışık Portekizce konuşuyorlardı. Lizbon doğumlu biri konuşmalarını anlamakta güçlük çekerdi, nitekim tüccarların aralarında ne konuştuklarını Dick Sand de anlamıyordu. Konuşmanın konusu, kalleşçe konvoya kattıkları kendisi ve arkadaşları mıydı? Genç adamın bundan kuşkusu yoktu. O anda, Arap Ibn Hamis'in işareti üzerine bir muhafız Tom, Austin, Bat

ve Actéon'un kapalı tutulduğu esir barakasına yöneldi.

Dört Amerikalı hemen Alvez'in önüne getirildi. Dick Sand yavaş yavaş sokuldu, bu sahnede hiçbir şeyi gözden kaçırmak istemiyordu.

Boylu boslu dört siyahiyi görünce Antonio-José Alvez'in yüzü parladı. İyice dinlenip bol gıda alınca siyahilerin her zamanki güçlerine hemen kavuşacakları belliydi. Sadece ihtiyar Tom'a küçümseyici bir bakış attı, yaşı gereği ne de olsa fiyatı ucuzdu; geri kalan üçü Kazonnde pazarında pahalıya satılırdı.

Alvez İngilizce birkaç kelime konuşmaya çabaladı, kelimeleri Amerikalı Harris öğretmişti. İhtiyar maymun alaycı bir edayla ve karışık bir şiveyle yeni kölelerine "Hoş geldiniz!" dedi.

Tom köle tüccarının bozuk şiveyle söylenen sözlerini anlayabilmişti. Hemen öne atıldı, kendini ve arkadaşlarını göstererek, "Biz, özgür insanlarız!" dedi. "ABD yurttaşlarıyız!"

Alvez kuşkusuz anlamıştı, keyifle yüzünü buruşturarak başını salladı: "Tabii... Tabii... Amerikalılar! Hoş geldiniz... Hoş geldiniz!"

"Hoş geldiniz!" diye yineledi Coïmbra.

Bihe'den binbaşının oğlu Austin'e doğru ilerledi ve numune mal inceleyen satıcı gibi göğsünü, omuzlarını yokladı, dişlerini görmek için ağzını açtırmak istedi.

Tam o anda Sinyor Coïmbra suratına müthiş bir yumruk yedi. Binbaşının oğlu bugüne kadar hiç böylesini yememişti!

Alvez'in sağ kolu on adım öteye yuvarlandı. Birkaç savaşçı Austin'e saldırdı, bu hareketi herhalde pahalıya ödeteceklerdi.

Alvez bir işaretiyle onları durdurdu. Dostu Coïmbra'nın haline gülüyordu. Adamın iki dişi kırılmıştı!

José-Antonio Alvez malına zarar verilmesini istemiyordu. Üstelik neşeli bir mizacı vardı, epeydir bu denli gülmemişti!

Bu arada, bozulup şaşıran dostunu teselli etti. Coïmbra ayağa kalktı, gelip köle tüccarının yanında yerini aldı. Yine de cüretkâr Austin'i tehdit etmekten kendini alamadı.

Aynı anda bir muhafız Dick Sand'i ite kaka Alvez'in önüne getirdi.

İnsan taciri, genç adamın kim olduğunu, nereden geldiğini ve Coanza kampına nasıl düştüğünü elbette biliyordu.

Nitekim kötü bir bakış atarak bozuk İngilizcesiyle, "Genç Yankee!" dedi.

"Evet! Yankee!" karşılığını verdi Dick Sand. "Arkadaşlarım ve benden ne istiyorsunuz?"

"Yankee! Yankee! Küçük Yankee!" diye yineliyordu Alvez.

Ona sorulan soruyu anlamamış mıydı? Ya da anlamak mı istemiyordu!

Dick Sand aynı soruyu ikinci kez sordu. Coïmbra'ya da dönerek sorusunu tekrarladı. Bu adamın yüz hatları aşırı alkol düşkünlüğü yüzünden çok bozulmuştu, buna rağmen onun yerli kökenli olmadığını anladı.

Coïmbra, Austin'e yaptığı gibi tehditkâr bir jest yaptı ve cevap vermedi.

Bu sürede Alvez hararetle Arap Ibn Hamis'le konuşuyordu, elbette konuşulanlar Dick Sand ve arkadaşlarına ilişkindi. Herhalde onları yine birbirlerinden ayıracaklardı. İşte tam o anda, Dick

Sand ve arkadaşları arasında birkaç kelime konuşma fırsatı doğdu.

Dick Sand kendi kendine konuşuyormuş gibi alçak sesle, "Dostlarım!" dedi. "Dingo, Hercule'den bir mesaj ulaştırdı. Kervanı izlemiş. Bayan Weldon, Jack ve Mösyö Bénédict'i Harris ve Negoro götüyorlarmış. Nereye? Burada, Kazonnde'de yoklarsa, bilemiyorum. Sabredin, dayanın! Her fırsattan yararlanmaya hazır olmalıyız. Tanrı nihayet bize acıyor!"

İhtiyar Tom, "Ya Nan?" diye sordu.

"Nan öldü!"

"Aramızdan ilk ölüm!.."

"İlk ve son!" cevabını verdi Dick Sand. "Şimdi ne yapacağımızı iyi biliyoruz!.."

O sırada bir el omuzuna kondu. Daha önceden tanıdığı sevimli ses tonuyla şu sözcükleri işitti: "Eh! Genç dostum, nihayet yanılmıyorsam o sensin! Tekrar karşılaşmamıza sevindim!"

Dick Sand arkasını döndü.

Karşısında Harris duruyordu.

Amerikalının üzerine yürüyen Dick Sand, "Bayan Weldon nerede?" diye bağırdı.

Merhamet hissine kapılmış gibi davranan Harris, "Aksilik!" dedi. "Zavallı ana! Fazla yaşayamadı..."

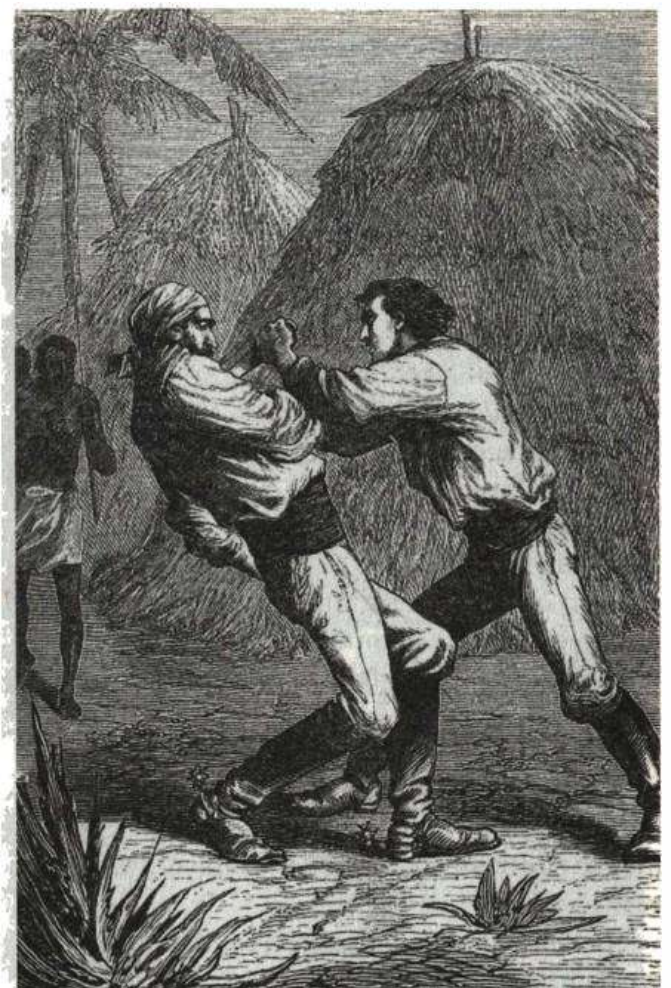
"Öldü mü?" diye haykırdı Dick Sand. "Ya çocuk?.."

Harris, "Zavallı çocuk!" cevabını verdi. "O kadar mahrumiyetten sonra yaşayabilir miydi?.."

Dick Sand'in bütün sevdikleri artık yaşamıyordu! Birden değişti! Şiddetli bir öfkeye kapıldı! Hiçbir şeyin durduramayacağı intikam duygusu bütün benliğini sardı!

Harris'in üzerine atıldı, Amerikalının kemerinden uzun bıçağını kaptı ve kalbine sapladı.

Harris yere yuvarlanırken, "Lanet olsun!" diye haykırdı.

Harris'in üzerine atıldı, Amerikalının kemerinden uzun bıçağını kaptı ve kalbine sapladı.

X
Esir Pazarında Bir Gün

Dick Sand'in saldırısı öyle hızlı gerçekleşmişti ki kimse durduramamıştı. Birkaç yerli üzerine atıldı. Öldürülmek üzereydi, Negoro ortaya çıktı.

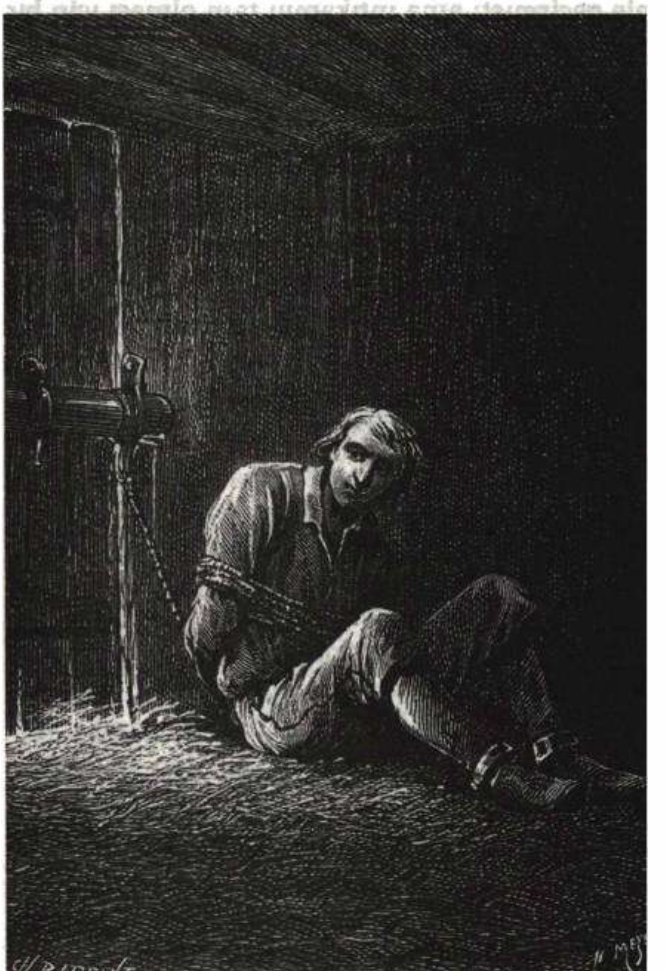
Portekizlinin bir işaretiyle yerliler geri çekildi, Harris'in cesedini alıp götürdüler. Alvez ve Coïmbra, Dick Sand'in derhal öldürülmesini istediler ama Negoro beklemekle bir şey kaybetmeyeceklerini, genç adamın emirle uzaklaştırıldığını ve bir an gözden kaybedilmemesi talimatı verildiğini alçak sesle onlara belirtti.

Dick Sand kıyı şeridinden ayrılmalarından bu yana Negoro'yu ilk kez görüyordu. *Pilgrim* felaketinin tek suçlusunun bu alçak olduğunu biliyordu! Suç ortağı Harris'e nazaran ondan daha çok nefret ediyordu. Bu arada Amerikalıyı vurduktan sonra, Negoro'ya tek söz söylemeye tenezzül etmedi.

Harris, Bayan Weldon ve çocuğunun öldüğünü söylemişti!.. Artık hiçbir şey Dick Sand'i ilgilendirmiyordu, hatta ona ne yapacaklarını bile merak etmiyordu. Götürdüler. Nereye? Ne önemi vardı.

Dick Sand sımsıkı zincire vurulup penceresiz bir esir barakasına kapatıldı. Bir çeşit hücreydi burası. İnsan taciri Alvez, isyan eden ya da eylemli kalkışma içinde olan köleleri buraya attırır-

dı. Bu köleler genellikle asılırlardı. İçeriden dışarıyla hiçbir iletişim kurulamazdı. Zaten Dick Sand'in umurunda değildi. Artık hayatta olmayan sevdiklerinin öcünü almıştı ya! Akıbeti ne olursa olsun, o sona hazırdı.

Dick Sand sımsıkı zincire vurulup penceresiz bir esir barakasına kapatıldı.

Harris'i öldürdüğü için yerlilerce cezalandırılacakken Negoro onları durdurmuştu. Aslında Negoro en korkunç işkencelerden birini yaşatacaktı Dick Sand'e. O işkencenin sırrını yerliler biliyordu. Geminin aşçısı on beş yaşında kaptanı ele geçirmişti ama intikamın tam olması için bir de Hercule'ü bulması gerekiyordu.

İki gün sonra, 28 Mayısta esir pazarı açıldı. Belli başlı insan tacirleri ve Angola'da komşu bölgelerin yerlileri bu geniş "lakoni"de karşılaşıyorlardı. Pazar salt köle satışını kapsamıyordu, Afrika'nın bütün üreticileri ürünleriyle beraber pazara üşüşürlerdi.

Sabah olur olmaz Kazonnde'nin geniş çitokası canlanmıştı, ama toplanan kalabalık hakkında doğru bir fikir vermek zordu. Dört beş bin kişi bir araya gelmişti, bunlara José-Antonio Alvez'in köleleri de dahildi, tabii onların arasında Tom ve arkadaşları da vardı. Üstelik bu zavallı insanlar yabancı bir ırktandı, müşterilerin özellikle ilgisini çekeceklerdi!

Alvez oradaydı, yanında Coïmbra vardı. Köleleri pazarlamaya çalışıyordu. Daha sonra, satılan köleler insan tacirleri tarafından bir kervana alınacaklardı. Tüccarlar arasında, Tanganika Gölünün belli başlı pazarı olan Ujiji'den gelen melezler dikkat çekiyordu. Bir de Araplar vardı, bu adamlar insan ticaretinde melezlerden çok daha üstünlerdi.

Çok sayıda yerli de göze çarpıyordu. Bunlar çocuklar, erkekler ve kadınlardan meydana geliyordu; özellikle kadınlar pazara çıkmaya çok meraklıydılar. Oysa büyük kentlerin salonlarında,

bir günlük büyük pazarda ne gürültü çıkar ne de çok iş dönerdi. Uygarlaşmış ülkelerde, satma ihtiyacı galiba satın alma hevesine daha baskındır. Şu Afrika yabanilerindeyse, arz kadar talep de ilgi çekiyordu.

Lakoni kadın ve erkek yerliler için bayram günüdür; en güzel giysilerini giyerler, saçlarını örgülerle topuz yapıp arasına süs iğneleri, fildişinden firketeler iliştirirler, başlarına gösterişli havası olan kırmızı tüyler takarlar. Nazik erkekler çoğu kez dövme yaptırırlar. Kadınlar saçlarını kiraz iriliğinde püsküllerle süsler, büküp saçak saçak yaparlar ya da zülüfleri yüzlerine dökülür. Bazı kadınlar daha sade, daha sevimlidir; sözgelimi İngilizler gibi saçlarını sırtlarından sarkıtırlar, ötekiler Fransızlar gibi alnında kısa perçemler bırakırlar. Genellikle bütün saçlara yağlı ya da killi topraktan bir sakız sürülmüştür; ayrıca parlak "nkola" sürülür, sandalağacından çıkarılan kırmızı bir maddedir bu. Sanki bu zarif kadınların saçları kiremitlerden yapılmıştır.

Sadece yerli kadınların saç örgülerine bakıp da gösterişli süslerin başka yerde olmadığı sanılmamalıdır. Kulakları gözden kaçırmamalı! Kıymetli ağaçlardan küçük oklar, bakır halkalar, zincirler, küçük asmakabakları kulakları süsler. Öyle ki bu süsler bazen omuzlara kadar sarkar. Nihayetinde Afrikalı vahşilerde cep gibi şeyler yoktur, nasıl olsun? Bedenlerinin her noktası cep yerine geçer. Bıçakları, tütün çubuklarını, kullanılan günlük eşyayı bedenlerine yerleştirirler; sözgelimi boyun, kollar, parmaklar, bacaklar, saçlar cep işlevi görür. Vücudun çeşitli kısımlarında bakırdan ya da

tunçtan bilezikler, parlak koncalarla bezeli boynuzlar, kırmızı inci dizileri yer alır. Samé-samé ya da "talakas" denilen bu gibi şeyler çok modadır. Öte yandan bol bol mücevher sergilenir, öyle ki yörenin zenginleri canlı kuyumcu camekânları gibidir.

Bunun yanında doğa yerlilere dişleri armağan etmiştir ama bu armağanı üstteki ve alttaki orta kesici dişleri sökmeleri için, onları törpülemeleri için, çıngıraklı yılanın uzun ve sivri dişleri gibi sivriltip bükmeleri için yapmamıştır. Parmaklardaki tırnakları da düzleştirip armağan etmiştir. Tırnakların ölçüsüzce uzamasını, sonuçta elin kullanılmaz hale gelmesini istememiştir. Siyah ya da esmer bir cildin bedeni örtmesi, onu sırf dövmelerle zebra postu gibi çubuk çubuk boyamak için değildir. Söz konusu dövmeler ağaçları, kuşları, hilalleri, dolunayları temsil eder. Hatta Livingstone'a bakılırsa, dövmelerde eski Mısır'a ilişkin desenler de varmış. Mavi renkli bir maddeyle çentik atılarak babalara yapılan dövmelerin aynısı çocuklarına da uygulanır, böylece hangi kabileye veya aileye mensup oldukları anlaşılır. Bir araba yoktur ki kişisel arma önüne veya arkasına takılsın! Armayı göğüse işlemek gerekir!

Yerlilerin süslenme modaları işte böyleydi. Giysilere gelince, beyler dizlerine kadar inen antilop derisinden bir önlük, hatta canlı renkleri olan hasır bir kumaştan bir içeteklik giyiyorlardı; kadınlarsa yeşil bir eteği belde tutan incilerle süslü bir kemer takıyorlardı. Etek ipek işlemeli, küçük denizkabukları ya da cam kırıklarıyla bezeliydi. Bazen de "lambba" denilen peştemallara rastlı-

yordunuz. Lambba, Zanzibarlı kadınların çok rağbet gösterdiği mavi, siyah ve sarı renkli saman kumaştan yapılırdı.

Tabii burada bahsi geçenler sadece yüksek sosyeteden zencilerdir. Ötekiler, yani satıcılar ya da köleler üstünkörü giyinmişlerdir. Hamal olarak çalışan kadınlar pazara genellikle sırtlarında kocaman küfelerle geliyorlardı, onları başlarından geçen bir kayışla tutuyorlardı, meydanda malı boşaltarak boş küfelerin yanına çömeliyorlardı.

Ülkenin şaşırtıcı verimliliğini lakoni'ye doluşan birinci sınıf gıda ürünleri yansıtıyordu. Bol bol pirinç, sekiz ayda üç kez toplanan mısır, susam, Cayenne'inkinden daha kuvvetli olan Urua karabiberi, manyoka, Hint darısı, tuz, hindistancevizi, hurma yağı bu ürünler içinde sayılabilirdi. Hayvanlardan keçi, domuz, koyun, kümes hayvanları ve balıklar dikkat çekiyordu. Çanak çömlek çarpıcı renkleriyle gözü okşuyordu. Meraklıların ilgisini çeken çeşitli içkiler sergilenmişti. Küçük yerliler cırtlak sesleriyle içkileri duyurmaya çalışıyordu. "Pombe" denilen muz şarabı çok rağbet gören kuvvetli bir şaraptı. "Malofu" muz ağacının meyvelerinden yapılan tatlı bir biraydı. Bal şerbeti, maltla mayalanan bal ve su karışımıydı.

Öte yandan Kazonnde pazarını daha ilginç kılan bir şey vardı: fildişi ve kumaş ticareti.

Binlerce kumaş çeşidi vardı: sözgelimi Massachussets'te Salem'den gelen ve "méricani" denilen ağartılmamış patiska, otuz dört pus genişliğinde mavi pamuklu bezler, "sobari" denilen mavi ve beyaz kareli, kırmızı kenarlı, küçük mavi çizgileri olan kumaşlar...

Orta Afrika'nın her yerinden gelen fildişi Hartum, Zanzibar ve Natal'a gönderiliyordu; sırf bu ticaretle uğraşan çok sayıda tüccar vardı.

Düşünebiliyor musunuz, beş yüz bin kilo fildişi[1] edinmek için filler katlediliyor! Bu mal her sene Avrupa pazarlarına, özellikle İngiltere'ye ihraç ediliyor; sırf Birleşik Krallık'ın ihtiyacını karşılamak için kırk bin kilo fildişi gerekiyor. Sadece Afrika'nın batı kıyıları bu kıymetli maddeden yüz kırk ton sağlıyor. Yirmi sekiz kilo ortalama ağırlıktaki bir çift fildişinin fiyatı 1874'te bin beş yüz franga kadar yükselmişti. Ağırlığı yüz altmış beş kiloyu bulanlar vardı. Özellikle Kazonnde pazarında meraklılar harika fildişiler bulmuşlardı. Bunlar ışıkgeçirmez, yarısaydam, yumuşak ve esmer kabukludur. Öteki yerlerden gelen fildişilerden farklı olarak beyazlıklarını koruyup zamanla sararmazlar.

Müşteriler ve satıcılar arasında bu çeşitli ticari işlemler nasıl düzenlenirdi? Geçerli para hangisiydi? Bu paranın Afrika kaçakçıları için köle olduğu söylenmişti.

Yerli, cam kırıntılarıyla ödeme yapar. Kireç beyazı renginde olduklarında bu kırıntılar "kaçokolos," siyah olduklarında "bubulus," pembe renkli olduklarında "sikundereçe" adını alırlar. Bu parçalar ya da inciler on sıra halinde toplanmıştır; bunlara boynu iki kez çevreleyen "khetes" denir. İşte, gerdanlık gibi şeylerin değeri büyüktür. Bu incilerin en çok kullanılanı "frasilah"tır ve ağırlığı otuz beş kilo çeker. Livingstone, Cameron, Stan-

[1] Sheffield'in bıçak yapımevi 170.000 kilo fildişi tüketiyordu.

ley bu parayı bol bol kullanmışlardır. Cam parçaları bulunmadığında, "pise" geçerlik kazanır. Pise dört santim değerinde Zengibar parasıdır. Ayrıca "viungua"lar vardır, bunlar da doğu sahillerine özgü hayvan kabuklarıdır. Afrika pazarlarında geçerli para çeşitleri bunlardır. Yamyam kabileleriyse dişlere, insan çenelerine belirli bir değer verirler. Lakonide yerlinin boynunda tespih tanesi gibi dizilen dişler göze çarpar; anlaşılan dişlerin sahibi muhakkak yenmiştir ve dişler kullanımdan kalkmıştır.

Büyük pazarın görünümü böyleydi. Gün ortasına doğru, canlılık doruğa tırmanmıştı, gürültü kulakları sağır ediyordu. Hor görülen satıcıların kudurganlığı, yüksek fiyatlarla karşılaşan müşterilerin öfkesi anlatılır gibi değildi. Sık sık kavgalar çıkıyor, bu çılgın kalabalığa dur diyecek barış muhafızları bulunmuyordu.

Gün ortasına doğru Alvez satıp kurtulmak istediği kölelerin meydana getirilmesi emrini verdi. Sonuçta her yaştan iki bin zavallı meydanı dolduruldu. Zavallılar aylardır insan tüccarının barakalarında tutuluyorlardı. Gelgelelim bu "insan stokunun" durumu fena değildi. Uzun bir istirahat dönemi ve yeterli beslenme malları satışa elverişli duruma getirmişti. Son gelenlerse bir aylık baraka hayatı yaşayarak bakıma girecek, ötekilerle aralarında hiç fark kalmayacaktı. Alvez onları da kesinlikle büyük kârlarla satardı ama doğu kıyısından gelen talepler öyle çoktu ki onları da oldukları gibi satmaya karar verdi.

Bu gelişme Tom ve üç arkadaşı için bir yıkım oldu.

Muhafızlar onları iterek çitokayı dolduran insan güruhunun içine sürdüler. Sımsıkı zincire bağlanmışlardı, ne denli öfkelendikleri ve utanç duydukları bakışlarından anlaşılıyordu.

Gözlerini Kazonnde'nin koskoca meydanında gezdiren Bat aniden, "Mösyö Dick burada değil!" dedi.

Actéon cevapladı: "Elbette değil! Çünkü satışa çıkarılmayacak!"

İhtiyar siyahi, "Şimdiye dek öldürülmediyse, öldürülecek!" diye ekledi. "Bize gelince, tek umudumuz üçümüzü de aynı tüccarın satın alması. Ayrılmamamız bizim için bir avuntu olacak!"

Hıçkırıklara boğulan Bat, "Ah! Zavallı babacığım!" diye bağırdı. "Benden uzakta köle olarak çalıştığını düşünemem zaten!"

Tom, "Yo... Hayır!" dedi. "Bizi ayıramazlar, belki kaçabilirsek..."

Austin, "Keşke Hercule burada olsaydı!" diye seslendi.

Ne yazık ki dev cüsseli zenci görünürde yoktu. Dick Sand'e ulaşan son haberlerden sonra, kimse ne ondan ne de Dingo'dan bahsedildiğini işitmişti. Onun yazgısına imrenmeleri doğru olur muydu? Evet, kuşkusuz! Eğer Hercule ölmüşse, hiç olmazsa köle zincirlerinden kurtulmuştu!

Bu arada, satışlar başladı. Alvez'in adamları alıcı bulmak için erkekleri, kadınları, çocukları kalabalığın ortasında dolaştırıyor, anneleri yavrularından ayırırken aldırış bile etmiyorlardı! Zavallılar evcil hayvanlar gibi muamele görüyorlardı, zaten onlardan bir farkları yoktu. Tom ve yanındakiler o müşteriden bu müşteriye dolaştırıl-

dılar. Önlerinde yürüyen ajan kendilerine biçilen fiyatı yüksek sesle haykırıyordu. Arap tellallar ve merkez eyaletlerden gelen melezler onları inceliyor, Afrika ırkına özgü işaretler bulamıyorlardı ama Amerika kökenli olduklarını fark ediyorlardı. Nitekim bu zenciler daha akıllı ve güçlü kuvvetliydiler, Zambezi ya da Lualaba'dan getirilen siyahilerden epey farklıydılar, alıcıların gözünde değerleri büyüktü. Elle yoklayıp muayene ediyorlar, arkalarını çeviriyorlar, dişlerine bakıyorlardı; tıpkı satın almak istedikleri atları kontrol eden at cambazları gibi. Sonra uzağa sopa fırlatıp, sopayı getirmeleri için onları koşturuyorlar, sonuçta fiziksel kondisyonlarına bakıyorlardı.

Aynı yöntem bütün köleler için geçerliydi. Her köle böyle aşağılayıcı deneyimlerden geçiyordu, yani bütün zavallılar arasında fark gözetildiği sanılmasın! Aşağılanmanın hangi boyutlara vardığını anlayamayan çocuklar hariç, bütün erkek ve kadınlar için utanç verici bir muameleydi bu. Yedikleri hakaretin, dayağın haddi hesabı yoktu. Gitgide sarhoş olan Coïmbra ve Alvez'in adamları görülmedik bir kabalıkla davranıyorlardı. Tabii köleleri satın alacak yeni efendiler de o adamlardan aşağı kalmıyacaklardı. Fildişi, kumaş ve inci karşılığı bu insanları satın alacaklar, anneyi çocuğundan, kocayı karısından, kardeşi kız kardeşinden zor kullanarak ayıracaklar, son kez kucaklaşıp vedalaşmalarına dahi göz yummayacaklardı. Zavallılar birbirini son kez görüyordu.

Gerçekten, köle ticaretine ilişkin talepler farklı olurdu, başka deyişle bu ticaret kölenin cinsiyetine göre farklılık gösterirdi. Erkekleri satın alan

köle tüccarları başka, kadınların alıcıları başkaydı. Fildişi karşılığı satılan kadın köleler Arap ülkelerine gönderiliyordu. Bunun nedeni, Müslümanlarda çokeşliliğin geçerli olmasıydı. Erkeklere gelince, en ağır işler onları bekliyordu. İki kıyıda bulunan işletmelere gönderiliyorlar, oradan İspanyol kolonilerine, Madagaskar ve Maskat'taki pazarlara ihraç ediliyorlardı. Birbirinden ayırma işlemlerinde insanın içini sızlatan sahneler yaşanıyordu. Ne yazık ki o insanlar bir daha birbirini göremeden öleceklerdi.

Tom ve arkadaşları aynı yazgıyı paylaşacaklardı, fakat doğruyu söylemek gerekirse o yazgıdan pek korkmuyorlardı. Gerçekten, bir köle kolonisine ihraç edilmek onlar için daha iyiydi. En azından orada Amerika vatandaşı olduklarını belirtmek için biraz şansları vardı, oysa Afrika'da kalırlarsa asla özgür olamayacaklar, hiçbir umutları kalmayacaktı!

Gerçekten onların istediği oldu, hatta ayrılmadıkları için bu bakımdan da teselli buldular. Onlara biçilen değer Ujiji tüccarları arasında hararetli tartışmalar doğurdu. Fiyatlar yükseldikçe, Antonio-José Alvez sevinçle ellerini çırpıyordu. Kazonnde pazarında görülmemiş değer kazanan bu köleleri görmek için herkes birbiriyle yarışıyordu. Diğer yandan Alvez onların Amerika kökenli olduklarını gizlemeye özen gösteriyordu, zaten Tom ve arkadaşları ülkenin dilini bilmediklerinden kendilerini ifade edemiyorlardı.

Efendileri zengin bir Araptı. Bu insan taciriyle birkaç gün sonra, Tanganika Gölüne gideceklerdi. Köle ihracatı büyük çapta oradan yapılıyordu.

Geri kalanlar aynı yerden Zanzibar işletmelerine gönderiliyordu.

Orta Afrika'nın en tehlikeli, en sağlıksız bölgelerini aşarak oraya varacaklar mıydı? Böyle koşullarda, kabile şeflerinin kıyasıya savaştığı bir ortamda bin beş yüz mil yapacaklardı. İhtiyar Tom bu denli yorgunlukları kaldırabilecek miydi? Yaşlı Nan gibi yolda ölmeyecek miydi?

Bereket versin, zavallı insanlar birbirlerinden ayrılmamışlardı! Onları birbirine bağlayan zincirin ağırlığı sanki böyle daha hafifleyecekti! Arap tacir onları başka bir barakaya götürdü. Elindeki mala çok kıymet veriyordu. Nihayetinde Zanzibar pazarında büyük para kazanacaktı.

Tom, Bat, Actéon ve Austin meydandan götürüldüler. Kazonnde büyük lakonisinin nasıl sona erdiğini ne gördüler ne de öğrenebildiler.

XI
Kazonnde Kralına Sunulan Punch

Akşam saat dört olmuştu. O sırada, anacaddenin başında, Afrika kökenli çeşitli enstrümanlardan çıkan sesler ortalığı birbirine kattı. Pazarın tüm köşeleri canlandı. Ateşli tüccarların bağırış çağırışı, çıkan kavgalarda kırılan kollar ve bacaklar sesleri kesememişti. Daha satılacak çok köle vardı, insan tüccarları fiyatları tartışıyordu. Londra Borsasında böyle hararetli pazarlıklar görülmemiştir.

Ses uyumu bozuk konserin aniden patlamasıyla ticari alışveriş durdu, çığırtkanlar biraz soluk aldı.

Kazonnde kralı Moini Lungga büyük lakoniyi onurlandırıyordu. Sayıları epey kabarık kadınlar dizisi, görevliler, askerler ve köleler ona eşlik ediyorlardı. Alvez ve diğer tacirler kralı karşıladı, abartılı jestlerle sersem hükümdara saygılarını sundular.

Eski bir tahtırevanla taşınan Moini Lungga on kadar adamının yardımıyla büyük meydanda aşağı indi.

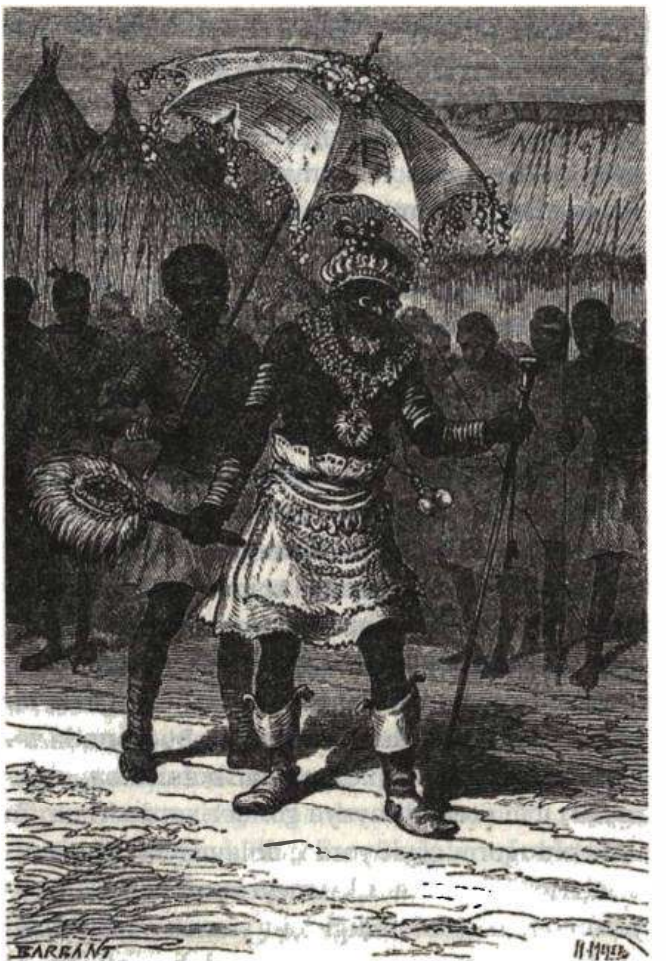
Kral aslında elli yaşındaydı ama sekseninde gösteriyordu, gözünüzün önüne iyice ihtiyarlayıp çökmüş yaşlı bir maymunu getirin. Başında kırmızıya boyanmış leopar pençeleriyle süslü bir çeşit papalık tacı vardı, taç tutam tutam beyazımtrak tüylerle bezeliydi. Bu, Kazonnde hükümdarlarının tacıydı. Kudu derisinden, inci işlemeli ve demir-

ci önlüğünden daha sert bir entari belinden aşağı sarkıyordu. Göğsünde kralın antik soyluluğuna tanıklık eden sayısız dövmelerde Moini Lungga'ların şeceresi sayılıydı. Majestenin kollarında, el ve ayak bileklerinde sofi kakmalı bakır bilezikler, ayağında Alvez'in yirmi yıl kadar önce armağan ettiği kenarları sarı renkte kalkık çizmeler vardı. Kralın sol eli tepesi gümüş kakmalı bir baston, sağ eli incilerle bezeli bir sineksavar tutuyordu. Başının üstünü yamalı bir şemsiye gölgeliyordu, sanki şemsiyenin yaması Arleken'in[1] kısa pantolonundan ödünç alınmıştı. Boynunda bir hükümdar büyüteci asılıydı, bir gözlük de burnundan sarkıyordu. Bu haliyle kuzen Bénédict'i andırıyordu; oysa kuzen Bénédict şimdi aynı malzemeden yoksundu, Bat onları cebinde saklıyordu. Majeste her ne kadar kuzen Bénédict'in benzer bir portresi olmakla birlikte yüz millik bir alanda ülkesini titretiyordu.

Moini Lungga sırf tahtta oturduğu için ilahi bir kökeni olduğunu ileri sürüyordu. Bu konuda tebaasında ondan kuşkulananlar bulunursa, inanmaları için öteki dünyaya gönderiyordu. Özünün ilahi olduğunu söylüyordu, dolayısıyla dünya nimetlerini sınırsızca tüketmeyi kendine hak görüyordu. Canı çok istediği için yemek yiyor, keyif verdiği için içki içiyordu. Zaten daha çok içmesi gereksizdi. Bakanları, görevlileri, düzeltilemeyen sarhoşlar onun yanında alelade insanlardı. Sonuna kadar alkolle iç içe olan ve sert birayı sürekli tüketen bir majesteydi.

---

[1] Commedia dell'arte karakterlerinden biri; sahnede rengârenk üçgen biçimli kumaştan oluşan kısa pantalon giyer –çn.

Kral aslında elli yaşındaydı.

Moini Lungga'nın hareminde her yaştan, her sınıftan eş mevcuttu. Lakoni ziyaretinde eşlerinden pek çoğu ona refakat ediyordu. Kraliçe diye anılan ilk eşi Moina kırk yaşlarında, hemcinsleri gibi kraliyet soylu bir cadalozdu. Açık renkli bir çeşit İskoç kumaşından inci işlemeli eteklik giyiyordu.

Aklına esen yerine kolyeler takmıştı. Küçük başını saran kat kat saç örgüsüyle aslında canavardan farksızdı. Kralın kuzinleri ve kız kardeşlerinden meydana gelen, giyim kuşamı onun kadar gösterişli olmayan öteki kadınlar kraliçenin arkasından yürüyorlardı. Daha gençtiler. Efendilerinin bir işaretiyle insan-mobilya hizmetini görüyorlardı, zavallı yaratıklar aslında başka işe yaramıyorlardı. Kral oturmak mı istedi, kadınlardan ikisi yere eğilip ona koltuk hizmeti veriyor, o sırada ayakları başka kadınların sırtında dinleniyordu!

Moini Lungga'yı görevlileri, askerleri ve büyücüleri izliyordu. Efendileri gibi sendeleyerek ilerleyen bu vahşilerde hemen dikkat çeken şey bedenlerinde bir parçanın eksik olmasıydı. Kiminin kulağı, kiminin gözü, ötekinin burnu ya da eli yoktu. Hiçbirinin organları eksiksiz değildi. Bunun anlamı, Kazonnde'de iki tür cezanın uygulanmasıydı: ölüm veya sakat bırakma. Her şey kralın kaprisine bağlıydı. En küçük bir kabahat herhangi bir organın kesilip koparılmasıyla sonuçlanıyordu ve en yaygın ceza kulağın kesilmesiydi. Bir daha kulaklara halka takılmaması için uygulanan bir cezaydı.

"Kilolo"ların komutanları, bölge yöneticileri dört yıllığına atanır veya mirasçı olarak o göreve getirilirlerdi. Başlarında zebra postundan bereler vardı, üniformaları kırmızı yeleklerdi, ellerinde rotang'dan[1] uzun asalar bulunuyordu.

Askerlere gelince, hem saldırı hem savunma silahları taşıyorlardı. Sözgelimi ağaçtan yapılan püsküllerle süslü ok ve yaylar, yılan derisiyle kes-

[1] Malezya ve Hindistan'da yetişen palmiye ağacı –çn.

kinleştirilmiş bıçaklar, uzun mızraklar, üzerinde arabesk bezekler bulunan palmiye ağacından kalkanlar gibi silahlardı. Askerlerin üstündeki üniformaya gelince, majestelerinin hazinesine hiç pahalıya oturmuyordu.

Kralın kortejinde son olarak saray büyücüleri ve çalgıcılar yer alıyordu.

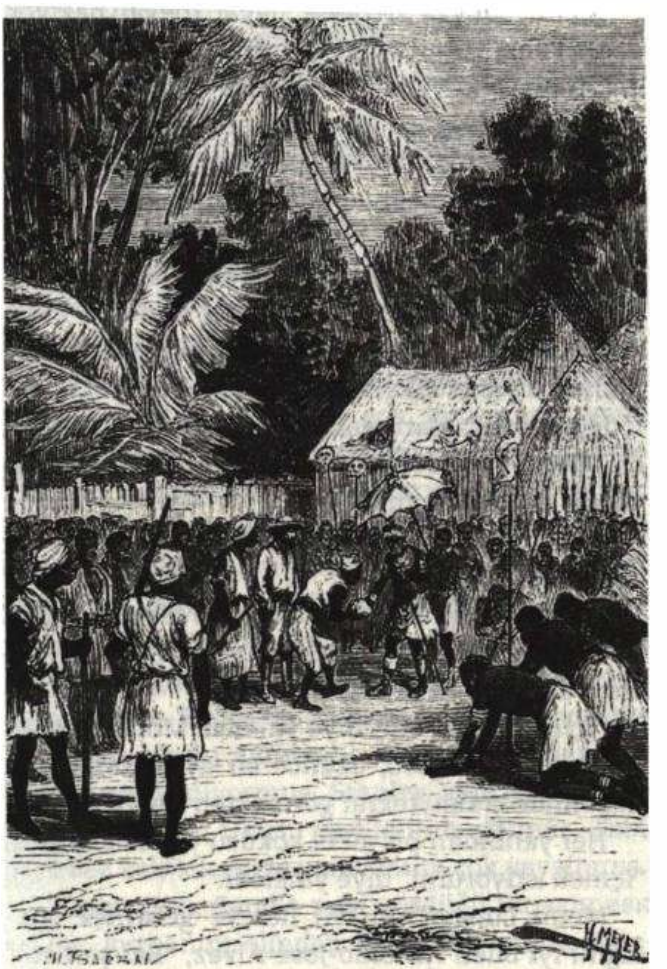
"Mgannga" denilen büyücüler ülkenin hekimleridir. Bu vahşiler ibadete, büyülü sözlere, fetişlere mutlak bir inançla bağlanılmasını aşılar. Fetişler, kırmızı veya beyaz lekeli killi topraktan yapılan figürlerdir; ağaçtan yontulan kadın ve erkek figürlerini ya da fantastik hayvanları temsil ederler. İlginç olansa, öteki dalkavuklar gibi büyücülerin de organları eksikti. Herhalde kral başarıyla sonuçlanmayan büyülerin karşılığını bu şekilde ödetmekteydi.

Kadın ve erkek çalgıcılar acı kaynana zırıltıları çıkarıyor, gürültülü davullarını çınlatıyor ya da ucunda kauçuktan küçük toplar bulunan değneklerle "marimeba"larını tıngırdatıyorlardı. Marimeba, değişik boyutlarda iki dizi asmakabağından oluşan bir çeşit santurdu. Bütün bu çalgılardan çıkan sesler, Afrikalı kulağı olmayan biri için sağır ediciydi.

Kraliyet kortejini oluşturan kalabalığın üzerinde bayrak ve flamalar dalgalanıyordu. Daha ilginci, mızrakların tepesinde birkaç kafatası göze çarpıyordu, bunlar Moini Lungga'nın yendiği düşman kabile reislerinin kafalarıydı.

Kral tahtırevandan inerken her yandan alkış tufanı koptu. Kervanların savaşçıları tüfeklerini boşalttılar, çıkan patlama sesleri kalabalığın bağırış çağırışlarını bastıramamıştı. Muhafızlar bir tor-

ba içinde taşıdıkları zincifre barutu siyah burunlarına sürterek kralın önünde el pençe divan durdular. Sonra Alvez krala yaklaşarak bir tutam taze tütün sundu, buna ülkede "yatıştırıcı ot" denirdi. Doğrusu Moini Lungga'nın yatışmaya çok ihtiyacı vardı, zira kimbilir nedense bir hayli huysızdu.

Alvez krala yaklaşarak bir tutam taze tütün sundu.

Daha sonra Alvez, Coïmbra, Ibn Hamis, öteki Arap ve melez tüccarlar Kazonnde hükümdarının huzuruna gelerek yaltaklandılar. Araplar "Marhaba" diyorlardı. Bu kelime Orta Afrika dilinde "hoş geldiniz" demekti. Ötekiler ellerini çırparak yere kadar eğiliyorlardı.

Moini Lungga herkese hayal meyal bakıyor, sanki yalpa vuran bir gemi güvertesindeymiş gibi bacaklarını iki yana açarak yürüyordu. Böyle dolaştı, daha doğrusu kölelerin arasında yuvarlandı. İnsan tacirleri tutsakların böyle bir sersemin eline düştüklerini anlamalarından çekiniyorlardı.

Negoro, Alvez'in yanından bir an bile ayrılmamıştı, onun eşliğinde krala saygılarını sundu. Herkes yerli dilinde söyleşiyordu; bununla beraber "söyleşmek" sözcüğü Moini Lungga'ya göre tekheceli sesler çıkararak konuşmak demekti; çok içtiği için dudaklarından dökülen sesler bu kadardı. Dostu Alvez'den hâlâ içkisini yenilemesini istiyordu. Öyle çok içmişti ki!

Köle tüccarı, "Kral Lungga, Kazonnde pazarına hoş geldi!" diyordu.

"Susadım, içmek istiyorum" diye cevapladı kral.

"Büyük Lakoninin işlerine majestelerinin katkısı büyüktür" diye ekledi.

"İçmek istiyorum" diye yineledi Moini Lungga.

"Dostum Negoro, uzunca bir ayrılıktan sonra Kazonnde kralını tekrar görmekten sevinç duyar."

Her yanından pis alkol kokusu yayılan sarhoş, "İçmek istiyorum!" diye yineledi.

Moini Lungga'nın lafı nereye getirmek istediğini iyi bilen Antonio-José Alvez, "Bal şerbeti!" diye bağırdı.

Kral, "Yok, hayır!.." dedi. "Dostum Alvez'in rakısından ve her yudum için..."

Negoro o anda, Alvez'e bir işaret yaptı ve Alvez başıyla onayladı.

"Bir beyazın kanından bir damla!" diye haykırdı.

Portekizlinin önerisi üzerine kandökücü içgüdüleri uyanan Moini Lungga, "Bir beyaz! Bir beyazı öldürmek!" diye mırıldandı.

Negoro, "Alvez'in bir adamını bu beyaz öldürdü!" diye ekledi.

Köle tüccarı, "Evet... Adamım Harris" cevabını verdi. "İntikamı alınmalı!"

Moini Lungga haykırdı: "Bu beyaz Yukarı Zaire'de Kral Massongo'ya gönderilsin! Assualar kabilesine! Parça parça edip diri diri yerler! İnsan etinin lezzetini iyi bilirler!"

Gerçekten de kral bir yamyam kabilesinden bahsediyordu. Massongo çok tanınmıştı, yamyamlık Orta Afrika'nın bazı bölgelerinde hâlâ geçerliydi. Livingstone gezi notlarında itiraf ediyor. Lualaba kıyılarında yaşayan Manyema'lar sadece savaşta öldürdükleri insanları yemekle kalmayıp insan eti yemek için köle de satın alırlarmış. İnsan etinin pek tuzlu olmadığını ve fazla haşlamak gerekmediğini söylerlermiş. Cameron yamyamlara Moene Bugga'da rastlamış. Orada, cesetler günlerce bir su akıntısına bastırılıp bekletildikten sonra yeniyormuş. Stanley aynı yamyamlık alışkanlıklarını Ukusu yerlilerinde görmüş. Tabii merkez kabilelerinde yamyamlık çok yaygınmış.

Kralın Dick Sand'e reva gördüğü bu acımasız ölüm, kurbanını elinden kaçırmak istemediğinden Negoro'nun işine gelmiyordu.

"O beyaz arkadaşımız Harris'i burada öldürdü" dedi.

Alvez, "Aynı yerde ölmeli!" diye ekledi.

Moini Lungga, "Nerede dilersen Alvez!"cevabını verdi. "Ama her yudum içkiye bir damla kan!"

Köle tüccarı, "Doğru" dedi, "zaten şu içki bu işe yaraşıyor! Alkolünü buharlaştırıp yakacağız! José-Antonio Alvez Kral Moini Lungga'ya bir *punch* ikram edecek!.."

Sarhoş, dostu Alvez'in ellerini çırptı, sevinçten yerinde duramıyordu. Eşleri, dalkavukları onun çılgınlığını paylaşıyorlardı. İçkinin yakıldığını hiç görmemişlerdi, galiba onu yanarken içmeyi düşünüyorlardı. Üstelik bu vahşilerde alkole duyulan susuzluk kana susamışlıkla birleşerek daha çok zevk verecekti.

Zavallı Dick Sand! Onu öyle berbat bir işkence bekliyordu ki! Uygar ülkelerde alkolün doğurduğu garip ve korkunç sonuçları düşünürseniz, barbarlarda işin nerelere varacağı anlaşılır.

Açıkçası, bir beyaza işkence etmek istisnasız bütün yerlilerin hoşlandığı bir eylemdi. Öte yandan, Antonio-José Alvez, Coïmbra ve Negoro da zenci kökenliydi ve beyaz ırktan insanlara karşı içten içe nefret besliyorlardı.

Akşam oldu, alacakaranlıktan yoksun bir akşam. Karanlığın hemen ardından aydınlık doğacaktı, alkolün alevlenmesine elverişli saat.

Alvez'in majesteleri zenciye bir *punch* ikram etmesi ve rakıyı bu yeni biçimiyle sevdirmesi gerçekten mükemmel bir fikirdi. Zira Moini Lungga rakının tam adına layık bir içki olmadığını düşünmeye başlamıştı. Belki yanar tutuşur haliyle daha hoşuna gidecek, ağzına yeni bir çeşni katacaktı!

Suare programı *punch* ikramı, ardından işkence şeklinde düzenlenmişti.

Daracık, karanlık hücresine kapatılan Dick Sand içeriden ölüme gitmek için çıkacaktı. Satılan ya da satılmayan öteki köleler yeniden barakalara yerleştirilmişti. Çitoka'da köle tüccarları, muhafızlar bir de askerler kalmıştı. Kral ve saray adamları içtikten sonra *punch*'tan artakalanı askerler paylaşmaya hazırdı.

Negoro'ya danışan José-Antonio Alvez bir sürü hazırlık yaptı. Büyük meydanın ortasına, kapasitesi iki yüz pinte[1] olan bakırdan koskoca bir leğen getirildi. Düşük kaliteli, ama son derece arıtılmış alkol fıçılardan leğene boşaltıldı. Tarçın, biber gibi içkinin karışımına giren şeyler vahşilerin *punch*'ından esirgenmedi.

Herkes kralın etrafını sarmıştı. Moini Lungga sendeleyerek leğene doğru ilerledi; sanki bu alkol teknesi onu kendine çekiyordu, az daha içine atlayacaktı.

Alvez kibarca onu tuttu, eline yanar bir fitil tutuşturdu.

Sonra kurnaz bir sesle, "Ateş!" diye bağırdı.

Fitilin ucunu alkol teknesine daldıran Moini Lungga, "Ateş!" diye karşılık verdi.

Nasıl alevler, nasıl bir sahne! Leğenin yüzeyini mavimtrak alevler sarmıştı! Alvez içkiyi daha sertleştirmek için galiba içine bir miktar deniz tuzu katmıştı. Nitekim yükselen alevler insanların yüzünü hayaletlere benzetiyordu. Adamlar daha içmeden sarhoş olmuşlardı; bağırıp zıplamaya başladılar, Kazonnde kralının etrafında dans ederek kocaman bir halka oluşturdular.

[1] Eski bir sıvı ölçü birimi; 0,93 litre –çn.

Alvez elinde metalden büyük bir kepçeyle leğeni karıştırıyordu. Leğendeki alkol çıldıran maymunların üzerine soluk pırıltılar yansıtıyordu.

Moini Lungga öne doğru yürüdü. Tüccarın elinden kepçeyi kaptı ve leğene daldırdı. Sonra alevler içindeki punch'ı kaldırarak dudaklarına götürdü.

Kazonne'de kralı feryadı kopardı! O ne sesti!

Kral kendiliğinden tutuştu, petrol varili gibi alev almıştı. Bu ateş az sıcaklık yayıyor, ama yok ediyordu.

Bunun üzerine yerlilerin dansı bir anda durdu.

Moini Lungga'nın bir bakanı ateşi söndürmek için kralın üstüne kapandı, fakat o da alkole bulaşmıştı, hemen yanmaya başladı.

Kısacası Moini Lungga'nın maiyeti tümüyle yanma tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

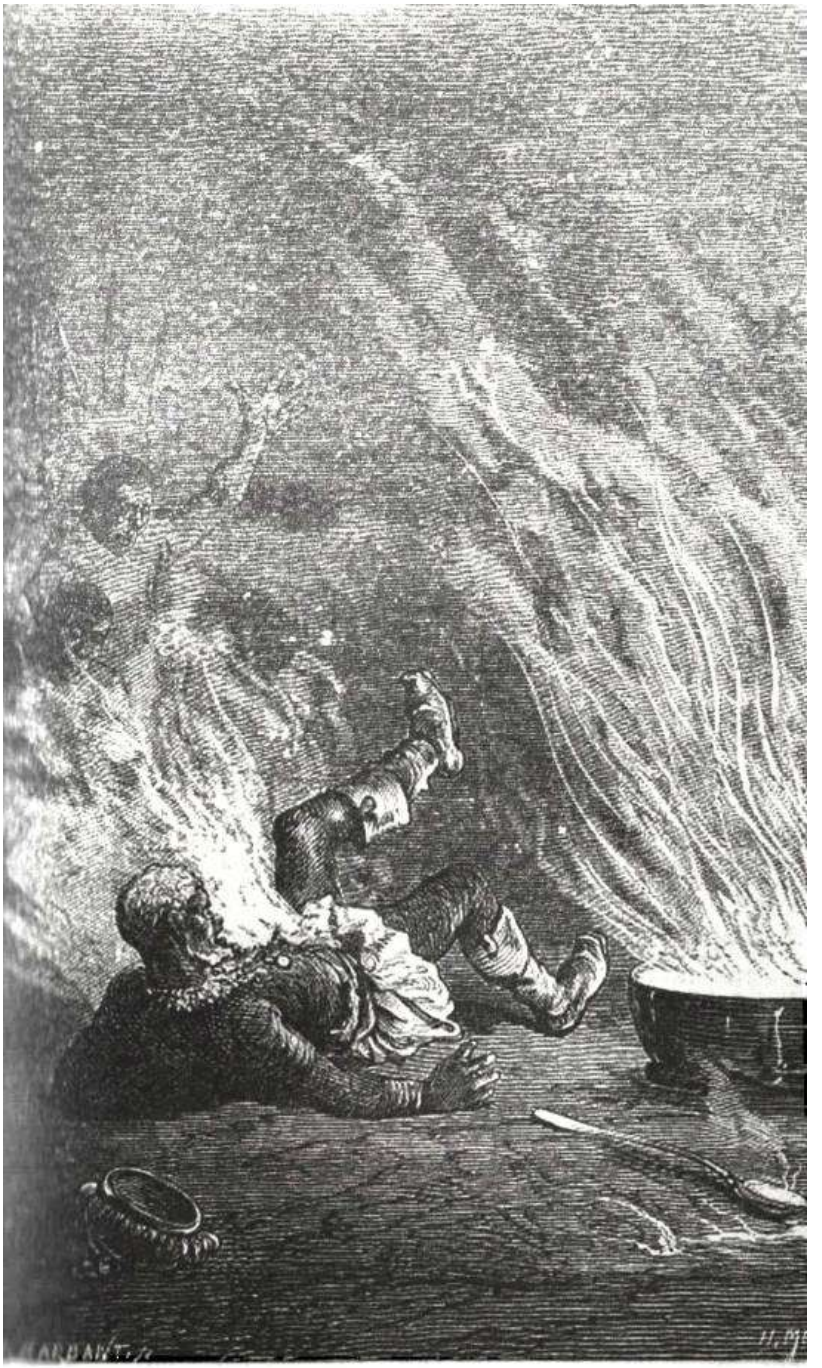
Alvez ve Negoro majestelerine nasıl yardım edeceklerini bilemiyorlardı. Dehşete kapılan kadınlar kaçıyorlardı. Coïmbra'ya gelince, kendisinin tutuşmadığını görünce hemen sıvıştı.

Yere düşen Kral ve bakan acıyla kıvranıyordu.

Derinliğine alkole bulaşan vücutlar çok hafif bir ateşle tutuşur. Tek çözüm ateşi suyla söndürmektir. Dıştan bastırılsa bile, içeriden yanmaya devam eder. İçki giysilerin içine bulaştığında, yangını durdurmanın çaresi yoktur.

Moini Lungga ve adamı birkaç saniye sonra öldüler ama hâlâ yanıyorlardı. Çok geçmeden, meydanda düştükleri yerde birkaç kömür parçası kalmıştı. İs içinde birkaç iskelet parçası; parmaklar ve ayak parmakları.

Kazonnde kralı ve bakanından artakalan şeyler bu kadardı.

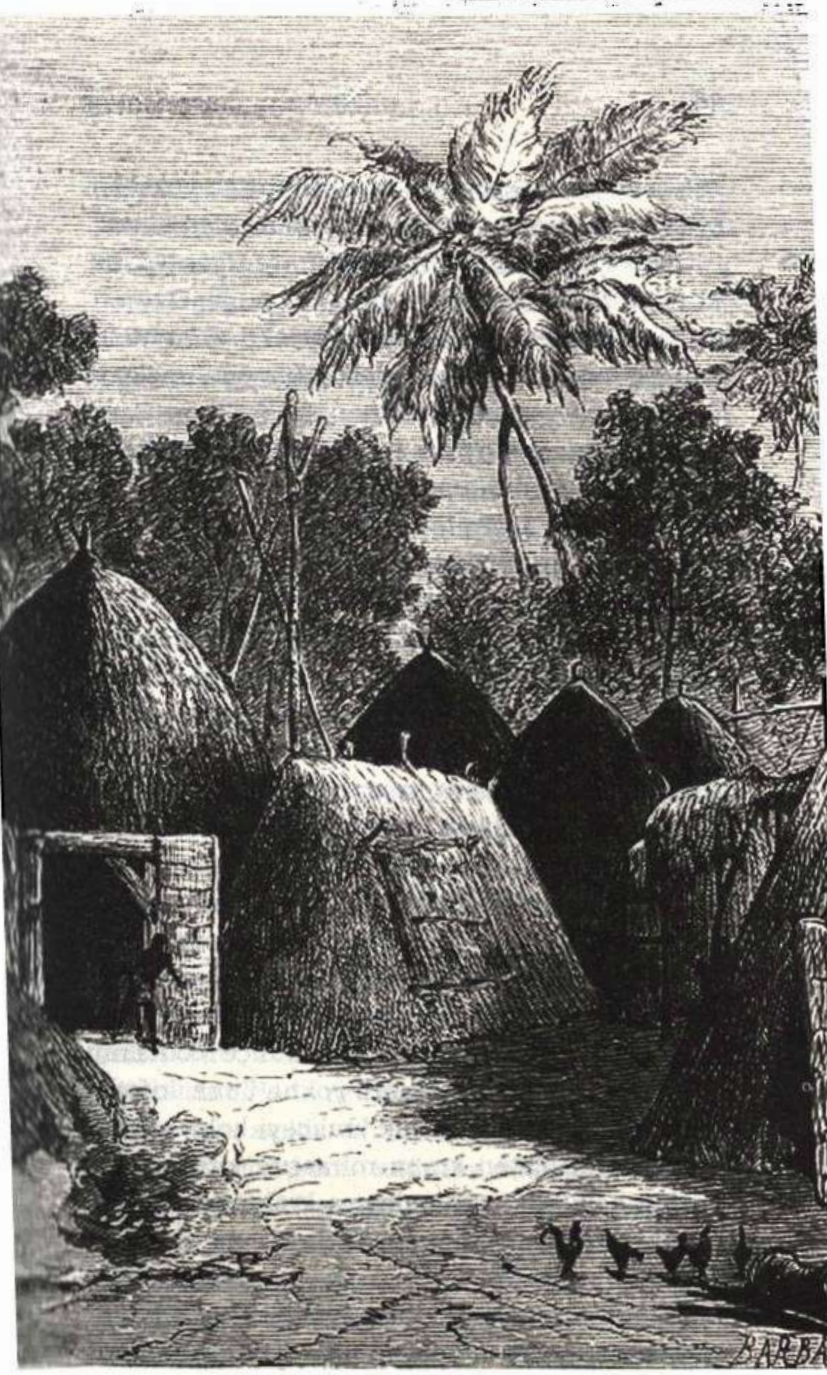
Kral petrol varili gibi alev almıştı.

XII
Kraliyet Cenaze Töreni

Ertesi gün, 29 Mayısta, Kazonnde kenti görülmedik bir manzara sergiliyordu. Korkudan ödü kopan yerliler kulübelerine kapanmışlardı. Daha önce, ne ilahi kökenli bir kralın ne de sıradan bir bakanın bu denli iğrenç ölümünü görmüşlerdi, kendi hemcinslerinin yanarak ölmesine de tanık olmamışlardı. İçlerinden en yaşlıları yamyamlığa ilişkin pişirme işlerini anımsarlardı. O pişirme sırasında, insan vücudunun yanıp kül olduğunu görmemişlerdi. Gözlerinin önünde kralın ve bakanın yanmasına bir türlü anlam veremiyorlardı.

José-Antonio Alvez evinde ses çıkarmadan oturuyordu, kazadan onun sorumlu tutulmasından korkuyordu. Negoro onu uyarmış, dikkat etmesini söylemişti. Moini Lungga'nın ölümünden Alvez'in sorumlu tutulması işleri bozabilirdi, bu yüzden zararlı çıkabilirdi.

Ama Negoro iyi bir fikir ortaya attı. Kazonnde hükümdarının ölümünün doğaüstü bir olay olduğunu, böylesi bir ölümü büyük Manitu'nun ancak seçkin kullarına layık gördüğünü Alvez etrafa Negoro'nun da katkısıyla yayacaktı. Kralın ve bakanın bedeninden çıkan ateş, kutsal bir ateşti. Batıl inanca eğilimli yerliler bu martavalı yutmakta tereddüt etmeyeceklerdi. Bundan böyle, Moini Lungga'yı onurlandırmaktan başka yapıla-

Kazonnde kenti görülmedik bir manzara sergiliyordu.

cak şey yoktu. Onun için tanrılar katına yükselen bir insana yaraşır cenaze töreni düzenlemeliydi.

Afrika halklarına özgü bir cenaze töreniydi bu, nitekim Negoro'ya iyi bir fırsat çıkmıştı. O törende Dick Sand'e ayrı bir rol verecekti. Kral Moini Lungga'nın ölümünün bedeli kanla ödenmeliydi. Orta Afrika gezginleri, sözgelimi Teğmen Cameron da benzer olayları anlatmışlardı; aksi halde böyle bir şeye inanmak zordu.

Kazonnde kralının doğal mirasçısı Kraliçe Moina'ydı, hiç gecikmeden cenaze törenini başlatarak hükümdarlık otoritesini kullanacak ve rakiplerini uzaklaştıracaktı. Üstelik o rakipler arasındaki Ukusu Kralı, Kazonnde tahtına el koymaya kalkıyordu. Ayrıca Moina kraliçeliğin verdiği ayrıcalıkla, ölünün öteki eşlerinin içler acısı yazgısından kurtulmuştu, genç eşleri başından atacaktı, birinci eş olduğu için onları reddedebilirdi. Bu sonuç, cadaloz kadının zaten canavarca karakterine uygun düşüyordu. Kudu borusunu çaldırıp maribelalar vurdurarak ölü kralın cenazesinin ertesi akşam törenle kaldırılacağını duyurdu.

Ne yerli ahali ne de saray bu duyuruya itiraz etti. Alvez ve öteki tüccarlar için Kraliçe Moina'nın tahta çıkmasında bir sakınca yoktu. Biraz iltifatla, biraz dalkavukluk yaparak kraliçeyi kolayca elde edebilirlerdi. Zaten kralın mirasçısı sorun çıkarmadan belli olmuştu, yalnızca kralın hareminde büyük endişe yaşanmıştı, tabii bu da sebepsiz değildi.

Cenaze töreni hazırlıkları aynı gün başladı. Coango akarsuyunun bir kolu olan, yılankavi derin bir dere olan Kazonnde caddesinin bir kenarında

akıyordu. Dereyi kurutmak için yatağını değiştirmek söz konusuydu; kralın mezarı bu yatağın içine kazılacaktı; ölünün gömülmesinden sonra, dere doğal yatağına döndürülecekti.

Yerliler bir baraj inşa etti. Böylece dere Kazonnde ovasına akan geçici yatağına aktarıldı. Gömme töreninin sonunda baraj yıkılacak, dere eski yatağına akacaktı.

Negoro, Dick Sand'i kralın mezarı başında kurban edilecek insanlara katmıştı. Harris, Bayan Weldon ve küçük Jack'in ölümünü anlatırken genç adamın nasıl öfkeye kapıldığına tanık olmuştu. Serseri, alçak Negoro kendi suç ortağı gibi aynı akıbete düşmek istemiyordu. Nasıl olsa şimdi, karşısında ayakları kolları sımsıkı bağlı bir tutsak vardı. Korkmaya gerek kalmadığını düşündü ve genç adamı ziyaret etmeye karar verdi. Negoro kurbanlarına işkence yapmakla yetinmeyen bir alçaktı; onlar acı çekerken seyreder, zevk alırdı.

Gün ortasına doğru, Dick Sand'in kapatıldığı barakaya gitti. Bir muhafız barakanın önünde nöbet tutuyordu. Genç adam içeride eli kolu bağlı, yirmi dört saattir bir şey yemeden ölümü bekliyordu. Yaşanan acılarla tükenmişti, etlerini kesen zincirler yüzünden işkence çekiyordu. O sırada kapı açıldı. Acılarına son vermek istermiş gibi zar zor hücrenin kapısına döndü.

Karşısında Negoro'yu görünce iliklerine kadar ürperdi. Alçağın üzerine saldırmak için onu tutan zincirleri kırmak istermiş gibi çabaladı, fakat Hercule bile o zincirleri kıramazdı. Bu durumda, ikisi arasında kavganın başka türlü seyredeceğini anladı. Sakinleşti, Negoro'ya tam karşıdan bak-

makla yetindi. Ne sorarsa sorsun, onu bir cevapla onurlandırmamaya karar verdi.

Negoro konuşmaya başladı: "Genç kaptanımı son kez selamlamayı bir borç bildim" dedi. "Burası *Pilgrim* değil, orada kaptanlık yapıyordu ama burada yapamaz, bunun için üzgünüm."

Dick Sand'in karşılık vermediğini görünce devam etti: "Hayrola kaptan, eski aşçınızı tanımadınız mı? Emirlerinizi almaya geldi, yemekte ne istediğinizi öğrenecek."

Aynı anda, yerde uzanan genç adamı şiddetle tekmeledi.

"Genç kaptanım, size bir şey daha soracağım" diye ekledi. "Şunu açıklar mısınız, Amerika kıtasına çıkacağınız yere, nasıl oldu da Angola'ya vardınız?"

Dick Sand'in artık Portekizlinin sorularına ihtiyacı yoktu. Tahmini doğruydu, *Pilgrim*'in pusulasını bozan bu haindi, zaten Negoro'nun sorusu bir itirafti. Yine aşağılayıcı bir sessizlikle karşılık verdi.

Negoro konuşmasını sürdürerek, "İtiraf edin kaptan" dedi, "geminizde bir denizci, hem de gerçek bir denizci bulunması ne büyük mutluluktu, değil mi? O olmasa ne yapardık, ulu Tanrım! Fırtınanın sizi atacağı bir kayalıkta parçalanmaktansa, onun sayesinde dost bir limana geldiniz! Ne var ki o denizciye güveneceğinize, onu küçümsediniz ve hata ettiniz genç efendim!"

Böyle konuşa konuşa suratını Dick Sand'e yaklaştıran Negoro'nun görünürdeki sakinliği muazzam bir çabanın sonucuydu. Aniden canavarlaşan yüzü neredeyse genç adama dokunuyordu,

sanki onu parçalayıp yiyecekti. Serseri, öfkesini daha fazla tutamadı, kurbanının dingin tavrını gördükçe iyice öfkeye kapılarak, "Sıra bende!" diye bağırdı. "Bugün kaptan benim, efendi benim! Hayatın benim ellerimde!"

Dick Sand hiç heyecanlanmadan, "Onu sen al!" dedi. "Yalnız şunu bil ki yukarıda Tanrı var ve bütün kötülüklerin öcünü alır! Senin de cezalandırılmana az kaldı!"

"Eğer Tanrı insanlarla ilgileniyorsa, seninle ilgilenmesinin tam zamanı!"

Dick Sand soğuk bir sesle ekledi: "Ben yüce Adaletin önüne çıkmaya hazırım. Ölüm beni korkutmaz!"

Negoro, "Görürüz bakalım!" diye uludu. "Birinin seni kurtaracağını sanıyorsun ama yanılıyorsun, Alvez ve ben, Kazonnde'nin en güçlü kişileriyiz! Saçmalama! Hâlâ arkadaşların yanında sanıyorsun! İhtiyar Tom ve ötekiler! Kendini kandırma! Onlar çoktan satıldı, Zanzibar'a gidiyorlar! Dua et de yolda gebermesinler!"

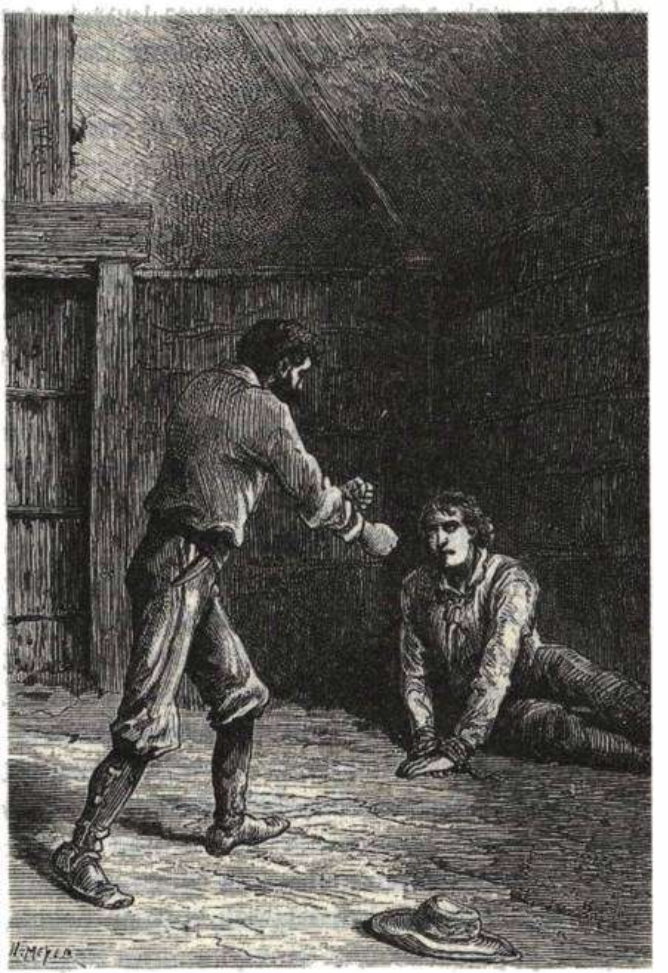
Dick Sand, "Tanrı'ya göre, adaletin zuhur etmesinin binlerce yolu vardır. En basit yöntem bile yeter. Hercule serbest ya!"

Negoro ayağını yere vurarak, "Hercule mü!" diye bağırdı. "Aslanlar onu çoktan parçalamıştır. Yalnız bir şey canımı sıkıyor. O vahşi hayvanlar benden önce davrandılar. Öcümü almaya fırsat bırakmadılar."

Dick Sand, "Hercule ölse bile Dingo yaşıyor!" karşılığını verdi. "Öyle bir köpek ki başın belada Negoro, peşini bırakmaz. Seni iyi tanırım Negoro, ödleğin tekisin. Dingo seni arıyor, sonunda bu-

lacaktır. Senin sonunu bir gün o köpeğin dişleri belirleyecek."

Köpüren Negoro bağırdı: "Seni zavallı! Dingo benim kurşunumla öldü! Bayan Weldon'la oğlu gibi öldü! *Pilgrim*'den bütün hayatta kalanlar nasıl ölecekse, öyle öldü!"

Köpüren Negoro bağırdı: "Seni zavallı!"

Dingin bakışlarıyla Portekizlinin benzini attıran Dick Sand, "Az kaldı! Sen de öleceksin!" dedi.

Kendini kaybeden Negoro laflamayı bırakıp eyleme geçmek üzereydi, silahsız tutsağı elleriyle boğmaya hazırlanıyordu. Birden üzerine atıldı, çılgınca sarstı ama aklından geçen bir düşünce onu hemen durdurdu. Kurbanını başka türlü öldürecekti; aksi halde her şey biter, yirmi dört saatlik işkence zevkinden mahrum kalırdı. Nitekim tekrar ayağa kalktı, put gibi duran duyarsız muhafıza bir şeyler söyledi. Tutsağa çok dikkat etmesini tembihledi, sonra hücreden çıktı.

Bu sahne Dick Sand'i iyice çökerteceğine moral bakımdan güçlendirmişti. Fiziksel direnci artmış, sanki serbest kalmıştı! Negoro üstüne çullanırken bağlarını gevşetmiş olmasındı! Öyle ki daha önce hiç hareket edemiyordu! Bağların gevşemesi mümkündü, zira o celladın gitmesinden sonra uzuvlarının daha çok kımıldadığını fark etti. Genç adam biraz hafiflemişti. Fazla çaba harcamadan kollarının serbest kalabileceğini düşündü. Hücrenin içinde sımsıkı kapalıydı; kolları serbest kalırsa, belki çektiği işkence biraz olsun azalırdı. Hayatta öyle anlar vardır ki en küçük şey bile son derece değer kazanır.

Gerçi Dick Sand'in hiç ümidi yoktu. Biri yardım edecekse, sadece dışarıdan edebilirdi. Zaten nasıl edecekti? Nitekim boş verdi. Aslında, yaşamak aklından bile geçmiyordu! Kendi ölümünden evvel kaybettiği insanları düşünüyor, onlara kavuşmaktan başkasını arzulamıyordu. Harris'in önceden söylediklerini Negoro tekrarlamıştı: Bayan Weldon ve küçük Jack ölmüştü! Bu sonuç

neredeyse kesindi. Öte yandan, onca tehlikelere karşılaşan Hercule de ölmüş olsa gerekti! Hem de acımasız bir ölümle! Tom ve arkadaşları uzaklaşmışlardı, onları da sonsuza dek kaybetmiş sayılırdı. Dick Sand bundan emindi. Ölümüyle günahlarının sona ermesinden başka şey ummuyordu. Öyle bir ölüm ki yaşamaktan iyidir! Yani ölüme hazırlanıyordu. Tanrı'ya başvuruyor ve hiç zayıflık göstermeden kendini sonuna kadar götürmesi için ondan cesaret dileniyordu, fakat Tanrı'nın düşüncesi yücelik dolu ve hayırlıdır. Ruhunu ona yöneltmek boşuna değildir, çünkü Tanrı her şeye kadirdir. Dick Sand kendini tümüyle O'na adadığında kalbinin derinliklerinde son bir umut ışığı bulduğunu fark etti. Yukarıdan gelen bir nefes, bütün olumsuzluklara rağmen bu cılız ışığı parlak bir aydınlığa dönüştürebilirdi.

Saatler geçti, gece başladı, hücrenin içine süzülen gün ışınları yavaş yavaş silindi. Gün boyu, çitoka'dan yükselen gürültüler kesildi. Her şey kararıyordu, daracık hücrenin içi koyu karanlığa gömüldü. Çok geçmeden, Kazonnde kentinde hayat durmuştu.

Dick Sand iki saat süren dinçleştirici bir uykuya daldı. Daha sonra uyandı, iyice gücünü toplamıştı. Kolunun birini tutan bağlardan kurtuldu. Kolu biraz uyuşmuştu, istediği gibi uzatıp geri çekebilmek büyük mutluluktu.

Gece epey ilerlemiş olsa gerekti. Muhafız derin uykuya dalmıştı; büzülmüş eli hâlâ bir içki şişesini tutuyordu, derin uykuya dalması herhalde bundan kaynaklanıyordu. Vahşi adam şişeyi son damlasına kadar tüketmişti. Dick Sand muhafı-

zın silahını ele geçirmeyi düşündü. Kaçması halinde silah çok işine yarayacaktı. Fakat hücrenin içinden zayıf bir sürtünme sesi duyar gibi oldu. Kolundan yardım alarak muhafızı uyandırmadan kapının eşiğine kadar yerde sürünmeyi başardı.

Dick Sand yanılmıyordu. Sürtünme devam ediyor, daha belirgin işitiliyordu; sanki biri kapının altındaki toprağı kazıyordu. Bir hayvan mıydı bu? Yoksa insan mı?

"Hercule! Ya Hercule'se!" diye düşündü genç adam.

Gözünü muhafıza dikti. Adam kurşun gibi ağır bir uykunun etkisiyle hiç kıpırdamıyordu. Dick Sand kapının dibine iyice sokuldu. Riske girip Hercule'ün adını mırıldanacaktı ama boğuk ve acılı bir havlamaya benzeyen inilti cevap verdi.

Sand içinden, "Hercule değil bu, Dingo!" diye düşündü. "Hücremde bile kokumu almış! Yine Hercule'den bir şey mi getirdi acaba? Ama Dingo ölmediyse, Negoro yalan söyledi, belki..."

O anda, kapının altından bir köpek ayağı uzandı. Dick Sand onu tuttu ve Dingo'nun ayağını tanıdı. Fakat bir pusula getirdiyse, boynuna bağlı olması gerekirdi. Nasıl yapmalı? Dingo'nun boynunun geçmesi için deliği büyütmek mümkün müydü? Yine de denemekte yarar vardı.

Tam Dick Sand tırnaklarıyla toprağı eşelemeye başlamıştı ki birden havlamalar başladı. Sesler Dingo'dan gelmiyordu. Galiba yerlilerin köpekleri sadık hayvanı parçalıyordu. Belki de kaçmaya fırsat bulmuştu. Birkaç silah sesi patladı. Muhafız azar azar uykudan uyanıyordu. Herkes uyandığına göre, Dick Sand kaçamazdı; yeniden köşesine

çekilmek zorunda kaldı. Can bezdirici bir bekleyişin ardından günün ağardığını gördü, onun için ertesi olmayan bir gün başlıyordu.

Mezar kazma işleri gün boyu hızla ilerledi. Çok sayıda yerli bu işe katılmıştı. Yerlileri Kraliçe Moina'nın bakanı yönetiyordu. Belirlenen saatte, her şey bitmiş olmalıydı. Yeni kraliçe ölü kralın âdetlerini harfi harfine uygulamayı vaat etmişti.

Derenin suları başka yere akıtıldığından yatağı kurumuştu. Yatağın içinde geniş bir çukur oluştu. Çukurun derinliği on ayak, uzunluğu elli, genişliği on ayaktı.

Gün biterken, çukuru doldurma işlemi başladı. En dibe ve bölme duvarlara kadınlar atıldı. Bunlar Moini Lungga'nın kölelerinden seçilmiş kadınlardı. Bu gayet olağan bir işti, zavallılar diri diri gömüldüler. Moini Lungga'nın biraz acayip ama mucizevi ölümünden sonra efendilerinin ölüsünün yanına gömüleceklerdi.[1]

Öte yandan, mezarına konmadan önce ölü kralın en şık elbiselerini giymesi âdetten sayılırdı. Ne var ki şimdi kraliyet mensubunun birkaç kireçleşmiş kemiği kalmıştı, başka türlü davranmak gerekti. Moini Lungga'yı yeterli ölçüde temsil eden bir manken üretildi. Yanmamış kalıntılar mankenin içine tıkıldı, ayrıca kraliyet elbiseleriyle donatıldı; bilindiği gibi bu giysiler ahım şahım değildi. Üstelik mankeni kuzen

[1] Orta Afrika'nın kabilelerinde güçlü bir liderin anısını yaraşır şekilde onurlandırmak söz konusuysa insan kıyımının ne kadar iğrenç olduğunu tasavvur edemezsiniz. Cameron'ın belirttiğine göre, Kassongo kralının babası öldüğünde cenazesinde yüzü aşkın kişi kurban edilmişti.

Bénédict'in ünlü gözlüğüyle süslemeyi ihmal etmediler. Maskaralık korkutucu bir gülünçlüğü yansıtıyordu.

Cenazede meşaleler yakılacak, şatafatlı bir tören yapılacaktı. Yerli olsun olmasın, bütün Kazonnde halkı törene katılmak zorundaydı.

Akşam çöktüğünde, çitoka'dan başlayarak ölünün gömüleceği yere kadar anacaddede uzun bir kortej oluştu. Haykırışlar, cenaze alayının dansları, büyücülerin okuyup üflemeleri, çalgılardan çıkan gürültüler, tüfek atışları... Her şey tastamamdı.

José-Antonio Alvez, Coïmbra, Negoro, Arap tüccarlar, muhafızlar Kazonnde halkının saflarını doldurmuştu. Henüz kimse büyük lakoni'den ayrılmamıştı. Kraliçe Moina kimsenin ayrılmasına izin vermiyordu. Hükümdarlık mesleğini yeni uygulamaya çalışan birinin emirlerine karşı gelmek ihtiyatsızca bir davranıştı.

Bir tahtırevana yatırılan kralın bedeni kortejin son sıralarındaydı. Eşleri etrafını sarmıştı. Eşlerden birkaçı yaşamın ötesinde krala refakat edeceklerdi. Kraliçe Moina çok ağırbaşlı bir tavırla katafalk denilen şeyin arkasında yürüyordu. Herkes derenin yamaçlarına geldiğinde hava tamamen kararmıştı ama reçineyle yanan meşaleler, ışıl ışıl kalabalığı aydınlatıyordu.

Kazılan çukur açık seçik ortaya çıkmıştı. İçerisi canlı siyah bedenlerle doluydu. Zavallılar zincirlerle toprağa bağlanmışlar, kıvranıp duruyorlardı. Elli kadar köle suların kendilerini gömmesini bekliyordu. Genç yerli kadınlardan bir kısmı susup boyun eğiyor, ötekiler inliyordu.

Kazılan çukur açık seçik ortaya çıkmıştı.

Sanki bayram günüymüş gibi süslenen kralın eşleri kraliçe tarafından seçilmişti, öldürülecek olanlar onlardı.

Kurbanlardan biri, kralın ikinci eşi ünvanını taşıyan kadın, dört ayak üzerine çökmüştü. Kral yaşarken yaptığı gibi kraliyet koltuğu hiz-

metini görecekti. Üçüncü eş gelip mankeni tuttu. Dördüncüsü yastık yerine geçerek ayaklarına yatmıştı.

Kralın mankeni önünde, çukurun kenarında, kırmızıya boyanmış bir direk yere çakılmıştı. Direğe beyaz bir adam bağlanmıştı; kanlı cenaze töreninin kurbanları arasında bu beyaz da vardı.

Beyaz adam Dick Sand'di. Beline kadar çıplak bedeni, Negoro'nun emriyle ona uygulanan işkencenin izlerini taşıyordu. Direğe bağlanmış, ölümü bekliyordu. Artık öte dünyaya geçmekten başka umudu kalmayan bir insandı!..

Bu arada, barajın yıkılma anı henüz gelmemişti.

Kraliçenin bir işaretiyle, Kazonnde celladı kralın ayaklarının dibine uzanan dördüncü eşin boğazını kesti. Akan kan çukura doldu, tüyler ürpertici bir kıyım sahnesinin başlangıcıydı bu. Bıçakla boğazı kesilen elli köle aynı şekilde öldürüldü. Dere yatağı kan gölüne döndü.

Yarım saat boyunca, kurbanların feryatları ahalinin bağırış çağırışlarına karıştı. Bu kalabalıkta merhamet ya da iğrenme aramak boşunaydı!

Nihayet, Kraliçe Moina bir işaret daha verdi, dere sularını tutan bent yavaşça açılmaya başladı. Bir zulüm örneği daha sergileniyordu. Bendin bir anda yıkılarak suların çukura hücum etmesi yerine, sular bendin arasından sızarak çukur yavaşça dolacaktı. Derhal ölmek yerine, yavaş yavaş ölüm!

Sular ilkin çukurun dibini dolduran köleleri boğdu. Havasızlıktan boğulmamak için çırpınan dişi canlıların çılgınca sıçrayışları içler acısıydı. Sular Dick Sand'in dizlerine kadar gelmişti. Bağlarını koparmak için son kez çırpındı.

Fakat sular yükseldi. Yatağında akmaya başlayan dere son canlıları da yuttu ve suların üstünde bir şey kalmadı. Kazonnde kralının onuruna kazılan mezara yüz kişi kurban gitmişti.

Böyle şeyleri kâğıda dökmeye kalkışan kalem, dehşet verici gerçeği yansıtmakla yükümlü olmasa, o sahneleri betimlemekten kaçınabilir. İnsan acılarla dolu o ülkelerde hâlâ varlığını sürdürmek için mücadele etmektedir. Onu görmezlikten gelmeyi içimize sindiremeyiz.

XIII
İşletmenin İç Düzeni

Harris ve Negoro, Bayan Weldon ve küçük Jack'in öldüğünü bildirirken yalan söylemişlerdi. Bayan Weldon, oğlu ve kuzen Bénédict o sırada Kazonnde'deydi.

Karınca yuvasına saldırının ardından, Coanza kampından uzaklaştırılmışlardı. Onları götüren Harris ve Negoro'ya bir düzine kadar yerli savaşçı eşlik ediyordu.

Bayan Weldon ve küçük Jack yerel adı "kitanda" olan tahtırevana oturtulmuştu. Negoro gibi bir adam onlara niye bu denli özen gösteriyordu? Bayan Weldon buna bir anlam veremedi.

Coanza'dan Kazonnde'ye giden yol fazla yorulmadan çabucak aşıldı. Bu denli yıkımlardan hiç etkilenmeyen kuzen Bénédict rahat rahat yürüyordu. Böcek toplaması için sağa sola takılmasına göz yumulmuştu, durumdan hiç şikâyetçi değildi. Küçük kafile böylece İbn Hamis'in kervanından sekiz gün önce Kazonnde'ye vardı. Bayan Weldon, oğlu ve kuzen Bénédict, Alvez'in işletmesine kapatıldı.

Hemen söyleyelim, küçük Jack'in durumu şu anda oldukça iyiydi. Ateşlendiği bataklık bölgesinden uzaklaşınca, sağlığı gitgide düzelmişti. Ne annesi ne de o kervanın yorgunluklarına katlanabilirlerdi. Tabii onların yolculuğunun koşulları

zorlu sayılmazdı. Onlara epey özen gösterilmiş, hiç değilse fiziksel açıdan sağlam kalmışlardı.

Arkadaşlarına gelince, Bayan Weldon onlardan hiç haber alamamıştı. Hercule'ün ormana kaçışını gördükten sonra, başından neler geçtiğini bilmiyordu. Dick Sand'i düşündü; Harris ve Negoro yanında olmadığına göre, ona işkence yapamazlardı. Beyaz olması belki onu kötü davranışlardan kurtarırdı, en azından böyle umuyordu. Nan, Tom, Bat, Austin ve Actéon siyahiydiler ve uyarınca muamele görecekleri açıktı. Zavallılar şu Afrika topraklarına bir kez olsun ayak basmamışlardı; ama ihanet onları buraya fırlatmıştı!

İbn Hamis'in kervanı Kazonnde'ye vardığında, Bayan Weldon dışarıyla irtibat kuramadığından neler yaşandığına dair bilgisi yoktu.

Lakoni'deki söylentilerin hiç yararı olmadı. Tom ve arkadaşları Ujiji'den bir köle tüccarına satılmıştı, yakında buradan ayrılacaklardı. Bayan Weldon ne Harris'in ne de Kral Moini Lungga'nın öldüğünü biliyordu. Dick Sand'le bir sürü kurbanın başını yakan kralın cenaze törenini de duymamıştı. Zavallı, Kazonnde'de tek başınaydı; Negoro'nun otoritesine tabi olmuş, yazgısı köle tüccarlarının insafına kalmıştı. Kaçamaz, ölmeyi bile aklına getiremezdi, çünkü çocuğuyla beraberdi!

Onu bekleyen yazgıyı Bayan Weldon kesinlikle bilmiyordu. Coanza'dan Kazonnde'ye doğru yol boyunca, Harris ve Negoro tek kelime etmemişlerdi. Zaten Kazonnde'ye gelişlerinden sonra ikisini de görmemişti. Zengin köle tüccarının özel işletmesine kapatılmıştı. Etrafı saran yüksek duvarları aşamazdı.

Kadının büyük oğlu kuzen Bénédict'ten hiç yardım alamadığını belirtmek gerekir mi? Bu zaten gün gibi ortadaydı.

Saf bilgin sandığı gibi Amerika kıtasında bulunmadıklarını öğrendiğinde, bunun nasıl gerçekleştiğini anlamak için hiç kafa yormadı. Yo, hayır! İlk tepkisi canının sıkılması oldu. Gerçekten, Amerika'da ilk kez kendisinin keşfettiğine inandığı böcekler, yani çeçesinekleri ve ötekiler Afrika'da yaşayan alelade altıayaklılardı. Kendisinden önceki doğabilimciler onları yaşadıkları yerde yakalamışlardı. Dolayısıyla kendi adıyla anılan keşifler yok sayılmalıydı! Yani elveda o buluşlar! Kuzen Bénédict Afrika'da olduğuna göre, Afrika böceklerinden koleksiyonuna dahil edeceği orijinal numuneyi nerede bulabilirdi?

İlk şaşkınlığı geçtikten sonra, bu kıtanın "Firavunlar Dünyası" olduğunu söyledi kendine. Bu dünya eşi az bulunur böcekbilimsel zenginlikler barındırıyordu. Açıkçası, "İnkalar Dünyası"nda olmamasından ötürü kaybedecek bir şeyi yoktu.

Onu hiç dinlemeyen Bayan Weldon'a, hem de kendine tekrarlayıp duruyordu: "Eh, işte! Burası uzun ayaklı, hafif tüylü kınkanatlılardan olan, kanatları sivri ve keskin, kocaman çeneli mantikora'ların vatanı! Bunların en ilginç cinsi verem mikrobu aşılayan mantikora'dır! Burası, altın sarısı sivri ucu olan calosoma'ların ülkesi; ayakları dikenlerle donanımlı olan Gabon ve Gine goliathus'larının; salyangozların boş kabuklarına yumurtalarını bırakan benekli anthicus'ların; Yukarı Mısır'da yaşayan Mısırlıların tanrılaştırdıkları kutsal ateuchus'ların ülkesi! Şimdi tüm Avrupa'ya

yayılan ölü başlı tavuskelebekleri burada doğmuşlardır. Kıyı şeridinde yaşayan Senegallilerin sokmasından korktukları "Idias Bigoti"lerin vatanı burasıdır! Evet! Burada keşfedilmeyi bekleyen harika şeyler vardır. Ben o buluşları gerçekleştiririm. Zaten şu namuslu insanlar izin veriyorlar!"

Kuzen Bénédict'in yakınmayı aklından bile geçirmediği o "namuslu insanlar"ın kim olduklarını biliniyor. Zaten belirtmiştik, böcekbilimci, Negoro ve Harris'in arkadaşlığından yararlanmıştı. Oysa Dick Sand Coanza kıyılarında dolaşmasını engellemiş, özgürlüğünü az çok kısıtlamıştı. Buna karşın Negoro ve Harris'in gösterdiği hoşgörüden saf bilgin çok etkilenmişti.

Kuzen Bénédict'in bir kaybından dolayı canı sıkılmasaydı, böcekbilimcilerin en mutlusu olurdu. Teneke kutusu her zaman yanındaydı, gelgelelim burnunun üstünde duran gözlüğü ve daima boynuna astığı pertavsızından yoksundu! Yani gözlüksüz, pertavsız bir doğabilimci düşünülemezdi. Kuzen Bénédict'in iki optik aygıtı yeniden bulması da imkânsızdı, zira ikisi de kralın mankeniyle gömülmüştü. Dolayısıyla birkaç böcek bulduğunda, en basit özelliklerini ayırt etmek için onları gözlerinin dibine kadar sokmak zorunda kalıyordu. Ah! Bu durum kuzen Bénédict'i çok üzüyordu. Ne denli pahalı olursa olsun, bir gözlük satın alacaktı. Ne var ki Kazonnde lakoni'lerinde böyle bir mal satılmıyordu. Her neyse, José-Antonio Alvez'in işletmesinde dilediği gibi dolaşabiliyordu. Çok beceriksiz olduğunu bildiklerinden kimse kaçmasına ihtimal vermiyordu. Zaten yüksek bir duvar işletmeyi kentin öteki mahallerinden ayırıyordu, duvarı aşmak kolay değildi.

Kuzen Bénédict, José-Antonio Alvez'in işletmesinde dilediği gibi dolaşabiliyordu.

İşletme sımsıkı duvarla çevrilmişti ama duvarın oluşturduğu çember ancak bir mili buluyordu. Ağaçlar, Afrika'ya özgü çalılıklar, iri otlar, birkaç dere, köle barakaları kıtanın en az bulunan böceklerini içinde barındıran ideal bir alandı. Kuzen

Bénédict'in mutlu olması için böyle bir ortam yeterliydi. Gerçekten, birkaç altıayaklı keşfetti; gözlüksüz çalıştığı için bu yüzden az kalsın gözlerini kaybediyordu ama ne de olsa kıymetli koleksiyonunu zenginleştirecek ve Afrika böcekbilimine ilişkin büyük bir yapıtın temellerini atacaktı. Yeni bir böcek keşfederek yıldızı parlayabilirdi. Ona kendi adını verecekti. Şu dünyada başka hiçbir şey arzulamıyordu!

Alvez'in işletmesi kuzen Bénédict'in bilimsel gezileri için yeterince büyüktü ama orada dilediği gibi dolaşan küçük Jack'e de uçsuz bucaksız görünüyordu. Gerçi bu çocuk yaşına göre daha doğal oyunlar arıyordu. Annesinin yanından nadiren ayrılıyordu, zira kadın kendisini yalnız bırakmasından hoşlanmıyor, her an bir felaketten korkuyordu. Küçük Jack sık sık uzun zamandır görmediği babasından bahsediyordu, onun yanına dönmek istiyordu. Herkes hakkında bilgi alıyordu; yaşlı Nan'i, dostu Hercule'ü, Bat'i, Austin'i, Actéon'u ve Dingo'yu soruyordu. Galiba Dingo onu terk etmişti. Arkadaşı Dick Sand'i görmek istiyordu. Çok duyarlı olan körpe hayal gücü bütün anılarını canlandırıyordu. Sorduğu sorulara Bayan Weldon onu göğsüne bastırıp kucaklayarak cevap verebiliyordu. Elinden gelen tek şey, onun karşısında ağlamamaktı!

Bu arada, Bayan Weldon Coanza yolculuğu boyunca kendisine kötü muamele yapılmadığını gözlemlemişti; tabii bu gözlem, Alvez'in işletmesinde durumun değişmeyeceği anlamına gelmiyordu. İşletmede tüccarın hizmetini gören kölelerden başka kimse yoktu. İnsan ticaretinin

malzemesini oluşturan öteki köleler barakalara doldurulmuş, sonra aracılar tarafından satılmıştı. Şu anda işletmenin mağazaları kumaşlar ve fildişilerle dolup taşıyordu. Kumaşlar orta bölgelerin mallarıyla değiş tokuş edilecek, fildişleri kıtanın belli başlı pazarlarına ihraç edilecekti.

Özetle, işletmede az adam bulunuyordu. Bayan Weldon Jack'le beraber özel bir kulübede kalıyordu; kuzen Bénédict bir başkasını işgal ediyordu. Tüccarın hizmetkârlarıyla hiç irtibatları yoktu. Yemeği birlikte yiyorlardı. Yemek keçi ya da koyun eti, sebzeler, manyoka, Hint darısı, ülkeye özgü meyveler gibi besinlerden ibaretti ve yeterli sayılırdı. Halima adlı genç bir köle kadın Bayan Weldon'ın hizmetini görüyordu, hatta ona karşı yabanıl ama samimi bir sevgi gösteriyordu.

Bayan Weldon, işletmenin ana konutunda oturan José-Antonio Alvez'i çok az görüyordu. Dışarıya bir yere yerleşen Negoro'yu ise hiç görmüyordu. O adamın gözden kayboluşu anlaşılır gibi değildi. Bu durum kadını hem şaşırtıyor hem de endişelendirmekten geri kalmıyordu.

"Ne bekliyor? Ne istiyor" diye düşünüyordu. "Neden bizi Kazonnde'ye getirdi?"

İbn Hamis'in kervanının kente ulaşmasından önceki sekiz gün, yani cenaze töreninden önceki iki gün ve onu takip eden altı gün, böyle geçmişti.

Onca endişenin arasında Bayan Weldon kocasını da unutmamıştı. Oğlunun ve karısının San Francisco'ya geri dönmediğini gören adam kimbilir ne denli merak içindeydi. Karısının *Pilgrim*'e binmek gibi uğursuz bir karar aldığını bilemezdi. Okyanusaşırı sefer yapan bir şirketin buharlı

gemilerinden birine bindiğini düşünebilirdi. Ne var ki o buharlı gemiler düzenli olarak gelip gidiyordu; içlerinden ne Bayan Weldon, ne Jack ne de kuzen Bénédict çıkıyordu. Üstelik *Pilgrim*'in de çoktan limana varmış olması gerekirdi fakat görünürde yoktu. Dolayısıyla James W. Weldon onu da haber alınamayan ve kaybolduğu varsayılan gemiler kategorisine dahil etmek zorundaydı. Gelgelelim Bayan Weldon'ın *Pilgrim*'e binerek yola çıktığını Auckland'deki muhabirlerinden haber aldığı gün kimbilir ne ağır bir darbe yemişti! O zaman ne yapmıştı? Oğlunu ve karısını denizin yuttuğunu kabul edebilir miydi? İyi de nereleri aramıştı? Tabii Pasifik adalarını, belki Amerika kıyı şeridini. Karısının o uğursuz Afrika kıyısında bulunduğu aklının köşesinden geçer miydi?

Bayan Weldon işte böyle düşünüyordu. Ne yapabilirdi? Kaçsa mıydı? Ama nasıl? Adım adım izleniyordu! Sonra kaçmak, balta girmemiş ormanlarda tehlikeye atılmak demekti. Binlerce tehlikenin ortasında, kıyı şeridine varmak için iki yüz mil yol yapmak gerekecekti. Yalnız Bayan Weldon başka türlü özgürlüğüne kavuşamazsa, o yolu denemeyi göze alacaktı. Ancak şimdilik Negoro'nun planlarını öğrenmek istiyordu.

Sonunda onları da öğrendi.

6 Haziranda, Kazonnde kralının gömülmesinden üç gün sonra, Negoro işletmeye geldi. Buraya gelişinden beri işletmeye ayak basmamıştı. Dosdoğru tutsak kadının bulunduğu kulübeye gitti.

Bayan Weldon yalnızdı. Kuzen Bénédict bilimsel gezilerinden birine çıkmıştı. Küçük Jack köle

kadın Halima'nın gözetimi altında işletmenin içinde dolaşıyordu.

Negoro kulübenin kapısını itip doğrudan konuya girdi: "Bayan Weldon" dedi. "Tom ve arkadaşları Ujiji pazarlarına satıldı."

Bayan Weldon akan gözyaşını kurulayarak, "Tanrı onları korusun!" karşılığını verdi.

"Nan yolda öldü, Dick Sand artık yok..."

Bayan Weldon, "Nan öldü mü! Ya Dick!.." diye haykırdı.

Negoro devam etti: "Evet, sizin on beş yaşındaki kaptanınız Harris'i öldürdü, bu eylemini hayatıyla ödedi. Kazonnde'de tek başınıza kaldınız bayan. *Pilgrim*'in eski aşçısının ellerine düştünüz, tek başınıza, anladınız mı?"

Negoro'nun söyledikleri yalan değildi, hatta Tom ve yakınlarının akıbeti bakımından da doğruydu. Yaşlı zenci, oğlu Bat, Actéon ve Austin dün Ujijili köle tüccarının kervanıyla gitmişti. Bayan Weldon'ı bir daha görüp teselli bulamamışlar, hatta kader yoldaşlarının Kazonnde'de, Alvez'in işletmesinde bulunduğunu dahi öğrenememişlerdi. Göller bölgesine doğru yola çıkmışlardı. Öyle bir yolculuktu ki yüzlerce mil sürüyordu; çok az insan o yolu tamamlıyor, çok azı geri dönüyordu!

Bayan Weldon karşılık vermeden Negoro'ya bakıp mırıldandı: "Ee, ne olacak?"

Portekizli devam etti: "Bayan Weldon, *Pilgrim*'de kötü muameleye maruz kaldım, bu yüzden sizden de öcümü alabilirim! Ama Dick Sand'in ölümü bana yeter, öcümü almış sayılırım! Şimdi satıcıyım, sizinle ilgili projelerim var!"

Bayan Weldon hâlâ karşılık vermeden ona bakıyordu.

Portekizli: "Siz" dedi, "çocuğunuz ve sineklerin peşinden koşan o budalanın ticari bir değeri var. Bundan yararlanmayı düşünüyorum. Yani sizi satışa çıkaracağım!"

Bayan Weldon kendinden emin bir sesle, "Ben, özgür bir ırktanım" dedi.

"Artık kölesiniz, ben öyle istiyorum."

"Beyaz kadını kim satın alır?"

"Onu vereceğim adam parasını ödeyecek."

Bayan Weldon bir an başını öne eğdi. Bu iğrenç ülkede her şeyin olabileceğini biliyordu.

"Beni işittiniz mi?" diye sordu Negoro.

Bayan Weldon, "Beni satacağınız adam kim?" dedi.

Portekizli sırıtarak ekledi: "O da sizi satar belki!.. Sanırım öyle yapacaktır!"

Bayan Weldon sordu: "Bu adamın adı?"

"Bu adam... James W. Weldon, sizin kocanız!"

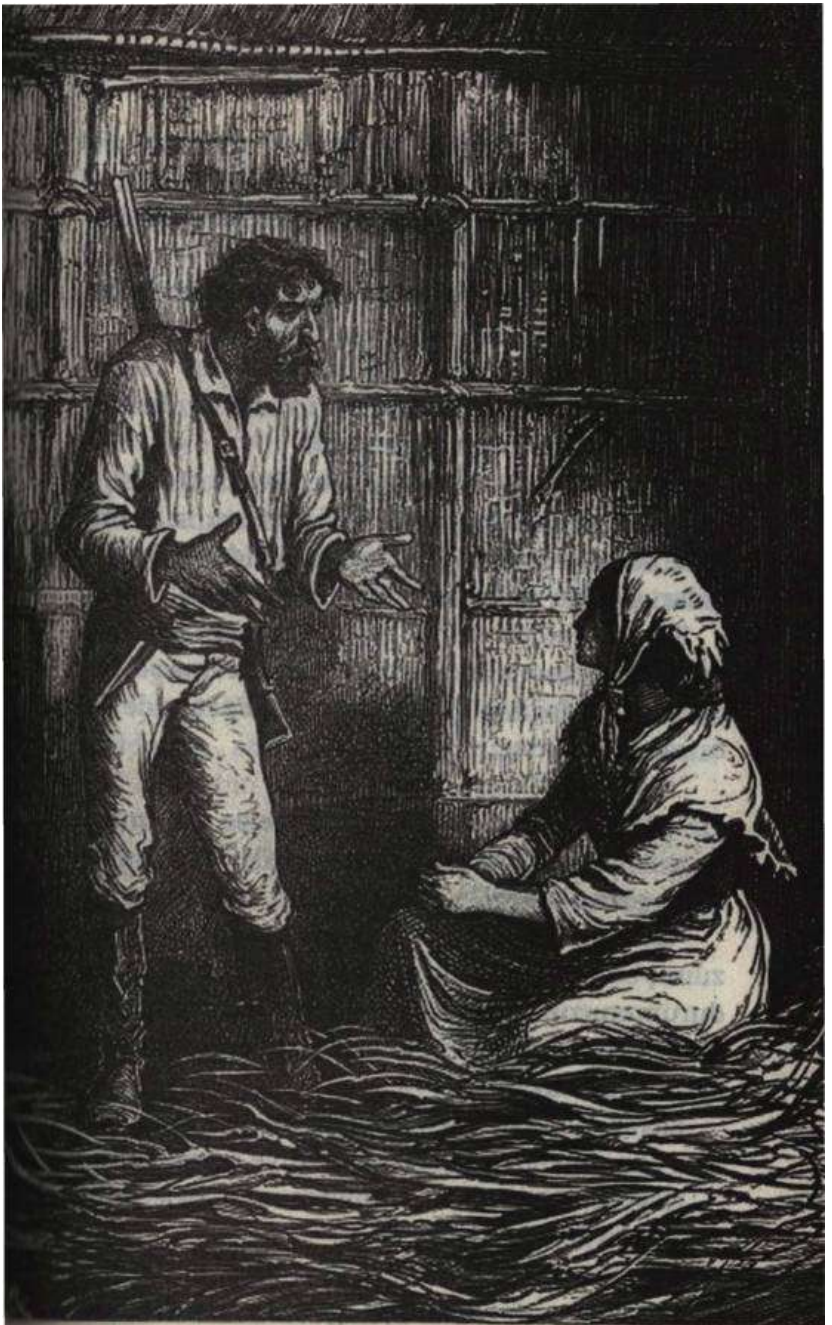
Kulaklarına inanamayan Bayan Weldon, "Kocam mı!" diye bağırdı.

"Ta kendisi Bayan Weldon, kocanız... Ondan piyasanın üstünde bir fiyat istiyorum; ne de olsa karısı, çocuğu ve kuzeni söz konusu!"

Bayan Weldon, Negoro'nun ona tuzak hazırlayıp hazırlamadığını düşündü. Yine de çok ciddi konuştuğunu fark etti. Rezil biri için para her şey sayılırdı ve bir işten para geliyorsa, bu da o adam için övünülecek bir şeydi. Nitekim bu bir işti.

Bayan Weldon, "Bu pazarlığı ne zaman yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Mümkün olan en yakın zamanda."

"Beyaz kadını kim satın alır?" dedi Bayan Weldon.

"Nerede?"

"Burada bile olur. James Weldon karısı ve çocuğunu almak için Kazonnde'ye kadar gelir, hiç çekinmez."

"Hayır, çekinmeyecektir! Peki, onu kim bilgilendirecek?"

"Ben! San Francisco'ya kadar gidip James Weldon'ı bulacağım. Para benim için sorun olmaz!"

"*Pilgrim*'den çalınan para mı?"

Negoro tedbirsizce cevapladı: "Evet... O para... Başkaları da var. İstesem sizi hemen satarım, ama pahalıya satacağım. James Weldon yüz bin doları gözden çıkarırken düşünmez bile..."

Bayan Weldon soğuk soğuk cevap verdi: "Hiç düşünmez, verebilirse tabii. Yalnız kocama söyleyeceksiniz, değil mi? Orta Afrika'da, Kazonnde'de tutsak olduğumu..."

"Kesinlikle!"

"Kanıt göstermezseniz kocam size inanmaz. İki çift lafınıza bakarak Kazonnde'ye kadar gelmeyi göze alamaz."

"Gelecek" dedi Negoro. "Sizin tarafınızdan yazılmış bir mektup götüreceğim. O mektupta kendi durumunuzu anlatacak, sadık bir hizmetkârınız olduğumu, vahşilerin elinden sizi benim kurtardığımı yazacaksınız..."

Bayan Weldon çok soğuk bir sesle, "Asla, benim elimden böyle bir çıkmaz!" diye cevap verdi.

Negoro, "Yani kabul etmiyorsunuz, öyle mi?" diye bağırdı.

"Etmiyorum!"

Kocasının Kazonnde'ye gelerek tehlikelerle karşılaşacağını, Portekizlinin vaatlerine inana-

rak yapacağı harcamayı, fidyeyi aldıktan sonra bu adamın James Weldon'ı kolayca ele geçirebileceğini düşündü. Bütün bu nedenlerden ötürü, Bayan Weldon ilk ağızda Negoro'nun önerisini reddetmişti. Çocuğu bile aklına gelmemişti.

Adam, "O mektubu yazacaksınız!.." diye yineledi.

"Hayır..." karşılığını verdi Bayan Weldon.

Negoro, "Ah! Konuşmalarınıza dikkat edin!" diye bağırdı. "Burada yalnız değilsiniz! Çocuğunuz da elimde! Ve ne yapacağımı iyi biliyorum!.."

Bayan Weldon bu sözlere karşılık vermek istedi ama mümkün değildi. Kalbi küt küt atıyordu, sesi de gitmişti.

Negoro, "Bayan Weldon, size yaptığım öneriyi iyi düşünün" dedi. "Sekiz gün içinde, James Weldon'ın adresine bir mektup yazacaksınız, aksi halde bin pişman olursunuz!"

Bunları söyledikten sonra, Portekizli çekildi. Fakat öfke içindeydi. Bayan Weldon'a dediğini yaptırmak için hiçbir şeyden çekinmeyecekti. Bu, açıkça belliydi.

XIV
Doktor Livingstone'dan Birkaç Haber

Bayan Weldon yalnız kalınca, ilk başta tek bir şeyi düşündü; Negoro ondan kesin bir cevap almak için sekiz gün süre tanımıştı. Bir karara varmak için düşünmenin zamanıydı. Portekizlinin çıkarı her şeyin başında geliyordu. Tutsağına biçtiği "mali değer" elbette kadıncağızı güvencede tutuyor, şimdilik de olsa onu tehlikeye sokacak her türlü girişime karşı koruyordu. Belki kendisinin kocasına teslim edilmesini sağlayacak bir çözüm yolu bulurdu; James Weldon, Kazonnde'ye kadar gelmek zorunda kalmazdı. Kocasını iyi tanırdı; karısının mektubunu alınca yollara düşecek, Afrika'nın en tehlikeli bölgelerinde ölüme karşı göğüs gerekecekti. Fakat Kazonnde'ye gelirse, Negoro yüz bin dolarlık servete konacak, ama James Weldon, karısı, oğlu ve kuzen Bénédict'in ne gibi güvenceleri olacaktı? Geri dönmeleri için onları bırakacaklar mıydı? Kraliçe Moina'nın kaprisi onların gitmesine engel olamaz mıydı? Bayan Weldon ve yakınlarının "teslimi" daha iyi koşullarda gerçekleşemez miydi? Malın teslimatı kıyı şeridinin belirlenen bir yerinde yapılırsa, James W. Weldon iç taraflara yapacağı yolculuğun tehlikelerinden kurtulmuş olacak ve geri dönüşün – olanaksızlıklar demeyelim– zorluklarını yaşamamış olacaktı.

Bayan Weldon bunları düşünüyordu. Bunun içindir ki Negoro'nun önerisini ilk başta reddetmiş, kocasına mektup yazmayı kabul etmemişti. Negoro'nun sekiz günlük süre vermesini de kuşkusuz yol hazırlığı için zaman kazanmasına bağlıyordu; yoksa daha önce gelir, onu zorlardı.

"Gerçekten beni çocuğumdan ayırmak mı istiyor?" diye söylendi.

O sırada, Jack kulübeye girdi, içgüdüsel bir hareketle annesi ona sarıldı. Sanki Negoro oradaydı, çocuğu ondan koparıp alacaktı.

Küçük oğlan, "Bir üzüntün mü var anne?" diye sordu.

Bayan Weldon, "Yok Jack'im, yok" cevabını verdi. "Babanı düşünüyordum! Onu görünce çok sevineceksin, değil mi?"

"Oh! Evet anne! Gelecek mi?"

"Hayır... hayır! Gelmemesi lazım!"

"O zaman, biz gidip onu bulamaz mıyız?"

"Tabii buluruz Jack'im!"

"Dostum Dick ... ve Hercule ... ve ihtiyar Tom'la buluruz, değil mi?"

Gözyaşlarını gizlemeye çalışan Bayan Weldon başını öne eğerek, "Evet ... evet!.." dedi.

Küçük Jack, "Babam sana yazdı mı?"diye sordu.

"Hayır, tatlım."

"Peki sen ona yazacak mısın anne?"

Bayan Weldon, "Evet ... evet ... galiba!" diye cevapladı.

Küçük Jack durumu bilmiyordu ama doğrudan annesinin zihnini okumuştu. Cevap vermesini beklemeden onu kucakladı.

Bu durumda, Bayan Weldon'ı Negoro'nun dayatmalarına direnmeye iten çeşitli nedenlerin

yanına, pek önemi olmayan bir neden daha katıldı. Belki Bayan Weldon'ı özgürlüğüne kavuşturan hiç beklenmedik bir neden daha olabilirdi. O zaman ne kocasının işe karışmasına ne de Negoro'nun isteklerini yerini getirmeye gerek kalırdı. Bu şimdilik hâlâ belirsiz bir umut ışığıydı ama bir umuttu.

Gerçekten, epey gün geçmişti, bir konuşmada kullanılan birkaç sözcük, yakın zamanda olası bir yardım geleceğini kendine hissettirmişti. Buna ilahi bir yardım denilebilirdi.

Alvez ve Ujiji'den bir melez, Bayan Weldon'ın kaldığı kulübenin bir iki adım ötesinde konuşuyordu. Konuşmanın şaşılacak yanı yoktu, iki kalburüstü tüccar siyahilerin ticareti üzerine fikir yürütüyordu. İnsan kaçakçısı iki aracı, işlerden bahsediyordu. Yaptıkları ticaretin geleceğini tartışıyor, İngilizlerin bunu yok etmek için gösterdikleri çabalardan endişeleniyorlardı. İngiliz karakol gemilerinin dışta işi engellemeleri bir yana, içerde de misyonerleri ve gezginleri bu işe köstek oluyorlardı.

José-Antonio Alvez, o yürekli öncülerin yaptığı araştırmaların ticari işlere doğrudan zarar verdiğini düşünüyordu. Muhatabı kesinlikle onunla aynı fikirdeydi; ister din adamı ister sivil, bütün o ziyaretçilerin ortadan kaldırılmasını istiyordu.

Tabii biraz böyle oluyordu. Yalnız tüccarların hoşuna gitmeyen bir şey vardı. Bu meraklılardan birkaçını öldürdüklerinde, onların yerini başkaları alıyordu. O adamlar memleketlerine döndüğünde, insan ticaretinin pisliklerini, Alvez'in deyişiyle, "abartarak" iletiyorlardı. İşte, bu hikâyeler

ticarete muazzam zarar veriyor, iyice gözden düşmesine neden oluyordu.

Melez de aynı fikirdeydi. Özellikle N'yangwe, Ujiji ve Zanzibar pazarlarında, bütün göller bölgesinde aynı şeyden şikâyetçiydi. Speke, Grant, Livingstone, Stanley ve başkaları art arda oralara gelmişlerdi. Adeta bir istilaydı bu! Çok yakında, bütün İngiltere, bütün Amerika bölgeyi işgal edecekti!

Alvez de meslektaşına içtenlikle yakınırken, Batı Afrika bölgelerinin şimdiye dek daha az ilgi gördüğünü ve pek ziyaret edilmediğini söylüyordu ama böyle giderse ortalık ziyaretçiden geçilmeyecekti. Gerçi, Kazonnde pek ilgi çekmemişti, yalnız Cassange ve Bihe'de durum farklıydı. Alvez'in o bölgelerde işletmeleri vardı. Şunu hatırlayalım, Harris, Negoro'ya Cameron adındaki teğmen rütbeli bir gezginden bahsetmişti. Bu adam Afrika'yı bir ucundan öbür ucuna geçme küstahlığında bulunacak, Zanzibar'dan girip Angola'dan çıkacakmış.

İnsan tüccarı bu durumdan çekinmekte haklıydı. Bilindiği gibi birkaç sene sonra, Cameron güneyden, Stanley kuzeyden, pek bilinmeyen o bölgeleri keşfedecekler, insan ticaretinin canavarlıklarını aktaracaklar, yabancı ajanların bu suçlara nasıl ortak olduklarını sergileyecekler ve sorumluluğun kimlere düştüğünü belirteceklerdi.

Cameron ve Stanley'in yaptığı keşfi Alvez'le melez henüz bilmiyorlardı. Bildikleri ve söyledikleri şeylere Bayan Weldon kulak misafiri olmuştu. İşte, bunlar çok işine yarayacaktı. Negoro'nun isteklerini derhal reddetmesi o işittiklerine dayanıyordu. Bakın şöyle:

Çok yakında, Doktor David Livingstone büyük olasılıkla Kazonnde'ye gelecekti.

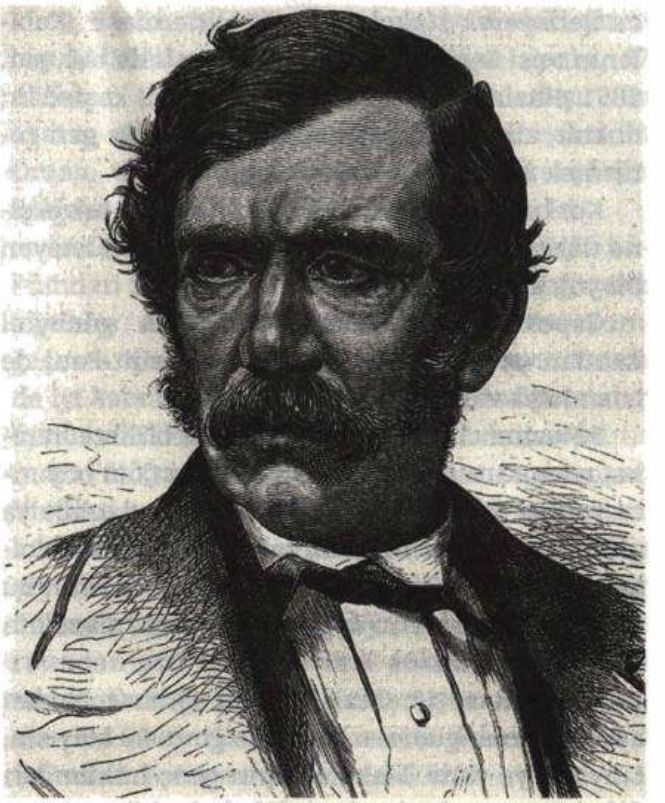
Nitekim, Livingstone'un maiyetindekilerle birlikte gelmesini ve büyük gezginin Afrika'da uyandırdığı büyük izlenimi Angola'daki Portekizli makamlar görmezden gelemezdi. Bu olay, Negoro'ya rağmen, Alvez'e rağmen, Bayan Weldon ve yakınlarını özgürlüğüne kavuşturabilirdi. Kısa süre içinde, belki memleketlerine de dönebilirlerdi. Dolayısıyla acı sonuçlar doğurabilecek bir yolculuk uğruna James W. Weldon hayatını riske atmamış olacaktı.

Gelgelelim Doktor Livingstone'un yakın zamanda kıtanın bu bölümünü ziyaret etme ihtimali var mıydı? Evet, vardı çünkü bu yolu izleyerek Orta Afrika'nın keşfini tamamlayacaktı.

Lanark Kontluğu'nun bir köyünde yaşayan küçük çay satıcısı Blantyre'in oğlunun kahramanlara yaraşan bir yaşamı olduğu bilinir. 13 Mart 1813'te doğan David Livingstone altı kardeşin ikincisidir. Zahmetli çalışmalardan sonra ilahiyatçı ve hekim olmuş, papazlıkta çömezlik dönemini "Londra Misyoner Topluluğu"nda geçirmiş, 1840'ta Cape'te karaya çıkmıştır. Amacı, Güney Afrika'daki misyoner Moffat'nın yanına gitmektir.

Geleceğin gezgini Cape'ten ilk kez keşfettiği Beçuana'lar ülkesine vardı, Kuruman'a geri dönüp Moffat'nın kızıyla evlendi. Yılgınlık göstermeyen hayat arkadaşı ona layık bir insan olsa gerekti. 1843'te, Mabotsa Vadisinde bir misyon kurdu.

Dört sene sonra, onu Kolobeng'de buluruz. Burası, Kuruman'ın kuzeyine iki yüz yirmi beş mil mesafede, Beçuanalar bölgesindedir.

Doktor David Livingstone

İki yıl sonra 1849'da, Livingstone eşi, üç çocuğu, iki dostu Oswell ve Murray'le birlikte Kolobeng'den ayrılır. Aynı yıl 1 Ağustosta, N'gami Gölünü keşfedip Zuga akıntısını izleyerek Kolobeng'e geri döner.

Yolculuk esnasında, yerlilerin engellemesiyle karşılaşan Livingstone, N'gami'yi geçemez. İkinci girişim mutlu sonuçlanmaz. Üçüncüsü başarılı olsa gerektir. Ailesi ve Bay Oswell'le kuzey yoluna girer. Susuzluk, yiyecek sıkıntısı gibi yokluklara katlanarak, Zambezi nehrinin kolu Chobé boyun-

ca ilerleyerek Makololoların ülkesine ulaşır. Kabilenin reisi Sebituane onunla Linyanti'de buluşur. 1851 Haziranın sonlarında Zambezi keşfedilir; doktor, ailesini memleketleri İngiltere'ye geri götürmek için Cape'e döner.

Korkusuz Livingstone bu kez hayatını tek başına riske atacaktır. Girişeceği keşif cesaret isteyen bir yolculuktur.

Cape'ten yola çıkarak Afrika'nın güneyini batıdan yanlamasına geçmeyi ve Saint-Paul de Loanda'ya varmayı planlamıştır.

3 Haziran 1852'de birkaç yerliyle birlikte hareket eder. Kuruman'a ulaşır, Kalahâri Çölü boyunca yoluna devam eder. 31 Aralıkta, Litubaruba'ya girer, Beçuanalar ülkesini tekrar görür. Eski Hollanda kolonları Boerler ortalığı yağmalamıştır. Bu kolonlar, İngilizlerin işgali öncesinde, Cape'nin eski sahipleridir.

Livingstone 15 Ocak 1853'te Litubaruba'dan ayrılır, Bamanguatolar ülkesine girer. 23 Mayısta, Linyanti'ye varır. Makalololların genç hükümdarı Sekeletu onu onurlandırarak kabul eder.

Ateşler içinde kıvranan doktor orada kalmak zorundadır. Kendini havalinin gelenek göreneklerini incelemeye verir ve insan ticaretinin Afrika'da doğurduğu yıkımları ilk kez gözlemler.

Bir ay sonra, Chobé Akarsuyunu izleyerek Zambezi Nehrine ulaşır, Naniele'ye girer, Katonga ve Libonta'yı ziyaret eder. Zambezi ve Leeba'nın birleştiği su kavşağını bulur. Kafasındaki projeye göre, batıdaki Portekiz arazilerine kadar bu nehiri izleyecektir. Projeye hazırlanmak için dokuz haftalık ayrılıktan sonra Linyanti'ye döner.

11 Kasım 1853'te, doktor maiyetindeki yirmi beş Makololo eşliğinde Linyanti'den ayrılır. 27 Aralıkta, Leeba akarsuyunun ağzına ulaşır. Bu akarsu Balondalar toprağına dek gitmektedir. Orada, doğudan gelen Makondo'yla karşılaşır. Bölgeye ilk kez beyaz bir adam girmektedir.

14 Ocakta Livingstone, Balondaların güçlü hükümdarı Shinte'nin malikânesine gelir ve güzelce ağırlanır. Aynı ayın 26'sında, Leeba akarsuyunu geçerek Kral Katema'nın konutuna varır. Orada da iyi kabul görür. 20 Ocakta küçük kafile oradan ayrılır ve Dilolo Gölünün kıyılarında konaklar.

Bu noktadan sonra zor günler başlamıştır. Yerlilerin engellemeleri, kabilelerin saldırıları, arkadaşlarının başkaldırısı, ölüm tehditleri... Her şey Livingstone'a karşıdır. Yılgınlık göstermeyen doktorun yerinde daha zayıf bir adam olsa kararından geri dönerdi, ama doktor direnir. 4 Nisanda, Coango kıyılarına ulaşmıştır. Geniş yatağı olan bu nehir Portekiz'in arazileriyle sınırdaştır. Zaire'nin kuzeyinde denize dökülür.

Altı gün sonra, Livingstone Cassange'a gelir. İnsan kaçakçısı Alvez onun gelişini görmüştür. 31 Mayısta, Saint-Paul de Loanda'ya girmiştir. Dünyada ilk kez, iki yıl süren bir yolculuğun ardından Afrika güneyden batıya doğru yanlamasına aşılmıştır.

David Livingstone aynı senenin 24 Eylülünde Loanda'dan yola çıkar. Dick Sand ve arkadaşlarına o denli uğursuz gelen Coanza'nın sağ kıyısı boyunca ilerler. Bu nehrin Lombe'yle kavuştuğu yere gelir. Karşısına çok sayıda köle kervanı çıktığından Cassange'a geri döner. 20 Şubatta

orayı terk ederek Coango'yu geçer, Kawawa'da Zambezi'ye ulaşır. 8 Haziranda, tekrar Dilolo Gölüne gelerek Shinte'yle bir daha görüşür. Zambezi üzerinden yoluna devam ederek 3 Kasım 1855'te ayrıldığı Linyanti'ye döner.

Doktoru doğu kıyısına götüren yolculuğunun bu ikinci bölümünde, Afrika'yı batıdan doğuya tümüyle geçmeye kararlıdır.

Ünlü "gürültülü duman" Victoria Şelalesini ziyaretinden sonra, David Livingstone kuzeydoğuya yönelmek için Zambezi'yi bırakır. Kenevir koklayarak kendini sersemleştiren Batoka yerlilerinin toprağından geçerek bölgenin güçlü lideri Semalembue'yi ziyaret eder. Kafue'yi aşıp tekrar Zambezi'ye dönerek Mburuma'yla görüşür. Eski Portekiz kenti Zumbo'nun yıkıntılarını dolaşır. 17 Ocak 1856'da, Portekizlilerle savaş halinde olan kabile reisi Mpende'yle karşılaşır. Nihayet 2 Martta, Zambezi kıyılarında bulunan Tête'e varmıştır. İzlenen yolun belli başlı etapları işte bunlardır. 22 Nisanda, eskiden zengin olan bu yöreyi terk eder. 20 Mayısta, Cape'ten ayrılışından dört yıl sonra, nehrin çatalağzına kadar giderek Kilimane'ye varmıştır. 1-2 Temmuzda, Maurice'e gitmek üzere gemiye biner. On altı yıllık ayrılığın ardından, 22 Aralıkta İngiltere'ye döner.

Paris Coğrafya Derneğinden, Londra Coğrafya Derneğinden ödüller almış, ünlü gezginin parlak başarıları karşılıksız kalmamıştır. Bir başkası olsa, artık köşesine çekilip dinlenmeyi düşünür ama doktor düşünmez. 1 Mart 1858'de kardeşi Charles, Kaptan Bedinfield, hekimler Kirk, Meller, Thornton ve Baines eşliğinde yola çıkar. Mayısta

Mozambik kıyılarına gelir. Amaç, Zambezi havzasını keşfetmektir.

Gidenlerin bir kısmı bu yolculuktan geri dönemez.

Küçük buharlı gemi, *Ma-Robert*, Kongone ağzından büyük nehri aşmalarını sağlar. 8 Eylülde Têté'ye ulaşırlar. Ocak 1859'da, Zambezi nehrinin alt akıntısı ve sol kolu Chiré keşfedilir. Nisanda, Chiroua Gölü ziyaret edilir. Manganjas toprağında araştırma yapılır. 10 Eylülde, Nyassa Gölü keşfedilir. 9 Ağustos 1860'ta, Viktoria Şelalesine dönülür. 31 Ocak 1861'de, Piskopos Mackensie'yle misyonerleri Zambezi nehrinin ağzına varırlar. Martta, *Pionnier* buharlı gemisiyle Rovuma'nın keşfi yapılır. Eylül 1861'de, Nyassa Gölüne dönülür ve Ekimin sonuna kadar orada kalınır. 30 Ocak 1862'de, *Lady Nyassa* adlı ikinci bir gemiyle Madam Livingstone gelir. Bu yeni keşif seferinin ilk yıllarını belirleyen belli başlı olaylar bunlardır. Bu sırada, Piskopos Mackensie ve misyonerlerden biri olumsuz iklim koşulları yüzünden ölür. Aynı şekilde Madam Livingstone, 27 Nisanda, kocasının kollarında yaşamını yitirir.

Doktor Mayısta, Rovuma'da ikinci keşif gezisine girişir. Kasımda, Zambezi'ye dönüp Chiré Akarsuyunu izler. Nisan 1863'te, arkadaşı Thornton'u yitirir, hastalıklarla boğuşan kardeşi Charles ve Doktor Kirk'ü Avrupa'ya gönderir. 10 Kasımda, Nyassa'yı üçüncü kez gözden geçirerek o yörenin hidrografisini tamamlar. Üç ay sonra, Zambezi'nin ağzındadır, Zengibar'dan geçer ve 20 Temmuz 1864'te, beş yıllık bir ayrılıktan sonra Lodra'ya döner. *Zambezi ve Kollarının Keşfi* adlı yapıtını yayımlar.

28 Ocak 1866'da, Livingstone yeniden Zanzibar'a girer. Dördüncü yolculuğuna başlamaktadır!

8 Ağustosta, bu bölgede kölelerin maruz kaldığı iğrenç sahnelere tanık olduktan sonra, doktor ancak birkaç zenci ve birkaç Hint sipahisini yanında götürebilmiştir. Nyassa kıyılarında, Mokalaose'de bulunmaktadır. Altı hafta sonra, maiyetindeki adamların pek çoğu firar eder. Zanzibar'a döner; orada, Livingstone'un öldüğüne dair gerçeğe aykırı söylentiler dolaşmaktadır.

Azimlidir, geri adım atmaz. Nyassa ve Tanganika Gölü arasındaki bölgeyi tanımak ister. 10 Aralıkta, birkaç yerli kılavuzun yardımıyla Loangua Nehrini geçer ve 2 Nisan 1867'de Liemmba Gölünü keşfeder. Orada, ölümle yaşam arasında giderek bir ay kalır. Az çok sağlığını kazandıktan sonra, 30 Ağustosta Moero Gölünü bulur, gölün kuzey kıyısını dolaşır. 21 Kasımda, Cazembe kentine girer; orada kırk gün kalır. Bu süre zarfında, Moero Gölüne ilişkin keşfini iki kez yeniler.

Livingstone, Cazembe'den kuzeye doğru hareket eder. Projesi, Tanganika'da önemli bir şehir olan Ujiji'ye ulaşmaktır. Yolda kılavuzları onu terk etmiştir, su baskınlarından şaşkına dönmüştür; Cazembe'ye dönmek zorunda kalır. 6 Haziranda, güneye yönelir ve altı hafta sonra büyük Bangueolo Gölünü bulur. Orada, 9 Ağustosa kadar kalır ve Tanganika'ya gitmenin yolunu araştırır.

Ne yolculuk ama! 7 Ocak 1869'dan itibaren, hiçbir şeyden yılmayan doktor o hale düşmüştür ki neredeyse her şeyden vazgeçecektir. Şubatta, nihayet göle ulaşarak Ujiji'yi bulur. Oraya,

Kalküta Doğu Şirketinden adresine gönderilen birkaç eşya gelmiştir.

Livingstone'un artık tek düşüncesi vardır: Tanganika'dan yola çıkarak Nil vadisine varmak. 21 Eylülde, yamyamların ülkesi Manyuema'da, Bambarre'dedir. Lualaba'ya varır; buranın nerenin sınırlarına girdiğini Cameron kesinlikle belirleyememiştir ama Stanley Yukarı Zaire ya da Kongo'ya ait olduğunu keşfetmiştir. Doktor Mamohela'da seksen gün hasta yatar, yanında sadece üç yardımcısı vardır. Sonunda, Tanganika'ya doğru tekrar yola koyulur ve ancak 23 Ekimde Ujiji'ye gelebilir. Hastalıktan artık iskeleti çıkmıştır.

Bu arada, söz konusu tarihten önce gezginden uzun süre haber alınamamıştır. Avrupa'da, onun öldüğü sanılmaktadır. Kendisi bile neredeyse umudunu yitirmiştir.

Ujiji'ye gelişinden on bir gün sonra, 3 Kasımda, gölün biraz uzağından silah sesleri duyulur. Doktor oraya yetişir. Beyaz bir adam karşısında durmaktadır.

"Sanırım, Doktor Livingstone sizsiniz?"

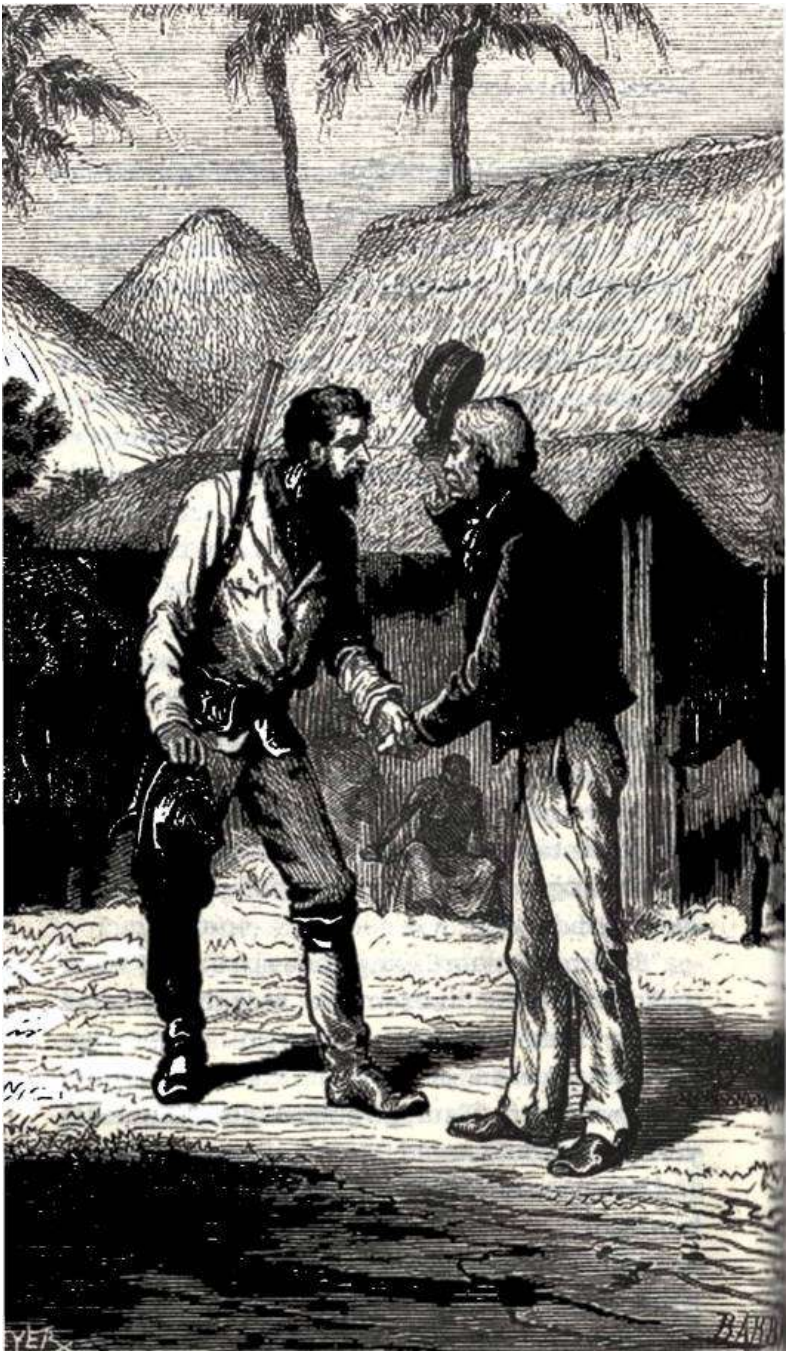
İyimser bir gülümsemeyle kasketini çıkaran doktor, "Evet" der.

Coşkuyla el sıkışırlar.

Beyaz adam, "Tanrı'ya şükür!" der. "O'nun sayesinde sizi buldum!"

Livingstone, "Sizi gördüğüme sevindim!" cevabını verir.

Beyaz adam, *New-York Herald* muhabiri Amerikalı Stanley'dir. Gazetenin müdürü Bay Bennett, David Livingstone'u arayıp bulması için onu göndermiştir.

Coşkuyla el sıkışırlar.

1870'in Ekiminde, bu Amerikalı kararsızlığa kapılmadan, gık demeden, hayatını hiçe sayarak Zanzibar'a varmak için Mumbai'den gemiye binmiş ve aşağı yukarı Speke ve Burton'ın takip ettiği yolu izlemiştir. Sayısız yokluklara katlanarak, hayatını defalarca tehlikeye atarak Ujiji'ye varmıştır.

Dost olan iki gezgin, Tanganika'nın kuzeyine birlikte bir keşif gezisi yaparlar. Gemiye binerek Magala Burnuna kadar giderler, titiz bir araştırmanın ardından Lualaba akarsuyunun bir kolunun büyük gölde bir savağı bulunduğunu görürler. Birkaç yıl sonra, Cameron ve Stanley de aynı sonuca varmışlardır. 12 Aralıkta, Livingstone ve arkadaşı Ujiji'ye dönerler.

Stanley geri dönmek için hazırlanır. 27 Aralıkta, sekiz gün süren bir deniz yolculuğunun ardından, doktor ve Stanley Urimba'ya varırlar, 23 Şubatta Kuihara'ya gelirler.

12 Mart, vedalaşma günüdür.

Doktor arkadaşına, "Pek kimsenin yapamayacağını, hatta bazı büyük gezginlerin bile başaramayacağı bir işi tamamladınız" der. "Size minnettarım. Tanrı arkanızda olsun dostum ve sizi kutsasın!"

Livingstone'un eline sarılan Stanley, "Sevgili doktor, mümkün olsa da sizi sağ salim aramıza götürebilsem" cevabını verir.

Stanley bu manevi baskıdan hemen kurtulur ve gözyaşlarını göstermemek için başını yana çevirir.

Boğuk bir sesle, "Elveda doktor, aziz dostum" der.

Stanley yola çıkar ve 12 Temmuz 1872'de Marsilya'ya varır.

Livingstone yeniden araştırmalarına döner. 25 Ağustosta, Kuihara'da geçen beş ayın ardından, yanında zenci uşakları Suzi, Şuma, Amoda, diğer iki hizmetkâr Jacob ve Wainwright, ayrıca Stanley tarafından gönderilen elli adamla beraber Tanganika'nın güneyine yönelir.

Bir ay sonra, aşırı kuraklığın sonucu çıkan fırtınaların ortasında kervan Mora'ya varır. Sonra yağmurlar başlar. Çeçesineğinin ısırmaları sonucu hayvanları telef olur. Yerlilerin kötü niyetli davranışları başgösterir. Sonunda 24 Ocak 1873'te, küçük kafile Tchitounkoué'ye gelmiştir. 27 Nisanda, Banguelo Gölünün doğusundan dolaşarak Chitambo Köyüne doğru ilerler.

Birkaç köle tüccarı Livingstone'la işte bu mevkide karşılaşırlar. Alvez ve Ujijili meslektaşı doktorun projesini burada öğrenirler. Doktor gölün güneyini keşfettikten sonra, Loanda üzerinden tehlikeli bir girişimde bulunacak ve batının bilinmeyen bölgelerini araştıracaktır. Oradan Angola'ya girecek, köle ticaretinin kirlettiği bölgeleri görecek, Kazonnde'ye kadar uzanacaktır. İzleyeceği yol belirlenmiş gibidir. Tabii Livingstone büyük olasılıkla o yolu izleyecektir.

Şu halde büyük gezginin yakında geleceği belliydi. Bayan Weldon onun gelişine bel bağlamıştı. Dolayısıyla Haziranın başından itibaren en fazla iki ay içinde Banguelo Gölüne ulaşmış olsa gerekti.

Ne var ki 13 Haziranda –Negoro'nun mektubu yazması için Bayan Weldon'a tanıdığı sürenin

dolmasından bir gün önce– etrafa acı bir haber yayılır. Bu haber, Alvez'le öteki tüccarların çok işine yarayacaktır.

1 Mayıs 1873'te, David Livingstone gün doğarken ölmüştür!

Gerçekten, 29 Nisanda, küçük kervan gölün güneyine Chitambo Köyüne varmıştır. Doktoru bir sedyenin üzerinde oradan getirirler. 30 Nisanda, gece boyu acıyla kıvranan doktorun ağzından zorlukla işitilen şu sesler çıkar: "Oh! dear! dear!" ["Ah! hay Tanrım! hay Tanrım!"] ve kendinden geçerek uykuya dalar. Bir saat içinde, uşağı Suzi'yi yanına çağırıp birkaç ilaç ister. Sonra, cılız bir sesle mırıldanır: "Tamam iyi! Gidebilirsiniz."

Sabah saat dörde doğru, Suzi yanında beş adamla beraber doktorun kulübesine girer.

David Livingstone yatağın yanına diz çökmüş, başını ellerinin arasına almıştır. Sanki dua etmektedir.

Suzi kendi elini yavaşça onun yanağına dokundurur, yüzü soğuktur.

David Livingstone artık yoktur.

Dokuz ay sonra, sadık hizmetkârları cesedini görülmedik yorgunluklar pahasına Zanzibar'a getirirler. 12 Nisan 1874'te, Westminster Manastırına gömülür. İngiltere'nin krallarla eşit düzeyde onurlandırdığı büyük adamların arasında yatmaktadır.

XV
Bir Mantikora Yol Gösterirse

Zavallı insan kurtuluşu için nelere bel bağlamaz ki! Ne denli belirsiz olursa olsun, bir umut ışığı mahkûmun gözlerini kamaştırır!

Bayan Weldon için de böyleydi. Doktor Livingstone Bangueolo'nun küçük bir köyünde ölmüştü; bunu Alvez'in ağzından öğrendiğinde zavallı kadının neler hissettiğini tahmin edersiniz, sanki onun için her şey bitmişti. Gezgin aracılığıyla uygar dünyaya bağlandığı bağ birden kopuvermişti. Son umudu tükenmişti, gözlerindeki pırıltı sönmüştü. Tom ve arkadaşları Kazonnde'den ayrılmışlar, göller bölgesine gidiyorlardı. Hercule'den haber yoktu. Bayan Weldon kesinlikle kimseye bel bağlayamazdı... Negoro'nun önerisini yeniden düşünmek lâzımdı; durumu gözden geçirmek, kesin karara varmak gerekiyordu.

14 Haziranda, belirlediği günde Negoro Bayan Weldon'ın kulübesine geldi.

Portekizli dediği gibi, her zaman pratikti. Tutsağın tartışmaya bile yanaşmadığı fidye önerisinden caymamıştı. Ama Bayan Weldon da çok pratikti ve şöyle konuştu: "Bir iş yapmak istiyorsanız, kabul edilemez koşullar öne sürüp o işi imkânsız kılmayın. Önerdiğiniz para karşılığında özgürlüğümüze kavuşmamız için kocamı bura-

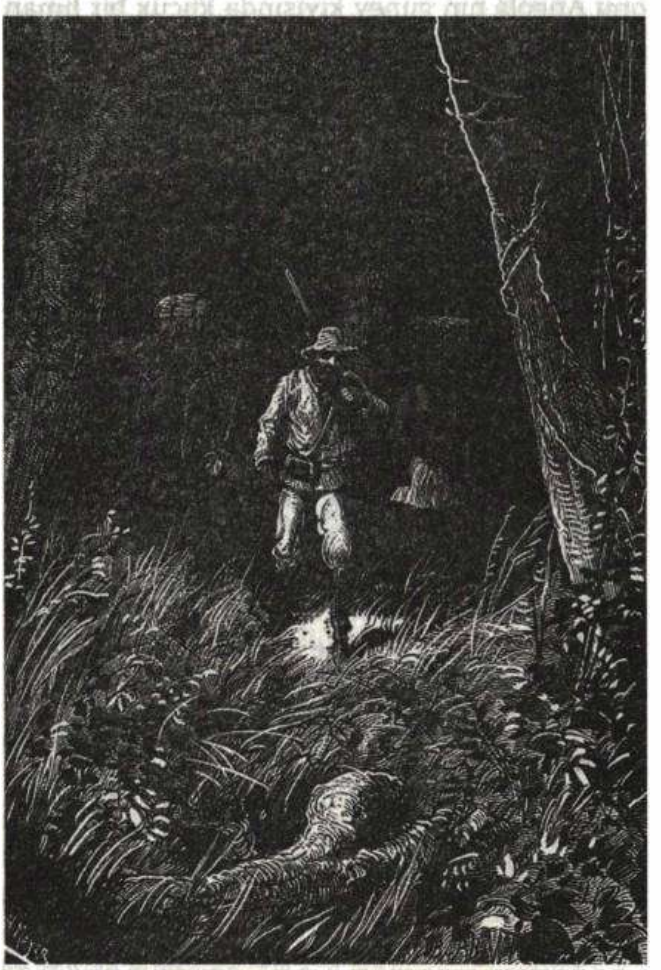
lara gelmeye zorlamayın. Böyle bir ülkede beyaz adamın işi çok zordur! Yani kocamın gelmesini asla istemiyorum!"

Biraz kararsızlık kalan Negoro durumu onayladı ve Bayan Weldon'ın dediği oldu. James Weldon Kazonnde'ye kadar gelmeyecekti. Bir gemi onu Angola'nın güney kıyısında küçük bir liman olan Mossamedes'e getirecekti. Negoro'nun çok iyi tanıdığı zenci tutsak gemileri sık sık o limana uğrarlardı. Portekizli, James W. Weldon'ı oraya getirecek; belirlenen tarihte Alvez'in adamları da Bayan Weldon, Jack ve kuzen Bénédict'i aynı yere getireceklerdi. Tutsakların iadesi karşılığında fidye bu adamlara ödenecek ve James Weldon'a namuslu adam rolü oynayan Negoro geminin gelişiyle ortadan kaybolacaktı.

Bayan Weldon'ın kazandığı önemli bir aşamaydı bu. Kocasını Kazonnde'ye yapacağı yolculuğun tehlikelerinden uzaklaştırmış oluyordu. Fidye ödendikten sonra, geri dönüşün ölümcül tehlikeleri yaşanmayacaktı. Kazonnde ve Mossamedes arasında altı yüz mil vardı. Coanza'dan buraya gelirken Bayan Weldon ağır koşullarda yolculuk yapmıştı ama ne de olsa biraz daha yorgunluğa katlanırdı. Zaten Alvez'in çıkarı da –zira o da işin içindeydi– tutsakların sağ salim ulaştırılmasını gerektiriyordu.

Ayrıntılar bu şekilde düzenlendikten sonra, Bayan Weldon kocasına mektup yazdı. Negoro'yu yerlilerden kaçmalarına yardım eden sadık bir hizmetkâr olarak tanıttı. Negoro mektubu aldı. Anlaşmaya göre, James Weldon Mossamedes'e kadar onunla gelecekti. Ertesi gün, yanında yirmi

kadar siyahiyle beraber Negoro kuzeye yöneldi. Neden bu yöne gidiyordu? Negoro'nun niyeti Congo'nun ağızlarına sık sık uğrayan gemilerden birine binmekti. Bu şekilde Portekiz devriyelerine yakalanmayacak ve cezaevlerinin davetsiz misafiri olmayacaktı! Hiç değilse, Alvez ona hak verdi.

Negoro neden bu yöne gidiyordu?

Onun gidişiyle birlikte, Bayan Weldon Kazonnde'de kalışını en az zararla atlatmak için yaşamını düzenledi. En olumlu koşulları varsayarsak, üç dört aylık bir süre söz konusuydu. Negoro'nun gidiş gelişi en azından bu kadar zaman gerektirecekti.

Bayan Weldon'ın amacı işletmeyi terk etmek değildi. Çocuğu, kuzen Bénédict ve kendisi orada güvendeydi. Halima'nın özenli bakımı, bu zorla alıkonmanın sertliklerini yumuşatıyordu. Zaten işletmeyi terk etmesine köle tüccarı da büyük olasılıkla izin vermezdi. Tutsak kadının satışından eline geçecek kabarık rakam onu sıkıca korumaya değerdi. Hatta Alvez bu durumdan memnundu çünkü Cassange ve Bihe işletmelerini görmek için Kazonnde'yi terk etmek zorunda kalmamıştı. Coïmbra yeni çapullarda onun yerini almak için gitmişti, zaten sarhoşun yokluğunu aratacak hiçbir neden yoktu.

Öte yandan Negoro, ayrılmadan önce Bayan Weldon hakkında Alvez'e çok ciddi uyarılarda bulunmuştu. Tutsak kadını dikkatle gözetim altında tutmak çok önemliydi. Hercule'ün akıbetini kimse bilmiyordu. O korkunç Kazonnde bölgesinde ölmediyse, Bayan Weldon'a yaklaşmayı deneyecek, Alvez'in elinden kurtarmaya çalışacaktı. Köle tüccarı ona külliyetli miktarda dolar kazandıracak bu işi çok iyi anlamıştı. Bayan Weldon'ı gözü gibi kollayacağını vaat etti.

Tutsak kadının tekdüze yaşamı, işletmeye geldiği ilk günlerdeki gibi sürüp gidiyordu. Duvarlarla çevrili malikânenin içinde işler dışardaki yerli yaşamın eylemlerine tıpatıp uyuyordu. Alvez, Ka-

zonnde yerlilerinden farklı bir yaşam sürmüyordu. İşletmenin kadınları tıpkı şehirde yaşayan, efendileri ya da kocalarını hoşnut kılan yerli kadınlar gibi çalışıyorlardı. Ağaçtan yapılmış dibek tokmağıyla dövülen pirinç iyice ayıklanıyordu; mısırın ayıklanıp kalburdan geçirilmesi, içinden taneciklerin çıkarılması için gerekli bütün el işlemleri yapılıyor, çıkarılan tanecikler ülkede "mtyelle" diye adlandırılan bir çorba yapımında kullanılıyordu; iri bir darı türü olan Hint darısının rekoltesi bu mevsimde olgunluk dönemine erişmişti; yerlilerin rağbet gösterdiği bir parfüm elde edilen zeytin türü "mpafu"nun çekirdeklerinden kokulu bir yağ üretiliyordu; lifleri bir buçuk ayak uzunluğunda bir iğ sayesinde işlenen pamuk iplik haline getiriliyor, iplikçi kadınlar hızla o iplikleri basma kumaşa dönüştürüyorlardı; ağaç kabuklarından tokmak imal ediliyordu; manyokanın kökleri sökülüp çıkarılıyor, böylece manyoka unu elde ediliyordu. On beş pus uzunluğunda "mositsane" diye adlandırılan bakla türü yirmi ayak yüksekliğinde ağaçlardan toplanıyordu; yerfıstıklarından yağ çıkarılıyordu; açık mavi renkli capcanlı bezelyeler yetişiyordu; "çilobe" adıyla bilinen bitkinin yapraklarından pek tadı olmayan bir yerli kahve üretiliyordu; suyundan şurup yapılan şeker kamışı, soğanlar, Hint armutları, susam, taneleri kestane gibi kızartılan salatalıklar yetiştirilen ürünler arasındaydı. Mayalanan içkiler, muzdan yapılan "malofu," "pombe" ve başka alkollü içkilerden ibaretti. Evcil hayvanları şöyle sayabiliriz: sersem bir danaya sağılmaktan usanmayan inekler; birkaçı kambur, kısa boynuzlu düveler;

yörede eti önemli bir gıda maddesi olan, köle gibi para yerine geçen önemli bir değiş tokuş nesnesi keçiler; kümes hayvanları, domuzlar, koyunlar, sığırlar vb. Afrika'nın yabanıl bölgelerinde, teker teker saymaya çalıştığımız bu ağır işlerin nasıl kadınlara yüklendiği görülüyor.

Bu işler yürütülürken erkekler tütün içer ya da kenevir koklardı. Fil veya manda avına çıkarlar, köle tüccarları hesabına çapullara katılırlardı. Mısır rekoltesi gibi köleleştirilen insan rekoltesi de aynı şeydir, her zaman belirli peryotlarda yapılan bir rekoltedir.

Bayan Weldon bu çeşitli uğraşlardan Alvez'in işletmesinde sadece kadınlarca yapılanları biliyordu. Ara sıra onlara bakakalıyordu; seyrediliklerini gören kadınlar pek dostane olmayan şekilde yüzlerini buruşturarak karşılık veriyorlardı. Irksal bir içgüdü bu zavallıların beyaz kadında n tiksinmelerine neden oluyordu. Yüreklerinde, tutsak kadına merhamet duymadıkları belliydi. Yalnız Halima bu bakımdan istisna sayılabilirdi; yerli dilinden birkaç sözcük öğrenen Bayan Weldon çok geçmeden genç köle kadınla birkaç cümle konuşmayı başarmıştı.

Küçük Jack, annesi yüksek duvarların etrafında dolaştığında onun yanından ayrılmıyor, ama dışarıya da çıkmak istiyordu. Koskoca bir baobap ağacının üstünde murabutkuşlarının yuvaları vardı. Plastronlu ve gerdanı lâl renkli, çulhakuşlarına benzeyen nektarkuşlarının yuvaları da aynı ağaçtaydı. Yuva kurmak için saman saplarını toplayan "Afrika serçeleri," ötüşü çok hoş olan "kalaolar," Manyema'da "rouss" diye çağırılan ve

adlarını kabile reislerinin taşıdığı kırmızı kuyruklu açık gri tüylü papağanlar, kocaman kırmızı gagalı ketenkuşlarına benzeyen, böcek yiyen "drougo"lar göze çarpan kanatlılardı. Şurada burada, çeşit çeşit yüzlerce kelebek uçuyor; özellikle işletmeden geçen derelerin yakınında yoğunlaşıyorlardı. Yalnız bu iş küçük Jack'ten ziyade kuzen Bénedict'i ilgilendirirdi. Jack duvarların ötesini görecek kadar büyük olmadığından şikâyetçiydi. Ne aksilik! Dostu Dick Sand neredeydi? *Pilgrim*'de direklerin tepesine birlikte çıkarlardı! Şimdi yanında olsa, yüz ayak yüksekliğinde ağaçların tepesine çıkarken peşinden ayrılmazdı! Birlikte ne güzel eğlenirlerdi!

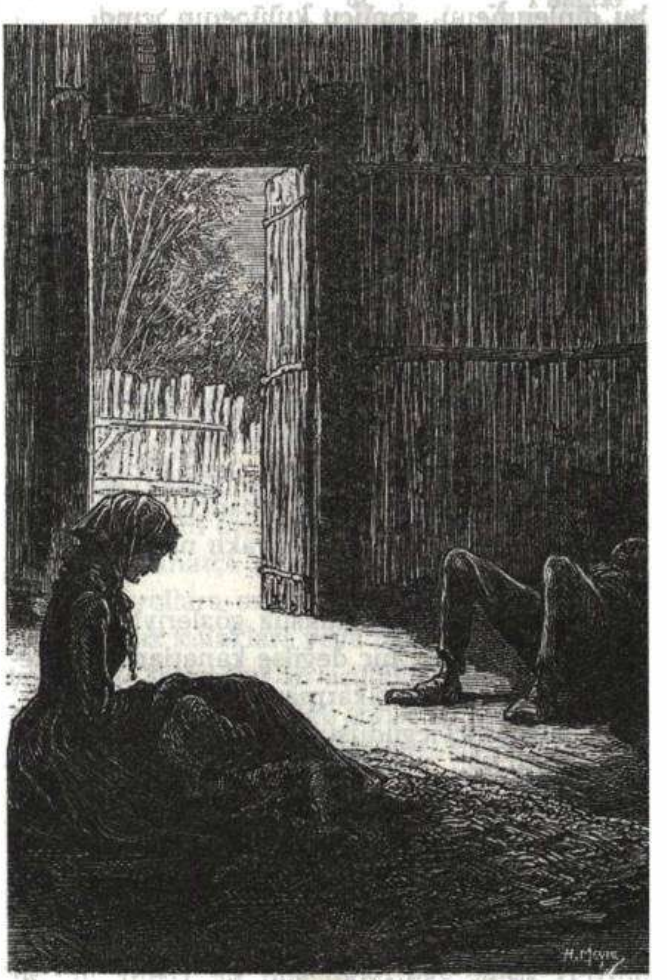
Kuzen Bénédict hayatından memnundu, yeter ki böcekler eksik olmasındı. Ne mutlu ki işletmede ufacık bir arı bulmuştu. Pertavsız, gözlüksüz, elinden geldiğince arıyı inceliyordu. Arı ağacın kurtlarıyla beslenerek peteğine bal götürüyordu. Kendine ait olmayan yuvalara yumurtalarını bırakan eşek arısı ilginçti. Guguk kuşu da aynı şekilde yumurtalarını başkalarının yuvalarına bırakıyordu. Sinekler de eksik kalmıyorlardı. Dere kenarındaki bitkileri soka soka tanınmaz hale getiriyorlardı. Bayan Weldon kan emen bu musibet böceklerden bıkıp usanmıştı.

"Bu onların içgüdüsü, kuzen Weldon!" diye cevapladı kuzen Bénédict, "Sadece içgüdü! Hayvancıkların günahı yok!"

Nihayet bir gün –17 Hazirandı– kuzen Bénédict böcekbilimcilerin en mutlusu olmak üzereydi. Fakat beklenmedik sonuçlar doğuran bu macera ayrıntılarıyla anlatılmaya değer.

Sabah saat on bir sularıydı. Dayanılmaz bir sıcak işletme sakinlerini kulübelerinde kapalı kalmaya zorlamıştı. Kazonnde sokaklarında bir tek yerli görünmüyordu.

Bayan Weldon uyuyan Jack'in yanında uyukluyordu.

Bayan Weldon uyuyan Jack'in yanında uyukluyordu.

Tropikal sıcağın etkisinde kalan kuzen Bénédict bile böcek avına ara vermişti. Ne var ki duyarlı kalmaktan kendini alamıyordu; zira böcek dünyasının güneş ışınlarının içinde dans edişini görüyor, vızıldamalarını işitiyordu. İstemeye istemeye kulübesinin içine sığınmıştı. İstemdışı bu dinlenmenin sonucu kulübenin içinde uyku bastırıyordu.

Ansızın, gözleri yarı kapanırken bir titreşim duydu. Böceklerin dayanılmaz vızıltılarından geliyordu bu titreşim. Kimisi saniyede binlerce kanat çırpıyordu.

Uykusu birden açılan ve yattığı yerde dikilen kuzen Bénédict, "Bir altıayaklı!" diye bağırdı.

Kulübenin içinde vızıldıyan bir altıayaklı olduğuna kuşku yoktu. Kuzen Bénédict'in gözleri uzağı nerdeyse hiç görmezdi ama kulakları çok hassastı. Sırf vızıltının yoğunluğunu ölçerek bir böceğin türünü söyleyebilirdi. Gerçi türünün dev bir cinsiydi bu ama kuzene yabancıydı.

Kuzen Bénédict, "Şu altıayaklı nasıl bir şey?" diye sordu kendine.

Bunun üzerine, gözlüksüz gözleriyle zar zor görmeye çabaladı, hiç değilse kanatlarının titreşiminden bir sonuç çıkarmaya çalıştı.

Böcekbilimci içgüdüsü güzel bir sonuca gittiğini sezdiriyordu. Rastlantı sonucu kulübesine giren böcek ilk olmasa gerekti.

Toparlanıp ayağa dikilen kuzen Bénédict artık kımıldamıyordu, kulak vermişti. Az da olsa gün ışığı ona geliyordu. Gözleri, uçuşan iri kara bir nokta fark etti ama çok yaklaşmadığından tam olarak çıkaramıyordu. Nefesini tuttu, yüzünü ve

ellerini bir şeyin ısırdığını hissetti. Altıayaklıyı kaçırmamak için hiç kıpırdamıyordu.

Vızıldayan böcek, etrafında uzun süre döndükten sonra başına kondu. Kuzen Bénédict bir an ağzını açtı, yüzünde bir gülümseme belirecekti, ama ne gülümseme! Küçük yaratığın saçlarının arasında gezindiğini hissediyordu. Bir an ona eliyle dokunmak için dayanılmaz bir istek duydu ama kendini tuttu ve bekledi.

"Hayır! Hayır!" diye düşündü, "onu elimden kaçırırım ya da daha beteri ona kötülük yaparım. Bırakalım, daha erişebileceğim yere gelsin! İşte başımda yürüyor. Aşağı iniyor. Minik ayaklarını kafatasımda hissediyorum! Bu, endamı güzel bir altıayak olmalı. Tanrım! Yardım et de burnumun ucuna gelsin, biraz daha yakınlaşırsa görebilirim. Hangi sınıf, hangi tür, hangi cins olduğunu belirleyebilirim!"

Kuzen Bénédict böyle düşünüyordu. Ancak yaratık başının öte tarafındaydı; burnunun ucuna gelse, rahatça görecekti. Kaprisli böcek belki başka yollara sapacaktı; bilginin gözlerinden uzaklaşarak kulaklara veya başının tepesine ilerleyecekti. Zaten her an uçabilir, kulübeden çıkarak yaşamını sürdürdüğü güneş ışınlarının içinde gözden kaybolabilirdi. Kuşkusuz hemcinslerinin sesleri onu dışarıya çekecekti!

Kuzen Bénédict içinden bunları düşünüyordu. Böcekbilimci yaşamında hiç böyle heyecanlı dakikalar geçirmemişti. Çok değişik türde Afrikalı bir altıayak tam tepesindeydi. Gözlerinden ancak bir pus mesafeye gelse, türünü belirleyebilirdi.

Bu arada, kuzen Bénédict'in duası gerçekleşiyor gibiydi. Böcek, ilkel bir çalılığa benzeyen saç tellerinin arasında gezindikten sonra, kuzen Bénédict'in alnına inmeye başladı. Böcekbilimci umutlanarak burnunun ucuna gelmesini bekledi. Bir kere burnuna gelse, daha aşağı ne diye inmesindi?

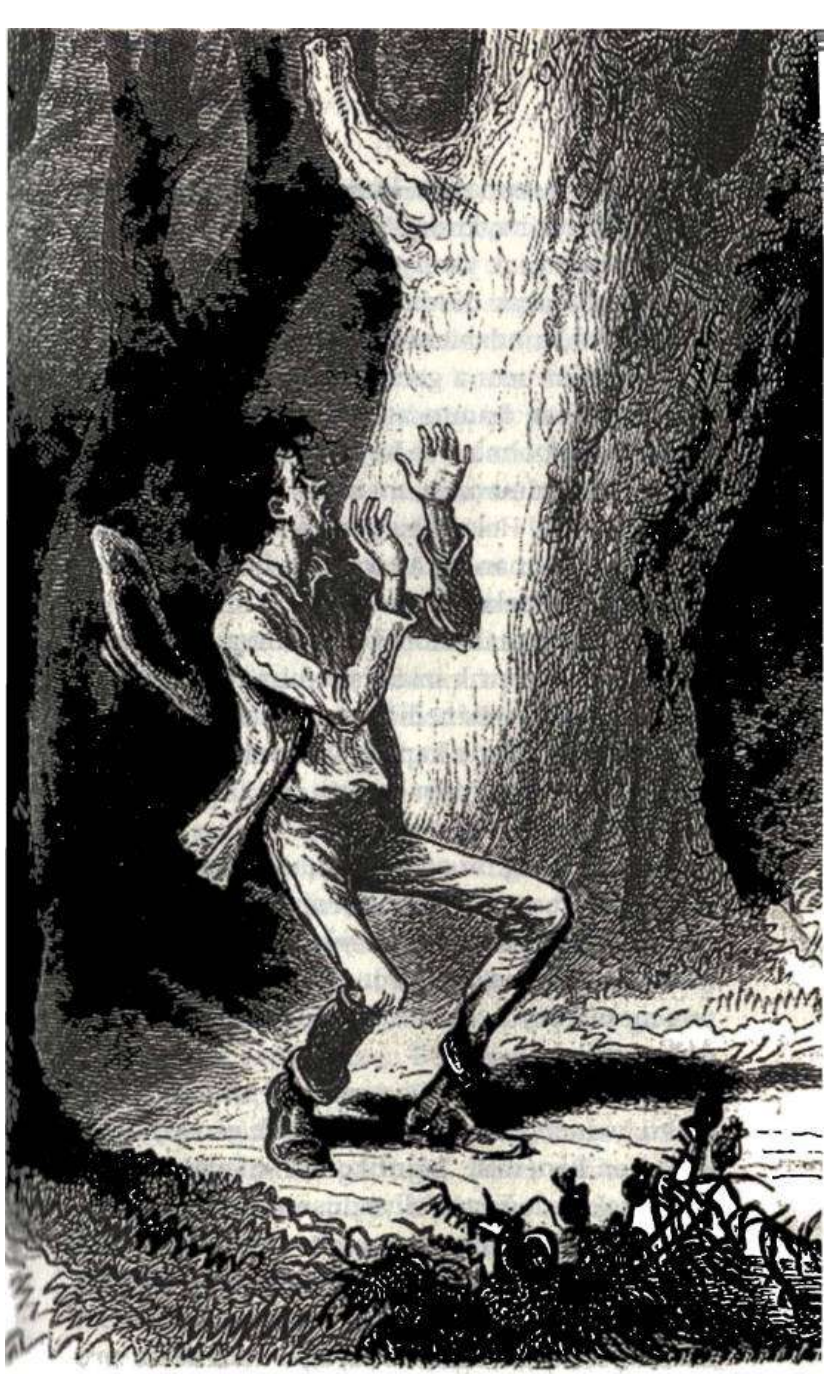
"Onun yerinde olsam, ben inerim" diye düşündü saf bilgin.

Aslında, kuzen Bénédict'in yerinde bir başkası olsa, alnının ortasına şiddetli bir şaplak indirirdi; sıkıcı böceği ya ezer ya da kovalardı. Cildinin üzerinde altı ayağın çırpındığını hissetmek, ısırılmaktan korkmadan hiç kımıldamamak tam anlamıyla kahramanlık gösterisiydi. Göğsünün bir tilki tarafından tırmalanmasına göz yuman Ispartalı, parmaklarının arasında kızgın kömürleri tutan Romalı, kuzen Bénédict'ten farklı sayılmazlardı. Galiba kuzen tartışmasız bu iki kahramanın soyundan geliyordu.

Böcek ilerleye ilerleye burnunun ucuna geldi. Kuzen Bénédict'in kalbi yerinden fırladı. Altıayaklı gözlerinin tam hizasına mı gelecek, yoksa uzaklaşacak mıydı?

Daha aşağı indi. Kuzen hayvancığın tüylü ayaklarını burnunun deliklerinde hissetti. Böcek ne sağa ne sola girdi. Titrek iki kanadıyla bilginin burnunda gözlüğünü taşıyan iki halka izinin üstünde kaldı. Zavallı kuzenin yoksun kaldığı optik aygıtın sürekli kullanımdan dolayı iz bıraktığı halkalı oyuğu aştı ve burnun tam ucunda durdu.

Altıayağın seçtiği en iyi yer burasıydı. Kuzen Bénédict'in gözleri iki mercek gibi bu mesafeden böceğin üzerine yöneliyordu.

Böcek kuzen Bénédict'in burnunun tam ucunda durdu.

Kendini tutamayan kuzen Bénédict, "Aman Tanrım!" diye haykırdı. "Bir mantikora!"

Oysa bağırmak yanlıştı, içinden düşünmesi gerekiyordu! Ancak bu durum böcekbilimcilerin en coşkulu ruhlarından biri için geçerli olabilir miydi?

Burnunun ucuna geniş dış kanatlı bir mantikora konması, bunun ateşböcekleri familyasından bir böcek olması ve hayranlık duyup da buna rağmen bağırılmaması, insan iradesinin ötesinde bir şey olurdu! Hele ki bu yaratık koleksiyonlarda çok nadir bulunan ve Afrika'nın güney bölgelerine özgü bir böcekse!

Ne yazık ki mantikora bu haykırışı duymuştu. Haykırışı bir aksırık izlemiş, onun konduğu yeri sarsmıştı. Kuzen Bénedict onu yakalamak istedi. Elini uzattı, şiddetle kapadı ama yalnızca burnunun ucunu yakalamayı başardı.

"Aksiliğe bak!" diye bağırdı.

Yine de ilginç bir soğukkanlılıkla durdu.

Mantikoranın sekerek uçtuğunu bilirdi; daha doğrusu, uçmaktan ziyade yürürdü. Nitekim diz çöküp onu görmeyi başardı. Gözlerinden en az on pus mesafedeydi. Kara nokta hızla güneş ışığına doğru gidiyordu.

Tabii en iyisi bağımsız hareketi içinde incelemekti, yalnız gözden kaybetmemek gerekiyordu.

Kuzen Bénédict, "Mantikorayı yakalamak onu ezme riskini doğurur!" diye düşündü. "Hayır! İzlerim! Hayran kalıyorum! Bol bol vaktim var!"

Kuzen Bénédict yanlış mı yapıyordu? Her neyse, işte dört ayak üstünde, iz süren bir köpek gibi burnu yerde, görkemli altıayağın yedi sekiz pus arkasından onu izliyordu. Bir saniye sonra, öğle

güneşinin altında kulübesinin dışındaydı. Birkaç dakika geçince, Alvez'in işletmesini kuşatan yüksek duvarın dibindeydi.

Tam orada, mantikora bir sıçrayışta duvarı aşacaktı, o ve hayranı arasında duvar mı kalacaktı? Hayır, böyle huyu yoktu; kuzen Bénédict onu tanırdı. Nitekim orada kalmış, bir yılan gibi bekliyordu. Böcekbilimsel bir inceleme için yaratığa çok uzaktı ama yerde kımıldayan iri noktayı seçebilmek için hayli yakındı.

Yüksek duvarın yanına gelen mantikora, duvarın dibinde bir köstebek yuvasının geniş yoluna rastlamıştı. Orada, hiç duraksamadan bu yeraltı geçidine daldı, zira karanlık yerleri araştırma huyu vardı. Kuzen Bénédict onu gözden kaybedeceğini sandı ama şaşılacak şey, yuvanın yolu en az iki ayak genişliğindeydi ve köstebek yuvası öyle bir geçit oluşturuyordu ki onun uzun ince bedeni oradan geçebilirdi. Yaratığı takip ederken öyle kendini kaptırmıştı ki böyle "yeraltından geçerek" yüksek duvarın altında ilerlediğini bile fark etmedi. Gerçekten, köstebek yuvası içerisi ve dışarısı arasında doğal bir tünel oluşturuyordu. Otuz saniye sonra kuzen Bénédict işletmenin dışındaydı. Gerçi bu olayı düşünecek durumda değildi. Ona kılavuzluk eden nazik böceğe hayran kalmış, kendinden geçmişti. Fakat galiba böcek yürümekten usanmıştı. Kanatları açılıp titredi. Kuzen Bénédict elinden kaçıracağını fark edip tutmaya çalıştı. Ama ne çare! Pırr! Uçup gitti.

Ne umutsuzluk! Mantikora pek uzağa gidemezdi. Kuzen Bénédict ayağa kalktı, baktı, iki eliyle havayı yokladı.

Böcek başının üstünde kanat çırpıyordu. Fakat talihsiz adam, bulanık bir şekilden ibaret kara bir noktadan başka şey seçemiyordu.

Kuzen Bénédict'in tepesinde kaprisli daireler çizen mantikora yeniden yere mi konacaktı? Talihsiz bilgin bunu gönülden diliyordu.

Alvez işletmesinin bu tarafı kentin kuzey ucunda bulunuyordu ve Kazonnde toprağının epey geniş bir alanını kapsayan bir ormanla sınırdaştı. Eğer mantikora ağaçlara kaçar ve daldan dala uçmaya başlarsa, onu kıymetli bir mücevher gibi ünlü teneke kutunun içinde hayal etme sevdasından vazgeçmeliydi.

Aksilik! Tam da öyle oldu. Mantikora tekrar yere kondu. Kuzen Bénédict umutsuz bir hamle yaparak onu bir daha görmek için yüzünü yere yapıştırdı. Gelgelelim mantikora artık yürümüyor, küçük sıçramalarla ilerliyordu.

Bitkinleşen, tırnakları ve dizleri kan içinde kalan kuzen Bénédict de sıçradı. Ellerini, kollarını açmış, kara noktanın oraya buraya sıçrayışını izliyordu, yakıcı toprakta sanki denizde yüzen bir adam gibi kulaç atıyordu.

Çabalamak nafile! İki eliyle yaptığı hamle daima boşa gidiyor, böcek oynar gibi ondan kaçıyordu. Çok geçmeden, serin dalların yanına gelince, kuzen Bénédict'in kulağına yoğun bir vızıltı çıkarıp hafifçe dokunduktan sonra, alay eder gibi kanatlarını çırparak yükseldi.

Kuzen Bénédict, "Kahrolası!" diye bir daha bağırdı. "Benden kaçıyor! Nankör altıayaklı! Halbuki sana koleksiyonumda onurlu bir yer ayırmıştım! Pekâlâ, öyle olsun! Seni bırakmam! Elime geçene dek peşinden gelirim!"

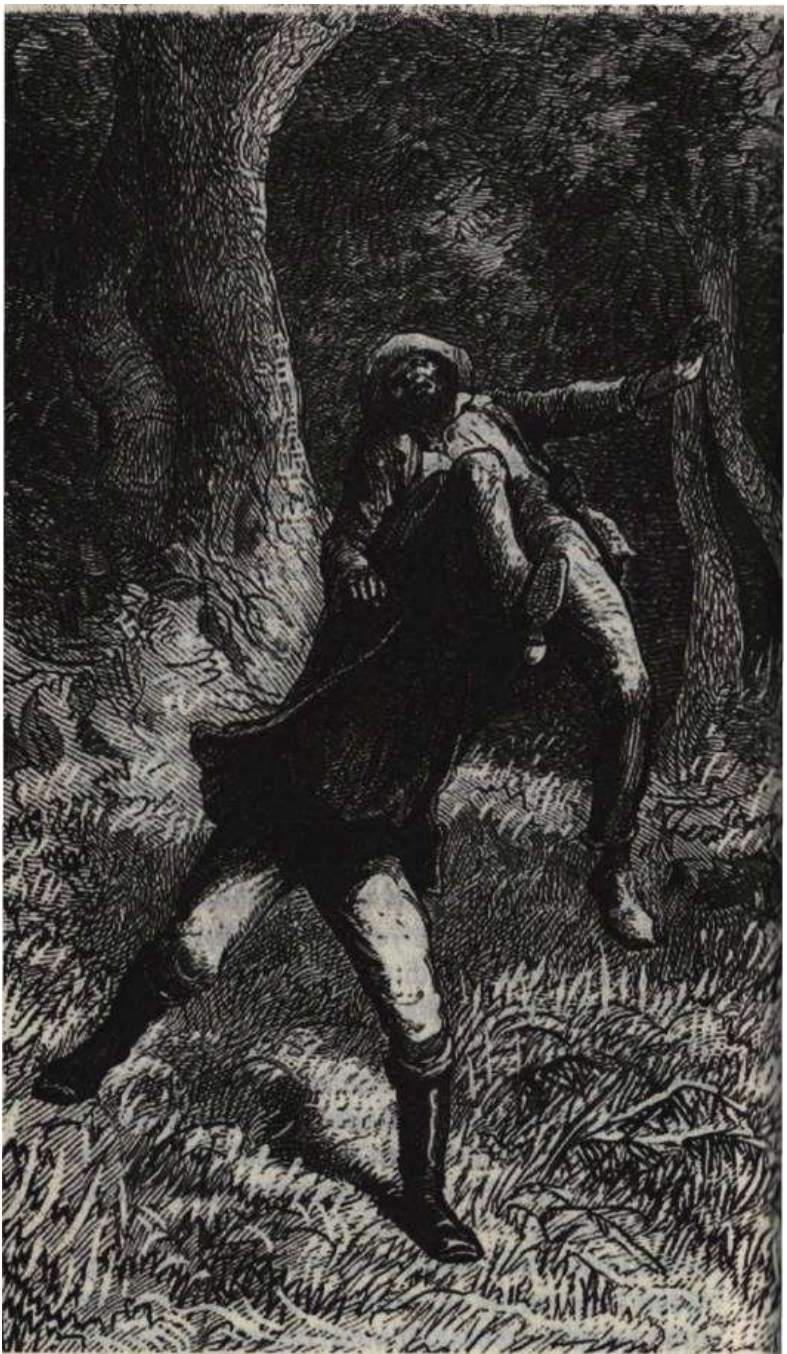
Dikkatsiz kuzen, mantikorayı yaprakların arasında miyop gözleriyle fark edemeyeceğini aklına bile getirmiyordu, zaten kendinde değildi. Öfke ve hayal kırıklığıyla delirmişti. Terslik ondan başlasa gerekti! Peşinden koşmak yerine, böceği yakalasaydı bütün bunlar olmayacak ve Afrikalı mantikoraların bu hayranlık uyandırıcı numunesine sahip olacaktı. Üstelik adını insan başlı, aslan gövdeli efsanevi bir hayvandan almıştı!

Kuzen Bénédict'in aklı başından gitmişti. Hiç beklenmedik koşullar onu özgürlüğüne kavuşturmuştu. Bunu düşünmüyordu bile. Oysa o köstebek yuvası bir çıkış yoluydu ve Alvez'in işletmesinden dışarı çıkmıştı. Orman oradaydı, mantikora ağaçların altında uçuyordu! Her ne pahasına, ona sahip olmalıydı.

Yoğun ağaçlar arasında koşarken ne yaptığının bilincinde değildi. Dev bir tarla örümceği gibi kollarını açıp havayı döverek hâlâ kıymetli böceği göreceğini umuyordu. Nereye gidiyordu? Nasıl dönecekti? Bu soruları sormuyordu bile. Bir mil boyunca böyle ilerledi. Bir yerli ya da vahşi hayvanın saldırısına uğrayabilirdi. Ortalık tehlike doluydu.

Bir çalılıktan geçerken, aniden dev bir yaratık sıçrayıp üstüne çullandı. Sonra, tıpkı kuzen Bénédict mantikoru yakalasaydı onunla oynayacağı gibi, bu yaratık tarafından bir eliyle ensesinden, diğer eliyle sırtından yakalandı ve ne olduğunu anlamaya fırsat bulamadan, ormanın içine sürüklendi.

Doğrusu o gün, kuzen Bénédict çok önemli bir fırsatı heba etmiş oldu. Oysa dünyanın beş kıtasının en mutlu böcekbilimcisi olacak, bu keşfiyle böbürlenecekti!

Kuzen Bénédict ormanın içine sürüklendi.

XVI
Bir Mgannga

O 17'sinde, Bayan Weldon her zamanki saatte kuzen Bénédict'i görmediğinde endişeye kapıldı. Büyük çocuğa ne olmuştu? Anlayamıyordu. İşletmeden kaçmayı başarmış mıydı? Ama yüksek duvarlar aşılacak gibi değildi. Mümkün müydü canım? Zaten Bayan Weldon kuzenini tanırdı. Bu acayip adama teneke kutusu ve Afrikalı böcekler koleksiyonundan vazgeçmesi karşılığında kaçmayı teklif etseler, hiç tereddütsüz reddederdi. Üstelik kutu el değmemiş halde kulübenin içinde duruyordu, bilginin kıtaya gelişinden bu yana topladığı numuneler içindeydi. O böcekbilimsel hazinelerden kendi isteğiyle ayrıldığını varsaysak bile, böylesi mümkün değildi.

Gelgelelim kuzen Bénédict José Antonio Alvez'in işletmesinde artık yoktu!

Bayan Weldon tüm gün ısrarla onu aradı. Küçük Jack ve köle kadın Halima da arayışa katıldı. Nafile!

O zaman Bayan Weldon pek güven vermeyen şu varsayımı düşündü: Köle tüccarı kendisinin bilmediği nedenlerden ötürü tutsağı kaçırmıştı. Peki ama Alvez onu ne yapacaktı? Büyük meydandaki esir barakalarından birine mi tıkmıştı? Neden kaçırmıştı? Oysa Bayan Weldon ve Negoro arasında anlaşma sağlanmıştı. Köle tüccarının Mossamedes'e götüreceği tutsaklara kuzen

Bénédict de dahildi. Ödenecek fidye karşılığı James W. Weldon'a teslim edilmeyecek miydi?

Tutsağın kaybolduğunu öğrenince, Bayan Weldon Alvez'in nasıl öfkeye kapıldığına tanık oldu. Dahası tutsak kadın bu kaçışın kendi bilgisi dışında gerçekleştiğini anladı. İyi de kuzen Bénédict bilerek kaçtıysa, onu niye bilgilendirmemişti?

Bu arada, Alvez ve adamlarının çok özenli araştırmaları sonucunda köstebek yuvası keşfedildi. Bu yuva işletmenin yanındaki ormanla irtibat kurulmasını sağlıyordu. "Sinek avcısının" bu daracık delikten kaçtığına köle tüccarının kuşkusu yoktu. Nasıl küplere bindiğini bir düşünün. Firar yüzünden işten kazanacağı para azalacaktı.

"O sersem pek pahalı bir şey değildi" diye düşündü, "ama bana pahalıya ödetecekler! Ah! Şunu bir yakalasam!.."

İçeride yapılan araştırmalara, ağaçları didik didik aramalarına rağmen kaçağın izini bulmak mümkün olmadı. Bayan Weldon kuzenin kaybolduğuna boyun eğdi, Alvez kendi derdine yandı. Kuzenin dışarıyla ilişki kuramayacağı kabul edileceğine göre, rastlantı sonucu o köstebek yuvasını bulmuş, oradan kaçmıştı. Geride kalanlara haber vermeyi aklından bile geçirmemişti.

Bayan Weldon olayın böyle gerçekleştiğini kendine itiraf etmek zorunda kaldı. Zaten eylemlerinin bilincinde olmayan o zavallı adamın başka türlü davranmasını düşünemezdi.

"Zavallı! Acaba ne yaptı?" diye sordu kendine.

Söylemeye gerek yok ama aynı gün köstebek yuvasının ağzı kapatıldı. İşletmenin gerek içinde, gerekse dışında kuş uçurtulmadı.

Bayan Weldon ve çocuğu için monoton esaret hayatı devam ediyordu.

Bu arada, senenin bu zamanında çok nadir görülen iklimsel bir olay gerçekleşti. Nisanda biten masika dönemi geçmesine rağmen, 19 Hazirana doğru aralıksız yağışlar başladı. Hava tümüyle bozuldu, Kazonnde toprağına yağan sağanak yağışlar sonucu su taşkınları başgösterdi.

Bayan Weldon için bu durum tatsızdı. İşletmede dolaşmalarına son vermek zorunda kaldı. Yerliler için de bir felaket yaşanıyordu. Bol bol ürün veren aşağıdaki tarlalar sular altında kalmıştı. Yöre sakinleri umutsuzluğa düştüler. Mevsim gereği yapılan tüm çalışmalar sekteye uğradı. Kraliçe Moina, bakanları dahil, felaketle nasıl başa çıkacaklarını bilemiyorlardı.

Bunun üzerine büyücülere başvuruldu. Ancak bu adamlar hastaları iyileştiren, yerlilere fal bakan büyücülük mesleğindendi. Şimdi kamusal bir felaket söz konusuydu. Bu bakımdan, "mganga"lar biçilmiş kaftandı. Yağmurları durdurma, felâketi dua ederek başından savma gibi özellikleri vardı.

Her şeyi denediler. Monoton şarkılarını okumaya başladılar; çıngıraklarını, zillerini çaldılar; en kıymetli muskalarını kullandılar. Özellikle çamur ve ağaç kabuğuyla dolu bir boynuz boruyu cinleri kovmak için üflediler. Sarayın en saygın kişilerinin suratına hayvan dışkısı tükürdüler. Ama ne çare! Bulutların yığılmasına neden olan kötü ruhları kovamadılar.

İş gitgide sarpa sarıyordu. O sırada, Kraliçe Moina Angola'nın kuzeyinde yaşayan ünlü bir mganga'yı getirmeyi düşündü. Birinci sınıf bir

büyücüydü; hiç gelmediği bu bölgede, üstün becerisini gösterebilirdi. Masika'lar bakımından başarıları söz konusuydu.

25 Haziran sabahı, mganga Kazonnde'ye gelişini tumturaklı çıngırak sesleriyle duyurdu.

Büyücü dosdoğru çitoka'ya geldi. Çok geçmeden yerli kalabalığı üzerine atıldı. Hava biraz yağışlıydı, rüzgâr yatışır gibiydi. Bu dinginleşme belirtileri mganga'nın gelişiyle kesişiyor, kötü ruhların ortalıktan çekileceğini sezdiriyordu.

Zaten olağanüstü bir adamdı, boy pos yerindeydi. En az altı ayak uzundu, olağanüstü güçlü olsa gerekti. Bu oturaklı görünüm kalabalığı etkilemişti.

Genellikle büyücüler köyleri dolaşır, belirli sayıda çömez grubu onlara eşlik ederdi. Bu mganga tek başınaydı. Göğsü zebra postu gibi çubuk çubuk beyaz lekelerle boyanmıştı. Bedeninin alt kısmı hasır kumaştan bir eteklik içinde kayboluyordu; eteğin kuyruğu nazik modern bir kadının güzelliğine gölge düşürmezdi doğrusu. Gerdanında kuş kurukafalarından bir kolye, başında incilerle süslü tüylü meşin bir çeşit başlık, belinde bakır bir kemer vardı; kemerden yüzlerce çıngırak sarkıyordu; çıngıraklar bir İspanyol katırının koşum takımından daha gürültülüydü. Yerli tanrılarının bu görkemli temsilcisi işte böyle giyinip kuşanmıştı.

Sanatının bütün malzemesi bir sepetten ibaretti. Sepetin dibinde bir asmakabağı görünüyordu. Sepetin içi hayvan kabukları, muskalar, tahtadan küçük ilahlar, fetişlerle doluydu. Bunların yanında hatırı sayılır miktarda hayvan dışkısı vardı. Sepetin içeriği Orta Afrika'nın ilahi pratikleri ve büyülü sözler bakımından önemli bir aksesuar oluşturuyordu.

Adamın özel bir durumu çok geçmeden kalabalık tarafından fark edildi; mganga dilsizdi ama sakatlığı ona gösterilen ilgiyi arttırmıştı. Hiçbir anlam ifade etmeyen, gırtlaktan, cılız ve monoton bir ses çıkarıyordu. Büyücülük konusunda iyice anlaşılması için bu da güçlü bir kozdu.

Mganga ilkin büyük meydanda bir tur attı.

Mganga ilkin büyük meydanda bir tur attı. Bütün çıngırak takımını sallayarak bir dans havası çalıyordu. Kalabalık hareketlerini taklit ederek onu izliyordu, sanki dev gibi dört elli bir hayvanı izleyen maymunlar topluluğu peşine takılmıştı. Sonra aniden, Kazonnde'nin anacaddesine giren büyücü, kraliyet konutuna yöneldi.

Kraliçe Moina büyücünün gelişini haber alır almaz maiyetindekilerle beraber ortaya çıktı.

Mganga yerlere kadar eğilip görkemli endamını sergileyerek başını kaldırdı. Kolları göğe doğru yükseldi. Bulutlar hızla uzaklaşıyordu. Büyücü eliyle bulutları işaret etti; pandomim sanatçısı gibi onları taklit etti; batıya gittiklerini, doğuya geri döndüklerini gösterdi.

Sonra yine aniden ahalinin ve sarayın şaşkın bakışları ortasında, Kazonnde'nin korku salan kraliçesini kucakladı. Birkaç saray mensubu bu tuhaf hareketi önlemek istedi ama güçlü kuvvetli mganga kendine en yakın olanı on beş adım öteye savurdu.

Kraliçe bu şekilde davranışa göz yumar göründü. Yüzünü buruşturur gibi bir gülümsemeyle büyücüye karşılık verdi. Büyücü hızlı adımlarla kraliçeyi sürükledi. Kalabalık peşinden geliyordu.

Büyücü bu sefer Alvez'in işletmesine yöneldi, çok geçmeden kapalı kapıya ulaştı, bir omuz atarak kapıyı yere serdi ve ses çıkarmayıp boyun eğen kraliçeyi işletmenin içine soktu.

Açılmasını beklemeden kapıyı aşağı indiren saygısızın haddini bildirmek için köle tüccarı ve muhafızlar hemen seğirttiler. Ancak duruma itiraz etmeyen kraliçeyi görünce saygıyla durakladılar.

Herhalde Alvez onur verici ziyaretin amacını kraliçeye soracaktı ama büyücü fırsat bırakmadı ve kendisine boş bir alan açılması için kalabalığı geriletti. Sonra daha canlı biçimde, yeniden hareketlerine başladı. Eliyle bulutları gösteriyor, onları tehdit ediyor, cinleri kovarcasına dualar okuyor, bulutların duraklayarak uzaklaşmasını isteyen jestler yapıyordu. Kocaman yanaklarını şişirdi, bulut kümesine doğru nefes üfledi. Sanki üflemenin gücüyle bulutlar dağılacaktı. Sonra ayağa dikilip, durmalarını istedi. İri cüssesiyle adeta onları yakalayacaktı.

Soytarının oyunuyla yükseklere çıkan Batıl inançlı Moina, kendinden geçmişti. Ardı ardına çığlıklar atıyordu. Sayıklamaya başlamıştı, bilinçsizce mganga'nın jestlerini tekrarlıyordu. Saray mensupları, ahali onun gibi aynı şeyleri yapıyorlardı. Dilsizin gırtlağından çıkan sesler bu bağırış çağırışın içinde kayboluyordu.

Bulutlar doğu ufkundan uzaklaşarak tropik yörelerin güneşini örtmekten vaz mı geçtiler? Büyücünün üflemeleriyle dağıldılar mı? Hayır. Kraliçe ve halkı, kötü ruhların kovulmasıyla felaketten kurtulmayı umarken, ortalık daha koyu karanlığa gömüldü. Bardaktan boşanırcasına yağmur başladı.

O sırada, ahali inanç ve kanı değiştirdi. Şu mganga'nın ötekilerden farkı yoktu. Kraliçenin kaşları çatıldı, büyücünün kulaklarının kesileceği anlaşıldı. Yerliler adamın etrafını kuşattılar, yumruklarını sallayarak tehditler savuruyorlardı. Çok kötü bir sonuç doğacağı anda, beklenmedik bir olay düşmanca tavırları durdurdu.

Başı homurdanan halka hâkim bir yerden bakan mganga kolunu yüksek duvarın bir noktasına doğru uzattı. Öyle buyurgan bir jestti ki bu, herkes o tarafa döndü. Gürültüyü patırtıyı duyan Bayan Weldon ve küçük Jack o sırada kulübeden çıkıyorlardı. Öfkesi yatışan büyücü sol eliyle onları gösteriyor, sağ elini göğe kaldırıyordu. Onlar, evet onlardı! Bütün kötülüklere sebep olan beyaz kadın ve çocuğuydu! Kötü büyülerin kaynağı onlardı! Bulutları, su baskınlarını Kazonnde toprağına onlar getirmişti!

Büyücüyü anlamışlardı. Kraliçe Moina, Bayan Weldon'ı işaret ederek tehditkâr bir jest yaptı. Dehşet çığlıkları atan yerliler tutsak kadına saldırdılar.

Bayan Weldon mahvolacağını anladı. Oğlunu kollarına alarak taşkın kalabalık karşısında heykel gibi durdu. Mganga ona doğru yaklaştı. Büyücüyü gören herkes kenara çekildi. Hastalığın ilacını bulmuşa benziyordu. Ne yapacağını bilemeyen köle tüccarı Alvez için tutsak kadının hayatı kıymetliydi. O da yaklaştı. Mganga küçük Jack'i annesinin kollarından çekip aldı, göğe doğru uzattı. Tanrıları yatıştırmak amacıyla çocuğun kafasını parçalayacakmış gibiydi! Bayan Weldon dehşetle çığlık attı, bayılıp yere düştü. Mganga kraliçeye bir işaret yaptıktan sonra –galiba neye niyetli olduğu hakkında ona güvence veriyordu– zavallı anneyi yerden kaldırdı, çocuğuyla birlikte sürükledi. Afallayan ahali yer açıyordu. Öfkeden köpüren Alvez kulak asmadı. Üç tutsaktan birini kaybetmişti. Geriye kalanlar da gidiyordu. Negoro'nun vereceği büyük parayı

kaybedecekti. Kazonnde toprağı şiddetli yağış sonucu yerin dibini boylasa buna razı olamazdı! Tutsakların götürülmesine karşı çıktı.

Yerliler ona karşı ayaklandılar. Kraliçe muhafızlarına Alvez'i yakalattı. Köle tüccarı durumun ona pahalıya mal olacağını anladığından sesini çıkarmadan durdu. Görkemli Moina ve adamlarının budalaca zalimliğine içinden lanet okuyordu. Vahşiler gerçekten bulutların kayboluşunu bekliyorlardı. O denli acı çektikleri yağmurları büyücünün yabancıların kanıyla durduracağına emindiler. Bu arada, iki oğlak yakalayıp çenesiyle sürükleyen aslan gibi mgannga da kurbanlarını kaçırıyordu. Küçük Jack dehşete kapılmış, Bayan Weldon kendinden geçmişti. Kalabalık öfkeden çıldırmış, uluya uluya büyücüyü izliyordu. Mganga işletmeden çıktı, Kazonnde'den geçti, ormana daldı, üç mil kadar yürüdü. Hiç yorulmamıştı, tek başına –yerliler onun daha fazla takip edilmek istemediğini anlamışlardı– bir akarsuyun yanına vardı, akarsu hızla kuzeye akıyordu.

Orada, geniş bir oyukta, bir çalılığın yamacını gizleyen uzun otların arkasında, üstü samanla örtülü bir yerli kayığı bekliyordu. Mganga çifte yükünü aşağı indirip kayığa bindirdi. Sonra tekneye atlayarak ayağıyla itti. Akıntıda hızla sürüklendiler. Çok net bir sesle, "Kaptanım" dedi, "Bayan Weldon ve küçük Jack'i size takdim ederim! Haydi yola! Göğün bütün laneti o Kazonnde sersemlerinin başına yağsın!"

İki oğlak yakalayıp çenesiyle sürükleyen aslan gibi mgannga da kurbanlarını kaçırıyordu.

"Bayan Weldon ve küçük Jack'i size takdim ederim!"

XVII
Akıntıyla Sürüklenmek

Bunları söyleyen Hercule'dü. Büyücü kılığına bürünüp tanınmaz hale gelmişti. Dick Sand'le konuşuyordu. Dick Sand hayli güçsüz düştüğünden kuzen Bénédict'in desteğini alıyordu. Dingo yanına uzanmıştı.

Kendine gelen Bayan Weldon ancak şu sözcükleri telaffuz edebildi: "Sen! Dick! Sen!"

Genç adam ayağa kalktı, Bayan Weldon kollarıyla kucakladı. Küçük Jack sevgiyle ona sarılıyordu.

"Dostum Dick! Dostum Dick!" diye tekrarlıyordu küçük çocuk.

Sonra Hercule'e dönerek, "Ya sen! Nasıl oldu da tanımadım seni!" diye ekledi.

Zebra postu gibi beyaz lekeleri silmek için göğsünü sürten Hercule, "Ha! Ne kıyafet değil mi?" dedi.

Küçük Jack, "Çok çirkindin!" karşılığını verdi.

"Tabii canım! Şeytandım, şeytan yakışıklı olmaz!"

Elini yiğit siyahiye uzatan Bayan Weldon, "Hercule!" dedi.

Dick Sand, "Sizi kurtardı" diye ekledi. "Beni kurtardığı gibi..."

Hercule, "Kurtulduk! Kurtulduk! Ama tam sayılmaz!" cevabını verdi. "Mösyö Bénédict nerede

olduğunuzu söyledi. Bayan Weldon, yoksa hiçbir şey yapamazdık!"

Beş gün önce bilginin üstüne çullanan Hercule'dü gerçekten. Kuzen kıymetli mantikoranın peşinden koşarak işletmenin iki mil ötesine uzaklaşmıştı. Bu olay yaşanmasa, ne Dick Sand ne de siyahi Bayan Weldon'ın yerini öğrenebilecekti. Bunun üzerine, büyücü kılığına giren Hercule Kazonnde'ye gelerek tehlikeye atılmıştı.

Akıntıya kapılan kayık hızla nehirde giderken, Hercule Coanza kampından kaçışından bu yana başından geçenleri anlattı. Bayan Weldon ve oğlunun üstünde yattığı kitandayı nasıl izlediğini, yaralı Dingo'yu nasıl bulduğunu, ikisinin birlikte Kazonnde yakınlarına nasıl geldiklerini, onun yazıp köpeğin götürdüğü pusulayla Bayan Weldon'ın durumunu Dick Sand'in nasıl öğrendiğini, çok iyi korunan işletmeye girmek için boş yere uğraştığını, nihayet tutsak kadını o aşağılık Alvez'in elinden kurtarmaya nasıl fırsat bulduğunu tek tek anlattı. Fırsat o gün doğmuştu. Büyücülük seferi yapan bir mganga –Kazonnde'de sabırsızlıkla beklenen o ünlü mganga– Hercule'ün gizlendiği ormandan geçiyordu. Her an tetikte olan Hercule her gece etrafı dolanarak pusuya yatıyor, gözlüyordu. Mganga'yı görür görmez üzerine atılmış, büyücülük kıyafetini üstünden soyup sarmaşıklarla onu bir ağaca düğümlemişti. Büyücüyü taklit ederek kendi gövdesini boyamış ve yağmurları durdurma rolünü oynamıştı. Bütün olay birkaç saat içinde gerçekleşmişti. Ancak bu rolün inan-

dırıcı olmasında yerlilerin inanılmaz acımasızlığı çok işe yaramıştı.

Hercule'ün çabuk çabuk anlattıklarından sonra, sıra Dick Sand'e gelmişti.

Bayan Weldon, "Ya sen Dick?" diye sordu.

Genç adam, "Ben mi Bayan Weldon!" dedi. "Nasıl anlatayım! Son anda Jack'i düşünmüştüm!.. Beni çukurun kenarındaki direğe düğümleyen bağlarımı koparmak için boşuna uğraştım... Sular başımı aşmıştı... Bilincimi kaybettim... Kendime geldiğimde, şu yamacın çalılıklarında bir oyuk bana sığınak işlevi görüyordu. Hercule diz çökmüş, başımda duruyor, tedavi ediyordu!"

Hercule, "Hanımım!" diye ekledi. "Ben doktorum. Büyücülük, falcılık, kâhinlik, her şeyi yaparım!"

Bayan Weldon, "Hercule bana söyler misiniz, Dick Sand'i kurtarmayı nasıl becerdiniz?" diye sordu.

Hercule, "Ben değilim onu kurtaran Bayan Weldon!" cevabını verdi. "Derenin akıntısı kaptanımızın bağlı olduğu direği parçalayamadı, karanlığın ortasında alıp götüremedi, ölmek üzereydi. Karanlıkta kurbanların bulunduğu çukura süzülmek çok zordu. Barajın yıkılmasını, suların dolmasını beklemek lazımdı. Biraz kuvvet harcayarak kaptanın bağlı olduğu direk sökülerek çıkarılabilirdi! Bu işte olağanüstü bir şey yok! Herkes aynı şeyi yapardı. İşte bakın, Mösyö Bénédict ya da Dingo! Dingo kurtarmış olmasın!"

Bir havlama duyuldu. Köpeğin kocaman başını tutan Jack dostça onu okşuyordu.

"Dingo" diye sordu, "dostumuz Dick'i sen mi kurtardın?"

Bu soruya karşılık, köpeğin başı soldan sağa döndü.

Jack, "Hayır diyor Hercule!" dedi. "Gördüğün gibi kurtaran o değil!"

"Dingo, kaptanımızı Hercule mü kurtardı?".

Küçük çocuk Dingo'nun başını tutup yukarıdan aşağıya doğru beş altı kez salladı.

"Evet diyor Hercule! Evet diyor!" diye bağırdı küçük Jack. "Gördüğün gibi onu kurtaran sensin!"

Hercule köpeği okşayarak, "Dostum Dingo" dedi, "yanlış yaptın! Bana ihanet etmeyeceğine söz vermiştin!"

Evet! Hercule hayatını tehlikeye atıp Dick Sand'i kurtarmıştı. Ama böyleydi, alçakgönüllü mizacı bunu açıklamasına razı olmuyordu. Zaten ona göre bu, basit bir işti. Onun yerine arkadaşları olsa aynı şekilde davranırlardı. Bundan emindi.

Arkadaşlarından söz ederken, Bayan Weldon lafı ihtiyar Tom, onun oğlu, Actéon, ve Bat'e getirdi. Talihsiz insanlar acaba neredeydi?

Göller bölgesine hareket etmişlerdi. Hercule köle kervanında giderlerken görmüştü. Onları takip etmiş, gelgelelim iletişim kurmak için hiç fırsat bulamamıştı. Gitmişlerdi! Mahvolmuşlardı!

Hercule'ün şen kahkahasına iri gözyaşı damlaları karıştı. Ağlarken kendini tutamıyordu.

"Ağlamayın dostum" dedi Bayan Weldon. "Kimbilir belki bir gün Tanrı yardımcı olur, onları görürüz!"

Bayan Weldon'ın Alvez'in işletmesinde kalışı sırasında, birkaç kelimeyle olan biten hakkında Dick Sand'i bilgilendirdiler.

Kadın, "Kazonnde'de kalıp bekleseydik, belki daha iyi olurdu" diye ekledi.

"Beceriksizlik bende!" diye haykırdı Hercule.

Dick Sand, "Yok sende değil Hercule!" cevabını verdi. "O alçaklar bir yolunu bulup Mösyö Weldon'ı tuzağa düşürürlerdi! Hiç gecikmeden kaçalım! Negoro'nun Mossamedes'ten dönüşünden önce sahile varmalıyız! Orada, Portekiz makamları bizi yardım edip korurlar. Alvez ortaya çıkıp yüz bin doları alırken..."

Hercule, "O ihtiyar serseriye yüz bin sopa atarım!" diye bağırdı. "Onunla hesaplaşmayı ben üstüme alıyorum!"

Burada karışık bir sorun çıkmıştı. Bayan Weldon Kazonnde'ye geri dönmeyi elbette aklından bile geçiremezdi. Negoro'dan önce davranmak gerekiyordu. Dick Sand'in bütün planları bu amaca yöneldi.

Uzun zamandır kafasına koyduğu planı uygulayacaktı. Bir nehrin akıntısından yararlanıp kıyı şeridine ulaşacaktı. İşte akıntı buradaydı, kuzeye doğru gidiyordu, Zaire Nehrine karışması mümkündü. Bu durumda, Bayan Weldon ve yakınları Saint-Paul de Loanda'ya varmak yerine, o büyük nehrin ağızlarından birine ulaşacaklardı. Zaten ne önemi vardı, Aşağı Gine'nin kolonilerinden biri onların imdadına koşardı.

Dick Sand'in planı böylece geçerlik kazandı. Akıntıyla sürüklenmek için otlardan oluşan bir sal işlevi gören ve Afrika nehirlerinde sıkça

rastlanan o yüzer adacıklardan[1] birinin üstüne çıkacaklardı.

Gerçi Hercule şans eseri akarsu yamacında gece dolaşırken, akıntıyla sürüklenen bir tekne bulmuştu. Dick Sand için bundan âlâsı olamazdı, tesadüf işine yaramıştı. Gerçekten, genellikle yerlilerin kullandığı daracık kayıklardan biri değildi bu tekne. Hercule'ün bulduğu yerli kayığı uzunluğu otuz ayağı aşan, genişliği dört ayak olan bir tekneydi. Yerli kayıkçılar tarafından büyük göllerin sularında hızla gitmek için kullanılırdı. Bayan Weldon ve arkadaşları rahatça içine yerleştiler. Akıntıyla düzenli yol alırken tek kürek yetecekti.

İlk başta, dikkat çekmemek için Dick Sand gece ilerlemeyi düşündü fakat yirmi dört saatte on iki saat geceleyip on iki saat gitmek mesafeyi iki katına çıkaracak, yolu uzatacaktı. Tam o sırada, Dick Sand tekneyi uzun otlarla kamufle etmeyi düşündü. Önden arkaya doğru uzatılan otları tepeden bir sırık tutacak, hatta kürek bile görünmez olacaktı. Sanki akıntıya kapılan bir ot yığını yüzer adacıkların arasında yüzecekti. Otlardan oluşan tekne çatısı kuşları bile yanıltmıştı. Üstünde yemlenecek tohumlar görünce, kırmızı gagalı martılar, siyah tüylü "arrhinnga"lar, gri ve beyaz renkli alkiyonlar ikide bir çatının üstüne konuyorlardı.

Öte yandan, yeşilimtrak çatı kızgın güneş ışınlarına karşı gölgelik işlevi görüyordu. Bu koşullarda gerçekleştirilen yolculuk hiç yor-

[1] Cameron çoğu kez bu yüzer adacıklardan söz eder.

mayacaktı ama tehlikeyle karşılaşmak her an mümkündü.

Gerçekten, katedilecek yol uzundu ve her gün yiyecek tedarik etmek gerekiyordu. Tutulan balıklar ihtiyacı karşılamazsa, kıyılarda ava çıkmak zorunluğu vardı. Karınca yuvasına yapılan saldırının ardından Dick Sand'in silahı kalmamıştı. Ateşli silah olarak yalnızca Hercule'ün getirdiği tüfek vardı. Bir kurşun dahi ziyan etmemeye kararlıydı. Dikkat çekmemek için kulübesinin deliklerini kullanan adam gibi tüfeğin namlusunu teknenin çatısından çıkararak ateş edecekti.

Bu arada yerli kayığı akıntıya kapılmış sürükleniyordu. Dick Sand'in tahminine göre saatte iki mil yol alıyorlardı. İki gün doğumu arasında, elli mil ilerlemeyi umuyordu. Ancak hızlı akıntıya dikkat etmeliydi. Engellerden sakınmak gerekiyordu; kayaları, ağaç gövdelerini, nehir yatağının sığlık yerlerini gözden kaçırmamak lazımdı. Üstüne üstlük akıntı hızlanabilir, çağlayanlara dönüşebilirdi. Afrika nehirlerinde sık rastlanan bir olaydı bu.

Bayan Weldon ve çocuğunu yeniden gördüğü için çok sevinen Dick Sand gücünü toplamış, yerli kayığının ön tarafında işin başına geçmişti. Uzun otlar arasından akıntının akışını gözlemliyor, yön tutmak için gerek seslenerek, gerekse jestlerle Hercule'ü uyarıyordu. Küreği kara derilinin güçlü eli kullanıyordu.

Teknenin ortasında, kuru otlardan oluşan sedyenin üzerine uzanan Bayan Weldon düşüncelere dalmıştı. Sessiz kalan kuzen Bénédict karşısında Hercule'ü gördükçe kaşlarını çatıyordu. Mantiko-

ra olayına burnunu soktuğu için onu affetmiyordu. Kaybolan koleksiyonunu düşünüyordu. Böcekbilim notları Kazonnde yerlilerinde kalmıştı, o adamlar notların değerini bilemezlerdi. Bacaklarını uzatmış, kollarını göğsüne kavuşturmuş, sanki burnunun üstünde gözlüğü hâlâ varmış gibi istemdışı bir jest yapıyordu. Küçük Jack'e gelince, ses çıkarmaması gerektiğini anlamıştı ama kımıldamak yasak değildi. Dostu Dingo'yu taklit ederek kayığın bir ucundan öbür ucuna gidip geliyordu.

İlk iki gün boyunca, Bayan Weldon ve arkadaşları yiyecek sorunu yaşamadılar. Yola çıkmadan önce, Hercule biraz erzak stoklamıştı. Dick Sand dinlenmek için geceleri bir iki saat mola veriyordu. Erzakı yenilemek zorunda kalmazlarsa karaya çıkmıyorlardı.

Bilinmeyen akarsuyun üstünde, yolculuğun başında kayda değer bir olay yaşanmadı. Akarsuya ilişkin bildikleri tek şey, yatağının ortalama yüz elli ayak genişliğinde olmasıydı. Yüzeyinde birkaç yüzer adacık görünüyor, bunlar tekneyle beraber aynı hızda sürükleniyorlardı. Herhangi bir engel yollarını kesmedikçe, onlarla borda bordaya gelirlerse korkacak bir şey yoktu.

Nehir kıyıları ıssızdı. Kazonnde toprağının bu bölgesine yerlilerin pek ilgi göstermediği belliydi.

Yamaçlarda rengârenk yabani bitkilerin bolluğu göze çarpıyordu. Asclepiaslar, glayöller, zambaklar, filbahar çiçekleri, kına çiçekleri, maydanozgiller, sarısabır otları, ağaç biçiminde eğreltiotları, kokulu çalılar görkemli bir manza-

ra sergiliyorlardı. Akıntılı suların bazı boşluklarını ormanlar işgal ediyorlardı. Ormanlarda reçineli ağaçlar, katı yapraklı akasyalar, gövdeleri likenlere bürünen "bauhinia"lar, sakızağaçları gibi kökleri temel kuran incir ağaçları dizi dizi sıralanıyor, görkemli başka ağaçların dalları nehrin sularına eğiliyorlardı. Bu bitkilerin yüksek dorukları yüz ayak yukarıda buluşarak bir çatı oluşturuyor, çatı güneş ışınlarının aradan sızmasına izin vermiyordu. Bir de çoğu kez bir kıyıdan öbürüne ulaşan sarmaşık gibi dallarından köprüler meydana getiriyorlardı. Ayın 27'sinde, küçük Jack bu bitkisel köprülerden birinin üzerinden geçen bir maymun sürüsüne tanık oldu. Hayvancıklar ağırlıklarıyla köprünün kopmasından korkarak birbirlerinin kuyruğuna tutunuyorlardı. Jack hayran kalmaktan kendini alamamıştı.

"Sokos" adını taşıyan küçük şempanze türünden olan bu maymunlar, Orta Afrika'daki maymun soyunun hayli çirkin örnekleridir. Basık alınlı, dik kulaklı, yüzleri açık sarıdır. Onar onar sürüler halinde yaşar, koşan köpekler gibi havlama sesleri çıkarırlar. Yerlilerin amansız düşmanıdırlar. Bazen çocuklarını kaçırıp onları ısırır ya da tırmalarlar. Maymunlar sarmaşıklardan oluşan köprüden geçerken akıntıda sürüklenen ot yığınından hiç kuşkulanmamışlardı. O yığının içinde onlarla eğlenen küçük bir çocuk vardı. Tekne Dick Sand tarafından öyle güzel kamufle edilmişti ki şu uyanık hayvanları bile yanıltmıştı.

Aynı gün yirmi mil yol alan tekne birden durdu.

Küreğin başında duran Hercule, "Ne var?" diye sordu.

Dick Sand, "Bir baraj" cevabını verdi. "Ama doğal bir baraj."

"Onu parçalamak lazım Mösyö Dick!"

"Evet Hercule, baltalarla. Birkaç adacık onun üstüne yığılmış, direniyor!"

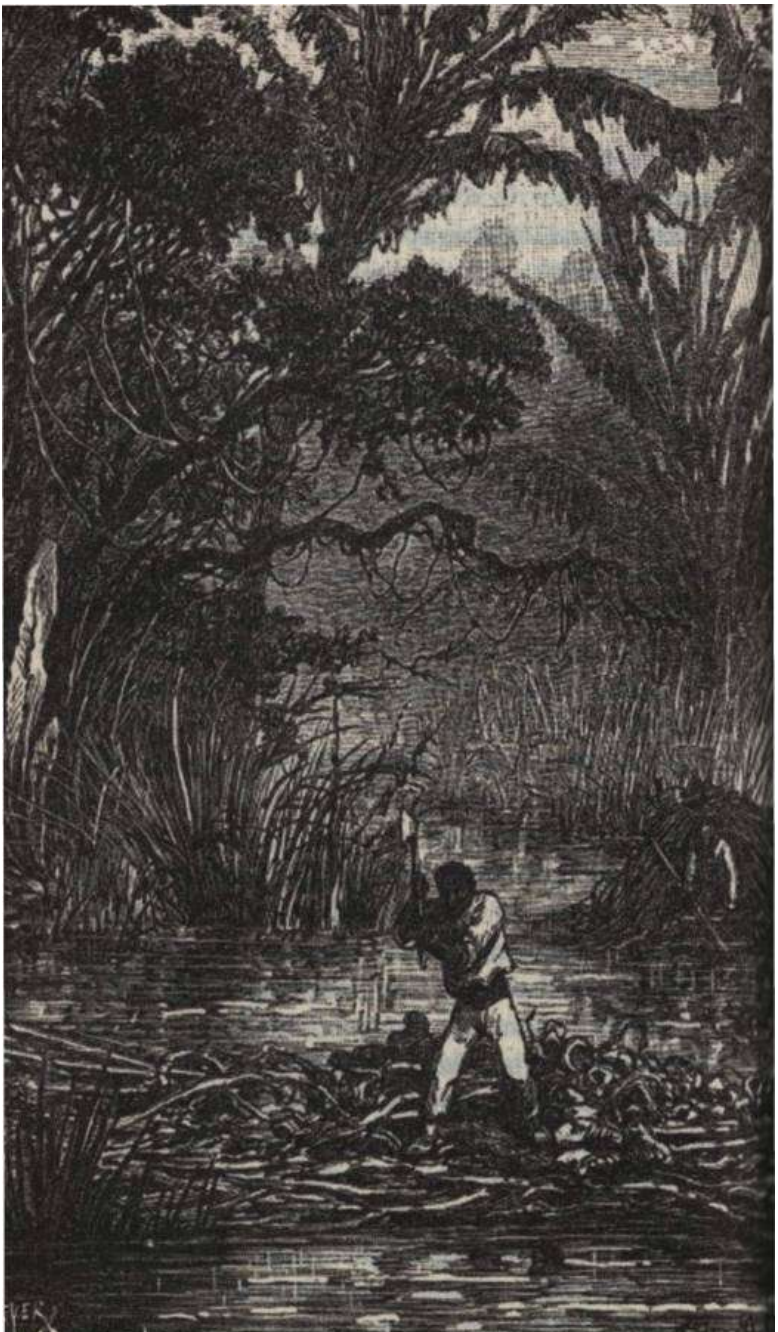
Kayığın ön tarafına geçen Hercule, "İş başına kaptanım! İş başına!" dedi.

Baraj yaprakları parlak, yapışkan bir otun birbirine geçmesinden oluşmuştu. Bu ot kendiliğinden keçeleşerek sıkışır ve çok dayanıklıdır. Ona "tikatika" denir ve akarsuyun üzerinden yürüyerek geçmeyi sağlar. Ancak ayağın on pus kadar otlu döşemeye dalmasından korkulmaması gerekir.

Hava kararıyordu. Hercule ihtiyatı elden bırakmadan tekneyi terk etti. Baltasını öyle becerikli kullandı ki iki saat sonra baraj çökmüştü. Kesilen akıntı yeniden başladı ve kayık yoluna devam etti.

Fakat şunu itiraf etmeli! Kocaman çocuk kuzen Bénédict bir an oradan geçilmemesini diledi. Böylesi yolculuk ona can sıkıcı geliyordu. José-Antonio Alvez'in işletmesinde kalmayı ne çok isterdi! Kıymetli böcekbilimci kutusu hâlâ oradaydı. Gerçekten çok üzgündü. Zavallı adam etrafını da zor görüyordu. Bir tek böcek yoktu, evet! Ortalıkta bir tane yoktu!

Hercule –ne de olsa "öğrencisiydi"– ona iğrenç küçük bir yaratık getirdiğinde öyle sevindi ki! Siyahi hayvancığı tikatika'nın üzerinde bulmuştu. Tuhaf şey, yiğit zenci onu kuzene verirken biraz utandı.

İki saat sonra baraj çökmüştü.

Böceği parmaklarının arasında tutan kuzen Bénédict öyle haykırışlar çıkardı ki! Miyop gözleri görebilsin diye iyice yüzüne yaklaştırdı. Çünkü ona yardımcı olacak ne pertavsız ne de gözlüğü vardı.

"Hercule! Hercule!" diye bağırdı. "Ah! İşte kendini affettirdin! Kuzen Weldon! Dick! Şuna bakın, Afrika kökenli, türüne özgü bir altıayaklı! Hiç olmazsa, elimden kimse alamayacak! Ömrümün sonuna kadar benimle yaşayacak!"

Bayan Weldon, "Demek o denli kıymetli?" diye sordu.

Kuzen Bénédict, "Hem de nasıl!" diye bağırdı. "Bilginlerce keşfedilen on sınıftan hiçbirine girmiyor; ne bir kınkanatlı, ne sinirkanatlı ne de zarkanatlı. Örümcekgillerden. Bir örümcek türü! Sekiz ayağı olsaydı, herhangi bir örümcek olurdu, ama altı ayaklı, mademki altı ayağı var! Ah! Dostlarım! Onu bana Tanrı armağan etti! Nihayet bilimsel bir keşife adımı yazdıracağım! Bu böceğin adı "Hexapodos Benedictus" olacak!"

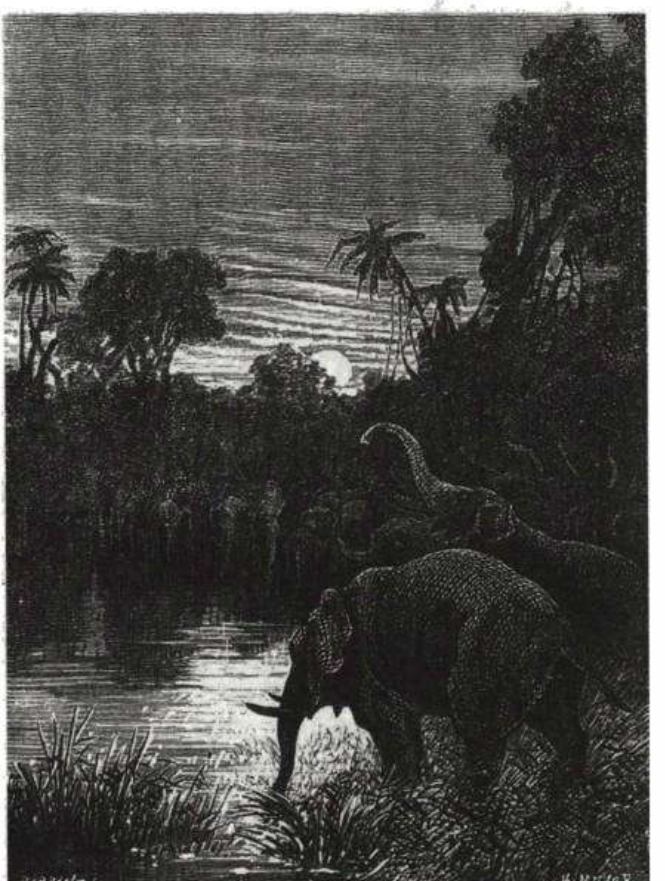
Coşkulu bilgin öyle mutluydu ki geçmişteki bütün acıları unutmuş gibiydi. Bayan Weldon ve Dick onu kutlamaktan geri kalmadılar.

Bu süre zarfında, yerli kayığı nehrin karanlık sularında süzülüyordu. Gecenin sessizliğini timsahların kabuklarından çıkan tıkırtılar ve yamaçlarda uyuyan hipopotamların horultularından başka şey bozmuyordu.

Teknenin çatısını oluşturan çalı çırpının arasından sızan ay ışığının tatlı parlaklığı teknenin içine kadar sokuluyordu.

Ansızın nehrin sağ kıyısında, uzaklardan boğuk bir patırtı duyuldu, sanki devler karanlıkta yürüyorlardı.

Bunlar yüzlerce fildi. Gün boyu ağaç kökleriyle karınlarını doyurmuşlar, uykuya yatmadan önce susuzluklarını gidermeye gelmişlerdi. Otomatik bir hareketle suya dalıp çıkan hortumlarının nehrin suyunu kurutabileceği sanılabilirdi.

Filler susuzluklarını gidermeye gelmişlerdi.

XVIII
Çeşitli Olaylar

Tekne sekiz gün boyunca, ayrıntılarını yukarıda verdiğimiz koşullarda, akıntının itmesiyle sürüklendi. Herhangi önemli bir olay meydana gelmedi. Nehir yüzlerce millik bir alanda görkemli ormanları suluyordu. Daha sonra, bu güzel ağaçlardan yoksun kalarak fakirleşen bölge ufkun sınırlarına kadar uzanıyordu.

Çevrede yerlilerin varlığı görülmüyordu, –gerçi Dick Sand bu durumdan şikâyetçi değildi– ama hayvanlar bolca mevcuttu. Kıyılarda oynaşan zebralar, geyikler, son derece sevimli bir antilop cinsi olan "caama"lar karanlık bastırınca ortalıktan çekilip yerlerini ulumaları duyulan leoparlara, yüksek otlarda sıçrayan aslanlara bırakıyorlardı. Kaçaklar bu yırtıcı etoburlarla şimdiye dek karşılaşmamışlardı. Ne ormandaki ne de nehirdeki etoburlar başlarına dert açmıştı.

Bu arada Dick Sand her gün, aynı şekilde, öğleden sonraları bir o kıyıya bir öbürüne yanaşıp karaya çıkıyor, çevreyi araştırıyordu.

Gerçekten günlük yiyeceği yenilemek gerekiyordu. Her türlü tarımsal etkinlikten yoksun bölgede, yerli kabilelerin bitkisel gıdasını oluşturan meyveleri, mısır, Hint darısını, manyokayı bulmak mümkün değildi. Bu bitkiler mevcuttu ama yabani haldeydiler ve yenebilecek şeyler olmak-

tan uzaktılar. Böylece Dick Sand'in avlanmaktan başka çaresi kalmıyordu; tüfek sesinin karşılarına kötülükler çıkarma ihtimali olsa da.

Yerlilerin yöntemiyle veya hatta bazı gorillerin bu şekilde ateş yaktıkları söylentisi göre, maymunların tekniğiyle yabani bir incir ağacından koparılan iki değneği birbirine sürterek ateş yakılıyordu. Sonrasında, pek çok gün yenecek geyik ya da antilop eti ateşte pişiriliyordu. 4 Temmuzda, Dick Sand iyi bir et stoku olacak bir "poku"yu tek kurşunla vurmayı başardı. Bu hayvan beş ayak uzunluğunda, halkalarla süslü uzun boynuzlu, sarı-kırmızı derili, parlak noktalarla benekli, beyaz karınlı, eti çok lezzetli bir yaratıktı.

Her gün karaya çıkışları ve geceleri verilen mola saatlerini de göz önüne alırsak katedilen yol yüz mili aşmış olmalıydı. Yine de hatırı sayılır bir mesafeydi. Dick Sand şu bitmez tükenmez akarsuyun onu nereye sürükleyeceğini düşünüyordu. Zira ince su kolları hâlâ akıntısına karışıyor ve bir türlü genişlemiyordu. Gittiği yöne bakılırsa, uzun süre kuzeyi izlemiş, daha sonra kuzeybatıya yönelmişti.

Her neyse, nehir besin bakımından ikramcı sayılırdı. Uzun sarmaşıkların olta işlevi gören dikenlerine "sandjika"lardan birkaç tane takılmıştı. Eti çok lezzetli olan bu hayvanlar kurutulduktan sonra kolayca taşınıyordu. Çok sevilen siyah "usaka"lar, geniş başlı, fırça kılllarını andıran dişetleri olan "monnde"ler, akıntılı suları seven "dagala"lar hamsigiller familyasına aittiler ve Tamise'deki "vhitebait"leri hatırlatıyorlardı.

9 Temmuzda, Dick Sand aşırı bir soğukkanlılık örneği gösterdi. Karada tek başınaydı. Bir caama'nın boynuzlarını çalılığın üstünde fark edip pusuya yattı. Tam ateş etmek üzereyken, otuz adım öteden müthiş bir avcı fırladı. Galiba avını belirlemişti ve bırakmaya hiç niyeti yoktu.

Yerlilerin "karamos" adını verdikleri iri yarı bir aslandı bu. "Nyassi aslanı" denilen ve yelesi olmayan türden değildi. Beş ayak yüksekliğinde, müthiş bir yaratıktı.

Sıçrama sonucu aslan caama'nın üzerine düşmüş, o sırada Dick Sand'in attığı kurşun caama'yı yere sermişti. Hâlâ yaşıyordu, aslanın pençesi altında çırpınarak çığlıklar atıyordu.

Tüfeği boşalan Dick Sand ikinci mermiyi sürmeye fırsat bulamadı.

İlk atışta, aslan onu fark etmiş ama bakmakla yetinmişti.

Her şeyin farkında olan Dick Sand hiç kımıldamadı. Böylesi vakalarda, kımıldamadan durmanın kurtuluş olacağını anımsadı. Silahını doldurmaya yeltenmedi, kaçmaya da kalkışmadı.

Aslan parlayan kırmızı kedi gözleriyle hâlâ ona bakıyordu. İki av arasında kararsızdı. Avlardan biri kımıldıyor, diğeri kımıldamadan duruyordu. Eğer caama aslanın pençesi altında can çekişmese, Dick Sand mahvolurdu.

İki dakika böyle geçti. Aslan Dick Sand'e, Dick Sand'se kılını kıpırtmadan aslana bakıyordu.

O sırada, aslanın görkemli çenesi debelenen caama'yı kavradı, müthiş kuyruğuyla çalıları döverek hayvanı sürükledi. Yüksek otlar arasında kayboldu.

Aslan Dick Sand'e bakıyor, Dick Sand de kılı kıpırdamadan aslana bakıyordu.

Dick Sand birkaç saniye daha kımıldamadan durdu, sonra oradan uzaklaşarak arkadaşlarının yanına döndü. Karşılaştığı tehlike hakkında bir şey söylemedi. Soğukkanlılığı sayesinde ölümden kurtulmuştu. Gerçekten kaçaklar şu hızlı akıntı yerine, ormanlardan ve çayırlardan geçmek zorunda kalsalar buna benzer vahşi hayvanlarla karşılaşmaları kaçınılmazdı. Belki de şu anda, *Pilgrim* kazazedelerinden hiçbiri hayatta olmayacaktı.

Çevrede kimse yaşamıyordu ama eskiden öyle olmadığı görülüyordu. Toprağın bazı çöküntü alanlarında eski köylerin izlerine rastlanıyordu. David Livingstone gibi, bu bölgeleri görmeye alışkın bir gezgin bu konuda pek yanılmazdı. Saman çatılı kulübelerden artakalan ve sütleğenlerden oluşan şu yüksek duvarları, o duvarların ortasında tek başına dikilen şu kutsal incir ağacını gören bir gezgin bir zamanlar buranın bir yerleşim alanı olduğunu ileri sürerdi. Yerli gelenekleri gereği, kabile reisinin ölmesi sonucu köy sakinleri kulübelerini terk ederler, başka yere taşınırlardı.

Belki de nehrin geçtiği şu bölgede, kabileler Afrika'nın diğer yerlerinde olduğu gibi yeraltında yaşıyorlardı. İnsanlığın en ilkel biçimini sürdüren bu vahşiler, hayvanların geceleri inlerinden çıkması gibi geceleri ortaya çıkıyorlardı. Onlarla karşılaşmak, hayvanlarla karşılaşmak kadar tehlikeliydi.

Öte yandan çevrede yamyamlar da vardı. Dick Sand'in bundan kuşkusu yoktu. Üç dört defa, yeni yeni soğuyan küller görmüş, iğrenç bir yemeğin artıkları olan insan kemikleri bulmuştu. Dick Sand'in karaya çıktığı bir anda Yukarı

Kazonnde'nin yamyamlarına rastlaması mümkündü. Bu yüzden mecbur kalmadıkça karaya çıkmıyor, en ufak bir tehlike karşısında tekneyi hemen uzaklaştırması için Hercule'ü uyarıyordu. Yiğit kara derili bu uyarıyı dikkate alacağına söz vermişti. Yalnız Dick Sand kıyıya ayak bastığında, Hercule müthiş endişelendiğini Bayan Weldon'a söylemekten geri kalmıyordu.

10 Temmuz akşamı, ihtiyatı iki katına çıkarmak gerekti. Nehrin sağ kıyısında, göl üzerine kurulmuş kulübelerden oluşan bir köy göründü. Genişleyen nehir yatağı bir gölcük meydana getirmiş, sular üstünde kazık temellere yaslanan kulübeler yapılmıştı. Akıntı tekneyi o kulübelere doğru sürüklüyordu, onların yanından geçmek zorunluydu çünkü sol kıyıyı kayalar istila etmişti ve oradan geçilecek gibi değildi.

Köy terk edilmemiş bir bölgeydi. Birkaç kulübeden dumanlar çıkıyordu. Kükremeye benzeyen sesler geliyordu. Kazık temellerin arasına gerilen ipler, yerli kayığı oradan geçerken ortalığı velveleye verebilirdi.

Ön tarafta duran Dick Sand sesini alçaltarak kazıklı oturtmalara çarpmamaları için uyarılar yapıyordu. Gece karanlık sayılmazdı. Yol almak için etraf görünüyordu ama kendilerinin görünmemesi bakımından da pek karanlık yoktu.

Dehşet verici bir an geldi. Yüksek sesle konuşan iki yerli kazıklı temel üstünde su seviyesine çömelmişlerdi. Akıntı tekneyi onların arasına sürüklüyordu. Geçiş çok dar olduğundan yön değiştirme imkânı yoktu. Nitekim yerliler kayığı görecekler, haykırışlarıyla bütün köy ayağa kalkacaktı!

Yüz adım kadar mesafe kalmıştı. O sırada, Dick Sand iki yerlinin heyecanlanarak konuştuklarını işitti. Biri diğerine akıntıda sürüklenen ot yığınını gösteriyor, o an germekte oldukları ağları koparacağını işaret ediyordu.

Bunun üzerine, telaş içinde ayağa kalktılar ve yardım çağırdılar.

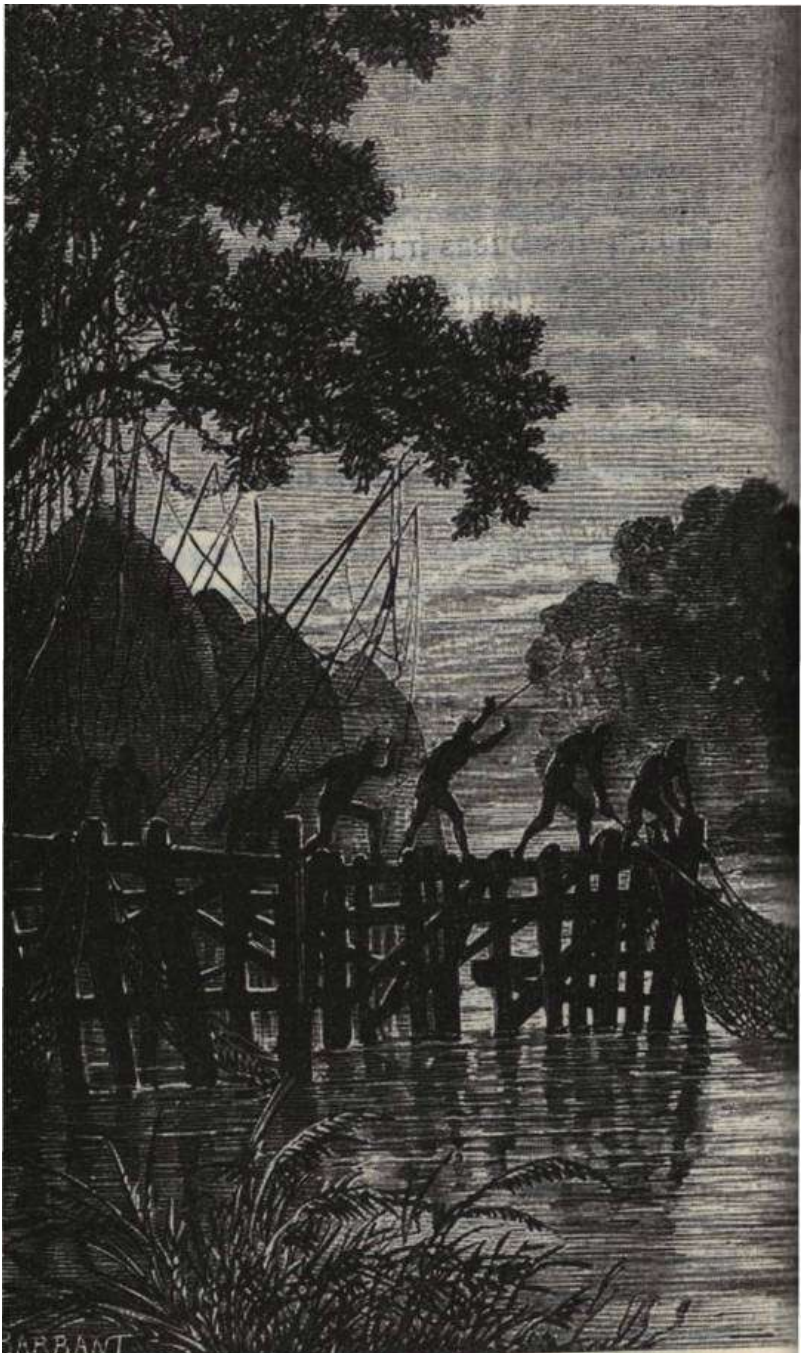
Beş altı siyahi hemen kazıklı temeller boyunca dizildi. Ne anlama geldiği bilinmeyen sesler çıkarıyorlardı.

Yerli kayığındaysa mutlak sessizlik hüküm sürüyordu. Dick Sand'in alçak sesle verdiği emirlerin dışında çıt çıkmıyordu. Hercule'ün sağ koluyla küreği kullanmasından başka, kimsenin kılı kıpırdamıyordu. Ara sıra Dingo boğuk bir homurtu çıkarıyor, Jack küçük elleriyle onun çenesini kapatıp susturuyordu. Dışarıda temel kazıklara çarpan akıntının şırıltısı, tepelerinde yamyamların vahşi hayvanlar gibi bağırışları duyuluyordu.

Yerliler bu arada ağlarını hızla yukarı çektiler. Tam zamanında kurtarırlarsa kayık geçecek, ağlara takılırsa akıntıyla beraber hepsini sürükleyecekti. Teknenin gidişini durdurmak ya da yönünü değiştirmek mümkün değildi, öyle ki kazıklı oturtmalıklar arasında suyun akıntısı daha hızlanmıştı.

Yarım dakika içinde, kayık temel kazıkların arasına girdi. Yerlilerin gösterdiği son bir çabayla ağlar şans eseri yukarı çekildi.

Fakat Dick Sand'in korktuğu başına geldi. Tekne geçerken sağ tarafındaki otların bir kısmı aralanmıştı.

Yerliler hızlı hızlı ağlarını yukarı çektiler.

Yerlilerden biri çığlığı bastı. Ot yığınının içinde neyin saklandığını mı görmüştü? Arkadaşlarına mı haber veriyordu? Büyük olasılıkla.

Dick Sand'le yakınları bir şey anlayacak durumda değillerdi. Birkaç saniye içinde akıntı öyle hızlanmıştı ki köyü gözden kaybettiler.

Dick Sand, "Sol kıyıya!" emrini verdi. "Nehir yatağı elverişli hale geldi!"

Güçlü bir kürek hamlesi yapan Hercule, "Sol kıyıya!" karşılığını verdi.

Dick Sand onun yanına geldi ve ay ışığında aydınlanan suları gözlemledi. Tehlikeli hiçbir şey göremedi. Peşlerinden bir tek yerli kayığı gelmiyordu. Belki de vahşilerin kayığı yoktu. Gün doğduğunda ortalıkta hiçbir yerli görünmedi. Bununla beraber, ihtiyatı elden bırakmayan kayık daima sol kıyıyı izledi.

Daha sonraki dört gün, 11'den 14 Temmuza, Bayan Weldon ve arkadaşları toprak parçasının hissedilir biçimde değişkenlik gösterdiğini fark ettiler. Ortalığın ıssız olması şöyle dursun, çölün ta kendisi karşılarında duruyordu. Kayığın çevresi, Livingstone'un ilk yolculuğunda keşfettiği Kalahari Çölünden farksızdı. Geride kalan bölgenin verimli alanlarıyla ilgisi olmayan çorak bir arazi.

Ve hâlâ sonu gelmeyen kocaman akarsu. Ona büyük nehir denebilirdi, zira büyük olasılıkla Atlantik sularına karışacaktı.

Çorak bölgede yiyecek sorununu çözmek kolay olmayacaktı. Erzak stokundan geriye bir şey kalmamıştı. Balık pek tutulamayacak, avlanmadan sonuç çıkmayacaktı. Geyikler, antiloplar, pokular

ve öteki hayvanlar şu çölde ne arasındı? Onlarla birlikte etoburlar da kaybolmuştu.

Nitekim geceleri bildik kükremeler artık duyulmuyordu, sessizliği yalnızca kurbağa vıraklamaları bozuyordu. Cameron bu sesleri, gemi tersanesinde çalışan ve kalafatlama yapan kalfatçıların, perçinleme yapan perçincilerin, matkapla çalışan ustaların çıkardığı gürültülere benzetmişti.

İki kıyıdaki arazi düzdü, ağaçlardan yoksundu. Batıdan ve doğudan sınırını çizen uzak tepelere kadar gidiyordu. Sadece bol miktarda sütleğen göze çarpıyordu. Ne var ki bunlar içinden manyoka unu çıkan sütleğengillerden değildi. Bu bitkilerden besin değeri olmayan bir yağ elde edilirdi.

Bu arada, yiyecek tedarik etmek lazımdı. Dick Sand ne yapacağını bilemiyordu. O sırada Hercule, yerlilerin papirüs yaprağında bulunan ilikle ve eğreltiotlarıyla karınlarını doyurduklarını hatırlattı. Ibn Hamis'in kervanını ormanda izlerken açlığını gidermek için kendisinin de o bitkilerden yediğini anlattı. Bereket versin, papirüsler ve eğreltiotlarından yamaçlar boyu geçilmiyordu. Papirüs iliği tatlıydı. Herkes tarafından, özellikle küçük Jack tarafından beğenildi.

Pek güçlendirici bir madde değildi ama ertesi gün, kuzen Bénédict sayesinde daha yararlı bir besin bulundu.

İsmini ölümsüzleştirecek "Hexapodos Benedictus"un keşfinden beri kuzen Bénédict eski huylarına dönmüştü. Böcek sağlam bir yerde korunuyordu, şapkasının içine saklamıştı. Karaya çıkış saatlerinde bilgin yeniden ortalığı araştır-

maya koyuluyordu. O gün, uzun otları karıştırırken, ötüşü dikkatini çeken bir kuş gördü.

Dick Sand onu vurmaya hazırlandı. O sırada, kuzen Bénédict bağırdı: "Ateş etmeyin Dick, ateş etmeyin! Bir kuş beş kişiye yetmez!"

Uçmakta telaş etmeyen kuşa Dick Sand ikinci kez nişan alarak, "Jack'e yeter" dedi.

Kuzen Bénédict üsteledi: "Olmaz hayır! Ateş etmeyin. O bir kılavuz. Bize bol miktarda bal bulabilir."

Birkaç kilo balın bir kuştan daha çok işe yarayacağını düşünen Dick Sand tüfeğin namlusunu yere indirdi. Kuzen Bénédict'le birlikte hemen kılavuzun peşine takıldılar. Kuş bir konuyor, bir uçuyor, onu izlemelerini istiyordu. Pek uzağa gitmediler. Birkaç dakika sonra, sütleğenlerin arasına gizlenen yaşlı ağaç gövdelerinden yoğun bir arı vızıltısı geldi.

Kuzen Bénédict bu üretici zarkanatlıları –onun deyimiyle– "emeklerinin ürününden" yoksun bırakmak istemedi ama Dick Sand onu başka türlü anladı. Kuru otları yakarak arıları dumana boğdu ve hayvancıkları kaçırttı. Sonuçta, önemli miktarda bal ele geçirdi. Sonra kılavuz kuşun payı olan balmumu parçalarını ona ayırarak kayığa döndüler.

Bal hemen ilgi gördü. Gerçi az sayılırdı, zira herkes fena halde acıkmıştı. 12'sinde, yerli kayığı çekirgelerin kaynaştığı bir yerden geçti. Binlerce çekirge kaynaşıyordu, toprağın üstüne, çalılara ikişer üçer sıralar halinde dizilmişlerdi. Kuzen Bénédict yerlilerin genellikle bu düzkanatlılarla beslendiğini söylemekten eksik kal-

madı. Söylediği gerçekten doğruydu. Bu bol ve ucuz yiyecek hemen ilgi gördü. Tekneyi çekirgeyle doldurup hafif ateşte pişirdiler. Çekirgeler lezzetliydi, karnı tok olanlara bile lezzetli geldi. Kuzen Bénédict hatırı sayılır miktarda çekirge yedi. Hayvanlara üzülerek iç çekiyordu ama ne çare, yine de yedi.

Ne var ki bu maddi ve manevi deneyimlerin sonu gelmişti. Nehrin hızlı akıntısı, başlangıçta ormanlarda yürüdükleri gibi yorgunluk hissettirmiyordu ama günün aşırı sıcakları, gecenin rutubetli saatleri, sivrisineklerin aralıksız saldırıları, her şey dayanılmaz hale geliyordu. Şu yolculuğun artık sonu gelmeliydi! Gerçi Dick Sand yolculuğun sonunu nasıl belirleyeceğini bilemiyordu. Sekiz gün mü, yoksa bir ay mı sürecekti? Hiç belli değildi. Nehrin batıya aktığından şüphe duymasalar, çoktan Angola'nın kuzey kıyısına varmış olurlardı. Gelgelelim akıntının yönü daha ziyade kuzeye sapıyordu; bu durumda kıyı şeridine varmak uzun sürebilirdi.

14 Temmuz sabahı, yön aniden saptığında Dick Sand'in endişesi gittikçe arttı.

Küçük Jack kayığın ön tarafındaydı, çıplak yüksek yaylalara bakıyordu. O sırada, ufukta yaygın bir su alanı belirdi.

"Deniz!" diye haykırdı.

Dick Sand bu haykırıştan irkildi ve küçük Jack'in yanına geldi.

"Deniz mi!" dedi. "Yok daha değil, batıya doğru uzanan kocaman bir akarsu bu, üstelik bir nehir kolu! Belki de Zaire Nehrinin ta kendisi!"

"Tanrı duysun sesini!" dedi Bayan Weldon.

Evet! Bu nehir Stanley'nin birkaç yıl önce keşfettiği Congo ya da Zaire idiyse, onun akıntısıyla sürüklenerek Portekiz kolonilerine ulaşmak işten bile değildi. Dick Sand böyle olmasını umdu ve içini ferah tuttu.

15, 16, 17 ve 18 Temmuzda, daha az çorak görünen bir çevrenin ortasında, kayık akarsuyun gümüşi sularında sürüklendi. Bu arada, fazla ihtiyatlı davranmak gerekmiyordu. Ne de olsa akıntıda sürüklenen bir ot yığınından ibaretti.

Herhalde birkaç gün daha geçecek, *Pilgrim* kazazedelerinin acıları son bulacaktı. Gruptaki herkes fedakârlık yapmıştı ve eğer genç kaptan yapılan en büyük fedakârlığın kendisine ait olduğunu kabul etmezse, Bayan Weldon bu hakkın ona tanınmasını sağlardı.

Fakat 18 Temmuz gecesi, herkesin hayatını tehlikeye atacak bir olay meydana geldi.

Sabaha doğru saat üçte, batı yönünde uzaktan gelen boğuk bir gürültü duyuldu. İyice kaygılanan Dick Sand gürültünün kaynağını öğrenmek istedi. O sırada, Bayan Weldon, Jack ve kuzen Bénédict kayıkta uyuyorlardı. Hercule'ü ön tarafa çağırdı, bütün dikkatini vererek gürültüyü dinlemesini söyledi.

Gece sakindi. Yaprak kımıldamıyordu.

Gözleri sevinçten parlayan Hercule, "Denizin gürültüsü!" dedi.

Dick Sand başını sallayarak, "Hayır!" dedi.

Hercule, "Peki bu ne?" diye sordu.

"Günün aydınlanmasını bekleyelim, gözümüzü dört açmalıyız!"

Bunun üzerine, Hercule arka tarafa gitti.

Dick Sand ön taraftan ayrılmadı. Pürdikkat dinliyordu. Ses daha ziyade uzaklardan gelen bir gürlemeye benziyordu.

Gün aydınlandı. Suyun aşağısında, nehrin üstünde havada bir çeşit bulut görünüyordu.

Ama bu bir bulut yığını değildi, açıkça belliydi. Güneşin ilk ışınları, bir yamaçtan öbürüne uzanan görkemli bir gökkuşağını yansıtıyorlardı.

Sesiyle Bayan Weldon'ı uyandıran Dick Sand, "Kıyıya!" diye haykırdı. "Şelale var! Havadaki bulutlar şelaleden püsküren su parçacıkları! Kıyıya çek Hercule!"

Dick Sand yanılmıyordu. Nehrin ilerisinde, akarsu yatağı yüz ayak aşağıdaydı. Sular görkemli, ama dayanılmaz bir coşkuyla aşağı yuvarlanıyordu. Yarım mil daha giderse, tekne uçurumu boylayacaktı.

XIX
S. V.

Hercule güçlü bir kürek hamlesiyle sol kıyıya yöneldi, zaten kıyıya yakın yerde akıntının hızı azalıyordu ve nehrin yatağı şelaleye kadar normal derinlikteydi. Sanki toprak aniden kayıyor, şelalenin çekim gücü üç dört yüz ayak berisinden hissediliyordu.

Sol kıyıda, çok yoğun bir ağaç kümesi yükseliyordu. Ağaçların yoğunluğu güneş ışınlarını sızdırmıyordu. Dick Sand dehşete kapılmadan etrafa bakamıyordu. Aşmak zorunda kalacakları yerlerde yamyamlar yaşıyordu, zira kayık artık akıntıda ilerleyemezdi. Tekneyi şelalenin ötesine taşımaya gelince, bu olacak şey değildi. Sonuçta, tam Portekiz kolonilerine ulaşmayı umarlarken, zavallı insanlar ağır bir darbe yemişlerdi. Yine de şu ana kadar çok yardım almışlardı! Tanrı bir daha yardımlarına koşmayacak mıydı?

Kayık çok geçmeden nehrin sol kıyısına varmıştı. Kıyıya yaklaştıkça, Dingo'da tuhaf hareketler baş gösterdi.

Köpeği gözlemleyen Dick Sand'in aklına –zira her an tehlike mevcuttu– yamaçtaki otlar arasında bir vahşi hayvan ya da yerlinin gizlenip gizlenmediği geldi. Ancak hayvanın ürktüğü için böyle davranmadığını hemen anladı.

Dingo'yu kollarıyla kucaklayan küçük Jack, "Sanki ağlıyor!" dedi.

Jack'in kollarından kurtulan Dingo suya atladı. Daha kıyıya yirmi ayak mesafe vardı. Köpek yamaca çıktı, otların arasında kayboldu.

Ne Bayan Weldon, ne Dick Sand ne de Hercule bir şey anlayabildi.

Birkaç saniye sonra, suyosunlarının yeşil köpüğünden oluşan ve suda yaşayan bitkilerle örtülü bir kıyıya yanaşmaktaydılar. Acı çığlıklar atan birkaç yalıçapkını ve kar beyazı küçük balıkçıllar aniden uçuştular. Hercule kayığı bir sakızağacının köküne sıkıca bağladı. Herkes yamaca tırmandı. Karşılarına büyük ağaçlar çıktı.

Ormanda hiç patika yoktu. Ancak ezilen yosunlardaki ayak izleri, buranın hayvanlar ya da yerlilerce ziyaret edildiğini gösteriyordu.

Tüfeğini ateşe hazırlayan Dick Sand ve baltasını sıkı tutan Hercule, on adım sonra Dingo'yu gördüler. Burnu yerde köpek sürekli havlayarak iz sürüyordu. Bilinmeyen bir önsezi onu kıyının bu tarafına çekmişti. Bir saniye sonra ormanın derinliklerine dalacaktı. Bunu herkes anlamıştı.

"Dikkat!" dedi Dick Sand. "Bayan Weldon, Mösyö Bénédict, Jack yanımızdan ayrılmayın! Dikkat et Hercule!"

O anda Dingo başını kaldırdı, küçük sıçramalarla onu takip etmelerini istedi.

Bir saniye sonra, Bayan Weldon ve arkadaşları hayvana ulaşmışlardı. Dingo yaşlı bir ağacın dibinde duruyordu.

Orada, yıkık dökük, tahtaları birbirinden ayrılmış bir kulübe dikiliyordu. Dingo kulübenin önünde acı acı uluyordu.

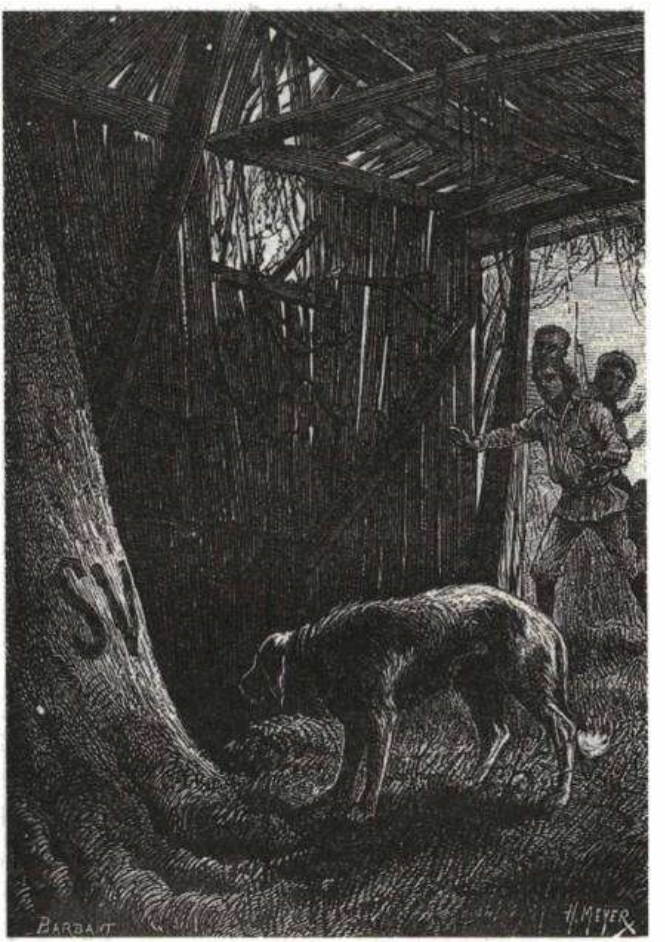
Dick Sand, "Kimse yok mu?" diye bağırdı.

Kulübeye girdi.

Bayan Weldon ve ötekiler onun peşinden girdiler.

Havanın etkisiyle renkleri ağarmış insan kemikleri yere saçılmıştı.

Bayan Weldon, "Burada bir adam ölmüş!" dedi.

Bayan Weldon, "Burada bir adam ölmüş!" dedi.

Dick Sand, "Dingo bu adamı tanıyordu!" diye ekledi. "Onun sahibi olsa gerek! Ah! Şuna bakın!"

Dick Sand kulübenin dibinde ağacın soyulmuş gövdesini gösteriyordu.

Oraya, yazıları neredeyse silinmiş, ama hâlâ okunabilen kırmızı renkli bir kâğıt asılıydı.

Dingo ayağını ağacın sağ tarafına koymuş, sanki bir şeyi gösteriyordu...

Dick Sand, "S. V.!" diye bağırdı. "Dingo bu harfleri tanıyordu! Tasmasında aynı harfler var!.."

Sözünü yarıda kesti, eğilip yerde bir köşede duran paslı bakır bir kutuyu aldı.

Kutunun kapağı açıktı, içinden kırmızı renkte bir kâğıt parçası sarkıyordu. Dick Sand şu birkaç sözcüğü okudu:

"Rehberim Negoro tarafından soyularak vuruldum ... 3 Aralık 1871 ... burada ... sahilden 120 mil uzakta ... Dingo!.. Yardım edin!..

S. Vernon."

Kâğıt her şeyi anlatıyordu. Köpeği Dingo'yla birlikte Afrika'da araştırma yapan Samuel Vernon'a Negoro rehberlik yapmıştı. Gezginin yanında bulunan para alçağın hırsını kamçılamış, onu ele geçirmeye karar vermişti. Congo kıyılarının bu noktasına gelen Fransız gezgin şu kulübede konaklamıştı. Orada saldırıya uğrayarak soyulmuş ve ölüme terk edilmişti. Cinayeti gerçekleştiren Negoro, kaçarken galiba Portekiz makamlarının eline düşmüştü. Köle tüccarı Alvez'in adamlarından biri olarak teşhis edilince, Saint-Paul de Loanda'ya götürülmüş, orada

müebbet hapis cezasına çarptırılıp koloninin zindanlarından birine atılmıştı. Kaçmayı başarıp Yeni Zelanda'ya geldiğini biliyoruz. *Pilgrim*'e bindiğini ve gemideki insanlara uğursuzluk getirdiğini de biliyoruz. Fakat işlediği cinayetten sonra neler olmuştu? Bunu anlamak kadar kolay bir şey olamaz! Talihsiz Vernon ölmeden önce bir pusula yazma fırsatını bulmuş, cinayet tarihini ve katilin adını belirtmişti. Pusulayı kuşkusuz çalınan paranın içinde bulunduğu şu kutuya sokmuş ve son bir çaba harcayarak kanlı parmağıyla isminin baş harflerini kazımıştı... O iki kan lekeli mektup uzun süre Dingo'nun önünde durmuş, hayvan harfleri tanıyacak kadar ezberlemişti. Artık unutması mümkün değildi. Sonra sahile gelmiş, *Waldeck* kaptanı tarafından kurtarılmıştı. Nihayet *Pilgrim*'de Negoro'yla karşılaşmıştı. Bu sürede, gezginin kemikleri Afrika'nın bu ıssız köşesinde çürümeye yüz tutmuştu. Artık yalnızca köpeğinin anılarında yaşıyordu. Evet! Olaylar böyle gerçeklemiş olmalıydı. Dick Sand ve Hercule, Samuel Vernon'un kalıntıları için mezar hazırlarken, Dingo hırlayarak kulübeden fırladı.

Biraz sonra, acı feryatlar işitildi. Anlaşılan güçlü hayvan bir adamla kapışmıştı.

Hercule de Dingo'nun peşinden fırladı. Siyahinin ardından koşan Bayan Weldon, Dick Sand, Jack ve kuzen Bénédict ikisinin de yerde yuvarlanan bir adamın üzerine atıldıklarını gördüler. Köpek korkunç dişlerini adamın gırtlağına geçirmişti.

Negoro'ydu bu.

Amerika'ya gitmek için Zaire'nin ağzına gelen serseri, yanındakileri geride bırakmış, gezgini öldürdüğü yere gelmişti.

Boş yere buraya gelmediği belliydi. Bir ağacın kovuğunda birkaç Fransız altını parlıyordu. Bunu fark edince, durumu herkes anladı. Cinayetten sonra, Portekizlilerin eline düşmeden önce Negoro gezginden çaldığı parayı saklamıştı. Günün birinde geri dönüp altınları cebe indirecekti. O gün gelip çatmıştı ama Dingo gırtlağına sarılmıştı. Şaşkına dönen alçak, bıçağını çekip köpeğe sapladı. Aynı anda, Hercule de ona saldırdı.

"Ah! Serseri! Nihayet seni boğabilirim!"

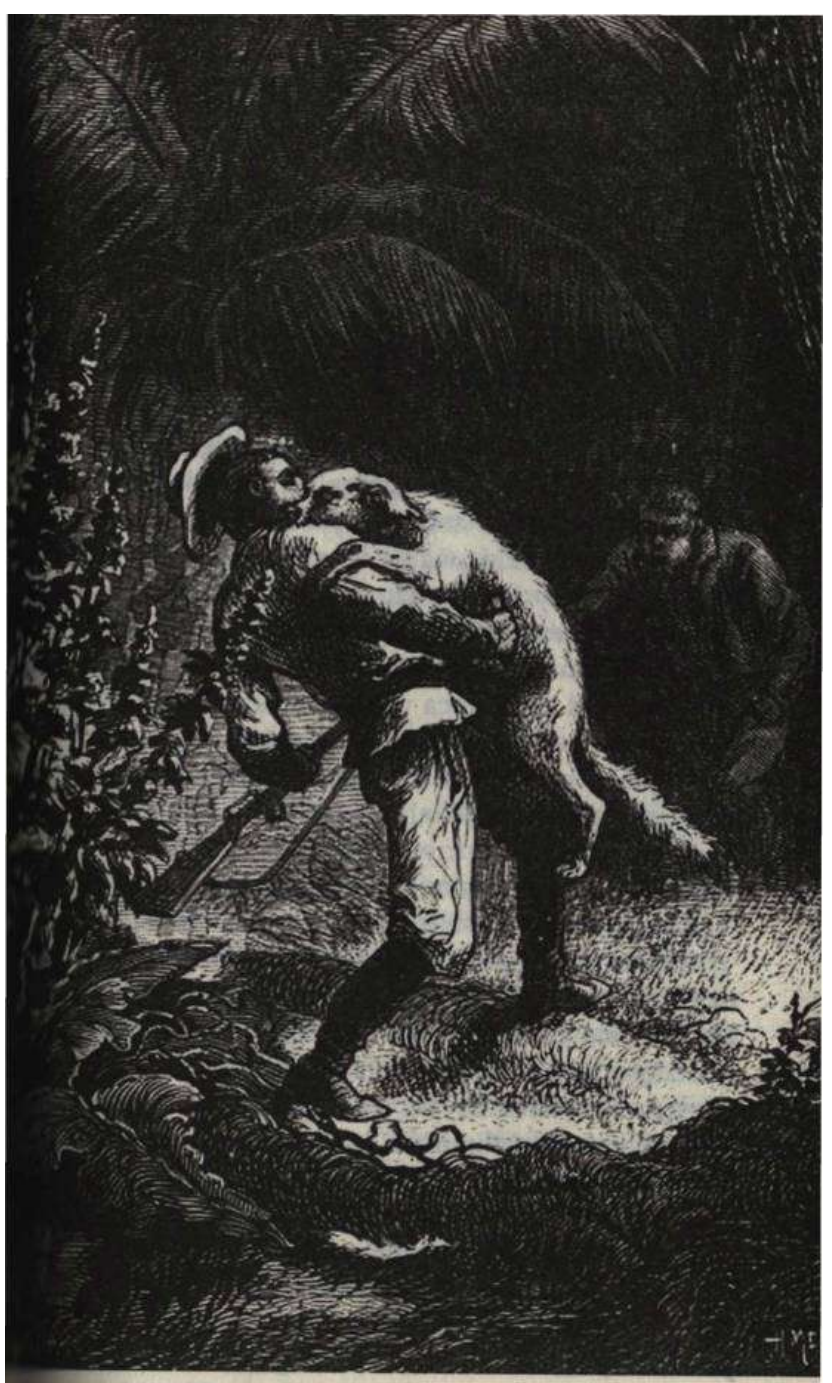
Oysa yapılacak bir şey kalmamıştı! Portekizlide hayat belirtisi görünmüyordu. Adeta ilahi adalet tarafından öldürülmüştü, üstelik tam da cinayeti işlediği yerde! Ne yazık ki sadık köpek de ölümcül darbe almıştı. Sürünerek kulübeye geldi, Samuel Vernon'un öldüğü yere cansız serildi.

Hercule, gezgin ve Dingo'nun kalıntılarını aynı çukura gömdü. Herkes ağlıyordu.

Negoro artık yoktu ama Kazonnde'den beri yanında gelen yerliler pek uzakta olmasalar gerekti. O geri gelmeyince, doğal olarak akarsu kıyısını araştıracaklardı. Çok ciddi bir tehlike söz konusuydu.

Dick Sand ve Bayan Weldon ne yapacaklarını birbirine danıştılar. Hiç vakit kaybetmeden bir şeyler yapmaları kaçınılmazdı.

Açıkça belli olan bir şey vardı: Bu akarsu Congo'ydu. Yerliler ona Kwango, Ikutu ya da Kongo diyorlardı. Uzunlamasına Zaire oluyor, daha ötesi Lualaba adını alıyordu.

Dingo Negoro'nun gırtlağına sarılmıştı.

Orta Afrika'nın anayolu burasıydı. Kahraman Stanley o yola onurlu bir isim olan "Livingstone" denmesini dayatmış, ancak coğrafyacılar kahramanın adını vermişlerdir.

Bunun Congo Nehri olduğuna kuşku kalmamıştı; fakat Fransız gezgin, pusulasında nehrin ağzına varmak için bu noktadan daha yüz yirmi mil bulunduğunu işaretlemişti. Aksi gibi, bu noktada hiç elverişli değildi. Görkemli bir şelale –büyük olasılıkla Ntamo şelalesi– tekneyle yol alınmasına izin vermiyordu. Nitekim sağ ya da sol kıyıyı izlemekten başka çare yoktu. En azından şelalenin sonuna kadar. Bir iki mil ilerledikten sonra bir sal yapılıp bir kez daha nehrin akıntısında devam edilebilirdi.

Dick Sand şu sonuca vardı: "Bir karar vermeliyiz. Şimdi bulunduğumuz sol kıyıdan mı, yoksa sağ kıyıdan mı devam edeceğiz? Bayan Weldon, iki taraf da bana tehlikeli görünüyor, yerlilerden korkulur. Kaldı ki bu kıyı daha çok riskli. Nihayetinde Negoro'yu izleyenler buradan gelecekler."

Bayan Weldon, "Öbür kıyıya geçelim" dedi.

Dick Sand, "Acaba orası elverişli mi?" diye ekledi. "Congo'nun ağızlarına giden yol sol kıyıda, zira Negoro da o yolu izliyordu. Neyse önemi yok! Kararsızlığa düşmeyelim. Yalnız sizinle birlikte nehri geçmeden önce Bayan Weldon, şelalenin aşağısına kadar gidebilir miyiz, bunu anlamalıyım."

Daha ihtiyatlı davranmak söz konusuydu. Dick Sand hemen harekete geçti.

Bu mevkide, akarsu yatağının genişliği üç dört yüz ayağı buluyordu. Kürek kullanmanın acemisi olmayan genç adam için onu aşmak kolaydı. Bayan Weldon, Jack ve kuzen Bénédict, Hercule'ün himayesinde onun dönüşünü bekleyeceklerdi.

Önlemler alındıktan sonra, Dick Sand gitmeye hazırlanırken Bayan Weldon, "Şelaleye kapılmaktan korkmuyor musun, Dick?" diye sordu.

"Hayır, Bayan Weldon. Genişliği dört yüz ayak olsa, aşarım."

"Ya karşı kıyıda?.."

"En ufak bir tehlike sezersem, geri dönerim."

"Tüfeğini yanına al."

"Yanımda, hiç endişelenmeyin."

Bayan Weldon bir şeyler sezmiş gibiydi. "Ayrılmasak belki daha iyi olur Dick" diye ekledi.

Dick Sand, "Yok, olmaz... Bırakın tek başına gideyim..." dedi. "Hepimizin kurtuluşu buna bağlı! Bir saat içinde dönerim. Gözünüzü dört açın Hercule!"

Bunun üzerine, halatı çözülen tekne Dick Sand'i Zaire'nin karşı kıyısına taşıdı.

Papirüsün yoğun yaprakları arasına büzülen Bayan Weldon ve Hercule onu izliyorlardı.

Dick Sand bir anda nehrin ortasına gelmişti. Akıntı çok kuvvetli değildi ama şelalenin çekimiyle hız kazanıyordu. Dört yüz ayak aşağıda, gürüldeyen sular her yanı kaplıyordu. Batı rüzgârıyla havalanan su serpintileri genç adama kadar geliyordu. Yerli kayığı dün gece bağlı durmasa, ölülerden başka şeyi geri vermeyen şelalede yok olup giderdi. Dick bu düşünceyle ürperdi. Şimdi korkacak bir şey yoktu. Küreği ustaca kullanıyor, kayık akıntıya yanlamasına bir yön tutturarak ilerliyordu.

Bir çeyrek saat sonra, Dick Sand karşı kıyıya ulaştı. Yamaca atlamaya hazırlanıyordu.

O anda, çığlıklar koptu. On kadar yerli, hâlâ tekneyi kamufle eden ot yığınına saldırıyordu.

Gölde bulunan köyün yamyamlarıydı bunlar. Sekiz gün boyunca, nehrin sağ kıyısını izlemişlerdi. Köyün temel kazıkları tarafından parçalanan ot yığınının arasından kaçakları görmüşlerdi. Gerçekten garanti bir av sayılırdı üstündekiler. Nihayetinde o talihsizler er ya da geç kıyılardan birine çıkacaklardı.

Dick Sand her şeyin bittiğini düşündü. Acaba kendi hayatını feda etse arkadaşları kurtulur muydu? Paniğe kapılmadı, silahını doğrultup yamyamları kontrol altında tuttu.

Bu arada, yerliler bütün ot yığınını aşağı indirdiler. Teknede başka kurbanların olduğunu sanıyorlardı. Genç adamın tek başına ellerine düştüğünü görünce, hayal kırıklığına uğrayarak dehşet içinde bağırıp çağırdılar. On kişiye on beş yaşında bir oğlan düşüyordu! Bunun ardından, yerlilerden biri kolunu karşı kıyıya uzatarak Bayan Weldon ve arkadaşlarını gösterdi. Zavallılar her şeyi görmüşler, ellerinden bir şey gelmediğinden yamaca fırlamışlardı. Kendi haline aldırmayan Dick Sand ilahi bir mucize bekledi.

Kayık açığa itilmişti, yamyamlar nehri geçmekteydi. Ateşli silahların etkisini bilmediklerinden üzerlerine doğrultulan tüfeği umursamıyorlardı. İçlerinden biri küreği kavramış, kullanmasını iyi bilen bir adam haliyle yerli kayığını nehirde götürüyordu. Çok geçmeden, kayık sol kıyıya yüz adım kadar yaklaştı.

Dick Sand Bayan Weldon'a seslendi: "Kaçın! Kaçın!"

Ne Bayan Weldon ne de Hercule'ün kılı kıpırdıyordu, sanki ayakları toprağa kenetlenmişti.

Kaçmak mı! Neye yarar! Bir saat sonra, yamyamların ellerine düşerlerdi!

Dick Sand anlamıştı. İlahi yardım da gelmiyordu. Kendi hayatını feda ederek bütün sevdiklerini kurtaracağını düşündü. Artık kararı kesindi.

"Tanrı onları korusun" diye mırıldandı. "Bana da acısın!"

Dick Sand silahını küreği kullanan yerliye doğrulttu. Küreğe isabet eden kurşun onu parçalara ayırdı.

Yamyamlar dehşet içinde feryadı bastılar.

Gerçekten, artık kürekten yoksun kalan kayık sulara kapılmıştı. Akıntıda hızla sürüklendi, şelaleden düşmesine yüz ayak kalmıştı.

Bayan Weldon, Hercule her şeyi anlamışlardı. Yamyamlarla beraber kendini de harcayan Dick Sand onları kurtarmaya çalışıyordu. Küçük Jack ve annesi ona son bir veda öpücüğü gönderdiler. Hercule'ün eli çaresizce ona doğru uzandı!..

O anda, sol kıyıya yüzerek geçmeye karar veren yerliler, alabora olan kayıktan suya atladılar.

Ölümle burun buruna gelen Dick Sand soğukkanlılığını yitirmemişti. Birden aklına bir şey geldi. Alabora olup ters dönen kayık yüzüyordu, kendini hâlâ kurtarabilirdi.

Gerçekten de Dick Sand şelaleye yuvarlanırken iki tehlike geçerliydi: ya suda boğulacak ya da havasızlıktan ölecekti. Ters dönen tekne bir kutu gibiydi. Onun içindeyken hem başını suyu dışında tutabilir hem de şelalenin hızıyla onu tıkayan havasızlıktan kurtulabilirdi. Bu koşullarda, insan Niagara Şelalesinde bile hem suda kalabilir hem de havasızlıktan boğulmaktan kurtulabilirdi.

Küreğe isabet eden kurşun onu parçalara ayırdı.

Bütün bu olasılıklar Dick Sand'in kafasından şimşek gibi geçti. Son bir çabayla, kayığın kenarına tutundu, ters dönen teknede başı suyun üstünde kalmıştı. Dayanılmaz akıntının onu sürüklediğini hissetti. Ve neredeyse dikine bir düşüş gerçekleşti.

Yerli kayığı şelalenin dibindeki suların içine gömüldü. Derine daldıktan sonra su yüzeyine çıktı. İyi yüzücü Dick Sand, artık her şeyin kollarının gücüne bağlı olduğunu anladı.

Bir çeyrek saat sonra, sol kıyıya varıyordu. Bayan Weldon, küçük Jack, kuzen Bénédict ve Hercule'ü orada buldu. Hemen onu alıp uzaklaştılar.

Yamyamlar çoktan sularda kaybolmuştu. Alabora olan kayık onları korumamış, daha şelalenin derinliklerine gömülmeden can vermişlerdi. Cesetleri nehrin alt akıntısıyla savurulup sivri kayalıklarda parçalanacaktı.

XX
Sonuç

İki gün sonra, 20 Temmuzda, Bayan Weldon ve arkadaşları Congo'nun ağzındaki Emboma'ya giden bir kervanla karşılaştılar. Kervandakiler insan kaçakçısı değildi, fildişi ticareti yapan Portekiz uyruklu namuslu tüccarlardı. Kaçakları içtenlikle karşıladılar ve yolculuğun son bölümü dayanılır koşullarda tamamlandı.

Kervanla karşılaşmak gerçekten Tanrı'nın bir lütfuydu. Dick Sand zaten Zaire'yi salla aşamazdı. Zira Ntamo Şelalesinden Yellala'ya kadar nehir hızlı akıntılar ve şelalelerden oluşuyordu. Stanley altmış iki tane şelale saymıştı, hiçbir tekne oradan geçemezdi. Dört yıl sonra, korkusuz gezgin Coango'nun ağzına varmış, yerlilerle otuz iki kez çarpışmak zorunda kalmıştı. Daha aşağıda, Mbelo Şelalesine kaçarak mucize eseri ölümden dönmüştü.

11 Ağustosta, Bayan Weldon, Dick Sand, Jack, Hercule ve kuzen Bénédict Emboma'ya vardılar. Orada, karı koca Motta ve Harrison Viega tarafından cömertçe ağırlandılar. Buharlı bir gemi Panama'ya gidecekti. Bayan Weldon ve arkadaşları gemiye bindiler ve sevinç içinde Amerika toprağına çıktılar.

San Francisco'ya ulaşan bir telgraf karısının ve oğlunun beklenmedik dönüşünü James W.

Weldon'a bildirdi. Adamcağız *Pilgrim*'in kaybolduğu bütün yerleri boşuna arayıp durmuştu.

Nihayet 22 Ağustosta, kazazedeleri California'nın başkentine bir tren getirdi! Ah! İhtiyar Tom ve arkadaşları keşke onlarla birlikte dönseydi!..

Dick Sand ve Hercule hakkında şimdi ne demeli? Biri evin oğlu, diğeri dostu olmuştu. James Weldon, genç adama ve yiğit siyahiye öyle minnet borçluydu ki! Negoro'nun ona kadar ulaşmadığına sevindi, zira karısına ve oğluna kavuşmak için bütün servetini verecekti! Üstelik Afrika'ya gidecek, kim bilir ne biçim tehlikelerle karşılaşacaktı!

Kısaca kuzen Bénédict'i anlatalım. Gelişinin aynı günü, saf bilgin James Weldon'la tokalaştıktan sonra, odasına kapanmış, çalışmaya koyulmuştu. Sanki önceki gün yarım kalan cümlesini tamamlayacaktı. "Hexapodos Benedictus" üzerine muazzam bir çalışma tasarlıyordu. Böcekbilim alanındaki *eksikliği* tamamlayacaktı.

Böceklerle dolu odasında, kuzen Bénédict bir pertavsız ve gözlük buldu... Tanrı'ya şükür! Ancak Afrika böcekbiliminin ona armağanı olan numuneyi bu aygıtlarla inceleyince umutsuz bir çığlık attı.

"Hexapodos Benedictus" hiç de altıayak değildi! Sıradan bir örümcekti! Sekiz ayak yerine altıayak olmasının nedeni, öndeki iki ayağının eksik olmasından kaynaklanıyordu. Aksilik bu ya, onu tutarken Hercule iki ön ayağını kırmıştı. Dolayısıyla bu eksiklikle sözüm ona "Hexapodos Benedictus" sakatlar kategorisine giriyor ve en sıradan örümcekgiller sınıfına dahil oluyordu. Kuzen

Bénédict'in miyop gözleri onu teşhiste yanılmıştı.

Üç yıl sonra, küçük Jack sekiz yaşına gelmişti. Dick Sand kendini yetiştirmek için çalışırken, onun da dersleriyle ilgileniyordu. Gerçekten, karaya ayak bastıktan sonra, bilgilerinin eksik olduğunu anlayıp bir çeşit pişmanlık duyarak kendini bilime vermişti.

"Evet!" diyordu kendi kendine. "*Pilgrim*'de bir denizcinin bilmesi gereken her şeyi öğrenmiş olsaydım, başımıza o felaketler gelmezdi!"

Dick Sand böyle düşünüyordu. Nitekim on sekiz yaşında, hidrografi öğrenimini başarıyla bitirdi ve özel bir diploma aldı. James W. Weldon şirketinde kaptanlık yapacaktı.

Sandy-Hook Burnunda bulunan o kimsesiz çocuk iyi hali ve çalışmasıyla nerelere gelmişti. Genç yaşına rağmen, herkeste takdir ve saygı uyandırıyordu. Sadeliği ve alçakgönüllülüğü o kadar doğaldı ki! Başarılı çalışmaları, girişimlerinde gösterdiği kararlılık, cesaret ve istikrar onu bir çeşit kahraman mertebesine çıkarmıştı.

Bu arada, bir düşünce kafasına takılıydı. Çalışmalarından artakalan boş zamanlarda daima ihtiyar Tom'u, Bat'i, Austin'i ve Actéon'u düşünüyordu. Onların başına gelen felaketten kendini sorumlu tutuyordu. Eski arkadaşlarının şu anda nerede ve ne halde olduğu sorusu Bayan Weldon için de üzüntü kaynağıydı. Bunun üzerine, James Weldon, Dick Sand ve Hercule onların izini bulmak için yeri göğü araştırdılar. Zengin armatörün tüm dünyaya yayılan muhabirleri sayesinde bunu başardılar. Tom ve arkadaşları Madagaskar'da –çok yakında kölelik orada da kalkacaktı– satıl-

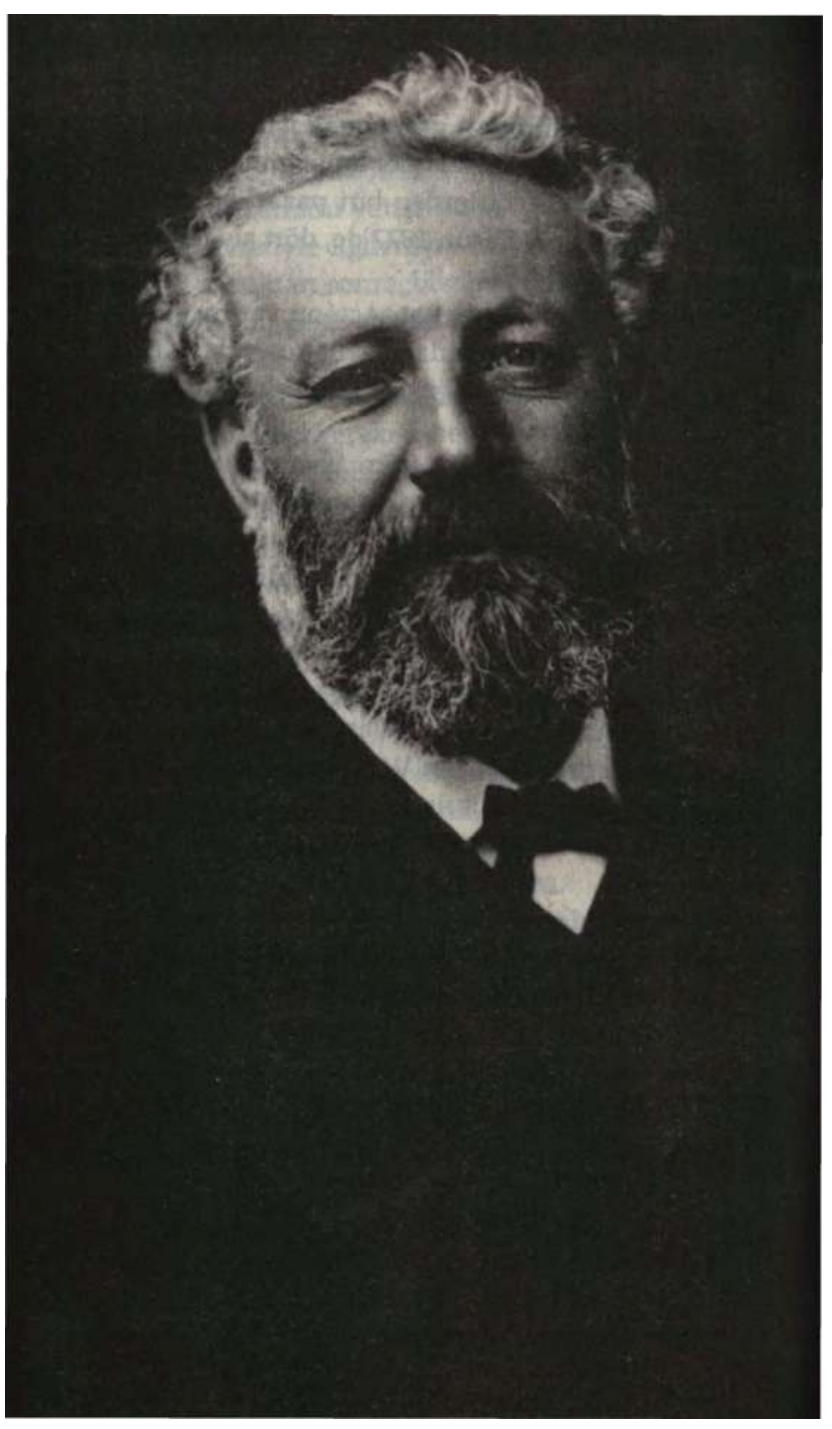
mıştı. Dick Sand onları geri almak için küçük tasarruflarını feda etmek istedi ama James Weldon razı olmadı. Muhabirlerden biri pazarlık edip işi bitirdi. Bir gün, 15 Kasım 1877'de, dört siyahi evin kapısını çalıyorlardı.

Bunlar, ihtiyar Tom, Bat, Actéon ve Austin'di. O denli tehlikeleri başından savuşturan ve az kalsın mahvolurlarken, yiğit insanlar şimdi dostlarıyla kucaklaşıyorlardı.

Pilgrim'in o uğursuz Afrika kıyısına savurduğu insanların içinde bir tek zavallı Nan eksikti. Ne yazık ki ne yaşlı hizmetçi ne de Dingo hayata döndürülebilmişti. Tabii bunca tehlikelerle boğuşurken, sadece iki varlığın ölmesi bile mucize sayılırdı.

O gün, söylemeye gerek yok, ama Californialı tüccarın evinde bayram havası esti. Herkes kadehini kaldırırken, Bayan Weldon'ın Dick Sand'e söylediği sözler alkışlarla karşılandı: "On beş yaşında kaptanın şerefine!"

İkinci ve Sonuncu Kısım.

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 35

ON BEŞ YAŞINDA BİR KAPTAN

Amerika'ya dönüş yolunda *Pilgrim*, geminin ait olduğu şirketin sahibinin eşi Bayan Weldon, beş yaşındaki oğlu Jack, bakıcı Nan ve böcekbilimci kuzen Benedict'e kucak açmak zorunda kalır. Yola çıkalı birkaç gün geçmiştir ki, gemi kazazedesi beş Afrika-Amerikalı ve Dingo adında bir köpekle karşılaşırlar. Talihsiz olaylar sonucunda gemi, kaptanını ve mürettebatını kaybettiğindeyse komuta on beş yaşındaki Dick Sand'e geçer. Bilinmeyen topraklar, köle tacirlerinin eline düşme tehlikesi, vahşi hayvanlar... Peki, on kişinin kaderinin bağlandığı genç denizci, *Pilgrim*'i ve yolcularını Amerika'ya sağ salim ulaştırabilecek midir?

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR

1 Buzlar Sfenksi 2 Kaptan Grant'ın Çocukları 3 Karpatlar Şatosu 4 Arzın Merkezine Seyahat 5 Güzel Sarı Tuna 6 Seksen Günde Devri Âlem 7 Macellanya'da 8 Denizler Altında 20.000 Fersah 9 Balonla 5 Hafta 10 Yirminci Yüzyılda Paris 11 İnatçı Keraban 12 Begüm'ün Beş Yüz Milyonu 13 Mişel Strogof 14 Mathias Sandorf 15 Zacharius Usta 16 Dr. Ox'un Bir Fantezisi 17 Esrarlı Ada 18 Çin'de Bir Çinlinin Başına Gelenler 19 Buzlar Arasında Bir Kış 20 Bütün Öyküler 21 Yüzen Şehir 22 İki Yıl Okul Tatili 23 Dünyanın Ucundaki Fener 24 Güney Yıldızı 25 Chancellor 26 Yeşil Işın 27 Fatih Robur 28 Chanteleine Kontu 29 Robinsonlar Okulu 30 Dünyanın Hâkimi 31 Bayrağa Karşı 32 Meteor Avı 33 Kürkler Ülkesi 34 Üç Rus ve Üç İngilizin Güney Afrika Serüvenleri 35 On Beş Yaşında Bir Kaptan

₺ 95.00
tap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786254 496202